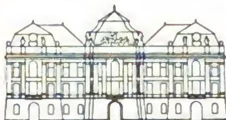
ACTA ERUDITORUM

NOVA ACTA ERUDITORUM,

ANNO MDCCXXXII publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JO. FRID. GLEDITSCHII B. FIL. ET JO. CHRISTIANUM MARTINI.

Venduntur etiam Amstelodami in WAESBERGIORUM & WETSTEINIORUM officinis.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.

WIEN

Lectori Salutem!

Cum in eo jam simus, ut, longum annorum quinquaginta cursum emensi, novum laborum nostrorum velut campum ingrediamur; age, si nos amas, gaude, & hanc nobis felicitatem gratulare, Lector. Quod ut impetrari a Te posse negotio facillimo speramus, cui uni sacras esse musas nostras cupimus, quem conatuum nostrorum spectatorem sedulum, interdum approbatorem, quin, ni falso nobis blandimur, laudatorem etiam habuimus, cujus denique secunda admurmuratio & favor constans ad longam vitam vires nobis roburque suffecit; ita, ne nullus ex tanto nostri studio in Te fructus redundet, Tuis commodis antiquius in po-

sterum haud nobis quidquam fore, nec aliam, quam quæ Tuo comprobari suffragio mereatur, scribendi nos rationem inituros, conceptis verbis religioseque spondemus. Etsi vero, quod ipsum non sine summo doloris sensu recordamur, si quis inde ab incunabulis Actorum alius, is certe, quem modo transegimus, inauspicatus his Commentariis & maxime fatalis annus fuit, quippe quo gravem satis nec brevi adeo reparandam jacturam fecere Menckenii *sui, Viri optimi, & ob præclara multa in artes liberales merita suis, etiam post fata, laudibus dignissimi; bono tamen sis animo, rogamus, & abesse a Te jubeas timorem omnem, eamque nobiscum spem concipias, majorum nostrorum, quibus florem hæc Acta dignitatemque suam debent, studio insigni ac laudabili nihil cessuram, si bonis consiliis bona fata annuant, & placidissima otia indulgere nobis clementissimus* AUGUSTUS *pergat, eorum, ad quos hæreditate pervenit Operis tam pulchri cura, industriam. Vides, nos inde a Calendis Aprilibus, quas ultimum vitæ diem habuit* Menckenius, *in hoc negotio fuisse totos, &, quantum in nobis fuit, providisse sedulo, ne tristis illa rerum perturbatio, quam secum ferre solent optimorum virorum funera, detrimento his Actis, &, quibus cum voluptate hæc leguntur, viris doctis esset. Quod ipsum si bene a nobis factum nec ii negant, qui rerum nostrarum alioqui parum sunt curiosi; habemus utique, cur æquos nobis judices poscamus, si*

quid

quid obvenerit legentibus, in quo fefelliſſe videamur vota publica. Ne noſtra nobis inertia exprobraretur merito, ſatius fuiſſe, memineris, qualiacunque dare, quam, moram ex mora nectendo, in diſcrimen famæ adduci. Et erunt forſan, qui nec hæc ipſa vituperent, animo non adeo a nobis alieno ad hæc converſi, & de re quaque edocti exiſtimare recte. Nam, ſi vel de nobis ipſis liceat, quæ vera ſunt, profiteri, intelliget profecto, cui ſenſus eſt integer, haud eſſe nobis in animo, a priſtina ſcribendi norma temere deflectere, nec, præter voculam in rubro, quidquam novis *hiſce* Actis *additum a nobis, demtumve, animadvertet. Librorum peregre advectorum copiam deſideras? at culpam hanc eſſe librorum ſcito, diu nimis hoſpitantium in diverſoriis, & Germanas velut oras fugientium. Invitati ſæpius, & vocati blande, perhorreſcunt tribunal noſtrum, & mala multa ſibi ab iis timent, qui lenitatem oculis & vultu toto præ ſe ferunt. Fecimus tamen, quod in nobis fuit, reque per tabellarium acta ſæpius, id effecimus tandem, ut Muſeum noſtrum brevi futurum ſit nationum omnium receptaculum. Itaque lautiſſimas in annum proximum vides epulas inſtructas, Tui, ſi quid recte ominamur, ſtomachi futuras. Tu, quod cœpiſti, nobis eſſe amicus perge, &, officii munerisque noſtri fore nos ſemper memores, hoc magis confide, quo certius perſuaſum Tibi eſſe volumus,*

versari in hoc negotio non imperitos istarum rerum tirunculos, sed viros graves & doctrina praestantes, suique judicii cuilibet facile reddituros rationem. Nec, quae cessarunt per aliquot annos, in posterum Actorum Supplementa desiderabis; quin cum his ipsis Tomum primum Observationum Mathematicarum, quae sigillatim olim in Actis hisce locum invenere, nunc junctim edendarum, assiduis exterorum precibus ita locum relicturi, exire in lucem jubebimus quam proxime. Illud in gratiam eorum, qui procul a terris nostris vivunt, addimus, si quid sit librorum optimorum, quod commendari in his Actis cupiant, id, bene acturos, qui aut recta via Lipsiam ad Fridericum Ottonem Menckenium, *cui demandata est cura hujus Operis praecipua, aut ad nobilissimos quosque Germaniae Typographos, aut ad Argelatum Mediolanum, aut ad Coletum Venetias, aut ad Paglianinos Romam, aut ad Montalantium Lutetiam, aut ad Wilhelmum Innys Londinum, aut denique ad Wetsteinios & Waesbergos Amstelodamum, literarum commercio nobis conjunctissimos, prout id cuique maxime fuerit commodum, liberaliter transmiserint.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXXXII.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ πολέμου Βιβλία ὀκτώ.

h. e.

THUCYDIDIS DE BELLO PELOPONNESIaco Libri octo; cum Annotationibus integris HENRICI STEPHANI & JOANNIS HUDSONI. Recensuit & Notas suas addidit JOSEPHUS WASSE. Editionem curavit, suasque Animadversiones adjecit CAROLUS ANDREAS DUKERUS, cum variis Dissertationibus, MSCT. Collationibus & Indicibus novis locupletissimis.

Amstelod. apud R. & J. Wetstenios & Guil. Smith, 1731. fol. maj. Alph. 10. pl. 16. cum duabus Tabulis Geographicis.

T*Hucydidem*, gravissimum inter Græcos dignissimumque fide scriptorem, superatis, quæ imminere videbantur, impedimentis, post haud exiguam temporis intercapedinem, multis in locis emendatum, ac pristinæ integritati restitutum, elegantissimis typis exscriptum, & doctissimorum virorum Annotationibus illustratum, jam tandem prodiisse, gratissimum existimamus omnibus iis, qui deliciis Atticis capiuntur, & Veneres Græcas paullo largius gustarunt. Non defuerunt quidem post renatas in Europa litteras, quas ab humanitate nomine sumto appellamus, summae eruditionis & immortalis famæ Viri, qui nihil sibi reliqui fecerunt

ad perpoliendum *Thucydidem*, ac plurimum omnino in ejus Editionibus, quas nobis publici juris factas reliquerunt, studii laborisque collocarunt. Sed tamen, quantum reliquas, quæ præcesserunt; omnes & splendore & præstantia superavit Editio, quam vergente seculo superiore Oxonii evulgavit *Joannes Hudsonus*, Græcarum litterarum, si quis alius, peritissimus, tantum hæc ipsa *Hudsoni* Editio illi cedere videtur, quam Viro Cl. *Carolo Andreæ Dukero* debemus. Cui Viro doctissimo etsi nunquam, ut fatetur ipse, animus fuit in hunc scriptorem aliquid meditari, quod publice legi possit, multo minus novam ejus Editionem in lucem aspectumque proferre, tamen, quum nobilissimi bibliopolæ, Wetstenii & Smithus, aucto ultra modum exemplarium Editionis *Hudsonianæ* pretio, novam *Thucydidis* Editionem cum virorum doctissimorum, *Henr. Stephani*, *Jo. Hudsoni*, & nondum editis *Jo. Wasse* Animadversionibus molientes, iteratis eum precibus adiissent, effecit tandem honesta sæpiusque repetita interpellatio, ut consilium mutaret Cl. *Dukerus*, manumque *Thucydidi* typis iterum subjiciendo admoveret. Sed, quo magis Vir præstantissimus antea detrectaverat hanc in se operam suscipere, eo feliciori successu opus non aggressus est solum, sed & ita perfecit, ut ipse non minorem, quam qui huic operi sumtus suppeditarunt, hac re ab eruditis rerumque peritis æstimatoribus gratiam censendus sit iniisse. Quibus vero MSS. Codicibus in expoliendo *Thucydide* usus sit Cl. Editor, in Præfatione satis copiose exponit ipse, quos cum vel plane non habuerit, vel leviter tantum consuluerit *Hudsonus*, de præstantia novissimæ hujus Editionis, qua se præ *Hudsoniana* commendat, facile erit judicatu. Primus Codex MS. cujus varias lectiones cum Editione Oxoniensi comparatas adhibuit Doctiss. *Dukerus*, & quem *Regium* appellare consuevit, in Regia Parisiis Bibliotheca asservatur. Est ille Codex Bibliothecæ Regiæ n. 3044, in eoque aoristi infinitivorum in υναι sunt proparispomeni, ut παρεξῦναι. ὅτι semper separatur a superlativis sequentibus, ὅτι τάχιστα, ὅτι μάλιστα. ὅπως semper futuro indicativi jungitur, &c. Alter Codex MS. vocatur

Dani-

Danicus, ex quo discrepantem ab *Hudsoni* Editione scripturam misit Vir Clariss. *Joannes Grammius*, linguæ Græcæ in Academia Havniensi Professor. Videtur, eodem *Grammio* judice, is ætatem trecentorum annorum præ se ferre, habetque in medio libro quinto scripturam usque ad finem manus paullo recentioris. Emtus est Venetiis A. 1699 a Viro illustri, *Friderico Rostgardo*, ex insulis Sicilia & Melite reduce; nunc autem est Illustrissimi Comitis, *Christiani Daneschiold*, Domini Samsoæ, &c. Descriptas ex his duobus MSS. varias lectiones jam possidebant Wetstenii & Smithus, priusquam a Cl. *Dukero* peterent, ut *Thucydidi* iterum edendo operam commodaret suam. Qui vero his subsidiis non contentus ad alia undiquaque comparanda, quæ ad exornandam hanc Editionem quicquam facere possent, pro incredibili, quo ad illustrandas litteras fertur, studio incubuit. Itaque, cum animo recordaretur, indicatum sibi quondam a Clariss. *Jo. Herm. Schminckio*, Historiarum in Academia Marburgensi Professore, Codicem fuisse manu exaratum, qui in Bibliotheca Serenissimi Principis Landgravii Hasso-Cassellani haberetur, hujus usum, agente illo ipso *Schminckio*, a Serenissimo Principe, quæ erat illius clementia & in bonas artes benevolentia, bibliopolarum studio adjutus, non difficulter impetravit. Est hic liber forma maxima, sed quadrata magis, quam oblonga, eleganti manu in charta bombycina, ut putat Cl. Editor, adeo densa, ut uno alterove loco adversæ paginæ versus aliquot scalpello exscissi sint, illæsis omnibus in aversa litteris. Scriptus est A. M. 6760, sive Christi 1252, quemadmodum id in calce diserte legitur manu vetusta & minio annotatum. Adducitur ille nomine *Cassellani*. Præter ea ad manum habuit Codicem chartaceum ex Bibliotheca urbis Trajectinæ publica. Est ille recentissimus quidem & fortassis vix trecentorum annorum, sed tamen e non malæ notæ libro descriptus, & multis locis ad genuinam scripturam confirmandam utilis. Eum quidem Cel. *Grævius* jam *Hudsono*, Editionem suam paranti, transmiserat, ob id ipsum in Oxoniensi Editione *Grævianum* vocatum, etsi is tum non *Grævii*, sed *Guilielmi van*

Cleef, caussarum patroni apud Trajectinos clarissimi, fuit, qui eum *Grævio* utendum concesserat, ac deinde in Bibliothecam publicam intulit. Sed, cum *Hudsonus*, vel ii, quibus ille hoc negotii dederat, in hoc Codice conferendo parum diligenter versati fuissent, nec multo minus quam dimidiam partem variantis scripturæ præteriissent, diligentius eum & curatius, quam ab illis factum erat, perlustrandum sibi & comparandum esse existimavit Cl. Editor, licet eum eodem, quo *Hudsonus*, nomine *Grævianum* adducat. His denique omnibus accessit Editionis Basileensis *Hervagii* cum MS. chartaceo formæ maximæ Bibliothecæ publicæ Basileensis collatio, a Viro Doctiss. *Jo. Jacobo Wetstenio*, apud Basileenses V. D. M. cum Cl. Editore communicata. Cujus tamen maximam partem, quod primum, cum operæ jam usque ad librum octavum processissent, tantum libri VII & VIII, ac deinde, omnibus jam absolutis, ceterorum librorum variantem scripturam accepit, post testimonia & judicia de *Thucydide* ponendam curavit. Codex ille, teste *Camerario*, ab Eugenio Papa Constantinopoli *Joanni* cuidam *Aretino* A. 1440 donatus, Basileam pervenit, ubi etiam nunc conservatur. His ergo auxiliis Vir Cl. adjutus fultusque, hanc totius operis rationem iniit, ut in τῷ κειμένῳ, qui vulgo textus dicitur, *Thucydidis* & interpretatione Latina e præscripto Cl. *Wasse*, quo auctore hæc est a bibliopolis Editio suscepta, Editionem Oxoniensem, cujus etiam paginæ margini interiori sunt adscriptæ, sequeretur, iis tantummodo mutatis, quæ voluerat Cl. *Wasse* mutata. Hujus igitur consilio in variis locis pro aoristo secundo verbi γίγνομαι legitur ipsum præsens, e. g. p. 138 v. 76 παραγιγνόμενοι pro παραγενόμενοι, p. 269 v. 58 γιγνομένη pro γενομένη &c. ejusdem voluntate δυεῖν repositum pro δυοῖν p. 265 v. 2, p. 266 v. 55, p. 204 v. 4, γναμφθῆναι pro καμφθῆναι, quod perperam in prioribus erat Editionibus. & p. 280 v. 82 pro ἔλαττον jam recte editum ἔλασσον, quod *Thucydides*, si Grammaticis antiquis fides est habenda, nunquam duplex τ usurpavit. Eodem auctore p. 344 v. 82 pro ἀποστῇ recte ex MSS. ἀπωσθῇ, p. 345 v. 30 Ξενάρη pro vulgari

Ξενά-

Ξενάρητον, p. 427 v. 81 ἀνθρωπείας pro ἀνθρωπίνης, p. 448 v. 67 προπέμπει cum MSS. pro προσπέμπει, & p. 506 v. 5 pro Πασσυδεὶ ex Codicibus Πανσυδεὶ recte restituta leguntur. Cui eidem etiam debetur, quod jam p. 276 v. 23 pro ἐμβαλόντων, ἐσβαλέντων, p. 388 v. 97 pro ἡ διάνοια, ἤδ' ἡ ἄνοια, & p. 483 v. 57. ex MSS. τὸ Κορινθίων pro τῶν Κορινθίων habeantur. Atque ex his, speciminis loco adductis, satis apparet, diligentissimum fuisse in emendando *Thucydide* Cl. *Wasse*, cujus studio admodum laudabili hæc & alia non pauca, quæ brevitatis studio præterimus, loca felicissime restituta sunt. Ipse vero Cl. *Dukerus* parum sibi hac in re permisit, dum in paucissimis, nec adeo magni momenti lectionem *Hudsonianam* mutavit. Hæc tamen ab ipso correcta nobis obvenerunt hanc Editionem percurrentibus: p. 26 v. 82 pro ξυνκινδυνέυειν, quod in *Hudsoni* Editione extat, revocavit ξυγκινδυνεύειν, & p. 61 v. 97 ξυγκατεσκεύαζε reposuit ex MSS. & antiquis Editionibus pro συγκατεσκέναζε, quod in tribus postremis erat. P. 213 v. 44 pro Ἀθηναίους, quod vitio operarum in Edit. *Hudsoni* venerat, restituit Ἀθηναίοις. Quanquam vero Cl. Editor nihil pæne sibi sumsit in verbis *Thucydidis* ipsis, quæ exhibuit *Hudsonus*, mutandis, mutavit tamen eadem & plus vice simplici eruditissime correxit in Annotationibus suis. Ex perquam multis, quæ a Viro Doctiss. in *Thucydide* emendata jam afferre possemus, pro instituti ratione hæc sufficiant, ex quibus de reliquis nullo quilibet negotio judicare poterit. P. 34 v. 70 pro ἐφύρη casu tertio recte censet legendum ἐφύρη, ut sit casus primus, quod jam ante visum fuerat *Porto*; p. 382 v. 10 auctoritate sex MSS. & *Thucydidis* locis aliis adductus, eleganter pro ἀκούσας mavult ἀκούσιος; p. 437 v. 26 non insulse putat ἐφορμαῖς ex quinque MSS. vulgatæ lectioni ἀφορμαῖς præferendum, quod etiam *Valla* in suo exemplari legisse videtur; p 508 v. 4 legendum esse satis erudite autumat Ἀλκαμένη pro Ἀλκαμένει, sex MSS. suffragio suffultus. Quo majori autem religioni sibi duxit Cl. *Dukerus* in ipsis, ut jam diximus, verbis *Thucydidis* ab *Hudsono* exhibitis quicquam mutare, eo graviores idem sibi visus est habe-

re rationes distinctionem *Hudsonianæ* Editionis minime raro mutandi dicam an emendandi. Idem quidem nonnunquam fecit Cl. *Wasse*, ut patet ex p. 396 v. 10, p. 424 v. 67, & locis aliis. Multo tamen hac in parte illo est frequentior & solicitior Doctiss. *Dukerus*, quam in rem præter cetera loca evolvi possunt p. 7 v. 10, p. 66 v. 32, p. 179 v. 65, p. 191 v. 41, p. 312 v. 60, & p. 515 v. 39. Quod ad versionem attinet, ea quidem, uti omnia, ex Editione *Hudsoniana*, in qua est *Æmilii Porti*, fuit retenta, ita tamen, ut e regione, non, ut in Oxoniensi, infra, posita conspiciatur, quod an iis, qui *Hudsoni* institutum approbarunt, placiturum sit, nos quidem affirmare non possumus. Quemadmodum vero *Hudsonus* eam sibi existimavit libertatem esse relictam, ut *Porti* versionem passim emendaret, sic idem sibi crediderunt fas esse ac permissum Viri Cl. *Wasse* & *Dukerus*. Ab illo id factum observavimus p. 27 v. 1, p. 267 v. 85 & p. 308 v. 97; hic vero hanc versionem correxit p. 49 v. 41, p. 202 v. 39 & 45, & p. 339 v. 27. Dubitamus tamen, an idem Vir Cl. rem acu tetigerit, quando p. 440 v. 5 verba ἐκ τοῦ λειμῶνος τῆς ἐξετάσεως, quæ est vulgata lectio, aliter accipi posse negat, quam *recensio, quæ fit in prato*, ratus, nisi nos omnia fallunt, præpositionem ἐκ non ad τοῦ λειμῶνος, sed ad τῆς ἐξετάσεως pertinere. Quamobrem, addita cum quibusdam MSS. copula καὶ omnem tolli difficultatem arbitratur. Sed recte se habere videtur versio *Porti*, *e prato*, *ubi recensio fiebat*, cum præpositio ἐκ omnino referenda sit ad τοῦ λειμῶνος, non, quod Vir Cl. putare videtur, ad τῆς ἐξετάσεως. Varias lectiones exemplarium scriptorum omnes *Hudsonianis* suis locis inseruit Cl. Editor, revocatis etiam ad suas sedes iis, quas ex *Clarend.* & *Grævian.* in appendicem conjecerat *Hudsonus*. Quarum etsi aliæ nihil nisi certissimi scribarum errores fuerunt, aliæ neque ad loca depravata emendanda, neque ad lucem obscuris affundendam quicquam profuerunt, tamen, quia *Hudsonus* hanc rationem ingressus fuerat, sibi ab illius instituto non recedendum, nec quicquam eorum, quæ ab aliis acceperat, omittendum putavit. Variis lectionibus subjecta sunt Scholia Interpretum Græcorum itidem ex Editione Oxonien-

Oxonienſi, in quibus parum aut omnino nihil immutatum. Atque in hæc ipſa Scholia poſt Librum VIII *Thucydidis* non tantum leguntur *H. Stephani* cum Proparaſceve & *Jo. Hudſoni* Emendationes & Annotationes, ſed iis inſuper etiam accedunt Cl. *Jo. Grammii* Caſtigationes, quas cum Cl. Editore communicavit Cel. *Jo. Alb. Fabricius*, & ipſius denique *Dukeri* Obſervationes, quæ maximam partem ortæ videntur ex Codicibus quibusdam manu exaratis. Baſileenſis vero Codicis variæ lectiones in Scholia itidem poſt teſtimonia de *Thucydide* locum invenerunt. Infimum cujusque paginæ & proximum a Scholiis locum occupant Annotationes Virorum doctiſſimorum, quorum princeps eſt nominandus *Henr. Stephanus*, cujus Obſervationes, cum nonnullæ in Oxonienſi Editione vel omiſſæ vel neglectæ fuerint, hic integræ ſiſtuntur, quemadmodum id ſatis dilucide intelligi poteſt ex p. 26 v. 75 & 77, p. 58 v. 68, p. 161 v. 93 p. 477 v. 11 &c. *Stephani* Animadverſionibus integris junctæ ſunt *Hudſoni* Obſervationes, quas ſuæ Editioni inſeruit, doctiſſimæ, quas tamen, quod ad frequentiam molemque attinet, longe ſuperant Cl. *Waſſe* nondum editæ in *Thucydidem* Commentationes, quarum pars aliqua, operis jam ad finem progreſſis, Præfationi inſerenda fuit. Plenæ ſunt eruditionis & ſatis accuratæ, nec tamen ita comparatæ, ut nulla indiguerint lima; quod cum ex multis poteſt locis perſpici, tum inprimis ex eo, quod Cl. *Dukerus* ſæpius eas ſibi duxerit vel emendandas vel notandas. Sic p. 51 v. 24 Cl. *Waſſe* recte exiſtimat legi *διαδιδομένην*, & *per manus traditum* interpretatur, cum contra Doct. *Dukerus* magis probet διδομένην, nec per manus traditum huc convenire putet; p. 68 v. 27 eundem Cl. Editor notavit, quod ἐκβοήσαντες defendit, rectius legi ratus ἐκβοηθήσαντες, quod ipſe etiam *Stephanus* jam cenſuerat præferendum; p. 281 v. 16 *Thucydidem* affirmat & ἀμαχητὶ & ἀμαχεὶ adhibere, qui tamen, ut recte annotavit Doctiſſ. *Dukerus*, ubique & in iis etiam locis omnibus, quæ ille in partes vocavit, poſuit ἀμαχεί; p. 240 v. 64 μεχρι ait in nullo legi Codice, ſed in omnibus μέχρις, cum tamen d. l. non minus

quam

quam p. 263 v. 14 ita habeant Codices *Cassellanus* & *Grævianus*. Ejusdem generis illud est censendum, quando p. 125 v. 99 syntaxin illam, qua præsens vim futuri obtinet, in Historicis Græcis raram scribit avem esse; quae solide atque erudite quatuor exemplis refutavit Doctiss. *Dukerus*, qui ipse in eo lapsus videtur, quod locum a *Wasse* adductum ex *Æliani* V. H. dicit extare Lib. I Cap. 13, cum legatur Cap. 16. Interim testimoniis, a Viro Cl. productis, si placet, addi potest *Herodotus* Lib. I Cap. 112 & 126, *Lucianus* Dialog. Meretric. p. 538, & quæ ex *Xenophonte* collegit Cel. *Georg. Raphelius* ad Matth. XVII, 11. Alia, quæ a Cl. *Dukero* passim vel relicta fuerunt vel confutata, ut proferamus, præsentis non est instituti; illud vero non possumus præterire, quod Cl. *Wasse*, statim p. 2 v. 1, *Thucydidem* nunquam ait dixisse ξυνέγραψα, sed semper in tertia persona ξυνέγραψε, quæ quo minus vera credamus, obstat locus p. 19 v. 80, διότι δ' ἔλυσαν, τὰς αἰτίας ἔγραψα πρῶτον. Ubi etiamsi in quibusdam Codicibus est προέγραφα, omnes tamen mirabili consensu præ se ferunt primam verbi, non tertiam personam, quod a Cl. *Dukero* non notatum fuisse, est, quod miremur. Add. p. 64 v. 72. Perperam etiam Cl. *Wasse* p. 71 v. 15 rejicit ὑπὸ βασιλέως, illudque tres Codices, quibus alii in variis lectionibus & optimæ quæque Editiones, teste *Hudsono*, adstipulantur, perperam habere putat, βασιλεῖ, quod vulgo legitur, retento. Nec Doctiss. *Dukerus*, quod moneret, habuit, nisi quod cum Codice Cassellano malit accusativum βασιλέα. Sed nullam nobis videntur causam aliam Viri Cl. habuisse, cur contra MSS. genitivum rejicerent, nisi quod usus præpositionis ὑπὸ secundo casui junctæ, quo idem valet, quod Latinum *sub*, parum ipsis cognitus fuit ac perspectus. Ne cui ergo in posterum de hoc vocabuli ὑπὸ significatu dubium sit, assidua quædam Auctorum loca in medium afferemus. Sic *Lysias* Orat. X p. 138: Ἑβδομήκοντα δ' ἐτῶν ὢν ὑπ' ὀλιγαρχίας ἐτελεύτησε. Idem Orat. XVII p. 291: Ὑπὸ τῶν τριάκοντα κώνειον πιόντες. *Diog. Laertius* Lib. X segm. 1 p. 603: τῶν Ἀθηναίων ἐκπεσόντων ὑπὸ Περδίκκου. Cum igitur particula ὑπὸ non minus secundo, quam tertio & quarto casui

sui

ſui juncta hanc obtineat notionem, cur h. l. genitivus ex MSS. & Edit. recipi nec poſſit nec debeat, rationem, quæ obſtet, videmus nullam. Quæ tamen non magis ad laudem Viri Cl. extenuandam, & gloriam, quam hac doctiſſima opera ſibi comparavit, minuendam prolata a nobis & annotata ſunt judicis non fucati partes agentibus, quam illa, quæ Cl. *Dukerus* in ejus Obſervationibus confutanda ſibi veritatis ſtudio ductus exiſtimavit. Quod denique ad Cl. *Dukeri* Annotationes attinet, cujus omnes ſunt illæ, quæ nullo nomine adjecto cernuntur, iſtæ quidem tanto ſunt eruditionis apparatu tantaque accuratione conſcriptæ, ut, quod jure quodam in iis reprehendatur, vix ac ne vix quidem reperiatur. Licet enim Vir Doctiſſ. quæ eſt ejus humanitas ſingularisque modeſtia, ea, quæ ſcripſerit, tironibus tantum dicat, lectionem *Thucydidis* primum aggredientibus, non inutilia fore, doctis, quibus meliora domi naſcantur, nihil profutura, tamen ſalva veritate videmur affirmare poſſe, ex doctiſſimis ejus Obſervationibus tirones non plus utilitatis, quam eruditos voluptatis, percepturos eſſe. Siquidem infinitis pæne locis vel ex MSS. vel ex antiquitate, vel ex genio linguæ, vel ex hiſtoria lucem attulit clariſſimam, ita, ut quæ antea minus poterant intelligi, jam poſſint ſine ulla offenſione percipi. Si quis vero locus ita corruptus fuit & ſpinoſus, ut, omni licet adhibita induſtria, nullus tamen ex eo ſenſus eliceretur, qui ſe ſua probabilitate tueretur, pro ea, quae ipſi eſt propria, integritate ingenue fatetur, ſententiam a ſe non eſſe perceptam. Cui rei documento eſſe poſſunt, quæ leguntur p. 259 v. 58, p. 281 v. 17, & p. 468 v. 93. Quemadmodum autem Vir Doctiſſ. iis ſe gratiam affirmat debiturum eſſe, a quibus, quæ vel ignoraverit, vel parum recte ſcripſerit, edoceatur, ſic nos hac ejus ingenuitate non tam freti, quam provocati potius, ad loca quædam difficiliora conjecturas quasdam leviores forſitan, quæ nobis, rem altius cogitantibus, in mentem venerunt, proferemus. P. 123 v. 58 lectionem vulgarem tolerari poſſe exiſtimamus, ſi καὶ ante παθεῖν exponatur per *vel* aut *etiam*, & locus ita vertatur: *Et in eo ipſo, dum hoſtem propulſant, vel*

B *quavis*

quævis pati satius duxerunt, quam eo, dum se dedunt cæduntque, salutem sibi parare. P. 274 v. 32 Vir Cl. *Portum* secutus ἀνακόλουθον esse putat, cum post δοκεῖτε minus recte nominativus adjici possit infinitivis. Nec id quidem falso. Non tamen h. l. necesse videtur, ut ἀνακόλουθον sine ullo veterum exemplo simili statuamus, si verbum δοκεῖτε non habeatur pro secunda plurali, sed pro tertia singulari cum adjecta particula τε, scribaturque δοκεῖ τε, & suppleatur pronomen ὑμῖν hoc sensu: *An non vobis videtur pax bello potior esse?* &c. P. 359 v. 73 Vir Doct. verba καθ' ἑκάστους τε καὶ μετὰ τῶν πολεμικῶν νόμων varie verti ab Interpretibus observat. Ipse locum censet perplexa structura orationis obscurissimum, qui tamen nihil videtur obscuritatis continere, si ultima reddas, *cum cantibus bellicis*, vel *per cantus bellicos*; quod confirmare videntur ea, quæ sequuntur v. 82: ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν νόμῳ ἐγκαθεστώτων. Duplicem enim memorat autor Lacedæmoniorum cohortationem, alteram privatam quasi, qua singuli se singulos mutuo excitarunt, alteram omnibus communem ac publicam, quæ fiebat per cantus bellicos. P. 531 v. 97 miramur Virum Doctiss. desiderare loca scriptorum, qui post comparativum particulam ἤ omiserint, cum hujus ellipseos exempla jam annotaverit Cl. *Lamb. Bos* p. 400 edit. noviss. Sed hæc omnia uti nulla alia de causa a nobis allata fuerunt, nisi ut Viro Celeb. & occasionem hæc & reliqua, nondum satis illustrata, *Thucydidis* loca iterum iterumque pensitandi suppeditaremus, & nostram, qua ipsum colimus, observantiam etiam atque etiam demonstraremus, sic nullus nobis dubitandi locus relinquitur, quin pro insitata sua humanitate omnia sit æqui boni facturus. Annotationes autem in Scholia, quæ, ut docuimus, post librum VIII *Thucydidis* leguntur, excipiunt Addenda & Emendanda, in quibus etiam locus datus est longioribus quibusdam *Henr. Stephani* & Cl. *Wasse*, nec non parvis quibusdam *Spanhemii*, *Hudsoni* & Cl. *Grammii* Animadversionibus, quibus itidem suas adspersit Doctiss. *Dukerus*. Præter tres Indices, qui jam habentur in Oxoniensi, ita emendatos, ut addita alia, alia detracta,

tracta, alia denique mutata reperiantur, accedunt quatuor alii locupletissimi, quorum tres ipse Cl. Editor confecit, Græcum nimirum & Latinum rerum, vocum ac phrasium, de quibus in Annotationibus agitur, & tertium denique Scriptorum veterum, qui in iisdem Annotationibus emendantur vel illustrantur. Quartum vero copiosissimum vocum & phrasium, in Historia *Thucydidis* occurrentium, & notatu dignarum, quem jam instituerat Cl. *Wasse*, ad umbilicum perduxit atque in meliorem ordinem redegit juvenis quidam, *Jacobus Wallis*. His denique omnibus coronidis loco addita est ea pars Annalium *Thucydideorum* Doctiss. *Dodwelli*, quæ ad historiam belli Peloponnesiaci pertinet, reliquis præpostero & pœnitendo Cl. Editoris consilio omissis. Sicuti vero hæc ipsa Editio Oxoniensi & Annotationum amplitudine & emendationis elegantia longissime antecedit, ita bibliopolæ nihil prætermiserunt, quo eidem splendorem quendam & gratiam conciliari posse crediderunt, ita ut nullum sit dubium, quin eruditi, gratissimam hanc sibi editionem esse, communi sint plausu comprobaturi.

POETÆ LATINI MINORES; GRATII FALISCI Cynegeticon, M. AURELII OLYMPII NEMESIANI Cynegeticon, & ejusdem Eclogæ IV, T. CALPURNII SICULI Eclogæ VII, CLAUDII RUTILII NUMATIANI Iter, Q. SERENUS SAMONICUS de Medicina, VINDICIANUS s. MARCELLUS de Medicina, Q. RHEMNIUS FANNIUS PALÆMON de Ponderibus & Mensuris, & SULPICIÆ Satyra; cum integris doctorum Virorum Notis & quorundam Excerptis, curante PETRO BURMANNO, qui & suas adjecit Annotationes.

Tomi II.

Leidæ, apud Conr. Wishoff & Dan. Gœdval, 1731, 4.

Alph. 7 pl. 21.

PRæfatio Viri Cl. *Petri Burmanni* bene longa initio historiam habet nuperæ Venaticorum Poetarum Editionis, qualem ab ipso expectare fas erat, qui & pessime administratam eam provinciam, & se, qui eam ornandam olim suscepisset, gravi affectum injuria, arbitretur. Nostrum non est, referre crimina quorum veritatem falsitatemque juxta habent Lectores nostri, qui præsertim laudes bonorum virorum his chartis propagare malimus. Hoc tamen ad historiam literarum pertinet, Cl. *Havercampum* haberi pro nuperæ Editionis adjutore, qui suppeditarit *Ed. Bruceo*, adolescentulo Anglo, quæ pro suis hic venditaverit. Itaque post hujus profectionem, (a versu *Gratii* 284) cum puderet virum notarum, quæ in nomen adolescentuli jam dari non possent, præter varias lectiones quarundam Editionum nihil adjecisse. Hinc in bibliopolas stomachatur Cl. *Burmannus intolerabilemque eorum importunitatem, regnumque* commemorat *ac tyrannidem*, quam non in eruditos modo usurpent, sed, qui eorum magnarii sint, in sui gregis minutiores tabernarios exerceant. Longa est injuria, de qua queritur Vir Cl. Potius itaque ad præcipuam Præfationis partem transimus, in qua, more suo, tum de Scriptoribus ipsis, tum de his agit, qui ante se aliquid ad eos ornandos contulere. Ita primum Editorem *Gratii*, *Ge. Lagum*, ostendit esse ex illustri *Logaviorum* in Silesia gente ortum, & plura scitu digna de illo profert. Plane jucunda est hæc pars Præfationis, & observationum ad augendam literarum historiam plenissima. Sperare poterant suo jure homines, fore, ut promissa olim *Catalecta Poetarum*, *Scaligeri* & *Pithœi* curis edita, multisque Poematiis, ineditis ad hunc diem, aucta, prodire a se *Heinsio*que illustrata vel cum his Poetis juberet, (& fuerint forte, qui alterum Tomum Catalectis impleri, quam his, quos jam habet, maluissent,) vel paullo post certe emitteret. Sed differt nos denuo, dum *Virgilium* a se exornatum *Heinsianis* pariter ac suis lucubrationibus dederit, quod quidem egregium munus futurum, nihil dubitamus, & Viro doctissimo vel hoc nomine crudam viridemque & solutam curis aliis senectam optamus. De ipso porro Opere non postulant

ſtulant Lectores, ut rationem omnium reddamus. Indicare ſufficit, adjectas eſſe, ut in cæteris Autoribus, ſtudio Viri Cl. proditis, Notas omnes, quibus adhuc comitati in lucem prodierant, niſi quod *Almeloveenii* & *Grævii* paucas ad *Rutilium* obſervationes omiſit, ne quam injuriam bibliopolis videretur feciſſe: ipſum autem larga manu ſuas Animadverſiones & variarum lectionum bonam copiam adjeciſſe. De ipſius Viri Clar. Notis hoc videbamur nobis obſervare, ipſam indignationem vigoris aliquid addidiſſe Viro, quanquam absque illis etiam ſtimulis præclariſſime & ſæpiſſime in hac palæſtra verſato, ut nobis daret Notas quantivis pretii, easque copioſas, & magnam vim præſtantiſſimarum obſervationum, linguæ Latinæ & poeſi ſervientium, complexas. E. g. ad *Gratii* v. 2 *prius omnis in armis ſpes fuit*, oſtendit, non *arma*, ſed *armos* hominum eſſe intelligendos. Qui ſint v. 4 *inconſulti homines*, declarat, nimirum, qui neque conſilia inire, nec audire poſſunt. Ad v. 8 de affinitate & diſtinctione verborum *continuus* & *contiguus* diſputat, & poſterius modo hic locum habere demonſtrat. V. 16 pro vulgato, *adſcivere tuo comites ſub nomine divæ*, conjicit legendum, *acceſſere*, idque verbum proprie de iis dici oſtendit, qui ſub aliquo militaturi veniunt. V. 17 vulgata lectio eſt: *Centum omnes nemorum, centum de fontibus omnes Naiades.* Codex *Thuaneus* habet: *Centum omnes venior, ſumentes de fontibus &c.* Inde emendat Cl. *Burmannus*: *Centum omnes nemorum humentes de fontibus*, & verba prope omnia hujus verſus de inexhauſta penu ſua illuſtrat. V. 19 *Mænalium puerum* Ariſtæum intelligit *Titius*; *Barthius* Bacchum; ſive Pana ſeu Faunum *Ulitius*; Cl. *Burmannus* autem Mercurium. V. 22 deſperatæ ſanitatis locum ita ex ingenio emendat: *Noſtram defendere ſortem contra mille feras, duri certaminis uſu, carmine, & arma dabo &c.* quod ita explicat: *Dabo carmine*, i. e. docebo, monſtrabo, defendere noſtram ſortem uſu venationis; ſubjungit autem ſapienter: *Sed hoc eſt hariolari & veriora prodenti lubens cedam.* Similem modeſtiam paſſim videas a veterano Critico adhiberi ad v. 93, 110, 113, quam utinam ſervarent, qui longe infra illius vel inge-

ingenium vel doctrinam atque uſum harum rerum ſubſidunt. Scilicet etiam hic *ἡ μὲν ἀμαθία θράσος, ὁ δὲ λογισμὸς ὄκνον φέρει.* Quam eleganti metaphora *fides*, *fidelis*, de inanimatis, quæ ſpem non fallunt, adhibeatur, docet ad v. 52. Ad v. 55 excidit aliquid nuperis Editoribus, quod longiſſimam nobis falſiſſimamque Cl. *Burmanno* Notam peperit. Pro vulgato *Illa* (retia) *vel ad flatus Helices oppande ſerenæ*, neſcio quo malo genio Critico impulſi legi voluerunt *Phœnices*. Facile eſt ad exiſtimandum, quid hic per tres paginas diſputaverit *Burmannus* irritatus. Minatur etiam per hanc occaſionem, *ſe ſpecimina peritiæ metricæ in Lucretio nuper edita orbi literato quondam non inviſurum.* Ne putemus autem ſtomachari modo virum Cl. non in Præfatione tantum paſſim laudat Viros egregios, *Fabricium*, *Wolfium*, *d'Orvillium*, *Wallium*, *Vlamingium*, ſed inprimis elegans elogium magni *Bœrhavii* intexuit notæ ad v. 131 de quo ait: *Omnia, quæ tractare voluit, inter manus ſuas ſplendeſcere, & politiora exire videt &c.* Licetne hic adjicere unam atque item alteram noſtrarum cogitationum? Certatim damnant viri docti, ipſe etiam *Burmannus*, ultimam vocem in his verſibus 70 & 71, qui de Hercule agunt,

Quem mare, quem tellus, quem præceps janua Ditis,
Omnia tentantem, qua laus erat obvia, paſſi,

& varia comminiſcuntur remedia. Sed quid ſi per Syneſin referatur *paſſi* ad Ditem Neptunumque, ut in illo *Livii*: *Latium Capuaque agro mulctati?* V. 92 ſq.

Quid? qui dentatas iligno robore clauſit
Venator pedicas? cum diſſimulantibus armis
Sæpe habet imprudens alieni lucra laboris.

Apparet virum doctiſſimum hic aliquantum æſtuare, neque diſſimulat; ſubjicit enim ſuæ explicationi verba modeſtiæ plena: *Vellem hæc magis illuſtrari ingenio aliorum.* De hoc non eſt dubium, *diſſimulantia arma* eſſe latentia, itemque illud, *alieni lucra laboris*, eſſe feram ab aliis forte excitatam exagitatamque. Sed illud *imprudens* eo adegit Virum doctiſſimum, uti pedicas comminiſceretur, ita poſitas, ut, ſi incideret in illas fera, clauderetur ligno quodam ſuper feram cadente,

ita

ita ut alius præteriens nesciret sub illo, in pedica, feram jacere captam. Quanto simplicius est *imprudentem* dici venatorem, qui, postquam posuit pedicas, forte domi dormit, reliquum opus peragente fortuna. Sed manum de tabula.

HERMANNI VENEMA DISSERTATIOnum sacrarum Libri tres, in quibus de rebus varii & selecti argumenti libere disputatur, ac nova vel uberior lux tum illis, tum multis Scripturæ locis infunditur.

Harlingæ, ex officina Folkert Jansz van der Plaats, 1731, 4.
Alph. 3 pl. 17.

QUi in Oraculis Veteris Testamenti enarrandis ita, ut antiquorum inde credentium religio, & ipsa per se, & ejusdem cum Christi doctrinis convenientia, lucem uberiorem, ac firmiora capiat præsidia, pro eo, atque decet, versantur, ii, tantum abest, ut inutilem, eoque culpandum nomine, laborem suscipere, ut de orbe potius Christiano pariter & erudito præclare insigniterque mereri, jure ac merito sint censendi. Horum in numero præsentium lucubrationum Autor doctissimus quousque habendus sit, cum illæ ipsæ haud parum luculenter declarant, tum ex hac earum recensione, quam nos, more nostro, daturi sumus, perspicuum erit. Constituunt illæ Dissertationes Theologicas, quæ tribus absolvuntur libris: eorum primus duodecim, alter viginti, & tertius novem exhibet Capita.

Lib. I Cap. I de Faciei & Posteriorum Dei ad Exod. XXXIII, 18–23, mystico intellectu inscribitur. Ubi quidem *Facies Dei* divinam naturam, eamque & in se spectatam, & ad opera divina relatam, ex Cl. Autoris sententia, significat: at *Posteriora Dei* Oeconomiam N. T. Evangelicam indicare, idem contendit. Appellat testes hos locos, *Exod. XXIII, 19, XXIV, 6, 7, 2 Cor. III, 18*, reliquasque & occasionis & scopi, *Exod. XXIII, 13*, circumstantias, ipsamque materiam lucidam, fulgentem, candentemque advocat in præsidium. Ejusdem Libri Cap. II *glorio-*

p. 1–21

22–39

gloriosam Mosis Faciem, *Exod. XXXIV*, *29–30*, considerandam proponit. Atque hæc a posteriorum Dei contemplatione coorta videtur. Dubio caret, vocem קרן inter varias, quas obtinet, explicationes, *cornu* etiam denotare: ea vero hic non invenit locum. Errant, qui Mosen depictum vident in veterum, sive Deorum, sive Heroum, cornibus. Solis potius ac Lunæ imago in Deorum fuit cornibus depicta. Etenim certum est, Solem in Jove Hammone, Osiride, & Tyriorum Hercule, Græcorumque Apolline, cultum. At cornua Bacchi, quem Διόνυσον, Φάνητα, nec non ȣ̓ροτάλτ appellarunt veteres, tum a Sole, tum ab antiquis poculis, quae ex cornibus fiebant, orta. In Diana vero atque Iside Lunam profana gens est venerata. Ad Regum Heroumque Cornua quod attinet, ea non tam potentiæ ac majestatis, quam divinæ originis, fuerunt documenta: quem in numerum Alexandri M. Lysimachi, Ptolomæorum, Seleuci, aliorumque, cornua referri debent. Verum hæc quoquo modo se habeant, id unum perspicuum, lucem ad coronæ modum Mosis cinxisse faciem, & instar ignis vel Solis fulsisse atque vibrasse radios. Sententiam firmat ea vocis קרן notio, qua *fulgorem* designat: in quam cum cura inquiritur. Ea coruscatio, quæ Mosi, tertia vice Deum in monte adeunti, ibidemque per quadraginta ipsos dies commoranti, accidit, ultra promulgatæ legis intervallum vix perduravit. Israelitæ, splendorem non sustinentes, vim peccati hac ipsa senserunt ratione. Moses vero suæ ipsemet gloriæ
p. 39 – 58 expers erat, ne elatos inde spiritus caperet. *Cap. III* de *Finibus litteralis gloriæ Mosis conspectus* agit, traditque, hanc historiam manifestationi Dei in monte Sinai omni ex parte respondere; id quod primum ex conciliatione Dei cum populo, deinde ex circumstantiarum, quæ inter se conferuntur, idonea consensione, ac denique ex *2 Cor. III*, *Hebr. XII*, *18*. aliisque sacris demonstratur oraculis. Fines ipsi splendentis Mosis vultus hi erant: 1) ut Moses tanquam fidelis Dei minister a populo suspiceretur, 2) ut reverentia, obsequium ac metus eidem incuteretur, 3) ut natura Oeconomiæ antiquæ ante oculos poneretur: quæ res debitis rationum momentis firmata,

firmata, pluribus verbis explicatur. *Cap. IV, V* atque *VI* p. 59-85
Gloriosæ Faciei & Oeconomiæ Legalis ſenſus myſticus exhibetur. Et quidem Caput *quartum* oſtendit, ſplendentem Moſis vultum gratiam atque ſpiritum repræſentaſſe; tum vero munera fœderis gratiæ ſigillatim commemorat. At Caput, quod con- 85-114
ſequitur, *quintum* omnem veteris œconomiæ gratiam ab Evangelio derivat, & urget, atque adeo flagitat, non niſi unum, ideinque novum, eſſe gratiæ Teſtamentum: contra quam *Coccejus*, ejusque hæreſi faventes, opinantur, qui tria excogitarunt Teſtamenta. Noſter vero cum *Sam. Hubero, Vitringa* Patre, ac *Nic. Shiere*, quos honoris cauſa excitat, mavult facere, atque unicum admittere Teſtamentum, cujus duæ ſint diſpenſationes, *anticipata* nimirum, ac *vera*. In *ſexto* 115-140
Capite docetur, quemadmodum in legali œconomia gratia & lex amico quondam fœdere ſociatæ fuerint. His dictis, utriusque œconomiæ differentia, eaque gradualis potiſſimum, conſtituitur, ex qua, diſtincte primum deſcripta, nonnullis Scripturæ locis aliqua lux affunditur, adjuncta ſub calcem typica glorioſæ faciei interpretatione, cujus huc redit ſumma, eum Moſis conſpectum credentium novi Teſtamenti egregium exhibuiſſe typum, teſte loco *2 Cor. III, 18.* Properamus ad *Cap VII*, ubi *Velaminis Moſis litteralis ſenſus* expo- 141-160
nitur. Voce מסוה ſcritice &, quantum ſatis eſt, enucleata, tempus ſumti velaminis dicitur. Moſes initio cum Aarone ac Senioribus ſine velo ſociavit ſermones, cum populo vero, radios non ferente, ab ipſo legis latæ principio ad ejus usque finem, velatus egit. Quæ ſententia probatur, & vindicata ornatur. Tria, quæ ſequuntur, Capita *Senſum velaminis myſticum* declarant, ita quidem, ut VIII evincatur, illud *Judæo-* 161-172
rum repræſentaſſe *præjudicia*, *IX* vero ipſæ *hæ præſumtæ opi-* 172-188
niones cum velamine comparentur, ac X de *origine veli*, in- 189-204
firmitati unice populi attribuenda, nec non *de ſtatu tenebrarum*, quem illud adumbravit, agatur. Ultima duo hujus Libri Capita conſiderationi *faciei Moſis retectæ, Exod. XXXIV, 34, 35*, deſtinata ſunt. Hanc nimirum univerſalis Judæorum in ultimis diebus futuræ converſionis præclarum geſſiſſe ſym-

p. 205—231 bolum, Cap. XI docetur. Hujus ejusdem ſententiæ, ne plane nova videatur, alii, iique non ſpernendi, adducuntur patroni, uſitata, ex quibus illa probatur, loca convelluntur, hæcque inprimis, *Rom. XI, 25 ſeqq. Matth. XXIII, 39, XXIV, 30, Luc. II, 24*, coll. *Luc. II, 5. Matth. X, 23, Pſalm. XIV, 7, LXIX, 36, LXXVII* ac *LXXXV, Jeſ. VI, 13, LIX, 20*, ut & utrumque *Cap. LXIII & LXIV* integrum, *Hoſ. III, 5. Zach. XII, 10*, commendantur, tanquam magnam ad probandum vim habentia. Ex typis etiam, aliisque rationibus, idem confirmatur myſte-
232—245 rium. Id enim vero ultimo tandem eoque *XII Capite* ex emblemate faciei retectæ & demonſtratur & illuminatur. Ipſi autem rei ex *2 Cor. III, 16*, ſecus, atque vulgo ſolet, explanato, additur pondus. Nomen Moſis remotius v. 13 ad hoc pertinet comma, & de eodem in protaſi typica exponi debet. At idem quoque comma, perinde ut 13, in apodoſi antitypica ad gentem Iſrael eſt referendum, hoc ſenſu: *Cum* Iſrael *ad Deum redierit, tolletur velum*, & per ipſam auferetur converſionem.

246—254 *Lib. II Cap. I de Fœdere Externo* V. T. diſſeritur. Et quidem Oeconomiæ Legalis ſeu Moſaicæ triplex conſtituitur conſpectus, *litteralis* ſive carnalis, populumque Judaicum a ceteris gentibus diſcernens, *moralis*, vim peccati inculcans, & *myſticus*, bona per Meſſiam ſuo tempore paranda repræſentans. Hinc & eidem œconomiæ triplex aſſignatus ſenſus, *hiſtoricus* ſeu litteralis, *moralis*, atque *myſticus*. Externum fœ-
255—266 dus ſoli veteri Teſtamento proprium, *Cap. II* ex numero Teſtamentorum binario, ac bonorum diverſitate, nec non ex con-
267—284 ditione Iſraelitarum mercenaria, *Cap. III* ex finibus œconomiæ
285—296 legalis, *Cap. IV* ex perſona Dei, & indole Iſraelitarum fœde-
297 306 ratorum, *Cap. V* ex bonis externis, *Cap. VI* ex literali legum
306 327 Moſaicarum obſervantia, *Cap. VII* ex litteralibus earundem
328—354 rationibus evincitur, & *Cap. VIII* adverſus aliquas objectiones
355 359 vindicatur. Tum vero *Cap. IX* differentiam utriusque œco-
359 375 nomiæ, quantum ad *externa bona & leges*, ob oculos ponit,
376—400 *Cap. X & XI externam* cæremonialem *ſanctitatem* a N. T. abeſſe docet. His explanatis, ad eandem exteriorem fœderis

gratiæ

gratiæ faciem delineandam a *Cap.* *XII* ad *XVI* variæ quæſtiones Theologicæ de Sacramentis N. T. Baptiſmo & Euchariſtia, ſub examen revocantur, cui *Judam* proditorem interfuiſſe, *Cap.* *XVII* omnino negat. Utilitatem ex fœderis manifeſtatione externa in hypocritas redundare nullam, cum allegata paſſim urgent Capita, tum *Cap.* *XVIII* usque ad *XX*, idemque hujus quidem Libri ultimum, acriter contendit. p. 400–443 444–452 453–492

Lib. *III.* *Cap.* *I.* *Infantum in parentibus fidelibus ſtatum gratiæ relativum* exponit. Primo quidem loco variis fundamentis, quibus infantum ſalus ſuperſtrui ſolet, examinatis, poſtquam de eorum electione ac regeneratione actum eſt, deinde *Cap.* *II* reliqua uſitata momenta, Baptiſmus, fœdus, Eccleſia, majoresque, refutantur, hinc vero *Cap.* *III* aſſumta hypotheſis, quæ relativo liberorum in parentibus fidelibus ſtatui eorum beatitatem attribuit, explicatur, & denique *Cap.* *IV* ex variis rationibus, ut ſanctitate ac juſtitia Dei, macula originali, promiſſoque Dei, *Cap.* *V* ex *1 Cor.* *VII*, *14*, directe probatur, conjugii ſanctorum ſpirituali ad Chriſtum relatione, ac ſanctitate relativa, *Cap.* *VI* in ſubſidium vocata. Reſtant tria Capita, quæ Syſtema antiquorum Patrum de Eccleſia evolutum exhibent: *VII* Eccleſiam in genere, *VIII* Eccleſiam externam ab interna non diſtinctam, ac *IX* naturam unitatis Eccleſiæ, ex veterum mente, proponit. Explicit ipſum Opus. Triplex additur Index, primus loca Scripturæ, alter voces Hebraicas Græcasque, ac tertius res continet præcipuas. 493–511 511–522 523–533 534–546 546–557 558–580 581–599 600–616 616–638

Jam eo, quem nobis ipſi deſtinavimus, defuncti ſumus labore. Quibus ſtudium Exegeticum curæ cordique eſt, iis, cum in ipſa orationis connexione, tum in ſubjectis Notis, varia profana, quæ excitantur, placebunt loca. Ubivis etiam notatu digna verendorum Patrum adducuntur oracula. Addimus, juſtum quoque pretium, myſtico ſenſui, quem modo *ſpiritualem*, modo *noeticum* hic appellari reperimus, utique ſtatuendum, ex iisdem poſſe libris addiſci. Reliquum eſt, ut nemini non hæcce lecturo revocemus in memoriam, noſtri non ferre rationem inſtituti, ut rerum dogmaticarum in medium hic allatarum præſtemus veritatem.

Historische und Theologische Einleitung in die Religions-Streitigkeiten der Evangelisch-Lutherischen Kirchen ꝛc.

h. e.

INTRODUCTIO HISTORICO-THEOLOGICA ad Religionis Controversias Evangelico-Lutheranæ Ecclesiæ, a Reformatione ad nostra usque tempora deducta, atque edita a JOANNE GEORGIO WALCHIO, Theol. D. & P. P. O. in Academia Jenensi.

Partes III.

Jenæ, sumtibus viduæ Mayeri, 1730. 8.

Alph. 8 pl. 12.

INter ea scripta, quæ controversiarum, in Ecclesia nostra hinc inde agitatarum, historiam continent, palmam obtinet Opus hoc doctissimum. Summe enim reverendus & quam plurimis ingenii ac eruditionis monumentis celeberrimus Autor, qui omnibus subsidiis atque fide dignissimis documentis, ad hoc Opus consignandum necessariis, fuit instructus, ubique solidam rerum Theologicarum scientiam demonstravit, ordine concinno controversias pertractavit, & denique insignem prudentiam, dexteritatem, moderationem & exquisitam in dijudicandis controversiis ἀκρίβειαν adhibuit. Tribus ipsa universi Operis tractatio absolvitur Partibus, & quinque Capitibus. *Parte I Cap. I* agitur *de indole Ecclesiæ Evangelico-Lutheranæ*, ita quidem, ut contra Pontificiorum φλυαρίας evincatur, Ecclesiam Evangelico-Lutheranam nullo modo novam, sed potius renovatam esse dicendam, eamque renovationem factam esse per Reformationem, a *Luthero* susceptam, cujus asseritur necessitas, indoles & sufficientia, simulque, hanc reformationis sufficientiam adversus eos, qui objiciant, reliquias Papatus in nostra Ecclesia reperiri, solide vindicari posse, demonstratur. Facta vero eodem Reformationis tempore Reformatorum a nostra

ſtra Eccleſia ſeceſſione, oſtendit S.R. Autor librorum Symbolicorum conſignationis neceſſitatem, inſtituitque horum Symbolorum non ſolum recenſionem, ſed & eorum occaſionem, contenta atque ſcopum ſuccincte tradit, ac denique obſervat, dogmata in Symbolis noſtris aſſerta & vindicata duplici modo, vel in ſe, vel reſpectu adverſariorum conſiderari poſſe. Licet autem Deus per Reformationem fidei veritatem Eccleſiæ noſtræ ex ſpiſſiſſimis Romanenſium tenebris in lucem protulerit claram; plurima tamen ab ipſis noſtratibus Theologis mota fuere certamina. Hinc *Cap. II* tractatur *de controverſiis, quæ in noſtra Eccleſia a beati Lutheri morte ad Formulæ Concordiæ conſignationem usque fuerunt excitatæ.* Quo in negotio S. R. Autor ita eſt verſatus, ut cujusvis controverſiæ hiſtoriam, occaſionem, autores, adeoque ejus originem, progreſſum ac finem accurate deſcripſerit, nec non hac occaſione ſimul præſtantiſſimorum virorum vitas ſuccincte delineaverit. Primo itaque loco memoratur Crypto-Calviniſmus, atque monſtratur, *Philippum Melanchthonem* nimia ſua lenitate nimioque erga *Zwinglianos* favore hujus mali cauſam exſtitiſſe præcipuam. Deinde *Synergiſmi* & *Flaciniſmi* recenſetur hiſtoria, præcipuique ejusmodi erroris aſſeclæ ac patroni enumerantur. Cui ſuccedit *Oſiandriſmus.* Quem excipit error *Franciſci Stancari*, qui dum *Oſiandro*, hominem non per imputatam Chriſti juſtitiam, ſed per eſſentialem Dei juſtitiam juſtificari aſſerenti, obviam ire vellet, ſtatuit, Chriſtum non qua divinam, ſed ſolum qua humanam naturam eſſe mediatorem. Hunc ſequitur certamen, *Georgium Majorem* inter & *Nicolaum Amsdorffium* exortum. Cum enim ille bonorum operum ad ſalutem neceſſitatem adſtrueret; hic, in alterum delapſus extremum, affirmavit, bona opera ad ſalutem eſſe perniciosa. Porro antinomorum narratur hiſtoria. Agmen denique claudunt controverſiæ Interimiſticæ. Quo vero Eccleſiæ, hiſce motibus turbatæ, quies & tranquillitas reſtitueretur, *Formula Concordiæ* fuit conſignata. Itaque Autor S. R. *Cap. III* agit *de controverſiis, ob Formulæ Concordiæ conſignationem & receptionem exortis.* Prius vero, quam Formula Concordiæ

consignaretur, varios conventus fuisse institutos indicatur, usque dum A. 1580 una cum reliquis Symbolis lingua Germanica fuerit publicata. Exhibentur deinde contenta & scopus Formulæ Concordiæ. Tandem controversiæ adducuntur, de receptione & non receptione ejusdem agitatæ, simulque autores laudantur, qui variis scriptis eam ab adversariorum insultibus vindicaverunt. *Cap. IV de controversiis, ab initio seculi XVII usque ad finem illius ortis, præcipue Syncretisticis*, tractatur. Primo quidem leviores quædam attinguntur controversiæ; dehinc autem graviora narrantur certamina, inter quæ primum obtinet locum *Huberianismus*. Postea sequuntur controversiæ, inter Tubingenses atque Giessenses agitatæ Theologos, de omnipræsentia Dei, & illius origine, de fundamento omnipræsentiæ Christi secundum humanam naturam &c. Quas subsecuta sunt certamina Helmstadiensia, auctoribus *Daniele Hoffmanno* & *Basilio Sattlero*. Præ ceteris tamen notandæ sunt controversiæ *Syncretisticæ*, a *Georgio Calixto* motæ, atque magna animorum commotione agitatæ. In harum accurata delineatione referuntur tum qui *Calixti* vestigia presserunt, tum qui *Calixto* eique adhærentibus sese opposuerunt: ubi & mentio injicitur Responsi solidissimi & valde moderati, a *Salomone Glassio* confecti, cujus uberior recensio est instituta. Cumque his in controversiis *Joannes Musæus* ac reliqui Jenenses Theologi nec in *Calixtinorum* castra secedere vellent, nec etiam Wittebergensibus in omnibus se conformare possent, factum, ut Theologi Jenenses, præsertim *Musæus*, istis omnino implicarentur, unde controversiæ *Musæanæ* sunt exortæ, quæ fusius paullo proponuntur & deducuntur. In fine hujus Capitis *Hermanni Rathmanni* controversia de virtute & efficacia verbi divini interna additur, ac potiora ejusdem scripta referuntur. *Cap. V* agitur *de controversiis, circa finem seculi XVII ad præsentia usque tempora ortis*, & quidem *Sectione I de recentissimis controversiis, vulgo dictis pietisticis, in genere*. Præmissa notitia scriptorum, in quibus extat, quicquid de his controversiis litteris est consignatum, disquiritur, unde *Pietistarum* atque *Pietismi* denominatio originem traxerit?

quam-

quamque hæc nomina ſignificationem involvant? Deinde harum controverſiarum origo inveſtigatur, atque obſervatur, proximam *Philippum Jacobum Spenerum* dediſſe occaſionem. Porro Lipſiæ A. 1686 Collegium Philo-Biblicum inchoatum fuiſſe aſſeritur, &, hac occaſione deinceps *Auguſtum Hermannum Franckium, Jo. Caſp. Schadium* & *Paulum Antonium* privatim Collegia Biblica aperuiſſe, edocemur. Turbæ hinc ortæ inquiſitioni anſam dederunt, de qua & iis, quæ tunc geſta ſunt, ſuſius exponitur. Quæ deinceps *Chriſtiano Thomaſio* cum Theologis Lipſienſibus aliisque interceſſerint diſſidia, quave ratione litibus ille *pietiſticis* fuerit implicatus, uberius recenſetur. *Pietiſtis* autem ita dictis & errores objiciebantur, & facta exprobrabantur, quorum ſeries ſubjicitur, atque ſcriptorum hinc inde editorum catalogus annectitur. Poſt hæc ea narrantur, quæ Gieſſæ de Collegiis pietatis exorta ſunt, diſſidia atque ſcripta edita. Ulterius progreditur S. R. Autor ad turbas Hamburgenſes, referens, quid inter *Jo. Fridericum Mayerum* ex una parte, & inter *Jo. Wincklerum, Jo. Henricum Horbium* atque *Abrahamum Hinckelmannum*, ex altera parte actum fuerit, &, quæ *Büſſingii* atque *Langii* cauſa ibidem contigerunt, nec non ſcripta, occaſione harum turbarum publicata, adducens. Has turbas excipiunt motus Erfordiæ excitati, ubi præcipue *Joachimi Juſti Breithauptii* atque *Auguſti Hermanni Franckii*, in *Pietiſmi* ſuſpicionem cadentium, fit mentio. Deſcribuntur deinde motus *pietiſtici* Guelpherbyti & Halberſtadii excitati, eaque recenſentur ſcripta, quæ tunc temporis prodierunt. Hinc in medium proferuntur controverſiæ *Caſpari Sagittarii*, motus Gothani, Halenſes atque Gedanenſes. Adduntur quoque certamina, de *Bohemio* ejusque ſcriptis orta. Nec omittuntur controverſiæ, quas *Spenerus* habuit cum Theologis Wittebergenſibus, Lipſienſibus, aliisque. His adjunguntur non ſolum, quæ Gedani *Pietiſtis* oppoſita fuerunt variis ſcriptis, ſed & quæ turbæ propter *Pietiſmum* excitatæ ſunt Caſſellis. Apponuntur quoque motus haud exigui, qui Berolini a *Jo. Caſparo Schadio*, confesſionem, in noſtris eccleſiis receptam, rejiciente, fuere excitati.

ti. Facta quadam mentione nonnullarum controversiarum, ut de termino gratiæ, de ἀποκαταστάσει πάντων, de Indifferentismo *Godofredi Arnoldi*, variisque ejus scriptis; de erroribus *Jo. Dippelii*, de fide operosa in actu justificationis, de adiaphoris, latius recensetur historia *Pietismi* Waldeccensis, Argentinensis, Essendiensis; lis de Sabbatho inter *Jo. Christophorum Lünekogelium* & *Jo. Schwarzium*, nec non inter *Stryckium* aliosque agitata; ac tandem Edictum Hannoveranum adversus *Pietistas*. Et postquam S. R. Autor controversiam de unione, quam *Wincklerus* Magdeburgi inter Lutheranos & Reformatos intenderat atque commendarat, notavit, simulque ὡς ἐν παρόδῳ *Casp. Ernesti Trilleri* novam novi Testamenti versionem adduxit, aliosque motus, qui hinc inde, inprimis Osnabrugæ & Altenburgi, exorti fuerunt; progreditur ad dimicationem *Bücheri* cum *Zieroldo*, ac refert, quosnam errores *Jo. Rosenbachius* de immediata vocatione disseminaverit; quænam *Freylingshausenio*, fundamenta Theologiæ edenti, mota sint dubia; quas *Sontagius*, contra *Pietistas* Dissertationem scribens, habuerit controversias. Hisce accedunt lites, quas *Breithauptius* cum *Læschero* & *Edzardi* de fidelium perfectione, & de justificatione agitavit. Adjunguntur præterea varia Edicta, *Pietistis* ita dictis opposita, v. g. Bremense, Suecicum, &c. Describuntur inde certamina *Frohnii* cum *Eilmaro* Mulhusæ orta de sacerdotio spirituali; *Sibbernii* cum *Wildenhagenio* in Holsatia de discrimine beatitudinis in hac & in altera vita; *Mayeri* cum Facultate Theologica Halensi, speciatim *Franckio*. Præterea commemoratur, *Rosenbachio*, in terris Würtenbergicis commoranti, nonnullos adhæsisse; *Hedingerum* a *Mayero Pietistis* fuisse adscriptum; Eslingæ inter *Mayerum* & *Ditzingerum* de phrasi: ego sum Christus, contentionis serram esse reciprocatam; *Joachimo Langio* cum variis certamina intercessisse; in comitatu Hohensteinensi *Damium*, de satisfactione Christi minus recte sentientem, turbas movisse; ac denique in Silesia parvulos publicas instituisse precationes, variaque hanc ob causam scripta prodiisse. Porro dicitur, orphanotrophium Halense diversis occasionem dedisse

scriptis;

scriptis; Regiomonti concionatorem quendam Lutheranum & Reformatum unionem incauto intendisse molimine; Magdeburgi *Schillingium* conventus privatos instituisse, atque *Jo. Julium Struvium* varios sparsisse errores; de conventibus privatis inter *Porstium* ac Relationum innocentium Autores disceptatum fuisse; *Theodorum Schermerum Separatismo* favisse; in Suecia motus *pietisticos* ortos fuisse; Edictum Anhaltino-Servestanum contra *Pietismum* prodiisse, & Edictum Hannoveranum renovatum fuisse; Arnstadii *Treiberum* fidem operosam in justificatione & bonorum operum quodammodo necessitatem ad salutem asseruisse, indeque adversarium accepisse *Fischbeckium*; A. 1710 Biblia Wandesbekiensia, seu pentapla, sequenti vero varia contra Fanaticos prodiisse Edicta; in Comitatu Waldeccensi turbas *pietisticas* rursus excitatas fuisse, & propter has litem inter Facultates Theologicas Giessenses & Rostochienses exortam esse. Post hæc inseritur historia *Timothei Verini*, a *Læschero* editi, & a *Langio* refutati, docemurque, de hominis non renati notitia ac theologia acriter fuisse disceptatum; nec non *Majum*, Theologum Giessensem, hæresin practicam asserentem, varios accepisse adversarios; iterumque illo tempore Edicta contra *Pietismum* fuisse promulgata; Wetzlariæ autem Collegia pietatis renovata, atque adhortationem Suecicam contra Fanaticos fuisse editam; eodem quoque tempore *Henricum Muhlium* cum *Francisco Ernesto Vogtio* de auctoritate Librorum Symbolicorum, & juramento in eos præstando, disputasse, *Muhliumque* contra *Theodorum Dassovium Speneri* innocentiam solide vindicasse; *Langium* nonnulla scripta edidisse; Edictum Isenacense & Gothanum conventiculorum causa prodiisse; ac *Brendelio* cum *Wernsdorffio* controversias fuisse. Præterea commemoratur Edictum Veldentianum, propter conventicula, & Hanoviense, adversus inspiratos atque Fanaticos, publicatum. Inde narratur controversia, an *Lutherus* fuerit *Antipietista*? itemque ea, quam *Jo. Christophorus Schæfferus* Querfurti de bonorum operum in actu justificationis præsentia cum *Schwarzio* & *Wernsdorffio* habuit. Simulque agitur de refutatione scripti, *Idea Pietismi*

dicti. Continuatur deinceps historia *Timothei Verini*, A. 1718 a *Val. Ern. Læschero* editi, & a *Joach. Langio* confutati. Narratur porro, Edicto Suecico conventicula iterum fuisse prohibita; Gryphiswaldiæ litem de fide operosa in justificatione esse ortam; in Comitatu Stolbergensi *Fridericum Godofredum Wegerum* Orphanotrophia improbasse; in Suecia A. 1719 denuo motus fuisse factos; turbas a *Klein-Nicolai* excitatas, & Erfordiæ de conventibus privatis dimicatum fuisse; Augustæ Vindelicorum *Volspergerum* de libro a se edito a multis objurgatum, Gœrlitii *Fanaticismum* & *Separatismum* irrepsisse, atque Altorfii *Zeltnerum* controversias *pietisticas* pro logomachiis venditasse. Cumque in Saxoniæ Electoratu elencho limites per Edicta ponerentur, atque usus vocum, *pietista*, *pietismus*, interdiceretur, varia contra *Bernhardum Waltherum Marpergerum* scripta fuerunt edita, atque elenchum doctrinalem, a *Marpergero* conscriptum & typis vulgatum, *Neumeisterus* sibi confutandum sumsit, cui autem *Schœnius* contraria argumenta opposuit. *Spenerus* quoque post fata a *Neumeistero* multorum accusatus est errorum ac hæresium; a *Kœppenio* vero atque *Schœnio Speneri* innocentia pro virili parte fuit vindicata. Finitur denique *Pars* ista I controversia inter *Haserungium* & *Claudium* atque *Wernsdorffium* de quæstione, utrum homo Christianus præcepta Dei servare queat, acriter ventilata.

Operis hujus egregii *Pars II* exhibet *Capitis V Sectionem II*, quæ agit *de recentissimis, potissimum ita dictis pietisticis, articulis controversis generatim.* Dispescuntur illi in *Dogmata* & *Praxes*, atque disquiritur, utrum *Pietismus* sit fabula? quidve de usu vocabulorum, *pietista, pietismus*, sit sentiendum? Porro recensentur scripta, in quibus articuli controversi sunt pertractati. Inde ipsi proponuntur articuli, ita quidem, ut utriusque partis sententia accurate evolvatur, argumenta & rationes, ab utraque parte allatæ, addantur, accuratum judicium subjiciatur, atque historia hujus vel illius controversiæ breviter repetatur, aut ulterius deducatur. Sunt autem articuli controversi, qui pertractantur, sequentes: de theologia in homine non renato; de

de neceſſitate Theologiæ polemicæ; de Theologia myſtica & ſyſtematica; de religione & Indifferentiſmo; de ſacra Scriptura & efficacia verbi divini; de ſenſu rerum ſacrarum in non renatis; de verſione *Lutheri* Germanica; de Libris Symbolicis, eorumque neceſſitate, auctoritate & juramento in eos præſtando; de Deo & Trinitate; de creatione & providentia divina; de partibus hominis; de vita æterna & diſcrimine beatitudinis in hac & altera vita; de mortuis, utrum vocandi ſint beati? de damnatione, ſpeciatim de ἀποκαταστάσει πάντων; de ſpe meliorum temporum; de conſummatione ſeculi; de ſtatu intermedio animarum a corpore ſeparatarum; de imagine divina; de peccato, utrum Deus illius dici queat cauſa? de peccato originali; de gratia Dei, & termino gratiæ; de Chriſto; de regeneratione & converſione, nec non de uſu vocum, *renatus* & *non renatus*; de illuminatione; de pœnitentia; de fide & juſtificatione; de unione fidelium cum Chriſto; de ſanctificatione & renovatione; de adiaphoris; de amore creaturarum; de perfectione fidelium hac in vita; de neceſſitate bonorum operum ad ſalutem; de Sacramentis novi Teſtamenti; de Eccleſia *Lutherana*; de donis adminiſtrantibus; de miniſterio impiorum; de confeſſione & abſolutione privata; de Sacerdotio ſpirituali; de regimine ſeculari, & denique de matrimonio. Hiſce articulis ſubjiciuntur *Praxes*, ubi agitur de Collegiis pietatis; de elencho; de æſtimatione ſcientiarum humanarum; de arte homiletica; de Pericopis Evangelicis & Epiſtolicis, atque de formulis precum &c. *Capitis V. Sectione III* tractatur *de Controverſiis Chiliaſticis*, *Fanaticis*, *Indifferentiſticis*, aliisque. Ubi obſervantur ejusmodi homines, qui viſiones & revelationes jactitarunt immediatas; poſtea referuntur *Joannis Guilielmi Peterſenii* aliorumque Chiliaſtarum controverſiæ. Eas ſequuntur certamina *Godofredi Arnoldi*, quibus notitia ſcriptorum, ab *Arnoldo* editorum, cumprimis ejusdem Hiſtoriæ Eccleſiæ & Hæreticorum eſt inſerta, ſubjunctusque eſt errorum *Arnoldi* catalogus. Commemoratur deinceps, *Chriſtianum Democritum* ſeu *Dippelium* errores ſparſiſſe, variosque adverſarios accepiſſe; *Jo. Georgium Roſen-*

ſenbachium immediatam vocationem jactaſſe; colluviem *Buttlerianam* deteſtanda prorſus ſuſcepiſſe; itemque quampluri-mi alii adducuntur, qui Fanaticorum caſtra intrarunt. *Sectio IV Capitis V* agit *de Controverſiis Terminiſticis*. Præmiſſa hiſtoria hujus certaminis, obſervat S. R. Autor, acriter ea de re *Rechenbergium* inter atque *Ittigium* diſceptatum fuiſſe, & a *Rechenbergii* partibus ſtetiſſe alios, alios *Ittigii* ſententiæ ſubſcripſiſſe. Inde accuratius inquiritur, in quonam cardo rei potiſſimum fuerit verſus, ſtatus controverſiæ ſolicite formatur, rationes *Rechenbergii* ejusdemque adverſariorum adducuntur, & tandem variæ obſervationes ſubjiciuntur.

Pars denique *III* complectitur *Capitis V Sectionem V, de Controverſiis nonnullis particularibus.* Occurrunt hic controverſiæ *Chriſtiani Thomaſii*, & Lipſiæ & Halæ habitæ. Sequuntur certamina *Jo. Sam. Strykii* de jure Sabbathi &c. *Juſti Henning. Bœhmeri* de jure principis circa divortia; *Sam. Friderici Willenbergii* de Polygamia, neque lege naturali, neque legibus poſitivis univerſalibus prohibita; *Jo. Melchioris Gœtzii* de matrimonio cum defunctæ uxoris ſorore; *Dreſingii* de verbis: *Deus eſt mortuus; Tœllneri* cum *Titio* de impœnitentium admiſſione ad confeſſionem atque ſacram ſynaxin; *Beerenſprungii* de peccatorum remiſſione in gratia ſtantibus non neceſſaria; *Jo. Jacobi Mülleri* de unione myſtica; *Nitſchii* an ſcriptura ſacra ſit ipſe Deus? *Kraftii* de verſione *Lutheri* Germanica; *Hœpfneri* de exordiis & oratione dominica in concionibus omiſſis, & aliis precibus in eorum locum ſubſtitutis. His omnibus adduntur ea, quæ in controverſiam venerunt, ut de prærogativa, ſive gradu dignitatis Sacerdotum; de genuina Librorum Symbolicorum Editione; de diſcrimine inter opera legis, & inter opera bona; de precibus beate defunctorum pro hominibus viventibus; de Baptiſmo Pontificiorum, an ſanctus dici queat? ac tandem de origine Baptiſmi. In fine hujus *Sectionis* adjiciuntur tum *Arndianæ* controverſiæ, ubi, præmiſſa relatione hiſtorica de vita ſcriptisque *Arndianis*, enarratur controverſia, ob *Arndii* libros

de

de vero Christianismo excitata, & additur hujus controversiæ ἐπίκρισις solida atque accurata; tum finem imponunt Operi lites, occasione Observationum Selectarum Halensium, Relationum innocuarum, & *Gesenii* Catechismi, ortæ. Præstantissimo huic Operi duplex subnectitur *Appendix*; in priori, quæ tria complectitur Capita, de M. *Ludovici Gerhardi* agitur Systemate *ἀποκαταστάσεως πάντων*, paucis abhinc annis publici juris facto; in posteriori vero, quæ duobus absolvitur Capitibus, *Christiani Melodii* errores, recentissima ætate disseminati, recensentur. Utriusque, & *Gerhardi* & *Melodii*, dogmata latius accuratiusque adducuntur, judiciose examinantur, ac solidissime refutantur. Opus denique hoc laudatissimum auctum est Indice rerum locupletissimo. Hujus Operis, summa diligentia ac præclara eruditione conscripti, Supplementa quam primum luci publicæ exponet Autor S. R. quæ non minori, ac Opus ipsum, eruditorum approbatione susceptum iri, nulli dubitamus.

HISTOIRE DE L' ACADEMIE ROYALE des Inscriptions, &c.

h. e.

HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ INscriptionum elegantiorumque literarum. Adjecti sunt Commentarii literarii Academicorum ab A. 1718 usque ad finem anni 1725.

Tomus V.

Lutetiæ, ex officina Regia, 1729. 4.

Alph. 4. pl. 18.

QUam primo loco hic deprehendimus Historiam Academiæ, in ea relatum legimus, Petrum, Russorum Imperatorem, venisse ad congregatos Academicos, ex eoque tempore clementissime memorem nunquam non fuisse literatissimæ hujus Societatis. Simul nomina proferuntur cum eorum, quos novos Socios accepit Academia, tum eorum, quos ipsi mors illo, quod diximus, temporis intervallo eripuit. Hinc

p. 1–11

13–363

Hinc exhibetur hiſtoria, hoc eſt, recenſio ſatis copioſa Diſſertationum, illo temporis tractu recitatarum ab Academicis: quarum ſi huc transtulerimus titulos, Lectoribus noſtris ſatisfactum fore putamus. Recenſetur igitur hic Diſſertatio, exhibens hiſtoriam criticam ararum, vero Deo poſitarum, inde ab ortu mundi; de maledictionibus ſive imprecationibus parentum adverſus liberos; de origine nominum, quibus vulgo inſigniuntur ſigna Zodiaci; de oraculo Dodonæo; de nutricibus Bacchi; de ludis Iſthmiis; de bello Athenienſium contra populos inſulæ Atlanticæ; de duratione obſidionis Trojanæ; utrum Criſſa & Cirrha fuerint diverſæ urbes, an una eademque; de regulis criticis in emendatione veterum ſcriptorum obſervandis; de allegationibus, quas vulgo vocant, Autorum; obſervationes ad *Sophoclis Oedipum Coloneum*; de priſcis Siciliæ Poetis Bucolicis; de *Daphnidis*, Bucolici Poetæ, patria; animadverſiones ad *Pindarum*; de Autore Dialogi, qui inter *Platonicos* reperitur inſcriptus *Epinomis*; illuſtratio duorum locorum *Platonis*; emendationes aliquot *Platonis*, *Euripidis*, & *Suidæ*; explicatio cujusdam loci *Platonis*; illuſtratio plurium locorum *Euripidis*; de Epiſtola *Dionyſii Halic.* ad Pompejum; illuſtratio cujusdam loci *Homerici*; emendatio plurium locorum in Græcis Latinisque Autoribus; meditatio critica ad *Plutarchi* librum *de ſuperſtitione*; animadverſiones ad aliquot *Vitas Plutarchi*; de Hannibalis tranſitu Alpino; illuſtratio *Longini*; de ætate *Heſychii*, (qui ſtatuitur hic vixiſſe ſexto demum ſeculo,) & animadverſiones nonnullæ ad ipſius *Lexicon*; de vocabulo *ἰσόψηφος*; de Solœciſmo & Barbariſmo, harumque appellationum origine; obſervationes ad *Lucullum Ciceronis*; explicatio loci cujusdam *Ciceronis Offic. Lib. I Cap. 1*; illuſtratio loci *Horatiani Lib. I Odæ 32*; illuſtratio aliquot verſuum *Tibulli*; animadverſiones ad loca quædam *Petronii*, *Corn. Severi*, *Suidæ*, & *Heſychii*; character Imp. Auguſti, Agrippæ item & Mæcenatis; de Bætyliis & ſtatuis Cybeles; de labyrintho Ægyptio; de origine ludi Scacchici; de origine calculorum Arithmeticorum; de nummo Minervæ Iliadis; de nummo Philippi, Tetrarchæ; de vera interpretatio-

pretatione verborum abbreviatorum *Cer. Per.* in nummis Sidoniis; de nummis coturniatis; illuſtratio aliquot priſcarum Inſcriptionum; explicatio Diptychi, Divione reperti; de lingua Sinenſi; de eruditione Sinenſium; de literis jam antiquiſſimo tempore in Gallia cultis; de cauſis, cur modo vigeant literæ, modo negligantur; de veneratione feminarum apud veteres Germanos; de Epiſcopatu Galliæ Ariſidiano; de vocabulo Gallico *cajevaire*; Vita *Guil. Budæi*; de Editione *Homeri* prima Florentiæ facta A. 1488, cui *Budæus* in marginibus adſcripſit annotationum plurimum.

Nunc Elogia ſequuntur Academicorum, tempore inter A. 1718 & A. 1726 interjecto mortuorum. In his eſt *Michael Tellierius*, Jeſuita, clariſſimus editor *Curtii*, ac tandem Confeſſarius Regis, m. 1719, anno ætatis ſuæ 76; *Euſebius Renaudotus*, m. 1721; *Carolus Cæſar Baudelotius*, m. 1721; *Andreas Dacierius*, m. 1723; ejus uxor, m. 1720; *Ludovicus Boivinius*, natu major, (nam alter *Boivinius* eſt frater ejus natu minor,) m. 1724: cujus ſupereſſe hic memorantur accuratiſſimæ *Joſephi* tum illuſtrationes, tum emendationes. E Vita *Renaudoti* illud excerpendum ducimus, quod ipſius avus, *Theophraſtus Renaudotus*, primus A. 1631 Lutetiæ cepit conſilium edendi *Novellas hebdomadales politicas*, (*Zeitungen, Gazetten*,) easque, excluſis aliis, publicandi privilegium accepit per Cardinalem Richelium: quod privilegium propagatum eſt ad filium & nepotem, fruente nunc eo *Verneulio*, *Euſebii* noſtri hærede. p. 367.

In ipſis *Commentariis literariis* ſequentes inſunt Diſſertationes eruditiſſimæ: *Anſelmi* meditatio ſuper opinionibus ethnicorum Philoſophorum de felicitate hominis; *Banierii* altera de Parcis, altera de Furiis; *Foncemagnei* de Dea Laverna; *Fontenii* de loco hoc *Taciti* in *Germania* ſua: *Pars Suevorum & Iſidi ſacrificat;* ejuſdem de Suevorum adoratione Iſidis ſub figura navis; *Banierii* de Pygmæis; *Fragierii* de vita *Orphica; Morini* de auro & argento; *Burettii* quatuor Diſſertationes de Muſica veterum, quam putat longius abfuiſſe a faſtigio hodiernæ artis muſicæ; *Morini* de cygnorum cantu; *Mahudelii* de origine ſerici; *Sevini* de Regibus Lydiæ; *Freretti*

reti Historia Lydiæ regni; *Furmontii* de vetustate Æthiopum in Africa; *Frereti* Historia Chronologica Regum Assyriorum; *Valesii* de Amphictyonibus; *Secussii* de Alexandri M. expeditione in Persas.

Harum Dissertationum unam & alteram recognituris nobis primo loco merito occurrit Abbatis *de Fontenu* Dissertatio
p. 63. illa, qua lucem affundit antiquitatibus majorum nostrorum, a quibus Isidem cultam fuisse refert *Tacitus.* Noster recordatus, *Diodorum Siculum*, *Macrobium*, *Plutarchum*, & *Apulejum* scriptum reliquisse, toto orbe religiose cultam olim fuisse Isidem, non dubitat, verum esse, quod scripsit *Tacitus.* Cum vero is fateatur, se nescire, qua via in Germaniam pervenerit peregrina hæc religio, nec applausu dignæ videantur conjecturæ *Cluverii*, *Vossii*, *Pezronii*, *Huetii*, & *Aventini*; Noster docet, aut ex Gallia hunc cultum transiisse in vicinam Germaniam, aut ex Græcia, aut ex Colchide. Ac Gallos quidem veteres Isidem coluisse, multis argumentis reddit verisimile. Quomodo vero ex Græcia vel Colchide deferri in Germaniam potuerit cultus Isidis, pariter ostendit. Venit ei quoque in mentem, a Romanis cultum hunc accipere potuisse Germanos, cum Imp. Augusto, qui templa Isidis Romæ reparavit, Germaniæ magna pars subjecta fuerit. Sed ipse ideo damnat hancce conjecturam, quod non videatur *Tacitus* id ignorare po-
84. tuisse. Idem vir doctissimus in altera Dissertatione illustrat eum *Taciti* locum, quo scribit, apud Suevos nostros *signum Isidis figuratum fuisse in modum navis Liburnæ.* Nostro quidem id mirum haud videtur, cum aliæ gentes Jovem lapidis, Ammonem umbilici, alios Deos alia sub figura coluerint. Ad navem vero Isidis quod attinet, docet, non solum creditum fuisse, artem navigandi sub regno Isidis inventam esse, sed etiam, Isidem esse Deam maris, ideoque & Ægyptios co-
106. luisse navigium Isidis. *Banierius* in sua *de Pygmæis* Dissertatione, postquam rejecit una cum aliorum suspicionibus sententiam *Hermanni von der Hardt*, Professoris Helmstadiensis apud nos celeberrimi, quem corrupte vocat *Wonderartium*, ipse statuit, Pechinios, Æthiopiæ populum, staturæ parvæ homines,

mines, de quibus *Ptolemæus Geogr. Lib. IV Cap. 8* loquitur, esse veros *Homeri* (e cujus fonte omnes sequentium ætatum scriptores hauserint,) Pygmæos, ostenditque, multas dari grues in illa regione. *Pag. 331 seqq. Ferretus* historiam regni Assyriaci, multis erroribus & obscuritatibus implicitam, summa diligentia suæ veritati conatur restituere, non contentus iis correctionibus, quas jam protulerunt *Marshamus*, *Usserius*, *Conringius*, *Perizonius*, aliique. Primo igitur historiam illam e sacro Codice collectam exhibet, & ex hujus Codicis silentio concludit, Reges Assyrios, urbem Niniven incolentes, tempore Josephi Patriarchæ nondum potentiam suam extendisse ad regiones Canaan. Sub Judicum Hebræorum imperio videtur Nostro Rex Assyrius duce usus Chusano per octo annos ditioni suæ subjecisse Hebræos: post quod factum non memorantur rursus Assyrii Reges in sacris illis monumentis ante Osiam Judæ & Menahemum Israelis Reges, qui vixerunt A. 250 post dedicationem templi Salomonei. Concludit hinc, ante hoc tempus Regnum Assyriæ fuisse tenue & infirmum, nec quicquam negotii Regibus illis fuisse cum Hebræis. Regnante demum Menahemo, potentia Assyriorum exsplenduit, Phulo, Tiglatpilassaro, & Salmanassaro invadentibus regnum Israelis, respondente conatibus ipsorum successu. Postea Senacheribus Judæ regnum est adortus: quo divinitus ejecto qui successit ei, Assarhaddon, abstinuit bello Judaico, & paulo post potentia regni Assyrii defloruit. Persequitur hinc Noster historiam regni Assyrii ducibus profanarum gentium Historicis, *Herodoto*, *Ctesia*, (quem vulgo contemni, ægre fert, eumque bonis Historicis annumerandum censet,) *Diodoro Siculo*, *Cephalione*, *Beroso*, ac ceteris, eorumque narrationes sæpius discordes affert. Quo facto, aggreditur solvere nodos hujus historiæ, inter alia contendens, Græcos tribus Assyriæ Regibus indidisse nomen *Sardanapali*: quo pacto putat conciliari posse ethnicorum Historicorum diversas de Regibus Assyriis narrationes. Nec dubitat, unum horum Sardanapalorum esse Assarhaddonum. Verum sufficiat hæc indicasse Lectoribus nostris, iisque injecisse cupiditatem totius legendæ hujus

p. 387 sqq. Dissertationis, in qua & Semiramidis historiam studiose pertractat, eosque erroris arguit, qui falsa esse omnia judicant, quæ de hac Regina traduntur. Ultimæ hujus Tomi Disputa-
415 tionis Autor, *Secussius*, in eo est, ut demonstret, Alexandrum M. cum expeditionem susceperit in Persas, juste fecisse prudenterque, neque causam habuisse ullam dubitandi de felici armorum suorum successu.

D. CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI Pœcile.

Tomi III Liber IV.

Halæ, in officina Rengeriana, 1731. 8.
Plag. 10.

PRofanis e Scriptoribus cum obscurioribus sacri Codicis verbis ac phrasibus nonnihil lucis affundi posse satis constet, ac *Glassius* quoque celebratissimæ suæ *Philologiæ sacræ* canonibus subinde adjiciat dictiones profanorum, rarioribus sacri Codicis ac proinde minus perspicuis dictionibus prorsus simi-
p. 502 les; Noster *Dissert. I* & utilitatem hujus comparationis ostendit, & pluribus ἐκ τῶν ἔξω petitis exemplis ornari debere contendit *Philologiam* illam *Glassianam*. Possunt scilicet minus creduli homines suspicari, affingi incommodis sacræ Scripturæ phrasibus notiones alienas ad effugiendam absurditatem. Qui ubi videre coguntur, eodem modo locutos fuisse profanorum doctissimos, tandem fidem habent interpretationi sacrorum Philologorum. Ita cum *Marci VI, 5*, Christus dicitur *nullum potuisse in patria facere miraculum*, hoc est, potentia sua patrandorum miraculorum ob contumaciam & indignitatem illorum hominum uti noluisse; ac *Glassius* nullum simile exemplum adjecit e profanis; quibusdam in mentem venit statuere, istum loquendi modum profanis prorsus inusitatum fuisse. At Noster e *Cicerone*, *Ovidio*, & *Curtio* exempla profert simillima. Pari modo, cum *Glassius* observat, particulam *et* non ubique jungere res diversas, sed aliquando adjun-

adjungere rem sub membro praecedenti jam contentam, adeoque verti debere *et inter hos*; Noster non solum clarissima ejusdem generis loca producit e Graecis Latinisque Autoribus, sed etiam alia sacri Codicis loca, quae multum negotii facessiverunt interpretibus, hoc pacto reddit perspicua. Unum commemorabimus locum, eumque valde caliginosum, *2 Sam. XXIV, 9*, ubi *Israelitarum* fuisse dicuntur *octies centies mille viri, & e tribu Juda quinquies centies mille.* Narrationem hanc pene incredibilem facit Noster credibilem, statuens, illa 500000 contineri numero 800 millium, indicarique, in hoc numero solam Judae tribum habuisse virorum quingenta millia. Nec id mirum esse debere, putat, cum tribus Judae omni tempore eminuerit super ceteras, ac tandem sola constituerit Rempublicam, Reip. ceterarum tribuum oppositam. Eundem in modum capi debere, censet, quod *1 Sam. XI, 8*, relatum legimus, *Israelitarum fuisse trecenta millia, &* (hoc est, *& inter hos speciatim*) *ex tribu Juda triginta millia. Differt. III* p. 515
explicatur obscurus ille *Augustanae Confessionis* locus, quo dicunt pii Confessores, suam doctrinam nihil discrepare ab *Ecclesia Romana, quatenus ea ex scriptoribus nota sit.* Innui scilicet, existimat, non Patres Ecclesiae, sed Theologos proximae aetatis, qui de plerisque religionis doctrinis recte docuerant, etsi praxis publica esset diversissima. Addit, loca illorum Theologorum repraesentasse *Gerhardum* in *Confessione Catholica*, in ipso hujus Operis titulo professum, *se hic Augustanam Confessionem confirmaturum esse scriptorum Romano-Catholicorum suffragiis. Diss. IV* Autor plurimas tollit mendas e 520
Plinii Panegyrico, ac simul complura loca tuetur, quae corrupta esse, falso sibi nonnulli persuaserant. E. g. *Cap. 86* Praefectum Praetorii, quem perinvitus a se dimiserat Trajanus, putasse scribit *Plinius*, *pene ipso contubernio Principis felicius jucundiusque esse, desiderare Principem.* Quae verba quid sibi velint, cum nemo intelligat, Noster rescribit *desiderari a Principe*, ut significetur, jucundissimum esse, scire, se ab invitissimo dimitti Principe, ac Principem se carere aegerrime. Finitis hujus *Panegyrici* emendationibus, in *Latini Pacati Pa-*

negyrico unum locum mutatione unius literulæ ex obscurissimo facit clarissimum. Hinc *Αποκολοκύντωσιν Senecæ* pluribus locis emendat, & ab Amici cujusdam objectionibus tuetur modestissime. Concludit hanc Dissertationem emendatione loci cujusdam *Curtiani*, in quo corrigendo sine successu adhuc desudarunt Critici. Scilicet *Lib. VIII, 6, 18*, *adeo pertinax spes est*, inquit *Curtius*, *quam humanæ mentis ingentes concupiscentiæ devoraverunt.* Hinc vero quis non hæreat & ad vocabulum *concupiscentiæ* & ad phrasin, *devorare spem?* Noster igitur sic scripsisse sentit *Curtium: Adeo pertinax spes est humanæ mentis ingentia concupiscentis.* Ac sane *ingentia concupiscere* jam alibi dixerat *Curtius*, *Lib. VII, 8, 13*, & *Lib.*
p. 535 *VIII, 5, 6. Dissertatio quinta* itidem est critica, *Virgilii* plura loca, in quibus vel interpretandis vel corrigendis Criticos suum acumen defecit, emendans. E. g. *Æn. IV, 435 sq.* mœstissima Æneæ discessu Dido ita affatur inter alia sororem:

Extremam hanc oro veniam, (miserere sororis,)
Quam mihi cum dederis, cumulatam morte relinquam.

Locum hunc *Ruæus* vocat *totius Æneidos difficillimum & obscurissimum.* Noster ita eum emendat & interpretatur:

Extremam hanc ora veniam: (miserere sororis:)
Quam mihi ni dederit, tum lucem morte relinquam.

Hoc est, miserere mei, soror, & hoc ultimum pete ab Ænea, ut abitum suum differat, dum tempestas successerit melior. Id si facere noluerit, nec dederit huic precationi locum, e vita excedam. *Lucem relinquere* esse phrasin *Virgilianam*, subinde ostendit Cel. Autor noster, & alio quoque argumento, quod nostrum brevitatis studium omitti jubet, suam correctionem corroborat. Observat deinceps, ejiciendos esse pluribus Æneidos locis dimidios versus, a sciolis scilicet assutos versibus Poetæ imperfectis. E. g. *Æn. IV, 237*, ita Jupiter mandatum suum de Ænea claudit: *Naviget. Hæc summa est.* Hoc est, *tribus verbis eloquar, quod volo: Æneas, nave conscensa, sine mora petat Italiam.* Ita quidem Noster. Vulgo autem sic legitur:

Naviget. Hæc summa est, hic nostri nuntius esto.

Quod quidem haud injuria languidum videtur Nostro, *Bavio*-que,

que, quam *Virgilio*, dignius. *Diss. VI* laudat Cl. *Franc. Th. Koblii Commentationes Criticas*, haud ita pridem editas, & hac occasione *Terentii*, *Virgilii*, *Ciceronis*, *Phædri*, *Nepotis*, *Ovidii*que aliquot loca obscuriora partim explicat, partim emendat. *Differt. VII* docet, dari *Enthymemata monosticha*. Cum enim vulgo dicatur Enthymema Syllogismus duabus constans propositionibus, Noster ostendit, dari etiam Syllogismos una propositione absolutos. Vocat hæc Enthymemata *Mariana*, quia sanctissima Christi mater *Joan. II, 3*, ejusmodi monostichon Enthymema protulit, dicens ad filium in nuptiis Canensibus: *Vinum non habent amplius*. Mens enim ejus totum huncce Syllogismum complectebatur: *Si pii convivæ non habent amplius vinum, sequitur, tibi causam & occasionem oblatam esse patrandi miraculi, adeoque te debere miraculose producere vinum. Atqui verum est prius. E. & posterius*. Qua occasione totum locum de Enthymemate cum philologice illustrat, tum philosophice. Tale Enthymema etiam fuisse, ait, vocem illam, quam puer aliquis quotidie acclamabat Philippo Regi: *Philippe, homo es*. En Syllogismum perfectum: *Si, Philippe, homo es, debes esse memor mortalitatis. Atqui verum est antecedens. E. & consequens*. Sequitur *octavo* loco Cl. *Beyschlagii* Epicrisis in priores hujus *Pœciles* libros, eaque plerasque Autoris sententias & suo suffragio confirmans & uberius illustrans. Hic *p. 565 sqq.* notitiam dat Editionis *Taciti* longe rarissimæ, Romæ A. 1515 factæ Leonis M. P. M. auspiciis a *Phil. Beroaldo* juniore, in cujus ultima pagina hæc verba insunt: *Nomine Leonis X Pont. Max. proposita sunt præmia non mediocria his, qui ad eum libros veteres neque adhuc editos attulerint. Nono* & duobus subsequentibus locis tres exhibentur Dissertationes *de Bibliotheca selecta*. Vario autem sensu *selectam* dici Bibliothecam, observat Autor, singulosque significatus multis illustrat. *Primo* sacer Codex, *Biblia* vulgo vocant, ævo illo medio gessit nomen *Bibliotheca*. Deinde ea dicitur merito selecta Bibliotheca, quæ constat libris paucis quidem illis, sed, si θεοπνεύστους illos libros exceperis, omnium in omni genere longe

p. 544
551
559
575

longe principes & a diviniſſimis profectos ingeniis. Quibusdam duo illi ſoli, *Plutarchus* & *Plinius*, viſi ſunt eſſe perfecta Bibliotheca. Alii adjungi duobus his voluerunt *Ariſtotelem* & *Ptolemaeum.* Memorat hac occaſione varias eorum ſententias, qui judicare ſuſtinuerunt, quis poſt ſacrum Codicem optimus omnium liber ſub Sole ſit. Ita de *Melanchthonis Locis Theologicis* judicat *Lutherus*, de *Godofr. Arnoldi Hiſtoria Eccleſiaſtica Thomaſius. Tertio* Bibliotheca ſelecta ſignificat libros ſcriptorum πολυγράφων optimos, de cujus generis libris tres Diſſertationes exſtant *Thom. Crenii.* Sic optimum *Auguſtini* Opus eſſe judicatur *de Civitate Dei*, *Glaſſii Philologia ſacra, Dallaei* liber *de uſu Patrum*, *Baelii Commentarius in verba Chriſti: Compelle intrare*, *Hunnii* liber *de majeſtate S. Scripturae*, *Lutheri Commentarius in Geneſin.* Optat Noſter, ut quis edat ejusmodi *Ariſtologiam bibliographicam*, ſed ſimul monita adjicit ei obſervanda, qui defungi hoc officio rite velit. *Quarto* Bibliotheca ſelecta dicitur, quae cujusque diſciplinae libros optimae notae exhibet. Ac habemus *Struvii Bibliothecam ſelectam Juridicam*, itemque *hiſtoricam. Quinto* ea eſt Bibliotheca ſelecta, quae habet optimas Editiones praeſtantiſſimorum Autorum. *Sexto* ea, quae continet illos libros, quorum quisque unus eſt in ſuo genere optimus, e. g. optimam Logicam, optimam Grammaticam Latinam, optimum Compendium Hiſtoriae Eccleſiaſticae, optimum Commentarium in ſingulos ſacri Codicis libros. *Septimo* ea, quae eorum in gratiam, qui vel emere vel emtos legere non poſſunt multos magnosque libros, optima inde excerpta exhibet. Quo conſilio Card. *Thomaſius Inſtitutiones Theologicas SS. Patrum* edidit, *Rauppius Bibliothecam portatilem Theologicam. Octavo* Bibliothecae ſelectae nominari merentur illi libri, qui accuratas exhibent recenſiones librorum melioris notae ſive veterum ſive noviſſimorum. Quo ipſo ſub titulo (*Bibliotheque choiſie*) Cl. *Clericus* edidit per plures annos ſuas noviſſimorum librorum recenſiones. Et Cl. Autor pro ſuo in nos favore etjam haec ipſa *Acta Eruditorum* jure inſigniri cenſet titulo *Bibliotheca ſelecta. Certe*, inquit, *qui* Acta Eruditorum *poſſidet, per tot annos*

annos Lipsiæ edita, quantam is Bibliothecam possidet, & quam multorum librorum petere inde potest notitiam, eamque non titularem solum, sed etiam realem! *Differt.* XII ostenditur, p. 615
disputationes *de summo bono* esse λογομαχίας, cum diversam quisque ideam summi boni habeat. Recenset igitur varias summi boni ideas, & ex eo concludit, vere summum bonum vocari & virtutem, & tranquillitatem animi, & voluptatem, & sanitatem, & pacem, & amicitiam, & sapientiam, & religionem, & Biblia, & Deum. *Differt.* XIII veritatem religionis Chri- 622
stianæ novo argumento demonstrat. Occasionem scilicet præbente choro Stoicorum, perfectum sapientem hoc in orbe dari negantium, hoc est, virum & omnis erroris expertem, & summa sapientia præditum, & ita omni virtute circumfulgentem, plane ut nihil vitii in eo deprehendatur, hunc in modum ratiocinatur: *Ea religio, quam tradidit perfectus & omnibus numeris absolutus Sapiens, est vera sapientia, vera religio. Atqui religionem Christianam*, cetera. *Ergo.* Profert igitur documenta perfectæ Christi cum sapientiæ, tum virtutis luculentissima. Quod si quis falso hæc tradi de Christo dixerit, adire eum jubet *Sam. Werenfelsium*, qui singulari Dissertatione omnes ejus generis scrupulos animis exemerit. *Differt. XIV*, eademque ultima, est *de Sectis sive Hæresibus* 630
Grammaticorum. Singularum disciplinarum Professores in Sectas jam olim fuisse divisos, præfatus Cl. Autor, e Grammaticis veterum Sectis memorat *Aristarchicos, Callimachios, Cratetios*, &c. Recentiori ævo Græcorum Grammaticorum alii sunt *Goliani*, alii *Welleriani*; Latinorum alii *Rheniani*, alii *Schmidiani*; Hebraicorum alii *Wasmuthiani*, alii *Danziani*, rursusque *Adonistæ* alii, alii *Jehovistæ*. Pro diversitate pronuntiationis Græcæ alii sunt *Etacistæ*, alii *Jotacistæ*. Orthographia Latina Grammaticos dividit in *Cellarianos*, *Schurzfleischianos*, & *Gatakerianos*. Ad puritatem styli quod attinet, sive Græci, sive Latini, sive Germanici, ortum hinc habet Secta *Ciceronianorum*, & *Pfochenianorum*, & *Polycarpicorum*, sive *der Fruchtbringenden Gesellschafft*. Ac horum quidem ineptias producit complures, dignas, quæ considerentur ab iis, qui

qui noſtro tempore, dum purum reddere ſtudent ſermonem patriæ noſtræ, ſæpius a recta via aberrant, & in illud incurrunt vitium, quod vulgus appellat Pedantiſmum.

JO. FRANCISCI BUDDEI COMPENDIUM Hiſtoriæ Philoſophicæ, Obſervationibus illuſtratum; cum Præfatione JO. GEORGII WALCHII.

Halæ Saxonum, typis & impenſis Orphanotrophii, 1731. 8. Alph. 1. pl. 14.

SIngulari prorſus applauſu Beati & poſt fata quoque celeberrimi Autoris ſcripta excepta eſſe, conſtat. Gratiæ igitur habendæ ſunt S. R. *Jo. Georgio Walchio*, fatendumque, laudatiſſimum operæ pretium feciſſe eum, dum hoc Hiſtoriæ Philoſophicæ Compendium, a Beato *Buddeo* nonnullis abhinc annis editum, atque *Elementis* ſuis *Philoſophiæ Inſtrumentalis* præmiſſum, poſtea vero privata induſtria obſervationibus illuſtratum, in publicam lucem emiſerit. Plurima lectu digniſſima Autor nunc ἐν ἀγλοις in obſervetionibus addidit, quorum præſtantiam facile intelliget, quisquis in lectione hujus libri verſatus fuerit paulo diligentius. Ante omnia eruit Autor *Cap. I, de Philoſophia generatim* inſcripto, genuinam vocis Philoſophiæ ſignificationem, oſtenditque, quosnam σοφὸς veteres appellitaverint, & qua occaſione Philoſophi vox originem ſuam acceperit, Philoſophiæque nomen invaluerit. Præmiſſa Philoſophiæ definitione, ad ejus partes & diviſiones B. Autor progreditur, atque fuſius de Scepticis, eorumque generibus & ſectatoribus, diſſerit. *Cap. II de Philoſophia Hebræorum* obſervatu digniſſima exhibentur. Adducta enim Adami atque Patriarcharum, qui ante & poſt diluvium vixerunt, Philoſophia, illorumque in rebus philoſophicis opera, confert ſe Autor ad Philoſophiæ Hebræorum conſervationem, inſtaurationem & corruptionem, refert varias Hebræorum Philoſophorum Sectas, nec alia, quæ huic Commentationi lucem afferre poſſunt, prætermittit. *Cap. III* agitur *de*

de Philosophia gentilium, speciatim Barbarica. Primo loco attingitur Philosophia Barbarica, &, an illa Philosophiæ nomine digna sit, ventilatur. Hanc Chaldaica excipit Philosophia, ubi de ejus antiquitate & autore disquiritur. Præ ceteris vero notatur Persarum Philosophia, ac, ejusdem conditore adducto, Magi Persarum ob virtutis studium laudantur. His succedunt Phœnices, quorum literarum studia, philosophandi ratio, nec non Philosophi, enarrantur. Illos sequuntur sapientiæ studia, quæ apud Arabes antiquissimis floruerunt temporibus. Injicit hic mentionem Autor Sabæorum, gentis Arabicæ, ac erudite de illis disputat, qui Zabios a Sabæis distinguere conantur. Denique Indorum Philosophi, eorumque doctrina, commemorantur. Cum autem B. Autor mentem suam exposuerit, quænam gentes in Africa Philosophiæ studium excoluerint, ad Ægyptios migrat, atque illorum Philosophiæ autorem indicat, & affirmat, jam ante Mosis ætatem Philosophiæ studia apud Ægyptios floruisse. Pergit in delineatione Philosophiæ Ægyptiacæ ad ejus propagationem, doctrinam occultiorem, & varias Ægyptiorum scientias, quas inter cumprimis artis Chemicæ fit mentio, nec non dissidiorum, quæ *Herm. Conringio* cum *Olao Borrichio* & *Morhofio* de Chemiæ peritia Ægyptiorum intercesserunt. Tandem disquiritur, quid sentiendum sit de Ægyptiorum Theologia & Physiologia. Probat hic Autor, μετεμψύχωσιν Ægyptios primum asseruisse. Huic Philosophiæ ad latus ponitur Thracica, cujus autores nominantur, eorumque cura in Thracibus instituendis ac docendi ratio indicatur. Agmen denique in Philosophia Barbarica claudunt Gallorum & Celtarum Philosophi, quorum dogmata præcipua enarrantur, eaque, quæ ad explanationem hujus argumenti faciunt, fusius recensentur. Prius vero quam Autor longe celeberrimus ad Græcanicam accedit Philosophiam, dicendum sibi esse aliquid putavit de *Pythagoræorum* Philosophia. Hinc non pauca de *Pythagora*, ejus vita, scriptis & ætate, afferuntur; disceptatio commemoratur, quæ ætatis, qua *Pythagoras* vixit, ratione orta fuit inter *Guil. Loydium, Richard. Bentlejum* & *Henr. Dodwellum*; ejus discipuli allegantur; disciplinæ *Pythagoricæ* ratio & docendi methodus adducuntur; illi, qui recentiori ætate hanc philoso-

phandi rationem ſcriptis ſecuti ſunt, innuuntur; ac tandem, quid de principiis & doctrina *Pythagoræ* ſit ſentiendum, uberius exponitur. Poſt Philoſophiam Barbaricam Autor noſter ſibi tractandam ſumit Philoſophiam Græcanicam, quæ *Cap. IV*, quod *de Philoſophia Græcanica* agit, continetur. Tres iſtius Philoſophiæ claſſes conſtituuntur, Poetica ſcilicet, Ionica & Eleatica. Ad Poeticam quod attinet Philoſophiam, ſolide demonſtrat, Poetas vel aperte, vel per fabulas, Philoſophiam docuiſſe; hinc de fabularum iſtarum dura & incerta interpretatione diſſerit, variasque hac de re doctorum virorum ſententias adducit. Hac præmiſſa, ad Ionicam accedit Philoſophiam, &, oſtendens ejus conditorem, Ionicorum exponit hypotheſes, illorumque doctrinæ moralis, nec non ſeptem Græciæ ſapientum, mentionem facit. Commemorat quoque, ex Ionica ſchola prodiiſſe *Socratem*, cujus vitam, mortem, doctrinam, & diſcipulos, eorumque ſectas, refert. Tunc latius diſputat de Secta *Cyrenaica*, *Ereatica*, *Megarica* ac *Platonica*, ubi & *Platonis* vita, aſſeclæ & doctrina, deſcribuntur. Inter *Platonis* aſſeclas haud infimum *Ariſtoteles* tenet locum, cujus vita fataque recenſentur. Superadditur peculiaris de iſtius ſcriptis obſervatio, quale nimirum experta ſint fatum; indicantur etiam ejus ſectatores omnes, ac illius denique decreta Philoſophica admodum perſpicue & accurate proponuntur. Poſtquam vero Autor *Cynicorum* Sectam, hujusque principem ac ſectatores, adduxit, ſimulque docuit, unde nomen *Cynicorum* ſortiti fuerint, transgreditur ad Sectam *Stoicam*, cujus conditores, propagatores, nec non dogmata, enarrantur. Tandem *Eleatica* ſequitur Philoſophia. Obſervat Beatus Autor, *Eleaticæ* Sectæ præmitti adhuc a quibusdam ſolere *Heracliteam*, de qua fuſius diſſerit. Oſtendit porro hujus Sectæ autorem diſcipulosque, ac de illis haud levia apponit momenta. Præ ceteris notat *Democritum*, a quo novum Secta *Eleatica* nacta fuerit ſplendorem, cujus vitam & ſectatores erudite more ſuo recenſet, pariterque de *Epicuro*, *Democriteæ* ſcholæ magno inſtauratore, ejusque aſſeclis, verba facit. Finem denique hujus Capitis conſtituit referendo diverſa *Eleaticorum* dogmata, Atheiſmum, huic Sectæ proprium, atque præcipua *Epicurei* ſyſtematis capita. *Cap. V*. tractatur *de Philoſophia*

medii

medii ævi Arabico-Scholastica; *Cap. VI* autem *de Philosophia recentiori*, ubi recentiorum philosophandi ratio indicatur; aliis scilicet Philosophiæ Scholasticæ barbariem duntaxat rejicientibus, aliis vero unam ex veteribus Sectis, v. g. *Platonicam*, *Aristotelicam* &c. instaurare conantibus. Omnes autem Autores, qui unum ex variis illis philosophandi generibus amplexi sunt, B. Autor accurate adduxit, plurimaque de illis observatu dignissima in medium protulit. Hac quoque occasione certamen, inter Græcos quosdam de *Platonica* & *Aristotelica* Philosophia exortum, recenset. Accedit porro ad istos, qui, relictis Scholasticorum & *Aristotelis* dogmatibus, novam prorsus philosophandi viam ingressi sunt, quos inter præcipuus est *Petrus Ramus*, cujus sectatorum adversariorumque, nec non eorum, qui *Melanchthonem* cum *Ramo*, aut hunc cum *Aristotele* conciliare annisi sunt, mentionem injicit, ac diligentiam, quam *Hieron. Cardanus* in totius Philosophiæ reformatione adhibuit, celebrat, nec ea omittit merita, quæ viri haud incelebres, *Franciscus Baco de Verulamio*, *Thomas Campanella*, aliique, quos adduxit, in rebus philosophicis magis magisque emendandis habuerunt, controversiamque haud leviorem, quæ *Sperlingio* cum *Zeisoldo* de animæ origine intercessit, memorat. Præterea Chemicorum commonstrat originem, studiumque Chemiæ ab Arabibus ad Europæos propagatum fuisse luculenter probat, atque hujus instauratorem *Theophrastum Paracelsum* indicat, de cujus vita, doctrina & sectatoribus, e. g. *Weigelio*, *Bœhmio*, ceterisque, ex instituto agit. Refert etiam ad hanc Philosophorum classem *Helmontios*, patrem & filium, nec non *Petrum Poiretum*, quorum vitas & scripta assidue recenset. Eandem industriam adhibuit in recensendis mysticæ & theosophicæ Philosophiæ systematibus, autoribus, ac horum libris huc spectantibus; nec minori doctrina egit de vita & fatis, patronis atque adversariis *Renati Cartesii*, & de insignioribus ejusdem Philosophiæ capitibus; de illis, qui hac Philosophia ad profana abusi, speciatim de *Spinoza* & *Beckero*; de *Nicol. Machiavello*; de *Monarchomachis*; de *Thoma Hobbesio*; de *Hugone Grotio*; de *Sam. Pufendorfio*, ubi & sermonem ad illos dirigit, qui eum secuti sunt atque illustrarunt, quos inter eminet *Christianus Thomasius*,

 cujus

cujus merita prædicantur. Laudat quoque in emendanda Philosophia virorum eruditissimorum studium collocatum, qui recentiori ætate celebrari cœperunt, *Gothofredum Guilielmum Leibnitium* puta, & *Andream Rüdigerum*. Meminit etiam ὡς ἐν παρόδῳ controversiæ, recentissimo tempore inter *Christ. Wolfium* ejusque asseclas ex una, & *Joach. Langium*, ac qui cum ipso faciunt, ex altera parte, agitatæ. Postea ad Philosophiam Indorum & Sinensium progreditur, cujus summa indicatur, *Spinozismus* ac quædam Sinensium Secta, Atheismum aperte profitens, notatur, illorumque doctrina declaratur. Dehinc *Eclectica* philosophandi ratio ejusque autores & cultores laudantur, atque, quinam veri Eclectici sint, & non sint, innuitur. Denique *Syncretismus* Philosophicus exponitur, præcipuique referuntur Philosophorum conciliatores.

Operi huic elegantissimo erudita præmissa est Præfatio a Viro S. R. *Jo. Georgio Walchio*, in qua tum Commentatores in venerandi Soceri sui *Elementa Philosophiæ*, variasque istorum editiones, tum præcipua Historiæ hujus Compendii contenta diligenter recenset.

JO. FRANCISCI BUDDEI OBSERVATIONES in Elementa Philosophiæ Instrumentalis, editæ cura & studio JO. GEORGII WALCHII.

Halæ Saxonum, typis & impensis Orphanotrophii, 1732. 8. Alph. 2.

COntulit Autor Beatus, *Compendio Historiæ Philosophicæ* observationibus illustrato, studium suum ad *Philosophiam Instrumentalem*, eamque totam Commentariis illustravit. Quatuor hujus Philosophiæ constituens Partes, *Partis I, de ratione inveniendi verum* inscriptæ, *Capite I de Intellectu humano, ejusque operationibus & facultatibus* agit, Logicesque definitionem, finem ac methodum exponit. Affirmat deinceps & probat duas mentis facultates, voluntatem nimirum ac intellectum, cujus operationem, cogitationem scilicet, variam esse, & ad tres commode referri posse classes, ideam puta, judicium ac ratiocinationem, contra *Christ. Thomasium*, aliter sentientem, pluribus evincit. Hinc plurima in medium protulit Autor de ideis, earumque origine & varietate; de judicio atque ex hoc fluentium propositionum qualita-

litate æque ac quantitate; de ratiocinatione & quæ huc ſpectant; de terminorum, propoſitionum ac Syllogiſmorum diverſitate: quibus omnibus eruditiſſimas adjecit obſervationes. Poſt hæc natura intellectus accuratius inveſtigatur, de ejus diſtinctione in purum vel impurum ediſſeritur, ac denique, quid ingenium, judicium & memoria ſignificet, innuitur. *Cap. II* proponuntur *intellectus humani vitia & imbecillitates*. Probat Autor, intellectum noſtrum eſſe corruptum, variaque ejus vitia ac iſtorum cauſas recenſet. Diſſerit hac occaſione de *Enthuſiaſmo* & *Fanaticiſmo*, deque præjudiciis, atque diverſis eorum generibus, ac vitiis huc pertinentibus. Ab his progreditur ad *intellectus humani ſanitatem atque virtutes*, quæ *Cap. III* includuntur. Oſtendit, in quo intellectus ſanitas, perfectio ac virtutes conſiſtant, monetque, præcipuam intellectus virtutem eſſe rerum cognitionem claram, diſtinctam, adæquatam, veram, ubi de veritate logica diſquirit, eaque adducit, quæ hac de re ætate recentiori *Andreas Rüdigerus* diſputavit. Hiſce poſitis, cognoſcendi principia exponit, aſſeritque, nullum aliud primum ac univerſaliſſimum conſtitui poſſe principium cognoſcendi, quam illud: *Impoſſibile eſt, idem ſimul eſſe & non eſſe*; ac fuſius de eo, & quæ *Gottl. Gerh. Titius* contra hoc principium attulit, diſputat. Verſans vero adhuc Autor in veritatis demonſtratione, probat adverſus Scepticos, dari omnino veritatem, diſſeritque latius de criterio veritatis; de veriſimilitudine, ejusque fontibus ac gradibus; de opinione; de fide; de Syllogiſmorum modis ac figuris, atque de ceteris intellectus virtutibus. Obſervat denique *Cap. IV*, *de mediis emendandi intellectum ſanitatique reſtituendi* tractante, remedia ad errores evitandos intellectusque ſanitatem reſtituendam, quæ inter eminet cognitio hiſtorica. Ut autem hæc vera & accurata evadat, plurima adducuntur ſubſidia adhibenda, ſimulque oſtenditur, qua ratione judicii, ingenii, memoriæ ac voluntatis, emendatio rite inſtituatur. *Pars II*, quæ *de ratione veritatem ex aliorum ſcriptis eruendi* inſcribitur, iterum quatuor complectitur Capita. Poſtquam vero Beatus Autor *Capite I*, quod *de natura & indole ſermonis* agit, initium fecit commonſtrandi ſcientiæ hermenevticæ tum neceſſitatem, tum indolem, nonnulla de ſermonis origine ac linguarum confuſione, earundemque hinc orta varietate, diſſerit, varias de argumentis hiſce recenſens erudi-

 torum

torum sententias. Sermoni vocem statim annectit, ejusque definitiones, &, quæ huc spectant, accurate satis adducit, quibus tandem considerationem diversitatis tum propositionum, tum periodorum, ac denique stili, addit. Ad *Cap. II* hujus Partis, *de obscuritate sermonis, ejusque causis*, annotavit varias obscuritatis causas, quæ deprehenduntur & in sermone ipso, & in interprete, quarum causarum nonnullas ad intellectum, nonnullas vero ad voluntatem pertinere, perspicue admodum demonstravit. *Caput III* inscriptum est *de sermonis sensu vero ejusque criteriis.* Notat hic Autor non solum, quod sermoni certus & quidem non nisi unus possit inesse sensus, sed etiam rationem affert, quare nonnulli duplicem statuant sensum, litteralem videlicet & mysticum, variaque sensus litteralis exponit criteria. *C. IV* agitur *de mediis hermenevticis.* Latius hic ostenduntur diversi modi variaque media, quibus obscuritati, quæ ex ideis & sermone ac ipsa interpretationis dispositione oriuntur, obviam iri possit, quæ ipsa variis exemplorum generibus illustrantur, nec non testimoniis eruditorum virorum corroborantur. Sequitur porro *Pars III*, rationem *veritatem cum aliis communicandi* exhibens, cujus *Cap. I* tractat *de variis modis veritatem cum aliis communicandi.* Solicite hic Autor Beatus eruit, quid veritatis nomine hoc loco veniat, variasque docendi rationes demonstrat. Et postquam *Cap. II, de vitiis docentium veritatemque cum aliis communicantium*; vitia tum docentium, tum disputantium, accurate exposuit; ad explanationem *C. III, de virtutibus docentium veritatemque cum aliis communicantium*, progreditur. Tres præcipuarum docentium virtutum constituens classes, disputantium virtutes & officia designat. *C. IV*, quod agit *de mediis, quibus facultas, veritatem cum aliis rite communicandi, comparatur*, per se clarum, paucissimis Autor illustravit observationibus. Hinc ad *Partem IV*, *de notitia Terminorum Philosophicorum*, se confert, ac observans *Cap. I, de ente ejusque attributis generatim*, Metaphysicæ nomine quid designarint veteres Philosophi, Scholasticorum Metaphysicæ utilitatem & pretium ostendit, variaque de ente, ejus attributis & indole, in observationibus addidit. Misso hoc Capite, ad illustrationem *Cap. II, de attributis entis simplicibus*, venit, disseritque de entis unitate, veritate, perfectione, ubietate & duratione. Et, quemadmodum *Cap. III, de attributis entis disjunctis primariis*, commemorat ea

attri-

attributa, quæ absoluta, seu primaria dicuntur, ita *Cap. IV, de attributis entis disjunctis secundariis*, attributa recenset relativa, sive secundaria, variisque omnia scholiis auxit eruditissimis. *Capite* denique *V, de inferioribus entis*, affirmat, ad inferiora entis referri vel substantiam, vel accidens. In fine hujus libri addita est *Appendix, Observationes in Historiam Physices exhibens.* Complectitur hæc *Caput primum* Elementorum Philosophiæ Theoreticæ, quod agit *de Philosophia Theoretica, speciatim Physica, natura & hujus per varia inventa incrementis.* Doctissimos in Observationibus Autor Beatus adjecit viros, qui ad explanationem Historiæ Physices operam suam contulerunt, variaque apposuit, quæ huic Historiæ lucem afferunt haud mediocrem. Ceterum, Autorem doctissimum, ut apud animum suum statutum habuerat, reliqua hujus Partis Capita aliasque Philosophiæ suæ disciplinas ob mortem præmaturam explanare non potuisse, dolendum est.

MEDITATIONES PRÆLIMINARES DE STUDIO Juris Ordine atque Methodo scientifica instituendo; Autore JOANNE ADAMO ICKSTATT U. J. D. Jur. Publ. Prof. P. & O. Reverendiss. & Celsiss. Principis, Episcopi Bambergensis & Herbipolensis Consiliario.

Wirceburgi, typis Marci Antonii Engmann, 1731. 4. Alph. 1 plag. 7.

AGnoscit Consultissimus Autor nævos Academiarum, inter quos refert, quod Jus publicum aut prorsus negligatur, aut perfunctorie saltem tractetur quod juvenum illustri loco natorum paria sint studia cum iis, qui causas aliquando in foro acturi sunt; quod hactenus credatur, eos, qui quadriennio aut quinquennio Institutionibus atque Pandectarum libris insudarunt, administrandis reditibus Principum atque controversiis, quæ circa Regalia, Jus Vectigalium, Stapularum, Emporiorum, Conductus, Metallorum, Forestæ &c. moventur, decidendis pares fieri; quod Jura tractentur methodo non satis ordinata, nec regulis Logicis ex asse conformi; quodque Juris Civilis scientiæ non præmittatur penitior Juris Naturalis atque Politices doctrina, nec Juri publico Historia Imperii Romano-Germanici. His igitur defectibus medelam

delam afferre ſtudet: atque adeo in his meditationibus prælimi-naribus docet, quinam ſit in ſtudio Juris partium ordo, quænam in docendo methodus ſervanda. In iis conſcribendis accuratam ſequi methodum ſtudet, ut ex notionibus diſtinctis ratiocinetur, & alia ex aliis deducat. Utitur autem ubivis notionibus Philoſo-phicis Cel. *Wolfii* in rem ſuam, quem paſſim laudat & in cujus ſcri-ptis ſe plurimum verſatum eſſe probat. Quatuor ſunt Meditatio-num iſtarum Capita. Primo de fundamento & cognitione juris in genere; ſecundo de partibus juris, tertio de earum principiis & ordine; quarto denique de methodo docendi ac diſcendi Ju-risprudentiam agit. Scilicet Capite primo de notione ac princi-pio Juris Naturalis, de legis natura ac rationibus tam intrinſe-cis, quam extrinſecis, de mente ac ſcientia legum, de cognitione Juris Hiſtorica, & Philoſophica, itidemque Mathematica, de uniuscujusque cognitionis principiis, de certitudine cognitio-nis juris Philoſophicæ, ejusdemque probabilitate, de uniuscujus-que cognitionis uſu, de prærogativa Philoſophicæ præ Hiſtorica, de cognitione Juris pragmatica & ſolida, ejusdemque lapide Ly-dio, de Juris applicatione, de Jurisprudentia & interpretatione legum, aliisque materiis agnatis, diſſerit. *Cap. II* de Jure Naturæ ethico, divino ſociali, ſociali Oeconomico & Politico, publico univerſali, Eccleſiaſtico univerſali, Jure Gentium ſociali, Jure divino & humano po-ſitivo, hujusque ſpeciebus, Canonico, publico Eccleſiaſtico & ſpeciali Imperii Romano - Germanici, Civili tam publico, quam privato, Criminali, Feudali, Camerali Proceſſualique, agit. Facile ex hac recenſione apparet, Cl. Autorem ſpecies Juris diverſas accuratius a ſe invicem diſtingue-re, quam vulgo fieri ſolet. Affert autem ſingularum notiones diſtinctas, ea-rumque fundamentum perſpicue explicat, ut integram Jurisprudentiæ ide-am animo complecti liceat. *Cap. III* Principii juris notionem in genere evol-vit, per quod notionem ac propoſitionem intelligit, ex qua veritas legum & Jurium demonſtratur. Deinde ad principia ſingularum partium in genere evincenda progreditur. Oſtendit vero ſimul, quænam diſciplinæ Philoſophi-cæ, & quo ordine Juris ſtudio præmittendæ ſint, ut in hoc ſolidæ legum cognitioni ſit locus, & quænam partes Juris aliis ſint præmittendæ, quæ-nam iis poſtponendæ. *Cap. IV*, ubi de methodo docendi atque diſcendi Ju-risprudentiam agit, primo loco monet, docere Jurisprudentiam idem eſſe ac legum & Jurium notiones diſtinctas diſcentium animis verbis viva voce prolatis communicare; diſcere vero Jurisprudentiam eſſe legum in vita olim applicandarum atque Jurium cuique competentium notiones diſtinctas animo ſuo concipere. Unde deducit requiſita docentium, itidemque demonſtrat, quales ipſi uti debeant definitionibus, axiomatis, lemmatis, propoſitionibus & probationibus. Explicat etiam notionem Syſtematis Juris, & quæſtiones agna-tas alias expedit. Ex omni autem hac tractatione elucet, quanta ſit Philoſo-phiæ *Wolfianæ* in ſtudio Juris utilitas, & quantam ſpem faciat Noſter, fore, ut ejus uſus plurimum lucis affundat univerſæ Juris diſciplinæ.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXXXII.

FLAVII AVIANI FABULÆ CUM COMMENTARIIS selectis ALBINI Scholiastæ veteris notisque integris ISAACI NICOLAI NEVELETI & CASPARIS BARTHII: quibus Animadversiones suas adjecit HENRICUS CANNEGIETER. Accedit Ejusdem Dissertatio de ætate & stilo FLAVII AVIANI.

Amstelodami, apud Martinum Schagen, 1731, 8.
Alph. 1 plag. 3½ chart. maj.

A*Vianus*, fabularum scriptor non inutilis, atque pueris olim Autor tritissimus, postea hominum consortio adeo exemtus fuit, ut inde a Typographiæ natalibus vix vicies exscriptus fuerit, si ex Præfatione libri, qui sub manibus est, calculum subducamus. Pervenerunt ad tempora nostra ex omni veterum Commentatorum grege duo tantummodo, quorum alter, *Joanni Cabeliavio* nomen fuit, si recte nobis constat, adhuc nunquam prela exercuit, quemque, si probe meminimus, olim inter supellectilem librariam vere regiam Serenissimi Ducis Brunsuicensis & Luneburgensis, quæ Guelpherbyti in arce illuc venientibus quotidie patet, versans manibus suis tractavit nostrum aliquis; alter est *Albinus*, sive mavis, *Alcuinus*, ex quo *Barthius* quondam aliqua in suum Adversariorum Opus excerpsit, quæque nunc Cl. Editor suo loco Notis inseruit cum Animadversionibus, quæ *Barthius* brevi ma-

vi manu, nec in omnes fabulas attulerat. Supereſt *Neveletus*, qui, ipſo fatente, puer editioni, quam paravit, obſervationes adjecit. Præter hos nemo exſtat in hunc Autorem interpres. Interim tam male *Avianus* erat habitus, ut ſui diſſimillimus, ne nomine quidem vero circumferretur, cum in plerisque libris *Avienus* diceretur, qui tamen *Avianus* erat dicendus, ut per priorem partem Diſſertationis huic novæ Editioni ſubjunctæ operoſe fuit evictum. Indigebat ergo medica manu, quam autore Cel. *Burmanno* lubens commodavit Cl. *Henricus Cannegieter*, Hiſtoriarum atque Eloquentiæ Profeſſor ac Gymnaſii Arnhemienſis in Geldria Moderator meritiſſimus. Adhibuit operi præter præcipuas Editiones XVI MSStorum Codicum excerpta, quæ tamen non ſufficiebant, ut Poeta ſibi ſimilis fieret. Indulſit ergo ſibi Cl. Editor, ut ex ſua voluptate fingeret atque refingeret, etſi ſæpiſſime ne minimam quidem ſuſpicionem veteres libri moverent. Satis autem oſtendit, quam felix in conjiciendo ei ſit ingenium; veremur tamen, ne haud paucæ ſint conjecturæ, quæ, ut fit in hoc literarum genere, vix doctis omnibus probabuntur. Inſtituti ratio non permittit, nec vacat, de iis, quid ſentimus, exponere; temperare tamen nobis non poſſumus, quin vulgatæ lectionis in *Aviano* Fab. XXI v. 6:

Suaſerat & *laribus continuare fugam*

contra Cl. *Cannegieteri* emendationem

Suaſit & a *laribus continuare fugam*

ſuſcipiamus defenſionem. Videtur, niſi fallimur, offendiculo fuiſſe, plusquamperfectum conjungi cum perfecto. Poeta enim modo ante:

Sed vox implumes turbavit *credula nidos.*

Confirmat nos in hac ſententia Fab. XXII v. 15. 16:

Nam petit extinctus, ut lumine degeret *uno,*
Alter ut, hoc duplicans, vivat *utroque carens,*

ubi *degeret* non potuit concoquere, ſed mavult *degat*, ne ſcilicet diſſideret a ſequenti *vivat*. Sic iterum Fab. XXIX v. 13 ſeqq.

Namque

Namque ille agrestem cupiens ostendere vitam
Silvarum referens optima quaque dabat
Obtulit & *calido plenum cratera lyao,*

dedit pro *dabat* magis arrisit. Sed negligit talem æqualitatem cum optimis quibusque *Avianus*. Fab. I v. 3 seqq.

Credulus hanc vocem lupus adiit & manet *ipsas*
Pervigil ante fores, irrita vota gerens,
Nam lassata puer nimia dat *membra quieti*
Spem quoque raptori sustulit *inde fames.*

Fab. IX v. 11, 12:

Continuo prædam cupiens fera sæva cucurrit,
Et miserum curvis unguibus ante levat.

Fab. XVI v. 11, 12:

Stridula mox blando respondit *canna susurro,*
Seque magis tutam debilitate docet.

Et quid multis? Ipse Vir Cl. infra in Dissert. Cap. XXI p. 315 seqq. exempla aliquot collegit, quæ eum meliora edocere poterant. Nihilo tamen minus liber est plane singularis eruditionis, & quot paginæ, tot testes sedulæ veterum monumentorum lectionis, insignisque artis criticæ peritiæ, ut inter eos libros paucissimos merito sit censendus, cui editor summam diligentiam tribuerit. Adeo spem nostram, quam ante sex annos nobis fecerat, plane superavit. Eminent tamen inter cetera, quæ disseruit p. 57 de *tintinnabulis*, p. 113 de *verbere*, p. 117 de *formis*, p. 123 de *manu*, p. 140 de τῷ *facere esse expositum*, p. 208 de *phycide*, p. 227 de particula *que*, & per Dissertationem fere totam *de Ætate & Stilo Fl. Aviani*. His addi merentur duæ emendationes in *Claudianum*, quas ex Codice Santgallensi protulit p. 162 & 182. Non memoramus reliquas, quarum in hoc libello tam larga messis est, quam vix in magnæ molis Opere. In iis vero omnibus, quod scimus, nullis fuit adjutus libris MSStis, aut, quæ sunt ejusdem autoritatis, antiquis Editionibus, sine quibus tamen, nisi urgente summa necessitate, haud facile quicquam audendum, nisi ita olim per correctorum libidinem scriptores velimus amittere. Et est sane, quod demonstremus, temere non raro solicitasse; sed alium sibi cam-

pum poscit hæc disputatio. Interim avide exspectamus *Catonis* Distichorum editionem, quam in *Aviano* p.288 polliceri videtur, molirique aliunde novimus, nisi etiam hæc edendi consilium abjecerit, cujus quidem tristes sunt nuncii literæ ad Societatis nostræ Præsidem, *Menckenium*, nuper datæ de *Festo*, ut vulgo dicitur, etsi jam aliquot anni, ex quibus eum speraverimus, immo per Commentarium in *Avianum* sæpius fuerit promissus. Ferunt tamen eædem literæ solatium, editurum proxime Monumenta Romana, quæ in Batavia Fœderatisque Regionibus exstiterunt olim, aut hodie exstant. Res digna, quæ patronos inveniat, qui, si qua habent, Cl. Viro suppetias ferant. Hoc est, quod quemque ea, qua par est, observantia ejusdem nomine publice rogamus.

BIBLIOTHECA HEILSBRONNENSIS, sive Catalogus librorum omnium, tam manuscriptorum, quam impressorum, qui in celeberrimi Monasterii Heilsbronnensis Bibliotheca publica asservantur. Studio M. JOH. LUD. HOCKERI, Ecclesiastis & S. Theol. Profess.

Noribergæ, apud Petrum Conradum Monath, 1731, fol.
Alph. 3 pl. 11.

QUantum commodi rei literariæ, &, quæ hujus non contemnenda pars est, βιβλιογνωσίας curatioris studio subministrent Bibliothecarum illustrium, tam publicarum, quam privatarum, Catalogi, qui hoc nostro, quod vivimus, seculo operose docere sive monitis, sive exemplis, institueret, næ vero is actum agere, & Athenas, quod ajunt, noctuas ferre velle vel ipsis amœniorum literarum tironibus existimaretur. Jure itaque optimo abstinebimus a commendanda Lectoribus nostris Rev. *Hockeri* opera, quam is retegendis Bibliothecæ Heilsbronnensis arcanis primus & unus veluti summa cum solertia, ita etiam maximo cum eruditorum fructu, impendit. Antequam vero ipsam Elenchi hujus librarii οἰκονομίαν proponamus, additis postremum, more nostro, quibusdam Hypomne-

mnematis; placet de fatis Bibliothecæ nonnulla, in vulgus hactenus minus cognita, summatim Præfationis ductu referre, quantumvis curtam admodum monumentorum, ad illius historiam instruendam, supellectilem affuisse sibi fateatur Autor doctissimus, vel præsenti quoque notitia perlibenter usuris.

Dissimile veri prorsus non est, eadem fere fuisse Bibliothecæ isti, cum cœnobio, ab Ottone, Henrici primum IV Imperatoris Cancellario, posteaque Præsule Bambergensi, in honorem D. Mariæ Virginis, *in prædio apud Heilsbronne*, quod habet vetus instaurationis formula, anno Christiano MCXXXII instituto, initia; dum primi statim Abbates de conquirendis in usum communem, vel prece, vel pretio, libris soliciti essent; cujus rei luculenta Inscriptionum MStorum tantum non omnium, sive vestibulis, sive calci, annotatarum, vestigia fidem faciunt longe amplissimam. Augmenta quin sequenti tempore ceperit apparatus iste, dubium omnino nullum est, cum hodienum restent ultra sexcentorum numerum manu exarata volumina, impressorum etiam, sub Typographiæ auspicia ab artificibus famigeratissimis emissorum copia minime contemnenda. Seculi præsertim XVI sub finem Mæcenatem munificentissimum experta est Bibliotheca Heilsbronnensis *Georgium Marium* sive *Mayerum*, Wirzburgensem, doctorem Medicum Professoremque Marpurgensem & Heydelbergensem, cujus ipsius consilium secutus Georgius Fridericus, Marchio Brandeburgicus, Cœnobium hoc Heilsbronnense, quod Cistercienfium Monachorum instituta amplexum fuerat, in illustris Gymnasii formam A. MDLXXXII transtulit. Hic enim eximia præstantissimorum Autorum, ex medica potissimum arte, farragine novam hanc Scholam liberalissime instruxit. Quo non inferior *Georgius Lindnerus*, Noribergensis, annis haut multo post, eandem simili munere librorum ex Historica inprimis, Philologica atque Philosophica classe, immortali beneficio, locupletavit. Tricennali hinc bello flebile Musis silentium per meliorem Germaniæ partem imperante, cum Tyllianus miles oras istas infestaret, Onoldum A. MDCXXXI securitatis causa fuit transvecta; licet non plane omnis communem cladem ef-

fugisse videatur. Restituta tamen post viginti & unum annos sedi pristinæ, illo ipso tempore, quo Schola etiam denuo instaurata fuit, ad hunc diem persistit, quamvis integro fere abhinc seculo nullis omnino incrementis adaucta. Hoc interim debetur Clarissimi *Joannis Friderici Krebsii*, qui per novem lustra Lyceo isti summa cum laude præfuit, studio ac vigilantiæ, quod caverit solicite, ne detrimentum ullum amplius caperet carissimum Gymnasii hoc depositum; ejusdemque filio, paternæ doctrinæ æmulo, *Joanni Henrico*, Serenissimo Principi Onoldino quondam a Bibliotheca, quod adornaverit curatum MStorum Indicem, illis usui futurum maxime, quibus præsentibus frui iisdem licuerit.

Jam uti de ipsa Catalogi hujus constitutione, quem sexagenario proximum, & subsidiis ad hujus generis molimina necessariis fere destitutum, se concinnâvisse memorat Reverendus Autor, necessaria moneamus, notandum est, quod duabus omnino Partibus majoribus absolvatur universa librorum enumeratio. *Prior Pars* manu pictorum, posterior impressorum numerum exhibet. Illius itidem duæ constituuntur quasi particulæ, quarum prima membranaceis ad p. 98, altera chartaceis ad p. 127 Codicibus recensendis destinatur. Hujus autem *Sectiones quinque* deprehenduntur: Autorum Theologicorum ad p. 206, Juridicorum ad p. 213, Medicorum ad p. 232, Historicorum ad p. 260, & Philosophicorum denique atque Philologicorum ad p. usque 288, adeoque ipsum finem libri. *Primam Sectionem* iterum in varias classes distribuit Cl. *Hockerus*, atque sigillatim Codices Biblicos, porro Patres & Scholasticos aliosque, qui ante Reformationem scripsere, iterum doctores Pontificios atque Monachos, tandem vero Scriptores Theologos omnis generis qui circa & post Reformationem tradendis veritatibus sacris aut vindicandis manum calamumque applicuere, lecturis repræsentat. Fatendum nobis est ingenue, nos, veluti distinctionis hujus in similes classes, qualis hic conspicitur, fundamentum & usum animo comprehendere haud adeo valemus; ita in reliquis etiam, quod est apud *Homerum*:

Πάντα τ᾽ ἄναντα κάταντα πάραντα καὶ ὄχμια κῆλθαι.

Sectio-

Sectionibus animadvertiſſe, non abſque inſigni lecturorum relecturorumque incommodo; cui vix eſt, uti additus triplex in fine Index medelam ubique afferat. Ut nihil dicamus, aut ordinis ſtudioſiorem, aut moroſiorem forte etiam, unumquemque facile offenſum iri ex neglecta univerſi Operis συμμετρίᾳ; dum nempe Patres & Scholaſticos ſerie Chronologica, Theologos Reformationis tempus vel aſſecutos vel inſecutos formula alphabetica, & reliquorum Scriptorum cenſum pro materiarum, quas ſinguli perſequuntur, conditione, JCtos denique & Medicos, prouti in Repoſitoriis ſuis vere conditi reperiuntur, collocatos intuetur. Quemadmodum etiam dolendum eſt, ſphalmata typothetæ fere præter numerum ſpecioſum alias ſatis libri externum habitum admodum dehoneſtare.

Sed pergimus potius ad ſpecimina quædam, quod promiſiſſe nos meminimus ſupra, in gratiam eorum, quibus priſcis monumentis nihil eſt antiquius cariusque, proferenda. Transmittimus vero libros impreſſos omnino, de quibus hoc ſaltim monemus, ſubjeciſſe illis hinc inde qualemcunque Autorum notitiam Cl. *Hockerum*, tironum uſui futuram, qui Heilsbronnam incolunt & hanc Bibliothecam perluſtrare geſtiunt frequentius, quandam etiam adhuc, antequam ad Academias accedant, comparare ſibi Hiſtoriæ Literariæ περίγνωσιν præoptant. Una nos jam tanget exaratorum manu cura, quos ad materiarum claſſes ſtudioſe ordinavit induſtria Viri doctiſſimi, quantum licuit, commode. Agmen inter membranaceos ducunt p. 1.
duo grandioris formæ Volumina, quæ cum aliis duobus, jam, neſcio quo caſu, deperditis, *univerſorum Bibliorum libros ex Hieronymi interpretatione* complectebantur. Superſtites adhuc duo hi Codices, nitide ſatis conſcripti, plurium ſeculorum ætatem, ſi conſuetis vetuſtatis indiciis ſtare licet, præ ſe ferunt. Sequuntur inter alia: *Bibliotheca metrica compoſita a M. Petro Remenſe, quam intitulavit auroram.* Bibliothecæ vocabulo 3.
totam ſcripturam indigitavit Autor, qui quosdam illius libros metrice tranſtulit. Notus eſt alias inter eruditos ſub *Petri de Riga* nomine, ſub quo inprimis illum commendave-

runt

runt *Guil. Caveus* & *Polyc. Lyserus*, ὁ μακαρίτης, in *historia Poetarum medii ævi.* Observat hic quædam Rev. *Hockerus*, quibus distinguatur Codex Heilsbronnensis a binis Helmstadiensibus & uno Guelpherbytano, quos ad manum habuit *Lyserus*; quibus vero describendis immorari haud licet. Codici alii *Rhabani Mauri super numeros*, fol. prima pagina adscriptum
p. 10. legitur: *Hunc librum contulerunt ex præcepto Rhabani Abbis. Lupus & Gerolfus & in quantum permisit angustia temporis pro captu intelligentie correxerunt*; ex quo de ipsius vetustate & pretio argumentum licet capere. *Postilla super Psalmum centesimum decimum octavum*; fol. juxta nempe computum versionis vulgatæ; nostratibus enim CXIX habetur, ad hujus calcem hæc leguntur:

Psalmus VIVIFICVS censeri debeo. Quare?
Testis veridicus est qui novit numerare.
VIVIFICVS pariter fert C. simul V. ter & I ter:
Unde liquet breviter enumerantis iter.

14. *Sermones S. Bernhardi super Cantica Canticorum.* Hos coævos existimat Autor ipsi *Bernardo* Clarevallensi, ex cujus potissimum instituto Monasterium fundatum fuerit Heilsbronnense; cum dissimile veri omnino non sit, primos Abbates statim de comparandis magistri sui scriptis solicitos fuisse. *Unum*
17. *ex quatuor; seu Concordia Evangelistarum a Zacharia Chrysopolita. Harmoniæ* istud *Evangelicæ* vetustum satis specimen inter rarissima collocari debere ex *Theoph. Spizelii Arcanis Bibliothecarum retectis* evincitur, qui diserte notavit, inter primarias Europæ Bibliothecas in sola Oxoniensi Chrysopolitam
33. exstare. *Sermones Domini Conradi de Brundelsheim olim Abbatis in Haylsbronn dicti in soccis*, in 4. Hunc unum & solum affirmat Abbatem Heilsbronnensem *Hockerus*, cujus sermonum aliquid exstet; qui, quod ipse ait, Criticæ monachalis non expertem se voluit ostendere, ubi de primis Angelicæ, quam dicunt, salutationis vocabulis ita ratiocinatus est: *Maria dicitur AVE, id est sine Væ, hoc est, sine culpa, cui justo or-*
72. *dine debetur Væ.* Satira illa vetusta, non minus Clerici, quam & Laici, ordinis homines quoscunque perstringens sale & aceto pluri-

plurimo, titulo *der Renner* inſcripta, & ab *Hugone* von *Trienberch* germanicis rhythmis circa medium ſeculi XIV pro ætatis iſtius ratione, ſatis ludicre atque ingenioſe compoſita, de qua *Morhofius von der Teutſchen Sprache* p. 351 pluribus diſſeruit, itidem hic eleganter membrana deſcripta circa A. 1347 comparet. Conqueſtus eſt haud ita pridem illuſtris *Ludewigius*, in *Vita Juſtiniani Imperatoris*, opere profecto elaboratiſſimo, rariſſimos inveniri in Germania *Juris Civilis* in univerſum, & *Inſtitutionum* inprimis *Codices Manuſcriptos*; cujus raritatis cauſas etiam non adeo nullas ſimul adduxit. Notamus itaque tres una eademque pagina memorari ab eruditiſſimo *Hockero Inſtitutionum* libros, maxima, media atque minima forma membranæ inſcriptos Codices; quos contuliſſe etiam Excellentiſſ. Altorfenſium Polyhiſtorem, *C. G. Schwarzium*, qui nuper demum *Σχόλια φιλολογικά ad Inſtitutionum Juris Proœmium e collatis XII MStis* vulgavit, fortaſſe juvabit. *Boetii de conſolatione Philoſophiæ* liber in 4, variantes hic quaſdam lectiones ex Codice Heilsbronnenſi adlinit autor, quæ a *Lyſerianis*, in metris *Boetianis* abeunt, ſed exigui plerumque ſunt momenti. *Chronicon Urſpringenſis*, fol. hoc eſt, Chronicon Abbatis Urſpergenſis. Hoc itidem cum impreſſo omnium primo, *Conradi Peutingeri* cura A. MDXV Aug. Vind. vulgato, contulit *Hockerus*, & lectiones diſcrepantes notavit varias. Inter has unam, maxime inſignem, nos quidem hic commemorabimus. Exſtat in *Peutingeriano impreſſo*, ad A. MCXXIV *Heinricus Imperator V — ægritudine quam diu celaverat ſuperatus ad extrema cœpit propinquare: vocatisque, qui ſecum erant, id eſt, Regina Mathilde conjuge ſua ceteriſque primatibus, prout potuit de regni ſtatu conſilium dedit, coronam ceteraque regalia* &c. Hæc vero in *Codice Heilsbronnenſi* ita exhibentur: *Heinric. Imp. — cum jam diu regina Mathilde conjuge ſua, conſobrino ſuo Friderico Duce Sueviæ, ceteriſque primatibus, prout potuit de regni ſtatu conſilium dedit, proprietates ſuas atque reginam ejusdem Friderici, utpote heredi ſua fidei commiſſit coronam ceteraque regalia*, rel. caſtellum etiam verſu mox ſecundo memoratum,

p. 77.

82.

86.

in quo Principum conventus celebrari deberet, apud *Peutingerum Hammirſtein*, in Codice autem *Trivels* diſerte nuncupa-
p. 88. tur. Quæ ſequenti mox numero de Codice *Martini Poloni de vitiis Imperatorum & Pontificum* &, quod ibi exſtare dicitur *de Joanne Papiſſa* teſtimonio luculento, inprimis fuſe diſputantur, ac præſertim contra Clariſſ. *Schelhornium, Amœnit. litt.* t. 1 p. 216 monentur, prolixiora ſunt quam ut iis immorari posſimus. Unum id addimus claudere membranaceorum ordi-
97. nem Codices *Lucani*, *Terentii*, *Juvenalis*, *Saluſtii* & *Horatii*, ſingulos canæ vetuſtatis, ex Noſtri quidem ſententia, characteribus conſpicuos; qui facile apud intelligentes reliquorum non æquiparabunt tantum ſed & ſuperabunt pretium.

105. De chartaceis adhuc vel duo verba addimus. Eminere in his, noſtro judicio, videntur *Sermones XXXVI in Concilio Conſtantienſi habiti*, quorum perluſtratio rerum quæ iſta tempeſtate in Eccleſia actæ ſunt curioſis fortaſſe voluptatem pare-
112. re potuerit; & *Acta* porro quædam *Concilii* tum *Conſtantienſis*, tum *Baſileenſis*, cui utrique interfuerunt Abbates Heilsbronnenſes. Hinc forte & quædam lux ad celeberrimorum Virorum *Hardtii* atque *Lenfantii* de eodem argumento Commen-
126. tarios. Adſunt denique itidem *Ovidii Metamorphoſeon* & *de arte amandi*; *Ciceronis de Officiis* & *Epiſt. ad familiares*; *Comœdiarum Terentii*; *Declamationum Quintiliani*; *Epiſtolarum Horatii*, & *Virgilii Georgicorum, Bucolicorum atque Æneidos* ſive fragmenta ſive corpora integra; quamvis, quod facile poteſt exiſtimari, de recentiori manu ſingula. At vero, claudite jam rivos.

DE ILLUSTRIUM AC OBSCURORUM Scriptorum Erroribus præcipuis in Hiſtoria Mahometi, eorumque cauſis Diſſertatio. Autore JACOBO ERHARTH.

Memmingæ, typis Hummelianis, 1731, 8.
Plag. 18.

QUod maximis in terrarum orbe quoad nominis famam viris, rebusque ab ipſis ſive egregie ſive perperam geſtis con-

contingit, ut quandoque in Scriptores incidant minus idoneos, atque vel mentis vel animi vitio ad fingendum quidlibet paratos; illud vero inprimis *Mahometo* accidit, famosissimo illi novæ inter Saracenos persuasionis conditori, dum quæ de isto scriptorum beneficio ad posteritatis memoriam perlata sunt, ineptissimis hinc inde commentis ac fabulis contaminata reperiuntur. Ex una parte Orientalium ingeniorum naturalis ratio haud parum contulisse videtur ut *Mahometi* historiam non ita simplicem atque fuci omnis expertem possideamus, quæ, cum ad propriæ imaginationis fœcunditatem singularis de Herois sui excellentia existimatio accederet, non poterant fere non subinde argumento suo dignitatem vel ex fictione etiam arcessere. Ab altera iterum parte Græcis primum atque deinde Latinis autoribus, & qui horum filum cum fiducia quadam sequuntur, sequiori ævo, successuum *Mahometanorum* invidia, & plusquam Vatinianum pestilentissimi hæresiarchæ odium, cum incuria ingenii isti tempori satis familiari, largissimam materiam præbuerunt commentitiis obtrectationibus memoriam istius hominis commaculandi. Aliam longe viam hic ingressi sunt, qui, sub feliciori literis sidere, recentiori tempestate *Mahometi* vitam & res gestas commentandas aut illustrandas susceperunt, atque in hoc operam collocarunt maxime, ut decessorum errores, commenta, fabulas sagaciter detegerent, gravibusque argumentis refellerent. Atque docent literariæ civitatis annales, nullam ferme esse gentem, Academiam, urbem ex qua olim vulgatæ sint de *Mahometi* rebus sublestæ fidei narrationes, quæ non hodie certatim ejusmodi libros emittant, quibus majorum credulitas in hoc argumento pro merito castigetur. Cumque idem fecerit multis abhinc annis *Michael Schusterus* quidam, Memmingensis, ut nempe conscriberet vernaculo sermone tractatum de *Mahomede*, non quidem plane indoctum, attamen haud paucis fabulis pro seculi more refertum; animum induxit præsentis libri Autor, Cl. *Erhartus* aliorum exempla imitari, & ingenii periclitandi causa, meliora cive suo *Schustero* hac dissertatione Lectores edocere. Neque adeo male ipsi hic conatus successit,

 ut

ut non ſimul & optime de *Commentario*, quem idem parat, *Memmingenſium doctrina & ſcriptis clarorum memorias* complexuro, ſperare poſſimus.

Duodecim omnino capitibus operam ſuam diſtribuit Autor. *Caput I* agit *de variis perſonis & vitæ rationibus quæ Mahometo affinguntur.* Scilicet extiterunt qui traderent, circumforaneum ipſum aliquando egiſſe, populo Hydromelin vendentem. Alii Cardinalem Eccleſiæ Romanæ factum ſtolide perhibuerunt, teſtibus *Patinianis* p.115, atque *Baylii* Dict. in voce *Mahomet.* Alii iterum dixerunt illum ſe pro Meſſia Judæorum per tempus aliquod geſſiſſe; quod tamen omne falſum eſt; veluti & illud, quod adorari ſe ab aſſeclis & divino cultu excipi paſſus fuerit. A Præſtigiatoris calumnia pridem vindicavit *Gabr. Naudæus* in *Apologia*, cui omnino adſtipulatur *Erharthus.* *Cap. II Inſcitiæ* hujus *de Mahometi rebus nonnullos teſtes* allegat, *cauſasque* aperit; quas inter vulgarem nimis Arabicæ linguæ ignorantiam pene principem eſſe luculentis *Cap. III* exemplis demonſtratur. Succedunt *Cap. IV errores Chronologici & Geographici*, atque infinitæ fere variationes circa ejus ætatem & patriam notatæ. Sigillatim deteguntur *Cap. V errores circa epocham conditi Alcorani vulgo commiſſi.* Quæ de ejus magiſtris atque maxime *Sergio* communi ore circumferri ſolent, non adeo firmis omnia talis niti oſtenditur *Cap. VI.* Sequenti *VII* in *plagia & furta* erga Judæos atque Chriſtianos commiſſa inquiritur curatius. *Cap. VIII* inveſtigantur *offuciæ* quibus autoritatem ſibi parare voluiſſe traditur, præcipue *miraculum columbæ.* Errores circa *ſepulchrum Mahometi* delineandum a ſcriptoribus commiſſi *Cap. IX* propalantur. *Cap. X* ſingulari opera de *Fabulatoribus Mahometanis* diſſeritur; cujus rei in præclarum ſpecimen *Cap. XI* proferuntur, quæ *Arabes de Icone Mahomedis* inſipidiſſima nugantur. Claudit denique *Cap. XII* inanis *de ipſius Epilepſia* fabula. Meretur hic liber, ob variam & jucundam lectionem, ut illo perluſtrando otium ſuum eruditi diſtinguant.

DE LITURGIA ROMANI PONTIFICIS

in

in solenni celebratione Missarum Libri duo. Cura & studio DOMINICI GEORGII, *Rhodigini, Præfecti Biblioth. Josephi Renati Imperialis S. R. E. Presbyteri Cardinalis amplissimi.*

Tomus primus.

Romæ, ex typographia Rochi Bernabo, 1731, 4.
Alph. 3 pl. 5.

A*Ugustinus* suo jam tempore doluit præter necessitatem ritus in Ecclesia Christiana multiplicari. In Epistola enim 55 ex recentiori divisione, *Ipsam*, inquit, *religionem, quam paucissimis & manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei esse liberam voluit, servilibus oneribus premunt, ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui etiamsi tempus libertatis non agnoverunt, legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subjiciuntur.* A qua quidem *Augustini* sententia non stare videtur doctissimus *Dominicus Georgius*, qui nihil præstantius esse sibi persuasit, quam quod magno cerimoniarum apparatu cultus Dei peragatur. Ubi enim in præ- p. 1.
fatione commentarii sui, quem recensebimus, commemorat, hæreticos, quos vocat, de ritibus, in administratione sacramentorum a pontificiis doctoribus adhibitis, credere; quod Judaicam redoleant superstitionem: addit; *o inauditum impieta-* 4.
tis genus! o sacrilegam impudentiam! o incredibilem audaciam! Quam quidem temeritatem ut reprimat, in animum induxit Missæ solennis, quæ a summo Pontifice celebratur, ordinem, in his præsertim, quæ ad sacros ritus & cerimonias pertinent, commentario suo illuminare, eorundemque rituum antiquitatem atque utilitatem insignem propugnare. Quanto cum fervore contra eos, qui aliam, quam ipse, de ritibus sacris fovent opinionem, disputet; vel ex eo colligas, quod referat; se propterea in præfatione adversariorum sententias retulisse, ne si in ipsa commentatione earum fieret mentio; lectoris animi quadam perturbatione atque tremore ab ejus lectione deterrerentur. In ipsa autem præfatione primum illos recen-

ſet; qui, de ejus ſententia, ritibus ſacris ſuum non ſtatuerunt pretium. Quorum argumenta altera præfationis parte ſub examen vocat. Ad primum quod attinet, contendit Clariſſ. Autor, ante ſeculum XII neminem unum in Occidente de ſacris cerimoniis controverſiam moviſſe. Quod quidem cum ſcriberet; procul dubio non meminit controverſiarum ſeculo VII in Britannia inter *Colmannum* Scotum & *Wilfridum* Papæ addictum de ritibus Romanis non ſine magna animorum contentione agitatarum. Quas *Beda* in Hiſtoria Eccleſ. Anglicanæ fuſius commemorat. Ut numero multas alias de autoritate rituum inſtitutas diſputationes taceamus. Initio autem ſecu-
p. 5. li XII *Tanchelinum* in Germania atque in Belgio id magno conatu egiſſe Clariſſ. *Georgius* perhibet, ut ſacrorum rituum autoritatem everteret. Cujus exemplum quaſi agmine facto
7—15. ſecuti ſint *Petrobuſiani*, *Henriciani*, *Valdenſes*, *Wicklefitæ*, *Thaboritæ*, *Lutherani*, *Calviniſtæ*. Noſtrum non eſt inquirere, qua fide doctiſſimus Autor ſingulis ſententiam, quam de ritibus ſacris foverint, adſcripſerit. Dolemus tamen, quod maluerit ex *Joannis Wendelſteni* epiſtola quadam dedicatoria, *Lutheranorum* doctorum de ſacris ritibus doctrinam diſcere, quam ex ipſa Auguſtana Confeſſione. Quam quidem ſi conſuluiſſet, ex ejus articulo quinto atque decimo didiciſſet; eos non ſine ullo diſcrimine omnes ritus rejicere, quam erroneam doctrinam illis perperam tribuit; ſed illos tueri, præter neceſſitatem ritus non eſſe multiplicandos; neque tanquam ad ſalutem neceſſarii ſint, commendandos. Objectiones gene-
15—30. rales *Lutheranorum* atque *Calvinianorum* doctorum ſequentes eſſe exiſtimat, nihil de cerimoniis eccleſiaſticis a veterrimis Chriſtianæ religionis Apologetis tradi; Patres illos ritus, quibus nunc Romana Eccleſia utitur, prorſus ignoraſſe; demonſtrari poſſe non easdem in ſingulis per orbem Chriſtianum Eccleſiis cerimonias antiquitus fuiſſe. Quas quidem objectiones ut refutet, 1) obſervat Apologetas dedita opera nullam rituum ſacrorum feciſſe mentionem. Hoc enim ob arcani diſciplinam illos facere non debuiſſe. 2) Diſtinguendum eſſe cenſet, inter cerimonias illas, quæ ad vim & perfectionem ſacra-

cra-

cramentorum, pertinent, & eas, quæ ad pietatem & impensiorem Dei cultum & precum ſolenniorem rationem reſpiciunt. Illas juris divini eſſe tuetur. Harum plures ſenſim excogitatas eſſe concedit. In ipſa de Liturgia Rom. Pontificis commentatione non poterat non Clariſſ. Autor ſæpius mentionem facere ſacræ ſupellectilis ad Eucharistiam conficiendam, menſæque divinæ ornamentum deſtinatæ. Quæ quidem cum ab eccleſiaſticis ſcriptoribus vocibus non admodum notis exprimatur, *disquiſitionibus de ſacro miniſterio ſeu de ſacro miſſæ apparatu*, quas poſt Præfationem deprehendas, conſulere lectori ſuo voluit. In iis enim copioſe omnem ſacram ſupellectilem recenſet, & vocabula, quibus exprimi apud ſcriptores eccleſiaſticos ſolet, dedita opera enumerat. Ita v. g. docet, quid ſit *Pergula*, *Colum*, *Pharus*, *Cicindela*, *Gabata*, *Caucus*, *Butto* &c. In quorum etiam uſum atque antiquitatem nonnunquam inquirit. p.33-137.

Ipſum Commentarium *de liturgia Romani Pontificis in ſolenni celebratione miſſarum* nondum integrum Doctiſſ. Autor publici juris fecit. Duobus enim, quos præ manibus habemus, libris, tantum inquirit in cerimonias & ritus ab acceſſu Pontificis ad Eccleſiam, usque ad egreſſum e ſacrario, antequam ad Miſſarum ſolennia procedat; in reliquis, quos meditatur, libris, reliquum *Miſſæ* ordinem expoſiturus. Singulari induſtria Clariſſ. *Georgium* ea ex veterum ſcriptorum monumentis collegiſſe, quæ faciunt ad hanc materiam illuſtrandam, quivis intelliget, qui ipſum librum oculis ſuis uſurpabit. Ut inſtituti noſtri rationem habeamus; aliquot tantum obſervationes exempli loco hinc inde delibabimus. Doctiſſ. Autor in primo libro de his quæſtionibus præcipue ſolicitus eſt; qualis ſit ſacrarum cerimoniarum antiquitas? qui ritus primis Eccleſiæ ſeculis in Romana Eccleſia obſervati? quæ ratio ſit Romani Pontificis procedendi ad myſteria ſacra celebranda? quas veſtes induat? quas preces fundat? Uti in Præfatione Clar. Autor objectiones Proteſtantium de rituum ſacrorum novitate ſub examen vocavit; ſic ſub initium hujus primi libri, id agit; ut rituum antiquitatem argumentis communiat. Præcipue ad 2.

1 Cor.

1 Cor. XI, 34 provocat, ubi Apoſtolus dicit: *cetera autem, cum*
p. 7 & 28. *venero, diſponam.* Ex hoc argumento etiam: *quod univerſa tenet Eccleſia, nec conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi autoritate apoſtolica traditum rectiſſime creditur;* ſequi exiſtimat; illos ritus, qui literis non ſunt memoriæ proditi, ſed traditione ad Romanam Eccleſiam pervenere, ab Apoſtolis originem ducere. In qua quidem argumentatione petitionem Principii utique committere videtur. Ceterum pro ſua cauſa facere opinatur, quod *Clemens Romanus* in Ep. I ad *Corinthios* tradat, Chriſtianos *aſſignatis temporibus* oblationes
25, 26. ſuas feciſſe. Ex *Joſepho Binghamo* docet, ipſo etiam perſecutionis tempore Eccleſias exſtructas fuiſſe. Cujus quidem autoritate propterea ſe uti profitetur, *ne quid contra hæc fidei catholicæ hoſtes obgannire poſſint.* Miramur autem, quod malit *Binghamum* teſtem veritatis introducere, quam ex ejus ſcriptis diſcere, ſe Proteſtantibus perperam tribuere, quod omnes ritus, quocunque etiam nomine veniant, rejiciant, & nullo ha-
150. beant loco. Capite nono atque decimo ex inſtituto Doctiſſ. *Georgius* probat; Romanum Pontificem ex vetuſtiſſimo ritu crucem reliquiis ſanctorum refertam geſtaſſe, quoties ſolennibus ornamentis indutus fuit. Quod quidem conſtare exiſtimat ex S. *Gregorii* vita, quam *Jo. Diaconus* deſcripſit. Inibi enim dicitur *Phylacteria Gregorii* M. magna veneratione Chriſtianos proſecutos eſſe. Ex illius autem temporis loquendi ratione manifeſtum eſſe *phylacteriorum* nomine crucem auream vel argenteam ſanctorum reliquiis refertam filo & catenulis appendendam veniſſe. Ipſum enim *Gregorium* M. in epiſtola ad Theodelindam Longobardorum Reginam ſcripſiſſe: *Excellentiſſimo autem filio noſtro Adulua waldo Regi transmittere phylacteria cenſuimus, i. e. crucem cum ligno ſanctæ cru-*
152. *cis domini.* Conjicit, a Græcis hunc ritum crucem in pectore gerendi manaſſe. Ex iis enim multos Chriſtianos, etiam qui non clerici fuere, crucem ejusmodi geſtaſſe, variis argu-
154 ſeq. mentis probat. Quærendo etiam inveſtigat, *utrum crux ejusmodi collaria inter ornamenta ſacra Epiſcopalia annumerata ſit?* Tenet Sec. XIII nondum inter neceſſaria Epiſcoporum orna-

ornamenta *crucem collariam* fuiſſe relatam. *Durandum* enim in ſuo Pontificali ab *Martenio* edito Lib. I de antiquis Eccleſ. ritibus Cap. IV Art. XII dicere: *Indumenta vero ſibi* (Epiſcopo) *per ordinem neceſſaria ſunt hæc: videlicet caligæ, ſandalia, amictus, alba, cingulum cum ſubcinctorio, quod habet ſimilitudinem manipuli, & dependet a cingulo in latere dextro, crux pectoralis, ſi quis ea uti velit, ſtola, tunicella, dalmatica, chirothecæ, planeta, manipulus, mitra, anulus pontificalis, cambuca ſ. baculus paſtoralis, & pallium cum tribus ſpinulis aureis ſi ſit metropolitanus.* Ex quibus verbis conficitur *Durandi* ætate arbitrio uniuscujusque Epiſcopi permiſſum fuiſſe, utrum voluerit ejusmodi crucem geſtare vel non. Sec. autem XIV crucem pectoralem a Rom. Pontificibus inter Epiſcoporum ordinaria ornamenta numeratam fuiſſe, Clariſſ. Autor exiſtimat. In Miſſali enim Vaticano Fratrum minorum Cod. Vat. 4743 *precationem* extare *ad ſumendam crucem.* Qui quidem Codex Sec. XIV ſcriptus eſſe videatur. Capite ſeptimo & vigeſimo de *tiara* Epiſcopi Romani agit, nunc tribus coronis ſeu circulis aureis circumdata, quam veteres autores *Phrygium, regnum, & papalem mitram* appellare ſolent. Originem hujus *regni* geſtandi a Silveſtro Papa derivat, qui ſponte pileum ſumſerit Romano more ceu libertatis ſymbolum, eumque aureo phrygio ſ. diademate exornarit, ad regale ſacerdotium, ſacerdotum omnium maximo a Chriſto collatum, ſignificandum. A Bonifacio VIII ſecundam coronam eſſe additam, ut regni ſpiritualis ac temporalis prærogativam exprimeret. Urbanum autem V tertiam coronam myſtici numeri cauſa addidiſſe. Quam quidem obſervationem ex variis monumentis, præſertim ex veteribus picturis ſtabilire conatur. p. 240 ſeq.

Ad librum ſecundum progredimur. In quo Doctiſſ. Autor primo quærendo inveſtigat, quænam Pontificalia ornamenta Abbatibus monaſteriorum, certis quibusdam Epiſcopis & aliis etiam, ſummorum Pontificum beneficio conceſſa fuerint? Dein de coloribus indumentorum diſſerit, quibus antiquitus uſa eſt, & etiam nunc utitur Romana Eccleſia. Sic v.g. refert Joannem XIII ſeculo X privilegium conceſſiſſe Abbati mona- 300.

sterii S. Vincentii Metensis, ut dalmatica & sandaliis uteretur.
p. 303. Leonem IV A. 1053 Bambergensibus Canonicis mitras gestandi
304. potestatem fecisse. Alexandrum II ob insignia merita Uratislai Bohemiæ Ducis eidem singulari & raro privilegio mitræ usum permisisse. Quam quidem largitionem Alexandri Gregorius VII lib. I Epist. 38 ratam habuerit & confirmarit. De coloribus sacris usibus destinatis eorumque differentia co-
393, 401, piose ex historia ecclesiastica disputat. Nobis sufficiat tantum
402, 423. illam generalem ejus observationem h. l. repetiisse, qua tradit Romanam Ecclesiam quatuor coloribus uti, rubeo, albo, viridi atque livido. Rubeo in festis diebus, qui tam in honorem Domini nostri *Jesu Christi*, quam S. Martyrum celebrantur. Albo in festis diebus B. Mariæ Virgini & sanctis dicatis. Viridi in festis diebus, qui in honorem Domini nostri & in honorem eorum sanctorum agitantur, qui pro Ecclesiæ salute dimicarunt. Livido in diebus mœstitiæ atque abstinentiæ.

CHRISTIANI KORTHOLTI, A. M. KILOniensis Holsati Conjectura de Diœcesi Episcopali, quam Seculo quarto habuit Pontifex Romanus.

DIœcesin Episcopalem urbe & urbis territorio, secundum ordinariam veteris ecclesiæ disciplinam terminari & circumscribi ex Canone XXXIV Apostolico & IX Antiocheno notissimum est. In hoc totidem verbis dicitur Episcopus *πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, curam gerere totius regionis, quæ sua urbi subest.* Quocirca si de diœcesi Episcopali Romana nulla sigillatim exceptio facienda est, illius amplitudo nullo negotio poterit definiri. Eosdem enim cum Urbis territorio habebit fines. At quam late Urbis territorium patebat? Ad Centesimum usque Roma lapidem extendebatur. Provoco ad *Ulpianum*, qui tit. Digest. de officio Præf. Urbi, *si quid*, inquit, *intra Centesimum miliarium admissum sit, ad Præfectum Urbi pertinet.* Gratianus & Valentinianus A. A. cum præcipiunt in Rescripto ad Aquilinum Vicarium ordinariorum dato, quod *Baronius* ad A.

CCCLXXI

CCCLXXI n. 1 p. 291 edit. Colon. exhibet, Florentium, Puteolanum, Claudianum & alios schismaticos *ex urbium*, ubi commorabantur, *territoriis* expelli debere; *posthac*, inquiunt, *nisi omnes ultra Centesimum ab Urbe depuleris, atque eorum civitatum finibus extorres esse praeceperis* &c. Itaque secundum ordinariam veteris Ecclesiae disciplinam, dioecesis Episcopalis Papae Romani Centesimo ab Urbe lapide fuit finita. At vero non desunt doctissimi viri, qui sibi persuadent Episcopatum Romanum aliter comparatum fuisse, quam alios Episcopatus. In iis praestantissimus scriptor Anglicus *Josephus Binghamus*, qui editis a se Originibus Ecclesiasticis eruditorum plausum & meruit & consecutus est, *nonnulli*, inquit orig. eccles. Lib. IX Cap. I §. 1 p. 505. *Dioecesin Romanam Innocentii I tempore nullas parochias in vicis sibi subjectas habuisse, sed universas intus in urbe fuisse existimant. Etenim in epistola sua ad Decentium Episcopum Eugubinum hanc differentiam inter dioeceses alias & Romanam facere videtur, quod in dioecesi Romana sacramenta de ecclesia primaria ad Presbyteros, in aliis ecclesiis ministrantes, transmitti soleant, cum omnes ecclesiae intra civitatem sint constitutae, quod hoc autem in aliis locis parochias rurales habentibus fieri non possit, quia sacramenta ad loca longe distantia portari non conveniat. Sed utcunque res se habet (neque enim docti viri de ea consentiunt, & ego quidem errorem subesse puto) hoc certum est, dioecesin Romanam a nulla parte per vicos longius extendi potuisse, quod ea usquequaque vicinis oppidis circumjacentibus esset cincta.* Duo igitur obstare videntur, quo minus statuamus, dioecesin Episcopalem Romanam ad Centesimum usque patuisse. 1) Testimonium *Innocentii I*, qui dicit omnes suas ecclesias intra civitatem esse constitutas. 2) Quod ipse *Binghamus* maxime urget, civitates Romae admodum vicinas intra Centesimum fuisse, in quibus procul dubio sedes Episcopales fuerint. Quantum auguror conjectura, utraque dubitatio tolli & eximi facili negotio potest. Videlicet existimo, Episcopum Romanum in Urbe Roma immediate ut loquuntur, i. e. proxime & nullo interveniente Episcopo munia obiisse, extra urbem autem, intra

Centeſimum, Chorepiſcopos illius vicibus fuiſſe functum. Nemo dubitat Sec. IV Epiſcoporum auſpicio Chorepiſcopos ecclesias rexiſſe. Canone X Antiocheno ſtatuitur χωρεπίσκοπον δὲ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως, ᾗ ὑπόκειται, ἐπισκόπου. *Fiat autem Chorepiſcopus ab Epiſcopo civitatis, cui ſubjicitur.* Non deſunt argumenta e quibus probabiliter concludas, ſigillatim etiam Romano Epiſcopo Chorepiſcopos paruiſſe. I. enim nulla eſt ratio dubitandi, propterea quod præcipuæ dignationis Epiſcopis illa ætate fere fuit proprium χωρεπισκόπους ſive Epiſcopos Vicarios habere. II Canone VIII Nicæno de Novatiano Epiſcopo ſtatuitur, ſi inter catholicos velit iterum nomen profiteri, eum oportere, aut Chorepiſcopi aut Presbyteri obtinere locum. En Canonis verba: ὁ ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς καθάροις ἐπίσκοπος τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἕξει. πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετέχειν· εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐτῷ ἀρέσκοι, ἐπινοήσει τόπον ἢ χωρεπισκόπης ἢ πρεσβυτέρου. Videtur hic canon Novatianum Epiſcopum, qui Romæ commorabatur, potiſſimum reſpicere. Nam præter ceteros Romæ Novatianos ſuam eccleſiam habuiſſe conſtat. Proinde propius vero eſt, Romanos etiam Epiſcopos Chorepiſcopos habuiſſe. Fac autem veritate fundatam eſſe hypotheſin, quæ maxima probabilitate ſe commendat, fac Epiſcopo Romano Chorepiſcopos paruiſſe; tum dubitationibus ſupra enumeratis facilius & proclivius poterimus occurrere. Etenim 1) *Innocentius I* Ep. 1 ad *Decent.* dicere potuit: *de fermento, quod die dominica per titulos mittimus, ſuperflue nos conſulere voluiſti, cum omnes eccleſiæ noſtræ intra civitatem ſint conſtitutæ*; & tamen Epiſcopalis ejus diœceſis ad Centeſimum ſe potuit extendere, quoniam Chorepiſcopi extra ipſam civitatem, quæ alioquin ab ipſo Epiſcopo perpetrari debuerunt, deſignavere & ſacramentum confecere. In ipſa autem urbe Innocentius ipſe, quæ fuere Epiſcopi munia obiit immediate ut ita dicam, & ſine ullius interventu. Præterea manifeſtum eſt nonniſi reſtricte *Innocentium* de omnibus ſuis eccleſiis loqui. Sine ulla enim dubitatione complures eccleſiæ adhuc illi ut metropolitæ obtemperabant. Sed

cum

cum ipse *Binghamus* profiteatur, se huic *Innocentii* testimonio magnum pretium non statuere, prætereaque *Innocentius I* seculo V demum vixerit; ad alteram dubitandi rationem accedo, cui majus pondus inesse opinatur, *hoc certum est*, inquit, *diœcesin Romanam a nulla parte longius per vicos extendi potuisse, quod ea usquequaque vicinis oppidis esset cincta.* Nondum satis intelligo, cur *Binghamum* opinio teneat vicos tantum, non autem oppida vicina ad diœcesin Episcopalem referri posse. Si in territorio urbis Romæ, quod Centesimo Lapide demum finiebatur, fuere oppida; cur in diœcesi Episcopali Romana locum habere non poterant? Fortassis *Binghamus* tuetur, in omnibus civitatibus necessario fuisse Episcopos. Sed, si ita censet, a recta utique via aberrat. *Mareotis* in *Ægypto prima* quondam non habebat singularem Episcopum, sed Episcopo Alexandrino parebat. Apud *Athanasium* in Apolog. II de fuga sua dicitur: Μαρεώτης χώρα τῆς Ἀλεξανδρείας ἐςι, καὶ οὐδέποτε ἐν τῇ χώρᾳ γέγονεν Ἐπίσκοπος, οὐδὲ χωρεπίσκοπος· ἀλλὰ τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπῳ αἱ ἐκκλησίαι πάσης τῆς χώρας ὑποκεῖν Quin etiam contendo, non repugnare, Chorepiscopum aliquem in ejusmodi civitate Episcopo destituta, loco alius Episcopi, ecclesiam rexisse. Nonne ut *extraordinarium* in modo productis verbis commemoratur, quod cum Mareotidis nullus sit Episcopus, etiam *nullus Chorepiscopus* inibi deprehendatur? Si cum *Binghamo* Chorepiscopum, τῆς χώρας ἐπίσκοπον interpretamur *ruris Episcopum*; fateor arguere repugnantiam, Chorepiscopum in civitate aliqua fuisse. Sed *du Fresne* in Glossario Græcæ linguæ p. 1773 exemplis in medium prolatis probat, χώραν etiam urbem & civitatem denotare. Addo χώραν sigillatim significare territorium urbis, quatenus ab urbe muris suis cincta distinguitur. Ita enim *Xiphilinus de Byzantio* τὴν πόλιν τε, καὶ τὴν χώραν αὐτῆς & Canone Antiocheno supra citato dicitur: τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. Rectius igitur Chorepiscopi sive τῆς χώρας ἐπίσκοποι explicatius describuntur τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἐπισκόπου πόλιν ἐπίσκοποι, h. e. in territorio urbis, quatenus urbi muris suis clausæ opponitur, Episcopi vicarii.

Contingit enim nonnunquam, ut in territorio urbis, præter vicos & pagos, oppida etiam reperiantur. Mitto alia, quoniam instituti mei ratio postulat, ut verbis tribus me expediam. Ex allatis autem argumentis non obscurum neque absconditum esse puto, nos deficere rationem, cur in Episcopali diœcesi Papæ Romani Sec. IV aliquid a veteris Ecclesiæ disciplina alienum quæramus; & arcte teneo nihil causæ esse, cur negemus, illam ad Centesimum usque Roma lapidem patuisse. Quæ quidem observatio supervacanea & inutilis habenda non est, propterea quod inde efficitur, illustres viros *Jacobum Gothofredum, Claudium Salmasium*, & qui eos sequuntur, intra Centesimum ab urbe lapidem Metropoliticam Episcopi Romani provinciam perperam quæsivisse; cum inibi tantum fuerit diœcesis illius Episcopalis. Quorum argumenta in commentatione mea de *Ecclesiis suburbicariis*, quam haud ita pridem in hac ipsa Lipsiensi Academia, publice tuitus sum Sect. II §. 37 seq. ex momento suo ponderavi. Hoc etiam argumento discimus, Episcopum Romanum, dignitatem, quam seculo IV tuitus, & sequentibus consecutus est, urbis Romæ dignitati, non autem *Petro*, cujus successorem se irrito conatu profitetur, acceptam utique referre.

MEMOIRES DE L'ACADEMIE ROYALE DES Sciences, contenant des Ouvrages adoptez par cette Academie avant son Renouvellement en 1699.

hoc est,

COMMENTARII ACADEMIÆ REGIÆ Scientiarum, quibus continentur opera ab hoc Academia adoptata ante ejus Instaurationem A. 1699 factam.

Tomi V.

Hagæ-Comitum, apud P. Gosse & I. Neaulme, 1731, 4, chart. aug. Alph. 14 pl. 3, Tabb. æn. 123.

Opera hæc in typographia regia Parisina diversis temporibus

bus partim in *folio* majore, partim in folio ordinario prodiere; ſed rariora dudum facta ſunt, fruſtra adeo quæſita a viris doctis. Egregie igitur de orbe erudito meruit Cel. *Gravesandius*, quod de operibus iſtis junctim edendis cogitaverit, utque nitida & correcta comparerent omnem lapidem moverit. Prudenter etiam factum eſt, quod omiſerit Tractatum *Mariotti* de percuſſione, qui, poſtquam ab Academia Scientiarum adoptatus fuerat, ſæpius auctior recuſus & operibus Viri eximii inſertus fuit, quæ in Batavia in unum volumen collecta prodiere, & de quibus diximus in *Actis* A. 1717 p. 143, nec *Hugenii* quædam opuſcula huic collectioni inſeruerit, quæ in ipſius Operibus in Batavia haud ita pridem junctim recuſis jam leguntur.

Primo Tomo comparent Commentarii *Peraltii* Hiſtoriæ animalium inſervientes cum eorundem continuatione, atque Commentarii Hiſtoriæ plantarum inſervientes in ordinem redacti a *Dodarto*. Secundo continentur reſolutiones quatuor problematum Architecturæ, Autore *Franciſco Blondello* & Opera mathematica Mathematici eximii *Frenicle*. Tomus tertius complectitur Opera mathematica *Robervallii*. Tomus quartus continet Opera mathematica *Picardi* una cum obſervationibus *Richerii* in inſula Coyennæ factis, Tractatu *Azuti* de Micrometris, & nonnullis *Ræmeri*. Quintum denique Tomum tota occupant opera diverſa Aſtronomica *Caſſini*. De operibus *Frenichii, Robervallii, Picardi, Azuti, Ræmeri* diximus in *Actis* A. 1695 p. 126 & ſeqq. de obſervationibus *Richerii*, operibus aſtronomicis *Caſſini* & operibus *Picardi* ad Aſtronomiam ſpectantibus ibidem p. 27 & ſeqq. Operibus *Picardi* adjectus eſt Tractatus de libellatione aquarum, ut ejus opera omnia uno volumine comprehenſa proſtarent: ſed de eo diximus *Supplement. Tom. I p. 96*. Adjectus quoque eſt tractatus de menſura Terræ, de quo diximus in *Actis* A. 1688 p. 578. Nihil igitur ſupereſt, quam ut ea recenſeamus, quæ ad hiſtoriam naturalem ſpectantia Tomo primo continentur. Diſtinguit *Peraltius* commentarios ab hiſtoria, quod in illis tantummodo tradantur particularia, quæ autori eorum innotue-

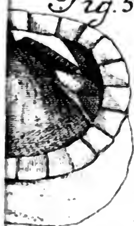
re, cum in hoc coacerventur quæcunque passim apud autores reperiuntur. Quodsi ergo Commentarii a pluribus conficerentur, inde tandem certior historia naturalis condi poterat. Tradit autem Noster potissimum descriptiones anatomicas animalium, in quorum structuram ipsi inquirere datum fuit, partes internas accurate describens, ac ubi e re visum fuerat, delineans. Animalium quoque exoticorum formam externam exactissime delineat. Quamobrem ut figuræ accuratæ quoque excuderentur in hac nova editione Cl. *Albinus*, Anatomiæ in Academia Lugdunensi Professor, omnem operam impendit. Commentarii historiæ plantarum inservientes non unum habent autorem. *Du Clos* & *Borellus* inprimis chymica; *Perraltius* & *Mariottus* ea, quæ per meditationes fuere eruta, contulerunt. *Bourdelin* experimenta chymica suppeditavit, *Marchand* descriptiones plantarum rariorum; *Peraltius* descriptiones istas contulit cum ipsis plantis præsentibus sociis, ut judicio ipsorum de iisdem decerneretur. Tota Academia ad operis perfectionem concurrit. *Dodartus* vero in ordinem singula digessit. Opus hoc prorsus singulare in quinque capita dividitur, quorum primum agit de plantarum descriptione, secundum de earundem figura, tertium de cultura, quartum de virtutibus & quintum denique de Commentariis, quos in usum historiæ plantarum Academia Scientiarum edere constituit. Nimirum hic tantummodo docentur, quæ in historia plantarum condenda judicio Academiæ observanda sint, & quæ ipsa in Commentariis suis in illius usum edendis dare decreverit.

Ceterum notandum *Hallejum* in Actis Anglicanis Num. 214 p. 256 annotasse errores typographicos & quosdam alios, qui defectu attentionis in Tabulas *Cassini* ad computandos motus satellitum Jovis irrepserunt, & eos correctos fuisse ab editore *Gravesandio*. Monet autem hic, se cetera quoque recudi curaturum, quæ in posterum prodibunt autoritate Academiæ Scientiarum munita. Promittit etiam indicem generalem non minus horum, quam omnium voluminum, quæ sub titulo Historiæ & Commentariorum Academiæ Regiæ Scientiarum ab

A. 1699

Fig. 5

A. 1699 prodiere. Operas suas collaturi sunt plures, ne quid in eo desiderari possit. Talem indicem dudum optarunt viri eruditi, cum ab eo pendeat usus operis tot egregiis inventis ac observationibus singularibus abundantis.

ENCRINUS SEU LILIUM LAPIDEUM, pro specimine Lithologiæ in posterum plenius elaborandæ & ad modum demonstrationis genuinæ revocandæ, ex commentatione JOANNIS CHRISTOPHORI HARENBERGI.

Wolfenbuttelæ, apud Joann. Christoph. Meisnerum, 1729, 4.
Plag. 4½, Tabb. æn. 2.

QUam fidem Autor in his *Actis* A. 1727 p. 144 dederat, eam specimine præsenti quodammodo præstitit. Sistitur in eo expositio de lapide figurato, quem *Lachmundus* in *Oryctographia Hildesheimensi c. 17, 18*, vel primus vel inter primos vocavit *Encrinon*, quippe similem κρίνῳ, id est, *lilio*. Ut mens autoris sit magis in expedito, quam de hac Physices, vel potius Minerologiæ, particula in medium protulit; juvabit inspicere adjectam Tabulam nostram. Explicatio figurarum:

Fig. 1 sistit fragmentum saxi, trochitis obsiti, in quo conspicuum sese præbet petiolus a b c, ex trochitis inter sese arcte connexis constans, atque ei innexus encrinos c d. TAB. I. Fig. 1.

Fig. 2 exhibet encrinum regularem, in quo notantur basis quinquangularis inter a b b b: protuberantes circa basin quinque rami in b b b & parte aversa: divisionem unius rami in duos e e e e duorumque horum rursus in partes duas æquales, ordientes in f f & in apicem g tandem coeuntes. 2.

Fig. 3. Basis pentagona separatim exhibita, in cujus medio eminet rosulæ, quinque foliis præditæ, imago. 3.

Fig. 4. Encrinitæ seu trochitæ connexi, qui inferiori ex parte abeunt in petiolos seu encrinitas plures, quorum diameter sensim deorsum imminuitur. 4.

Fig. 5. Series structuræ interioris & arcuationis ramorum in peripheria encrinorum. 5.

K Fig. 6.

Fig.6. Fig. 6. Fragmentum encrini, cui inhæret particula petioli ad latus detorti.

Patet primo obtutu differentia hujus encrini, & capitis Medusæ, quod S. R. *Hiemerus* olim descripsit, uti apparet ex hisce *Actis A. 1725 Aug. p. 376*, ac tabula ibi inserta. Utrobique vero articuli constant e trochitis, quos adstrinxit materia selenitica. Remisit quondam Illustris *Leibnitius* Physicos & Historicos, qui fata terræ antediluvianæ nosse cupiunt, ad terram ipsam & figurata, quæ in ejus cavernis & superficie inveniuntur, corpora lapidea ac metallica. Ex variis encrinorum figuris noster docet, mare ibi aliquando exstitisse, ubi nunc calcatur humus: varias evenisse succussiones montium: moles saxeas, quibus insint encrini, olim fuisse molles & fluidas: exsistere vapores ignis subterranei: encrinos fuisse plantas lapideas marinas: *Luidium* & *Büttnerum* minus recte entrochos reputasse pro vertebris dorsi ex animali incognito: en-
p. 7. crinum non esse e numero petrefactarum stellarum marina-
17. rum. Suspicatur tandem, dari plantas marinas stellis marinis contractis persimiles, quæ different variis speciebus. Mirum est, lithophilos sæpius incidere in acervos trochitarum separatorum, cum tamen articuli entrochorum nonnisi diuturno so-
22 sq. lis æstu solvantur. Excurrit tandem Cl. Autor ad attributa divina nonnulla hinc confirmanda & ad veritatem diluvii contra profanos homines roborandam. Ex modo indurationis ejusmodi etiam cum *Hermanno Witsio* Miscell. Tom. II Exerc.
18. VII §. 22 exponit possibilitatem conversionis, per quam uxor Lothi facta sit statua bituminosa. Accedit in fine epistola lithologica Autoris ad Celeb. D. *Fr. Ern. Brückmannum*, harum deliciarum amatorem, de caussis figurarum in lapidibus, quas ex ratione tum interna tum externa repetit. Rationem internam exponit, partim ex præexsistente delineatione partium in plantis lapideis, partim ex petrefactione, quæ animalibus, & vegetabilibus obrutis, per humorem cristallisantem & seleniticum, constringentem ac indurantem, contigerit. Externam vero rationem deducit tam ex ectypis corporum, quæ ubi tenaciori materiæ appressa figuram sui reliquere, ipsa dilapsa sunt

&

& interierunt; quam ex variis corporum exteriorum contactibus, haud determinate nec uniformiter sese exserentibus. Actionem ejusmodi minus determinatam, & effectus vagos variosque proferentem vocat *lusum naturæ.*

ALBERTI RITTER, REGII LYCEI ILfeldiaci Collegæ, Lucubratiuncula de Alabastris Hohnsteinensibus nonnullisque aliis ejusdem loci rebus naturalibus exarata.

1731, 4.

Plag. 2 Tab. æn. 1.

UT Lectori relinquamus omnia, quæ Autor diligentissimus de Alabastris eorumque nomine, usu & generibus diversis imprimis in Comitatu Hohnsteinensi & vicinia conspicuis ad Virum Celeb. *Franc. Ern. Brückmannum*, Doct. Med. ejusdemque Practicum Wolffenbuttelensem, Academiæ Cæsareæ Nat. Curiosf. & Societ. Regiæ Pruss. Scient. Collegam hic commentatus est, lubet nunc ex iis, quæ addidit, curiosis Dendritem præstantissimum, quem servat, vel ad complendam Tabulam, figura 7 referre, & ipsius verbis describere: *Primum inter curiositates Hohnsteinenses merito occupabit locum* Dendrites, *tam elegans, ut plane dubitem, an talis ab ullo unquam sit visus, neque etiam facile invenies, quod in technophylasiorum descriptionibus similis mentio sit facta, quare operæ pretium esse censui illius portionis, quam habeo, magnique facio, pleniorem hic tibi formare descriptionem. Lapis est fissilis ex fodina æraria, proxima monasterio Wolckenried, quæ jam inculta jacet, cujus laminæ tantæ sunt gracilitatis, ut vix folia papyri crassitie adæquent. Color est cinereus, arbusculi vero & fruticeta quasi depicti forma diminuta, Miniatur-Arbeit, nigricantes, qui videntur adhærere montibus, rupibus, ripis. Quod vero res est, cælum apparet demissum & nubilosum, & nubes ibi adspiciuntur, ac si penicillo illuminatæ vivis coloribus, flavis, rutilis, subrubris, nigro quasi conditis, & ut verbo dicam, nihil perfectius oculis nostris proponi potest: colores ejus tam* TAB. I. Fig. 7.

jucundi, vivi ac pulchri sunt, ut nihil differant ab iis coloribus, quibus ab occidente Sole cœlum depictum esse nonnunquam videmus. Alterum hujus Dendritis *latus secundum artem pictoriam coloribus vivis, rubris & subrubicundis, quasi umbris distinctis repræsentat speluncam in monte profundam, apertam, arbusculis, fruticetis ornatam, cœli vero repræsentatio est inibi sine nubeculis.*

JOHANNIS FRIDERICI SCHREIBER, Regiomontani, Corporis ac Motus consideratio. Instituta coram Academia Scientiarum Petropolitana, cum III Nonarum Octobris MDCCXXXI in eandem reciperetur.

Petropoli, typis Academiæ Scientiarum, 1731, 4, charta max. Plag. 3.

UBi Autor Moscua Petropolin adiret, jussu Ill. Academiæ Petropolitanæ Præsidis, in conventus Academicorum Professor honorarius introductus est idem. Prælegit tum in primo conventu, quod ante manus habemus, specimen metaphysicum, cujus maxime singularia relaturi sumus, quod plures novas sententias continere videtur. Corporis notionem formaturus cum ceteris consulit experientiam: indeque deducit: 1) Essentiam corporis dependere ab elementorum, certo quodam modo inter se conjunctorum, existentia: 2) omne corpus habere vim movendi, quæ autem est composita vis, producta a viribus elementorum corporis simplicibus conjunctis: 3) materiam quoque deberi iisdem elementis corporis. Inde definit corpus mundanum per unum quid, ex elementis certo modo compositum. Materia ergo, vis movendi ac essentia corporis Autori tantum sunt diversa ejusdem subjecti, elementorum scilicet, prædicata, sed talia, ut, posito eorum uno statim quoque ponantur cetera; imo totum corpus. Speciminis loco, probat hanc propositionem: *Posita quadam elementorum compositione, necessario una ponitur & vis movendi, & materia, hoc est, necessario ponitur totum corpus.* Evoluta sic notione corporis, Autor jam inquirit in vim movendi cor-

corporis. In omni vi notanda duo: & gradus ejus præsens: & terminus, ad quem tendit. Utrumque apparet in vi spirituum & corporum. Quid enim est finis? Quid motiva? Hæc de spirituum viribus. Quid est velocitas & directio in corporibus? Talia analoga ergo erunt quoque in quacunque vi elementi. Motus ergo & quies in universo sic contingunt: si unius corporis vires simplices majore gradu inter se consenserint, quam in vicino, tum prius se tamdiu movebit, donec in eo sit loco, in quo gradus consentientium virium simplicium ejus æqualis est gradui consentientium in circumpositis. Loquamur quoque de *vi inertiæ*. Quia elementum tantum unam vim habere potest: ideo & corpori non potest inesse, nisi una veri nominis vis. Quare vis inertiæ & vis movendi tantum gradu inter se differunt, suntque homogeneæ inter se. Imo vero, quia corpori adest vis inertiæ, debet quoque aliquid dari in elemento, illam in toto corpore proferens: est vero illa vis inertiæ elementi si ita dicere fas est, eadem cum vi elementi, quæ vim movendi corporis componit. Atque inde explicat Autor; cur unius corporis vis movendi nunc major sit, nunc minor? Ex his paucis jam plures derivantur propositiones. En præcipuas: 1) Motum esse *φαινόμενον*, in elementis corporis fundatum. 2) Non dari veram communicationis motus notionem: hinc nec illam exsistere: 3) universum corporeum, etsi causas, motum efficientes, non respexeris, sine motu esse non posse. 4) Deum movere corpora posse, mutando virium simplicium consensum vel & gradum: 5) Terminum: *Vis motrix;* esse æquivocum. 6) Ad motum, in universo, per ὅλου pleno, excitandum, excitatumque in æternum conservandum, non requiri, nisi unius motus productionem: 7) Vera dixisse Archimedem, se, accepto extra terram loco, ubi pedem figat, terram de sede sua deturbaturum. Quin imo, ipsum totum universum pessundaturum, si pedem extra universum ponere valeret. 8) Sententiam: Quidquid movetur, movetur ab alio; esse falsissimam. Quod triplici argumento probat. Ea enim admissa vera, vis inertiæ foret semper infinita vi movendi domesticæ, finita autem vi motrici ex-

trinsecæ. Quin & ostenditur, falsum esse, quod materia resistat vi movendi illius corporis, cujus est materia. 9) Vim movendi corporis in instanti posse habere conatus diversos infinite multos; uti patet in motu curvilineo corporum. 10) Nullas proprie dari passiones in universo corporeo &c.

JO. FRIDER. WEIDLERI, J. U. D. Mathem. Superior. in Acad. Vitemb. Profess. Publ. R. S. Pruss. Sodalis Institutiones Juris naturæ & gentium methodo geometrica digestæ, collatoque sparsim jure positivo illustratæ.

Vitembergæ, sumtibus Gottl. Henr. Schwarzii, 1731, 8.
Alph. 1 pl. 6½.

CL. Autor hujus libri, Collega noster perindustrius de methodi accuratioris, qua geometræ utuntur, legibus, ejusdemque ad disciplinam moralem accommodatione præfatus, in ipsa tractatione ostendere conatur, qua ratione prima cognitionis nostræ, de actionum humanarum justitia & injustitia, elementa, ex generalibus, quæ huc spectant, definitionibus, inprimis autem ex naturæ humanæ, & finium, eidem a conditore optimo maximo propositorum, contemplatione eruenda & derivanda sint. Itaque *Cap. I* ab imperii & legis notionibus initium capit, tum definitionem realem legis naturalis indagat, atque hinc proprietates hujus juris colligit, & historiam ejusdem scholio peculiari exponit. *Cap. II* de actionibus humanis & earum imputatione ita disserit, ut hominis naturam & vires ex ipsis effectibus & operationibus ejusdem deprehendat, hisque observationibus tanquam fundamentis totam de officiis doctrinam superstruit. *Cap. III* agit de principiis juris naturalis, & commonstrat, quod unus quidem fons sit omnium veritatum moralium, voluntas nempe Numinis immortalis, per rectam rationem patefacta, sed quia hæc generalis propositio claritate destituitur, ex relatione hominis ad Deum, se, & alios, tria principia vel axiomata ducit, quæ singulorum officiorum genera complectuntur. Quoniam nempe Deus autor, dominus,

beni-

benignissimusque conservator noster est, inde summam officiorum erga Deum veneratione & obsequio eidem exhibendis contineri statuitur. Et cum homo in se intuens intelligat, se sic conditum esse, ut aliquamdiu se conservare, vires etiam animi & corporis augere possit, ideo officia erga nosmetipsos hæc propositio explicat: *quisque virium tam animi quam corporis, a supremo conditore Deo in se collatarum, conservationi & perfectioni strenuam operam dare debet.* Denique, si respiciantur alii homines, quibus eadem lex per rectam rationem præscripta est, sequitur, quod jubeamur conferre, quicquid ad finem conservationis & perfectionis felicius consequendum a nobis proficisci potest. Atque huc spectat axioma III; *quisque sic sese gerat erga alios, uti eorum sui similis humanitas jubet, ideoque aliorum conservationem & perfectionem, quantum in se est, adjuvet & promoveat.* Harum veritatum uberior explicatio toto libro traditur, in quo post caput de religione naturali, sequuntur reliqua de officiis erga nos & alios, tam absolutis, quam hypotheticis, quæ tum ex factis sermocinantium, paciscentium, jurantium, item ex possessione & dominio rerum, & variis, qui circa has ineuntur, contractibus resultant, tum quæ peculiarem statum, conjugum nimirum, parentum & liberorum, dominorum & servorum, item imperantium & parentium consequuntur. *Cap XI* juri naturali gentium, & *Cap. XII* juri belli & pacis copiosius tradendis destinantur. Longum nimis foret ad singularia progredi, & ex pulcherrimarum meditationum copia flores decerpere. Quare hic gradum sistimus, inprimis, cum approbatio, quam reliqua Cl. *Weidleri* scripta in orbe literato consecuta sunt, nobis spem faciat, huic quoque libro, tam argumentorum delectu, quam perspicuo orationis genere commendabili, suos lectores & æstimatores haud esse defuturos.

Nöthig und nützlich erachtete Anmerckungen über die im zweyten Theil enthaltene acht erstern Tituln, wie auch viele andere aus den übrigen Theilen dahin

Hin gehörige Tituln und Stellen der sogenannten erneüerten Reformation der Stadt Franckfurth am Mayn.

i. e.

ANNOTATIONES UTILES AC NECESsariæ in Partis II Reformationis Francofurtensis Titulos VIII priores, ut & alios ad eundem locum relatos ejus passus Parallelos: loco speciminis, qua ratione dictum Jus Statutarium illustrari, ejus contenta juridice considerari, ac horum usus hodiernus doceri queat. Adjectæ sunt plures huic instituto subservientes Ordinationes, Deductiones, aliaque documenta.

Absque loci & typographi indicio, 1731, 4 maj.
Alph. 4 pl. 9.

FRancofurti ad Mœnum, clarissimæ Imperii civitatis, statuta merito magni hucusque æstimabantur, quod *Fichardum* Autorem habuerint, qui, cum JCtorum sui ævi haud postremus, rerumque patriarum peritissimus esset, tanto studio eadem ordinaverat, ut nullius alterius urbis institutis æquitate cederent. Verum quod pro sui seculi ingenio vulgare fuerat omnibus Jurium Statutariorum conditoribus, qua Juris peregrini subtilitates simplicitati Juris patrii nonnunquam incautius præferebant, id & *Fichardo* nostro quandoque accidisse haud negari poterit, licet alias ceteris maxime anteferendus sit, quod egregias antiquiorum patriæ consuetudinum reliquias in hac statutorum Patriæ compilatione, quam Reformationem dixerunt, nobis stiterit. Hinc cum non raro ex Jurium diversorum confusione & admixtione haud levia dubia nascantur, & nonnulla obscurius dicta videantur, quæ aliunde, quam ex fontibus juris, unde deprompta, minime explicari possunt, insigniter certe de patriæ merentur commodis, novumque addunt splendorem, qui hujus Juris Statutarii illustrationi ac explanationi operam impendunt. Magni itaque merito faciendum est Cons. harum annotationum Autoris institutum, qui cum ad Juris

Juris Statutarii Francofurtensis illustrationem se accinxerit, ejus specimen in VIII priores Libri II titulos supra indicato opere nobis sistit; in quo ita versatus est, ut textui Legislatorum præmisso ubique suas subjiciat annotationes, quibus non tantum rationes ac fontes legalium dispositionum erudite exponit, ac obscurius dicta explicat, sed etiam quæ antiquata, quæ mutata, quæque adhuc in Praxi usitata sint, docte indicat. Potiora ipsius tractationis argumenta sequentibus proponere constituimus.

Præfationi, qua instituti rationem aperit, statim annectitur index eorum Francofurtensis Reformationis capitum, quæ præter dictos Titulos Cons. Autor passim tetigit ac illustravit.
Explicat statim ad ipsum textum Tituli I, qui de contractibus p. 1.
generalia profert, jura minorum tam sub tutela & cura, quam 21.
sub patria potestate viventium; nec non emancipationis Ro- 67.
manæ & Germanicæ diversam indolem: Postea quæ immobi- 78, 104.
lia, & quibus alienari prohibeantur, & qui contractus illiciti
sint, exponit. Ad Tit. II, qui emptionis venditionis jura tradit, 126.
Jura retrahendi sine pretio res furtivas, & singularia emptio-
nis rerum litigiosarum ac minorum enodantur; de perfe- 159.
ctione vero emtionis venditionis, obligatione ex tractatibus eam
præcedentibus, usurarum quantitate, valore probationis ex li-
bris mercatorum, periculo & commodo rei venditæ &c. am-
plissime differitur. Nobilissimam Juris Germanici partem Ti- 230.
tulus III tractat, quippe in quo argumentum de bonis mobili-
bus & immobilibus egregie illustratur, & quæ iis secundum jura
Francofurtensia æquiparentur, vel non, docte docetur. Occasio- 265.
ne privilegii *ne exterus immobilia possideat*, siquidem hoc Jus
unice civibus secularibus vindicatum fuit, de jure civitatis, ejus-
que adquisitione, & de Gabella detractionis in emigratione tra-
ctatio instituitur. Quibus excussis de Warandiis s. Investituris 302.
Allodialium Germaniæ judicialibus, de præscriptionis tempore,
de venditione & oppignoratione immobilium, de alienatione 358.
partis ædium prohibita, nec non de pertinentiis ædium, ac in-
strumentorum editione emptori facienda differitur; ac deni- 389.
que in amplissima de censibus disquisitione eorum origines,
modi constituendi, diversa genera, & actiones examinantur,

p. 462. & inprimis data opera annuorum redituum jura exponuntur.
455. Ad Tit. IV, qui de jure congrui & retractus inscriptus est, rationes, cur hoc jus pagis largitum fuerit, cum tamen alias generaliter in civitate prohibitum fuerit, examinantur, in quibus tamen casibus ei adhuc in urbe locus sit, proponitur. Ductu
501. Tituli V Conf. Autor de venditione bonorum immobilium pluribus communium agit, & de Jure Protimiseos inter Ganerbios stabilito, aliisque huc spectantibus, nec non de emphy-
515. teusibus docte disquirit. Progreditur cum Tit. VI, qui de vendi-
523. tione jurium f. rerum incorporalium disponit, ad explicationem differentiarum juris peregrini & patrii in doctrina de ser-
532. vitutibus; exponit porro indolem ususfructus Germanici, in-
592. primis conjugalis, & in liberorum bonis constituti, quem im-
598. mobilibus æquiparari docet. Titulus VII redemtiones censuum & pensionum sistit, ubi omnes census ante legem generalem jam A. 1439 redimi potuisse probat; posthæc solennitates in redimendo servandas, & lites cum Clero ideo na-
610. tas pandit; ac denique de Re Nummaria Valoris ac Warandiæ Francofurtensis amplissimam disquisitionem instituit, quam rei nummariæ tum mediæ tum hodiernæ cultoribus maximis fu-
632. turam deliciis putamus, præcipue cum, tractatis adhuc quibusdam ex jure censuum capitibus, etiam de nummis Florentinis
653. aureis, Turonensibus, Anglicisve argenteis, nec non mutationis
668. monetæ discidiis docta proferat. Ad Tit. VIII, qui veterem in censiticis debitis singularem ritum, *Rottierung* dictum, proponit, prærogativa dominorum census in concursu, & singularia ex processu executionis huc spectantia egregie examinantur.
691. Ipsam hanc, quam perlustravimus, tractationem nonnulla documenta ad illustrandum hoc opus inservientia excipiunt, usque ad Lit. HH inclusive adjuncta; quibus tandem index, qua par est diligentia confectus, subjunctus est.

Quantum itaque Conf. Autor ad illustranda patriæ jura contulerit, facile etiam ex brevi hac recensione cognoscere poterunt lecturi, quorum plurimos nobiscum optaturos confidimus, ut Conf. Autor in publicum rei literariæ & patriæ commodum in cœpto opere strenue pergat. Hac enim ratione tandem

dem omnibus numeris absoluto Commentariorum opere in statuta Patria Resp. gaudebit.

A COLLECTION OF TRACTS ON VARIOUS subjects, written by THOMAS CHUBB, London printed for T. Cox at the Lamb, under the royal-exchange, 1730.

sive

COLLECTIO TRACTATUUM DIVERSI argumenti, Autore THOMA CHUBB.

Londini, sumtibus T. Coxii cet. 1730, 4, form. maj. Alph. 2 pl. 14.

COmplectitur hæc Collectio XXXV tractatus, argumenti diversi, quos multorum annorum labore tandem perfecit Autor. Hinc nascitur eidem occasio excusationis, ut si forte secum ipse pugnet, lector ne ferat ægre, cum iis, qui inquirant in veritatem libere, id vitii obtingat facile. Sed, *an omnes singulique hanc excusationis rationem sint judicaturi sufficientem*, ipse videat.

Tractatus *primus* summam divinitatem soli Deo Patri, exclusso Filio, asserit. In dedicatione ad Clerum, inprimis Reverendiss. *Gilbertum*, fatetur Autor, nec se satis esse habilem perficiendo tanto operi, nec in linguis satis exercitatum, nec statui addictum ecclesiastico, sed laicum; quibus dubiis ut occurrat, omnem movet lapidem. In *introductione*, tertiæ hujus tractatus editioni, præmissa, statum controversiæ formaturus, dicit, se nomine filii Dei, domini nostri Jesu Christi, significare agens illud morale, cujus vita & ministerium in quatuor Evangeliis describantur: a quo Deus pater, ens illud necessario existens, toto genere diversus; abstinuisse a termino persona, quod & ambiguus ille sit, & multi, eo utentes, quid loquantur, nesciant. Cum igitur filius Dei sit agens morale, sequi 1) eum non esse proprietatem tantum; 2) nec esse societatem agentium; sed esse causam agentem, Deo patre inferiorem, inque singulis perfectionibus suis naturalibus illi disparem; autori- p. 1–44.

toritatem & agendi poteſtatem ex arbitrio accepiſſe patris, eumque ſolum dediſſe filio exiſtentiam, poteſtatem agendi, omnemque autoritatem, qua hic fuerit uſus. Octo argumentis ſuam opinatur roborari poſſe ſententiam: *primum* ipſi eſt: filium accepiſſe entitatem ſuam, & exiſtentiam, a patre tanquam entitatis & exiſtentiæ ſuæ cauſa prima ſuprema & libera: hujusque rationis præſidium quærit in variis Scripturæ S. dictis, alias ſæpius ab Arianis productis in medium, ſed perperam intellectis; *ſecundum*, eundem dona patri accepta referre; *tertium*, patrem eſſe Deum filii; *quartum*, patrem jubendo exercere autoritatem; filium patri exhibere reverentiam obediendo; *quintum*, filium patris eſſe mandatarium, & quidquid agat, ex patris agere mandato poteſtateque ſibi conceſſa; *ſextum*, filium, ſe patre inferiorem eſſe fateri: eam autem profeſſionem, rationem ſufficientem fidei noſtræ merito reputari; *ſeptimum*, filium propter ſemetipſum inque anguſtiis, quæ circumveniebant ipſum, precari ad Deum patrem; *octavum*, filium ſtatum habuiſſe mutabilem & modo majori in gradu gloriæ, modo in minori verſatum: quæ ſingula inferioritatem filii clare docere, autori noſtro videntur. Pergit deinceps, & ad objectiones nonnullas, quæ poſſent formari, reſpondet, ita tamen, ut & duas in Chriſto naturas, & tres, quæ in Deo exſiſtere credantur, perſonas ludibrio habeat, & utatur nonnullis loquendi formulis, quæ & indignæ videntur recenſione noſtra, & ad ſcandalum evitandum merito involvuntur ſilentio.
p. 47–77. Tractatu *ſecundo* vindicias tradit ſuperioritatis Dei Patris adverſus librum Claggetti, inque his oſtendere voluit, Chriſti divinam naturam, ſi hæc ipſi adſcribatur, eſſe debere patrem filii Dei, non autem verum & realem Dei filium;
78–82. Tractatum *tertium*, eſſe voluit appendicem aliquot pagellarum de charactere perſonali filii, deque iis, quæ in ordine ad eum credenda ſint. Jeſum patri eſſe æqualem, idque ipſum ad ſalutem eſſe neceſſarium, probari non poſſe credit.
83–92. Tractatu *quarto*, de dominio rerum & libertate conſcientiæ, generatim fundamenta exponit dominii, illudque primo omnium loco Deo, hominibus derivative docet competere. Tranſit deinde ad conſcientiæ libertatem, eandemque aſſerit omni hominis

mini, eligendi sibi religionem, cum ab hac æterna felicitas pendeat. Minus itaque recte magistratum certas fidei formulas præscribere subditis; privari eos examine, quod debebant suscipere, & opinionum reddere aliquando rationem; quemlibet habere jus ad religionis electionem, adeo, ut nec delicto illud amittat; imperantes sine crimine illud jus restringere non posse, quia sequeretur alioqui, ut error in omne ævum propagaretur. Tractatu *quinto* de peccato, ostendit, quid sit peccatum; quis p. 93-107.
sit culpabilis; dein, propter peccatum alienum, negat, quemquam posse appellari peccatorem. Qui dixerit, Deum peccatum Adami, posteris ad illud non concurrentibus, imputare posse, blasphemiam committere; Deo crimen impingere injustitiæ, qua major blasphemia non detur; Adamum non repræsentavisse genus humanum: hoc enim non elegisse illum, adeoque peccatum originis non imputari posse posteris ejus; homines mortales esse non propter peccata sua, sed, quod immortalitatis, quam Adamus amiserit, non fuerint redditi participes; absurdum certe esse, istos peccare, qui nondum exstiterunt. Quare concludit, neminem esse peccatorem, nisi eum, qui legem negligat, aut transgrediatur actu pravo; deinde ad dicta non nulla, quæ pro peccato originali adducuntur, respondere conatus est. Tractatu *sexto* exponit justificationem in 111-122.
genere & in specie. Justum, dicit, pronunciari, qui sit immunis a culpa; injustum autem, qui culpa maculetur. In specie hominem justificari ait ex gratia per pœnitentiam & fidem. Quæstionem illam, utrum homo ex fide, an ex operibus justificetur, plane esse inutilem, & minus necessariam, quod nec fide, nec operibus justificemur, sed ex gratia. Fidem specialem rejicit, & quicquam negat ad nostram persuasionem redire; eum, qui credat, se reprobatum esse, non laborare defectu fidei, sed præditum esse mentis humilitate; nihil plane ad nostram persuasionem redire, in sententia extrema, a Christo expectanda. Patere itaque futilitatem sententiæ illorum, qua justos reddi homines credant, per imputationem justitiæ Christi; omnem justificationem redire ad Dei gratiam; denique satisfactionem Christi pro nobis erroneam esse, audacter affirmat. Tracta- 123-126.

tu *ſeptimo* inquirit in ſenſum verborum Domini : *fili, peccata tua tibi remiſſa ſunt*. Quem credit eſſe: *fili a morbo tuo ſis liberatus*. Quæ explicatio inſigniter roborat autoris confeſſionem, de ſua & in rebus & linguis ſacris imperitia. Vide quæ ſupra tractatu I ex dedicatione fuere excerpta. Tractatus
p.127–141. *octavus* agit, de peccatoris liberatione a condemnatione, addita ſatisfactionis Chriſti conſideratione, ſecundum notitiam ab ipſa ſcriptura ſuppeditatam. Neminem quicquam agere poſſe credit, quod liberet peccatorem a condemnatione; Chriſti paſſionem & mortem hanc liberationem non efficere, quod ea tantum pendeat a gratia divina; & licet concedat, Chriſtum plene præſtitiſſe ea, quæ juſſerit pater, ejus tamen ſatisfactionem, culpæ hominum non eſſe æqualem: quod alias nulla amplius gratia, ex ejus quidem mente, haberet locum. Tracta-
142–153. tus *nonus* inquirit in juſtitiam Dei, præmiſſis generalioribus de
154–157. juſtitiæ ratione formali & regulis. Tractatus *decimus* de infinita juſtitia, & infinita ſatisfactione; paucis verbis negat utramque poſſibilem eſſe: juſtitiam non admittere gradus, adeoque infinitam eſſe non poſſe; nec exiſtere ſatisfactionem infinitam, cum ſatisfactio ſit vox relativa, &, uti crimen exiſtere nequeat infinitum, ſive tale, cui ratione turpitudinis nihil addi queat, ita nec ſatisfactionem exiſtere poſſe infinitam; multaque dicit alia erronea de juſtitia Dei plerumque aſſumi, qualia ſint: Deum punire neceſſario; mediatorem, in locum aliorum ſubſtitutum, ferre debere æqualia cum peccatore ipſo; eum, qui fert paſſionem, cum Deo patre æqualitatem habere debere; Chriſtum ipſum propterea Deo patri eſſe æqualem; ſic ex principio falſo concluſiones falſas conſequi debere. Tra-
158–168. ctatus *undecimus* de fide & myſteriis, credere hominem debere ait in rebus divinis, omnia, quæ ſint evidentia; qui autem credere velit, quæ plane non intelligit, eum plane non credere. Myſterium putat non eſſe objectum fidei, hac tamen addita expoſitione: non amplius id eſſe myſterium appellandum, quod ſatis perſpicue revelatum ſit; in quo ab uſu loquen-
165–167. di admodum recedit. Tractatus *duodecimus* de uſu rationis in rebus revelationis, rationis in myſteriis uſum inſignem eſſe

con-

concedit. Tractatus *decimns tertius* de precibus; inquirit p.168–184.
in naturam, objectum, fines, conditiones precumDeo placentium. Tractatus *decimus quartus* de unitate ecclesiæ agit, sive 185–200.
corpore Christi. Tractatus *decimus quintus* non est, nisi epi- 201–206.
stola ad virum nobilem, complectens quæstionem; *an Christus solus rex sit in regno suo:* quam adfirmat, & pastoribus ecclesiæ Christi nullam concedit autoritatem, esse eos ministros Christi, proponentes ejus leges ad quarum obedientiam teneamur; eas itaque pastores ad præscriptum Christi proponere debere, non autem arrogare sibi potestatem, non competentem. Tractatus *decimus sextus* iterum non continet, 207–208.
nisi partem epistolæ ad alium virum nobilem, de quæstione eadem agentis. Benignitati & sapientiæ Dei, non convenire, ait, paucis tradidisse curam generis humani, & huic imposuisse obligationem exsequendi mandata paucorum: quod nos in salutis negotio admodum impediret; ita tamen tandem sermonem temperat, ut de abusu eum loqui appareat: quem nemo sanus approbaverit. Tractatus *decimus septimus*, de quæstio- 209–220.
ne præjudiciali ad religionem attinente; præmissa terminorum explicatione, quæstionem, *cuinam rei vera religio innitatur*, fundari, dicit, in morali rerum aptitudine, non in arbitrio Numinis: quod, egisse aliter ac conditio rerum permittat, Deum plane non deceat: adeoque hoc principio sumto, quemlibet deprehendere posse religionem, in actionibus, cum natura & iis, quæ circumstant, congruentibus: Semper igitur unam oportere esse, eandemque religionem. Tractatus *decimus octavus* 221–239.
Supplementum continet prioris epistolæ ad amicum, & responsionem ad duas objectiones, quarum est altera, Deum nonnunquam agere ex arbitrio; altera autem, hominem sese accommodare debere ad formam cultus, a divina institutione pendentis. Tractatus *decimus nonus* de Abrahamo, Isaacum ad 240–246.
instar sacrificii oblaturo, Abrahamum, docet, non potuisse exequi mandatum divinum in filio interficiendo, ostendisseque sui infirmitatem judicii, quando serio, Deum hanc cædem velle est opinatus, eventum etiam docuisse, quod Deus serio noluerit occisionem Isaaci. Tractatus *vigesimus* continet vindicias 247–277.
Dei,

Dei, in ordine ad caufam & originem mali naturalis & moralis. Deum dicit effe ens fapiens & benignum, a quo nec naturalia, nec moralia mala derivari poffint; originem mali ab homine repetendam: licet in quæftione hac involvantur, quæ omnem fuperent intellectus humani captum. Tra-
p. 277-284. ctatus *vigefimus primus* Supplementum continet vindiciarum, de morali charactere Dei, in quo examinantur duæ objectiones, ad fapientiam & bonitatem Dei pertinentes. Tractatus
285-300. *vigefimus fecundus* de caufis, quare Chriftianus alter alterum in rebus religionis multis malis afficiat, docet: qua occafione Angliæ felicitatem prædicat, cui perfecutio nulla metuenda fit. Tracta-
301-325. tus *vigefimus tertius* continet examen principiorum *Barclaji*, in ordine ad hominis vires naturales poft lapfum. *Barclajum*, monet, in apologia, hominis vires ita profternere, ut nullas eidem relinquat cogitandi, loquendi, agendique quæ bona funt; quare in eo confutando multum ponit diligentiæ. Tractatus
326-342. *vigefimus quartus* epiftolam iterum complectitur ad amicum, afferentem humanæ naturæ vires modo dictas: edita ea eft occafionem largiente, tractatu a *Beavenio* ad *Barclaji* defenfionem publicato. Voluit probare nofter, hominem viribus naturalibus relictum effe agens morale; habere vires, libertatemque agendi, quæ bona & quæ mala funt, adeoque femetipfum reddere poffe Deo acceptum, aut minus acceptum: *Barclaji* autem librum, confufum effe, abfurdum, & pugnantem fecum, nec *Beavenium* idoneum effe, his maculis *Barclaji* abftergen-
342-348. dis. Tractatus *vigefimus quintus* iterum epiftolam affert ad amicum, in quo *Morganum* focietati Quackerorum adfcriptum impugnat, tueturque difputandi rationem adverfus *Barclajum* quam inierit, fententiamque, de qua ad tractatum ita dictum præcedentem diximus, clariorem adhuc reddere vult. Tra-
348-370. ctatum *vigefimum fextum* Quackeris modo nominatis opponit, inque hoc de Scripturæ evidentia agit, ita, ut conatum habeat docendi hanc propofitionem: *homo, fine concurrente fupernaturali influxu, perficere nequit moraliter bonum*; nec contineri in Scriptura, nec in eadem contineri poffe. Tracta-
371-382. tum *vigefimum feptimum* de naturali hominis libertate (rectius epifto-

epiſtolam dixeris ad amicum) *Morgano* opponit, eo fine, ut religionem nullam poſſe concipi, niſi libertas ineſſe homini concipiatur, evincat. Tractatus *vigeſimus octavus* obſervationes continet, ad naturalem hominis libertatem pertinentes. Tractatu *vigeſimo nono* gloriam Chriſti adverſus Deiſtas vindicat, hominemque tantum per Chriſtum coram Deo acceptum reddi poſſe docet: quæ, quomodo cum aliis ſupra dictis cohæreant, vix poterit oſtendi. Tractatus *trigeſimus* ita dictas literas complectitur, gratias agentes ad amicum, varia monentem, inque his opiniones ſuas nonnullas tuetur. Tractatus *trigeſimo primo*, meditationes offert piis & impiis Autor, ſibi fauſto hoc tempore, quo libertas ſentiendi permittitur, obortas. Tractatus *trigeſimus ſecundus* meditationes de virtute & felicitate refert, oſtendentes bonum & malum rationem habere ſuam in natura & ratione rerum, annexis quæſtionibus moralibus, ex hoc fundamento profluentibus. Tractatus *trigeſimus tertius* meditationes breves de virtute & vitio profert, in quibus, quæ virtutis ſpecies præmiis afficienda, quodve vitium pœnis, oſtenditur. Tractatus *trigeſimus quartus* de autoritate imperii civilis, ſpeciatim in rebus religionis agit, nullamque eſſe in his magiſtratus civilis autoritatem, affirmat. Tractatus *trigeſimus quintus* duabus objectionibus, adverſus ſententiam modo explanatam, ſatisfacit.

p. 383–397. 397–408. 409–421. 421–433. 433–448. 448–453. 453–471. 471–474.

JOHANNIS FRIDERICI WUCHERER, Theol. D. & P. P. Extraord. Phil. Natural. Ordinarii, Vindiciæ æternæ divinitatis Jeſu Chriſti, adverſus WILHELMI WHISTONI, Angli: Account of the primitive Faith, ſ. Expoſitionem fidei duorum primorum a nato Chriſto ſeculorum, exercitationibus decem propoſitæ.

Jenæ, apud viduam Meyeri, 1732, 4.
Alph. 1 pl. 18.

EDidit *Wilhelmus Whiston*, ante viginti, & quod excedit, annos quatuor volumina, quibus titulum fecit: *Christianity reviv'd,* ut causam ageret Arianorum. Inprimis ad eum scopum pertinet Tomus quartus: *Account of the faith of the first centuries, concerning the everblessed Trinity and the Incarnation of our Lord; in the Words of the sacred and primitive Writers themselves, both in their originals whether Greek or Latin and in Englisch, by William Whiston, M. A. London 1711, 8,* sive: *Expositio (notitia) fidei duorum primorum seculorum, attinentis ad S.S. Trinitatem & incarnationem Domini nostri, verbis sacrorum scriptorum, & doctorum ecclesiæ duorum primorum seculorum originalibus, sive Græca hæc fuerint, sive Latina, addita versione Anglicana, proposita.*

Voluit eo in volumine probare, *Christum Jesum, filium Dei & servatorem nostrum summo Deo patri non esse æqualem, sed eidem in omnibus subordinatum;* eoque consilio conquisivit scripturæ dicta, patrumque testimonia, quotquot reperire potuit, ut duorum primorum seculorum colorem, verbis tantum scriptorum adductis, hypothesi semel receptæ conciliaret. Sed cum ea citata, aut obtorto collo trahantur in partes, aut veritatem evangelicam de vera Christi Jesu divinitate confirment insigniter, *examinare Scriptura dicta, Cl. Autori placuit, sepositisque patrum testimoniis, iis suum asserere splendorem voluit.*

Decem igitur hoc fine conscripsit exercitationes, programmate & exercitatione præliminari præmissis. Programma disquisitionem continet *de Arii veræ divinitatis Christi hostis morte misera, ex ecclesiasticæ antiquitatis monumentis clarissime ostensa;* invitavit in hoc auditores ad auscultationem exercitationum, & Arium morte misera obiisse probavit autoritate *Athanasii, Epiphanii, Gregorii Nazianzeni, Rufini, Theodoreti, Socratis, Sozomeni, dubiisque Godofredi Arnoldi & Guil. Whistoni* ne speciem quidem veri inesse ostendit; quod meris conjecturis fides historicorum, propius ad ætatem, qua hæc mors contigit, accedentium labefactari nequeat.

Præ-

Præfatio monet, Autorem nolle jamjam quævis patrum ecclesiæ testimonia examinare, sed tantum Scripturæ S. dicta, quæ *Whiston*, invita & reclamante cohæsione totius textus in suam voluit sententiam pertrahere, rectius explanare, & ex multis eorum divinitatem Christi elicere.

Dissertatio præliminaris de rationis usu & abusu in sacris, argumentum *Whistoni* generale expendit: cujus conclusio est, Jesus Christus filius Dei, Dominus & servator noster non habet summam illam divinitatem, quam habet pater ipse, & qua huic sit æqualis: addita ratione probante, quod hoc ipsum confirment Jesus Christus, scriptores θεοπνεύστοι N. T. atque doctores duorum primorum seculorum a nato Christo celebriores; eoque scopo, quæ modocunque deprehendere potuit Scripturæ S. dicta serie etiam librorum biblicorum servata, nullo eorum selectu, ipso fatente, habito, collegit. Ex eo occasionem sumit Autor, ostendendi limites, quæ debeat præfigi rationi; rationem enim nec esse fidei normam, nec reddere hominem stultum: licet homines nonnunquam stupidi & ingenio hebetes, conatibus suis ridiculis, stultorum sibi nomen, ob minus recte intellecta & explicata loca biblica nonnulla, acquirant. pag. 1–22.

Exercitatione prima de Deo patre, filio & Spiritu S. Deo uno, unitatem Dei absolute & relative talem probat, dictoque *1 Joh. V*, 7, avthentiam asserit, eamque veritatem ex *Matth. XXVIII*, 19, & *1 Cor. XII*, 4, 5, 6, derivat. 25–48.

Exercitatio secunda objectiones adversus hoc fidei dogma confutat. Cumque *Whiston* Deum patrem tantum esse doceat summum infinitum & æternum Deum, filio Dei ostendit summam competere divinitatem ex ipsis illis dictis, quæ *Whiston* pro sua sententia adduxit, deinde dicta, quæ omnipotentiæ credit ille adversari, resolvit, & ad dicta alia, quæ divinitati filii Dei adversari videri possent, & plerumque a Socinianis afferuntur, respondet. 49–76.

Exercitatio tertia cultum religiosum proprie sic dictum sospitatori nostro exhibendum, Christo Jesu ex hac ratione vindicat, quod summa illi & æterna divinitas nequeat denegari. Cultum concedit *Whiston* Christo religiosum, quatenus ille est lega- 77–112.

tus Dei patris, & ex benigna hujus conceſſione habet, quæ habet. Aſt cultus religioſi Chriſto exhibendi, ejusque devotiſſimi neceſſitatem ex multis ſcripturæ dictis, quæ ipſe pro ſe allegavit, elicit Autor, & monet denique, qui Chriſtum nudum licet hominem adorare velit, idololatram eſſe, Deum creatum abſurdo plane conſilio colere: doxologias multas Pauli, Petri, Judæ, Johannis in Apocalypſi, Chriſto aſſignat.

p. 131-154. *Exercitatio quarta objectiones, cultum religioſum proprie ſic dictum, ſoſpitatori noſtro exhibendum impugnantes, confutat.* Fingit ille diſtinctionem inter cultum in ſenſu eminenti, ſive proprie & improprie, dependenter & ex gratioſa voluntate Dei patris conceſſum: ſed nec conditio rei, nec dicta pro hac ſententia allegata aliquid probant. Pleraque roborant veritatem noſtram Evangelicam, uti inſpectio quemlibet docebit.

155-196. *Exercitatio quinta ſoſpitatori noſtro ex eſſentia Dei patris generationem æternam aſſerit.* Generationem *Whiſton* filii Dei tantum temporalem concedit, æternam illam ad ſubtilitates philoſophicas ablegat. Elaborat itaque in eo Autor, ut oſtendat, Jeſum eſſe 1) filium Dei patris proprie ſic dictum; 2) genitum ab omni ævo, antequam mundus exiſteret, 3) Deum eſſe, Dominum, regem judicemque noſtrum per ipſam naturæ ſuæ præſtantiam, qua occaſione pluribus exponit dictum *Pſ. II*, 7, *Matth. III*, 17, multaque alia. Concedit *Whiſton* Jeſum Chriſtum filium Dei eſſe extraordinaria & ſingulari ratione, modum autem ejus explicare plane nequit. Occaſione loci *Matth. XXII*, 41, 42, 43 multa afferuntur de dicto illo *Pſ. CX* aliisque.

229-248. *Exercitatio ſexta filii Dei ex eſſentia patris æternam generationem adhuc magis confirmat, vindiciasque nonnullorum Scripturæ locorum continet.* Locus *Prov. VIII*, 22 *ſqq.* pluribus exponitur pro veritate noſtra Evangelica defendenda. Circa *Joh. I*, 1, monet Autor, *Johannem* voci λόγος eam ſubjeciſſe ſignificationem, quæ ea ætate erat uſitata, quod ex multis locis Philonis Judæi clare oſtendit. Sic locum *Coloſſ. I*, 15 & 17, & *Ebr. VII*, 3, a ψευδερμηνεία vindicat.

249-268. *Exercitatio ſeptima Jeſu Chriſto perfectiones vere divinas, ſpeciatim omniſcientiam perfectiſſimam, aſſerit.* Eum, qui Deus

Deus eſt vere & proprie ſic dictus, qui cultu religioſo venerandus, qui ex eſſentia Dei patris ab æterno genitus eſt, prædicata habere oportet ſuæ attemperata eſſentiæ. Non tamen confundenda eſt divina cum humana natura, licet utriusque naturæ habenda ſit ſumma ratio, quod ex Formula Concord. illuſtravit Autor. Probe itaque obſervandum, alias proprietates Chriſto competere *ex ſe* & *independenter*, *alias communicative* & *per gratiam unionis hypoſtaticæ*, qua diſtinctione neglecta non poſſunt non falſæ interpretationes ſequi.

Exercitatio octava de creatione, gubernatione, & ficta Chriſti regni reſignatione agit. Exſerunt ſeſe virtutes Chriſti infinitæ in creatione & gubernatione hujus mundi, creandique potentiam ne a Deo quidem poſſe communicari creaturæ ſtatuit Autor. Nam ſi Deus non poteſt, quæ pugnant inter ſe, creaturæ potentiam creandi concedere nequit: ſequeretur enim, quod enti, quod tanquam creatura vires habet limitatas, concedi poſſent illimitatæ, adeoque creatura eſſet non creatura: quod pugnat inter ſe. Sic nec Chriſtus eſt nec eſſe poteſt creationis cauſa inſtrumentalis. Finem imponit huic diſputationi inquiſitio in quæſtionem: an Chriſtus regnum ſit reſignaturus in conſummatione ſeculi, docetque, regnum Chriſti duraturum in omne ævum, qua occaſione vindicatur a falſa interpretatione locus ille arduus *1 Cor. XV*, 24–28. p.249-268.

Exercitatio nona quæſtionem: an prædicata, quæ Chriſtum patre certo modo eſſe inferiorem, probant, veræ & ſummæ ejus divinitati ſint inimica? ſolvit: Chriſtum patre inferiorem eſſe ſecundum humanam naturam conceditur, multaque dicta, quæ producit *Whiſton*, æqualitatem probare Chriſti cum Deo patre oſtenditur. Reſolvuntur deinde conſueta illa dicta, quæ adverſus æqualitatem Chriſti Jeſu cum Deo patre objiciuntur. Quotquot etiam dicta ſubordinationem, preces & actus humiles involvunt, ad humanam Chriſti naturam, eandemque exinanitam reſpicere, docetur. 269–280.

Exercitatio decima & ultima de incarnatione filii Dei & Trinitate Whiſtoniana. Vult videri *Whiſton* aſſertor incarnationis filii Dei, ſed ille filium Dei, putat, creatum a patre ante 280–292.

 ſecula,

ſecula, dein conceptum in utero Mariæ, & ex virgine illa benedicta eſſe natum; quod veritati evangelicæ adverſatur. Nec poteſt divina Chriſti natura munus obire animæ rationalis in Chriſto. Dicta, quæ adducit, recte intellecta, plane nihil probant. Trinitas autem *Whiſtoniana* ſubordinationem illam, quam ubique urget contra ſcripturam, involvit.

ALBERTI WILHELMI MELCHIORIS, I.F. Apologia pro miraculis Chriſti & expoſitionibus patrum allegoricis, adverſus THOMAM WOOLSTONUM, publice dicta; cum faſces Academicos deponeret, Calendis Junii A. 1731.

Excudit Guilielmus Coulon, Academiæ typographus Ordinar. 4, formæ maj.

Plag. 13½.

DUo ſunt Apologiæ hujus capita: *alterum* enim *miracula Chriſti*, *alterum expoſitiones patrum allegoricas* tuetur adverſus *Thomam Woolſtonum*, Collegii Sidnæi, Academiæ Cantabrigienſis Socium, ob errores & in his pertinaciam ex eodem
p. 11 ſqq. ejectum. Ediderat ille libellum: *The Moderator between an infidel and an Apoſtat*, inſcriptum, in quo voluerat videri ex altera parte impugnare *Anton. Collinum*, recte infidelem appellatum, ex altera autem re vera impugnaverat theologos omnes, ex miraculis argumentum, pro vera religione Chriſtiana depromentes; quos apoſtatas vocaverat, a doctrina quippe patrum primitivæ eccleſiæ deſciſcentes: quare dignitate fuit & beneficiis orbatus. Sed tantum abeſt, ut ſententiæ ſuæ renunciaverit, ut potius ſex libellis, totidem Epiſcopis conſecratis, paraverit vindicias. Tria in his ſe demonſtraturum pollicitus: I. *Sanationes ægrotorum, quorum in Evangeliis mentio fit, non eſſe vera miracula, aut opera, quæ Meſſiam deceant; ſcriptoresque Evangeliorum operationes ejus myſticas, quæ ad Spiritum attineant, deſcribere.* II. *Literalem miraculorum hiſtoriam involvere abſurda, improbabilia & incredibilia: ex quo infert, eadem nec facta eſſe, nec fieri potuiſſe, eo, quo nunc accipiuntur ſenſu.* III. *Jeſum, quoties ad miracula provocet, non proprie & ultimo ea reſpicere, quæ in carne patraverit,*

ſed

sed ea, quæ in Spiritu facturus erat, quorum, quæ in carne operatus esse dicitur, typi fuerint & umbræ.

Eam viri audacissimi sententiam erudite impugnat Cl. Au- p. 24 sqq.
tor, & miracula dicit, ex viribus naturalibus proficisci non posse;
sed Deum supponere concurrentem, qui adesse nequeat homini
mendaci: suæ is alioqui sapientiæ adversaretur; dari omnino cri-
teria, quibus falsa discernantur a veris, quæ ad Christi miracula
applicata, quorum plurima hic commemorantur, satis esse ea
vera testentur. Male miraculis Christi pugnam adscribi, male et-
iam de eorum veritate dubitari; male igitur extorqueri emble-
maticam vitæ Christi Jesu interpretationem: sequeretur enim
alias, eodem interpretandi modo roboreque, nec Jesum exstitisse
unquam, nec Apostolos. Omnem etiam religionem, quam am-
plectimur, stante *Woolstoniana* interpretatione labascere; scripto-
res uti stylo historico, nec adesse indicia, quæ allegoricam docen-
di rationem indicent; concordare scriptores omnes in rebus ipsis;
Jesum, personam veram, vere etiam aliquid egisse; collationem,
inter vaticinia V. T. & miracula N. T. institutam, sensum literæ
supponere; in explicatione obedientiæ filii erga patrem, passio- 55.
nis, mortis ac resurrectionis Jesu Christi propria, religionis &
æternæ nostræ salutis proram atque puppim sitam esse; Jesum
ipsum ad opera sæpius provocasse, nec ullam ei ob id factam esse
exceptionem; multis deinde verbis absurditatem sententiæ *Wool-* 58.
stonianæ docet; ipsos hostes, ait, Christi Jesu, vel invitos con-
firmare sensum miraculorum proprium: Jesum, inquientes, per
principem dæmoniorum dæmonia ejicere. Sic gentiles Christia- 66.
nis nunquam exprobrare sensum miraculorum improprium; sic
patres Apostolicos & proxime ad horum ætatem accedentes, ne
verbo quidem mentionem injicere interpretationis allegoricæ
miraculorum:

Quod ad caput alterum attinet, *expositiones nempe patrum* 75 sqq.
allegoricas, hos quidem, concedit, nonnunquam allegoricam in-
terpretandi rationem retinuisse, eo tamen absurditatis abiisse nun-
quam, quo *Woolstonus;* etsi vel maxime aliqua ex parte impege-
rint ecclesiæ doctores, quos patres appellamus, excusandos tamen
eos potius esse, quam trahendos ad imitationem. Sic *Origenes*, 91 sqq.
ex Cl. Autoris sententia, in quandam allegoriarum luxuriem di-
ver-

vertit, ſed nec ille, nec patres eccleſiæ reliqui eo proceſſerunt veſaniæ, quo *Woolſtonus*. Tandem adhortatione ad Adverſarium,

p. 101 ſqq. ut ad mentem ſaniorem redeat, finem imponit Orationi.

NOVA LITERARIA.

ULtrajecto *Johannes Broedelet* Bibliopola Trajectinus, Rempublicam literariam certiorem facit, ſe prelo jam commiſiſſe: *Theſaurum Juris Romani, continentem rariora meliorum interpretum opuſcula, in quibus Jus Romanum emendatur, explicatur, illuſtratur, itemque claſſicis aliisque Autoribus haud raro lumen accenditur, cum Præfatione Ev. Ottonis JCti & Anteceſſoris IV. Vol. fol. V. Tomo* augenda. Prodeunt in lucem ſingulis ſeptimanis decem & octo philyræ, charta magna quam vocant Mediana, typis noviter & artificioſe ad hoc formatis. Textum, infinitis, quibus ſcatet Lugdunenſis editio mendis Autorum & typothetarum purgavit Vir Cl. *Ev. Otto*, qui præfationes pariter ſuas reddit auctiores, omnem adhibiturus operam, quo priori editione elegantior nitidiorque appareat nova. Sic omni impenſa & diligentia peracta, ante finem A.1732, niſi omnia fallant, lucem adſpecturum Theſaurum promiſſum ſperat bibliopola. At ne culpa ſua ſecus eveniret, cupidique Legum Studioſi promiſſis ſuis fidem denegarent, hanc ſibi ipſi legem pœnamque dictitavit, ſcilicet, ut Theſauro ſuo nundinis Francofurt. A. 1733 Paſchatis feſto celebrandis nondum exhibito, mille aurei in uſum pauperum Trajecti convertendi, ab ipſo exigi poſſint. Provocarunt hanc ejus diligentiam pœnamque ſibi indictam, putida eorum mendacia, qui in novis publicis quæ Francofurti prodeunt, ipſi ut nocerent numerumque ſubſcribentium minuerent, impudenter ſcripſere, nuncium illum miſiſſe conſilio de recudendo theſauro juris. Hæc animos multorum, quibus nomen dare primæ Theſauri paginæ in votis fuit, reddidere dubios atque fluctuantes. Ne vero votis eorum reſpondeat exitus, terminum ſubſcribendi, iisdem quibus antea conditionibus, ad primum Junii A.1732 amicorum juſſu extendere conſtituit. Fruantur itaque hac prorogatione ingenui Muſarum fautores & imminentibus nundinis feſto Paſchatis Lipſiæ & Francofurti aliquot philyras theſauri hujus in tabernis librariis Batavis, teſtimonii cauſa exſpectent.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXXXII.

LES MONUMENS DE LA MONARCHIE Françoiſe, qui comprennent l'hiſtoire de France.

h. e.

MONUMENTA FRANCICÆ MONARCHIÆ quæ Franciæ hiſtoriam complectuntur, cum iis cujusque Regni figuris, quibus injuria temporum pepercit, Autore Dom. BERNARDO DE MONTFAUCON, Ord. Bened. e Congr. S. Mauri.

Tomus III.

Lutetiæ, apud I. M. Gandovin & P. F. Giffart, 1731, fol. maj. Alph. 4 pl. 7 Tabb. æn. 69.

Diligentia celeberrimi *Montfauconii* efficit, ut Monumentorum Franciæ, quorum Tomum I & II anno proxime præterito in *Actis* noſtris p. 49 & 495 recenſuimus, Tomum tertium jam commemorare queamus, in quo monumenta ſiſtuntur, quæ ad Regum Franciæ Caroli V, Caroli VI, Caroli VII, & Ludovici XI hiſtoriam illuſtrandam faciunt. Doctiſſ. Autor in hoc Tomo aliquantum recedit ab inſtituto, quod in antecedentibus Tomis habuit. In iis omnia monumenta, quæ obtinere potuit, in aes incidi curavit; in hoc præcipuas tantum picturas veteres æri inciſas exhibet. Cum enim ſub Carolo V Rege Franciæ opera & ſtudio *Petri de Brugis* pictoris præſtantiſſimi, pingendi artificium maxima ceperit incrementa, numerus picturarum eodem tempore mirum in mo-

dum auctus hunc selectum postulare *Montfauconio* visus est. Existimamus nos melius hujus, quem præ manibus habemus, Tomi rationem exponere non posse, quam aliquas observationes exempli loco in medium proferendo. Omnis quæ ab illis, qui picturas in aes incidi curant, atque observationibus suis explicant, expectari potest utilitas, vel est, ut illarum ope historiarum memoratu dignarum veritatem confirment, atque nonnunquam uberius explicent; vel etiam, ut sigillatim habitus cultusque varietates earum beneficio indicent. Utroque modo Clariss. Autor officii sui partes implere studuit. Videlicet primo monumentis suis lucem affundit variis rebus gestis memoratu dignis. Id quod ex iis tantum probabimus monumentis, quibus Caroli V Regis Franciæ historiam illustrat. Ex duabus picturis, quas in aes incisas exhibet, magnum favorem, quo Carolus V literatos viros complexus est, demonstrat. In prima enim exprimitur, quo solenni ritu *Nicolaus Oresmius* magnus Collegii Navarræ Magister Bibliorum sacrorum interpretationem Francicam A. 137- Carolo V obtulerit? Ex altera intelligitur Carolum Regem tanti fecisse viros literatos, ut, cum rusticatum procederet, aliquos eorum secum duxerit. Ex alio monumento singularem modum, quo hujus Regis tempore veritas fuerit explorata discas. Nempe A. 1371 vir præcipuæ dignationis Macarius invidia motus Albericum de Monte-Desiderio gratia multum apud Regem valentem in sylva quadam, ubi unice canem secum habebat, occidit. In cujus quidem sceleris autorem cum Rex frustra inquireret, observavit tamen canem, quo Albericus quondam usus erat, quavis occasione Macarium aggredi, insilire in collum ejus, nihilque non agere, ut in eum dentes infigeret, cum erga alios non ita sese gereret. Unde suspicatus est Rex Macarium cædem istam fecisse. Cum vero Macarius hoc ipsum negaret atque pernegaret; Rex statuit omnem controversiam per singulare certamen a Macario cum cane illo instituendum dirimi oportere, cujus exitu Deus rei veritatem patefaceret. In quo quidem certamine Macarius cum insultibus canis resistere non posset omnia confessus est. Hoc ipsum certamen jussu Regis Caroli V in cortina unius ex cami-

pag. 32. 69-72.

caminis amplissimæ aulæ castelli Montis-Argisi depictum est, & *Montfauconius* in singulari tabula idem exprimi curavit, quam variis additis observationibus explicat. Superstitionis, quæ eadem ætate fuit, documentum esse potest tabula in qua pugna p. 82–84.
Rosenbeccensis exprimitur. Inibi enim comparet *Oriflamma* sive vexillum sacrum, quod cœlo delapsum putabant ejus ætatis Franci, & cui maximam efficaciam tribuebant. Hoc Oriflammæ signo in ea pugna expanso existimarunt statim densam caliginem, quæ impedimento erat, quo minus alter alterum videre posset, fuisse discussam, & ejus auxilio reliqua etiam feliciter cessisse. Ceterum hoc loco notari merebitur doctissimum au- 52–65.
torem indicem omnium gazarum, vasorum aureorum & argenteorum, lapillorum & gemmarum a Carolo V relictarum huic Tomo ex Codice Manuscripto, qui habetur in Bibliotheca Regia, inseruisse. Ex quo quidem indice sive Inventario non solum divitiæ, quibus tum temporis Reges Franciæ abundarunt intelliguntur, verum etiam quantum sacris reliquiis tribuerint manifestum est. Variæ enim inibi commemorantur reliquiarum thecæ numero multis & pretiosissimis gemmis ornatæ.

Ad observationes alterius, quam fecimus, classis progredimur. Etenim clarissimus Autor ex monumentis suis sæpenumero ostendit, quomodo cultus regius diversis temporibus fuerit immutatus. Huc v. g. referas, quod, ubi tabulam, in qua adventus Caroli IV Imperatoris in Franciam sistitur, explicat,
ex illa annotet Carolum V Regem Franciæ, cum exciperet Im- 39.
peratorem, equo albo insedisse. Equum autem album tum supremi dominii notam fuisse contendit. Quam observationem
etiam aliis exemplis hoc ipso Tomo probare annititur. Ex pi- 34.
ctura, qua celebritas sacræ unctionis Caroli VI exprimitur, ubi 74.
in folii fastigio tria scuta Francica conspiciuntur, quorum singula tres lilii flores exhibent, concludit; hujus Regis tempore lilia in scutis & insignibus Franciæ ad ternum numerum reda-
cta esse. De Isabella Bavarica uxore Caroli VI observat, quod 108.
luxum & pretiosarum vestium usum præ ceteris in aulam regiam Francorum induxerit. Id quod non solum ejus exemplo, sed & historicorum testimoniis confirmat. Variæ etiam ima-

gines, quas in hoc Tomo exhibet, *Montfauconio* ansam præbent observationi, quod per ducentos propemodum annos nobilissimæ fœminæ Francicæ ornatum capitis gestarint longissimum & in conum desinentem. Plura exempla non addimus, cum ex iis, quæ jam commemoravimus, & ex generali hujus operis instituto uniquique, ut opinamur, satis appareat, quæ monumenta & quas observationes in eodem expectare queat.

MEMOIRES DE LITERATURE &c.

hoc est,

COMMENTATIONES PHILOLOGICÆ Sociorum Academiæ Regiæ Inscriptionum elegantiorumque literarum.

Tomus VI.

Lutetiæ, ex officina Regia, 1729, 4.
Alph. 4 pl. 5.

UT &, quæ hoc in Tomo a viris eruditissimis tractentur argumenta, cognoscatur a voluptatis literariæ studiosis, Cl. *Anselmus* differit de monumentis illis, quibus usi sunt antiquissimi historici ad texendam suam quisque historiam; *Puillius* de incertitudine historiæ Romanæ quatuor primorum seculorum; *Sallierius* de antiquissimis Romanorum monumentis historicis; idem de certitudine historiæ Romanæ quatuor primorum seculorum, ad illustrandum *Plutarchi* librum *de parallelis historiarum Græcarum & Romanarum*; *Puillius* de fide historica; *Sallierius* iterum de certitudine Romanæ quatuor primorum seculorum historiæ; idem de comparatione Græcorum aliquot historicorum cum Romanis; *Freretus* de studio historiæ antiquæ, deque gradibus certitudinis in ea; *Cuturius* de more Romanorum creandi dictatorem in calamitate publica ad implorandum Numinis auxilium; *Gedoinus* de urbanitate Romana; *Racinius* de utilitate imitationis, & de recta imitandi ratione; idem de poeseos natura in tribus dissertationibus; *Fragierius* de poemate in prosa non conficiendo; idem de Elegia

gia Græca & Latina; *Maſſiæus* de odis Pindaricis, adjecta earum interpretatione Gallica; *Boivinius* junior de *Sophoclis Oedipo Tyranno*; *Sallierius* de ejusdem *Oedipo Coloneo*; *Banierius* de *Xenophontis Cyropædia*; idem de duratione obſidionis Troianæ; *Gedoinus* de duabus picturis Polygnoti apud Pauſaniam; *Hardion* de paſtore Daphnide; *Sevinus* de Hecatæo Mileſio; idem de vita & libris Nicolai Damaſceni; *Sallierius* de vita Hortenſii, oratoris; *Falconnetus* de Bætyliis; *Freretus* de prœlio Cyri cum Croeſo; *Bozius* de Regibus Boſphori Cimmerii; *Fragierius* de porticu Verris; *Bern. Monteſalconius* de Pharo Alexandrina deque Pharis aliis; idem de papyro; *Freretus* de fundamentis artis ſcribendi, itemque de fundamentis ſcripturæ Sinenſis; *Lancelotus* de Gergovia & aliis oppidis antiquæ Galliæ; *Secuſſius* de Julio Sabino & uxore ejus Epponina; *Foncemagnius* de ſucceſſione hereditaria Regum Galliæ primæ ſtirpis; *Vertotius* de legibus ſumtuariis Galliæ; *Lancelotus* de monumento quodam Wilhelmi Conqueſtoris; idem denique de ſeptem mirabilibus Delphinatus...

Libet & hoc ex numero ſpecimina aliquot lectoribus exhibere noſtris. *Puillius* priora quatuor hiſtoriæ ſecula fide privaturus, docet, antiquiſſimos hiſtoriæ Romanæ ſcriptores, *Hieronymum Cardianum*, *Timæum*, *Fabium*, & *Cincium*, ſexto demum ſeculo ab urbe condita vixiſſe, merasque traditiones mandaſſe literis: jam vero eam eſſe traditionum naturam, ut falſa admixta habeant tam multa, verum ut a falſo diſcerni nequeat. Addit, monumenta Romanorum publica niti traditionibus; familiarum ſingulares hiſtorias falſis eſſe laudibus plenas, jam *Ciceronem* agnoviſſe ac *Livium*; Pontificum veteres annales itemque Faſtos eſſe confictos. Præterea obſervat, ſubinde ſibi contradicere veteres illos hiſtoricos, e. g. in Romæ origine deſcribenda, in narrando diſceſſu Gallorum ab obſidione Capitolii. Denique & illud obſervat, Romanos ſcriptores aliarum gentium hiſtorias majoribus ſuis tribuiſſe mendaciter, e. g. de Romulo a lupa nutrito, de morte Romuli, de Curtii deſcenſu ad inferos, de Scævola manum igni immittente, de pugna Horatiorum & Curiatiorum. Ceterum cum æquum ſit, audiri & p. 14.

 alte-

alteram partem, legenda quoque putamus, quæ in contrarium disputat *p. 52 sqq.* & *p. 115 sqq. Sallierius.*

p. 208. Veniamus ad *Gedoyni* Dissertationem *de urbanitate Romana.* De hac virtute singularem scripserat librum *Domitius Marsus*, e quo nonnulla servavit *Quintilianus.* Jam antea vero etiam *Cicero* id argumentum attigerat. Sumtis igitur duobus his ducibus, *Cicerone* & *Quintiliano*, Noster docet, Romanam urbanitatem consistere partim in usu verborum Romæ probatissimorum, partim in singulari dulcedine pronuntiationis, quam nec rustici nec provinciales exprimere poterant, partim in oratione morata & humanitatis plena, partim denique in oratione sale & argutiis referta. Ostendit simul, qua ratione Romani hanc sibi virtutem, *urbanitatem* dico, comparaverint.

400. De *Xenophontis Cyropædia* verba faciens *Banierius* pugnat, hanc non esse fabulam moralem, sed veri nominis historiam. Ac primum refert, quibus de caussis suspecta facta sit hæc de Cyro narratio. Deinde ostendit, cur ea sit habenda pro historia vera. Tum docet, historiam hanc amice consentire cum historia Biblica.

513. Agens de *Bætyliis Falconnetus* ex poemate quodam *Orphei* producit lapidem Sideriten, quo Helenus usus fuerit pro oraculo, certis ritibus efficiens, ut loqueretur iste lapis, & quærenti responsa redderet. Hinc e *Photio* vel potius e *Damascio* narrat, ejusmodi lapidem etiam habuisse ac subinde consuluisse *Isidorum*, sexti seculi philosophum. Cum igitur eadem virtus tribuatur *bætyliis*, veterum prius fabulas de iis recitat: hinc *Bocharti* sententiam multos subscriptores nactam producit, fabulam illam derivantis a lapide illo, cui in itinere incubuisse legitur *Jacobus* Patriarcha, censentisque, ex nomine *Bethel* ortum esse nomen *bætyliorum.* Refellit vero conjecturam hanc multis argumentis, &, postquam de sacris ethnicorum veterum lapidibus, quos inter & *Jupiter Lapis* est, complura protulit, ipse censet, *bætylia* esse genus aliquod lapidum ceranniorum, nitens hoc *Plinii* loco *Lib. XXXVII Cap. 9: Sotacus & alia duo genera facit ceraunia, nigras rubentesque, ac similes eas esse*

esse securibus; per illas, quæ nigræ sunt & rotundæ, urbes expugnari & classes, easque BETULOS vocari. Hos igitur lapides credit adhibitos a veteribus fuisse ad alendam superstitionem publicam, ac pollicetur, alia in Dissertatione se pertractaturum esse hoc argumentum.

De papyro Ægyptiaca, de papyro e gossypio facta, quam *bombycinam* vocant, deque papyro hodierna suo more, hoc est, eruditissime disserit *Bernardus Montefalconius*, celeberrimum illud & æternis meritis illustre nomen. Describit initio plantam illam, quæ papyrus vocatur, ac simul nomen ejus Ægyptiacum illustrat: hinc inquirit, quo tempore inde confici cœperit papyrus, quæque fuerit ejus conficiendi ratio: tum docet, per omnem prope orbem scribentibus in usu fuisse hanc papyrum, & quæstum istum admodum fructuosum Ægyptiis fuisse, donec in oriente inventa fuerit charta combycina, & in occidente charta linea, qua hodie utimur. Inter hæc de MS. *Evangelio S. Marci*, quod Veneti possident, quodque ipse suis usurpavit oculis, agit, idque exaratum fuisse putat seculo quarto, atque adeo tantæ vetustatis esse, ut vetustiorem superesse MS. Codicem non credat. Refert vero, Evangelium illud inscriptum esse Ægyptiacæ papyro, cumque A. 1564 adhuc fuerit legibile, in loco humido, ubi postea asservatum fuerit, adeo corruptum esse, vix ut duo verba nunc junctim legi queant. Laudat & alios Ægyptiacæ papyri codices superstites, interque eos præcipue editam a Mabillonio Justiniani Imp. *Chartam plenariæ securitatis*, quæ adhuc asservatur in bibliotheca Regis Galliæ. Usus papyri Ægyptiacæ quo tempore cessarit, si quæris, docet noster, id factum esse vel nono seculo vel initio decimi: hoc enim temporis spatio inventam fuisse *chartam bombycinam*, & durabiliorem & ad scribendum aptiorem. Ad hodiernam chartam quod attinet, producit testimonium *Petri Mauricii*, cognomine *Venerabilis*, qui *S. Bernardi* ævo vixit, memorantis chartam *e rasuris veterum pannorum factam;* ac statuit, originem hujus papyri ad undecimum seculum esse referendam.

P. 592.

600.

Ultimo loco laudamus *Freretum*, accurate disserentem 609.

de

de origine artis scriptoriæ, simulque varia scribendi genera considerantem, ac potissimum scripturam Sinensium, quorum & Philosophiam pluribus persequitur, eamque cum absurditatis, tum impietatis, ream agit.

EPISTOLA DOCTI PEREGRINATORIS ex Italia ad V. Celeb. A. LEYSERUM, Ordinarium Vitemberg. de Inscriptione ÆLIA LÆLIA CRISPIS &c.

CUm nuper Roma rediens Bononiam transirem, & per aliquot dies ibi commorandum esset, venit in mentem illius Ænigmatis, quod Comes Malvasia Commentatione illustravit, sub titulo: *Ælia Lælia Crispis non nata resurgens.* Quam Commentationem & olim legeram & Illustr. Virum, in primo itinere meo Italico, coram conveneram: sed ejus interpretatio, dum de Embryone unius mensis explicat, & tot casus supponit, quot in uno subjecto simul concurrere vix credi possunt, non mihi plene satisfecerat. Itaque tunc otiosus reliquas ab eodem adductas percurri, atque aliquandiu animum applicui, quænam earum melius conveniret, & annon alia magis congrua dari posset. Cupido quoque incessit videndi ipsum lapidem cui incisa est Inscriptio, & qui extra urbem ad unum milliare Italicum, in muro Prædii cujusdam Patritii Bononiensis, se spectandum exhibet. Sed nec ex eo quicquam mihi luminis accessit, cum recentior sit & superioris saltem seculi. Fragmenta enim veteris ab incauto opifice in reparatione ædificii inter fundamenta posita dicuntur. Tandem nomen Æliæ atque triplicatio ista elogiorum, quin sonus ipse verborum similiter cadentium, memoriæ suggesserunt illos Hadriani versiculos: *Animula, vagula, blandula*, &c. Unde in eam incidi opinionem, aliquem ex Familia Ælia hoc monumentum propriæ suæ animæ posuisse. Nam de ipso Hadriano hoc asseverare non audebam, quamvis Inscriptio & genium & stylum & seculum ejus maxime saperet, atque Athenæo, qui post eum vixit, utique visa videretur. Ita enim ille in Dypnosoph.

Quid

Quid est quod nescimus & docemus omnes?
Quid idem est nusquam & ubique?
Præterea quid idem in cælo, terra & mari est?

quorum prius quidem Athenæus de animo, alterum de tempore, ultimum de Ursa Cane aut Serpente cœlesti interpretatur; ego vero tria hæc in universum pro Deo aut anima mundi (juxta ideam ethnicorum) acciperem. Ceterum nec hoc apud veteres inusitatum, animæ suæ monumentum erigere; siquidem literæ A. M. PP. D. in antiquis inscriptionibus ita leguntur: Animæ meæ propriæ dico. Quicquid demum ejus rei sit, non potui quin conjecturas meas in chartam conjicerem, & Tuo Vir Cl. tanquam exacti antiquitatum indagatoris judicio submitterem. Tu, pro eo quo me amplecteris affectu in bonam partem accipe, &

— Si quid novisti rectius illis
Candidus imperti &c.

D. M.

ÆLIA) Anima *Ælii.*

LÆLIA) sive propter symphoniam, sive ex *L. Ælia* compositum.

CRISPIS) per transpositionem ex *Priscis*, ne statim appareat, quod correspondeat nomini *Priscii.*

NEC VIR, NEC MULIER, NEC ANDROGYNA) subintellige: *Sed omnia*, quoniam Anima omnes animat.

NEC PUELLA, NEC JUVENIS, NEC ANUS) subintellige iterum: *Sed omnia*; quoniam omnes has ætates transegerat jam vetulus *Priscius.*

NEC CASTA, NEC MERETRIX, NEC PUDICA, SED OMNIA) Forte quod cum Hadriano omnia voluptatis genera expertus fuerit, qui & uxorem habuerat, & alias adamaverat fœminas, demum puerum deperierat.

SUBLATA NEQUE FERRO, NEQUE FAME, NEQUE VENENO, SED OMNIBUS) Scilicet quotquot mortis generibus vita tolli potest. Cum enim vivus hoc poneret Lucius, nondum scire poterat, quo fato

O animam

animam amissurus esset. Ita & Comes Malvasia non de actu sed potentia moriendi explicat.

NEC COELO, NEC AQVIS, NEC TERRIS, SED VBIQVE JACET) secundum ideam gentilium, qui ignorabant, quid esset & quo iret Anima, sive eam in prima Elementa, seu plane in nihilum resolvi crederent. Ex hoc maxime loco de intentione Autoris judicandum. Quo facit illud Athenæi citatum a C. Malvasia: de quo separatim.

LVCIVS) Prænomen Viri, quod dabatur his, qui sub ortum lucis, quemadmodum *Cajus* illis, qui sub occasum nascerentur.

AGATHO) Ex Græco bonus: fictitium pro *Ælio*, quod nomen Familiæ; quo magis involveret sensum ænigmatis. Dubito an unquam fuerit Familia aliqua *Agathonia*, pro qua tam operosus est Malvasia: Servis interdum cognomen superadditum.

PRISCIVS) Jam vetulus hæc posuit *Lucius*. Malvasia multos *Priscos* & *Crispos*, nullum *Priscium* invenire potuit; unde iterum colligo nomen fictitium esse: verum autem forte: L. ÆLIVS PRISCVS.

NEC MARITVS, NEC AMATOR, NEC NECESSARIVS) subintelligo, ut semper, *sed omnia*: imo *plus*. Arctius enim vinculum est inter Animam & Corpus, quam inter Virum & uxorem, ac magis tenere se amant quam Amasii, atque adeo magna necessitudo eos intercedit, ut alterum sine altera subsistere nequeat.

NEQVE MOERENS, NEQVE GAVDENS, NEQVE FLENS) quod si volumus uti hactenus subintelligere: *Sed omnia*, dicendum, mœrere Livium, ob futuram separationem; gaudere sub spe, quod animæ in Elysiis bene erit; flere denique communem moriendi sortem.

HANC NEC MOLEM, NEC PYRAMIDEM, NEC SEPVLCHRVM, SED OMNIA) pro quocunque velis accipere: Monumentum in genere. Placet expositio Malvasiana, quæ molem ad aquas, pyramidem ad cœlum, sepulchrum ad terram refert.

SCIT

SCIT ET NESCIT CVI POSVERIT) Ex hoc iterum intentionem Autoris conjicio. Nesciebant enim, uti dixi, gentes quid esset anima.

CHRISTIANI KORTHOLTI, A. M. KILOniensis Holsati, Commentatio historico-ecclesiastica de Ecclesiis Suburbicariis, qua in diœcesin, quam Episcopus Romanus ætate Concilii Nicæni habuit, inquiritur, duabus disputationibus in Academia Lipsiensi publice defensa.

Lipsiæ, literis Breitkopfianis 1731, 4.
Plag. 13.

CAnone sexto Concilii Nicæni statuitur: ***Antiqui mores serventur, qui sunt in Ægypto, Libya & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium potestatem habeat, quandoquidem & Episcopo Romano hoc est consuetum.*** Nemo non intelligit hoc Canone diœcesin Episcopi Romani non quidem determinari & definiri; interim tamen ad eandem provocari, eo consilio, ut Romani Episcopi potestas Alexandrino Episcopo exemplo esse possit. *Ruffinus* autem Presbyter Aquilejensis, seculi quarti scriptor, in Histor. Eccles. Lib. I Cap. VI hunc Canonem Nicænum paraphrasi quadam addita interpretatus est. In qua interpretatione Episcopum Romanum *Suburbicariarum Ecclesiarum solicitudinem gerere* dicit. Cum *Ruffinus* viveret, non poterat non notissimum esse, quænam sint suburbicariæ Ecclesiæ. Sed seculis sequentibus, mutata Imperii Romani divisione, Suburb. Ecclesiæ definiri tam facile non poterant. Seculo igitur septimo & decimo, cum de Suburb. Eccles. terminis omnibus non constaret, hæ ipsæ Ecclesiæ variis eruditis certaminibus inter Gallos, Italos & Belgas occasionem aperuere. Qua quidem occasione licet multa de iis prodierint scripta, Autor tamen noster bene multa in scriptis illis desiderat, & in nonnullis gravissimos errores deprehendi propugnat. Quos quidem errores ut refutet, & rectiorem de Ecclesiis suburbicariis sententiam solidis argumentis munitam suppeditet; hac ipsa commen-

mentatione ſtudioſe annititur. Cujus quidem commentationis rationem paucis commemorabimus. Quatuor illa ſectionibus abſolvitur. Sectione *prima* controverſiæ de Eccleſ. Suburb. occaſione expoſita, varias ſcriptorum de E. S. ſententias commemorat. Quas quidem ad duas generatim claſſes revocat. In eo enim generatim diſcrepant, quod alii *Ruffini* interpretationem Canonis ſexti Nicæni, quæ omni huic diſceptationi præbuit anſam, admittant, aliis eandem omnino rejicientibus. Ad hanc claſſem præcipue refert *Baronium* atque *Bellar-*
p. 9-11. *minum.* Qui ad illam pertinent claſſem, ſecundum Autoris recenſionem, Eccleſias Suburbicarias de aliqua Epiſcopi Romani diœceſi, &, ut Pontificii doctores tenent, ſpeciali exponunt. Omnes autem non conſentiunt de diœceſi, quæ Eccleſ. Suburbic. comprehendat. Cum enim tantum non omnes Pontificii doctores Epiſcopo Romano, præter Epiſcopatum tres ſpeciales diœceſes, nempe Metropoliticam, Primatianam & Patriarchalem tribuant, quas diverſa teneat ratione; ſcriptores huic parti addicti E. S. vel Patriarchalem, vel Primatianam, vel Metropoliticam Epiſcopi Romani diœceſin denotare tuentur. Per
11-20. Patriarchalem diœceſin eas definiunt *Jac. Sirmondus, Jo. Morinus, Henr. Valeſius, Eman. a Schelſtrate, Philippus Berterius,*
20, 21. *Jac. Gothofredus* & alii. Primatianam diœceſin Epiſcopi Ro-
22-27. mani E. S. appellat *Lud. Ellies du Pin.* Metropoliticam provinciam E. S. dicit *Claudius Salmaſius, Wilh. Beveregius, Wilh. Caveus, Joſephus Motta, Samuel Basnagius, Zegerus Bernardus van Eſpen, Juſtus Fontaninus* &c. Prout vero unusquisque Patriarchalem, Primatianam vel Metropol. diœceſin animo concipit; ita etiam ſigillatim Eccleſias Suburb. determinat. Sed noſtrum non patitur inſtitutum ſingulas diverſarum ſententiarum differentias h. l. exponere. Quare hoc tantum addimus; Autorem non ſolum diverſarum ſententiarum rationem copioſe expoſuiſſe; ſed & argumenta, quibus ſententiam ſuam quisque probare ſtudet, data opera recenſuiſſe. Hæc ipſa autem argumenta Sectione II ex momento ſuo ponderat, ubi in ſingulis ſententiis, Sect. I recenſitis, aliquid, rationibus additis,
0-55. reprehendit; & præcipue contra *Salmaſium* diſputat, cujus ſententia

tentia maximum hactenus, apud Reformatos præcipue doctores, consecuta est applausum. Cum enim *Salmasius* intra Centesimum ab urbe lapidem E. S. fuisse contendat; & tamen eas provinciam metropoliticam Episcopi Romani constituisse tueatur; Autor noster existimat, *Salmasii* opinionem semetipsam evertere. Cum enim, ipso etiam fatente *Salmasio*, territorium Vrbis ad Centesimum usque lapidem patuerit, his terminis rectius diœcesin Episcopalem stricte sic dictam Papæ Romani circumscribi contendit. Episcopalem enim diœcesin stricte sic dictam, territorio urbis secundum Canonem 34 Apostolicum respondere debere. Πρῶτον ψεῦδος erroneæ *Salmasii* sententiæ esse existimat, quod perperam teneat, oportere Episcopi alicujus metropoliticam provinciam necessario provinciæ alicui civili respondere. Quod tamen non necessarium p. 36, 37.
esse contendit noster, qui inter provinciam civilem atque ecclesiasticam distinguit, & tenet, posse quidem evenire, ut provincia ecclesiastica respondeat civili, sed non semper hoc usu venire. Huic observationi innititur alia, quam ex Canone 4 & 6 Nicæno facit, distinctio inter metropolitas majoris & minoris dignationis, quam hac ipsa commentatione variis in locis urget. Nempe metropolitas majoris dignationis dicit illos, quibus plurium provinciarum civilium Episcopi paruere. Minoris autoritatis metropolitas appellat eos, qui in unius tantum provinciæ civilis Episcopos jurisdictionem habuere. Ad tertiam Sectionem progredimur. In illa Autor, quid ipse de Ecclesiis Suburbicariis censeat, exponit. Videlicet Ecclesias suburbicarias pro provincia metropolitica præcipuæ dignationis habet, & statuit; eas fuisse Ecclesias provinciarum, quæ Vrbis Vicario parebant, cum a Sardinia discesseris, sive secundum recentiorem Geographiam Ecclesiæ, quæ Sec. IV fuere, regni Neapolitani, Siciliæ, Corsicæ, Hetruriæ, Marchiæ Anconitanæ, Umbriæ, Sabinæ, Campaniæ Romanæ, Patrimonii Petri, atque Ducatus Castrensis. Quam quidem sententiam ut probet, principe loco indicia, quæ & Nicænus Canon & *Ruffiniana* interpretatio subministrat ad Ecclesiarum Suburbicariarum ambitum detegendum proponit; tum Ecclesias, quas pro Suburbicariis habet,

(Diss. II. p. II. — margin beside "Videlicet Ecclesias subur-"; 7—10. — margin beside "Quam quidem sententiam")

hæc criteria habere dedita opera demonſtrat. Quod dum facit præter alia etiam probat extra fines novem provinciarum, quæ Urbis Vicario parebant, Epiſcopum Romanum nulla metropolitæ privilegia habuiſſe, & eo conſilio limites provinciarum me-
p. 11-23. tropoliticarum, quæ præter Romanam Sec. IV in Italia erant, Mediolanenſis, Aquilejenſis, Caralitanæ, ex inſtituto inveſtigat. Sectione IV atque ultima Autor in momentum controverſiæ de Eccleſiis Suburbicariis inquirit. Exiſtimat Eccleſiarum Suburb. definitionem multum conferre, ut non ſolum demonſtretur Seculo IV Epiſcopum Romanum nondum fuiſſe univerſæ Eccleſiæ Monarcham, verum etiam ut explicate oſtendatur, qualis fuerit, & quam late patuerit diœceſis, quam ſeculo quarto ſolam
33-36. tenuit Epiſcopus Romanus. Exquo enim ex Canone ſexto Nicæno probavit; 1) æqualem cum Epiſcopo Romano quoad omnia poteſtatem concedi Epiſcopo Alexandrino 2) omnes metropolitas ætate Concilii Nicæni fuiſſe αὐτοκεφάλους; concludit; quod Eccleſiis ſuburbicariis, ſupra ab ipſo definitis, & Epi-
37. ſcopali diœceſi ſtricte ſic dicta, omnis Epiſcopi Romani jurisdictio & poteſtas circumſcripta fuerit ac finita.

CHRISTIANI AUGUSTI SALIG, DE DIptychis veterum, tam profanis, quam ſacris, liber, variis ex omni antiquitate, præſertim Eccleſiaſtica, obſervationibus illuſtratus.

Halæ, in officina Rengeriana, 1731, 4.
Alph. 2 pl. 10.

ETſi jam multi de diptychis veteris Eccleſiæ ſcripſerunt, Noſter tamen, haud tenue relictum eſſe ſpicilegium ſentiens, idque potiſſimum animadvertens, ſuperiores ſcriptores, ex diptychis multas derivatas eſſe ſuperſtitiones, non obſervaſſe, ſingularem eumque grandiorem librum de iis componere induxit in animum. Definit autem *diptycha* hoc modo. *Erant tabulæ publicæ, inter Miſſarum ſolennia prælectæ, continebantque nomina offerentium, magiſtratuum ſuperiorum, & clericorum ſuperioris ordinis, una communione fruentium, Sanctorum*

rum

rum item, Martyrum, & Confessorum, ac denique orthodoxa in fide mortuorum. Jam *Cap. I* de diptychis, (quorum nomen initio explicat,) generatim agens, priscis Romanis diptycha fuisse observat pugillares, quibus inscribere res domesticas solebant; sequenti tempore ludorum & munerum editores, e.g. Consules, inter alia dona etiam diptycha eburnea & aurea amicis distribuisse. Consularium horum diptychorum nonnulla durarunt ad nostram ætatem, eximia profecto antiquitatis monumenta. Excellit inter ea illud, quod hodie servat templum quoddam Leodiense, ac exstat Jesuitæ cujusdam, *Alexandri Wilthemii*, singularis hujus diptychi descriptio. Sunt autem tabulæ geminæ eburneæ, asseri ligneo junctim affixæ, elegantissimeque sculptæ, quas dono dedit Anastasius, sexti Imperator seculi. Cl. Autor non solum oratione perspicua eas hic descripsit, sed æri quoque incidendas curavit: qui & ea describit diptycha, quæ apud Bituriges, Compendii, alibique locorum supersunt. *Cap. II* originem investigaturus diptychorum ecclesiasticorum, quatuor ea in classes describit. Aliis enim baptizatorum, aliis vivorum vel offerentium vel regum vel episcoporum, aliis sanctorum & martyrum, aliis denique pie mortuorum inscripta erant nomina. Diptycha baptizatorum, qui quasi cives matriculæ Christianorum inserebantur, originem suam debere putat fastis ethnicorum civilibus, quibus inscribi consuevisse constat novorum nomina civium. Titulus *libri vitæ* istis diptychis tribui solitus est: de quo pluribus agit Noster non tam historice, quam theologice: reliqua quoque diptychorum genera ex innoxiis ethnicorum ritibus orta fuisse arbitratus. *Cap. III* exhibet diptychon sacrum Leodiense, in quo cum primus locus tributus sit offerentibus, hoc est, iis, qui panem & vinum ad sacræ synaxeos mysterium afferebant tum pro se, tum in usum communem; occasionem hanc arripit Cl. Autor, historiam harum oblationum describendi uberius, &, ut ipse *p. 61* fatetur, justo copiosius. Nos tamen facile credimus, digressionem hanc doctissimam haud ingratam fore lectoribus. *Cap. IV* e diverticulo regressus in viam, diptycha offerentium nominibus conspicua considerat, omnia hujus argumenti loca producens, quæ reperire

re potuit in ſcriptoribus ſcriptisque eccleſiaſticis, ſimulque docens, offerentium nomina publice recitata fuiſſe a Diacono quopiam. Etiam hic jucundam deprehendimus digreſſionem de Miſſa Mozarabica. *Cap. V* morem, Imperatorum ac Regum nomina e diptychis publice in Eccleſia recitandi, pro iisque Deum deprecandi, exponit & illuſtrat, itemque conſuetudinem, patronos nominandi publicis in precibus. *Cap. VI* agit de illo more, quo Pontificum, Patriarcharum, Epiſcoporum, & Presbyterorum nomina diptychis inſcribebantur, & inde pro concione ſacra prælegebantur. Inter alia memorat, Gregorium VII decreviſſe, ut ſolius Papæ nomen recitetur in Eccleſiis, Metropolitarum nomina in diptychis ſubjectarum ſuæ ditioni Eccleſiarum ſcripta fuiſſe; Epiſcopos vicinos ſua mutuo nomina inſcripſiſſe Eccleſiæ ſuæ diptychis. *Cap. VII* perſequitur morem, ſanctorum nomina e diptychis religioſe recitandi, & *Cap. VIII* docet, id honoris habitum potiſſimum fuiſſe Chriſti matri & Apoſtolis. *Cap. IX* manifeſtum facit, etiam Martyrum atque Confeſſorum nomina e diptychis recitata fuiſſe. Qua occaſione excurſum facit de martyrio: cui aliam adjungit digreſſionem, qua totum Caput ſubſequens implet, de variis honoribus, qui Martyribus, itemque Confeſſoribus, tribuebantur in vetere Eccleſia. Hinc demum *Cap. XI* de recitatione nominum Martyrum publica agit ex monumentis fide dignis. *Capite* vero *XII* docet, hunc nomina ſanctorum e diptychis recitandi morem genuiſſe invocationem ſanctorum, ac ſimul ceteras cauſas hujus ſuperſtitionis commemorat duce hiſtoria eccleſiaſtica. *Cap. XIII* Martyrologiorum & eccleſiaſticorum Calendariorum originem deducit e diptychis, perdoctam ſimul faciens digreſſionem de priſcis Martyrologiis, in qua plures refellit fabulas, quodque de Hieronymiano Martyrologio traditur, in dubium vocat. Perſequitur vero eandem materiam *Cap. XIV*, vetera non ſolum, ſed & recentiora commemorans ſub cenſuramque vocans Martyrologia & Hagiologia. *Cap. XV* docet, virginum quoque & continentium nomina in diptychis fuiſſe: qua occaſione longam doctamque diſſertationem exhibet, de honore virginitatis in priſca Eccleſia, deque illis virginibus,

bus, quæ *ſyniſacta* vocabantur. *Cap. XVI* de more differit Concilia quoque inſerendi diptychis: quod quidem ſub Juſtino demum Imperatore fieri cœpiſſe demonſtrat. *Cap. XVII* mortuorum nomina exhibet in diptychis. Ubi agens de veterum Chriſtianorum oblationibus pro mortuis accurate pariter & copioſe, oſtendit, eas non patrocinari per ſe Miſſæ Pontificiorum. Miſſam tamen hanc inde tandem profluxiſſe, dilucide probat *Cap. XVIII*. *Cap. XIX* necrologiorum originem ad diptycha refert, de iisque profert cognitu digniora. *Cap. XX* agit de expunctione nominum e diptychis, ſingulari ſtudio perſequens hiſtoriam deletionis nominis Chryſoſtomi. Inquirit etiam, quo tempore defierit horum diptychorum uſus, commemoratisque diptychorum & in noſtra & in Pontificia Eccleſia reliquiis operi huic magno labore contexto finem imponit.

JO. ALBERTI FABRICII, S. S. THEOL. D. & Prof. Publ. in Gymn. Hamburg. Salutaris Lux Evangelii toti orbi per divinam gratiam exoriens &c.

Hamburgi, ſumtibus viduæ Felgineriæ, 1731, 4. Alph. 5½.

ARduum ſane religionis Chriſtianæ argumentum eſt, quod Summe Reverendus Autor hoc opere perſequitur: Deum ter optimum terque maximum pro immenſa ſua miſericordia ac bonitate, ſeria animi intentione id curaſſe ſemper, ut Lux Evangelii toti orbi habitabili illuceret, & media gratiæ, quibus ad ſalutem æternam pervenire poſſent, omnibus ſuppeditaſſe. Palam omnino eſt, non deeſſe, qui id negent, & contrarium pro virili ſua defendere ſtudeant; hi autem hoc potiſſimum argumento doctrinam noſtram oppugnant: *deeſſe quæ ſuppetant executionis teſtimonia*, contrarium in Americanis præſertim illucere. Hinc qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam Novi Teſtamenti ex noſtratibus ſcripſerunt, & commentarios de rebus in Republica ſacra geſtis integros omniique rerum ſcitu neceſſariarum

apparatu instructos reliquerunt, peculiare de propagatione Evangelii per omnia secula caput constituerunt; quo nomine Centuriatores Magdeburgenses historiam quam nobis dederunt Ecclesiasticam præ ceteris commendarunt. Attamen hactenus, quantum nobis constat, nondum exstitit, qui peculiari literarum monumento argumentum hoc a natalibus Christi ad nostram usque ætatem per omnia temporum intervalla, tanto studio tantaque doctrina sit persecutus, quam id præstitit Clariss. Autor *notitiæ hujus Historico-Chronologicæ, literariæ & Geographicæ propagatorum per orbem totum Christianorum Sacrorum.* Quo ordine usus sit, capitibus L, quibus historiam omnem complexus est, sagax rerum hic tractatarum lector satis perspiciet. Scilicet initium fit ab *Ecclesia* per tria priora secula *plantanda. Fundamenti* loco propagatæ per totum orbem lucis Evangelicæ, ponuntur *Cap. I* vaticinia, præcepta & testimonia ex sacris literis petita, quæ hic non nude & crude allegantur, sed enarratione solida quandoque singulari collustrantur, e. gr. p. 44, ubi per creaturas omnes *Marc. XVI v. 15*, gentiles intelligi animadvertitur, cujusmodi exegetica plura Codex noster passim nobis suppeditat. *Testimoniis* divinis *Cap. II* subjiciuntur humana, Judæorum pariter & ethnicorum, de prædicatione Evangelii & ejus successu, examine hic solido discussa, quæ inter talia dantur quæ nos certiores faciunt satis, & conscientiam convincunt. Sequuntur *Cap. III* & *IV* illi qui conversi sunt ab Apostolis & illorum discipulis, id quod ex Evangelistis & Actis Apostolorum dextre demonstratur, quibus divinorum scriptorum pandectis maxima lux hac occasione affunditur. *Judæi* primum hujus beneficii locum obtinuerunt, qui cum a multis post conversionem Nazaræni sint dicti ab ipso Servatore nostro, hinc de Jesu, cur Nazaræmus dictus sit pag. 48 erudite differitur. A Judæis autem Evangelii contemptoribus progressi sunt Apostoli ad gentiles, ministerio potissimum divi Pauli, cujus itinera pag. 57 curate recensentur: inter conversos cum & Hellenistæ numerentur, eruditorum de iis sententias hic collectas habes. Hinc *Cap. V* labor ipse Ministrorum Dei, quo Evangelium propagatum est, illiusque successus describitur, & notitia Alphabetica Ecclesia-

rum

rum ab Apoſtolis plantatarum ex ipſis Apoſtolicis ſcriptis demonſtratur. Narrationi huic adduntur Commentarii in Acta Apoſtolorum, ut & ſcriptores de vitis illorum præſertim Pauli, nec non de ſymbolo Apoſtolico p.52 de martyriis horum Dei virorum p. 93; excutitur etiam quæſtio: num & quamdiu Petrus fuerit Romæ, & qui de ea egerunt p. 95. item quinam fuerint Chriſtiani S. Johannis p. 110 ſeq. ubi locus difficilis *Act. XIX v. 3*, collatis præſtantiſſimis commentatoribus, explicatur p. 118. Sequuntur *Cap. VI, VII & VIII, remoræ & impedimenta* propagandi Evangelii, maxima quidem, ſed auxilio Dei dextre ſuperata. *Judæi* quippe & Samaritani proſcindebant quidem nomen Chriſti calumniis peſſimis, illi præſertim, ut cultum Leviticum & ſplendorem templi Hieroſolymitani tuerentur, ſed fruſtraneo ſane conatu. Quantopere enim verpi allaborarint prædictionem Salvatoris noſtri de everſione templi irritam reddere, & ex ruderibus ædificium iſtud ſplendidum reſuſcitare, p. 123 ſq. pluribus refertur: atquenon ſolum ſcriptoribus Chriſti ſacra profitentibus, Chryſoſtomo & aliis, ſed etiam *Ammiano Marcellino* ceterisque gentilibus, imo Judæis ipſis, miracula Dei, quibus vindictam ſuam in Judæos, ſedem Levitici cultus inſtaurare molientes, demonſtravit, ſolide probantur. Gentiles pariter omnem moverunt lapidem ut curſum Evangelii impedirent, perſecutionibus ſane horrendis, per annos fere trecentos, quæ hic ordine & curate recenſentur; ubi ſimul *Dodwelli* ſententia de paucitate martyrum examini ſubjicitur, p. 137 & quid de nummo caput Domitiani laureatum referente ſtatuendum ſit, disquiritur pag. 136. Verum enim vero nec ethnicorum perſecutiones propagationi Evangelii obfuiſſe, potius profuiſſe, cum Eccleſia ſanguine ſuo irrigata creverit, egregie docetur ex *Lactantio* aliisque martyrologiis ac ſcriptis Patrum apologeticis, quibus innocentia Chriſtianorum, ac ſi urbem Romam incendiſſent, aliorumque ſcelerum auctores extitiſſent, ſatis vindicata eſt p.130 ſeqq. Cumque non armis ſolum ſed etiam Philoſophorum ſophismatibus Chriſtianismus oppugnaretur, merito *Cap. VIII* laudibus evehitur maximis divina providentia, quod inter tot remoras, quas Eccleſia etiam ab hæreticis paſſa eſt, nihilominus

lux Evangelii latius ſparſa ſit. Qua occaſione de hæreſiarchis primitivæ Eccleſiæ, præſertim iis qui arduam de Jeſu Chriſto doctrinam adulterari ſtudebant; deque *Celſo, Luciano, Theoſthene, Porphyrio* & reliquis nominis Chriſtiani hoſtibus, nec non quinam ex Patribus eos confutarint, pro rei dignitate diſſeritur. Commode hinc *Cap. IX* conſiderantur *Viri*, qui doctrinam Evangelii ſcriptis æque ac catechiſationibus & concionibus propagarunt; gloriaque præconum horum fidelium, præſertim miracula Apoſtolorum & Salvatoris noſtri ipſius contra nuperas *Anton. Colini* & *Thomæ Woolſtoni* calumnias, vindicatur p. 171 ſeq. Commendatur hinc *Cap. X* & *XI* morum Chriſtianorum ſanctitas, conſtans rebus in adverſis animus, & obedientia erga ſuperiores, quibus nunquam vi reſtiterint, nec non liberalitas in pauperes; licet enim Chriſtiani divites neminem, uti *Hobbeſius* calumniatur, ad ſacra ſua vinculis hiſce attraxerint, tamen vitam illorum Evangelio dignam, maximo Eccleſiæ propagandæ emolumento fuiſſe. Id quod *Cap. XII* ulterius demonſtratur exemplo Imperatorum gentilium qui Chriſtianis faverunt, quorum nomina, facta & ſtudium in Eccleſiam hic offendimus; ſicuti etiam examen inſtituitur prodigii a legione, uti vocatur, fulminatrice perpetrati p. 228, & quæſtionis de Philippo Arabe, an Chriſti ſacra reapſe amplexus ſit, p. 240. Habes hic, B. L, delineationem hiſtoriæ, qua ratione tribus prioribus Eccleſiæ ſeculis lux Evangelii toti orbi exorta ſit. Comparuit autem hinc lætiori Eccleſia facie, cum Conſtantinus M. primus omnium Imperatorum Chriſtianorum Evangelium propagare auſpicaretur, ſucceſſitque ei ſtudium, ut vox hæc tam læta annuncians occuparit Britanniam, meridiem, Indos adeo extremos, uti capite hoc edocemur, quod & ſequens *Cap. XIII* doctiſſimis abundat diſſertationibus de rebus a Conſtantino M. geſtis, de ejus Chriſtianiſmo, de origine Epiſcopatuum p. 284 de poteſtate circa ſacra, quam ſibi Conſtantinus aſſeruit, de convocatione Concilii Nicæni Sylveſtro recte denegata p. 287 de legibus ejus pro Chriſtianiſmo latis & a ſucceſſoribus illius confirmatis, utpote de multiplicandis ſacrorum voluminum exemplaribus p. 274, de coercenda Judæorum petulantia, præſertim eorum, qui mœnia Hieroſolymorum

rum instaurare auderent, quod carne suilla sint pascendi p. 282 de immunitatibus Ministrorum Ecclesiæ, & conficta Sylvestri donatione p. 293. *Cap. XV seqq.* investigantur loca, quæ & quorum ministerio lux Evangelii fulgore suo penetravit, atque illuminavit; & quidem in Italia, Sicilia, Sardinia; in Hispania & Lusitania; in Galliis, in Anglia, in Scotia, in Hibernia insulisque adjacentibus. *Cap. XIX* progressus instituitur in Germaniam, & ἀκριβῶς inquiritur, quo tempore ante & post Carolum M. lux Evangelii Germanis orta sit, per singula loca, adhibita in testimonium veritatis veteri Franco-Saxonum fidei Christianæ confessione. Idem studium impenditur *Cap. XX* investigandis Christianismi natalibus in Helvetia & Belgio; *Cap. XXI* in Hungaria, Bohemia, Transsylvania, Scythia, apud Gothos, Herulos, Dacos, Bessos; *Cap. XXII* in Dania, Norwegia, Svecia, Livonia, Finnia, Lapponia; *Cap. XXIII* in Moscovia & Bulgaria. Quæ omnia dum investigantur, debita adhibetur cura & cautio, ut traditiones incertæ a certa rerum gestarum memoria segregentur p. 471, neque dignus ad modernum harum ecclesiarum statum respectus negligitur p. 477 seq. Progreditur hinc Clariss. Autor ad *obstacula & impedimenta* propagatæ ulterius Evangelii lucis, nobis ante oculos ponenda. Præmittitur *Cap. XXIV*, parænesis ex *Apoc. II v. 5*, de candelabro removendo petita, quam exegesi & verborum genuina significatione, & legitimo phraseos usu, ipsoque rerum eventu fundatam confirmat, consulens pro consuetudine sua præstantissimos de hoc argumento scriptores, locique hujus interpretes. Primo autem loco sistitur Mohamedanismus, de cujus ortu, progressu & mediis ad eum promovendum adhibitis, *Cap. XXV* certiores reddimur. Ad mediorum itaque considerationem ductus Clariss. Autor spuria a legitimis probe distinguit, & *Cap. XXVI* solide demonstrat, violentiam & persecutiones medium esse propagandæ religionis, Christianis omnino indignum & ineptum; id quod etiam gentilium, Judæorum & Mohamedanorum testimoniis confirmatur: additur tamen hæc prudentiæ cautela, ne eversoribus veræ religionis, & tranquillitatis publicæ turbatoribus licentia quam sibi arrogarunt linquatur, nec Magistratus autoritas sacra Christi ve-

ra in ditionibus ſuis defendendi debilitetur, aut plane illi dematur, p. 507 ſeq. Hinc *Cap. XXVII* commendantur genuina plantandæ & propagandæ religionis veræ remedia, ſolida nempe & conſtans fides ac doctrina, exemplum & patientia, quibus ſolis in Chriſtiana fide prædicanda uſi ſint Apoſtoli, eorumque primi ſucceſſores Chriſtiani. Sequuntur *Cap. XXIIX* alia & ejusmodi quidem, de quibus Sum. Rev. Autor ſtatuit, quod ſint excuſanda magis quam per omnem modum defendenda, quibus interdum uſi ſint interjecto tempore Reges quidam ac Principes. Huc referatur Pontificum Romanorum induſtria Chriſtianismi latius propagandi atque Paganismi extinguendi, quam ex *Phil. I, 8.* excuſari porro legimus, & quidem emolumento quod caſu inde redundavit in Rempublicam literariam æque ac ſacram, cujus verſiones S. literarum orientales documento ſint p. 737. Notantur porro *Cap. XXIX*, alia non genuina remedia, quando nempe Chriſtianismus propagatur per connubia & ſpem gloriæ, opum & potentiæ, id quod Regum quorundam exemplo colluſtratur. Illorum claſſi adſcribitur etiam diſciplina arcani, uti antiquis dicebatur, de qua p. 517 legi meretur & Helſetica diſſimulatio. In remediis ſpuriis collocantur etiam *Cap. XXX ſeq.* expeditiones cruciatæ in Palæſtinam, Saracenis eripiendam ſuſceptæ, quod hiſtoriæ argumentum ex inſtituto & erudite Cl. Autor perſequitur, & exquirens originem ordinum Equeſtrium, ſeculo undecimo eam vindicat. p. 512. Ea occaſione de Ludovico S. Rege Galliæ edocemur, primum fuiſſe, quem ſolennibus ceremoniis inter ſanctos relatum eſſe conſtet p. 525. Inter media propagandi Chriſtianismi referuntur porro miſſiones religionis cauſa inſtitutæ, quas autem non unius commatis eſſe, ipſa rerum geſtarum narratione perſpicua hic erudimur. Primo loco comparent & quidem *Cap. XXXII ſeq.* miſſiones religioſæ Jeſuitarum, maxime Franciſcanorum & Dominicanorum, nec præteritur quo ſtudio & quibus adminiculis ſuſceptæ atque geſtæ ſint; item quomodo hinc originem traxerit Congregatio R. de propaganda fide, & Congregatio S. Officii ſeu Tribunalis univerſalis inquiſitionis, ſubjectis qui de hoc argumento egerunt ſcriptoribus. Tranſitus hinc fit *Cap. XXXV* ad contemplationem miſſio-

missionum religiosarum a Protestantibus institutarum, ubi summa diligentia & docte Anglorum, Batavorum, Danorum & Suecorum sacra Christi promovendi studium nobis repræsentatur. Postquam rerum gestarum nexus Clariss. Autorem eo perduxit, historiam hanc a repurgata ministerio *Lutheri* Ecclesia, ad nostra usque tempora continuat. Hinc Asiam primum perlustrans enarrat *Cap.XXXVI sq.* quomodo & quorum ministerio lux Evangelii orta sit in India Orientali, in Persia, in Armenia, in China, in Japonia & Siam. Deprehenditur hic inter alia notatu dignissima disquisitio de cultu Confucii & orta inde Jesuitas inter ac Dominicanos contentione, additi sunt autores qui alterutri parti scriptis patrocinati sunt, p. 665 seq. *Cap.XLI* continuatur historia hæc Asiatica, & commemoratur successus religionis in regno Tartariæ & vicino Presbyteri Johannis, ubi controversia inter Geographos de situ hujus regni p.690 inseritur; tandem quomodo insulas lux Evangelii non præterierit, subjicitur. Sequitur *Cap.XLIII* Africæ contemplatio, qua docemur, quomodo Evangelium annunciatum sit Abyssinis, de quorum Christianismo moderno singularia ex Gregorio quodam afferuntur p. 717, nec non Ægyptiis & aliis Africæ incolis ac regionibus. Transitus tandem instituitur *Cap. XLVII seq.* ad Americanos, de quorum conversione memoratu digniora arbitramur, quæ B. *Dannhauerus* nobis suppeditavit testimonia ex *Æliani* historia & *Senecæ* Tragici Medea; iis enim convincimur horum scriptorum ætate hanc orbis partem non fuisse incognitam pag. 757. Hinc porro non immerito colligitur etiam Apostolos illuc penetrasse, id quod mandato Christi *Matth.XXVIII, Marc.XVI,* & promisso Patris ipsius *Ps.II,* & ipsorum Apostolorum testimonio *Col. I v. 23*, recte accepto, p. 763 probatur, simulque adversariorum strophæ in *Witsio* p. 765 decenter notantur. Quo autem statu Christianismus sit moderno tempore tam in septentrionali quam Meridionali India *Cap. XLVIII seq.* pluribus disquiritur. Cumque nihil magis in votis habet qui Christum vere diligit, quam ut veræ fidei propagatio in infidelibus continuetur, Sum. Rev. Autor *Cap. L* non celavit, se credere futurum adhuc, ut quæ etiamnum tenebris obsitæ sunt regiones, salutari Evangelii

gelii luce illuſtrentur; & ceteræ oves etiam, quas ſe habere jam pridem profeſſus eſt Salvator *Joh. X v. 17*, quæque ex illis adhuc ſunt reliquæ adducantur ad Chriſti ovile, totusque Iſrael ita ſalvetur. *Rom. XI v. 25.* Sicuti autem controverſiam, ad quam hic reſpicitur, Theologorum foro dijudicandam relinquimus, ita certo cum Viro doctiſſimo ſperamus, Eccleſiam Chriſti contra portas inferorum firmiter ſubſtituram usque ad ſeculorum conſummationem. Promiſſum enim Chriſti *Matth. XVI v. 17*, tanti eſt momenti, ut meruerit enarrationem tam ſolidam & eruditam, quam nobis ex fontibus, nec non Chryſoſtomo & aliis commentationibus raris ſuppeditavit. Coronidis loco exhibetur Index Geographicus Epiſcopatuum orbis Chriſtiani cum notitia ſcriptorum, quippe qua liber, ubicunque argumentum notatu dignum occurrit, abundat.

REFUTATION DES ERREURS DE BENOIT de SPINOSA &c.

hoc eſt,

REFUTATIO ERRORUM SPINOZÆ, AUtoribus FENELONIO, Archiepiſcopo Cameracenſi, LAMIO, Benedictino, & Comite BOULLAINVILLIERIO. Accedit Vita SPINOZÆ, ſcripta a JO. COLERO, & nunc aucta.

Bruxellis, apud Franc. Foppens, 1731, 12.

Alph. 1 pl. 5.

INverſo exhibentur, quæ hoc volumine continentur, ordine. Primum enim locum tenet *Coleriana Vita Spinozæ*, quæ adaucta eſſe dicitur ex MS. Vita ejus, ab ipſius amico quodam literis mandata. Sequitur *Boullainvillierii*, ſi modo verus hic eſt Autor, *Refutatio Spinozæ*, 320 implens paginas: quæ tantum abeſt, ut ſit refutatio *Spinozæ*, (qui vix ſemel in toto hoc opere nominatur, idque cum laude,) ut potius ſit acerrima *Spinozismi* propugnatio. Conſtat ea Partibus duabus, quarum in priore, quam Autor inſcripſit *de ente in genere & in ſpecie*, poſtquam argumenta attuliſſet ad probandum, ſe exiſtere, & exiſtere quoque

que res alias, quarum quædam ratione, aliæ ſenſu præditæ ſint, aliæ utroque careant; docet, exiſtere præterea ens aliquod abſolutum ac neceſſarium, quod ſemper exiſtat, cum cetera entia poſt aliquod tempus pereant, & ita quidem pereant, ut exigua mutatione unum fiat materia alterius. Ens illud neceſſarium ait exiſtere in ſe ac per ſe; entia non neceſſaria exiſtere in alio ac per aliud, adeoque exiſtentia propria carere. Neceſſarium hoc ens appellat *ſubſtantiam;* entia nonneceſſaria ſubjectiva, quæ vulgo etiam nominantur ſubſtantiæ, vocat *modos*; entia denique, quæ in his poſterioribus inſunt inſeparabiliter, (e. g. figuram, colorem,) vocat *accidentia.* Se ipſum profitetur eſſe *ens modificatum* ſive *modificationem aliquam entis illius neceſſarii.* Docet porro, ens neceſſarium nec eſſe ſolam extenſionem nec ſolam cogitationem, ſed utrumque; unam duntaxat exiſtere poſſe ſubſtantiam, nec fieri poſſe, ut plures una exiſtant ſubſtantiæ diverſa habentes attributa; unam illam ſubſtantiam eſſe infinitam, hoc eſt, in immenſum extendi, eſſe independentem, eſſe indiviſibilem, hoc eſt, non conſtare ex pluribus ſubſtantiis, eſſe æternam, eſſe denique cogitantem ſimul & extenſam; hanc ſubſtantiam non poſſe dici *perſonam;* eam non eſſe ens in agendo liberum, ſed determinatiſſimum. Ex quo negat, Deum (hoc eſt, ens illud neceſſarium) aliquando creaſſe aliquid extenſum, cum ipſe eſſet inextenſus. Imo negat, Deum eſſe ens ab aliis entibus diverſum: ideoque creationem ſtatuit eſſe impoſſibilem & involvere contradictionem. Diſerte ait, Deum & univerſitatem rerum eſſe unum idemque, & in maximo errore verſari eos, qui credant, Deum remunerari alios homines, alios punire. Deum in agendo ſequi certos fines, adeo negat, ut etiam contendat, Deum prorſus carere voluntate. Omnes revelationes divinas, quæ feruntur, carere judicat fundamento, recteque dixiſſe *Auguſtinum: Non crederem Scripturæ, niſi id mihi præciperet Eccleſia.* Docet denique, hominem non mori totum, ſed magnam ejus partem relinqui, ita tamen, ut homo poſt mortem nulla gaudeat ſui cognitione: atque adeo abſurdiſſime ſentire illos, qui ſtatuant, fore poſt hanc mortem vitam æternam. Ecce quantum peſſimus hic medi-

cus venenum pro medicamento propinet ſuis lectoribus! Nec melioris notæ eſt altera libri Pars, quam inſcripſit *de paſſionibus*. Initio enim ſtatim docet, errare capitaliter, qui credant, animam hominis eſſe ens ab humano corpore diſtinctum, eamque movere corpus ſuum & ſua voluntate determinare actiones hominis. Negat igitur, hominem eſſe cauſam ſuarum actionum, haſque omnes ſtatuit eſſe neceſſarias ac fatales. Statuit quoque, omnes religiones eſſe inventa callidorum Principum, regnareque in omnibus totius mundi religionibus meram credulitatem, ſola religione Confuciana excepta, quæ nulla nitens revelatione, nullis miraculis, tantummodo naturæ officia habeat pro fundamento. Totius denique ſecundæ hujus Partis ſcopus eſt, perſuadere lectoribus, affectus humanos omnes eſſe mere mechanicos. Sufficiat, hæc excerpſiſſe ex hoc opere, ut appareat, quantopere cum ratione inſaniat Autor, quamque nefario id emiſſum voluerit conſilio. Idem, cum *p. 321–377* exhibuit ex *Franciſci Lamii Refutatione Syſtematis Spinozæ*, A. 1696 edita, primo Compendium methodicum ſententiarum *Spinozæ*, deinde ſimile Compendium Refutationis *Lamianæ*, haud dubie putavit, ex brevibus his tabulis cognoſci poſſe, quam ſcienter connexa ſint principia *Spinozæ*, quam contra infirma tradat *Lamius*. Nec alio fine *p. 376–386* exhibuit *Fenelonii* epiſtolæ Anti-Spinozianæ ſynopſin. Quod vero *p. 387–483* annexum eſt *Iſaaci Orobii*, Judæi, *certamen philoſophicum adverſus Jo. Bredenburgium Spinoziſtam*, (de quo libro *Bælius* agit in *Diction.* v. *Spinoza* not. H,) ejus nulla ſit in titulo hujus voluminis mentio: ut facile credamus, Editori inter editionem ceterorum demum in mentem veniſſe, adjicere hunc libellum, ut ſcilicet lectores judicent, miſeram eſſe illam Spinoziſmi refutationem & Judaico dignam ingenio.

BENEDICTI ACCOLTI DE BELLO A Chriſtianis contra barbaros geſto pro Chriſti ſepulchro & Judæa recuperandis Libri IV. THOMAS DEM-

DEMPSTERUS notis illustravit, nunc denuo emaculatius recudendos curavit HENRICUS HOFSNIDER.

Groningæ, typis Jac. Sipkes, 1731, 8.
Alph. 1 pl. 9½.

PErbene mereri de Rep. literaria jure censentur, qui libros bonos ob summam sui raritatem pene inutiles factos e tenebris in lucem, atque scenam literariam revocant. Cum igitur hic liber Amplissimo Editori, Senatori Reip. Groningensis, ita præstans videretur, ut, si eloquentiam spectes, *Latine qui scripserit vel tersius vel suavius, inde a renatis literis reperiatur nemo;* sin argumentum ipsum, *miram id ubertatem & dignitatem & utilitatem habeat;* simul vero perpaucorum eruditorum conspectum subierit; strenue se accinxit ad operam hanc literatæ Reip. navandam. Cum vero editio ultima, quæ A.1623 Florentiæ prodiit, (nam antea bis editum hoc opus fuit, Venetiis A. 1532 & Basileæ A. 1544,) esset innumeris iisque fœdissimis mendis conspurcata, Noster studiose mendas typographicas sustulit, simulque Notis *Dempsteri* adjecit laudatorum ab ipso autorum libros, capita, versusque magno legentium commodo: imo & Indicem Notis pariter ac textui accommodatum, eumque valde locupletem, subjunxit. Præmisit Vitam & *Accolti* & *Dempsteri:* & hanc quidem ex *Pinacotheca Erythræi:* ubi tamen cum in Nota mortuus esse dicitur *Dempsterus anno ætatis CV*, scribendum videtur *LV.* Ex illa discimus, *Accoltum* nostrum, cujus & *Dialogus de præstantia virorum sui ævi* extat, a nobis recensitus *A. 1690 p. 510 seqq.* natum esse A.1415, mortuum A.1466, ac fuisse supremum Reip. Florentinæ Secretarium. Monet quoque Amplisſ. Editor, errasse eos, qui tribuerunt hoc *de bello sacro* opus nepoti Autoris sui cognomini, quem Clemens VII cooptavit in Cardinalium collegium. Præmissa quoque est Præfatio *Dempsteri*, in qua is de antiquioribus omnibus belli illius sacri scriptoribus suum profert judicium, in Notis suis nihil agens aliud, quam ut ex iis scriptoribus illustret narrationes *Accolti.* Hic & *p. 181, 213* & *314* observat, quod *Accoltus* no-

ſter *Wilhelmum Tyrium unum videatur ſibi ſequendum propoſuiſſe.* Denique ſingulis *Accolti* libris præmiſſa eſt σύνοψις metrica, confecta a *Georgio Conæo*, Scoto, de cujus ceteris ſcriptis *Allatius* exponit in *Apibus Urbanis.* Habetis igitur, Lectores, quorumvis uſui rurſus expoſitam *Accolti Hiſtoriam belli ſacri*, quam ab ipſo initio produxit ad mortem usque Godofredi regis: paucis quoque ſubnectens hiſtoriam reliquorum Hieroſolymæ Regum omnium. Ceterum cum & Editori & lectoribus ceteris haud ingratum facturi videamur, ſi eas, quas nobis deprehendere licuit, mendas e tam pulchro corpore tollamus, hic eas indicare voluimus, debuimus. Legas igitur, quæſo, p. 18 lin. 3 *dictu*, p. 21 l. 16 *inventa*, p. 43 l. 6 *comparet*, p. 46 l. ult. *urbi*, p. 50 l. 15 *redditurum*, p. 57 l. 12 *legi*, p. 58 l. 1 *profitebantur*, l. 11 *formidabilem*, p. 60 lin. penult. *nec*, p. 61 l. 7 *inexplebile*, p. 63 l. 17 *oppetere*, p. 91 l. penult. *in urbem*, p. 110 l. 6 *uti*, p. 117 l. 2 *Vobis*, p. 124 l. 16 *latera*, p. 140 l. 13 *ſerum*, p. 141 l. 3 *ne adeſſet*, p. 148 l. 10 *diſceſſerant, alios revocare*, id eſt, revocabant; p. 149 l. 13 *urbem*, p. 153 l. 9 *extrema*, p. 159 l. 2 *ubi*, l. 4 *inſeſſum*, l. 7 *dejecti*, p. 160 l. 4 *vado*, p. 163 l. 5 *reficerentur*, l. 7 *atque*, p. 164 l. 23 *ita*, p. 177 l. 14 *quo*, p. 179 l. 14 *ſuffocarentur;* p. 187 l. 5 *per nuntios*, l. 10 *eam*, l. 16 *prœlio*, p. 190 l. 8 *præciſa erant*, p. 201 l. 9 *ei*, p. 205 l. 4 *imitari*, p. 221 l. 9 *evectos*, p. 225 l. 15 *cadere*, p. 235 l. 10 *conſilio affuere*, p. 239 l. 8 *multorum animo*, p. 243 l. 10 *parumque*, p. 246 l. 10 *quam arbitrio*, p. 252 l. 7 *gloria*, p. 275 l. 1 *indigena*, p. 276 l. 5 *ducentos*, p. 282 l. 19 *impliciti*, p. 287 l. 6 *eo*, p. 293 l. 5 *urbem*, p. 3[illegible]9 l. 11 *opere*, p. 317 lin. penult. *urbem*, p. 318 l. 15 *lætis*, l. 17 *animis*, p. 319 l. 1 *eundum*, p. 329 l. 9 *concitarunt*, p. 337 l. 12 *arcem*, p. 341 l. 5 *in caſtris relicto*, p. 345 l. 4 *æquo*, p. 363 l. 4 *numini*, p. 365 l. 14 *arguerent*, p. 366 l. 7 *qui*, p. 368 l. 14 *imponere*, l. 15 *regium faſtum*, (uti p. 371 l. 2,) p. 369 l. 8 *ipſo*, l. 11 *varios dignos putant*, p. 370 l. 8 *auro gravem—ſpineam tulerat*, p. 374 l. 10 *inſtitueret*, l. 13 *apparari*, p. 378 l. 13 *ducentos*, p. 383 l. 8 *deberi*, l. 12 *perſancte*, l. 14 *ipſe*, l. ult. *lauti*, p. 391 l. 2 *affinis, Cimber genere, nobilis vir &*, p. 393 l. 20 & 21 *Aliquid enim de his rebus erit addendum*, p. 397 l. 4 *ſimul cum ſuis*, p. 399 l. 3 *grati*, p.

408

408 l. 7 *opes*, p. 409 l. 2 *atque*. Quando vero *Dempſterus*, *p. 193* aliquid verborum excidiſſe, putat, non eſt nobis dubium, quin erret. Tantum interpunctione emendata ſic legatur: *Ego quidem eo animo arma indui, ut, niſi victor, acie non excedam. Si vobis idem eſt ſuaſum, haud equidem ambigo*, cetera. *Suaſum* alibi quoque Noſter nove dixit pro *perſuaſum*. Juſtius vero nos id ſuſpicamur de *p. 367 l. 2* poſt *freti*, & de *p. 369 l. 20* poſt *ſcrutati*. Aliis denique inquirendum permittimus, an mendæ a nobis indicatæ jam abſint ab editionibus hujus operis duabus *Dempſterianam* editionem antegreſſis. Poſtremo loco ſciant, Lectores noſtri, typographum Groningenſem, cujus ſumtu *Accoltus* prodiit, jus ſuum omne ceſſiſſe *Hermanno Jægero*, typographo Bremenſi.

TENTAMINA EXPERIMENTORUM NAturalium captorum in Academia Florentina del Cimento, ex Italico in Latinum ſermonem converſa. Commentarios novaque experimenta, & orationem de methodo inſtituendi experimenta phyſica addidit PETRUS VAN MUSSCHENBROEK, Phil & Med. D. & Matheſ. Profeſſ. in Acad. Ultraj.

Lugduni Batavorum, apud Jo. & Herm. Verbeek, 1731, 4 maj. Alph. 2 pl. 8, cum Tab. 32. æri inciſis.

EXperimenta hoc libro collecta capta ſunt ab Academicis, quos augendæ naturali ſcientiæ vacare juſſit Leopoldus Magnus Etruriæ Dux, A. 1657 primumque prodierunt in lucem Florentiæ A. 1667. Diviſa eſt totius operis materia in partes duas, prima agit de inſtrumentis, quæ experimentis inſervierunt, nec non de obſervationibus, circa naturalem aeris preſſionem, congelationes artificiales, & glaciem naturalem factis. Altera ſpectat ad mutationem capacitatis vaſorum metallicorum & vitreorum, quæ calore & frigore producitur, ad compreſſionem & incondenſabilitatem aquæ, ad evertendam levitatem poſitivam, ad phænomena magnetis, ambræ, aliorumque corporum electricorum, nec non mutationes colorum in diverſis fluidis,

 motum

motum soni corporumque projectorum, quibus in fine experimenta varia ad cognoscendum aeris & aquæ pondus, item caloris & frigoris effectum adjunguntur. Atque hunc quidem rariorum observationum thesaurum Cl. *Musschenbroekius*, de philosophia experimentali pridem optime meritus, Latino sermone expressum, doctissimisque commentariis auctum illustratumque in eruditi orbis lucem iterum nunc proferendum censuit, gratiam procul dubio ab omnibus, qui has merces æstimare norunt, maximam initurus. Nostrum erit ex ampla pulcherrimarum rerum congerie, singularia quædam & præ ceteris memorabilia, nec ubivis obvia phænomena excerpere. P. 20 narratur, quod primus *Galileus* docuerit pendulum pondus horologio applicare, & quod filius ejusdem *Vincentius Galileus* A. 1649 praxi ipsa demonstraverit, quomodo pendulum vi rotæ vel ponderis cogatur similes oscillationes servare, defectusque horologii corrigere. Interim tamen *Christianus Hugenius* in Præfatione operis de horologio oscillatorio hujus inventi gloriam sibi deberi, & de conatibus *Galilei* filii, nihil usque ad A. 1657, quo idem *Hugenius* prodidit, innotuisse affirmat, nec verisimile arbitratur, tam utile artificium annis octo integris celari potuisse. P. 38 D. *Musschenbroek* in vim aeris expansivam inquirit, & ex proportione diametri bullularum, quæ in vacuo machinæ Boylianæ primum in fundo vasis aqua repleti perexiguæ, crassitie nempe capilli humani, conspiciuntur, & postea, dum ex aqua erumpunt, sesquipollicis diametrum acquirunt, colligit, volumen aeris in vacuo elatere proprio expansi ad volumen aeris pondere atmosphærico gravati habere rationem 46656000000 ad 1. P. 73 de fumo in vacuo excitato notant Florentini, quod accenso collectis radiis solaribus bitumine fumus illico quidem ortus fuerit, sed qui non ascendebat, verum in fundum campanæ pondere suo deprimebatur, donec reddito aere summum recipientis campanæ petebat. Cui experimento XVII alia Cl. Editor addit, adhibito ubique indice Mercuriali, ex quibus effectus ustionis variorum corporum in vacuo clarissime intelliguntur. P. 89 ostenditur, magnetem vim quoque suam in vacuo exercere, & ferream acum ibidem solita veloci-

locitate agitare. P. 98 Variorum phænomenorum, quæ in animalibus vacuo inclusis notata sunt, historia traditur. Hirudo & limax diutius insectis ceteris in vacuo vivunt, nec intumescunt. Lumbrici quoque nonnulli biduo ibidem sine noxa vitam continuarunt. P. 132 inter plura congelationum artificialium exempla illud notatu prorsus dignum est, quod parato globo aureo sesquidigitalis diametri dum aqua eidem inclusa in glaciem vertebatur, iste multum dilatatus & denique ruptus fuerit, eo loco, ubi duæ partes, ex quibus sphæra constabat, ope ferruminis argentei conjunctæ erant, ruptura autem incipiebat a ferrumine argenteo, & inde in aurum porrigebatur. P. 135 a D. Editore vis, qua glacies amplificata rupit sphæram orichalceam, libris 27720 par æstimatur. P. 141 Florentini investigarunt proportionem densitatis aquæ fluidæ & congelatæ, eamque repererunt 25 ad 28 $\frac{1}{19}$. P. 146 sq. Varia phænomena circa progressum congelationum artificialium annotantur. Cum nempe sphæra aquæ plena primum attigit glaciem, intra quam sistebatur, in tubulo sphæræ adhærente subsiliisse visa est, postea aqua lente movebatur intra sphæram, hinc paulatim ascendebat, denique subito in altum prosiliebat, & nonnihil ex tubo effluebat. Toto tempore, quo hæc contigerunt, videbantur per aquam ascendere corpuscula aerea & alia materiæ subtilioris, quæ frigore ex aqua expellebantur. Definita quoque sunt tempora, quibus diversæ illæ in aqua mutationes animadvertebantur. Scilicet saltus immersionis accidit, post absolutas oscillationes penduli 23, (65 æquipollebant minuto temporis primo) inde descensus sequebatur post oscillationes 255, quies 330, ascensus 462 oscillationibus respondebant. His annectuntur phænomena congelationis diversorum liquorum & vini. P. 165 Circa glaciem naturalem experimenta non minus elegantia, de ejus initio, progressu & fine, commemorantur; sigillatimque de glacie in vacuo concreta traditur p. 171, quod æquabilior, durior, minus transparens, minusque porosa, & specifice gravior fuerit altera, quæ in libero aere coaluerat. Aqua marina in glaciem abibat quidem, sed hæc exiguis planis lamellis, quales lapis fissilis habet, constare videbatur, nec duri-

tiem

tiem glaciei aquæ dulcis habebat, factaque levi agitatione liquescebat, & superficies plana erat absque ulla prominentia. P. 172 inter salia glaciei vel nivi, ad juvandam, conglaciationem aspersa, ceteris præstare dicitur ammoniacum. P. 173 de aliis frigoris intensioris effectibus salium concursu productis copiosius Cl. Editor disserit.

Parte secunda pro exploranda dilatatione corporum metallicorum & vitreorum per calorem, & contractione eorundem per frigus, multa pericula facta leguntur, quibus dilucide hæ mutationes & earum gradus vel vicissitudines comprobantur. Qua occasione D. *Musschenbroekius pyrometrum* a se inventum describit, & usum illius pluribus exemplis illustrat, p. 12—57, quæ omnia lectu sane dignissima sunt. Ulterius Florentini experimentis probant, aquam ne maximis quidem viribus condensari, calore autem mirum in modum expandi & elasticam vim adipisci. P. 78 Dn. Editor docet, magnetes, qui majora pondera sustinent, non ideo ampliorem virtutem attractricem ferro communicare, sed ad id præstandum magnetes, qui minora pondera adducunt, magis esse idoneos. P. 90 inter corpora electrica etiam adamas refertur, inprimis polygonus, cujus naturalis figura octoëdra est; dum tabulatus multo debilius corpora attrahit. P. 115 Circa corpora projecta confirmant Florentini sententiam Galilei, quod globi ex tormentis variæ longitudinis & amplitudinis, in alta turri ad libellam positis, ejecti, omnes æquali tempore iterum decidant, etsi per lineas diversæ longitudinis ferantur, & quod tempus, quo globus ejectus motum suum absolvit, æquale sit illi, quod similis globus, dum ex eadem turri perpendiculariter demittitur, definit. P. 124 Inter experimenta varia unum occurrit, quo proportio ponderis aeris ad pondus aquæ numeris 1 : 1179 determinatur. Repetito tamen aliquoties periculo, discrimen aliquod proportionis repertum est, de quo in annotationibus uberius agitur. Cetera quæ de mixtorum liquorum salinorum effervescentia ab Academicis Florentinis traduntur, doctis animadversionibus & experimentis Dn. Editor illustrat p. 152—180.

RELATIO

RELATIO LITHOTOMIÆ SECUNDUM *apparatum altum, novo quodam instrumento peractæ.*

ILla Lithotomiæ species, quam in regione hypogastrica supra os pubis Celeb. *Douglassius* in Anglia hoc seculo iterum suscepit, *Dantisci* pariter annuo abhinc spatio a Dn. D. *Kulmo*, Med. ac Phys. P. P. & tribus Chirurgis dexterrimis, *Breslavo*, *Remmers* & *Teisnero* aliquoties fuit peracta, qui junctis viribus aliis quoque operationibus chirurgicis difficillimis perficiendis hactenus operam navarunt. Præsente hoc anno, Mense Majo, deferebatur ad eos puella quædam calculosa, quinque annorum, cujus calculus exploratus insignis nullatenus in vesica diffringi, aut per urethram extrahi se patiebatur, licet pars quædam, avellanæ fere magnitudinis, ab eo avulsa & protracta fuerit. Cum itaque parentes miseræ hujus puellæ medelam per operationem, antea jam bis feliciter peractam, anxie efflagitarent, lubenter eandem in se susceperunt laudati viri apparatu alto peragendam. Ast, quoniam paulo antea anxius quidam puer, eadem methodo a calculo suo liberatus, aquam ad hanc operationem immissam, qua vesica erat distenta, sub ipsa operatione tanto conatu reddere urgebat, ut nec vinculum peni injectum, nec pressura manu fortiter facta eam retinere valerent: igitur difficultas haut levis metuebatur, an etiam apud hanc puellam, alias impatientissimam, digitus urethræ admovendus viæ debite præcludendæ par foret; inprimis cum sexus sequior breviori, eaque largiori gaudeat urethra. Hæc circumstantia ansam suppeditabat Dn. D. *Jo. Ad. Kulmo*, ut secum perpenderet, possetne alio negotio vesica incidenda absque ulla aquæ injectione debito modo elevari? Ipsa sane brevitas urethræ, ejusque amplitudo in hoc sexu ei suaserunt, ut instrumentum, Tab. II fig. 1 l. A: delineatum excogitaret, quod quodammodo catheterem refert, atque ab officio suo, quod præstat, *elevatorium vesicæ* dici meretur: hoc secundum curvaturam ossis pubis, ratione ætatis individui, plus minusve inflecti ac protendi potest: exhibet autem præsens figura justam instrumenti magnitudinem, quæ fœminis adul-

tis commode inſervit. Gaudet inſtrumentum hoc in ſuperiori incurvata parte quadam fiſſura (b.b.) pervia, ut ſectio eo melius intra hanc, & quidem absque apicis cultelli læſione contingat. Magnam profecto præſtitit hoc inſtrumentum in prædicta operatione utilitatem. Ejus vero applicatio eſt ſequens: ab initio inſtrumentum ita adigitur in urethram, ut ejus curvatura alterutrum latus reſpiciat, deinde leni conatu protruditur in veſicam, ut apex juxta calculum procedat, quod facile fit, quia urethra pro lubitu ad latera inflecti poteſt: poſtea curvatura calculum lateraliter amplectens ſurſum vertitur, ut calculo incumbat. Diſſectis tandem integumentis & muſculis, ope hujus inſtrumenti, ejusque iterata elevatione non ſolum ipſa veſica, ſed etiam inſtrumenti curvatura optime dignoſcitur, ſupra quam ſecure perficitur diſſectio veſicæ. Fungitur denique hoc inſtrumentum etiam conductoris officio, cum juxta illud per diſſectam veſicam digitus eſt immittendus, quo mediante veſica ceteroquin collabeſcens ſuſpenſa retinetur, ut calculus commode extrahatur.

Novum quoddam retinaculum, elatere ſerrato præditum, nuper excogitavit laudatus Chirurgus *Remmers*, præputio applicandum, quo urethra virorum in eadem operatione absque ulla noxa arctiſſime conſtricta ſervatur: quod haut ita pridem in ſectione calculi alicujus viri, quinquagenario majoris, optime cum fructu admotum fuit.

FOUR DISSERTATIONS &c. BY ROBERT D'OYLY, M. A. Rector of Ginge-Hoſpital, and late Fellow of Wadham-College in Oxford.

h. e.

DISSERTATIONES QVATUOR: I. DE PERmiſſione Dei circa lapſum Adami, & creatione hominum qui peccare poterant; II. de auxilio extraordinario, quo Deus primos Evangelii præcones dignatus eſt; III. de revelatione prophetica; IV. de ejusdem corporis Reſurrectione; Autore ROBERTO D'OYLY, *Rectore Hoſpi-*

Hospitalis Ging & quondam Wadhamensis Collegii, quod Oxoniæ est, Socio.

Londini, sumtibus Roberti Gosling, 1728, 8 maj.
Alph. 1 pl. 2.

HIc quoque Dissertationum fasciculus argumento est, cum insolentius plurimi revelatæ religionis adversarii, in Britannia maxime, in eandem insurgant, magna pietate ac animo præclara eruditione conspicui ejus gentis Theologi, eandem propugnent ac vindicent. Licet enim illi, quibuscum doctissimo Autori in hoc libro res est, aperto marte Christianam religionem vel non impugnent, vel impugnare videri nolint, paulo sagacioribus tamen, suspecto valde differendi genere, atque inspersis passim inficetis dicteriis animum, licet alia omnia simulent, facile produnt. Videtur ex illorum numero fuisse *Autor literarum*, Nostro ante annos nonnullos redditarum, qui lucem fugiens nomen suum, non nisi subscriptis literis S. T. profiteri ausus est. Quibus statim quidem scripto typis publice expresso respondit, quod nunc quidem primo inter Dissertationes has loco prodit iterum magis expolitum. Et quamvis ipsas ignoti hominis literas evulgare, religioni duxerit Cl. Autor, testatur tamen, se retentis, quantum fieri potuit, ipsis illarum verbis, ne virtutem argumentorum adversarii subdole enervare videretur, momenta rationum oppositarum aperte exposuisse. Argumentum igitur omne literarum illarum ad hæc capita fere redit. Sacri ordinis viros, vehementer quidem gratiam Dei homines per Christum salvantis prædicare, sed vix ullam, qualemcunque etiam rationem prætexere audere, cur morbum hunc Deus permiserit, laxans quippe fræna diabolo, astuto spiritui, qui fœminæ imponeret, & cur adeo universi generis humani salutem, arbitrio sexus vani ac parum sapientis subjicere voluerit. Necesse esse, ut Deus gravissima, atque plane invicta ratione permotus fuerit, ut permitteret hominem tentationis illius periculum subire, quam mala infinita sequebantur, tanto pretio reparanda. In Deum injurios videri, qui supponentes, quasi ex insidiis diabolus Deo supervenerit, Deum

ex flagranti in genus humanum amore, necesse habuisse credant, filium suum unigenitum pro salute ipsius immolare. Deum hæc omnia clarissime prævidisse, quæ nullis limitibus circumscripta omnipotentia sua facile impedire, atque omnia mala illa averuncare potuisset. Concludit denique literarum illarum Autor, se cum multis millibus existimare, longe præstitisse, si Deus homines ita creasset, ut peccandi facultas ipsis plane fuisset negata. Ad hæc Noster primo monet, etiamsi forte ratio nullum excogitare posset argumentum, quo adductus peccatum primi hominis Deus permiserit, iniquum tamen esse, si homo limitum intellectus sui sibi conscius, insana temeritate ens infinite sapiens in jus vocet, illudque quasi coram rationis suæ tribunali comparere jubeat. Non autem desunt, pro vindicanda justitia ac bonitate Dei rationes, quibus evincitur, calamitates illas atque summam miseriam, quæ lapsum primi hominis secuta sunt, si cum aliis circumstantiis, ex præsenti hominis conditione fluentibus, comparentur, humano generi multorum bonorum, variorumque commodorum causam extitisse, modo naturam, qua sapientissimus creator hominem induere voluit, attente respiciamus. Hoc vero gemino argumento demonstrare suscipit, altero, quod lapsum Adami secuta hominis conditio longe magis tuta sit, quam ante cum insanabalis ipsius miseria futura fuisset; altero, quod post lapsum primi hominis, genus humanum aptum redditum fuerit, bona longe excellentiora consequendi, quam si in statu innocentiæ primi parentes perstitissent. Ut prius probet, respicere jubet, quam fragilis sit natura humana, atque in vetitum proclivis, quod exemplo Adami satis apparet, qui non obstante, præsentissima Dei lege, atque severæ ipsius justitiæ intuitu, scelere se pollui patiebatur. Eadem autem cujusvis individui conditio fuisset, quæ Adami; atque posteri cujusvis ex peccato parentum in eandem miseriam præcipitandi erant, si Adamus quidem haud peccasset, quidam vero ex prole ipsius peccato contaminati fuissent. Divinæ misericordiæ enim exercitium, ante virtutem sacrificii expiatorii a Christo oblati, concipi non potest. Nam in essentia divina fingere non licet, vel actus, vel facultates directe inter se pugnan-

pugnantes, ita ut misericordia Dei flectens ipsius justitiam, cogitari nequeat, antequam justitiæ ejus per meritum Christi penitus satisfactum esset. Post peccatum igitur Adami demum, atque oblatam a filio Dei sponsionem crimina hominum reluendi, respectu meriti ejus ac mortis, venialia apud Deum peccata hominum erant, atque hominum conditio ita magis tuta erat, ne absque remedio miseri essent, quam si in innocentiæ statu Adamus perdurasset. Gentiles si spectemus, illos propter Adami peccatum non necessario damnari, Doctiss. Autor contendit. Dubitandum enim non esse, quin illi, qui legis naturæ dictata, quantumvis obscurata quidem ac imperfecta sequi pro viribus annitebantur, gratiæ divinæ accepti fuerint, iique, quibus majora concrederentur, digni habiti sint, qui fidem suam in parvis rebus probaverant. Etenim licet Petrus doceat, non aliud nomen gentibus datum esse in salutem, quam nomen Domini nostri Jesu Christi; Noster tamen negat inde sequi, fidem actualem in Christum necessariam in omnibus conditionem esse, quibus meritum ejus debeat applicari; siquidem nec ipsis Apostolis de morte ejus pro peccatoribus ante resurrectionem satis constiterit, neque appareat, quod Patriarchis ipsorumque posteris, qui electus a Deo populus erant, in V. T. mors Christi expiatoria innotuerit. Equidem multa subinde de nativitate, charactere, aliisque circumstantiis Messiæ patribus a prophetis nunciata fuerunt, inprimis, quod generis humani sospitator futurus, atque pro eodem intercessurus sit. Id vero ab illorum temporum hominibus eo sensu accipiebatur, quod pœnam divinam in hac vita scelera mortalium insecuturam, merito suo expiaturus sit. Hac enim spe ac dulcedine, vitæ felicis ac omnibus calamitatibus vacuæ, ita capti erant Judæi, ut Messiam tanquam herculeum, atque potentissimum principem universi hujus Imperatorem, hostes populi Israelititi profligaturum, & Israelitas dominos orbis terrarum constituturum, expectarent. Spiritualia vero Messiæ beneficia æque ac gentiles prorsus ignorabant. Quæ de gratia ac misericordia divina Prophetæ tradiderant, indigna plane ratione accepisse videntur, quasi contrarii duo affectus in Deo essent, justitia & misericordia, quorum alter alterum

moderaretur ac restringeret. Æquum itaque putat Autor, ut statuamus gentiles, quibus propitiatorium Christi sacrificium, in Paradiso statim, æque ac Judæis in miseriæ humanæ solamen propositum fuerat, non condemnatum iri, quod in Salvatorem haud crediderint, de quo nihil unquam audiverant. Metiri Deus crimina hominum ex ipsorum voluntate solet, neque ipsis peccata imputat, quorum culpa vacant; quod partim illustrando, partim explicando plurima S. Scripturæ dicta, quibus diserte asseritur, Deum ex æquo, h. e. secundum justam regulam homines olim judicaturum esse, Autor prolixius demonstrare satagit. Alterum argumentum, quo commoda majora ex Adami lapsu in genus humanum, si naturæ ejus rationem habeamus, redundasse asserit, capite tertio persequitur, demonstrans, quod mortales bona longe nobiliora consequi jam possint, quam si in statu innocentiæ, primi ipsorum parentes perstitissent. Cum enim voluptas ac perfectio felicitatis humanæ essentiam fere absolvant, sequitur, verum bonum creaturæ rationalis consistere in non impedito ac continuo potentiarum ipsius exercitio in objectis, quæ homini grata ac jucunda, illisque potentiis digna sunt. Tunc enim potentiæ istæ perfectæ sunt, ubi libere iis rebus uti possunt, quarum causa formatæ sunt, atque adeo voluptatem maximam ex usu nobilium ejusmodi, ac excellentium objectorum capiunt. Sunt vero potentiæ humanæ intellectus ac voluntas, & propterea illa nobilissima objecta existimanda, quæ vel sciri vel expeti dignissima sunt. Hisce præmissis porro Autor explicat, quam multa post lapsum Adami, atque insecutam Christi incarnationem homines didicerint, per quæ in interiorem essentiæ divinæ notitiam devenerunt, quamque valida ex mira illa gratiæ divinæ œconomia exsurgant argumenta, quibus voluntas humana in fervidum Dei amorem flectatur, ac inflammetur. Verbo, homines post lapsum Adami clarius Deum introspiciunt, arctius ipsi adhærent, atque multo lubentius summum illud Bonum imitantur. Pergit deinde exponere, quam insignes naturæ divinæ qualitates, per passionem ac mortem Christi, seu mediatorium ejus officium, homini manifestatæ sint, quæ sit vis exempli ipsius Christi, quod mortalibus, dum

in

in mundo versaretur, prævivit, in corrigendis erroribus corruptæ ab hominibus doctrinæ moralis, in profligandis vitiis, atque promovenda totius humani generis felicitate. Cum Petrus diserte testetur, manifestationem Christi in carne, decretam post lapsum statim primi hominis, admirandum adeo mysterium esse, ut ipsi angeli illud introspicere cupiant, occasio inde nascitur Nostro explicandi, quomodo post lapsum hominis, ipsi angeli infinitum amorem, gratiam, ac bonitatem Dei multo plenius, quam antea cognoscere potuerint. Addit denique his varia commoda, quæ parare humanum genus præsens miseria coegit, cum mutua necessitas hominibus, ut societatem inirent, persuaserit, unde artes plurimæ atque rerum tum civilium tum naturalium scientiæ nobilissimæ natæ sunt. Ultimo capite respondet Adversarii argumento, quod ex sensu communi petiisse videri voluit, quasi mille aliis secum in eo conveniat, quod multo melius generi humano consultum fuisset, si peccandi libertas a creatore prorsus denegata ipsi fuisset. Suadet vero Adversario, ut licet sibi ipsi atque naturæ suæ conditioni indignari videatur, cum tamen in nihilum se redigere nequeat, sorte sua contentus, bona, quorum usum Deus benevole concessit, quam optime collocare studeat. Et cum agnoverit se, modo sibi ipsi deesse nolit, æternum beatum esse posse, communem sensum dictare, ut potius humillima gratiarum actione, ea quæ benignum Numen indulsit, veneretur, coram eodem se prosternat, atque assidue precetur, ut felicitatem illam, cui natum se esse sentit, Deus confirmet ac largiatur, quam ut animum chimærica illa suppositione, de beata hominis conditione, si protaplastæ haud peccassent, suspensam teneat, imo torqueat. Æquum enim esse, ut contentus potius sit bonis numero fere infinitis, quæ benevolum numen larga manu inter mortales distribuit, quam Deum in jus vocare audeat, quod illa bona haud dederit, quæ animus otiosus fingere sibi potest. Sed hæc de Dissert. I. sufficiant de reliquis dicemus alio tempore.

DAN. GEORGII MORHOFII DE LEGENdis, imitandis, & excerpendis Autoribus libellus posthumus,

humus, quem luci nunc primum tradit JO. PETRUS KOHLIUS, P. P.

Hamburgi, apud C. W. Brandt, 1731, 8.

Plag. 14.

CUm libri illi, qui a ſuis autoribus deſtinati non fuerunt editioni publicæ, jure cenſeantur prodire invitis dominis, noſtrum erit, in præſenti libello non quærere *Morhofium*, ſed tantummodo ejus argumenta paucis exponere. Scilicet fuit hoc Collegium, quod vocant, Academicum, quod *Morhofius* auditoribus ſuis dictavit in calamum ſtans pede in uno, non eo ſine compoſuit, ut typis exſcriptus etiam eruditis viris placere poſſet. Cum vero Cl. Editori hic liber videretur *multis doctrina critica ac literaria floſculis conſperſus, multaque elegantia nec minori judicio confectus*, facile a ſe impetravit, ut eum emitteret in publicum, emiſſurus etiam quatuor alia *Morhofiana Collegia*, ſi conſilium ſuum bonis probari intellexerit. Conſtat autem liber hic tribus Partibus, quarum prima eſt inſcripta *de legendis autoribus*, altera *de excerpendis* (ſit venia barbariſmo,) *autoribus*, tertia *de imitandis autoribus*. Ac in *prima* quidem Parte recenſentur ſcriptores Latini ſecundum ætates auream, argenteam, æneam, & ferream, initio facto a *Cicerone*, & agmen claudente *Sidonio Apollinare*. Fertur de ſingulis extemporali ſermone judicium, addita mentione meliorum editionum, quæ quidem ante hos quinquaginta annos in mundo erant. Hinc & recentiores eloquentiæ cultores ſtrictim laudantur, inde a Jul. Cæſ. *Scaligero* & *Petro Victorio* usque ad *Janum Broukhuſium*. In *ſecunda* Parte monſtratur ars excerpendi, oſtenditurque, aliter excerpi oportere grammatica, aliter oratoria, aliter poetica, aliter critica, aliter exegetica. Nobis quidem hæc tractatio tam viſa eſt perfunctoria, ut irriſui potius, quam admirationi, futura videatur ſapientioribus. *Tertia* in Parte prius agitur de imitatione in genere, deinde de epiſtolari, oratoria, atque poetica imitatione. Ac hic quoque pleraque ſunt ejus generis, ut vix probari queant iis, quibus cum theoria praxin conjungere contigit.

THEO-

THEODORI HASÆI, S. S. THEOL. D. ET Prof. ad ædem B. Mariæ Past. Dissertationum & Observationum philologicarum Sylloge.

Bremæ, sumtibus H. Jægeri, 1731, 8.
Alph. 1 pl. 20.

EDitioni præclari hujus operis immortuus Max. Reverendus Autor in Dissertatione *prima* Jacobi Patriarchæ verba illa, quæ *Genes. XLIX, 13*, exhibentur, novo modo illustrat. Ea cum vulgo ita reddantur: *Zebulon latere suo ad Sidonem pertinget*; ipse argumento usus admodum probabili sic vertenda censet: *& terminus ejus* (hoc est, urbs in Sabulonis terminis sita) *erit super Sidonem*, hoc est, præstantior erit Sidone. Ad evertendam vulgarem versionem potissimum urget voculam על, ostenditque perdocte, ab Hebræis eam ita usurpari solere, ut designet gradum, quem Grammatici vocant, comparativum. Hinc pluribus exponit, Sabulonem nulla humanæ felicitatis parte superiorem fuisse Sidone, cujus urbis bona ex Geographis præclare repræsentat. Capite igitur secundo augustius aliquid prædici supponens, contendit, innui a Jacobo Propheta felicitatem oppidi Nazareti, in terminis tribus Sabuloniticæ siti, illam, qua fuit parentum Christi domicilium, in quo angelus Mariæ lætissimum de nascituro ex ipsa Messia attulit nuntium; qua fuit urbs illa, in qua Maria Christum gestavit in utero; in qua Christus fuit educatus; & a qua dictus fuit *Nazarenus*. Suam hanc verborum Jacobi interpretationem eo confirmari putat, quod hoc modo perspicua reddi possit ratio, cur Sabulon sit præstantior Sidone, nec aliud hujus præstantiæ fundamentum queat excogitari. Alia quoque solertissime affert ad stabiliendam suam sententiam, quæ præterimus, etsi consideratu dignissima. *Differt. II* ejus- p. 58.
dem patriarchæ verba *Genes. XLIX, 21*, ita vertit: *Naphthali* est vel erit *cerva emissa* vel *ablegata*, *dans* vel *proferens bona verba* vel *verba pulchritudinis*. Ac horum verborum hanc existimat esse mentem: *Ex illa regione, quæ olim Naphthali posterorum portio erit, orituri sunt Apostoli, doctrinam Evangelii annuntiaturi.* Concedi autem sibi ante omnia postulat, 1)

Jacobum in hocce cantico prædixisse res futuras, 2) vaticinatum esse de Messia, & quidem 3) de rebus proxime attingentibus tempora Messiæ, 4) per nomina filiorum suorum significare insignes ipsorum posteros, 5) hos similes fore animalibus illis, quæ Jacobus filiorum nominibus adjunxit. Jam ostendit, quid simile habeant cum cervis Apostoli. Laudatur in cervis celeritas: Apostoli quoque in promovendo cursu Evangelii summa pernicitate usi sunt. Cervi in gressu sunt firmi constantesque: Apostoli etiam stupenda constantia inter tot labores & pericula functi sunt suo munere. Cervi canum & venatorum agitationibus sunt obnoxii: Nec unquam Apostolis desitere sui persecutores. Quod vero Jacobus *cervas* dixit, non *cervos*, id judicat Noster fieri more sacri codicis, alibi quoque sub schemate sexus sequioris Apostolos describentis. Addit, ideo quoque hac similitudine uti libuisse Jacobo, quod Naphthalitica regio abundaret cervis. Apostolos vero, hoc est, legatos, innui ipso verbo *emissa* vel *ablegata*, satis clare indicari arbitratur. Idque inde confirmat, quod dicantur hoc loco *dicturi verba pulchra.* Pulchrius vero quid esse possit doctrina Evangelica? Jam Capite secundo exhibet implementum vaticinii Jacobæi. Ita, ut, rite constitutis tribus Naphthaliticæ terminis, doceat, urbes illas, quæ Apostolos vel genuerunt vel aluerunt, sitas fuisse in portione Naphthali, Bethsaidam scilicet, Capernaum, & Canam, e quibus
p. 135. prodiisse docet omnes Apostolos. *Dissert. III* meditationem suam convertit ad perillustre illud de Messiæ adventu vaticinium, quod *Haggai III*, 7, 8, 9 & 10, exhibetur. Quod cum permulti iique clarissimi viri illustrarint & ab Judæorum detorsionibus vindicarint, Noster non acturus, quod jam actum est, illud præterea observat, eo loco non solum de Messiæ in posteriore templo adventu agi, sed etiam de conjuncta cum eo apparitione Spiritus S. in eodem templo, quæ *Actor. II*, 2, describitur. Inprimis huc refert promissionem *v. 6* factam, qua Deus dicitur templum impleturus *gloria*. *Gloriæ* enim nomine insigniri docet nubem illam igne splendidam, divinæ signum præsentiæ, ac præcipue nubem illam igneam, quæ in veteri tabernaculo & æde arcam & propitiatorium obnubens conspiciebatur, vocata Judæis *Schechi-*

na.

na. Jam porro docet, *Schechinam* non solius Messiæ fuisse symbolum, sed etiam Spiritus sancti: idque confirmat assensu ipsorum Rabbinorum: qui cum & consentiant, Spiritum S. defuisse templo posteriori, novum hinc Noster putat robur addi suæ interpretationi. Ultimo loco id agit, ut persuadeat nobis, *Actor. II*, 2 *sqq*. impletum ad unguem fuisse *Haggai* vaticinium. *Diss. IV* de ligno *Sittim* disputat, cujus multa in sacro codice mentio. p. 17.
Ex eo enim ligno facta esse leguntur in Exodo altaria, arca fœderis, mensa propositionis, alia. Refutatis igitur aliorum opinionibus, quorum doctissimis *Sittim* videtur fuisse quoddam cedri genus, ipse eorum defendit sententiam, qui *acaciam* sive *Spinam Arabicam* intelligi statuunt. Hujus profert descriptiones e priscis pariter ac novis scriptoribus, imo & natalia loca hujus arboris, flores, fructus, figuram, magnitudinem, usum curiosissime doctissimeque describit. Tum, se recte conjecisse, lignum *Sittim* interpretando de acacia, hoc syllogismo probat: Cum 241.
acacia nomen *Sittim* in hunc usque diem apud Arabes & Ægyptios retinuerit; cum iis ipsis in locis, in quibus olim Israelitæ hoc ligno usi sunt, illa arbor & copiosissime & pœne sola reperiatur; cum omnia, quæ de arbore *Sittim* referuntur, hic occurrant; cum extruendo tabernaculo sacrisque vasis conficiendis sit idonea; cum nihil obstet, quo minus lignum Sittim capiamus de acacia; cum denique nullam aliam conveniant in arborem, quæ facer codex tradit de ligno Sittim; sequitur, lignum Sittim esse acaciam sive spinam Arabicam. Adjicit & causas, cur sibi quoque corona capiti Christi patientis imposita videatur texta fuisse ex hoc ipso spinæ genere. *Dissertatio V* opposita est Cl. *Georgii* 254.
Verestoi Disputationi, a Nostro in *Musei Bremensis Tomo secundo p. 99 sqq*. recensitæ, contendentis, non in *rubo ardenti*, sed in *flagranti palma*, Mosi Deum apparuisse *Exodi III*, 2, 3, 4. Ac novam illam sententiam eruditissime evertit Noster, multas more suo inspergens digressiones philologicas, ac simul docens, *rubum* illum fuisse spinam Arabicam sive acaciam. *Sextam* Disser- 314.
tationem, quæ est de statua fœminæ illius hæmorrhousæ, quam fabulam primus narravit *Eusebius*, silentio prætermittimus, quippe jam recensitam in his *Actis A*. 1727, (quo anno sepa-

p. 451. ratim fuerat edita,) *p. 424 sqq.* *Septima* Dissertationi occasionem præbuit curiositas sciendi, quodnam animal lateat sub nomine *Behemoth*. Sunt, qui putant, significari hippopotamum sive *morsum*. Noster vero causas affert graves, cur non debeat huic subscribi sententiæ. Quam occasionem nactus, historiam naturalem istius animalis copiosissime describit diligentissimeque, ac simul ostendit præclare, animal illud, quod Tartari *Manmuth* & *Maman* appellant, deque eo fabulosa multa narrant, esse ipsissi-
510. mum hippopotamum. *Differt. VIII* & *IX* verum *Behemoth* Cl. Autor sibi videtur invenisse. Est scilicet animal quoddam marinum, *Manathi* nomine, alias *vacca marina*. Quæ de eo tradiderunt periegetæ rerumque naturalium scriptores, ea exhibet Au-
582. tor in Dissertatione priore mira diligentia. In posteriori causas affert, cur credat, apud Iobum non aliud animal describi vocabulo *Behemoth*, ostendens scilicet singulatim, quæcunque de *Behemoth* dicantur in libro sacro, ea vere quoque dici de *Manathi*. Ceterum modeste reddit, hanc se sententiam non adoptare tanquam satis certam, nec pro ea tanquam pro aris & focis decertaturum esse. Subjungit & hancce conjecturam, sibi videri animal illud, quod in sacro Codice תחש vocatur, & cujus pellibus vestiebantur & contegebantur sacri tabernaculi latera, nihil aliud esse, quam *Manathi* modo descriptum: ac hujus suæ suspicionis cau-
609. sas affert admodum verisimiles. *Differt. X* tractat etymon nominis *Druidum*. Primo *Plinii* a δρῦς, *quercus*, id derivantis sententiam adducit, docetque, si vel maxime neges, posse originem illius nominis esse Græcam, etiam Britannos *quercum* vocasse *derwen*, adeoque *Druidum* nomen hinc deduci, potuisse. Factum vero id esse, ideo non credit, quod Britanni viris tantæ dignationis tantæque autoritatis non videantur nomen indidisse a re tantuli momenti. Majorem igitur veri speciem habere agnoscit eorum sententiam, qui vetus illud Germanorum nomen *Druhtin* ipsum esse censent nomen Druidum. Cum enim ea vox signet *dominum*, Druidesque fuerint viri gentis suæ principes, ac in Belgio hodieque sacerdotes appellentur *domini*, (a vulgo enim sacerdos vocatur *der Dominé*,) hinc concludit, non esse absurdam hanc etymologiam. Ipse tamen tertiam amplectitur, suamque facit,

cit, qua nomen illud deducitur a *true* vel *truth, veritas.* Cum enim fuerint habiti *veritatis magistri*, & cum in sacris, tum in civilibus negotiis tulerint sententiam, ac nunc quoque supersit in Germania vetus nomen prophetarum, *die Wahrsager*, (*veridici*,) prætereaque sagæ adhuc in Germania superiore inque Helvetia nominari *die Thruten* soleant, satis causæ esse putat, cur sua sententia præferatur ceteris. *Dissert. XI*, quæ locum tenet postremum, ille *Virgilii* locus *Georg. IV* 290, illustratur ac defenditur, in quo *Persidem* dicit *vicinam Ægypto.* Quod cum videatur a veritate remotissimum, Autor fatetur, se olim approbasse Cl. *Clerici* emendationem, pro *Persidis* rescribentis *Pathyridis.* Nunc vero non putat necessariam istam interpretationem, cum vulgatæ scripturæ sensus tribui possit verissimus. Recordatur enim vetustæ traditionis, qua e Persia olim coloni deducti feruntur in Africam, & quidem in Æthiopiæ & Ægypti viciniam. Observat præterea, Persas illos corrupto nomine appellatos postea fuisse *Perorsos* & *Pharusios.* Addit, veteres, Nilum ex illis regionibus Æthiopiæ, in quibus consederunt Persæ, oriri, credidisse. Addit denique, incolas illos recte *pharetratos* dici ob frequentissimum sagittarum usum. Per *Indos coloratos* Noster intelligi vult Æthiopes, quos *Indorum* nomine a priscis affectos fuisse, & ab ipso *Virgilio* docet, & quidem ea de causa, quod Æthiopes crederentur ex India devenisse in suas illas sedes.

p. 633.

ELOGIUM THEODORI HASÆI.

NAtalis illi dies Bremæ illuxit prid. Calend. Decembr. cIↃIↃCLXXXII. *Patre* fuit genitus Viro longe Celeberrimo & Perquam Venerando, Dn. *Cornelio Hasæo*, S. S. Theol. Doct. & Profess. Ord. primum quidem parochiæ Martinianæ, dein Marianæ Past. Primario, præclaris meritis inclyto. *Matre*, Nobilissima & Lectissima Matrona, *Sara Woltera*, quamplurimis virtutibus insigni, nec ab ipsius linguæ sanctæ cognitione aliena. *Avum* nactus erat *Johannem Danielem Hasæum*, Francofurti propter Mœnum Magna-

rium, & Ecclesiæ Reformatæ Presbyterum Spectatissimum. *Proavum, Danielem Hasæum*, Antwerpiæ Mercatorem, quam causa veritatis & Religionis ad Evangelii normam emendatæ cum Hanovia commutavit, Senatoria & Consulari dignitate in nova Urbe perfunctus. *Abavos, Johannem Hasæum*, Civitatis Antwerpiensis Quæstorem, & *Johannam Vossiam*. Quorum memoria, epitaphiis in templo Andreano, ad sinistrum chori latus positis, atque ex aurichalco conflatis, Antwerpiæ cohonestata extat. Cum ad ingenium, quod illi a natura solers contigerat, provida Parentum educatio accederet, Deo favente, omnia ex animi sententia cesserunt. Pædagogii disciplinæ cIↄ Iↄc LXXXVII traditus, Classium curriculo feliciter confecto cIↄ Iↄc XCIX a. d. XIII Cal. Maji Illustris Lycei Civis esse cœpit. Movit ex eo lacertos, & per omne disciplinarum studiorumque genus magno ardore animum circumegit, Clarissimorum Professorum ductum secutus, Celeberrimi præsertim Parentis. Nec defuit fructus industriæ, specimen non unum in luce Virorum Eruditissimorum editum, Oratio *de Theologis per omnia tempora Literatoribus*, publice recitata, &, quam suo Marte elaboraverat, Dissertatio, qua anquirebatur, *num Christus in S. Cœnæ institutione vinum adhibuerit aqua temperatum?* Præside Venerando Parente, cIↄ IↄccI defensa. Sequentis anni mense Junio in Hassiam profectus, postquam trimestre Cassellis esset commoratus, Marburgensem adiit Academiam, ubi contubernio C. *L. Miegii*, Theologi cum maxime Archipalatini, usque ad Paschales A. cIↄ Iↄcc IV, ferias est usus. Neque hinc movit pedem, nisi prius ingenii doctrinæque collectæ documentis publice innotuisset. Tuitus est Disputationem *de Sacra Scriptura*, alteramque sua opera conscriptam *de Magno Propheta Deut. XVIII, 15.* Quod oraculum a *παρερμηνείαις Davidis Hugenii* vindicandum susceperat. Tum vero Examine Inclyti Theologorum Ordinis rite defunctus, in numerum S. Ministerii Candidatorum aggregatus est. Deinceps eodem anno Hanoviam, Herbornam, Teutoburgum, Ultrajectum, & Lugdunum Batavorum flexit iter, ibique aliquamdiu commoratus, proximo anno, post lustratum Belgium, illinsque visis Academiis, & salutatis Professoribus, in Patriam est reversus.

Evenit

Evenit autem anno, qui consequebatur, ut ab *Hermanno Coccejo*, ad B. Virg. Evangelii Præcone Primario, Magni illius Theologi Lugdunensis ex Fratre dignissimo Nepote, annis & viribus fesso, opera ejus vicaria, orationibus sacris hebdomadatim habendis, expeteretur, quam illi anno integro præstitit. Ineunte anno cIↃ IↃcc vii, a Senatu Ecclesiastico Hanoviensi ad Ordinariam Philologiæ Sacræ & Literarum Humaniorum Professionem evocabatur. Facto itinere per Germaniam superiorem, salutatisque Brunopoli, Helmstadii, Magdeburgi, Berolini, Francofurti cis Viadrum, Lipsiæ, Halæ, Jenæ alibique, Viris doctrinæ & meritorum fama celebribus, Hanoviam est delatus. Provinciam sibi mandatam, oratione *de Felici Literarum Sacrarum & Humaniorum Connubio* dicta, a. d. III Cal. Jul. cIↃ IↃcc vii suscipiebat, ornabatque deinceps præclare. Cum interea *Henricus Alersius*, Parochiæ Marianæ Ecclesiastes & Hebræarum Literarum Professor, ætate ac valetudine fractus, missione, quam efflagitaverat, cIↃ IↃcc viii Septembri mense, a munere suo honorifice solveretur, B. Noster, magno suffragantium, quibus eligendi jus est, numero & consensu, postero mense in Sparta Ecclesiastica illi est suffectus, Optimoque Parenti suo, qui e cœtu Martiniano in hunc Marianum paucos ante menses translatus & supra laudato *Coccejo* successor datus erat, rarissimo exemplo Collega contigit. Summis in Theologia honoribus a Facultate Theologica Viadrina cIↃ IↃcc xii absens decorabatur, edita tamen ejus jussu Dissertatione *de Oraculo Lamechi Gen. V, 29.* Cumulabat eam dignitatem, nova superaddita, Brandenburgica Scientiarum Societas, Regiis auspiciis Berolini florens, cum illum cIↃ IↃcc xviii Collegii sui Sodalem renunciaret. At Magnificus atque Amplissimus Patriæ Senatus, cIↃ IↃcc xxiii S. S. Theologiæ Professorem Ordin. constituit: cui muneri Oratione solenni *de Meritis Bremensium in Rem Christianam*, d. xxiv Junii inauguratus est. Ut B. Noster munere sacro a. d. xiii Febr. se abdicaret, honorifice a cœtu dimissus, paralytici suaserunt assultus, corporis, antea vegeti ac robusti, vim omnem dejicientes. Primum impetum sensit cIↃ IↃcc xxix M. Octobri absolutis sacris matutinis; alterum cIↃ IↃcc xxx d. xviii

d. XVIII Apr. cum publicæ institutioni Catechumenorum se accingeret; tertium denique pridie Cal. Sept. ejusdem anni. Etsi autem adhibitis, quæ cura Medica suppeditat, exquisitis remediis, vis morbi valde infringi videbatur; insignis tamen spirandi difficultas, quam asthma vocant, arida tussi comitata, denique remansit. Præterea incunte hoc anno tumor utriusque pedis, cui tollendo nulla ars par fuit, in manifestam abiit hydropisin, tum pectoris tum inferiorum corporis partium, ut proinde accedentibus cruentis exscreationibus pectoris, asthmate etiam indies aucto, tot simul irruentibus vitæ hostibus a. d. XXV Febr. secunda pomeridiana placide obdormiverit, relictis quinque filiis, filia una. Scripta edidit præter ea, quæ jam nominavimus, eruditissimi cujusque applausum nacta, & in his quoque *Actis* nostris maximam partem recensita: Dissertationem *de decreto Tiberii, quo Christum voluit referre in numerum Deorum*, cujus altera eaque auctior editio prodiit A. 1715. Diatriben *de ὀνολατρεία Christianis & Judæis olim objecta*, A. 1716. Dissert. *de lapide fundamenti, cui olim arca fœderis fuit imposita*, A. 1718. *Supplementum ad Sagittarii Introd. in Hist. Eccles. Capp. XIX, XX, XXI & XXII*, A. 1718. *Des Evangelisch-Reformirten Ministerii zu Bremen wahrhafte Erzehlung dessen, was sich in causa P. F. de Try zugetragen*, A. 1719. Librum *de Leviathane Iobi & ceto Jonæ*, A. 1723: cujus libri Belgica versio a *Wern. Koehnio* confecta Ultrajecti A. 1724 edita est: Dissertationes tres *de tribus scitu credituque necessariis*, A. 1727 & A. 1728: Dissert. *de baptismo ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; de aquis Hierichuntinis per Elisam conditis; de templo Oniæ Heliopolitano; de Jeschurune ad Deut. XXXII, 15; Syllogen Dissertationum philologicarum*, A. 1731. Edita quoque fuit ipsius auspiciis octo voluminibus *Bibliotheca Historico-Philologico-Theologica*, cui & ipse inseruit plures singularis doctrinæ Dissertationes: quales & insertas ante voluit Massonianæ *Historiæ Criticæ Reip. literariæ*, quindecim constanti Tomis.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXXXII.

JO. GEORGII AB ECKHART, REV. ET Celſ. Principis & Epiſcopi Wirceburg. Conſiliarii Intimi, Commentarii de Rebus Franciæ Orientalis & Epiſcopatus Wirceburgenſis.

Tomus I.

Wirceburgi, ſumtibus Almæ Univerſitatis Juliæ, 1729, fol. Alph. 11 cum figuris æn. pluribus textui inſperſis, & Tab. 6.

OPus inſigne Cæſareo privilegio munitum, quod condigne memorandum officii Noſtri duximus, fatis adverſis nimium conflictatur, cum Mæcenas, cujus auſpiciis illud maxime fuerat ſuſceptum, Reverendiſſ. nimirum & Celſiſſ. *Chriſtophorus Franciſcus* Epiſcopus Wirceburgenſis, & cujus memoriæ immortali idem donavit Autor, diem ſupremum obierit, antequam Opus prelo liberaretur, ac ipſe Autor ſcribere & vivere deſineret, cum binis hiſce Tomis, qui ad tempora Henrici Aucupis perducti nunc prodiere, in præfando manu jam tremula eſſet occupatus: unde ſepulchri monumentum, quo Autor Illuſtris poſt fata donatus, hic conſpicitur. In Præfatione ipſa utilitatem ſummam ex Hiſtoria Epiſcopatuum redundantem demonſtrat Autor, quod exteri jam dudum cognoverint, uti *Samarthanorum Gallia Chriſtiana*, & *Ughelli Italia ſacra* teſtantur. Dolet autem, Germaniam tanto Opere adhuc carere, nec multa ſibi de *Hanſitii Germania ſacra* pollice-

tur; illos interea, qui singulares Commentarios de Historia Episcopatuum Germaniæ, uti de Salisburgensi, Spirensi, & qui sunt alii, compilaverunt, vel præconiis debitis exornat, vel cum censura dimittit. Ex his seligendi nobis fuerunt, qui in MSCtis adhuc delitescunt, ab Autore vero recensentur, utpote *Chartularium Ecclesiæ Wormatiensis*, tempore Friderici Barbarossæ a quodam Canonico *Ercamberto* in membrana conscriptum, *Hermanni Crombachii* e Societ. Jes. *Metropolis Coloniensis*, ut & Cel. *Ægidii Gelenii Metropolis Coloniensis* triginta volumina superans, *Diplomata Ecclesiæ Hamburgensis & Bremensis*, quæ Bremæ quondam, post Stadæ, nunc Hannoveræ asservantur, *Chartularium Ecclesiæ Bremensis*, fatis nunc volentibus, Petroburgum translatum, *Schatenii Historia Episcopatus Monasteriensis*, *Bernhardi Malinkrotii Collectanea Historiæ Monasteriensi inservitura*, *Apographa Diplomatum Archi-Episcopatus Magdeburgensis & Ecclesiæ Hildeshemensis* studio *Jo. Henr. Hoffmanni* collecta, *Henr. Furckii Historia Hildeshemensis Episcopatus*, *Lubecensis Præsulatus Privilegia* volumine spisso Berolini asservata. Hinc summam deprædicat Autor benignitatem Reverendissimorum Episcoporum Wirceburgensium, *Joannis Philippi Francisci*, & *Christophori Francisci*, jam defunctorum, ut & *Friderici Caroli*, nunc felicissime regentis, quorum cura singulari, permissu ac jussu clementissimo absoluti fuerant Tomi, qui jam in lucem prodierunt. Reddit insimul rationem, cur res Francorum ab ovo, quod ajunt, succincte primum, deinde fusius persequeretur. Erat enim ostendendum, Francos e Chersoneso Cimbrica egressos in Germania ab amne Boda, inter Albim & Werram & transsylvam, quam Thuringicam dicimus, circa Mœnum consedisse, leges ibi condidisse, & Reges elegisse, quorum ductu Germaniam & Galliam devictis Romanis subjugarunt. Hinc demonstrandum fuit, Thuringos post emigrationem Francorum sedes eorum occupasse, Regnumque suum usque ad Danubium finesque Norici & Pannoniæ extendisse, sub *Thuringiæ Magnæ* nomine notum. Pannoniæ vicinam fuisse Thuringiam, ex decreto Concilii Turonensis A. 567 ad S. Radegundis Reginæ, filiæ Betharii Regis Thuringorum,

primæ

primæ Franconiæ Sanctæ preces pro cœnobio Virginum Pictaviensi emisso probatur, quod supplendum hoc loco duxerat Autor. Mox ad mutationes Monarchiæ Francicæ, & incrementa religionis Christianæ apud Francos progreditur, quæ ex Opere ipso dilucidius cognoscemus; multa in illo usque huc inedita reperiuntur ex Codicibus antiquioribus Herbipoli noviter inventis, quorum Characteres cum punctis & virgulis juxta formam in antiquioribus membranis sibi depingi & transmitti jusserat S. P. Clemens XI. Continet Liber I, *Origines Francorum & migrationes in terras Hermundurorum*, ex quo & sequentibus potiora, & quidem secundum Autoris sententiam seligemus. Francorum nomen a *frech*, ferox, deducitur. Flu- p. 4.
men sale fœcundum, de quo Hermunduris bellum cum Cattis 7.
hisce exitiosum obortum, apud *Tacit. Annal.* Lib. 13 cap. 57, Salam Franconicam denotat, cum qua tamen non confundi debet Sala Hanoviensis, cujus meminit *Strabo* Lib. 7 & *Dio* Lib. 55. Valli Romanorum, a Pferinga Heilsbronnam usque excurren- 11.
tis, quod Hermunduros Alemannosque rebelles a Galliis arcebat, conditor potius videtur Adrianus Imperator, quam Probus. Lib. II, *de Francorum irruptionibus in Germaniam Galliasque, Regibusque eorum usque ad Chilperici mortem* agit. Sicam- 20.
bri nomen a pago *Sigham* vel *Sigheim*, seu provincia ad *Sigam* amnem prope Rhenum sunt sortiti. Francis omnibus haud imperavit Pharamundus, dum Ripuarii separatum haberent Regem, sed Chlodovæus primum universæ Franciæ Monarcha fa- 24.
ctus est. Ex nominibus quatuor procerum, qui sub Pharamundo legem Salicam condiderunt, patent termini regionis, quam sub ditione tenuit Pharamundus. *Wisogast*, seu potius *Wirogast, Bodogast, Salogast* & *Windogast* nomina non sunt propria, sed denotant incolas ad Wiram, seu Werram, Bodam, Sa- 25.
lam Francorum, & Windam hodie Unstrutum, quam ob rem regnum ipsius a Boda fluvio per Halberstadiensis Episcopatus ac Principatus Anhaltini partem, & per Mansfeldicum Comitatum, Thuringiam, Franconiamque, quæ ad dextram Mœni ripam est, usque ad Spessartum sylvam ab initio extensum fuit. Chlodionis sedes *Dispargum* constitutum erat in Hennebergia 27.

ad Thuringiam olim pertinente; ubi hodienum mons altissimus vocatur *die Diesburg*, quem montem castello fuisse ornatum, probat situs loci, vicinia, accolentium rumor, & rudera putei ibi visenda. Merovæus non filius, sed privignus fuit Chlodionis, quem uxor Chlodionis e priori matrimonio cum Merovæo parente susceperat. Filii Chlodionis, quorum uni nomen Chlodebaudi, omnia tentabant, ut paterno regno potirentur. Profugit iste ad Attilam, eumque ut in Galliam irrumperet, permovit. Chlodebaudum postea, Treviris & Colonia occupatis A. 465 Regnum sibi in Ripuariis condidisse, suspicari licet. Filius Sigismeres ex Eurici Regis Visi-Gothorum filia genuit Sigebertum, Regem Coloniæ, qui Chlodovæum adversus Alemannos juvit, occisus est A. 509 a filio Chloderico, qui a Chlodovæo vicissim interfectus est, unde Sigeberti cum Chlodovæo cognatio patet. Junior forte filiorum Chlodionis, quem Aetius adoptaverat, eodem tempore obiit, quo Attila irruptionem in Gallias decreverat. Cum suos in Belgium duceret
p. 30. Chlodio, Thuringi primum auditi, & in Francorum avita sede vacuefacta, a Boda ad Werram usque, bona ipsorum venia
32. consederunt. Merovæus demum mortuus est A. 456. Thuringi terras suas in tres pagos diviserunt, *Thuringeve*, *Anglegeve*, & *Weringeve*; *Anglegeve* dictus fuit, quoniam in angulo
39. Thuringiæ inter Wipperam, Unstrutam, Harticosque & connexos montes jacebat, cujus memoriam villæ *Kirchengel*, *Feldengel*, aliæque conservant. *Angli* isti, cum incolis Chersonesi Cimbricæ præter nomen nihil commune habuerunt, quippe qui seculo sequenti demum cum reliquis Saxonibus in Britanniam abierunt. Nec *Werini* pertinent ad Varinos, sive Varnos, Wagriam & vicina loca possidentes, diu post maris Balthici accolas. Nostri enim *Werini* a *Wera*, amne in Mœnum semet effundente sunt denominati. Hinc monumenta ex sepulchro Chilperici effossa Tornaci, summa cum cura hic depinguntur.
48. *Lib. III gestis Chlodovæi R destinatus est.* Hic cum Alarico Visigothorum Rege in belli aleam descendit ob verba quædam contumeliosa ab utrisque jacta. *Lib. IV de liberis Chlodovæi, præsertim Theodorico I. R. Austrasiorum* agit; ubi Witichindi erro-

errores contra excidium Thuringorum notantur, & *Runibergum*, sedes forte Regia Thuringorum, prope quam prœlium commissum, de *Roneburgo* Altenburgensis Principatus oppido explicatur. Chlotarium autem Suessionum Regem in debellandis Thuringis fratrem Theodoricum tum juvasse asseritur. Northuringiam accepere Saxones, excepta terra, quam sylvæ Hartz includunt, & *Louvia*, seu Thuringica, cujus districtus insignis *die Blosse Loebe* hodienum dicitur. Herminfredum Thuring. R. Theudebertus filius Theodorici ex muro Tolbiaci deturbavit. Hinc Thuringi annuum 500 porcorum censum ad culinam Regis tradere jussi; *Lib. V. Theodeberti R. Metensium gesta* sistit. Tunc Galli, quod Romanis paruissent, Romani sunt vocati. Vitiges provinciam, quam Ostrogothi in Gallia possederant, Francis cessit, quod Justinianus Imperator confirmavit, atque sua effigie nummos aureos cudere Francorum Regibus permisit, cum Arelatem & Massiliam, officinas monetarias nunc essent adepti: unde Chlodovæo M. & Theodorico nummi aurei falso tribuuntur. Aureum quidem nummum suo sub nomine cudebant alii etiam Barbarorum Reges, sed illi effigiem Imperatoris Orientis addebant, & si quandoque suam apponerent, hoc permissu Imperatorum non fiebat. Regum filii ab autoribus hujus ævi Gallicis Reges dicuntur. Hinc nummi Regum Francorum recensentur, emendati plures, aut detecti, quorum nonnulli ære sunt cælati. *Lib. VI de rebus Theodebaldi* R. agit, & *Libro VII de Chlotario I*, memoratur, Saxonibus Italiam cum Longobardis intrantibus Francos in partibus Diœceseos Wirceburgensis & Halberstadensis collocasse, Hassos, & Suevos, unde pagi *Hassigau*, & *Suabigau*, & horum lex *Suavey*, a *Suabe*, Suevus, & *e e* vel *ehe*, lex. Blitildem fuisse filiam Chlotarii, aut Ansbertum Arnulfi Episc. Metensis avum probari nequit. *Lib. VIII. de Sigeberto I Austrasiæ & reliquis Francorum Regibus* tractat. *Libro IX de Childeberto II* refertur, ipsum tres literas a Longobardis, Gothis & Anglis mutuatas Alphabeto addidisse, nempe, Ω, Ψ. & Δ, sono *a*, *th*, & *w*, respondentes: nummos autem ipsius nomine signatos non reperiri, officinis monetarum in ipsius Regno nondum erectis,

p. 56. 55. 59. 60. 64. 65 sq. 70. 73. 84. 90. 116 sq. 140.

effigies tamen Childeberti & conjugis ex gemmis Moguntiæ
p. 125. visendis sistitur. Hinc Synodi Regni Francici annectuntur, ubi in Concilio Aurelianensi V. A. 549 habito, prima vice decretum
129. cernimus, ut Regum Francorum assensus ad electionem Epi-
148. scopi requiratur. *Dominicale* fuit velamen ex tenui linteo capiti impositum, cujus extremitate mulieres corpus Domini ac-
156. cipere tenebantur. Nummi Betonis monetarii nomine insigniti, contra Blancum, recte Childeberto II. vindicantur. *Lib. X Theodeberti II & Theodorici II*, ac *Chlotarii II gesta* continet.
158. Fredegundis obitus ad A. 597 recte collocatur, aliis frustra dissentientibus. Tempore Brunechildis, Imperatores Rom. sibi
160. adhuc aliquod jus in Galliam reservabant, cum Pontifex absque illorum consensu ad Episcopos Galliæ pallium mittere non
175. auderet. Sigebertus, Theodorici II. filius, jussu Chlotarii est interfectus, ut adeo fallantur, qui a Sigeberto Habspurgicos deducunt. Brunechildis sub viro filioque ita vixit, ut laudem mereretur, sub nepotibus vero vitiis ingentibus virtutes
176. suppressit; ditatis tamen templis ac cœnobiis, & viis extructis
187. celebris. *Lib. XI de Clotarii II Regis universæ Franciæ gestis* memoratur, ipsum in artibus liberalibus eruditum literas pin-
193. xisse, & diplomata subscriptione munivisse. Bellum Dagoberti Saxonicum, silentibus antiquis, fictitium ab Eckharto existimatur. *Lib. XII de rebus Dagoberti* Bigargium vicum prope
207. Versalias hodienum superesse, & Reges non circulo aureo tantum, sed interdum coronis radiatis quoque in nummis fuisse decoratos, contra Valesium evincitur. Reges tunc non in civitatibus majoribus saltem officinas monetarias habuerunt, sed
205. in Palatio quoque unam, quæ Reges per villas discurrentes se-
210. quebatur, *moneta Palatina* vocata. Fundationes Episcopatus Argentoratensis, Cœnobii Weissenburgensis, & S. Petri Erfordiæ Dagoberto I incassum adscribuntur. *Lib. XIII de gestis Sigeberti III & Chlodovæi*, *Lib. XIV Chlotharii III & Theodo-*
274. *rici III*, *Lib. XV atque XVI Dagoberti II & Theodorici III* agunt. Venit illo tempore S. Kilianus *Wirceburgum*, castellum, seu oppidum tunc Thuringiæ, postea Franconiæ. Nomen *Wirceburgi* falso derivatur a *Virorum castello*, aut a *Würz*, herba,

herba, cum *Würz* Germanis magis denotet *radicem aromaticam*, quales hic minime reperiuntur, vel a *Wirth*, caupo, sive a *Würz*, mustum, unde quasi *Mustopolis*, vel a *Wilzis*, Slavis, qui nunquam huc commigrarunt, sed potius a *Wirzo*, nomine ex *Virodomaro* corrupto, licet quis ille fuerit, haud patescat. Frisiam citeriorem, devicto Radbodo, acceperat Pipinus, unde p. 284. Trajecti & Coloniæ officinas monetarias instituit, ex quibus duos notamus nummos: unum, caput regium cum diademate gemmeo exhibentem, hac epigraphe: *Triecto fit:* hoc est, Trajecti; in postica, crux & *Adelbertus Ho*, sive *Monetarius*. In altero comparet viri caput, sine diademate, mystace conspicuum, cum inscriptione: *Tricirco Fit*, quod ex Triecto corruptum est; aversa crucem super gradibus duobus exhibet, cum literis obscuris, quas aliis exponendas relinquit Autor. *Mamacca*, ubi Merovingi custodiebantur, hodie dicitur Maumaques, seu Mommarques. 285. Post Theodoricum III Nummi 291. aspectu horrido sine Regum nomine cusi, monetariorum saltem nomina præferunt, quos ad illustrandam Geographiam mediam æri incidi curavit Autor. *Lib. XVII pandit gesta Chlodovai III, Lib. XVIII Childeberti III, Lib. XIX Dagoberti III, Lib. XX Chilperici II, Lib. XXI Theodorici IV, Lib. XXII Caroli Martelli, tempore interregni, Lib. XXIII Carolomanni & Pipini*, ac *S. Burcardi* primi *Wirceburgensis Episcopi*, *Lib. XXIV reliqua Pipini*, *filiorumque Caroli & Carolomanni*, *ac Megingaudi Episc.*, *Lib. XXV Caroli M. R. & Bernwelfi Episc.*, ex quibus nonnulla adhuc erunt addenda. Nomen *Utrecht*, 306. non a Trajecto veteri, quasi *Oldtrecht*, sed a *Wiltis*, Frisiorum populo, non vero Slavorum Wilzis derivatur, quasi *Wiltrecht*. Carolus Martellus victis Saxonibus, Thuringiam versus meridiem, Hassiamque, *Franciæ Novæ*, seu *Franconiæ* nomine indigitavit, 377. Caroli Martelli posteri, ut a Merovingis se distinguerent, succisis capillis usi sunt, si unicum Carolomannum, Caroli M. fratrem excipias. 381. Detectis S. Kiliani exuviis, S. Bonifacius primum Wirceburgi S. Burcardum A. 741, non 750 389. Episcopali dignitate ornavit. Tertiam partem mulctæ ex *heribanno* capiebant Comites, quæ cum S. Burcardo fuerit tri- 393 sq.
buta,

buta, nullique Comites in ejus diœcesi reperiantur, inde statuit Autor, hunc Episcopum statim accepisse Ducatum Franconiæ cum potestate judiciaria, ad successores translatum: Præsulem quoque fuisse Electorem veteris ævi: præterea hoc omne ideo
p. 399. factum, quod tyrannicum Ducum imperium his populis exosum, sacerdotes autem in maximo habiti essent honore, unde proficuum videbatur, Episcopum judicem illis præficere, cui libentes se submitterent; quas opiniones cujusvis judicio per-
405 seqq. pendendas relinquimus. Hinc singularia de Germanorum cultu ethnico ab Autore proponuntur. Corpora S. Kiliani &
454. sociorum A. 743 sunt levata, & in castrum Wirceburgense pri-
481. mum, postea in locum martyrii eorum, Basilicam a S. Burcardo exstructam, translata, cujus memoria VIII Idus Julii quotannis colitur. Fuldense cœnobium primordia cœpit A. 742,
462 sqq. & Moguntinæ Ecclesiæ fuit subjectum in temporalibus, Wirceburgensi in spiritualibus. Carolomannum pœnitentia motum, quod in bello Alemannico multa hominum millia occi-
474. disset, seculo valedixisse tradunt. Filium genuerat Drogonem,
478. cujus tutorem esse voluit Pipinum, donec justæ ætatis regimini præesse posset: non enim nude resignaverat Carolomannus fratri imperium, sed Pipinus postea hunc Drogonem cœno-
495 sq. bio inclusit. S. Bonifacius non videtur, Pipino Regiam dignitatem ambienti favisse, neque S. Burcardus in causa Pipini ad Zachariam Pont. missus est, cum Lulli iter, alia longe de causa ablegati, plerique huc referant, & Zachariam Pont. aut Bonifacium & Burcardum Pipini facta probasse, haud monstrari queat.
499. Falsa hinc diplomata Fuldensium, quæ partim æri incisa exhi-
553. bentur, pro asserenda exemtione a jurisdictione diœcesana, con-
589 sq. futantur. Donatio Pipini S. Burcardo facta redditur merito
518. suspecta, cum alio jure loca ibi memorata fuerint ad Wirceburgensem Ecclesiam delata. Obiit S. Burcardus A. 753, mi-
522. nime vero A. 701. Numisma Carolomanni Judaicum Mene-
599. strierius quondam vitiose, sed Cel. *Hardt* & *Wolfius* accu-
611. rate exposuerunt. Vinearum prima mentio in Franconia fit
645. circa annum 777, quas ideo S. Burcardus cum suis plantasse videtur, ut vinum sacris adhibendum inde haberent. Hammel-

melburgum dioecesi Wirceburgensi subfuisse, nec Fuldensibus
donatum a Carolo M. adversus diploma eorundem suppositi-
titium, multis monstratur. Paderbornensis Ecclesia victis Sa- p. 622 &
xonibus Wirceburgensi Episcopo subjecta, sed Episcopatus a 654 sq.
Carolo in Saxonia non erecti, cum voto saltem ad illos con-
dendos semet obstrinxisse videatur. Caroli M. exercitus in 655.
Hispaniam felicissime irrumpens in reditu partim caesus est.
Limites Wirceburgensis dioeceseos contra Fuldenses vindican- 674.
tur. Witichindus Attiniaci A. 785 baptizatus est. Megingan- 701.
dus Wirceburg. Episc. obiit A. 794, posteaquam Bernwelfo
A. 785 resignasset Episcopatum, & in coenobium Neostadiense 703.
secessisset, cujus monasterii diplomata Carolina falsitatis coar-
guuntur. Caroli M. charta pro Trutmanno ex pluribus ar-
gumentis videtur supposititia. Francofurti ad Moenum ini- 736.
tia a Carolomannis, Pipini Regis fratre & filio sunt ducenda, 752.
qui in Alemanniam moventes exercitum hic congregaverant.
Colonia inter annos 794 & 799 demum Metropolis facta. Bern- 756.
welfus Episc. Wirceburgensis ob simultates cum antecessore,
qui bona plurima coenobio Neostadiensi contulerat, Ecclesiam
S. Kiliani monachis remotis occupavit, & Saxonibus atque
Slavis in dioecesi Wirceburgensi ad Christum adducendis insi- 802.
gnem operam navavit. Tomo huic subnectuntur Appendices
ex variis Codicibus MSCtis collectae, res huc usque descriptas
egregie illustrantes, quas inter 1) comparet *Annotatio tempo-* 803.
ris vetusta ex Codice MSC. Homiliarum S Burcardi antiquis-
simo depromta, 2) *Annales breves ex Codice seculi noni*, 3) *An-* 804 & 5.
nales breves anno 816 conscripti, 4) *Chronicon Wirceburgense* 806.
Baluzianum, 5) *Anonymi Chronicon Wirceburgense A. 1340 con-*
scriptum, & usque ad Laurentium de Bibra continuatum, ex 816.
Codice MSC. monasterii S. Stephani Wirceb. 6) *Venerabilis* 825.
Bedae liber de ratione temporum cum Bibliothecae Cathedralis
Wirceburg. Codice collatus, adjectis *binis Chronicis vetustissimis*,
7) *Additamentum ad Bedae Martyrologium*, ex Codice Wirce- 829.
burg. seculo IX exarato, 8) *Necrologium insertum Bedae Mar-* 830.
tyrologio, ex Codice Wirceb. seculi IX. 9) Excerpta *ex Calen-* 834.
dario Missalis Frisingensis vetustissimo, 10) *Burcardi Episc. Wir-* 837.

ceb. Codex Homiliarum, ex Bibliotheca Cathedrali Wirceb. excerptus, cui nonnulla ex MSCto ære cælata inferuntur, 11)
p. 847. *Gloſſæ veteres lingua Hibernica*, Epiſtolis D. *Pauli* adſcriptæ,
853. ex Cod. Sec. IX Wirceb. 12) *Gloſſarium Romano-Theotiſcum*, ex Codice ſeculi octavi, in Fuldenſi quondam, nunc Bibliotheca Haſſo-Caſſellana aſſervato, cui eruditas ſubjunxit notas Autor,
864. tor, 13) *Fragmentum fabulæ Romanticæ, Saxonica Dialecto Sec. octavo conſcriptæ*, ex Codice Haſſo-Caſſellano, cum interpreta-
902. tione Autoris & notis ſucci plenis, 14) *Autoris Commentatiuncula de Anonymo Ravennate, ejusque ætate*, quippe quem gente Gothorum, ſeculo VII vixiſſe, & jam ante annum 647 ſua con-
912. ſcripſiſſe, evincit. 15) *Vita S. Chrodegangi, Epiſc. Metenſis*, ex
936. Codice ſeculi XII Guelferbytano, 16) *Ottonis, Ducis Brunſuicenſis privilegium*, quo Jus Francorum civitati Mundenſi confirmatur. Index copioſiſſimus Tomo huic I ſubnectitur; ex Tomo II notatu digniora brevi dabimus. Interea dogmatibus fidei Romano-Catholicæ Autorem nimis interdum indul-
473. 530 &c. ſiſſe facile liquet. Illud vero ſummis deprædicandum laudibus exiſtimavimus, quod Autor voculas medii ævi obſcuras indefeſſa cum cura ſit interpretatus; ex quibus Gloſſarium Fresnæi Latinum inſigni augmento poſſet donari.

DE INITIO METROPOLEOS ECCLESIAſticæ Coloniæ Claudiæ Auguſtæ Agrippinenſium diſquiſitio.

Coloniæ, ſumptibus Joannis Engelert prope Unaw, 1731, 4.

Plag. 4.

P. 3. AEgidius Gelenius, qui variis ad Hiſtoriam Colonienſem Eccleſiaſticam pertinentibus ſcriptis ſuperiori ſeculo editis, de patria ſua bene mereri ſtuduit, in vita S. Agilolfi p. 31 tuetur, S. Agilolfum primum Archiepiſcopum Colonienſem a Zacharia Papa medio ſeculi octavi creatum eſſe. Eandem propemodum ſententiam haud ita pridem propugnavit Vir doctiſſimus *Ignatius Roderique* in tertia diſceptatione adverſus *Edmundum Martene* O. S. Bened. P. I Cap. III p. 17. Contendit enim a S. Bonifacio

facio initium & fundamentum dignitatis Archiepiſcopalis Colonienſis repetendum eſſe. Clariſſimus Autor hujus, quam præ manibus habemus, diſſertationis, cujus nomen ignoramus, & quem Jeſuitam eſſe conjicimus, varia in hiſce *Gelenii* & *Roderici* opinionibus reprehendi debere exiſtimat; neque e dignitate Eccleſ. Colonienſis eſſe ſibi perſuadet; quod demum ſeculo octavo Archiepiſcopalem dignitatem conſecuta ſit. Omnem igitur navat operam, ut non ſolum has ſententias infirmet, verum etiam ut aliam, quam veritati magis conſentaneam eſſe putat, argumentis ſtabiliat. Videlicet, ut ab ultimo ordiamur, Clariſſ. Autor defendit; dignitatem Archiepiſcopalem Eccleſiæ Colonienſis temporibus S. Materni, quem diſcipulum *Petri* Apoſtoli fuiſſe perhibet, cœpiſſe. P. 4. Seculo autem octavo, cum hæc dignitas per varias bellorum clades, quibus afflicta fuit Colonia, obſcurata eſſet, huic Eccleſiæ Archiepiſcopalem dignitatem tantum confirmatam eſſe. Triplici argumento cauſam ſuam agit. Primum argumentum in epiſtola Zachariæ Papæ, quæ Tomo III Concil. p. 1909, edit. *Harduini* deprehenditur, præſidium & adjumentum quærit. Inibi dicitur: *De civitate namque illa, quæ nuper Agrippina vocabatur, nunc vero Colonia, juxta petitionem Francorum per noſtræ autoritatis præceptum nomini tuo metropolin confirmavimus* &c. 5–10. Cum enim h. l. dicatur *confirmamus Metropolin* inde Anonym. concludit; jam antea Colon. Eccleſiam metropoliticam fuiſſe. Argumentum alterum, quare Colonia longe ante VIII ſeculum Archiepiſcopalem ſedem fuiſſe dicit; ita ſe habet: 11. 12. *Eſt regula Apoſtolica*, ipſis Anonymi verbis utimur, *ab ipſo Spiritu S. dictata, & Conciliis approbata: dignitatem eccleſiaſticam pari paſſu cum civili incedere, & quæ Imperiorum & provinciarum metropoles, eaedem Eccleſiarum fuiſſe. Jam vero cum Cæſaris & Taciti ætate Civilis Agrippinenſium autoritas tanta fuerit, ut nulli Germanicarum aut Francicarum urbium ſecunda ſit;* vel ex eo confici poſſe exiſtimat; jam ſeculo primo Coloniam metropolin fuiſſe eccleſiaſticam. Ipſe tamen Vir Doctiſſ. in Addendis, quæ commentationi huic attexuit, agnoſcit; 32. ſuam generalem de metropolibus obſervatio-

nem numero multis exceptionibus obnoxiam eſſe, & ſæpiſſi-
me eveniſſe, metropolin civilem nullam fuiſſe eccleſiaſticam.
p. 12–22. Tertium argumentum, cui Autor maximum ſtatuit pretium,
eſt; Epiſcopos Colonienſes ante ſeculum VIII jura exercuiſſe
metropolitica. Quod ut probet, primo commemorat S. Cu-
nibertum anno circiter 660 S. Theodardum Epiſcopum Tun-
grenſem ordinaſſe. Eundem Cunibertum ab anonymo ſecu-
li IX ſcriptore vitæ S. Remali Archiepiſcopum totidem verbis
21. appellari, tradit Tum præcipue urget; Biographos S. Seve-
rini, Evergisli, Cuniberti teſtari; ab his viris *Tungrenſem Ec-
cleſiam, quæ propio dudum Epiſcopo gloriabatur, paſtorali ſolli-
citudine viſitatam fuiſſe.* Extra controverſiam autem eſſe
tuetur Autor noſter; illum Epiſcopum, qui alios Epiſcopos ordi-
nat, & *Viſitationem ſuffraganeorum* inſtituit; inter Archiepi-
ſcopos numerari debere. Hactenus vidimus, quomodo Ano-
nymus ſuam opinionem de antiquitate Colonienſis Archiepi-
ſcopatus probare conetur; ordo igitur requirit, ut exemplis
quibusdam doceamus, quomodo adverſariorum ſuorum ob-
jectionibus occurrat. *Gelenius* & *Rodericus* ſecundum Ano-
25. nymi recenſionem, præcipue objiciunt: *Non ſubſcribuntur,
non inſcribuntur, non compellantur Archiepiſcopi, qui ante ſe-
culum VIII Colonienſes Epiſcopi fuere.* Ipſe Papa Zacharias
Prædeceſſores Agilolfi tantum Epiſcopos nominat. Sigillatim
Maternus Agrippinenſis nullos potuit habere ſuffraganeos Epi-
ſcopos. Ad duas priores objectiones reſpondet; nullam vim
ineſſe argumento negativo, quod cæcum merito appelletur.
Nullo modo ſequi; quidquid ego oculis non uſurpavi, nullibi
extat; neque ex ſilentio ſcriptorum aliquid poſſe colligi. Mul-
tis exemplis poſſe probari, quod illi, qui ſine ulla dubitatione
fuere Archiepiſcopi, tantum Epiſcopos ſemetipſos nominave-
rint, & etiam ab aliis nominati ſint. Præterea etiam aliquot
ſcriptores adducit, qui Colonienſes Epiſcopos ante ſeculum VIII
celebres, Archiepiſcopos appellarint. Ut autem alteri obje-
ctioni ſatisfaciat, qua Maternus nullos Epiſcopos ſuffraganeos
16. habuiſſe dicitur, quærit; *Quos Romam veniens Petrus habuit
ſuffraganeos, quos in Creta Titus, Epheſi Timotheus reperit?*
nullos

nullos opinor. — *Quare undequaque verum non est, quod Rodericus asseverat ; nullum sine suffraganeis esse Archiepiscopum.* Quæ quidem observatio, utrum cum veteris Ecclesiæ disciplina possit conciliari, antiquitatis ecclesiasticæ consultis judicandum relinquimus; & illud tantum addimus Clar. Autorem *Maternum*, quem *Petri* discipulum dicit, cum *Materno*, qui seculo IV vixit, & Constantino M. charus fuit, procul dubio in hac comment. confundere. Neque etiam plausum merebitur ejus observatio : esse regulam ab ipso Spiritu S. præscriptam metropolin civilem etiam ecclesiasticam esse debere. p. 3-7. De Colonia atque ecclesiis Francicis, jam Cæsaris ætate, secundum Anonymi opinionem, florentibus nihil commemoramus, cum *Rodericus*, cujus dissertationis mox mentionem faciemus, de iis data opera disserat.

S. COLONIENSIS ECCLESIÆ DE SUÆ Metropoleos origine traditio vindicata ab impugnationibus disquisitoris Anonymi; Autore IGNATIO RODERIQUE.

Coloniæ Agripp. apud Joannem Langenberg, 1731, 4.
Plag. 8.

DOctiss. Autor suam de origine Metropoleos Coloniensis sententiam contra objectiones Anonymi, cujus disquisitionem modo recensuimus, hac dissertatione dedita opera tuetur. Principe loco id præcipue agit, ut invidiam ab opinione sua removeat, atque demonstret, se nihil quicquam defendisse, quod non cum traditione Ecclesiæ Coloniensis exacte conspiret. Nempe provocat ad Officia S. S. quibus Ecclesia Coloniensis utitur, ante centum annos Ferdinandi Archiepiscopi jussu recognita, & Sereniss. Clementis Augusti autoritate ante non ita multos annos iterum recusa. Cum enim Ecclesia Coloniensis celebret Officium quinque Antistitum, qui ante seculum octavum vixerunt, Materni, Agilolfi, Severini, Evergisli & Cuniberti, trium vero, qui post hoc seculum floruerunt; Heriberti, Annonis & Engelberti ; hos tres autem semper Ar-

chiepiscopos appellet, priores quinque nunquam; Clariss. Autor concludit, non casu hoc evenisse, sed Ecclesiæ Coloniensis hanc esse traditionem; ante seculum octavum medium nullum Coloniensem fuisse Archiepiscopum. Quæ quidem ex quo exposuit, ad ipsa Anonymi argumenta se convertit. In iis autem evertendis non eum, quem Anonymus secutus est, ordinem servat, sed secundum primo loco, tum tertium, denique primum aggreditur. Hunc enim ordinem naturæ rei magis convenire existimat. Secundum Anonymi argumentum erat: ibi esse debere metropoles ecclesiasticas, ubi sint metropoles civiles, & per consequens Coloniam, ab antiquissimis temporibus metropolem civilem, etiam ecclesiasticam fuisse. Clariss.
p. 9. *Rodericus* tria in hoc argumento reprehendit. Primo tenet, propositionem Anon. universalem non posse applicari tribus primis a Christo nato seculis. Ex illorum enim seculorum historia, ne unicum quidem posse in medium proferri testimonium, ex quo constet, Coloniam civilem metropolin fuisse. Anonymum quidem ad *Tacitum* & *Cæsarem* provocare. Sed *Cæsarem* hujus rei testem esse nullo modo posse, cum ejus ætate nulli Agrippinenses extiterint, neque etiam de *Cæsare* constet, quod fuerit Propheta. *Taciti* ætate Agrippinenses quidem fuisse, sed apud *Tacitum* nihil deprehendi, ex quo confi-
10. ci queat, Coloniam metropolin civilem fuisse. Alterum, quod Autor noster in Anonymi secundo argumento desiderat, est, quod regula, cujus Anonymus mentionem facit, non sit universalis, adeoque etiam non idonea, ut conclusiones inde deriventur. Sexcentis enim exemplis constare, metropoles civiles
13-15. non ecclesiasticas metropoles fuisse. Tertio monet, quod licet Anonymi regula universalis esset, respectu reliquarum Ecclesiarum, in Coloniensi tamen Ecclesia locum habere nequeat. Ex Canone enim IV Nicæno manifestum esse; unamquamque provinciam ecclesiasticam constare debere pluribus quam tribus Episcopis. Cum igitur in Germania secunda, cujus metropolis civilis post seculum quartum Colonia erat, ante seculum VIII præter Coloniensem Episcopum unicus tantum Tungrensis fuerit Episcopus, qui nunc Leodiensis appellatur; inde effici, ibidem

ibidem ante seculum octavum provinciam Ecclesiasticam esse non potuisse. Cap. II Clar. Autor tertium Anonymi argumentum aggreditur, & propugnat ab Antistitibus Colon. ante seculum VIII, neque Metropolitæ titulum usurpatum, neque Metropolitani munia exercita fuisse. Ad primum quod attinet, ad Celeberr. Viros *Petrum de Marca*, & *Jo. Mabillonium* provocat. Ex quorum observatione constat, ante seculum octavum Archiepiscopi nomen de Metropolitanis omnibus non fuisse adhibitum, & propterea si in monumento aliquo ante seculum VIII confecto Archiepiscopi nomen occurrat, ex eo nihil posse probari. Præterea annotat, sæpe usu venire, quod nepotum axioma eorum majoribus tribuat posteritas. Id quod ipsius Anonymi exemplo illustrat. Nempe ille Cunibertum Dagoberti Archi-Cancellarium appellarat; cum tamen sub Merovingicis nulli fuerint Archi-Cancellarii, sed tantum Referendarii, eadem fere autoritate & officio. Nihil quicquam igitur valere ab Anonymo prolata testimonia, in quibus Antistites Colonienses, qui ante VIII seculum vixerunt, Archiepiscopi appellantur. Neminem autem scriptorum comparis ætatis Metropolitas Antistites Colon. ante seculum octavum dixisse. Alterum quod concernit, Doctiss. Autor sub examen vocat, utrum sequatur; Cunibertus Episcopus Coloniensis anno circiter 660 Theodardum Episcopum Tungrensem ordinavit, S. Severinus Colon. Antistes Ecclesiam Tungrensem visitavit; ergo ante seculum VIII Coloniensis Antistes jura Metropolitica exercuit. Contendit Cl. Autor neque Cunibertum neque Severinum Metropolitica jura sibi vindicasse. Cuniberti ætate receptum fuisse Episcopos a Palatio, ut veteres loquuntur, approbari, & in ipso etiam palatio ordinari. Cum igitur ipse quoque Theodardus Palatii consensu electus dicatur, nil mirum, quod Cunibertus, qui inibi commorabatur, eum consecraverit; licet vel maxime Metropolita non fuerit. Severinum quoque visitasse Tungrensem Eccles. non ut Metropolitæ officia impleret, sed ut curam gereret Ecclesiæ, quæ nullum tum temporis Episcopum habebat, singulari industria probat. Cap. III Doctiss. Autor ex instituto defendit post S. Cunibertum ad seculum VIII medium

p. 17.
18.
23.
25–28.

medium usque nullum Coloniensem fuisse Metropolitam.
p. 31. 32. Eam in rem adducit ipsius Bonifacii verba; qui A. 741 ad Zachariam Papam scripsit; per annos 80 nullum Archiepiscopum in Austrasiæ regno fuisse. Ibidem probat, Bonifacium A. 742 in Concilio Germanico primo Austrasiæ Archiepiscopum constitutum esse, mortuo autem A. 743 Reginfredo Colon. Episcopo, Francos Bonifacio, Coloniensem sedem assignasse Metropoliticam. Quam quidem sedem Zacharias Papa Bonifacio
34–38. his verbis confirmarit: *juxta petitionem Francorum per nostræ autoritatis præceptum nomini tuo metropolin confirmavimus.* Ex quibus quidem verbis cum Anonymus primum suum argumentum ducat, & opinetur inde sequi, quod jam ante Bonifacii tempora Colonia Metropolis Eccles. fuerit; Autor noster respondet, Zachariam his verbis nihil aliud dicere, quam se confirmare Bonifacio sedem Metropolitanam a Francis illi destinatam. Bonifacium in aliqua epistola ad Zachariam data petere; ut Papa confirmet tres Episcopatus, Wirtzburgensem, Eichstadiensem & Buriburgensem recens a se designatos. Ex
40–45. voce igitur confirmare nihil pro Anonymo sequi. Cap. IV Cl. Autor de Metropolitica dignitate Colonia cum Bonifacio Moguntiam translata, & eodem seculo Coloniæ sub auspiciis Caro-
47–64. li M. reddita differit. Cap. autem V & ultimo varios errores Anonymo exprobrat, quos commisisse ipsi videtur, & qui tamen ad palmariam controversiam proxime non spectant. Qua quidem occasione de Ecclesiæ in Austrasia per annos 80 ante Bonifacii Archiepiscopatum statu; de Trajectensi Episcopatu, de Episcopatibus Saxoniæ &c. varias observationes in medium profert, quæ utique testantur, doctissimum Autorem in antiquitatis ecclesiasticæ studio egregie versatum esse. Ceterum ad ipsam præcipuam, quæ inter Clar. Autorem & Anonymum intercedit, controversiam quod attinet, nostrum non patitur institutum, ut de eadem nostrum adjiciamus judicium. Non inutile tamen esse opinamur B. L., de hac contentione judicium laturo, in memoriam revocare Celeberr. Regis nostri Consil. Aulicum D. *Jo. Jacob. Mascovium* in Differt de Primatibus, Metropolitanis & reliquis Episcopis Ecclesiæ Germanicæ in hac ipsa Lipsi-

Lipſienſi Acad. A. 1729 habita p. 35-40, eandem hanc controverſiam attigiſſe, ubi media incedit via, & propugnat, ſeculo quidem quarto Colonienſem Eccleſiam jam metropolin fuiſſe, ſed eum hæc dignitas per varias bellorum clades fuerit ſequenti ætate obſcurata, ſeculo octavo demum Colonienſi Eccleſiæ jus metropoleos reſtitutum eſſe.

PHILIPPI FRIDERICI HANE, S.S. THEOL. D. Ejusdemque & Hiſtoriar. in Acad. Kilonienſi P.P. Hiſtoria critica Aug. Conf. cujus ſectio prior, de editionibus germanicis invariatis, variatis ac denique corruptis diſtincte præcipiens, una cum appendice pragmatica argumentorum aliquot theologicorum, quibus Critica A. C. Hiſtoria lucem quandam ſufficit, nunc exhibetur.

Kilonii, literis Godofr. Bartſchii, Acad. Typogr. 1732, 4.

Plag. 18.

SAcra Auguſtanæ Confeſſionis ſecularia præter alias Academias & Kilonienſis, auſpicio Regii Celſiſſimique Cimbriæ Principis Caroli Friderici maxime ſolenni ritu feſtive egit, atque ſcriptis hac occaſione editis & de ipſa A. C. & de ejus hiſtoria bene meruit. Ex hac enim, quam præ manibus habemus, commentatione, & ex libro, cujus index: *Gedenckmahl der Holſteiniſchen Jubel-Freude*, Kilonii 1731. in 4. edito diſcimus; ſumme Venerab. in Holſatia Theologum Primarium *Henricum Muhlium* anno ſeculari 1730 accuratiſſimam A. C. editionem variantibus lectionibus ſecundum regulas criticas ſtudioſe examinatis, ſumma cum cura additis, in 8 publici juris feciſſe, & omnium, qui ad hoc usque tempus A. C. ediderunt, induſtriam ſuperaſſe. Quam quidem editionem, cum Ven. *Muhlius* adornaret, tantus illi ad manus fuit editionum A. C. numerus; ut dubium ſit; utrum in aliqua Bibliotheca tot editionum A. C. exempla junctim deprehendantur. S. Rev. *Hanius*, quem Ven. *Muhlius* in conferendis inter ſe A. C. editionibus ſocium

pag. 28. 17-27.

ſibi adſcivit, in rem ſuam & una reipublicæ literariæ magnum
hunc editionum A. C. numerum, hac ipſa *Hiſtoriæ Criticæ
Aug. Confeſſ. ſectione priore*, vertere incipit. Quam quidem
ſectionem in Acad. Cimbrica Reſpondente *Bernh. Jo. Franckio*,
Kilon. duabus diſſertationibus haud ita pridem tuitus eſt.
p. 58. Quemadmodum vero S. R. Autor omnibus ad hanc materiam
perſequendam neceſſariis ſubſidiis fuit inſtructus; ſic B. L. in-
telliget, illum debita etiam accuratione adhibita hoc argumen-
tum pertractaſſe. Noſtrum erit ſummam hujus commenta-
tionis paucis indicare. Ex quo S. R. Autor in proœmio illos
ſcriptores ſtudioſe enumeravit; qui de critica A. C. hiſtoria
quondam bene meriti ſunt, ipſe de eodem argumento com-
14. mentari incipit. *Autores defenſionis iteratæ pupillæ Evangelicæ*
Cap. 24 inter exempla A. C. *invariata, variata, & corrupta*
diſcrimen faciendum eſſe monent. Hanc igitur diſtinctionem
Autor noſter retinet, & Cap. I de editionibus Germanicis in-
variatis, Cap. II de variatis Cap. III de depravatis ſive corru-
ptis diſſerit. Invariata exempla illa dicit, quæ exemplum il-
lud avthenticum in ſolenni Cæſaris ac ſtatuum Imperii panegy-
ri publice prælectum, ac deinde ad publicum Imperii Archivum
repoſitum, non tantum quoad ſenſum, ſed etiam quoad verba
17-22. quam exactiſſime referunt. Tribus vicibus collationem A. C.
exemplorum cum Archetypo Moguntino inſtitutam eſſe ex te-
ſtimoniis fide dignis probat. Primam enim Joachimum II Ele-
ctorem Brandenb. anno circ. 1710, alteram Auguſtum Electo-
rem Saxoniæ circa annum 1577, cum de libro Concordiæ con-
dendo ageretur, inſtitui curaſſe. De tertia collatione annotat,
quod ex *Theologorum Saxonicorum iterata defenſione Pupillæ
Cap. 27*, conſtet Principem quendam Evangelicum ab Electore
Moguntino *Jo. Sweigkhardo*, qui ab A. 1604–1626 ſedi Mo-
gunt. præfuit, archetypi A. C. exempli uſum impetraſſe; non
autem certum eſſe, quinam ille Princeps fuerit, licet, eum Ludo-
21. vicum V Haſſo-Darmſtadienſem fuiſſe, conjici forſan poſſit.
22–40. Quæ poſtquam Vir S. R. uberius expoſuit; invariatarum A. C.
editionum, quæ alicujus momenti ſunt, recenſum inſtituit. De
quibus etiam varias obſervationes criticas uſu ſuo non caritu-
ras,

tas, felici ſolertia ſuppeditat. Cap. II S. R. Autor de editionibus A. C. germanicis variatis agit. Variatas enim appellat, quæ a genuina quidem avthentici exempli ſententia neutiquam deflectunt, inverſo tamen, mutato, quin & amplificato nonnunquam rerum ac verborum ordine eandem exhibent. Principe p. 42.
loco Cl. Autor in Autorem atque cauſam hujus variationis inquirit; atque *Philippo Melanchthoni* hanc variationem tribuendam eſſe contendit. Cum enim poſt exhibitam A. C. intellexiſſet, Pontificios Refutatores A. C. ſententiam vel non ſatis aſſecutos fuiſſe, vel in ſuam partem traxiſſe, vel etiam prorſus pervertiſſe, illum eo potiſſimum conſilio aliquot A. C. locutiones immutaſſe, ut retento eodem confeſſionis exhibitæ ſenſu mentem Confeſſorum clarius exponeret. Immutandi autem 45. 46.
hoc variandique negotium Auguſtæ, ut videtur, in Comitiis a *Melanchthone* ſuſceptum, mox anno ſequente Wittebergæ confectum abſolutumque eſſe. Anno enim 1531 A. C. una cum Apologia in 4 idiomate vernaculo apud *Georgium Rhawium* prodiiſſe. Quæ quidem editio reliquarum variatarum velut prototypus fuerit. Ad ipſam variationis rationem quod attinet, illam Clar. Autor §. 4 ſingulari induſtria exponit, & præ- 49–55.
ter alia obſervat *Phil. Melanchthonem* in articulo 4 A. C. locutionem: *Gnade erlangen um Chriſtus willen*, quæ in invariata deprehenditur, quater cum alia permutaſſe: *Vor Gott gerecht geſchätzet werden um Chriſtus willen durch den Glauben.* Unde Vir S. R. conjicit, e præcipuis mutationis a *Melanchthone* ſuſceptæ cauſis, fuiſſe, quod juſtificationem, quæ fit per imputationem juſtitiæ Chriſti, clarius deſcribere voluerit. De 52.
applauſu, quo hæc variatio tum temporis ſuſcepta eſt, Autor noſter annotat, quod Principes atque Theologi Evangelici prioribus 40 poſt confeſſionem exhibitam annis de A. C. Vitemb. 55–67.
1531 in 4 edita pro genuina ſuſcipienda nunquam dubitaverint. Eam Theologos A. 1537 in conventu Schmalcaldenſi congregatos ſuo probaſſe calculo, & Principes in Concilio Numburgenſi A. 1561 pro norma genuina ac reliquis tutiori agnoviſſe. Extare eandem in edit. Operum *Lutheri* Jenenſi atque Altenburgenſi, in corporibus doctrinæ Julio, Thuringico, Pruthe- 68–70.

 nico &c.

nico &c. Ceterum ſub finem hujus capitis obſervat, quod licet in Corpore doctrinæ Julio atque Norico, quæ in locis iis, quibus pro norma data ſunt, etiam nunc ſymbolicam obtinent autoritatem, variata deprehendatur A. C. editio, earum tamen Eccleſ. Doctores non propterea hanc A. C. editionem recipere, ut rejiciant invariatam, ſed eos tantum tueri, nullum eſſe inter hanc variatam & invariatam editionem, quoad ſenſum, dif-
p.70-84. ferentiam. Cap. III & ult. S. R. Autor *de editionibus germanicis, iisque corruptis etiam ac depravatis* commentatur. Quas quidem deſcribit, quod non ſolum verbis, ſententiis atque novis argumentis ab exemplo archetypo recedant, verum etiam genuinum primorum confeſſorum ſenſum hinc inde pervertant. Eorum, quæ de his editionibus Autor noſter tradit & ex inſtituto probat, ſumma eſt; *Philippum Melanchthonem* in editione, quæ Wittemb. 1556 in 8, ab hæredibus Rhawiani typographei in lucem protruſa eſt, demum germanicum A.C. textum, & præcipue articulos IV, V, VI & XIII, XV & XX, eo potiſſimum conſilio, ut Synergiſtis A. C. non contradiceret, corrupiſſe. In gratiam autem *Sacramentariorum Melanchthonem* iteratam hanc editionis Germanicæ variationem neutiquam ſuſcepiſſe, inde intelligi, quod in articulo X, qui de ſacra cœna agit, in hac editione ne litera quidem fuerit mutata. Magnam etiam hanc corruptam A.C. editionem autoritatem conſecutam eſſe. Anno enim 1557 in Opp. *Lutheri* German. Tom. IX Wittemb. eam comparuiſſe, ſequenti ætate corporibus doctrinæ Saxonico-Miſnico, & Pomeranico inſertam & ſæpius deinde editam eſſe. Quæ tamen corruptarum editionum autoritas A. 1568 in Altenburgenſi colloquio cœperit infirmari, A. 1580 autem condita *Concordiæ formula* penitus ceſſarit.

Progredimur ad Appendicem, quam S. R. Autor huic Comment. attexuit. Duas diſſertationes theologicas a ſe nu-
3-32. per editas inibi exhibet. Ima agit *de forma Juſtificationis circa avum A. C. rite aſſerta, & priſtinæ atque Apoſtolicæ ſuæ integritati reſtituta.* Poſtquam Vir S. R. ex Scriptura ſacra, quid de Juſtificatione ſentiendum ſit, expoſuit; in patrum atque

que ſcholaſticorum de hac materia doctrinam inquirit, præcipue autem oſtendit, quomodo a *Luthero* & *Melanchthone* articulus de juſtificatione integritati ſuæ fuerit reſtitutus. Altera diſſertatione *de vario ſubinde ob rationes politicas Reformatorum ſic dictorum in Auguſtanam Confeſſionem animo* commentatur. Ex cujus quidem Diſſ. titulo cum jam ſatis de argumento, quod in eadem pertractatur, conſtet, plura verba hanc in rem non addimus. p. 35–56.

De reliquo optamus, ut S. R. Autor, alteram, quam promittit, hiſtoriæ Criticæ Aug. Conf. ſectionem, propediem cum erudito orbe communicet; & telam, quam laudabili conſilio texere cœpit; felici ſucceſſu pertexat.

CEREMONIALIA ELECTIONIS ET CO-ronationis Pontificis Romani, & Ceremoniale Epiſcoporum, &c. Collecta, edita, & Præfatione illuſtrata a JO. GERHARDO MEUSCHEN, Eccleſiarum Ducatus Coburg. Generali Superintendente, &c.

Francofurti ex officina B. Jo. Max. a Sande, 1732, 4.
Alph. 2 pl. 19½.

SUmme Reverendus Editor, poſtquam in Præfatione ex hiſtoria Eccleſiaſtica docuit, quas turbas crebro dederint electiones Paparum, quibusve remediis utendum cenſuerint Pontifices plures, ob ſummam ſuam raritatem hic exhibet potiora huc pertinentia monumenta. Primo igitur loco *p. 1–96* ſiſtitur *Ceremoniale continens ritus electionis Rom. Pontificis*, Gregorii XV juſſu editum Romæ 1621 cum Præfatione Franciſci Ingoli JCti: hinc *p. 97–134 Urbani VIII Confirmatio Bullæ & Ceremonialis Gregorii XV.* Sequuntur *p. 133–192* inaugurationis & coronationis Papalis ritus ex *Ceremoniali Romano* A. 1516 primum edito, & ex *Pontificali Romano*, cujus editio prima A. 1561 facta fuit. Tum ſubjungitur *p. 193–410 Ceremoniale Epiſcoporum*, quod A. 1600 Romæ & A. 1602 Taurini prodiit. Accedit *p. 411–424* ex MSto *Hiſtoria electionis &*

coronationis Pii II. Cumque *Leonbardus Aretinus* in rarissimo suo libello, qui Florentiæ A. 1485 impressus est, *de temporibus suis* varia arcana in Pontificum electionibus, & trium suæ ætatis Paparum memoranda, vix alibi occurrentia fata candide descripserit, hunc quoque librum hic *p. 425–463* S. R. Editor luci reddidit, & quidem ex MS. *Philippi Beroaldi* correctiorem. Postremo *p. 464–477* adjunxit *Augustini Oldoini Catalogum autorum, qui scripserunt de Romanis Pontificibus.* Denique, ne quicquam ornamenti desit, subjecit satis copiosum *Indicem rerum memorabilium.* Quin rariorum horum operum editione compluribus gratum factum sit, cum non dubitemus, docemus quoque lectores nostros e Præfatione, Editorem doctissimum proxime editurum esse, quod nondum fuit editum, *Chronicon Hermanni*, monachi Ordinis Minorum seculo undecimo, quod is inscripsit *Flores temporum*, una cum aliis monumentis, quæ nec ipsa unquam prelum subierunt.

JO. CONRADI SCHWARTZ, TH. LIC. ET Eloq: ac Græc. Ling. P. P. Monumenta ingeniorum hujus & superioris seculi varii argumenti.

Tom. III & IV.

Coburgi, typis viduæ & hered. B. Mauritii Hagenii, 1732, 8. Alph. 1.

Liber hic etiam Miscellanea inscribi potuisset: Explicat enim varietatem observationum, quibus Autor tempus suum impendit. Sunt autem eæ duplicis generis, unum ad res sacras pertinet, alterum ad ceteram literarum elegantiam. Ad prius referre licet considerationem *alimentorum quibus Israelitæ, Manna deficiente, usi sunt*; deinde Dissertationem *de origine opinati loci statusque medii animorum a corporibus separatorum, qualis ante judicium extremum quibusdam olim & hodie visus est*; tum pervestigationem *errorum Elcesæi*; post inquisitionem *interitus Sodomæ & Gomorrhæ*, quæ oppida propter autoritates veterum scriptorum lacu asphaltite obruta esse negantur; denique *vindicationem multitudinis Israelitarum*

ex

ex Ægypto exeuntium. Eodem pertinet confideratio nominis רמע, & מלכן *2 Sam. XII, 31,* & חשמל *Ezech. I, 26,* *χαλκολιβάνῳ Apoc. I, 15,* itemque *Matth. XI, 12, 1 Cor. XI, 31, 32, & XIII, 12, 2 Cor. XIII, 4, Jo. VI, 64, & VII, 21.* Conciliatur etiam dignitas quædam vocabulis quibusdam Novi Teſtamenti, quibus virus aliquod afflare auſa eſt criticorum nonnullorum temeritas & petulantia. Talia ſunt *ἀναπίπτειν* pro *recumbere* cibi ſumendi cauſa, *ἀπέχειν* pro *habere*, *ἐγκομβώσασθαι*, *εὐχαριστεῖν* pro *gratias agere*, *κατηχεῖν* pro *inſtituere viva voce*, *μεσονύκτιον*, *ῥαπίζεσθαι*. Quibus formulas addere licet *ἀποκρινόμενος ἔφη, ἔσχατον τῆς γῆς, καλεῖν τὸ ὄνομα, στόμα μαχαίρας.* Ceteræ obſervationes vel corrigunt veteres ſcriptores græcos & romanos, v. g. *Alciphronem*, ubi e. g. Lib. I Epiſt. 21, pro *ἐπειδὴ κρίνων αὐτῷ ὁ γεννήσας ἐγένετο* legendum *κρείττων αὐτῷ ὁ γεννήσας ἐγένετο*, id eſt, *poſtquam pater ejus mortuus eſt: Philoſtratum*, ubi lib. III c. 16, ita legendum videtur: *εἰ δὲ μηδὲν πλέον ὧν οἶδα παρ' ὑμῖν εὕροιμι· μεμαθηκὼς ἂν εἴην, καὶ τὸ μηκέτι ἔχειν ὅ,τι μάθοιμι, ſi autem nihil amplius quam quæ novi, apud vos reppererim: ſaltem hoc didicero me non amplius habere quod diſcam.* Adhuc ibi legitur *καὶ τὸ μὴ κατέχειν ὅ,τι μάθοιμι.* Sic item *Diogenes Laertius* emendatur, & *Mela*, & inſcriptiones quædam. Ex his una ΑΝΤΩΝ. ΓΟΡΔΙΑΝΙ. IC. CEB. CYΝΟΔΟC. ΙΕΡΕΥCΤΙΚ. Legitur ita: *Ἀντωνίνου Γορδιανοῦ ἰσοθέου σεβαστοῦ σύνοδος ἱερευστική, Antonini Gordiani divi Auguſti conventus ſacris faciundis.* Altera

I. O. M.
CL. ALBINO. C. FV. C.
P. GAL. AVG. ET LVG
LIBERTATIS. ADVERS
SEVERVM. ACERRIMO
VINDICI

legitur *Jovi Optimo maximo. Clodio Albino Cæſari, fugatis copiis præſidiariis Galliæ, Auguſtodunenſium & Lugdunenſium libertatis adverſus Severum acerrimo vindici. Phœnicibus* arithmeticæ inventoribus India aſſignatur patria contra *Bochartum.*

tum. Explanantur quædam *Epicuri* præcepta aliter ac *Casaubonus* fecit. Græcæ linguæ vocabula quædam ex hebræorum scriptis redduntur lexicis inserenda. Origo quoque vocabulorum quorundam germanicorum pervestigatur. Epistolæ denique hic comparent quædam *Allatii* ad *Meibomium, Casp. Hoffmanni* & *Virdungii.*

JO. CONRADI SCHWARTZ, P.P. GRAMmatica Latina ex perlustratione veterum scriptorum concinnata, autoritatibus idoneis firmata, & veris cujusque rei caussis comprobata, in usum Gymnasii Casimiriani & Scholæ Senatoriæ Coburgensis.

Coburgi, impensa viduæ & heredis B. Mauritii Hagenii, 1732, 8. Plag. 18.

IN hac Grammatica multa insunt nova, quæ alibi desiderantur. Nullum pene caput est, quod non copiosius sit, quam adhuc pleraque fuerunt. V. g. nominibus quibusdam *actio* & *passio* ita tribuuntur, uti verbis competere dicuntur. Genera nominibus multis plura assignantur, quam adhuc factum est. *Natalis* quidem, *cinis*, *obses*, *satelles*, *cytisus*, cetera, communis esse docentur generis. Præsertim nominibus fluminum Latinis in *is* desinentibus, accusativus *im* vel *in* vindicatur. *Balnea* plurale e numero poeticorum nominum eximitur. Latinis vocabulis plerisque pluralis numerus usitatus esse ostenditur, cujus apud germanos quædam quasi egestas est. Defectivis nominibus plures casus dantur, quam antea dabantur. Nec nomina materialiter posita semper indeclinabilia esse, exemplis demonstratur. Plura item præterita participia deponentium passive posita hic reperias, quam ullis fortasse in grammaticis. Sic in syntaxi *appositionem* non semper eundem casum postulare, gerundia in *dum* etiam cum *a* jungi, & alia multa varie construi, ex veteribus probatur. Ellipsis etiam uberior hic comparet: ut ecclesiasticorum quoque scriptorum latinitas magis jam defendi possit. *Infernus* enim v. g. *carcerem* subintelligit. Rationes adjiciuntur non syntacticis modo

præ-

præceptis, ſed etymologicis etiam. Ita *heterogenea* penitus exterminantur: *ſum*, *es*, *eſt* cet. e græca lingua repetuntur. In ſyntaxi quæcunque ea regula primum occupat locum, unde reliquæ tanquam conſectaria emanant, quæ etiam *conſectariorum* nomine inſigniuntur. Si quando autem in regula aliqua ineſt aliquid quod propriam annotationem mereatur, per nomen *Animadverſionis* a regula ſecernitur. Quo judicium fortaſſe acui & memoriam ſublevari poſſe ſperat Autor. Regulæ ipſæ majoribus literis exſcriptæ ſunt: exceptiones & ceteræ conſtruendi varietates ad marginem, aut inferiorem locum cujusque paginæ rejiciuntur, ut confuſio utrarumque facilius evitari poſſit. Nonnulla etiam in aptiorem locum concluſa videntur. *Dis* v. g. *re*, *ſus* ad inſeparabilia adverbia referuntur. *Tmeſis* & *Craſis* annumerantur ſyntacticis figuris. *Antiſtoecho* ſubjiciuntur ea, quæ a quibusdam alieniſſimo loco docebantur. Præſertim in unum & proprium caput vel *archaiſmi* vel *Helleniſmi*, vel *neoteriſmi* cet. collecta ſunt, quæ olim fere ſparſim proponebantur. Rarius etiam impugnantur aliqua: etſi veritas plerumque ſimpliciter modo tradatur. Sic refelluntur ii, qui adverbia quædam comparari dixerant a nominibus non derivata. Contra numeralium ſyntaxis §. 1112 etſi diſſentiat a plerorumque regulis, tamen diſſenſionis nulla fit mentio. Idem fit in nota + paginæ 389 & alibi ſæpe. Exempla autem frequentiora hic comparent, quam in aliorum grammaticis, quia vel regulas aliorum ſignare debent, vel novas obſervationes conſtabilire, vel errores & falſitates antiquas refellere. Ea item quæ verborum modo propria olim credebantur, cum nominibus & adverbiis communicata ſunt, & quæ v. g. de verbis æſtimandi ſolis aſſeverabantur, ea cum aliis pretium obſcurius innuentibus communia eſſe demonſtrantur. Id quod citra exemplorum multitudinem aliquam vix fieri poterat. Veterum grammaticorum vocabula technica etiam memorantur, ubi a recentioribus diſcrepant. Quæ res itidem uſum ſuum habet. Nihil autem usquam docetur, quod autoritate non firmetur veterum. Libri, capita, verſus etiam vel paragraphi, aut pagina commemoratur veterum ſcripto-

 rum

rum unde quodque sumtum est vel exemplum vel praeceptum.

Vernunfft und Schrifft in ihrer Ordnung ꝛc.

hoc est,

RATIO ET SCRIPTURA IN SUO ORDINE, in praestantissimis Fidei nostrae sanctissimae dogmatibus de Existentia Dei, Creatione, Providentia, Officio hominis, Statu peccati, Sacra Scriptura, Divinitate Christi, & Reconciliatione per Christum praestita, inter se invicem comparatae; ubi, quo modo sana ratio ad Sacram Scripturam ducat, & doctrinae Fidei nostrae sanae rationi haud repugnent, ostenditura M. BENED. GOTTLOB CLAUSWITZ, SS. Theol. Baccalaur. & Pastore Ecclesiar. Wiedritzsch & Seehaussen. Accedit Praefatio Dn. D. JOH. GOTTLOB. PFEIFFERI, Prof. Publ. Lips. & Facult. Theol. h. t. Decani.

Dresdae & Lipsiae, apud Christoph. Hekelii B. Filium, 1732, 8.
Alph. 2 pl. 19.

SUnt homines, qui, ipsa sanctioris Christi disciplinae fundamenta hodie commoturi, nihil prius, nihilque antiquius habent, quam ut eandem rectae rationi omnem adversari, sibi aliisque persuadeant, & idcirco in praestantiores illius doctrinas fulmina & contumelias vibrent. Faciunt hoc, idque sine pudore, Athei maxime, & Socino, quin etiam naturae sibi relictae, nimis amici. Haud abnuimus, eos causa non casuros, si modo firmiora suae sententiae haberent praesidia. Aliter hinc sentirent, si rem ipsam accuratius putarent, atque scirent, quid distent aera lupinis. Id nobis volumus, si magnum discrimen sanam inter & corruptam ac depravatam rationem cognitum haberent atque perspectum. Huic quidem divina non potest non repugnare Scriptura: cum illa vero, tantum abest, ut pugnet, ut potius accuratissimam habeat consensionem. Atque hoc

hoc illud eſt, quod cum cura demonſtrandum ſibi ſumſit plurimum Reverendus excitati libri Autor, in quo nunc breviter ſummatimque recenſendo, more noſtro, verſabimur. Præmiſſa S. R. Decani Præfatio de ſobrio ſanioris Philoſophiæ, quem in Theologia præſtat, uſu agit: tum vero Pl. Rev. Autoris prælocutio ipſam argumenti naturam ac indolem paucis explanat verbis. Conſiderat ſanam rationem, tanquam medium pædagogicum, eamque non *concretive*, ita ut hujus vel illius hominis deſignet habitum, ſed *objective*, pro principiis rationis materialibus, a nemine mortalium in dubium jure vocandis, accipit. Eandem *ſubjective* interdum etiam ſumit, hanc nimirum indicaturus humani intellectus diſpoſitionem, qua is *in abſtracto*, ad ductum *principiorum* ſuorum & *materialium* & *formalium*, recte judicat. Cum his igitur *Articulos* Fidei Chriſtianæ & *mixtos* & *puros* non ſolum non pugnare, ſed etiam ſuavi convenire concentu, docet; quanquam id velit fixum manere, myſteria ſacroſancta, quæ contra rationem non eſſe ſibi unice poſcit dari, ſupra eandem eſſe. Jam ipſa, quæ ſequitur, tractatio IV conſtat Sectionibus, iisque certa quædam Capita in ſe continentibus.

Sectio I, quæ quatuor complectitur Capita, hunc in modum inſcribitur: *Hominem a Deo pendere, & ad illius obſtrictum eſſe obſequium.* Cap. I oſtendit, *hominem totumque mundum a Deo creatum.* Cap. II argumentum eſt, *hominem ac totum univerſum a Deo conſervari, & ab ejus pendere Providentia.* Cap. III *mundum, & ſigillatim quidem hominem a Deo gubernari*, commonſtrat. Cap. IV declarat, *quo pacto Dei omnipotentia, bonitas ac ſapientia ex creatione, conſervatione & gubernatione exſplendeſcat.* Sectio II, duobus conſtans capitibus, planum facit, *Deum obligaſſe hominem ad certa officia.* In Cap. I monſtratur, *Deum reſpectu hominis certum ſibi propoſuiſſe ſcopum.* Cap. II manifeſtum reddit, *hominem obligatum eſſe ad ea, quæ cum ſcopo Dei conveniunt, facienda, &, quæ cum illo pugnant, omittenda.* In III Sectione docetur, *hominem, qualis nunc a natura eſt, ſuo haud ſatisfacere officio, atque idcirco culpa pœnaque dignum eſſe.* Cap. I urget,

hominem, qualis jam a natura est, a Dei scopo abhorrentem in se habere indolem, eidem oppositas edere actiones, atque, id ipsum unde eveniat, inquirit. Cap. II summa hæc est, *hominem a natura sub reatu culpæ & pœna peccati esse.* Sectio IV, eaque ultima, undecim comprehendens Capita, hanc præ se fert inscriptionem: *Deum velle homines in gratiam recipere, & per Christi reconciliationem invenisse medium a culpa & peccati pœna ipsos liberandi.* Cap. I vult, *hominem peccatorem habere, cur a Deo gratiam speret.* In Cap. II ostenditur, *S. Scripturam hominem de reconciliatione cum Deo reddere certiorem.* Cap. III docet, *Deum nos sibi conciliaturum proprium in hunc orbem ablegasse Filium.* Cap. IV monstrat, *mediatorem nostrum æternum Dei esse Filium, quo loco simul dogma de sacrosancta Trinitate ac Divinitate Spiritus S. pertractatur.* Cap. V indicat, *Filium Dei humanam induisse naturam.* Cap. VI inscribitur, *Dominum Jesum nostri loco divinam explevisse Legem.* Cap. VII, *ex S. probat Scriptura, Dominum Jesum in sua passione ac morte, pœnas nostrorum peccatorum, nostræ expiationis ergo, pertulisse.* Cap. VIII *doctrina de Expiatione a Christo præstita ab objectionibus rationis vindicatur.* Cap. IX agit *de Resurrectione Christi, & magno illo gratiæ thesauro, quem per suam perpessionem ac mortem nobis acquisivit.* Cap. X *Christum salutis & gratiæ munera toti orbi acquisivisse,* & enucleatur, & contra dubia munitur. Cap. XI declarat, *expiationem a Christo præstitam in corde pœnitenti per fidem recipiendam esse; unde vera, qua Deus colendus est, pietas emanet.* Duo præterea Indices subnectuntur, quorum alter loca Scripturæ illustrata, alter vero res expositas potiores exhibet.

Atque sic eo, quem nobis imperavimus, labore sumus defuncti. Ipsa vero hæc recensio neminem non edocebit, librum non sine meditatione elucubratum, atque lectorem & huic adsuetum, & debitis emendatioris Philosophiæ pariter, ac Theologiæ præsidiis instructum, sibi omnino exposcere. Quod reliquum est, in votis haberemus, ut Pl. Rev. Autor iis doctrinis, quas in sua præfatione nominatim excitatas, hic omisit, ut de

de Sanctificatione Spiritus S. de Mediis gratiæ, de Illuminatione atque Conversione, de Pœnitentia, Fide, Justificatione & fructibus fidei in pietate conspicuis, novam destinaret commentationem. Nec enim dubitamus, quin de re sacra præclare, hunc si, qua cœpit via, continuaret laborem, sit meriturus.

SUPPLEMENTUM TRACTATIONIS DE Articulis, ligamentis, & musculis incessu dirigendis, Mens. Febr. A. 1729 his Actis recensitæ, tradit, simul tabulam novam plantæ humani pedis, arte anatomica præparati, & sicci exhibet AUGUSTINUS FRIDERICUS WALTHERUS, S. M. Poloniarum Regis & Elect. Saxon. Archiater & Professor Publicus Lipsiensis.

Aliquot sunt anni, cum vincula humani pedis curiosius rimari cœpimus, & pleraque Tractatione citata delineanda post hæc curavimus, atque descripsimus. Verum, inter alia impedimenta, etiam ob tabularum angustiam nonnulla omissa fuerunt; &, ubi jam pleraque, in planta quidem pedis visa supplere, aliaque explanare, aut emendare suscipimus, tum sicci, arteque anatomica elaborati totius pedis plantæ tabulam novam, tanto utiliorem & luculentiorem fore confisi, quanto istam esse commodiorem, ut pingeretur, arbitrati sumus. Ordiamur autem hoc qualecunque Supplementum ab musculorum interosseorum recens sectorum doctrina.

Eminent sub metetarso interossei septem musculi, & omnes, hoc inferiori plantæ pedis loco, vix minori discernuntur labore, quam quidem in manibus ac metacarpo ejusdem cognominis sex alii cognoscuntur, & accurate distingui solent. In eo autem intervallo, quod est inter os metatarsi, quod pollicem sustentat, & inter id, quod primum digitum fundat, tantum interosseus primus habetur; & hic crassior præ reliquis musculus est, atque originem tendinosam ab cuneiformi osse primo, & ejus perinde, ac secundi ossis metatarsi capitis inferioris commissuræ loco, denique ab peronæi longi tendinis

TAB. II. musculi fibra α accepit, deinde, ubi ipse progreditur, tunc ad latus internum secundi metatarsi ossis, in pede devexo, tanquam ad propriam sedem, adnascitur, longeque minus ita ad primi ossis, quod opponitur, latus adhæret; ac tandem is, ante caput metatarsi ossis, quod ad indicem pertinet, ampliorem tendinem, validioremque mittit. Atque hic tendo, latiore aponeurosi, cum orbiculari indicis articuli primi ligamento, pariter cum obductione illa transversa ac membranosa, quæ his locis veluti luxuriare in serie articulorum solet, confunditur, & modo in primum indicis os, ab latere quidem interno, desinit. Deinde in numero, tam internorum, quam externorum, sed alterne ita conferendorum musculorum, alter & externus, jam commemorari debet. Et quemadmodum, prior ille musculus primum digitum versus pollicem in vivis convertit; ita alter, &, quo de nunc dicemus, ab latere externo ejusdem digiti, latiore quoque tendine inseritur; quem quippe digitum ipse ab pollice in vivis abducit; sed nisi nos omnia fallunt, tam erit in horum duorum, quam reliquorum omnium officio musculorum, quod præstant, simul animadvertendus quidam digitos, etiam magis directe, flectendi modus. Igitur secundum ossium in metapedio intervallum, superne secundus implet interosseus musculus. Qui, vix altera sui parte, inter os metatarsi secundum tertiumque demittitur, ac prominet; e quorum etiam ossium commissura capitum, tendinosus, & ita porro carnosus, inprimis vero ex latere ossis metatarsi secundi externo, ipse prodire videtur. Id ita fieri animadvertitur, sicut in pluribus manuum fingendis interosseis quoque res accidit; scilicet, ut ex duobus fere locis, oppositisque ossium lateribus, carnosæ fibræ, & singulari flexu oriantur, ac confluant; unde in superiori pede sic pronasci hic quoque musculus observetur. In ossium metatarsi secundo intervallo, perinde ac tertio, & quidem superne in pede devexo, singulare, ac tendinosum velum, ab secundo, & tertio cuneiformi osse prodit; & idem fila intexta sibi utrinque profert, musculumque secundum, & quartum contegit, ac firmat. At interosseus modo tertius musculus, partem sui præcipuam demittit; & hæc ejus pars, ita

eorum.

e

A

Q M N K I

C

B

G

D

* *

H

E

ita quidem sub tertio metatarsi osse, & ab latere ejus interno visa, etiam cum musculo vicino, seu quarto, communem ex parte originem, inferius habet. Nam, paullo posteriori in pedis planta loco, ubi est ligamentum transversum ε, deinde obliquum ω, & ζ, sedes prior musculi, antithenar dicti, tum uterque musculus, tertia circiter longitudinis parte, intermedia linea tendinosa, atque communi conjungitur: reliqua autem parte, tertius ipse musculus, scilicet sub priore, ut modo diximus, & ab latere interno, perinde atque ab concava parte tertii ossis metatassi natus, procurrit, ac demum angustiorem tendinem anterius fecit, qui involvitur membranoso articuli vinculo digiti secundi, sive medii, & ejusdem ab digiti latere interno, & in primo osse inseritur. In tertio ossium metatarsi intervallo, prope similis ac secundi, est quarti positus interossei, externique; sed pars ejus, quæ in planta visitur, ea longior apparet, &, præterquam quod hæc cum tertio coit, sicut ante notavimus, etiam superne, ab latere ossis metatarsi tertii & quarti, atque ità supra quintum interosseum, is porro musculus prodit. Jam quintus & sextus musculus, sicut de tertio & quarto monuimus, ope intermediæ, tendinosæque lineæ, admodum in exemplo cohærent; qua etiam parte, ab vagina tendinis peronæi musculi uterque provenit. Itaque secundum digitum quartus musculus extrorsum dirigit: verum quintus, cum ab parte inferiori, latereque interno ossis quarti metatarsi, sed infra præcedentem oritur, tum introrsum is tertium digitum movet. Atque hi quinque musculi paulo altiores in metatarso sedes, præ interosseis duobus reliquis habent; nec nisi quintus, ad majorem longitudinem eorum musculorum, qui sequuntur, propius accedit. Proinde, sextus jam denuo vocandus externus erit, &, post primum musculum, ipse crassior præ ceteris habetur; sed tantum is ab externo latere ossis quinti metatarsi suam originem habet; siquidem, sine fibrarum laceratione, idem ab latere opposito quarti ossis externo, separatur; neque ita fibris, ex utriusque latere ossis confluentibus componitur. Sed præter ea, peculiarem quoque tendinosamque originem, inferius hic musculus, ab peronæi tendine musculi, in exemplo, sed

ſed ceteroquin potius ab vagina ipſius eduxit: atque de reliquo etiam in progreſſu noſter ſpatium ſuperne, inter duo oſſa viſum, pro more quarti, & ſecundi, externorum muſculorum implet; ſcilicet illud, quod inter os metatarſi quartum, & quintum eſt; denique vero juxta articulum ipſe in tendinem teretem & robuſtum abit, digitumque tertium ita extrorſum movet. De ſeptimo autem interoſſeo patet: eum ſub priori, & oſſe quinto conſitum eſſe, & fere oriri, quemadmodum de quinto, & tertio muſculo nos ante retulimus. Verum, præ his ſaltem craſſior ipſe ſeptimus, partem ſui principii tendinoſam, inferius, & juxta ſextum muſculum, ab vagina peronæi tendinis adquirit, de reliquo is pergit, & conformatum tendinem, ſicut alii interni agunt, etiam ab latere minimi digiti promittit, eundemque ultra primum articulum plantat. Atque in vagina laudati peronæi tendinis, etiam ventrem quem alii vocant, priorem muſculi illius, ex parte finem ſui tendinis conſequi, qui minimum abducere digitum vulgo dicitur, ita quidem eſt viſum. Verum de toto hoc muſculo abductore magis diſcrete ſentimus, & poſteriorem partem, ſub oſſe metatarſi, ad ingens plantare ligamentum adnaſci, & hoc ſenſu, ejus carnis portionem tendinis cum iſto coaleſcere, utraque vero explicari porro animadvertimus; quippe, quæ lata & naci obductione majorem partem, prioris vulgo ventris dicti, ita tegunt. At vero, ſi anatome, & cum cura hæc obductio auferatur, tum carnem ſubjectam in duas diſtingui partes π & o manifeſto apparebit: quarum una inferius, in vagina illa peronæi tendinis, exigueque in oſſe externo radicatur, inde vero procedit, & proximo minimi digiti oſſe, & quidem medio loco, ac ſupra articulum inſeritur, illumque flectere digitum putatur; ſicut Cl. *Heiſterus* obſervavit. Ab externo autem pedis loco continuatur altera pars; quæ neque magis muſculum abductorem ita digaſtricum facit, quin potius integrum, & carne ſua ad priora prolatum loca, neque vero tendine medio interſtinctum, videndum præbet. Supereſt, hac neque tractatione negligendus, transverſus *Caſſerii* muſculus. Et hic, propter peculiarem poſitum ſuum ita nuncupatur, tendinemque unum

accipit

accipit ab externo osse sesamoideo articuli pollicis, arcteque tum ad tendinem adductoris, & ad orbiculare vinculum adhæret; hinc vero carnosus recedit, & ventre rotundo & oblongo, sub capitibus ossium metatarsi transversim progreditur, deinde tendinosus denuo in orbiculare quarti digiti ligamentum desinit; nihilominus quædam tendinis pars, in hac serie ad quintum usque articulum, ejusque orbiculare ligamentum in hoc nostro exemplo producitur: quod vero aliter, & quidem de carnosis fibris, quippe eo pariter porrectis, *Douglassus* annotavit.

Atque in planta pedis auferantur anatome, quæcunque prospectum rerum, modo declarandarum, prohibent; inter quæ, post externa communiaque ligamenta, etiam musculi pollicem flectentis tendo longior est. Is sub naviculari osse, in exemplo, propaginem notabilem ad propinquam perforantis musculi tendinis partem ablegavit; & hæc utraque pars, sub lumbricali primo musculo juncta, singularem ita composuit tendinem, qui ad indicem processit. Tales propemodum accessiones, sed tenuiores tendines, etiam exteriores reliquæ perforantis partes tendinis, & quidem ab propria aponeurosi massæ carneæ quadratæ subinde accipiunt; atque nos ab hac aponeurosi, quæ perforantem tendinem, cum suis quasi ramis irretit, primam, licet haud omnem originem musculorum isti adhærescentium lumbricalium ita deducendam esse nulli dubitamus: ut etiam massam illam cum lumbricalibus musculis ita connexam, quodammodo ad digastricorum accedere usum musculorum existimemus. Jam pollicem flectentis tendinis vagina *Tract. de articulis & ligamentis Tab. II, π* inferius, sed sub capite tali ossis P, ligamentis R & r *Tab. nova*, ab osse quidem naviculari, ad calcis os & cubiforme directis, fundatur. Verum his locis illa vagina de reliquo ab transeunte ligamento H paratur, cum hoc ab calcanei ossis posteriore & excavata parte, ubi calx educitur, oblique provenit; quandoquidem idem vinculum, extuberanti posteriori tali ossis faciei prætenditur, anterius vero tuberi calcanei interno late adhærescit: simul post vaginam pollicis tendinis, illam tibialis musculi postici, pariter alius vicini, septoque intermedio inde distincti & perforantis dicti,

ex parte ſtruit, atque in eam deſinit. At poſteriori tali oſſis loco, & ubi id ſurgit & nectitur cum latere poſtico interni malleoli, tum idem magis tenax fit & firmum. Supra vaginam, quam modo diximus, locoque proximo, ad tali oſſis latus, calcisque tuber, ſcilicet ab inferiore interni malleoli prioreque parte, aliud ligamentum I demittitur. Quod æque cartilaginoſum & tenax eſt, ac H propter malleoli quidem poſteriorem partem eſſe cenſetur. Atque tendo tibialis poſtici muſculi, ejusdemque vagina, hoc ligamentum I ab H ſatis diſtinguit, & præter ea, robore quoque ſuo, idem I ab priori K ligamento diſcernitur; etiamſi hoc ultimum, de reliquo quidem, nonniſi tenuior iſtius continuatio, ſed amplior, etiam ideo potiſſimum facta eſſe videatur, ut ab omni priori parte malleoli, exigueque ab oſſe ipſo tibiæ, K vinculum promitteretur, & articulum defenderet. Igitur vinculum K cartilaginem illam fibroſam, quæ latius ſuper tali oſſis cervice, deinde calcis tubere, & denique naviculari oſſe, hac parte funditur, tum obducit, & caute in anatome inde diſtinguitur; quippe eandem cartilaginem hoc vinculum K verſus malleolum A adſtringit: licet de reliquo, & ſuperius, ad usque annulare verum *Tract. cit.* Tab. III. L. quod quippe involuit, idem continuetur. Quare *loc. cit.* L, ab I, & K vinculis, ſua inſigniore longitudine, & tereti magis forma, aliterque differt; & ideo nos tres quoque has partes, in unum licet malleolum deſinentes, diſtinximus. Atque hæc preſſe diſcernuntur vincula, ab parte tibiæ articuli, & tali oſſis, calcisque interna: verum, a parte poſteriori, ſingularis eſt H ligamenti continuatio, & nexus. Nam idem, tenuius viſum ab parte articuli pedis poſteriore, *l.c. Tab. IV* deeſt; ſed vere poſt talum, ad usque latus extenditur oppoſitum, & in ligamentum, quale *num.* VI indicatur, deſinit; verum ita quodammodo id ſecu ducitur, atque res l. c. delineari icone commode potuit. Igitur H, tam faciem oſſis tali poſteriorem, quam craſſiora vincula VIII, atque IX, poſt Achillis chordam, ſcilicet tanquam tenuior obductio occultat; cui & diſtinctas fibras tenaciores quasdam eſſe intextas, & partim per decuſſim, partim vero aliter ferri, & ad oppoſitos eas tendere malleolos obſervavimus. Ex quo jam

jam ratio patet, quamobrem V, & VI, ligamenta, licet ad H quodam jure pertineant, & cum hoc, aliisque ligamentis prioribus, orbicularis vinculi, & ab periosteo nati, saltem fibrosa cartilagine, crassitieque varie aucti vices gerere videantur, nec tamen penitus easdem expleant, nos *tractatione citata* discernenda statuerimus. Nam ad illorum numerum teres & crassum accedere posset, quod n. V. l. c. indicatur, ligamentum; sed, hoc origine & crassitie sua ab omni H, hinc ab VI vicino differt; sicut evidenti etiam modo ab n. IV deviat, neque adeo cum alterutro anatome confundi debet. De vinculis communibus articuli pedis si dispiciatur, tum jam omnino aliter sentiendum erit. Nam articulum laxe magis tenet, quam ut ad munus ligamenti orbicularis, licet e pluribus & ita distinctis vinculis fingendum id esset, commode accedat, quale quidem n. XV videndum sistitur, neque vero id ab membrana musculorum communi, saltem hac parte ossi magis adhærescente, & pingui differt. Sigillatim aliud n. IV, tali articulum tibiæque ossis, non nisi secundum alia vincula roborat; sicut pars ligamenti quodammodo fibrosi XIV, deinde aliud III post propria magis vincula, malleolum utrinque confirmare videntur. Itaque ante ligamentum l. c. Tab. IV, num. V, seu ante g, Tab. III, quod quidem ab K melius, atque icone tum umbraque factum est, discerni debet, hinc loco articuli priori, & tertia propemodum totius ambitus parte, jam modus ille consuetus plurium articulorum deficit; scilicet quo concludi orbicularibus vinculis ossa solent. Neque vero aliud ligamentum hoc intervallo habetur, quam angustum, sed longius illud L, de quo plura l. c. locuti sumus. Omnia vero, si attentis ita cernantur oculis, tum ligamentosas tot productiones, atque tam diversa ossium connexorum frena, vinculi in locum simplicis, & omnem articulum tibiæ, & tali, deinde calcis ossis, exquisitius investientis, vel ideo esse concessa, ac mutuam cuncta sibi denique ferre operam, scilicet in gressu hominis intelligitur, ut tali quidem ossis caput, in navicularis sinu ossis, facile & quantum expedit, sed tuto convertatur. Qua porro occasione monemus: proprium tali calcisque ossis ligamentum, quod l. c. Tab. III cum L m.

nectitur, & in altiore ſinu adumbratur, ad oſſis tali cervicis originem, poſteriori magis loco, erigi & abſcondi; tanquam conditum ceteroquin pinguedine, ſed valens robuſtumque vinculum. Denique ad hanc doctrinam addimus: ligamenta n, & o, ſæpius ita minus diviſa obſervari, atque ea l. c. viſuntur.

Jam de ligamentis, in paullo prioribus plantæ locis viſis, ſcilicet ubi tendo tibialis muſculi poſtici magis in naturali ſitu reperitur, ſermo erit. Nam paſſim nos aliter quodammodo de his rebus acturi ſumus, atque *Tract. de ligamentis* olim fecimus, quod inter alia ibi, Tab. II, tam tibialis poſtici, quam peronæi reclinatus tendo muſculi appareat: nihilominus efficiemus, ut porro cum illis, quæcunque modo dicturi ſumus, facile admodum conciliari cuncta poſſint. Quare in ligamenta dividendus tendo Q, ante locum ubi is dividitur in partes, tum *Tab. nov.* ad ſe convenientem poſteriorem pollicis partem tendinis flexoris muſculi brevis P jungit; quippe hic tendo poſt os cuneiforme tertium, cum parte U vere coit, & ita pergit ad os naviculare, tendinisve tibialis poſtici veluti truncum; ſed neque prorſus ita ad calcis usque tuber iſte tendo procedit, ſicut plures de hujus flexoris origine brevis muſculi ſcriptores arguerunt. Nam poſt conjunctionem cum parte U, tendo ſinum plantæ tranſit, viaque obliquiore, ſed ita altiore loco ad naviculare fertur, quam quidem aliud ducitur, quod potius eundem in via decuſſat ligamentum W; quo de monemus obiter; paulo etiam id eſſe tenuius, quam *Tab. II l. c.* id pingitur, imo aliquando idem deficere ſolere. Ab illo autem loco, ubi tendo brevis flexoris muſculi pollicis cum U parte primum convenit, porro digitum circiter iſte profertur; ac demum in carnem priori loco abit. Quanquam vero hic tendo præcipue in oſſe cuneiformi tertio fundatur: tamen, præter ſui ipſius conjunctionem cum U, etiam fibris tenacibus & anguſtis cum transverſo ε, atque cum δ, *Tab. II l. c.* deinde a latere cum longo, ſed magis poſteriore cum lato, calcis plantæque ligamentis, quippe eo pariter ex parte productis, & ad tertium cuneiforme os confluentibus, cohæret. Tales lati nexus ampliores, vinculis fiunt *Tabula nova* μ. μ. Nam, qui ſuperſunt

ſunt tendinis nexus, illi delineari commode non potuerunt. Verum tendinis tibialis poſtici muſculi ligamentoſæ partes, in præſenti quidem exemplo, S. T, *, & U cognitæ fuerunt. Atque aliud vinculum X, obſcuriore loco oritur, ac juxta cuneiforme tertium os procedit, & ad ſecundum cuneiforme, perinde ac caput oſſis metatarſi ſecundi inde divertit, & hæc oſſa ab latere interno nectit; qualem uſum quoque pars T. ab latere externo oſſis metatarſi & cuneiformis ſecundi, ſed interno tertii præſtat. Etiam *Tract cit.* δ eſt ligamentum, quod tendo peronæi muſculi, ipſumque os, quo minus videatur nova tabula noſtra, prohibent; tale nihilominus, & quidem in ſinu reconditum, ac bipartitum erat in exemplo vinculum; quo quidem utrumque, tam ſecundum cuneiforme, quam metatarſi ſecundum os, ad primum cuneiforme, ſcilicet juxta, & partim ante X adſtringebantur. Atque longum calcis ligamentum λ, tam eminentem vaginæ partem peronæi tendinis circum cubiforme os efficit, quam productione ſui, veluti lamina, inprimis tendinoſæ inferius viſæ antithenar muſculi ſuperficiei, late adhæret, & in eam deſinit; fere ſicut de ζ vinculo *l. c. cit.* diximus. Deinde peronæi tendinis ligamentoſæ inferior vaginæ pars, quæ de longi calcis ligamenti inferiori lamina pariter participat, eadem juxta, & poſt ligamentum ε, perinde cubiforme, ac tertium os cuneiforme, denique oſſa metatarſi jungit. Quo ſpectare propemodum videtur ligamentum, quale ν *l. c.* eſt; triumque circiter linearum inde intervallo, ac poſteriori adeo loco, pariter aliud ligamentum diſcernitur, quod ab oſſe cubiformi tranſit ad cuneiformis tertii latus, & acceſſione alia lati calcis ligamenti μ *Tab. nova* augetur; ſicut ante diximus. De transverſo ligamento ε addimus: ejus anguſtiorem quodammodo dimenſionem communiter videri; & paulo priori loco, ab tubere oſſis metatarſi extimi id provenire, quam quidem *l. c.* Tab. II ipſum educi, ac finiri viſitur; quandoquidem, ſuper commiſſuris trium metatarſi exteriorum oſſium, e quibus quartum & quintum oſſi cubiformi inſiſtunt, idem tranſire, ſed ſub muſculo interoſſeo ſexto & ſeptimo, atque ſub duobus minimi digiti reliquis muſculis proferri animadvertitur. Denique ſub eo,

& aliud procedens obliquum, vicinumque ω, vinculum metatarsi capitum, & firmum visitur. Atque hæc omnia, sub tendine musculi peronæi, imo sublatis musculis exterioribus interosseis, ac postquam aperta pars vaginæ tendinis superior fuit, clarius pernoscere anatome licet. Duplicem quoque partem, posterius antithenar musculus habet; & quidem major una, ante ligamentum obliquum perinde ac transversum, in tendinem suum, ac sedem singularem, pariter ligamentosam *Tab. nova* ζ desinit: contra ad vaginam tendinis peronæi altera angustiorve pars pergit; ab cujus posteriori vaginæ latere, factus illius alter ac distinctus tendo, locis circiter, μ, ν, radicatur. Sub longo calcis ligamento, & juxta idem, oritur, atque procedit, latum aliud κ, calcis, plantæque ligamentum. Quod hoc magis panditur, quo brevius idem, quam λ est; quippe cubiformi cum latere calcis ossis connectendo, capiendoque isti ab parte interna destinatur; inde vero quodammodo etiam ad loca vicina, e. g. ad os cuneiforme tertium pergit, imo nonnullis vicinorum insinuatur ossium commissuris, & ad eorum angulos ac latera cedit, quæ magis visui se subduxerunt. Partitiones tendinis peronæi fere in exemplo fiunt, sicut *Tab. II, l. c.* ex cognoscuntur; & pars α interosseo primo innectitur musculo, & qualecunque ejus principium tendinosum præbet. Tandem ligamentum ω, quod rectius obliquum, quam transversum dicitur, id ipsum declive capita metatarsi ossium digitorum firmat; ac juxta sedem ligamentosam & priorem antithenar musculi, vel aliter jam confirmatorum ossium nexum, id vinculum, sub pinguiori quidem obductione delitescens, augere existimatur.

Tabulæ plantæ pedis humani interosseorum musculorum, pluriumque ligamentorum, arte anatomica distinctorum, & siccorum, brevis expositio.

A. Malleolus tibiæ internus.
B. Fibulæ os.
C. Facies ossis tibiæ posterior.
D. Protuberantia tibiæ ossis.
** Tuber tali ossis.

E. Chorda

E. Chorda Achillis.

F. Ligamentum plantare subcutaneum, sive tendo plantaris.

G. Vaginæ, tibialis musculi postici & perforantis tendinum pars, ceteroquin tanquam continuatio ligamenti H visa, & quæ ad tali ossis tuber adhæret.

H. Ligamentum tali ossis calcisque internum; sub eodem tendo flexoris longi pollicis musculi, per propriam viam L progreditur.

I. Tibiæ malleoli, & tali ossis, seu pedis articuli ligamentum rectum internum.

K. Pedis articuli ligamentum obliquum internum, quod super N extenditur.

L. Vaginæ species, per quam ducitur tendo flexoris pollicis longi musculi.

M. Tuber calcanei ossis internum.

N. Cartilago fibrosa, quæ tali ossis cervicem, & calcanei internum tuber, perinde ac navicularis ossis superficiem connectit, obiter notatur.

O. Via aperta tendinis tibialis musculi postici Q e naturali situ reclinati.

P. Tendinis pars flexoris pollicis brevioris, anterius hac litera notatur: deinde etiam posterius, eadem litera progressus significatur partis minoris tendinis, ubi cum U, ligamentosa productione prima tendinis Q, in exemplo conjuncta fuit; unde componitur ligamentum ossis navicularis & cuneiformis tertii ossis posterius.

Q. Tendo tibialis musculi postici.

R & r, In fundo vaginæ tibialis musculi postici tendinis ligamentosæ visa duo valida ligamenta, quæ sub capite ossis tali extenduntur, & altiori plantæ loco, calcis & cubiforme os, atque naviculare nectunt.

S. Portio maxima tendinis tibialis postici, sive ligamentum ossis navicularis & cuneiformis, ac metatarsi ossis primi inferius.

T & * Portiones duæ ligamentosæ ejusdem tendinis, anterius quidem latescentes; e quibus hæc, partim in tertio cuneiformi osse subsistit, partim versus os metatarsi tertium & quar-

quartum excurrit; iſta vero paulo minor eſt,& altiori loco, ſcilicet ab latere tertii oſſis, ad ſecundum tam cuneiforme, quam metatarſi os pergit; etiamſi non ſemper hæ duæ partes ita diviſæ inveniantur.

U. Portio illius tendinis alia, quæ cum tendine flexoris pollicis brevioris convenit.

W. Oſſis navicularis & cubiformis ligamentum.

X. Oſſis navicularis, deinde cuneiformis ſecundi, ac capitis metatarſi oſſis ſecundi ligamentum, quod admodum conditur in ſinu, neque latitudine parti T cedit; & id hoc loco extra ſitum nonnihil dimotum apparet.

Y. Oſſis navicularis, & cuneiformis primi laterale ligamentum internum.

Z. Tendo muſculi peronæi longi, tortus quodammodo & ſublatus; hic cartilaginem oblongam in progreſſu ſiſtit videndam, quæ in via propria η ad cubiforme, extuberans hoc loco,os applicatur.

α. Ejusdem tendinis pars, quæ oblique ſurgit ex humiliori loco, & interoſſeo primo muſculo innectitur.

β. Ejus pars media & major, inferiori loco in os metatarſi deſinens.

γ. Ejus pars poſterior in cuneiforme os deſinens.

δ. Os cuneiforme tertium.

ε. Ligamentum transverſum, ab oſſe cubiformi,ſub interoſſeis muſculis prolatum.

ζ. Muſculi antithenar tendinis pars prior præciſi.

η. Via tendinis muſculi peronæi poſtici, ſeu longi.

θ. Tuber oſſis metatarſi exterioris.

ι. Pars ligamenti calcis longi λ præciſa, ſeu lamina exterior, quæ condit tendinem peronæi, & ultra vaginam ad muſculum antithenar pergit, & utcunque notatur.

κ. Ligamentum oſſis calcis, & locorum plantæ plurium, latumque.

λ. Ligamentum calcis plantæque longum.

μ μ. Productio ligamentoſa, lati calcis plantæque vinculi, duplex.

ν. Oſſis

ν. Offis cubiformis, & cuneiformis tertii ligamentum, ab vaginæ peronæi tendinis fundo natum.
ξ. Musculus transversus Casserii.
ο. Musculus adductor pollicis.
π. Musculus flexor minimi digiti.
ρ. Tendo flexoris pollicis in vagina.
σσ. Offa duo sesamoidea pollicis.
ττ. Ligamenta articulorum lateralia.
υ. Tendo flexoris pollicis musculi latior in extremo pollice visus.
χχ. Tendines digitorum flexores in vaginis ligamentosis.
ω. Ligamentum anterius ossium metatarsi capitum, & obliquum.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Musculi interossei: & ex his quatuor priores, melioris habendæ distinctionis causa, præ ceteris ex naturali situ suo videntur moti.

FOUR DISSERTATIONS &c. BY ROBERT D'OYLY &c.

h. e.

DISSERTATIONES QUATUOR, AUTORE ROBERTO D'OYLY, &c. (Vide Act. Erud. hujus Anni M. Mart. p. 130 sq.)

Londini, sumtibus Rob. Gosling, 1728, 8 maj.
Alph. 1 pl. 2.

Dissertatione secunda, de auxilio Dei extraordinario primis Evangelii præconibus aliisque primæ Ecclesiæ membris præstito, agit Cl. Autor. Hoc ipsum Christus suis promisit, dum in cœlos ascensurus *Matth. XXVIII, 20*, spe præsentiæ suæ discipulos, homines a natura viribus idoneis ad exequendas res tanti momenti haud instructos, solabatur ac confirmabat. Duobus igitur modis Christum Apostolis suis astitisse, atque demandato muneri ipsos præparasse ostendit, primo, ut eo successu Evangelium per orbem universum prædicare possent, ut proselytos passim per omnes gentes Christianæ

 fidei

fidei compararent, deinde ut plantare ac conservare collectos cœtus, autoritatem rectorum a se institutorum stabilire, atque singulorum membrorum saluti consulere possent. Docent profecto rerum gestarum monumenta, Christum præsentem opem per Spiritum S. suis pollicitum, nunquam ipsis defuisse, & non Apostolis tantum, sed ipsorum quoque successoribus, vim persuadendi, singularemque prudentiam tum plantandi tum propagandi Ecclesiam largitum esse, atque facultatem doctrinam miraculis confirmandi addidisse. Hæc luculenter, inspersis subinde doctis animadversionibus ex veterum patrum inprimis monumentis, & uberius Autor demonstrat, cujus singula quidem argumenta persequi haud vacat. Tandem, quo tempore virtus illa miracula patrandi, atque singularia dona primis Christianis concessa defecerint, ex antiquis historiarum monumentis ostendit, indicans simul rationem, cur Deus, nec deserens unquam Ecclesiam suam, nec prodigus tamen miraculorum, illa, sancto Christi cultu jam fundato ac confirmato, cessare voluerit; atque fabulas, quas Ecclesia Romana hodie passim ostentat, examinat & proscribit. Tertia denique dissertatione, de revelatione Prophetarum, quam Deo acceptam habebant, agit, & primum, qui nomine Prophetarum in Vet. Test. insigniti fuerint, inquirit, ac varios modos, quibus Deus res abditas cum ipsis communicaverit, explicat; quibus conditionibus divino illo commercio digni habiti fuerint, rimatur, atque diversa revelationis illius argumenta, & notas veræ prophetiæ, quibus partim ab Enthusiasmo diabolico, partim a simulato quodam cum numine commercio distinguitur, ostendit. Inter modos revelationis diversos recenset visiones, somnia, & vocem divinam, quam illud genus revelationis quoque sub se complecti contendit, quo responsa divina per Urim & Thummim edebantur, multa erudite adversus eos disputans, qui splendore duntaxat lapidum pretiosorum, quibus hoc Summi Pontificis ornamentum distinguebatur, voluntatem Dei significatam fuisse tradiderunt. Aliud genus revelationis erat interna mentis inspiratio, a Spiritu S. facta, ubi characteres rerum reconditarum imaginationi ac intellectui Prophe-

phetarum a Deo inſcribebantur, qua ratione, ut non incongrue aſſerit Maimonides, Pſalmi Davidis, Proverbia Salomonis, Eccleſiaſticus, liber Jobi, aliique libri qui inter hagiographa vulgo referuntur, ab autoribus afflatu Spiritus S. animatis compoſiti fuerunt. Quartus denique modus erat, quando menti Prophetarum ſive intellectui ſoli Spiritus divinus res abditas dictabat, inferiores, quas vulgo vocant, animi facultates plane non commovens, de quo inſpirationis genere in S. Scriptura dicitur, quod Deus Prophetam a facie ad faciem cognoſcat, quod coram cum ipſo loquatur &c &c. quod alia ratione accipi nequit, quam quod mens pura cum humana mente tantum commercium habuerit. Hoc Prophetiæ donum ſacerdotibus ac Levitis primum a Deo indultum fuiſſe videtur, quorum corruptis moribus cum fieret, ut Summum Numen commercia ipſorum detrectaretur, ipſeque populus propterea rarius ſacrificia offerret, ſcholæ paſſim inſtituebantur, in quibus vocati vulgo Prophetarum filii educabantur, atque a rectoribus harum ſcholarum, ut converſatione cum numine eo digniores eſſent, præparabantur. Multa erudite circa hoc argumentum evolvit, quæ pluribus S. Scripturæ locis egregiam lucem fœnerari poſſunt, quibus vero immorari nobis jam non licet. Illud duntaxat notamus, quod hac quoque diſſertatione, libri, quem ut monuimus paſſim deteſtatus eſt, loca nonnulla ſub examen revocet, quibus ſcriptor illius, ut ſchismati, atque deplorandæ inter Chriſtianos diſcordiæ patrocinaretur, non modo Eliam atque Eliſam, aliosque Iſraelitarum Prophetas, qui Deum adoratum ſtato tempore Hieroſolymam commigraſſe ipſi haud videntur, ſchismaticorum & ab Eccleſia Judaica alienorum numero adſcribit, ſed ipſi quoque Joſepho, quaſi ad gentilium Ægyptiorum caſtra tranſiiſſet, exprobrat. Sed nobis brevitati ſtudentibus nec variis rationibus ſuffulta Cl. Autoris argumenta excerpere, nec notas, quibus ultimo capite virtutem propheticam ab Enthuſiasmo vel plane diabolico vel ſimulato diſtinguit, cum lectore communicare licet. Supereſt nimirum & quarta diſſertatio, qua corpus idem poſt mortem reſurrecturum eſſe,

 adver-

adverſus objectiones nonnullorum civium ſuorum evincere ſuſcepit. Colligi inde poteſt, quam momentoſa videantur nonnullis Anglorum liberius cogitantium *Lockii* argumenta, quibus ejusdem corporis reſurrectionem impugnavit, ſiquidem eisdem nuper admodum Summe Reverend. *Vinc. Holdsworth* peculiari libello, cujus compendium *A. 1728 p. 395* in his *Actis* exhibuimus, occurrere ſtatuit. Cum vero huic, omnem *Lockii* Theologiam excutere, animus fuiſſe videatur, Noſter in ipſius de corporis reſurrectione ſententiam tantum inquirere ſuſcepit. Poſtquam itaque ſuccincte enarravit, tum gentilium, tum quorundam ex Judæis & hæreticis primorum ſeculorum adverſus doctrinam hanc murmura, qui rationi repugnare corporis reſurrectionem autumantes, illam ridebant, *Lockium* arguit, quod conceptu metaphyſico, de identitate & diverſitate rerum, quem ſibi effinxerat, innixus, verbis potius, quam re ipſa reſurrectionem carnis conceſſerit. Perſuadere enim aliis ſe poſſe putabat, eundem hominem reſurgere dici poſſe, licet non ex iisdem particulis corpus ejus compoſitum ſit, quæ in ſepulchro conditæ computruerunt, modo eadem homini ſuperſit ſui ipſius conſcientia. Contendit vero Noſter, Philoſophorum conceptus, licet momento ſuo in humanis ſcientiis non deſtituantur, confeſtim tamen reſpuendos eſſe, ſi planæ atque cuivis obviæ S. literarum doctrinæ repugnent. Cum itaque Spiritus S. diſertis verbis *Matth. V, 29, Phil. III, 21, 1 Cor. XV, 53* &c. teſtetur, idem quod in tumulo conditum fuit corpus, reſurrecturum eſſe, neque ea in re quicquam, quod ſecum pugnaret, deprehendatur, vanum eſſe *Lockii* conceptus adoptare, quibus S. Scripturæ vis inferatur. Illud igitur argumentum maxime urget, quod conceptus reſurrectionis corporis ejusdem nihil quod ſibi ipſi contradicat involvat, cum difficilius non ſit Deo, reſtaurare idem corpus, quod morte ab anima ſeparatum fuit, quam aliud corpus ex nova materia compoſitum animæ concedere. Miſſis igitur, quæ ad rem propius haud ſpectant, rebus, ut adverſarium Socini aſſeclis ſtipatum, quos tamen omnes hac in re non prorſus conſentire obſervat, eo expedi-

peditius prosternat, argumenta, quibus maxime innisus est, aggreditur. Palmarium fere ex illis erat, quod *Paulus 1 Cor. XV, 35—45* diserte, non *σώματα*, sed *πάντες οἱ νεκροὶ* &c. *ἐγείρονται, ζωοποιηθήσονται* &c. asserat, nec dubitandum sit, divum Apostolum distinctius de corpore locutum fuisse, si tanquam fidei articulum doctrinam hanc proponere ipsi animus fuisset. Noster vero non modo criticam hanc *Lockii* observationem aperte falsam esse contendit, cum *1 Cor. XV, 44, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν v. 42, 43*, rursus *σῶμα* clare exprimatur & *Rom. VIII, 11*, vitæ reddet mortalia corpora nostra, expressis verbis asseratur; sed inculcat quoque, quam male *Lockius* parabolis S. Scripturæ, quibus *Paulus 1 Cor. XV*, utitur, sententiam suam adstruere moliatur, cum alia clarissima passim obvia sint loca. Ut tamen abunde Adversario satisfaciat, quomodo locus hic ad Corinthios recte explicandus sit copiosius exponit, contendens Apostolum de immutatione qualitatum, non vero ipsius substantiæ integræ materiæ mortuæ loqui. Inde ad philosophica *Lockii* argumenta accedit, atque conceptum identitatis, quem sibi *Lockius* effinxerat, quasi homo idem dici debeat, qui prioris status recordatus, sui ipsius sibi conscius est, carpit. Animæ identitatem eo forte absolvi largitur, sed hominem integrum ex anima & corpore constantem eundem dici non posse, nisi & anima & corpus idem restituatur, urget. Et cum *Lockius* concesserit, corpus Christi ex morte resuscitatum nova materia opus non habuisse, quia in tumulo haud computruerit, Doctiss. Autor demonstrare suscipit, ob eandem rationem nec novis illis materiæ particulis corpori humano olim resuscitando opus esse. Postquam illam de resurrectione ejusdem corporis sententiam, Orthodoxæ primorum Christianorum, & receptæ olim inter Judæos doctrinæ consentire, neque deesse in paganorum scriptis vestigia ejusdem doctrinæ, succincte ac erudite ostendit; sigillatim denique diluit objectiones inde petitas, quod particulæ quædam mortui corporis humani annihilentur, vel quod nonnullæ illarum per infinitas materiæ partes dispergantur, iisque permisceantur, ut colligi atque priori corpori restitui

tui nequeant, atque usus theologicos, quos doctrina hæc de ejusdem corporis resurrectione præbet, ad confirmandam pietatem atque consolandos de futura conditione sua anxios, evolvit.

JO. CHRISTOPHORI KRUSIKE, V.D.M. *Vindemiarum literariarum Specimen I.*

Hamburgi, impensis J. W. Fickweileri & C. W. Brandii, 1727, 4.
Pl. 5.

Specimen II.

Ibidem sumptibus Chr. Wilh. Brandii, 1731, 4.
Plag. 9.

B. Autoris Parentis *Pauli Georgii*, Con-Rectoris quondam lycæi Joannei, quod Hamburgi floret, celeberrimi Bibliotheca hastam subitura partim anno 1727, partim A. 1731, ansam aliqua præfandi Pl. Rev. Autori pro amore, quo in elegantiores literas fertur, præbuit. Collegerat olim *Joach. Jo. Maderus*, Helmstadiensis, Volumen, quod *de Bibliothecis atque Archivis clarissimorum libellos & commentationes* complectitur, huic accesserunt ab *Jo. Andr. Schmidio*, duo Tomi ejusdem argumenti; plures fuerunt promissi, quos eo defuncto frustra speramus. Ne tamen opus imperfectum maneat, se subituros hoc onus fidem suam publico adstrinxerunt V. C. *Jac. Frid. Reimmannus* & *Jo. Christoph. Colerus.* Quæ dum exspectamus, Pl. Rev. Vir sibi visus est in commune consulere, si illa quæ reliquis Tomis inserenda, indicaret. Tomo ergo IV tribuit *libros atque tractatus integros;* Tomo V quem in quinque sectiones dividit, 1) *Dissertationes*, 2) *Orationes*, 3) *Epistolas*, 4) *Programmata*, & 5) *Poemata;* Tomo VI *Excerpta* ex alius generis libris; Tomo VII *Scriptores Exoticos*, qui sunt 1) *Galli*, 2) *Itali*, 3) *Angli*, 4) *Germani.* Subjecit etiam duplicem Indicem omnium septem Tomorum, alterum Autorum, alterum Argumentorum. Finem demum facit Speciminis primi *Appendix Affectorum seu Promissorum & Ineditorum.* Ejusdem census est alterum Specimen, nisi quod rei librariæ scriptores specialiores in scenam producat. Descriptum est in VI capita, quorum 1) de *libris*

libris universe, idque exhibet α) *Antiquaria*, β) *Critico-litteraria*; 2) de *Scriptione Librorum*, α) *generatim*, β) de *titulis*, γ) *Dedicationibus*, δ) *Præfatione*, ε) *Exorcismis*, ζ) *Versionibus*, η) *Indicibus*, θ) *mendis*; 3) de *Lectione Librorum*, α) *Generatim*, β) *Gentilium*; 4) de *Censione librorum*, α) *Critico-literaria*, β) *Ethico-Politica*, γ) *Theologica*, 5) de *Abusu librorum*; 6) de *memorabilibus librorum*, *fatisque variis*; 7) de *pœnis librorum, inprimis combustione*. Adjectus est hic quoque *Appendix Affectorum seu Promissorum & Ineditorum*. Agmen claudit *Index Autorum*, qui in hoc secundo Specimine fuerunt propositi. Nomenclaturam igitur facere voluit scriptorum ad librariam rem spectantium; vel hoc satis mereri potuisset de eruditione, cum paucis contingat, tot, quot hic sistuntur, una vice videre, in quo tamen non acquievit Noster, sed cum cura indicavit de quovis scripto doctorum judicia, & si qua alia ex historia literaria scitu necessaria videbantur. Ea vero non possunt non harum rerum amatoribus esse jucundissima, simulque documento sunt, quam bene in una sede morantur rerum divinarum notitia cum elegantioribus studiis, quod hoc non solum, sed multa alia Pl. Rev. Viri literarum monumenta abunde testantur. Gratulamur hoc bono publico, precamurque Pl. Rev. Viro optima quæque, ut cœptam telam feliciter absolvat: sequentur enim Specimen III, de *Eruditione*; Specimen IV & V de *Eruditis*: atque *Supplementa*, ad quæ nos, quantum ad manus est, conferamus: ad Spec. I Tomum IV JO. DAV. KOELERI *Syllogen aliquot Scriptorum de bene ordinata & ordinanda Bibliotheca*, de qua vide *Acta nostra A. 1729 M. Maj. p. 238 seqq.*; ad Tom. V Sect. I JO. GEORGII ZIHN Disputat. *de Bibliothecis* Lipf. A. 1678, 4to; ad Sect. III ejusdem Tomi MAURITII HUSELITT, *Cogitata de Bibliotheca Materiarum ac Autorum moderno seculo conficienda ac usurpanda per Epistolam communicata*, Jen. 1710, 4to; ad Spec. II Cap. II Sect. I, FLORIANI KLEPPERBEIN, *Historia Artis Scriptoriæ*, Witteb. 1683, 4to; ad Cap. VII, FRID. WILHELMI SCHÜTZ, Disputat. II, *de Combustione Librorum Hæreticorum*.

COLLE-

COLLECTIO ELEGIDIORUM ATQUE EPIgrammatum JO. CHRISTOPH. KRUSIKE, V. D. M. tum editorum tum ineditorum per JO. GEORG. HAMANN.

Hamburgi, apud Chrift. Wilh. Brand, 1730, 8.

Plag. 3.

PArvæ molis opus, quod tamen poefeos amatoribus non poterit non effe gratiffimum, iis præfertim, quibus falivam moverint, quæ idem divini ingenii Vates alio tempore cecinerit, ut *Thetis Balthica*; *Næniæ ferales*; *Calendæ Auguftæ*; *Carmen Seculare A. 1717*; *Athenæ Florentes*; *Elegiæ in J. B. Majum*, *Sebaftianum Kortholt*, *Conr. Sam. Schurzfleifch*, *Jo. Conr. Langium*, qua Specimen II Vindemiarum Litterar. ei infcripfit; & alia. Nec cedunt venuftate, quæ in Ampliff. *Weichmanni*, nunc Confiliarii Aulæ Sereniffimi Ducis Brunfvico-Luneburgenfis, *Poefien der Niederfachfen*. P. II. p. 209. 229. 239. *Krufikianum* nomen præ fe ferunt, & vernacula funt compofita. Omnibus tanta fuavitas pariter ac doctrina ineft, ut mererentur, quo aliquando iftæ palantes fchedæ in unum corpus colligantur. Speramus, Pl. Rev. Autorem orbi erudito non invifurum hoc bonum; nos interim contenti fumus hoc Centone, quod aliquibus eorum, quæ ob brevitatem facilius interire poterant, in hac Collectione nunc frui liceat. Agmen ducunt Epigrammata XII, quæ Ephemeridibus Hamburgi nomine *Auszüge von gelehrten Sachen* prodeuntibus præfixa funt. Hæc excipiunt XIV alia, quæ etiam olim typis fuerunt exfcripta, quibus addiderunt Decadem adhuc non editorum. En! accipe unum, ex quo difcas, quid de ceteris fentiendum, pag. 12.

In obitum Sereniff. Ducis de Marlborough.

Ad Marlboroughi venientes Saxa Camœnæ
Tentabant digno fcribere verba metro.
Scribite Pierides, divinæ fcribite turbæ,
Poft tantas laudes fufficit: Anglus erat.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXXXII.

SACROSANCTA CONCILIA AD REGIAM Editionem exacta, quæ olim quarta parte prodiit auctior studio PHILIP. LABBEI & GABR. COSSARTII, S. J. Presbyterorum; nunc vero integre insertis STEPH. BALUZII & JO. HARDUINI additamentis, plurimis præterea undecunque conquisitis monumentis, Notis insuper ac Observationibus, firmiori fundamento Conciliorum epochas fulcientibus, longe locupletior & emendatior exhibetur, curante NICOLAO COLETI, Eccl. S. Moysis Venet. Sacerdote alumno.

Tom. VI ab A. DLIII ad A. DCXLVIII.
Alph. 8 plag. 20.

Tom. VII ab A. DCXLIX ad A. DCLXXXVII.
Alph. 8 pl. 6.

Tom. VIII ab A. DCLXXXVII ad A. DCCLXXXVII.
Alph. 8 pl. 18.

Tom. IX ab A. DCCLXXXVII ad A. DCCCLVIII.
Alph. 8 pl. 18.

Venetiis, apud Jo. Baptist. Albrizzi, Hieron. F. & Sebast. Coleti, 1729, fol.

QUinque Tomos præstantissimi hujus Operis recensu huc usque nostro exhibuimus: nunc allatos ad manus nostras sequentes Tomos *quatuor*, a VI ad IX, eos-

deinque omnes eodem anno 1729 Venetiis excusos, recensere pergimus, novarum duntaxat accessionum & auctariorum, quibus hæc nova Conciliorum Collectio generalis priores omnes, hoc nomine vulgatas, antecellit, mentionem illaturi, aut eorum etiam habituri rationem, quæ ad temporis locique ordinem curatius exacta sunt: prout hujus nostri instituti ex superioribus adhuc meminisse Lectorem benevolum nulli dubitamus.

Tomus VI a Concilio Constantinopolitano, A. 553 celebrato, quod Oecumenicum quintum venditat Ecclesia Græca, incipit. Hujus acta insigniter aucta & emendata esse a *Baluzio* in Collectione, quam dedit, nova, aliunde constat. *Baluzii* porro opera ipse usus est *Harduinus* in Editione sua, ita, ut novo ac meliori longe ordine nunc integra Concilii acta collocaret. Ex horum igitur allatis præsidiis nihil omittendum sibi rati sunt
p. 5 sqq. nostri Veneti, qui & *Baluzii* Præfationem, ac *Petri de Marca* Dis-
245 sqq. sertationem de Decreto Vigilii Papæ pro confirmatione Synodi V, utramque ab *Harduino* omissam, denuo exhibuerunt.
419 sqq. Ad A. eundem Liberati itidem Breviarium, quod *Harduinus* prætermiserat, prout a *Labbeo* & aliis Editoribus, absque appendice
475. tamen, exhibitum est, restituitur. A. 556 ad Epistolam X Pelagii, quæ scripta est Childeberto, Galliarum Regi, peculia-
498. ris *Ant. Pagi* observatio infertur. A. 558 Concilii Aquilejensis, quod præcedentibus Collectoribus prorsus incognitum fuit,
526. eodem *Pagi* autore mentio fit. Ad A. 563 refertur Concilium Bracarense, quod vulgo alterum numeratur: de quo cum & inter Collectores atque *Baronium* non conveniat, utrum ad A. 561, an 563, rectius ponatur, de eodem affertur *Pagi* iterum connotatio, qui primum illud rectius numerat, atque epocham ejus in
652 sqq. A. 560 figit. A. 579 Gradense Concilium celebratum fuit, præcedentibus huc usque Editoribus plane prætermissum; actum autem in eo de translatione sedis metropolitanæ Aquilejensis in urbem Gradum, confirmataque Synodus Chalcedonensis. De hoc Concilio ex *Danduli* Chronico MS. jam in *Ughelli* Ital. Sacr.
655 sq. Tom. V retulerat Editor, quæ h. l. repetit, ac *Pagi* denique Ob-
667. servationem, de eodem tradentem, subjungit. A. 584 Rothomagensis Conventus generalis noviter e *Guil. Bessini* Conciliis

Eccle-

Ecclesiæ Rothomagiensis s. Normanniæ, quæ A. 1717 in fol.
prodierunt, sufficitur, idemque *Pagi* subjuncta animadversione
firmatur. A. 587 Synodum Constantinopolitanam rectius ad p. 690.
A. 588 referri, adducta *Pagi* connotatione prolixiori affirma-
tur. Ad A. 589 refertur Maranensis Pseudo-Synodus, in qua 731.
Severus Gradensis, Metropolita, oblato libello in communio-
nem receptus est, ex *Henr. Norisii* Dissertat. historica de V Sy-
nodo. Eodem A. Concilium Antiochenum, in quo ab Eulogio 732.
Patriarcha editum in Samaritanos Decretum, ex *Photii* Biblio-
theca Cod. 230 figitur. A. 590 de Romano quoque Concilio, a 733.
Pelagio II celebrato, aliis huc usque prætermisso, refertur, cui &
Pagi disquisitio subjicitur.

A. 590 Registrum Epistolarum Gregorii M. quod XII libris 738.
constat, atque *Harduino* omissum est, integrum denuo exhi- 1310.
betur, idque magnam Voluminis partem complet. A. 591 Sy- 1323.
nodus Menesbrensis in Britannia minore, in qua Comes Co-
morrus excommunicatus, collocatur, in quo Collectoribus no-
stris præiverunt Acta Sanct. Tom. III Jun. d. XVI p. 370. Eodem
A. Pseudo-Synodus Istriensis, ad quam etiam refertur suggestio 1324 sqq.
Episcoporum Istriæ, ex *Norisii* Diss. citat. de V Synodo locum
invenit. A. 595 Concilium Romanum II *Ant. Pagi*, & A. 598 1336.
Concilium Oscense in Hispania Card. *de Aguirre* peculiari Ob- 1337.
servatione illustrantur. A. 600 Concilium incerti loci in Gal- 1341.
lia celebratum, in quo agitata quæstio de Paschate, ex *Basnagii*
Annal. Eccl. ad h. a. noviter affertur. Ad A. 601 duo Concilia 1344 sqq.
Romana, quorum prius Lateranensibus accensetur, *Pagi* ob- 1364 sqq.
servationibus illustrantur. A. 610 ad Concilium Toletanum
Garsiæ Loaisæ prolixior Commentarius de primatu Ecclesiæ
Toletanæ, *Harduino* omissus, restituitur. Ubi simul notamus,
ejusdem *Loaisæ* notas ad Concilium, tum hoc, tum alia Hispani-
ca, quas *Labbeus* & Regia semper exhibuerunt, *Harduinus* au-
tem subinde omisit, hic & in sequentibus a nostris suis locis de-
nuo illatas ubique deprehendi. A. 619 ad Concilium Hispa- 1417.
lense II nova *Ant. Pagi* Observatio accedit. A. 622 Charnense 1418.
apud Armenos Concilium, in quo Græcos inter & Armenos
concordia restituta, ex *Clem. Galani* Concil. Ecclesiæ Armenæ

p. 1427. noviter infertur. A. 626 Pseudo-Synodus Constantinopolitana Monotheletarum, aliis adhuc ignota, ex *Pagi* Critica ad h. a.
1445. sufficitur. Porro, quæ sequuntur, Concilia plura, Synodus nem-
1481 sq. pe Leniensis apud Britannos A. 630, nec non Concilium Hierosolymitanum contra Monotheletas A. 634, & A. 635 Conventus incerti loci apud Scotos, e quo S. Aidanus in Northumbriam
1503. missus; porro conciliabulum Constantinopolitanum A. 639,
1507. quo ecthesis Heraclii confirmata, & A. 640 Synodus Romana,
1525. in qua eandem ecthesin Papa Severinus damnavit: denique
1603. Concilium Romanum A. 641, & Romanum aliud A. 648, omnia eodem *Pagi* autore vel nova prorsus afferuntur, vel ejusdem observationibus & annotationibus illustrantur.

77 sqq. *Tomi VII* initium fit a Concilio Lateranensi, A. 649 sub Martino I Papa celebrato, quod ex *Labbei* editione Græco-Latinum exhibetur: nec omittuntur animadversiones, quas ex collatione utriusque textus, Græci & Latini, *Harduinus* pauculas subjecit. Primum, quod recens hic Tomus sufficit e *Bessini* Collect. Concil. Normanniæ, est Rothomagense aliquod
402 sqq. Concilium A. 650, cujus Canonibus XVI ejusdem *Bessini* ob-
500. servationes accesserunt. A. 658 ad Nannetense Concilium no-
505 sqq. va quædam *Ant. Pagi* observatio affertur. A. 659 ad Conventum Clipiacensem, vulgo ad h. a. relatum, quod perperam fieri notavit *Pagi*, eundem ad A. 653 potius rejiciens, præceptum Clodovæi II de libertate monasterii S. Dionysii refertur: quod ipsum mire interpolatum ediderat quidem *Labbeus*, hic vero correctius e *Mabillonio* de Re Diplomat. Lib. V Tab. 17 & Lib. VI p. 466 exhibetur, additaque porro notatio-
511. ne quadam ipsius *Mabillonii* illustratur. A. 665 Conventus Compendiensis, apud Gallos pro consecratione Wilfridi, Episcopi Eboracensis, institutus, ex *Beda* & *Eddio*, scriptoribus An-
577. glis, adducitur. A. 675 ad Concilium Toletanum XI animadversio quædam pro corrigendo *Garsia Loaisa* ex *Pagi* Critica
587. affertur. A. 677 Concilium Anglicum, in quo Episcopatu de-
593 sqq. jectus Wilfridus Eboracensis, inseritur. A 679 Synodus Marlacensis apud Gallos, in qua Chramlinus, Episcopus Ebredunensis, depositus, memoratur, de qua *Mabillonius* & *Pagi* inter se dissidentes

dentes comparantur. A. 680 Concilium generale Hedtfeldense apud Anglos, in quo Monothelismus damnatus, prolixa *Ant. Pagi* Observatione illustratur. Ad A. 680 Concilium Romanum alterum, Agathoni Papæ vulgo tributum, adducta *Pagi* annotatione in A. 679 rejicitur. A. 680 Concilium generale Constantinopolitanum III, quod & Græci VI numerant, itemque, quod eidem subinde jungitur, Quinisextum, in Trullo A. 692 celebratum, longo hic ordine exhibitum, nihil quidem novi habet, variantes autem *Harduini*, ab eodemque allata versio Latina altera & longe correctior, hic omnino etiam exhibentur. Ad Rothomagense Concilium, de quo jam a *Sirmondo, Labbeo* & *Mabillonio* disputatum est, an ad A. 682, an vero ad annos sequentes, referendum, huc recentes *Guil. Bessini* notationes apponuntur, quibus tamen nec certi quid definitur. Ad A. 687 quod refertur, Manaschiertense apud Armenos conciliabulum, quo Acephalorum & Monotheletarum dogmata firmata, e *Galano* & *Cavei* Hist. Literar. repetitum est, hocque Volumen claudit.

p. 599. 607. 609 sqq. 1161-1326. 1452. 1502.

Tomo VIII primo loco recens occurrit Synodus incerti loci, jussu Pipini habita, ad ordinandas res Christianas in Frisia, de qua proinde ex Annalibus Francorum, præeunte *Pagi*, brevis mentio infertur. A. 692 de Synodo Quinisexta s. Trullana, cujus jam acta *Tom. VII* in Concilio generali Constantinop. prolata, post exhibitas *Binii* & *Frontonis Ducæi* notas, *Pagi* notatio Chronotactica nova affertur. A. eodem Concilium Anglo-Saxonicum, ab Ina Rege coactum, eodem *Pagi* autore adstruitur, cui ejusdem Regis leges Ecclesiasticæ subjiciuntur. A. 694 ad Concilium Bencanceldense Anglicum itidem *Pagi* Observatio accedit. A. 695 Autissiodorense Concilium, a Tetrico Episcopo habitum, e *Labbei* Bibliotheca nova MSS. affertur. A. 698 Aquilejense Conciliabulum, &, quæ sequuntur, Concilium Anglicanum A. 701, Romanum A. 705, Niddense A. eodem, Londinense A. 712, Romanum A. 721, itemque Epistolæ, quæ Zachariæ Papæ A. 742 seqq. tribuuntur; porro & Concilium Germanicum A. 742, itemque Leptinense A. 743, observationibus *Pagi*, tum criticis, tum chronologicis, illustrantur.

29. 44. 45 sqq. 80. 95 sqq. 103. 109 & 114. 120. 150. 191. 234 sqq. 273.

tur. Afferuntur ad duo hæc poſtrema etiam, quæ Cel. *Jo. Alb.*
p. 278. *Fabricius* noſtras in Biblioth. Græc. Vol. XI p. 478 monuit,
290. cujus & nominetenus hic mentio infertur. A. 743 ad Roma-
295 ſqq. num Concilium & A. 744 ad Sueſſionenſe *Pagi* obſervationes
adducuntur. Ad A. 744 inſertum Capitulare incerti anni debetur *Steph. Baluzii* Collect. Capitular. Regum Franciæ Tom.
I p. 151. Eademque Capitularia *Baluzii* nunc primum in partes vocari incipiunt, & porro, ubi ad rem Eccleſiæ ſpectantia
300. continent, uſui erunt noſtris Collectoribus. A. 745 Germanicum
308. 332. Concilium, porro Romanum eodem A. & Cloveshoenſe A. 747,
333 ſqq. ex obſervationibus *Pagi* illuſtrantur. Germanicum vero ad A.
409. 747 prorſus de novo, eodem *Pagi* autore, refertur. A. 753 Roma-
411. num aliquod Concilium ex *Ughelli* Italiæ S. Tom. II ſufficitur.
A. eodem Metenſi duo Capitula, n. IV & V poſita, ex *Baluzii*
Tom. I p. 178 infarciuntur, ut adeo integra habeantur Capitula
412 ſqq. X. Ad A. 753 vel circiter Moguntinum aliquod Concilium, a
Bonifacio coactum, ipſique noſtrati B. *Jo. Andr. Schmidio*, de
Conciliis Moguntinis ex inſtituto tradenti, ignoratum, autori-
423 ſqq. bus *Henſchenio* in Actis Sanct. aliisque, figitur. A. 756 Concilium Anglicum, in quo de celebranda quotannis S. Bonifacii &
ſociorum Martyrum memoria ſtatutum, præeunte *Alfordo &*
457. *Spelmanno* e *Pagi* ſufficitur. Ad A. 759 Synodi duæ Anglicanæ ex diverſis temporibus apponuntur, quibus itidem *Dunelmus* & alii ſcriptores Angli materiam ſuffecerunt. A. 762 Con-
459. cilium Attiniacenſe, ab eo, quod ad A. 765 refertur, diverſum,
463. figitur: alterum vero illud ejusdem *Pagi* Obſervatione qua-
487 ſqq. dam illuſtratur. A. 769 Capitulare primum Caroli M. e *Baluzii* T. I p. 189 exhibetur. A. 772 ad Concilium Bavaricum
562. apud Dingolvingam critica quædam *Pagi* notatio affertur. A.
587. 777 Synodus Veneta, in qua de ſedibus quibusdam Epiſcopalibus conſtitutum, ex *Juſtiniani* Hiſt. Venet. Lib. XII commemo-
595. ratur. A. 783 Concilium Hiſpanum contra Megentianos ex
628. *Pagi* connotatione accedit. A. 785 ad Capitula LXXX Hadriani Papæ, præter prolixas *Anton. Auguſtini* notas, nova quædam
644. *Pagi* Obſervatio adjicitur. A. 787 Calchutenſe apud Anglos
Concilium adjecta quoque ejusdem *Pagi* Obſervatione augetur.

tur. Reliqua hujus Tomi complent Acta Concilii Nicæni II, p. 646—
Generalis VII, a Græcis habiti, in quibus novi quidem nihil hic 1600.
occurrit, sed habentur tamen omnia, quæ præcedentes Collectores de iis unquam protulerunt.

Tomus IX largiorem adhuc, quam præcedentes, novorum monumentorum segetem exhibet. A. 788 ad Concilium Narbonense 4.
accedit *Pagi* quædam nova Observatio. A. eodem Concilium 5 sq.
Finchenhallense apud Anglos ex *Alfordi* Annal. ad h. a. sufficitur. A. 789 Capitularibus Caroli M. reliquis duo et- 30.
iam illa Capitula adjiciuntur, a *Baluzio* Tom. I p. 245 exhibita.
A. 791 Concilium Forojuliense *Pagi* annotatione illustratur. A. 51.
792 Romanum Concilium, in quo damnatus Felix Urgelitanus, 53.
ex *Pagi* connotatione recens affertur. Ad A. 793 ex Capitu- 55.
lari de causis Italiæ ea duntaxat capita, quæ ad Ecclesiasticos pertinent, hic etiam e *Baluzio* adducuntur. A. 794 de Concilio 57 sqq.
Francofurtensi exhibentur tantum ea, quæ præcedentes Conciliorum Collectores jam dederant. A. 795 post Epistolas 170 sq.
Leonis Papæ III ejusdem symbolum orthodoxæ fidei, prout a *Baluzio* Tom. VII Miscell. p. 18 exhibitum est, h. l. subjicitur.
Ad A. 797 Anglicum quoddam Concilium ex *Pagi* connotatio- 175.
ne affertur. Eodem A. ad exhibita duo Capitularia Caroli M. de 177 sq.
partibus Saxoniæ tituli capitum e *Baluzii* Tom. I p. 250 subjiciuntur. Adhuc eodem A. Theodulphi, Episcopi Aurelianensis, Capitulare II additur primo, prout exhibuerat *Baluzius* T. VII 197 sqq.
Miscellan. p. 21. A. 799 Synodus Reispacensis ex *Hansizii* Ger- 211.
mania Sacra T. I p. 145 adducitur. A. eodem Concilium Roma- 215 sq.
num Observatione *Pagi* illustratur, atque eodem A. Urgellense quoque Concilium, in quo Felix damnatus, e *Pagi* notatione recens affertur. A. 802 in Concilio Altinensi insignis lacuna 261 sq.
in Epistola Synodali Paulini Aquilejensis expletur e *Baluzio* Miscell. Tom. VII p. 6, licet ille hanc ad Concilium Forojuliense A. 791 referre maluerit. A. eodem ex Capitulari Caroli M. 265 sqq.
ad h. a. ea Capitula, quæ ad res Ecclesiasticas spectant, e *Baluzii* Capitular. Tom. I p. 361 subjiciuntur. Ad A. 803 Synodus 269.
Ratisbonensis de Chorepiscopis e *Pagi* Critica, & ad A. 807 Sa- 273.
lisburgense Concilium, ab Annone Archi-Episcopo celebratum,

de

p. 286. de novo adjiciuntur. A. 809 Concilium Aquisgranense, & A.
376. 813 Capitulare Caroli M. A. XIII, utrumque *Pagi* observationibus, illustrantur. A. eodem Concilium Rothomagense cum
380. adjecta *P. Bessini* Observatione noviter accedit. A. 821 Con-
611. ventus Noviomagensis, in quo Ludovicus Pius partitionem in-
642 sqq. ter filios confirmavit, ex *Eginhardo* affertur. Ad A. 824 Synodi Parisiensis de Imaginibus, quam reprobant Pontificii, non quidem in hac Collectione acta exhibentur, sed *Bellarmini* tantum
650. refutatio, ut a prioribus Collectoribus affertur. Ad A. eundem Constitutionibus Lotharii eadem quoque Capitula ad res Ecclesiasticas spectantia, quae apud Olonam instituit, ex *Baluzio* Tom.
657 sqq. II p. 321 hic interseruntur. Ad A. 827 Synodus Mantuana pro causa Ecclesiae Aquilejensis primum e Codice vetusto Bibliothecae Vallicellanae comparet, eidemque *Jo. Franc. Bernh. de Rubeis*
779. annotationes non indoctae subjiciuntur. A. 829 Concilium Lugdunense e *Pagi* Critica ad h. a. sufficitur; eodemque au-
789. tore etiam tres Conventus Ludovici Imp. ad A. 831, Aquisgranensis nempe, Ingelheimensis & in Theodotionis villa afferun-
791. tur. Ad A. 831 etiam Hamburgensis Synodus, in qua Archi-Episcopatus Hamburgensis institutus, ex *Anscharii* Biographis,
883. quos exhibuere Acta Sanct. ad d. 3 Febr. refertur. A. 836 Conventus ad Stramiacum prolixa *Pagi* Observatione illustra-
885. tur: duo autem Conventus alii, Aquitanicus & Wormatiensis,
887 sqq. ad A. eundem; Carisiacensis denique ad A. 837, prorsus de no-
891 sqq. vo ex eodem *Pagi* sufficiuntur. Ad A. 838 Conventus Aquisgranensis, in quo monasterium S. Carilelphi Aldrico, Episcopo Cenomanensi, adjudicatum, ex *Pagi* Critica & *Baluzii* Miscell.
901 sqq. Tom. III p. 114 affertur. A. 839 Synodus Cenomanensis, ab Aldrico, ibidem Episcopo, pro ordinando missae officio habita, refertur, actis ejusdem integris adductis, autore quidem non
921. allegato, qui forte *Baluzius* modo dictus fuit. A. 843 Concilium Germiniacense, in quo reformata disciplina monastica, e
994. *Mabillonii* Secul. IV Benedict P. II p. 249 adducitur. A. 847
1063. ad Concilium Parisiense Observatio *Pagi* adjicitur. A. 849 Concilium Romanum, ubi in judicium vocatus Anastasius Presb. Cardinalis, ex actis Concilii Romani A. 853 hic etiam connotatur.

tur. A. 850 de Concilio Regiaticino, quod ad A 855 referre p. 1064.
voluit *Basnagius* in nova edit. Lect. Antiqu. *Canisii* Tom. II
P. II p. 357, hic in Nota subjecta disputant Collectores nostri, ac
epocham anni 850 denuo firmare nituntur. A. 850 Concili- 1075.
um Germanicum incerti loci, in quo Bremensis Ecclesia Ham-
burgensi unita, affertur ex testimonio Remberti in Act. Sanct.
ad d. 3 Febr. Anno eodem Romanum iterum Concilium aliquod ibid.
figitur, in quo Anastasius ille Cardinalis anathemate percussus.
Ad A. 855 *Binii* Observationi de Joanna Papissa subjicitur Ce-
notaphium *Phil. Labbei*, prout in editione *Labbeo-Cossartiana* 1167—
etiam habetur, nihil autem novi additur. A. 856 Concilium 1238.
Romanum aliquod, in causa Card. Anastasii depositi iterum ha- 1261.
bitum, ex aliorum Conciliorum actis colligitur, apponiturque.
A. 857 Concilium Wormatiense pro unione Ecclesiæ Bremensis 1267.
cum Hamburgensi ex Act. Sanct. d. 3 Febr. denuo infertur. A. eo-
dem ad Concilium Moguntinum Observatio nova e Vett. Monu- 1269.
ment. *Martenii* & *Durandi* Tom. I cum Epistola Nicolai I Papæ
adjicitur. A. 858 ad Epistolas Papæ Nicolai I jam appendices 1588 sqq.
binas dederant priores Conciliorum Collectores, quibus hic
tertia additur e *Baluzii* Miscell. Tom. V p. 479 sqq. cujusque
consilium dedit Cel. *Fabricius* nostras in Biblioth. Græc. Vol.
XI p. 532, ad cujus proinde mentem & omnino hic dantur 1)
Capitula responsionum Nicolai I ad legationem Salomonis Epi-
scopi; 2) Fragmenta 4 Epistolarum Nicolai; 3) Fragmenta
ex ejusdem Decretis; 4) Responsa ad consulta Arduici, Archi-
Episcopi Vesontini; denique Appendix, huic Tomo IX suffi- 1597 sqq.
xa, Concilium apud Bonoilunvillam, quod supra ad A. 855 suo
loco prætermissum ex *Martenii* & *Durandi* Tom. VI Thesauri
Anecdot. velut παραλειπόμενον adhuc exhibet.

Atque hæc sunt, quæ ex quatuor illis Tomis, diligenter a nobis pervolutis, & cum editionibus prioribus comparatis, hic afferre possumus: intelligere nobiscum ex iis B. L. confidimus, nihil omittere Venetos nostros, ut monumentis præsidiisque, quæ in rem suam faciant, undecunque conquisitis, Collectionem hanc novam locupletent; & nos illud quoque addere debemus, typorum nitori & elegantiæ Bibliopolarum cura de novo

esse prospectum, dum in posterioribus ex his Tomis character typorum Græcus æque ac Latinus, isque tum grandior, tum minutior, suis locis pro materia substrata subinde adhibitus, ex novo stanno conflatus passim appareat, sicubi namque veterem usu attritum deprehenderant. De mendis typothetarum in superiori recensu monitum est, ab iis, quæ sunt exscripta Græca, haud omnino esse libera: sed & reperimus, scripturam Latinam non ubique erratis esse vacuam. Scimus, in hoc negotio omnem labis reprehensionem effugere velle, conatum viribus humanis superiorem esse: inter attentionem atque curam majorem & minorem differre tamen novimus. Ut autem, in præsidiis reliquis, ad vastissimum hoc Opus relatis, primum studium minime deferbuisse, deprehendimus, ita & correctorum licet permolestam curam sibi per omnia similem vellemus.

51 *ANACREONTIS TEJI ODÆ ET FRAGmenta Græce & Latine, cum Notis JO. CORNELII DE PAUW.*

Trajecti ad Rhenum, apud Guil. Kroon, 1732, 4.
Alph. 1 pl. 22.

IN Præfatione bene longa nobilissimus Vir, aliis pluribus in hoc genere monumentis bene de literis meritus, primum disputat, a quo profecta sint, quæ hodie vulgo *Anacreonti* adscribuntur: in qua re ita versatur, ut primo ostendat, ab uno non potuisse proficisci tam diversa verbis & sententiis carmina, deinde, prava quæ sunt, ea non posse *Anacreonti* tribui, Poetæ emendatissimo; neque vero bona omnia ideo adscribi eidem posse, ea sola causa, quod bona sunt, cum malis permixta in MSS. reperiantur. *Suida* teste *Anacreon* Ιωνικῶς scripsit, cujus dialecti hic nihil. Igitur eo evadit tandem Vir Clar. uti ambigat, an vel unum eorum, quæ illo nomine feruntur hodie, sit *Anacreontis* carmen. Hoc primum Præfationis argumentum. Reliqua pars consumitur in explicanda metrorum, quæ hic occrrunt, ratione. In qua hunc ponit loco fundamenti canonem: *Cum versus horum carminum sint jambi dimi-*

dimidiati, eandem etiam dimenſionem recipiunt. Libertate deinde omni hujus carminis expoſita, pleroſque verſiculos, qui legis Pediæ obtentu tentati a Viris doctis fuere, defendit. In fine cauſam affert omiſſorum aliquot fragmentorum h. m. "id factum, cum quia ignoro, unde *Scaliger* ea depromſerit, "tum quia vehementer ego ſuſpicor, illa ab ipſo *Scaligero* "conficta eſſe." Cujus ſuſpicionis rationes, an novas ſuſpiciones, deinde affert, in quo illud nos fugit, quomodo & confingere potuerit fragmenta *Scaliger*, & eadem ita interpolare, ut formam plane amiſerint. Interim *homo bellus* audit Noſtro, & *putidi craſſique erroris* accuſatur, *cæcusque* ipſe *cæcum ducem ſequi* dicitur. De Notis Viri docti ipſum audiamus teſtem: "Ita excuſſimus ſingula, ut nihil, ne minimum prætermiſſum ſit, quod moram alicui ſtruere poſſet, locaque ambigua & corrupta ita ſtabilivimus & correximus, ut eorum intellectus nunc ipſis rudioribus pateſcat ſtatim. Quod tamen "ut commode fieri poſſet, magnam ineptiarum ſtruem, quam "commenta hominum, qui vel Græce parum docti, vel in re "critica parum erant verſati, largiter aggeſſerant, prætervehi "& intactam relinquere debui. Ut de aliis non loquar, duo "Commentarii duorum interpretum, *Barneſii* & *Baxteri*, tot "futiliſſimis nugis ſunt repleti, ut, ſi eas ſingulatim refutare inſtituiſſem, plura de illis ſolis conſcribenda fuiſſent mihi, "quam nunc de Græcis omnibus conſcripſi." Plura ſunt majeſtate Critici plane digna. Et bonum eſt, nobiliſſimum virum revocare nobis & recoquere præclara illa dicta, *nugæ, nugæ! apage apage! abſit, abſit!* & id genus elegantias. Metus enim erat, ne plane illæ per mollitiem ætatis noſtræ, quam humanitatem & modeſtiam videri volunt, interciderent. Hunc itaque librum emant, qui illam Deorum linguam fartam tectam propagari volunt ad poſteros, ex hac lecytho depromant pigmenta notarum criticarum pulcherrima. Proferamus, age, unum alterumque exemplum, de quibus exiſtimare Lectores poſſint. *Od. III, 16*, edidit: Ἀνέωξα, καὶ βρέφος μὲν Ἐσορῶ, φέροντα τόξον, pro quo legerat *H. Stephanus* φέρον δέ; hiulcum hoc & ſcabrum Cl. Editori videtur. Nam participium,

inquit, ad vocem ſubſtantivam accedit perquam moleſte, & aliquid debuiſſet interponi, quod ea commodius jungeret. Sed erunt tamen, credimus, quibus concinnum videatur & oppido elegans illud *βρέφος μὲν, φέρον δὲ*, cum in ipſo *βρέφος* aliquid ſit, quod adverſari videatur armis, *φέροντα* autem per Syneſin jungi ſubſtantivo maſculino, facilitati reliquæ hujus Poematii non optime convenire; & cum ita illis videatur, non metuant nugarum damnari & ineptiarum. Ad ejusdem Carminis *v. 19* docet ac *Od. XLVIII*, 4, repetit, *pro κεράσσω, miſcuero, ipſam ſententiam male κεράσω, miſcebo*, ſubjicitque, *& ipſe vides ſtatim* (Lectorem alloquitur) *ſi attenderis.* Attendimus quidem, qui iſta ſcribimus, ſed videre non poſſumus, quomodo *κεράσω miſcebo* ſignificet, *miſcuero* autem *κεράσσω.* Ex *Od. IV*, 5, *ὁ δ' ἔρως χιτῶνα δήσας Ὑπὲρ αὐχένος παπύρῳ* colligit, hoc Odarion ſcriptum vel a Poeta Ægyptio, vel in Ægypto certe, quorum neutrum in *Anacreonta* cadat. Ibid. *v.* 7 verba, *τροχὸς ἅρματος γὰρ οἷα βίοτος τρέχει κυλισθείς*, transpoſita eſſe, eruditiores ſecundum Cl. Virum vident. Alios enim non curat. Ita ordinanda erat ſententia: *βίοτος τρέχει, οἷα τροχὸς ἅρματος κυλισθείς*; quæ nunc turbata eſt culpa ipſius Poetæ. Utrum obtemperaturi ſint huic legi, qui poſt carmina Græca pangent, viderint poſteri: antiquos certe non feciſſe mirum non eſt, qui eam ignoraverint, cum verba Græca nunquam ad Germanorum rationem ordinanda neceſſario putaverint. Eadem plane ratio eſt *Od. VI*, 9, ubi verba, *Ἀβροχαίτας δ' ἅμα κοῦρος Στομάτων ἁδὺ πνεόντων Κατὰ πηκτίδων ἀθύρων, Προχέει λίγειαν ὀμφάν*, ita transponi vult, ut ultimi duo verſus loca ſua permutent. Nihil aptius eſſe illi videtur. Itaque hic non Poetam accuſat, ſed librarios, & aptam illam emendationem ſuam vult recipi. Sed redimus ad *Od. IV*, 11. Ab hoc verſu poſt miros æſtus atque fluctus, in ſympulo commotos, novum incipit Odarion h. m. *τί σὲ δεῖ λίθον μυρίζειν.* *Od. IX*, 6, infinita fere diſputatio, quam tamen augere audemus propoſita conjectura forte nova, cujus certe mentionem nullam facit V. C. *Τίς ἐσσί, σοὶ μέλει τι*, pro vulgato *τίς ἐςὶ, σοὶ μέλει δέ.* *Od. IX*, 35, *ἔχεις ἅπαντα, ἄπελθε*, non placet Editori.

tori. Quid igitur? corrigit ἀπέλθω. Indicativo modo an ita dici putet, nescio. Conjectivus an huc conveniat, alii viderint. *Od. X, 13*, καλὸν σύνευνον dici negat debere cereum Cupidinem, sed σύσσιτον potius, aut ἑταῖρον. Sed remittimus Lectores ad Opus, *Capiti Operum Mathanasiano* facile præferendum.

AN EXPOSITION ON THE THIRTY NINE Articles of the Church of England, &c.

id est,

EXPOSITIO XXXIX ARTICULORUM Ecclesiæ Anglicanæ, Autore JO. VENEER, Rectore ad S. Andreæ in Cicestria.

Volumina II.

Londini, apud C. Rivington, 1731, 8.
Alph. 2 pl. 3.

ARticuli novem & triginta, quorum expositionem duobus Tomis complexus est Cl. Editor, tanta in hunc usque diem autoritate pollent, ut Symboli alicujus, quo Ecclesia Anglicana ab Ecclesiis aliis distingui vult, locum in hunc usque diem sustineant. Eduardus VI quidem, Angliæ Rex, dirigente Archiepiscopo *Cranmero*, operam sociam largientibus Episcopis aliis, duos & quadraginta Articulos consignari jussit, Ecclesiæ Anglicanæ Confessionem continentes, eosdemque Augustanam Confessionem accurate sequentes; sed, cum Elisabetha imperium capesseret, aliqua iis illata fuit mutatio. Fuit enim Articulus de S. Cœna mutatus, & Articulorum numerus ad XXXIX reductus, ita tamen, ut confirmatio nova accederet his verbis: *Hic liber ante dictorum Articulorum jam denuo approbatus est per assensum & consensum Serenissimæ Reginæ, Elisabethæ, Dominæ nostræ, Dei gratia, Angliæ, Franciæ & Hyberniæ Reginæ, defensoris fidei, &c. retinendus, & per totum regnum Angliæ exequendus. Qui Articuli & lecti sunt & denuo confirmati subscriptione D. Archiepiscopi & Episcoporum superioris domus,*

& totius Cleri inferioris domus in convocatione anno Dom. MDLXXI, eademque (confirmatio) numerum XL compleret: ejus tamen Noster, quæ commodam occasionem historiæ, ad XXXIX articulos attinentis, suppeditasset, mentionem, incertum, quo consilio, facere noluit. Quam necessaria autem, quamque utilis hæc expositio sit, paucula illa, quæ præmisimus, ostendunt.

In *Dedicatione* ad studiosos Academiæ Cantabrigiensis & Oxoniensis suam Articulorum expositionem ingenue profitetur, & *Welchmanni*, eo tamen consentiente, & multorum splendidissimorum ecclesiæ Anglicanæ luminum, hic meditationes legi, ipse nos docet perquam ingenue. In *Præfatione*, secundam, dicit, a se exhiberi jam editionem Articulorum istorum, uberioribus explicationibus illustratam, suis etiam meditationibus additis. Descendit deinde ad dubium, sibi a nonnullis objectum, consultum magis fuisse, inquientibus, si citata dictorum, non ipsa horum verba adduxisset, ad imponendam ita studiosæ juventuti necessitatem evolvendi ipsa Biblia, inque eo solvendo, forte præter necessitatem, multum ponit operæ; deinde etiam suam prolixitatem excusat, additque aliqua ad supererogationis opera refutanda, pertinentia ad Articulum XIV. Adhortatur deinde Anglos ad horum Articulorum scrutinium; doctores Anglos, prout quemque trahit erga cives suos amor, singulis universæ Ecclesiæ doctoribus præfert, tandemque ad concordiam & pacem adhortatur, variis allatis querelis de hostibus Ecclesiæ Anglicanæ; finemque imponit Præfationi verbis *1 Corinth. I, 10*, ut *sint Corinthii eadem mente, eademque sententia*, suadentibus. Methodum eam servat Editor, ut singulis Articulis in idioma Anglicanum conversis annectat expositiones, & declarationes. Nos in excerptis ipsorum Articulorum retinebimus verba Latina, quibus tempore Elisabethæ ii fuere publicati.

Articuli illi XXXIX tanta inter Anglos autoritate pollent, ut iisdem subscribere omnes debeant officio alicui Ecclesiastico admovendi. Sunt illi hoc ordine dispositi:

Vol. I. p. 17—48. Ad Articulum I *de fide in Trinitatem*, de existentia Dei multa differit Editor, docetque, in ea, tanquam causa prima, (*whatsoe-*

ver

ver it be) *quicquid tandem fuerit* , ſubſiſtere nos debere; progreditur dein ad attributa divina, *unitatem*, *vitam*, *æternitatem*, aliaque; ſpeciatim *ſimplicitatem* Dei ex eo probat, quod, ſi Deus infinitus partes haberet, nullum ſpatium relinqueretur, cui ſubſtantiæ corporeæ reliquæ inexiſterent. Non eſt recordatus Autor ætheris, qui licet omnia ſpatia repleat materiali ratione, non impedit, quo minus corporibus reliquis locus concedatur exiſtendi. Tandem, cum tres eſſe in divinitate perſonas ſibi coæquales & coæternas probaſſet, notis in hunc articulum finem imponit.

Ad Articulum II *de verbo, ſive Filio Dei, qui verus homo factus eſt*, prolatis iis, quæ ad divitatem Chriſti probandam vindicandamque videbantur attinere, rationes adduntur, *paſſionem Chriſti pro omnibus* docentes. p. 49-76.

Artic. III agit *de deſcenſu Chriſti ad inferos*. Articuli hujus tenor ita habet: *Quemadmodum Chriſtus pro nobis mortuus eſt & ſepultus, ita eſt credendus ad inferos deſcendiſſe*. Pœnam apud inferos ſuſtinendam, probare voluit Editor, in angore conſcientiæ conſiſtere; dein ſententiam refert eorum, qui, Chriſtum, ajant, tanquam victorem deſcendiſſe ad inferos, horum tamen rationes judicat eſſe inſufficientes. 77-91.

Artic. IV *Chriſti reſurrectionem, in cœlos adſcenſionem, & ad extremum judicium reditum*, exponit, argumentis, quæ ubivis reperiuntur. 92-104.

Artic. V *Spiritus S. a patre & filio proceſſionem*, *ejusque ὁμοȣσίαν cum patre & filio*, *veram* etiam & *æternam divinitatem ejus* docet. In notis quædam adverſus Socinianos & Arianos monentur. 105-119.

Ad Artic. VI, *de ſufficientia Scripturæ ad ſalutem*, libros nonnullos, ab Apoſtolis conſignatos, eſſe perditos, concedit Editor, miraturque, tot ad noſtram usque ætatem eſſe ſervatos. Fortaſſis, ait, Deus permiſit, ut perderentur nonnulli, ad accendendam noſtram in ſcrutinio Scripturæ induſtriam; Scripturam denique pariter, atque morum regulam, eſſe ſufficientem, affirmat. 120-196.

Artic. VII, *de Vet. Teſtamento*, Vetus & Novum Teſtamen- 197-228.

mentum ita esse comparatum, ait, ut alterum confirmet alterum, eundemque finem, vitam æternam, utrumque intendat; falli eos, qui, ad temporalia tantum Vetus Testamentum respexisse, arbitrentur. Legem ceremonialem & forensem neminem Christianorum obligare; probe autem moralem.

p. 229–240. Artic. VIII *Tria Symbola, Nicænum, Athanasianum, & , uti plerumque appellari solet, Apostolicum, debere*, docet, *per singula capita recipi & credi*, fundamentum quippe in sacra Scriptura habentia. Addit Editor Symbola, Nicæno antiquora, ex *Irenæo*, *Tertulliano*, aliisque.

241–264. Artic. IX *de peccato originali*, *peccatum originis non in imitatione Adami consistere*, docet, sed *in corruptione naturæ humanæ*, adeo, ut & malum hoc in regenitis maneat, ipsaque concupiscentia, fatente Apostolo, naturam habeat peccati. Multis agit Editor in explanatione contra Pelagianos.

265–303. Artic. X *de libero arbitrio*, hominem post lapsum viribus naturalibus, negat, præparare sese posse ad fidem & invocationem Dei, sed potius *gratiam Dei per Christum prævenire, ut velimus, & cooperari, dum volumus, ad pietatis opera facienda, quæ Deo grata sunt*. In expositione hujus Articuli ostendit Cl. *Veneer*, gratia destitui neminem, præter hunc, qui sibimet ipse desit, multaque affert ex Ecclesiæ Patribus, scriptoribusque antiquis aliis, Scholasticis etiam, ad illustrationem hujus quæstionis pertinentia.

335–337. Artic. XI docet, *tantum propter meritum Domini ac Servatoris nostri Jesu Christi*, per fidem, non propter opera & merita, *justos coram Deo reputari homines*, adeoque *sola fide justificari*: doctrinam hanc esse saluberrimam ac solatii plenam.

338–341. Artic. XII *bona opera* affirmat *fructus esse*, *ex vera & viva fide necessario profluentes*, ut ex illis æque fides viva, atque arbor ex fructu, judicari possit.

342–344. Artic. XIII *de operibus ante justificationem* inscriptus est. Ubi, *opera ante gratiam Christi & spiritus ejus afflatum minime Deo grata esse*, quin imo, cum facta non sint, ut Deus illa fieri voluit & præcepit, peccati rationem habere, perspicue commonstratur.

Artic. XIV

Artic. XIV, *de operibus supererogationis*, doceri hæc non posse sine arrogantia & impietate, pronunciat. p.342–344.

Artic. XV, *de Christo, qui solus est sine peccato*, Christum solum esse, ut agnum, absque macula, &, quicunque dixerit, baptizatus licet, se esse sine peccato, semet ipsum seducere, affirmat. 345–347.

Artic. XVI, *de peccatis post baptismum*, hominem, qui peccaverit, denuo per gratiam Dei resurgere ac resipiscere, posse, proponit; damnandos itaque illos esse, qui se, quamdiu hic vivant, posse iterum peccare negent, aut vere resipiscentibus veniæ locum concedere nolint. 348–355.

Artic. XVII, *de prædestinatione & electione*, docet, *prædestinationem esse æternum Dei propositum, quo ante jacta mundi fundamenta, suo consilio nobis occulto constanter decrevit, eos, quos in Christo elegit ex hominum genere, a maledicto & exitio liberare, atque ut vasa in honorem efficta per Christum ad æternam salutem adducere.* Hinc, qui præclaro hoc Dei beneficio sunt mactati, spiritu ejus opportuno tempore operante, secundum propositum ejus vocantur, vocationi per gratiam parent, justificantur gratis, adoptantur in filios Dei, in bonis operibus sancte ambulant, illi demum ex Dei misericordia pertingunt ad sempiternam felicitatem. Addit idem Articulus, promissiones divinas sic amplectendas, ut nobis in sacris literis generaliter propositæ sunt, Deique voluntatem in nostris actionibus eam sequendam esse, quam in verbo Dei habeamus diserte revelatam. Negat Editor, prædestinationem absolutam hoc Articulo esse comprehensam, cum Articulo præcedente, possibile esse, concedatur, ut amittatur iterum gratia; docere etiam Ecclesiam Anglicanam in Catecheticis, filium Dei redemisse omnes homines, quod cum absoluto electionis aut reprobationis decreto plane componi nequeat, sic studiose, qui composuerunt hos Articulos, omisisse decretum reprobationis, ne viderentur affirmare quicquam, quod cum benignitate divina pugnaret; nosque ignorare dicit formalem decretorum divinorum rationem, abstinendumque esse ab omnibus dubiis, animum reddentibus confusum & perturbatum; quæ ipsa multis verbis persequitur. 356–431.

Vol. II. P. 432 & 433. Artic. XVIII *de speranda æterna salute tantum in nomine Jesu Christi* argumentum tractatur. Anathemate digni judicantur ii, qui, in qualibet secta, modo secundum lumen naturæ vivant, servari homines posse, existimant. Digna verba Articuli arbitramur, quæ h. l. legantur: *Sunt & illi anathematizandi, qui dicere audent, unumquemque in lege aut secta, quam profitetur, esse servandum, modo juxta illam & secundum lumen naturæ accurate vixerit; cum sacræ literæ tantum Jesu Christi nomen prædicent, in quo salvos fieri homines oporteat.*

434–436. Artic. XIX *de Ecclesia, Ecclesiam Christi visibilem esse cœtum fidelium*, tradit, *in quo verbum Dei purum prædicetur, & Sacramenta, juxta institutum Christi, recte administrentur.*

437–441. Artic. XX *de autoritate Ecclesiæ*, quæ tota Scripturæ S. autoritati subjicitur, nos instruit.

442–443. Artic. XXI *de Conciliis* agit *generalibus*. Ea dicuntur tantum congregari posse jussu & voluntate Principum, eaque, quæ ab illis constituantur, ut ad salutem necessaria, neque robur habere, neque autoritatem, nisi e sacris literis ostendantur esse desumta.

444–474. Artic. XXII *de purgatorio, de indulgentiis, de veneratione & adoratione, tum imaginum, tum reliquiarum, nec non de invocatione Sanctorum*, doctrinam Romanensium rejicit.

475–629. Artic. XXIII, *de ministrando in Ecclesia*, neminem sibi sumere debere, munus publice prædicandi aut administrandi Sacramenta in Ecclesia, docet, nisi prius fuerit ad hæc obeunda legitime vocatus & missus; illos autem legitime vocatos & missos existimari debere, qui ab iis, quibus potestas vocandi ministros publice concessa est, in hoc opus adsciti fuerint, vel publica pollere, credit Editor, potestate, qui hodie vocentur Episcopi: quod prolixe admodum & ex Scriptura S. & ex antiquitate Ecclesiastica probare voluit, ut facile admodum, cuinam parti faveat ille, appareat.

630–635. Artic. XXIV, *de sermone in Ecclesia, quem populus intelligit*, lingua, docet, populo non intellecta, publicas in Ecclesia preces peragere, aut Sacramenta administrare, verbo Dei & primitivæ Ecclesiæ consuetudini plane repugnare.

Artic.

Artic. XXV *de Sacramentis* multa habet. *Sacramenta a Chriſto inſtituta, non tantum eſſe notas profeſſionis Chriſtianorum, ſed potius certa quædam teſtimonia & efficacia ſigna gratiæ, atque bonæ in nos voluntatis Dei*, affirmatur, per quæ inviſibiliter ipſe in nos operetur, noſtram fidem in ſe non ſolum excitet, verum etiam nos confirmet: duo eſſe a Chriſto Domino noſtro in Evangelio inſtituta *Sacramenta*, ſcil. *baptiſmum* & *cœnam Domini*. p. 636–642.

Articul. XXVI, *de vi inſtitutionum divinarum*, tolli eam negat, malitia miniſtrorum; cum, quicquid agant miniſtri Eccleſiæ, non ſuo, ſed Chriſti, nomine agant; inquirendum tamen eſſe in malos miniſtros, &, juſto convictos judicio, deponendos. 643–646.

Artic. XXVII *de Baptiſmo* inſcriptus eſt. Baptiſmum non eſſe tantum profeſſionis ſignum, ſed etiam *ſignum regenerationis, per quod, tanquam per inſtrumentum, recte baptiſmum ſuſcipientes eccleſiæ inſerantur*, nec parvulis eundem eſſe denegandum, multis demonſtrat. 647–656.

657–663.

Artic. XXVIII, *de Cœna Domini, Cœnam Domini eſſe Sacramentum noſtræ per mortem Chriſti redemtionis*, atque adeo *rite, digne & cum fide ſumentibus, panem, quem frangimus, eſſe communicationem corporis Chriſti*, contendit; *ſimiliter poculum benedictionis eſſe communicationem ſanguinis Chriſti; corpus Chriſti dari, accipi & manducari in cœna tantum cœleſti & ſpirituali ratione, (only after an heavenly and ſpiritual manner)*; medium autem, quo corpus Chriſti accipitur, & manducatur in cœna, fidem eſſe. 664–665.

Artic. XXIX *impios*, docet, *non manducare corpus Chriſti*. 666–673.

Artic. XXX, *de utraque ſpecie*, calicem Domini laicis eſſe denegandum, negat. 674–676.

Artic. XXXI, *de unica Chriſti oblatione in cruce perfecta*, rejicit miſſam Pontificiorum. 677–678.

Artic. XXXII, *de conjugio ſacerdotum*, Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis, ait, nullo mandato divino præceptum eſſe, ut a matrimonio abſtineant. 679–681.

Artic. XXXIII agit *de excommunicatis vitandis*, donec per pœnitentiam publice reconciliati fuerint, arbitrio judicis competentis.

p. 682-685. Artic. XXXIV, *de Traditionibus Ecclesiasticis*, eas jubet observandas, quando cum verbo Dei non pugnant, & sunt autoritate publica institutæ atque probatæ.

686-688. Artic. XXXV *de homiliis diligenter & clare per ministros in Ecclesiis, ut a populo intelligi possint, recitandis* agit.

689-699. Artic. XXXVI, *de Episcoporum & ministrorum consecratione*, autoritatem asserit libello de consecratione Archiepiscoporum & Episcoporum, & ordinatione Presbyterorum & Diaconorum, temporibus Eduardi, vi & autoritate Parliamenti edito.

700-768. Artic. XXXVII, *de magistratibus civilibus*, Regiam majestatem habere potestatem supremam, tuetur, in regno Angliæ, nec ulli externæ jurisdictioni esse subjectam, nec esse debere.

769-770. Artic. XXXVIII, *de illicita bonorum communione* tractat, licet quisque de his, quæ possidet, pro facultatum ratione pauperibus eleemosynas distribuere debeat.

771-782. Artic. XXXIX, *de jurejurando Christianorum*, juramenta Christianis esse prohibita, negat, &, jubente magistratu, in causa fidei & charitatis, jurare licere, affirmat, modo id fiat juxta Prophetæ doctrinam in justitia, in judicio & veritate.

In Latino exemplo habetur articulus XL, continens *confirmationem Serenissimæ Reginæ Elisabethæ*, cujus jam supra mentionem fecimus.

ΑΡΕΤΗΛΟΓΙΑ, OR AN ENQUIRY INTO the Original of moral Virtue;

h. e.

ARETELOGIA, SIVE INQVISITIO ORIginis moralis virtutis, qua errores MACHIAVELLI, HOBBESII, SPINOSAE & BAILII, collecti ac collocati ab Autore fabulæ de Apibus examinantur ac confutantur &c. Autore ALEXANDRO INNYS, Doctore Theol. & Ministro verbi divini ad S. Margaretham.

Westmo-

Westmonasterii, apud J. Hazard & B. Barker, 1728, 8 maj. Alph. 1 pl. 2.

CUm multi passim infestum revelationi atque sancitis in S. Scriptura legibus animum prodiderint, virtutem tamen, ipsis gentilibus approbatam, laudibusque invidendis ornatam ab illis, videri noluerunt impugnare. Imo infandum atheismi crimen eo prætextu excusari posse, nonnullis visum est, quod quis de existentia summi Numinis incertus, aut plane illam negans, rigidi tamen servator honesti esse possit, atque pluribus exemplis causam suam incrustare se posse autumarunt. Crevit nostris temporibus cum impietate audacia, ut, qui ante non nisi revelatam religionem impugnare velle videbantur, nunc exercitus suos palam in ipsam honestatem naturalem moveant, impudenter professi, nec paganæ virtutis studium in societate humana sibi probari. Dolendum sane, Britanniam, illam magnorum ingeniorum feracissimam, ejusmodi monstra colere, quæ gentiles ipsi nunquam non graviter detestati sunt. Notum est institutum autoris *Fabulæ de apibus*, ut plures alios scholæ illius asseclas taceamus. Huic inprimis Rever. Autor Opusculum hoc opposuit, quod in duas distribuit partes, quarum priore in originem & fundamenta virtutis moralis inquirit, addita Dissertatione, qua probare satagit, commercia hominum ac populi cujusvis splendorem & incrementa virtute maxime promoveri; altera posita a se principia uberius explicat, atque fundamenta rerum moralium examinat, quæ Autor *Inquisitionis in fundamenta Ideæ Virtutis*, cujus compendium exhibuimus in *Actis A. 1730 M. Oct. p. 448 sq.* proposuit. Præfationis loco literas prolixiores ad Autorem fabulæ de apibus præmisit, quibus satyrico sale illum perfricat, & errores suos ipsi exprobrat. Invectus erat passim in ludos illos publicos, quos charitatis scholas Angli vocant; sed Rever. Autor noster ipsi suadet, ut, si forte loca, ex Græcis & Latinis scriptoribus prisci ævi a se adducta, haud intelligat, aliquem ex scholarum istarum alumnis conveniat, qui humaniter illa explicare non sit detrectaturus. Visum enim est Autori nostro, doctrinam, quam hoc

Opuſculo tradit, moralem, uberrimis Græcorum & Latinorum Philoſophorum teſtimoniis colluſtrare, cum Adverſarius ſatis prodiderit, ſe flocci pendere, quicquid ex S. Scriptura depromitur, Philoſophus tamen eſſe, aut ſaltim videri, velit. Audacter affirmaverat Adverſarius, quo profundius quis humanam naturam rimetur, eo magis convinci eum poſſe, omnem virtutem moralem politicam ex ambitione Principum atque adulatione ſubditorum natam; verbo, illam inanem chimæram eſſe, atque commentum humanum, quo legumlatores & Philoſophi civibus ſubdole impoſuerint. Noſter igitur Adverſarium eadem via, qua ipſe incedit, aggreſſurus, ſe nec Judæum, nec Chriſtianum, cum quibus commercium ille diſertis verbis aſpernatur, eſſe fingit, atque gentiles duntaxat ſocios ſibi aſciſcit, ut appareat, principia a ſe poſita communi hominum ſenſui maxime accommodata eſſe. Monet autem, fundamenta virtutis non in ſua duntaxat cujusvis natura quærenda eſſe, ſed ipſam Dei eſſentiam, aliorumque entium rationalium, quæ ad nos quomodocunque referuntur, naturam in conſilium vocanda eſſe, cum virtus ad omnes pertineat, atque omnia agentia rationis capacia, cum quibus aliquid commercii nobis eſſe poteſt, reſpiciat. Rimatus itaque interiores humanæ naturæ receſſus, deprehendit, innatum omnibus eſſe ſui ipſius amoris atque conſervationis principium, quod ita in ipſis operatur, ut reſiſtere illi nequeant, atque unica actionum humanarum, quaqua verſus demum illæ tendant, cauſa eſt. Innatum hoc nobis principium non modo exiſtentiam noſtram nos conſervare jubet, ſed impellit quoque, ut, quantum fieri poteſt, bene nobis eſſe cupiamus, nobisque, ſi per vires noſtras liceat, beatam vitæ conditionem acquiramus. Cum itaque omnia mentis humanæ deſideria, ut Philoſophi ajunt, modi duntaxat ſint amoris proprii, non minus apparet, neminem hominum in ſolitudine degentem absque aliorum commercio ſibi ipſi ſatisfacere, atque beatum ſe reddere poſſe, etiamſi ab omnibus illis inſtructus foret, quæ vitam jucundam atque acceptam faciunt. Conſtat enim experientia, vehemens adeo atque immutabile deſiderium menti humanæ ineſſe, habendi ſocios rerum atque

que operum suorum, ut omnes aliæ deliciæ ipsaque voluptas, ex continua naturæ contemplatione in nobis orta, absque aliorum entium rationalium societate parum jucundæ, imo tædiosæ, nobis sint. Equidem docuerunt nonnulli, hominem aliorum societatem ingredi, non naturæ impulsu motum, sed quod prospiciat varia commoda inde in se redundantia, quæ vitam omnem magis dulcem atque beatam reddunt, cum facile appareat, illa desideria, quibus maxima pars hominum tenetur, sine aliorum societate atque adjumento expleri haud posse. Sed Noster fingi jubet hominem, omnium deliciarum cumulo affluentem, quæ vota omnium vel æquant, vel superant, illum tamen sorte sua nunquam contentum fore, dum societate aliorum atque commercio destituitur, contendit. Cum itaque homo, in solitudine vivens, non possit non perspicere, se miserum atque ærumnosum valde animal esse, postquam desiderium suum explevit, ut cum aliis vivat, &, quantum vitæ commoda inde promoveantur, intelligat, ex amoris sui ipsius instinctu fugit deserta, aliosque suæ speciei, quibus uniatur, quærit. Frustra quis objiceret paucorum hominum exempla, qui in latebras se abdiderunt, ut ab aliorum omnium conspectu remoti essent; siquidem nonnulli ipsorum nihilominus commercia cum aliis varia habuerint, a quibus vel maxime segregati esse videbantur, & præterea illa in nobis affectuum vehementia sit, ut naturales etiam instinctus illos interdum supprimi & extingui possint, ex quo tamen, instinctus illos homini non inesse, præpostere quis argueret. Sed adeo vanum non est illud innatum nobis cum aliis vivendi desiderium, ut satis nobis esset, otiose cum ipsis versari, verum, ut alii commoda nostra promoveant, ipsorumque actiones votis nostris accommodatæ sint, maxime cupimus. Ingratum itaque valde foret cum illis commercium, qui odium suum in nos nostrique contemtum passim proderent, siquidem ita ipsorum actiones fini, cur societatem ingressi sumus, h. e. amori nostrum ipsorum plane non respondere, experiremur. Ex eadem ratione, ut alii quoque honore afficiantur, atque bona omnium de illis existimatio sit, optamus, cum facile appareat, nobis quo-

quoque vitam acerbam reddi, nisi sociis nostris jucunde ac commode vivere datum sit. Sequitur inde, naturale quoque homini desiderium famæ ac bonæ existimationis inesse, quod nemo abjicere potest, nisi humanam naturam exuere velit. Illos enim, qui, nullius plane gloriæ studio se duci, vehementer contendunt, cum *Cicerone* Noster arguit, quod eo ipso, quo laudem despiciunt, prædicari se ac nominari velint. Homines vero societatem ingressi, non quando propinquis saltim aut vicinis colligantur, sed quocunque terrarum intervallo dijuncti vivant, quibuscunque Regibus aut Principibus pareant, omnes communi naturæ humanæ vinculo obstringuntur, maxime cum pro præsenti rerum in orbe terrarum statu nulla regio sit, quæ alii cuivis provinciæ non aliquo modo connectatur. Par itaque est, ut quilibet se ipsum, tanquam civem mundi, sive membrum magnæ illius communitatis humanæ, respiciat. Magna autem illa per orbem universum dispersa societas non ita sui juris est, nullius ex nutu pendere dicenda sit, sed omnes ac singuli unius Dei, tanquam supremi principis ac domini, imperio subjecti sunt. Ille enim, qui solicita cura magnaque sapientia orbem condidit, illum negligere credi nequit, sed tanquam communis generis humani parens liberorum suorum curam gerit, ipsorumque actiones secundum infinitam sapientiam ac bonitatem suam dirigit. Cum illo igitur quoque in societate vivimus, tanquam communi omnium principe, & qui quorumvis maximorum bonorum nobis autor est. Ea cum sit societatis humanæ amplitudo, illius naturalem instinctum corruptum valde ac depravatum esse credere proclive foret, qui non, ut actiones suas ipsi Deo, cui subjectus est, probentur, contenderet, cum, ut dictum est, gloriæ illud studium homini naturale sit, ut laudes ac amorem aliorum sociorum aucupetur. Quatuor vero gradibus desiderium illud, quo aliis probari cupimus, absolvitur. Primus gradus est, si quis non modo laudes ac bonam de se existimationem inter omnes per universum orbem homines venetur, sed Deo quoque inprimis, ceu supremo omnium Domino, placere studeat. Hoc, animi nostri cupiditatem nobilem prorsus ac vere divinam esse, testatur.

tur. Si quis Deum ab hoc desiderio suo excludat, illud uno gradu jam inferius, minus naturale ac depravatum, esse, apparet. Cui enim, veræ gloriæ cupido, grave illud esse non debebat, exprobrari sibi posse, quod domino, sub cujus benigno imperio omnes vivunt, probari non discupiat? Altero etiam gradu minus naturale est hoc desiderium, si non modo ipsum Deum, sed homines quoque, universi incolas, haud respiciamus, satis habentes, si actiones nostræ eorum censuram non mereantur, quibus iisdem moribus, eodem imperio humano, atque eodem patrio sermone, conjuncti sumus, quale corruptum animi nostri desiderium aura popularis, sive vana gloria, recte vocatur. Sed maxime depravatus ac infimi gradus est ille gloriæ appetitus, cum quis se suasque actiones nec Deo ipsi, nec humano generi, nec civibus suis, probari curat, & non nisi suorum, paucorumve, quibuscum versatur, laudes ac amorem aucupatur. Docet autem naturalis religio, hominem post mortem non destructum, sed existentiam ejus a Deo, communi generis humani parente, ita continuatum iri, ut homines, depositis corporis exuviis, homines adhuc in societate aliqua victuri sint. Quodsi igitur innatum nobis societatis desiderium, aliisque placendi studium perpetuum, ad futurum usque ævum extendamus, tum vero denique perfectissimum illud est, atque præclaram animi nostri sublimitatem magnitudinemque prodit. Concludit itaque tandem Pl. Rev. Autor, omnes homines, natura pariter ac ratione jubente, sectari non universalem modo, sed æternam prorsus, famam ac gloriam, quod sapientissimi quique palam profiteri non erubuerunt, seque affectui huic subjectos esse, honestum crediderunt. His principiis fultus, adversus Autorem Fabulæ de apibus porro in aciem procedit, exprobrans ipsi, quod incongrue omnem gloriæ cupiditatem humano generi vitio vertat, exulare eam plane jubeat, ac ambitionis contumelioso nomine convicietur, ut natam inde virtutem moralem eodem ictu prosternere facilius posset: innatum vero hoc principium cum igniculis quasi quibusdam incendi ac confirmari par sit, stimulos ejusmodi Autor ille probroso adulationis nomine traducit, indeque infert demum,

omnem virtutem ex ambitione nonnullorum, adulatione aliorum obſtetricante illamque nutriente, enatam eſſe. Cardo itaque rei in eo jam vertitur, ut, quomodo virtus moralis ex naturali illa ac rationi conſentanea gloriæ cupiditate nata ſit, demonſtretur, inque eo jam porro Rev. Autor libri hujus occupatur, quem per ſingula argumenta ſequi, nimis prolixum foret; quare, via duntaxat, quam ingreſſus eſt, Lectori noſtro præmonſtrata, noſtro officio defunctos nos eſſe, exiſtimabimus. Cum itaque quæratur, quomodo innatum hoc nobis veræ gloriæ ſtudium collocandum ſit, ut actiones noſtræ Deo ipſi, atque generi humano probentur, ſive quas edere actiones nos deceat, quæ commendationem ac laudem omnium mereantur; apparet, eas ita comparatas eſſe debere, ut ſingulorum ſuffragia non alia ratione, quam qua tanquam univerſæ ſocietatis membra ſpectantur, ferant. Ea ratione ſi ipſos latrones atque peſſimæ notæ homines quosvis metiamur, actiones noſtras illorum quoque calculo ut comprobentur, par eſſe. Cum vero commune principium, quod omne ens rationale, & Deus ipſe, ſi humano modo de ipſo cogitare licet, ſequitur, ſit ſui ipſius amor, eorumque omnium, quæ huic repugnant, fuga; intelligimus, omne ens rationale æque a nobis amari velle, ac nos ab aliis amari cupimus, unde ſequitur, actiones noſtras omnes ex ſincero aliorum entium rationalium amore fluere debere. Amorem hunc Dei atque proximi ſi pro objectorum diverſitate multis modis variari cogitemus, inde officia illa omnia reſultant, quæ explendo virtutem colere dicimur. Varias haſce virtutis ſpecies fuſius recenſet, atque ex poſitis a ſe principiis deducit Rev. Autor, & æternam ſimul entium moralium bonitatem antecedenter ad voluntatem Dei, ut Scholaſtici loquuntur, ſtabilire ſatagit. Occaſionem hæc ipſi ſuppeditant Adverſarium ſæpius caſtigandi, atque uberius demonſtrandi, quam abſurda ſit ipſius ſententia, quaſi virtus moralis ex mera Principum, Philoſophorum opera populo adulantium, ambitione nata ſit. Ut ſingulari ſpecimine probaret, ſalutem populi ex virtutis ſtudio fluere, addita Diſſertatione contra Adverſarium evincit, virtute morali mercaturam & mu-

tua

tua inter homines commercia promoveri, eandemque reipublicæ amplificandæ atque ornandæ egregie conducere. Adversarius enim, secundum proposita a se principia, ostendere susceperat, virtutem, licet forte privatis patris alicujus familias commodis inserviat, societati tamen universæ & communi patriæ bono multum haud prodesse. Prodiga vanitate, fastu atque luxuria, provocari ingenium humanum, ut mille modos excogitet, quibus aliorum stultitia oblectetur ac foveatur; ita, ut ille inprimis inservire commodis societatis universæ censeatur, qui plurimas novas artes manuarias invenit, quibus infinita fere hominum multitudo sustentatur, licet omnes non nisi pascendæ hominum vanitati accommodatæ sint. Provinciam igitur quamvis civium inprimis criminibus beatam esse, atque potentem & opulentam reddi. Homines enim primos terræ frugibus enutritos, ac sua quemvis sorte contentum fuisse, donec ingenio quorundam ac studio variæ sensuum illecebræ inventæ aliisque commendatæ fuerunt, quibus irretiti atque a naturali simplicitate deviantes luxuriæ se dare cœperint. Plur. Rev. Autor, fucum verborum huic argumento detrahens, reprehendit Adversarium, quod luxuriam temere vocet usum rerum illarum omnium, quibus vita hominum magis jucunda atque commoda redditur, siquidem ex stoico hoc rigore luxuriosus statim dicendus esset, qui ex usu eorum, quæ vitæ etiam necessaria sunt, aliquam voluptatem capit. Ipsa sobolis propagatio, ex peculiari Dei rerum humanarum cura, nunquam sine voluptate fit. Quis vero eum luxuriosum vocaverit, qui instinctum naturæ hac in re sequitur? dummodo moderate voluptate illa fruatur. Quis eum accusaverit, qui deliciis, quas benevolus naturæ autor generi humano obtulit, fruitur, etiamsi illæ ad vitam servandam necessariæ forte haud sint? Demonstrare inde pergit, magnitudinem atque continuum reipublicæ incrementum in ipsa virtute fundata esse, atque ex positis supra a Nostro principiis, amore nempe civium mutuo, sponte derivari; ab altera parte salutem ac incrementum populi Principum luxuria, quam presso semper pede sequitur civium oppressio, omnino destrui; licet, subditorum saluti egregie hæc

conducere, persuadere nobis Adversarius laboret. Sigillatim denique, quomodo mercatura, tanquam maxime appositum medium rempublicam augendi & ornandi, vera virtute stabiliatur, ac promoveatur, explicat, mox ad alteram libri partem, qua posita in priori principia uberius illustrat, transiens. Postquam enim hæc conscripserat, perlatum ad ipsum est Opusculum, nuper evulgatum sub titulo: *Inquisitio fundamentorum idearum nostrarum virtutis &c.* quo principium rerum moralium, a Nostro propositum, amor sui ipsius, accusatur publice, inque eodem profligando multum operæ insumitur. Illud igitur vindicare, atque uberius explicare, eamque suspicionem, quasi ab *Hobbesii* ejusque asseclarum partibus staret, longe a se amoliri, altera hac parte Rev. Autor instituit. Provocat primum ad experientiam, qua constat, sui ipsius amorem omnibus hominibus, imo ipsis animantibus, ita innatum esse, ut naturam animalem plane exuisse censendus sit, qui deponere illum vellet. Experimur quoque, naturam humanam ita formatam esse, ut, aliorum sensum jucundum, aliorum molestum sibi esse, percipiat. Dum vero illa persequitur, iisque ut potiatur ac fruatur, omni studio ac contentione connititur, hæc vero fugit ac odit, illud est, quod Rev. Autor noster amorem sui ipsius, atque innatum semet ipsum conservandi studium, vocat. Res itaque eo redire videtur omnis, ut principium hoc nobis innatum recte collocemus, eoque ita, ut par est, utamur. Notandum ergo est, in omni jucunda aut molesta perceptione tria esse, quibus virum sapientem probe attendere convenit; gradus diversos jucunditatis & molestiæ, durationem illius perceptionis, & quæ illam denique consequuntur. Tria hæc respiciens Rev. Autor methodo fere eadem, qua *Craigius* olim in *Theol. Christian. Princip. mathematicis* usus est, valorem perceptionis cujusvis definiri jubet, multiplicando gradus jucunditatis aut molestiæ, in tempus durationis, quo percipiuntur. V. g. si jucunda perceptio habuerit 6 gradus jucunditatis, atque 20 horis duret, valor hujus perceptionis erit 120. Eodem modo molestiæ momentum dimetiri licet, si observemus, jucundum & molestum prorsus sibi invicem opposita esse, ita, ut, quod

quod jucundum eſt, tanquam quantitas poſitiva, quod vero moleſtum eſt, tanquam negativa quantitas, ſpectari queat. Si itaque eadem in re perceptiones jucundæ atque moleſtæ ſimul obveniant, quomodo ſecundum notas addendi & ſubtrahendi regulas verus perceptionis illius complexæ valor æſtimandus ſit, apparet. Reſpiciendum vero quoque eſt tertium, de quo modo diximus, momentum, cui in metiendo cujusvis perceptionis valore attendendum eſt, ea nempe, quæ illam inſequuntur. Sunt illa vel aliæ perceptiones jucundæ, vel ex nexu rerum moralium priores perceptiones novæ excipiunt moleſtiæ, quarum momenta recte æſtimanda ſunt, ut prioribus perceptionibus, ſi poſitiva ſint, addi, ſi negativa, ab illis abſtrahi queant, v. g. ſi quis rem percipiat, cui 5 gradus voluptatis inſint, per 10 horas durantis, valor prioris hujus perceptionis erit 50. Illam ſi aliæ excipiant gratæ perceptiones, cum priori connexæ, quarum voluptatis gradus ſint 8, 20 quoque horis perdurent, hi numeri ſi in ſe ducantur, atque modo invento numero 50 addantur, dabunt abſolutum valorem gratæ illius perceptionis 210, conſequentiarum ipſius ratione ſimul habita. At, ſi gratam priorem perceptionem, cujus momentum erat 50, varia incommoda excipiant, quorum gradus doloris ſit 9, quæque per 20 horarum ſpatium perdurent, valor negativus 180 ſive momentum conſequentiarum moleſtarum, additus priori momento abſoluto 50, relinquit 100. Quantitate hac negativa ſignificatur, tantum ipſo nihilo, ſeu vel minima poſitiva voluptate minus ſupereſſe, vel, quod eodem redit, tantum moleſtiæ duntaxat aut doloris relinqui. Hac igitur methodo de vero momento rerum moralium, & quæ vere jucunda aut ærumnoſa nobis ſint, accurate judicare, atque ita, quid amori ſui ipſius conveniat, aut repugnet, dignoſcere licet. Ponamus enim, duas diverſi generis perceptiones eſſe, quarum altera, quæ *A* vocatur, mentem 15 gradibus voluptatis, per oculos, aures &c. omnium luxuriei inſtrumentorum ope in animum introductæ, afficiat. Durare fingamus hanc voluptatem 20 horis, nec ullius doloris aut moleſtiæ ſenſum illam inſequi. Alia vero perceptio, quæ *B* dicatur, 6 moleſtiæ

gradus habeat, qua mens torquetur ſtudio veritatis occupata, aut recto tramite incedens, eo propoſito, ut actiones ſuæ univerſo alicui entium rationalium ſyſtemati probentur. Fingamus, moleſtiam hanc 20 horarum ſpatio ferendam eſſe, ſed gignere conſequentem voluptatem 12 graduum, quæ 60 horis perduret. Apparet itaque futurum eſſe $A = 20 \times 15 = 300$ & $B = 12 \times 60 - 6 \times 20 = 600$. Eſt igitur $A:B = 300:600$. Valor poſterior prioris duplus indicat, in caſu poſteriori mentem perfrui voluptate, duplo majori ea, quam percepiſſet ex deliciis 15 graduum, per 20 horas durantibus, etiamſi poſt uſum voluptatis illius ſtatim in nihilum redacta fuiſſet, ne forte calamitate ſecuta involveretur. Si perceptionem jucundæ conſequentiæ in *B* ad 1000 pluresque annos, imo ad tempus infinitum usque extendamus, momentum abſolutum voluptatis ipſius *B* magis ſemper magisque creſcit. Si ſupponamus, jucundam perceptionem ipſius *A* malis, per infinitum tempus duraturis, excipi, reſultat inde quantitas negativa infinita, qua docemur, voluptatem illam breviſſimi temporis ipſo nihilo infinities deteriorem eſſe. Hiſce de inveniendo vero momento rerum, quæ vel bonæ vel adverſæ hominibus eſſe putantur, demonſtratis, Cl. Autor amplectitur quorundam e Philoſophis, in quorum claſſem *Socratem* quoque tranſcribit, ſententiam, quod hominis eſſentia mente abſolvatur, & corpus plane indignum ſit, quod hominis eſſentiam ingrediatur. Inde arguit, principium amoris ſui ipſius ita ſemper adhibendum eſſe, ut mentem potius, quam corpus, reſpiciamus, &, quod illi inprimis conducit, amplectamur, ſi vel voluptate perfrui licet, vel dolores perferre oportet. Cum Adverſarius expoſita a ſe principia eo valde commendari poſſe crediderit, quod antiquiſſimorum rei moralis doctorum placitis convenire illa viſa ipſi ſint, Noſter *Socratis* verbis, ex *Platone* petitis, demonſtrare ſatagit, hunc moralis Philoſophiæ reſtitutorem virtutem eo maxime argumento ſuaſiſſe, quod voluptate hominem maxima perfundat, & propterea vitia proſcripſiſſe, quod graviſſimi dolores ipſa comitentur. Inſtantias denique & exempla, quæ Adverſarius objecit, ut nullius plane præ-

præmii intuitu virtutem colendam esse evinceret, excutit, & prolixius in ostentatum illum affectum benevolum, de quo Adversarii principio rerum moralium loco supra citato in *Actis* his diximus, inquirit, aliaque ipsius principia examinat, quæ, si modo conceptus, verbis involuti, accurate resolvantur, cum suis prorsus conspirare, arbitratur.

REFLECTIONS UPON REASON &c.

h. e.

COGITATIONES DE RATIONE; EDITIO tertia, aucta & emendata.

Londini, sumtibus Wilh. Innys, 1729, 8.
Plag. dimid. 19.

LIcet, hanc non nisi repetitam Opusculi hujus editionem esse, ipse titulus prodat, civibus tamen nostris non ingratam ejus notitiam fore putavimus, cum paucis omnino scripta hæc Anglorum succincta inspicere contingat, quorum compendia in *Actis* his exhibere eo magis studemus, quod, maximam sæpe historiam ex ejusmodi schedis in magna Britannia nasci, experientia testetur. Constitutum Autori huic Anonymo videtur, abusum rationis strictim iis exprobrare, qui usum ejus insolentius jactitant. Argumentum itaque auspicatur explicando, quam diverso sensu pervulgata illa vox rationis ab hominibus, suo fere arbitratu varium ejus usum fingentibus, accipiatur, cum vix inveniatur error religioni, veritati, ac saluti & paci populi magis inimicus, quam creberrimus vocis illius abusus. Postquam enim sapientissimi quidam mortalium suam rationi dignitatem mascule asseruerunt, superstitione ac lethargo civium profligatis, quibus non ita multo ante fascinati, aliis sine ratione cæcam fidem habere obstringebantur, nostris temporibus, quo magis quis ineptus est, eo præsidentius insulsas cogitationes suas atque inficetas opiniones pro rationis dictamine obtrudere aliis præsumit. Sensu maxime obvio ac naturali ratio denotat *abstractam & idealem rerum veritatem*, sive illam analogiam, quæ inter universi naturæ systema-

ſtematis partes intercedit. Cum enim ſapientiſſimum Numen, quod ſummum Geometram *Plato* recte vocavit, mundum ſecundum numerorum, ponderum, ac menſurarum, leges compoſuerit, exacta inter partes harmonia deprehenditur, qua non modo ſibi inter ſe, ſed toti quoque machinæ, æque apte reſpondent, ac ſingulæ automati partes intentioni ac ſcopo artificis concinne accommodatæ ſunt. Huic vocis uſui magnum illum eloquentiæ Romanæ magiſtrum, *Tullium*, haud refragari, exemplis nonnullis Autor demonſtrat. Communi autem magis ſenſu vox *rationis* notat illam *animæ facultatem, quam intellectum vulgo vocamus*, qui de veritate ideali, ſiv relationibus ac proportionibus partium univerſi, judicat, easque comprehendit. Idealis enim hæc veritas æque proprie objectum intellectus vocatur, atque lux objectum oculi; neque dubium eſt, quin intellectus purus ac defæcatus objectum illud ſibi proprium æque certo percepturus eſſet, atque oculus, in juſta diſtantia collocatus, per medium congruum objecta viſus clare intuetur. Cum vero experientia doceat, illam virtutem intellectui innatam non eſſe, qua objecta ſua perfecte intueatur, ſed gradatim fere per partes nobis in cognitione noſtra progrediendum eſſe, ratio tertio loco denotat *argumentationem, atque ratiociniorum noſtrorum per varias ideas progreſſum*, quarum relationem, comparando propoſitiones, pervidemus, illisque datis novas veritates inde elicimus. Quarto denique ratio ſignificat *medium illud, quo intercedente veritatem propoſitionis alicujus explicamus ac demonſtramus*, oſtendendo convenientiam aut pugnam duarum idearum, longe a ſe diſtantium, ex certo nexu, quo alii tertio colligantur. Varium hunc vocis uſum denique colligens, Autor concludit, *rationem* eſſe *rectum ac juſtum mentis in ideis claris exercitium*, ac licet contendat, ideas duntaxat ſimplices ratiocinii noſtri materiam proprie dici, atque compoſitas ideas, ex actu mentis reflexo natas, improprie ita vocari, argumentorum tamen noſtrorum, in utrovis idearum illarum genere fundatorum, eandem certitudinem eſſe, agnoſcit. Ita in abſtractis hiſce ac a ſenſu remotis veritatibus verſatus, ne nauſeam lectori

ctori moveat, argumentum hoc dictis variis in patronos schematis pantheistici condire satagit, &, quod ratione humana in veritatibus idealibus incongrue abutantur, ipsos objurgat. Cum enim recte asseratur, necessariam atque æternam inter bonum & malum differentiam intercedere, atque in ipsa rerum natura deprehendi immutabilem convenientiam aut pugnam, quæ legem quamvis positivam antecedat, homines illi inepte inde inferunt: si veritas propositionum æterna ac necessaria est, ipsas ideas, quæ propositiones ejusmodi ingrediuntur, tales quoque esse, necesse est. Et, cum ideæ sint formæ, ab externis objectis menti impressæ, objecta necessario quoque æterna erunt, si ideæ æternæ ac necessariæ sunt. Atque hinc concludunt, ex ipso adversariorum suorum testimonio, hoc universum, sive τὸ πᾶν, illud unum æternum ac necessarium esse, quod Deum alii vocant. Respondet ad hæc Autor, duorum generum ideas nostras esse, aliasque ex objectorum externorum in sensus nostros actione nasci, quæ adeo æternæ dici nequeunt, alias vero ab æterno in mente divina, tanquam caussam, partim exemplarem, partim efficientem hujus universi, extitisse, de quibus multa erudite *Philo* commentatus est, ex cujus scriptis aliquot loca Autor adducit. Vel hoc igitur Pantheistarum exemplo constat, rationem rectam veritatem quidem semper assequi, non tamen fatali quadam necessitate eam ipsi obtrudi, cum ratio & naturali & morali morbo corripi queat, quarum contagio omnes ejus cogitationes inquinentur. Itaque in veritatis cultore, Philosopho, aut, ut hodie loqui amant, viro libere cogitante, candorem ac industriam requirit, h. e. partim sincerum veritatis studium, atque animum paratum utendi omnibus mediis, quibus verum assequi licet, partim dextrum mediorum horum usum, ne quis absterreri se patiatur impedimentis ac spinis, quæ veri inventionem remorari aut turbare poterant. Qua occasione Autor sectæ illius libere cogitantium stuporem atque rerum omnium ignorantiam graviter reprehendit, indignatus, quod vitiis his impliciti, religionem, quam rationibus profligare haud valent, inficeto risu prosternere instituant. Fatetur, satis sibi constare, viros

 non-

nonnullos incredulitatis propagandæ caufa, eoque propofito, ut religionem omnem everterent, in focietatem coiviffe, fed fancte teftatur, neminem fibi innotuiffe rebus divinis in fenectute inimicum, qui non in juventute fcelestus fuerit. Si tamen nonnulli ex ipforum numero inveniantur, qui omnem rationis ufum haud ejurarunt, in eorum gratiam demonftrare fufcipit, quod nec naturalis, nec revelata religio quicquam præcipiat, quod fanæ rationi repugnet. Nihil vero rei fibi habendum effe ratus cum iis, qui Pantheiftarum placitis fubfcripfere, obfervaffe fe recordatur, plurimos eorum, qui religioni infultant, aperto marte fummi Numinis exiftentiam, immortalitatem animæ humanæ, atque futuræ vitæ præmia vel pœnas, aggredi non audere. Supponit itaque, Deum effe, eumque infinite bonum, fapientem ac potentem, atque omnium rerum autorem, & mortales ita ab ipfo creatos effe, ut immortales fint. Inde ftatim digreditur ad demonftrandum, nihil in libris veteris vel novi Teftamenti contineri, quod rationi repugnet, aut obviæ ac communi veritati contradicat. Ex bonitate Dei ac omnipotentia fequitur, Deum voluntatem fuam hominibus tanquam certam actionum humanarum normam revelaffe, neque adeo rationi repugnat, afferere, tabulas ejusmodi extare, quibus leges a Deo præfcriptæ contineantur. Neutiquam vero animus eft Autori, argumenta pro excellentia atque divina autoritate librorum S. Scripturæ figillatim recenfere, quod alii jam permulti inter antiquos & recentiores oraculorum divinorum vindices accurate executi funt, fed demonftrare duntaxat fufcipit, nihil abfurdi, aut quod fibi ipfi contradiceret, in libris illis inveniri, quicquid divinæ veritatis ofores criminentur. Arbitratur enim, fi hoc adverfariis perfuadeat, animos ipforum præparatum iri ad pervidendum facilius, quam falubria fint facrorum librorum præcepta, quam fancta dogmata, & quantum tum naturæ luminis dictata, tum doctrinas alias, quarum originem divinam impoftores nonnulli finxere, antecellant. Hoc igitur evicturus, figillatim expendit S. Scripturæ 1) hiftoriam, 2) miracula, 3) præcepta, & 4) myfteria, atque felectis exemplis comprobat, miracula a Mofe

Mose aliisque divinis vatibus edita, mysterium S. Trinitatis, incarnationem Christi &c. nihil complecti, quod rationi adversum sit, licet modum rerum illarum, quo factæ sunt, ratio haud capiat. Distinctionem inter ea, quæ supra & contra rationem sunt, vindicat, atque *Lockii*, viri parum sane creduli, & audacissimi inanium vocum contemtoris, autoritate tuetur, maxime cum Physices non ignaris abunde constet, quam pauca sint inter ea, quæ quotidie ante oculos nobis obversantur, quorum causas accurate explicare, aut modum, quo fiunt, indicare valeamus. Nobis vero singula argumenta, quibus copiose demonstrat, nihil in S. literis tradi, quod rationi repugnet, excerpere non licet, sed monuisse sufficiat, Autorem collectis hisce copiis evincere, cum palmaria S. Scripturæ dogmata nihil absurdi tradant, possibile saltim esse, illam veracem esse. Inde porro colligit, quemlibet obstringi, ut studiose inquirat, an liber ille, cui divinam autoritatem Christiani tribuunt, vere sit Dei verbum, siquidem & præsentis & futuræ vitæ nostræ æternæ salus inde pendeat. Objurgat cives suos, quod nuper cœca divitiarum, ex commercio per mare australe propositarum, cupiditate non modo omnes in vana hæc & inutilia bona converterint cogitationes, sed scurræ cuivis, spem illarum fraudulenter insusurranti, fidem confestim habuerint, cum de æterna salute sua vix cogitare dignentur. Porro indignatur illis, quod interneeinum in sacri ordinis viros odium prodant, licet experientia convinci facile queant, viros probos atque longe honestiores ordini huic adscriptos inveniri, quam sint veteratores illi, qui, ostentata magnarum opum spe, alios pecunia emungant. Homini igitur, cui salutem suam serio curare animus est, suadet, ut primum præconceptas mentis opiniones proscribat, deinde affectuum impetus refrænet, cum animus sedatus atque ab omni vanitate purgatus æque requiratur in homine de rebus moralibus judicaturo, quam exquisita principiorum Euclidis notitia in Mathematico, qui subtilia recentiorum inventa intelligere, aut judicium de illis ferre suscipit. Viro ita præparato rationis usum haud dissuadet, sed graviter potius imperat, imo in se recipit, se hominem hac virtute animi or-

natum, etiamsi liberrime cogitet, ducem sequi haud detrectaturum esse. Libere enim hac lege cogitans est candidus veritatis cultor, verus Philosophus, atque ab omni vanitate ac superstitione longe alienus. Ita libere olim cogitarunt veteres veritatis ac rationis patroni, & inter ipsos paganos vindices strenui, *Pythagoras*, *Socrates*, *Plato*, *Plutarchus*, *Tullius*, alii, qui gravissimis rationum momentis errores & vitia temporum suorum epidemica intrepide oppugnabant, & sagacissimi intellectus sui virtute genuinos naturæ divinæ atque animæ humanæ conceptus rimati, profundeque compagem & œconomiam hujus universi, ac solicitam providentiæ Dei pro conservatione ejus curam, introspicientes, luculenta illa religionis naturalis systemata condebant, quibus ignorantia, superstitio & idololatria, pestis illorum temporum, penitus prosternebantur. Certe *Socrates* vitæ discrimen pro veritate, quam indubiis rationum momentis intellexerat, adire, veritus non est. Sancti vero, Martyres, atque Patres priorum Ecclesiæ Christianæ seculorum, tormentis a fide in Christum crucifixum se abstrahi haud patiebantur, atque evidentibus innixi rationibus, & divina luce collustrati, tum crassos paganorum errores, tum pertinacem Judæorum caliginem fortiter impugnabant. Eadem animi constantia, & cogitandi libertate patres nostri, qui Ecclesiam his seculis ab erroribus purgarunt, dignitatem atque autoritatem rationis tuiti sunt adversus illos, qui Christianos jubebant, proscripto rationis usu, Ecclesiæ dictatis cœco obsequio subscribere. Horum vestigiis ut insistamus, omnes gemino respectu obstringi nos, partim tanquam homines ratione præditos, partim tanquam viros honestos, Autor uberius demonstrat, exprobrans interea seditiosis hominibus tumultus, quibus suam rationi dignitatem asserere incongrue instituunt, eaque facundia argumenta sua exponit, ut sperari queat, certe optandum sit, homines, infidelium quorundam gregem huc usque libidine vel animi impotentia secuti, qui argumenta pro religione subtilia vix assequuntur, meliora ex hoc Opusculo, ad populi captum accommodato, cognoscant tandem.

REFLE-

REFLEXIONS CRITIQUES SUR LE TRAITé de l'Usage de differentes saignées &c.

i. e.

CHEVALIERII, MED. D. ET PROFESS. Animadversiones Criticæ in Tractatum de Usu diversarum Venæsectionis specierum, præcipue illius, quæ in pede instituitur.

Lutetiæ Paris. apud Rollinum, patrem, 12. pagg. 500.

ORta est aliquot abhinc annis inter Galliæ Medicos de venarum in diversis corporis morbis secandarum selectu, non minimi in praxi Gallorum, quibus primum fere & ultimum in plurimis affectibus venæsectio est remedium, momenti controversia. *Hecquetus* in observationibus circa venæsectionem in pede, eam Gallis minus accommodatam, illique, quæ in brachio adornatur, multum postponendam, asseruerat: *Jo.Bapt. Silva* contra prærogativam venæsectionis in pede præ illa in brachio mascule defendebat. Uterque suam sententiam, tanquam gravibus in ægrotantium sanatione erroribus evitandis utilem atque necessariam, sanguinis circulationi & genuinis Hydrostatices principiis innixam, stabilire conatus est: suos pariter uterque asseclas, pro ejus veritate tanquam pro aris & focis decertantes, atque non de otiosa scholarum quæstione, sed de vita hominis, hic agi clamantes invenit. Hos inter præsens quoque *Chevalierii* Tractatus prodiit, in quo priorem libri, a *Silva* editi, partem, fundamenta hypotheseos jacientem, a capite ad calcem modesta crisi expendit, alteram, quæ proprie *Hecqueto* opposita erat, prorsus intactam relinquens, cum ab ipso autore sententiæ suæ defensionem parari compererit. Triplicem scilicet effectum omnis in corpore venæsectio producit, dum primum certam totius sanguinis massæ quantitatem e corpore evacuat, deinde ad certas corporis partes majorem sanguinis copiam, quam ante sectionem eo ferebatur, derivat, insimulque ab opposita parte cruorem abundantem revellit. Omnis igitur in eligendo vasis aperiendi loco pru-

dentia Medici in eo verſatur, ut, quæ derivationem certis in partibus cauſentur, quæve revulſionem ab iisdem producant, vaſa, probe diſpiciat. Hinc tota lis enata eſt: *Silva* venæſectionem in brachio, majorem in ſubclaviam arteriam, & inde orta capitis vaſa ſanguinis affluxum concitare, ſicque in omnibus capitis affectibus a congeſtione ſanguinis pendentibus manifeſto nocere, putat: contra *Chevalierius* eandem in truncum quidem ſubclaviæ ſanguinem derivare, at vero eo ipſo, dum in ramis externis, ob venam apertam, minor eſt vis renitendi, omnem impetum eo deferri, ſicque partem, alias ad caput tendentem, re ipſa ab internis ramis revelli docet, hinc in capitis morbis ab ea ſemper initium ducere jubet. Venæſectionem vero in pede *Silva* tanquam apprime utilem, & primo loco inſtituendam, commendaverat: contra quam tamen *Chevalierius*, multis argumentis inſurgit, atque illam in plethora valde turgente, antequam vena brachii ſecta ſit, inſtitutam, non ſolum in omnes partes, quæ ab aorta deſcendente ramos accipiunt, ſicque viſcera nobiliſſima ſanguinem copioſe derivare arbitratur, ſed ipſos quoque pulmones, (ad quos nihil inde redundare poſſe *Silva* defenderat,) illa uberiori ſanguine infarciri demonſtrat. Ut eo rectius Lectori de idea, quam *Chevalierius* de derivatione & revulſione ſibi formavit, conſtet, novem illas regulas, quas pag. 348 ſeqq. exhibet, & ad quas toto in Tractatu ſæpius provocat, huc transferemus.

1. Venæſectio reſiſtentiam trunci arteriæ eodem gradu minuit, quo illa in ramo minuitur, qui ad venam apertam ſpectat.

2. Antequam venæſectio novam ſanguinis quantitatem in truncum arteriæ derivat, illa, quæ ipſo ſectionis momento in utrumque ramum dividenda, in illo continetur, pro ratione reciproca reſiſtentiarum inter illos diſpertitur.

3. A ramo oppoſito tantum ſanguinis revellitur, quantum in illum, ubi reſiſtentia debilitata eſt, derivatur.

4. Derivatio incompleta æqualis eſt derivationi, quæ in trunco obſervatur, & revulſioni varianti in ramo oppoſito.

5. Summa derivationis in truncum, diviſa in utrumque ramum,

mum, quorum alter derivationi, alter revulſioni expoſitus eſt, conſtituit differentiam, inter ſummam derivationis in ramo, ubi vis reſiſtendi eſt imminuta, & ſummam revulſionis in ramo, ubi vis reſiſtendi manet eadem.

6. Summa derivationis in truncum eadem ratione inter duos ramos dividitur, qua ſanguis momento ſectionis inter eosdem diſtributa eſt.

7. Poſt diviſionem ſummæ derivationis in truncum, inter binos ramos, derivatio completa in ramum, cujus vis eſt imminuta, ſuperat ſummam derivationis in ipſum truncum.

8. Exceſſus derivationis in ramum, quo derivationem in truncum ſuperat, æqualis eſt revulſioni, factæ in altero ramo, cujus vis permanſit illibata.

9. Derivatio facta in truncum imminuit quidem quantitatem revulſionis, in altero ramo expectandæ, ſed nunquam prorſus ad nihilum reducit.

Harum regularum uberiorem demonſtrationem & in ipſa controverſia applicationem ſpecialem qui deſiderant, Lectores, eos ad ipſum Tractatum ablegamus, in quo plura præterea, v. g. de ſectione jugularium in angina, item de ſectione venæ brachii lateris oppoſiti in pleuritide &c. lectu non injucunda invenient.

PETRI CHRISTOPHORI BURGMANNI, M. D. Succinctum Hypotheſeos STAHLIANÆ Examen, de Anima rationali, corpus humanum ſtruente, motusque vitales tam in ſtatu ſano, quam morboſo, adminiſtrante.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchii B. filium, 1731. 8.
Plag. 17.

INtricata illa de principio hominis vitali quæſtio, per tot ſeculorum decurſum a ſummis ſubinde ingeniis tractata, nondum adeo accurate a quopiam deciſa eſt, ut communem ulla ex receptis hypotheſibus eruditorum applauſum obtinuerit, vel

vel in posterum consecutura videatur. Inter reliquas nostro hoc ævo Celeb. *Stahlii* sententia, qua animam rationalem principii vitalis munere fungi statuit, præ ceteris fere caput extulit; quæ tamen multorum ex opinione non levibus premi difficultatibus credita, atque omni conatu impugnata est. Horum partibus Cl. hujus Schediasmatis Autor quoque accessit, qui pro triplici, quod animæ rationali respectu corporis tribuitur, officio in tria hanc Disquisitionem Capita digessit. In primo, an animæ rationali corpus suum struendi potentia competat, disquiritur; in secundo, an illa in statu sano motus vitales administrare dici queat, examinatur; in tertio denique, an illa in statu morboso hos motus salutari consilio dirigat, excutitur. In singulis ita versatur, ut *Stahlianorum* hypothesin propriis ipsorum verbis proponat, quo scopo præsertim Cl. *Alberti*, Prof. Hal. qui omnes Medicinæ partes succinctis thesibus complexus est, scripta sibi delegisse videtur, ita tamen, ut, si quod præterea majoris momenti argumentum apud Cel. *Stahlium*, vel alios ejus asseclas, occurrat, idem silentio non prætermittat, deinde cuivis argumento succinctam refutationem subjiciat. Ut aliquo saltem specimine Lectoribus de Autore nostro constet, Cap. I §. 26-30 de argumento, quod a deformatione fœtus ob imaginationes matris desumitur, quodque ab illis non ultimo habetur loco, differit, quas illi, cum anima fœtus ab anima matris communicari, & ab illa deinde in formatione corporis proprii exprimi, statuunt: ubi docet, animam fœtus, quamdiu ille in utero hæret, ob defectum mediorum percipiendi, nullas de rebus sensualibus atque materialibus formare, adeoque multo minus imitari posse ideas: imo modum cognoscendi animæ in fœtu, ex ipsorum propria hypothesi, hoc assertum refellere, cum illa in toto formationis negotio per simplicem solum rationem, quæ res sine crassa præfiguratione cognoscat, operetur; hæ vero ideæ de figuris rerum sine ratiocinatione comprehendi nequeant: denique, modum hujus inter animas matris atque fœtus commercii nulla probabili a Viris Cl. ratione explicari posse, monet. Quare id saltem hoc argumento evinci putat, quod anima matris se interdum

dum negotio formationis immiſceat, atque ejusmodi ideas ad corpus fœtus, quamvis præter intentionem ſuam, transmittat: quæ ipſa ſententia cum multis adhuc dubiis ſit obnoxia, atque totum hoc problema inter difficiliora non immerito referendum ſit, optaremus, ut, ſi quem diſtinctum ſibi hac de re formavit Cl. Autor conceptum, uberius de illo expoſuiſſet, digno ſane, quod data opera curatius indagetur, phænomeno. Non minus lectu digna ſunt, quæ Cap. II §. 21 ſqq. contra animæ in motibus vitalibus directionem urget: quod, ſi illam ab anima pendere ſtatuatur, conſcientia horum motuum illi neceſſario tribuenda ſit. Etſi enim animæ non ſemper modus, quo hoc vel illud agit, diſtincte innoteſcat, illud tamen, quod agat, eam profecto latere nunquam poſſe; cujus contrarium cum quivis in ſe ipſo experiatur, dum ne perſpicaciſſimus quidem de hac proprie animæ operatione quicquam percipit, firmiſſimum inde contra hanc ejus potentiam argumentum necti poſſe, arbitratur. Ex eodem fundamento contra ſenſum, quem animæ tribuunt, vitalem, quo illa de noxis corpori ſuo imminentibus, materiæque peccantis qualitate & quantitate edoceatur, & ſecundum hanc perceptionem motus neceſſarios inſtituat, Cap. III §. 6 ſeqq. fuſius diſputat. Noſtrum vero non eſt has componere lites; id ſaltem optamus, ut, ſi quis ex ſchola Celeb. *Stahlii* reſponſionem adhuc aliquam paret, dignam eruditis controverſiis modeſtiam, cujus Autor noſter ſatis ſtudioſus fuit, tueatur, ne convitiis & ſalſis dicteriis, quorum metu diu ſe ab edenda hac Diſquiſitione deterritum fuiſſe in Præfatione fatetur Autor, ſe invicem laceſſendo, ſe pariter atque res ipſas aliorum riſui exponant.

NOVA LITERARIA,
CUM ELOGIO
JOANNIS BURCHARDI MENCKENII.

INauſpicatæ his *Actis*, Muſisque forſan bonis omnibus, nuperrimæ Calendæ Apriles fuere. Extulit enim Lipſiá noſtra, ſat graves ab aliquo tempore plagas paſſa, jam-

jamque fere nescia solatii, funus *Menckenii* sui, illius *Joannis Burchardi*, quem per annos octo & quinquaginta alumnum, doctorem ultra annos tres & triginta habuit, illius *Menckenii*, quem suis ipsa notavit oculis, &, quoad viveret, in civium suorum numeravit nobilissimis. Neque forsan inter exteros, quibus hæc scribuntur maxime, deerunt *Menckeniano* nomini tam amici, qui tristissimi hujus nuncii horrore perculsi, & e longinquo videntes lachrymantem Lipsiam, in societatem doloris luctusque veniant, & *Menckenio*, viro bono, idque per omnem vitam agenti unice, ut pro virili parte literarum decus tueretur, artiumque florem conservaret, longiorem vitæ usum concessum vellent divinitus. Tulit enim hunc, quantum recordamur, Divus noster laborum, quos pro honore patriæ lubens sustinuit, suorum omnium fructum olim, ut, bene factorum & industriæ præclaræ laudem consecutus, amantissimos sui haberet non Germaniæ tantum, sed Britanniæ etiam, Italiæ, Galliæ, & si qua alia gens non abhorret a literis, primi ordinis eruditos quoscunque. Quibus satis intelligentibus per sui honestatem ingenii, esse aliquid in *Menckenio*, non ex plebe cuivis datum, &, de universis ejus in literas meritis optime existimantibus, nulla sane re majorem amandi laudandique sui materiam præbuit, quam, quæ posita ab ipso est in excudendis ornandisque *Actis* hisce, opera haud sane ignobili, ita comparata prorsus, ut in eorum, quibus in deliciis sunt bonæ literæ, communem uberrimumque fructum redundaverit. Cujus negotii, utpote non omni destituti gloria, quin & conjuncti cum voluptate quadam, cum ipse a parentis, *Ottonis*, inde obitu impositam sibi curam haberet, continuo quinque & viginti annorum spatio totus in eam incubuit, nec nisi cum vita ipsa, quod vel Actorum Mensis *Aprilis*, nuper demum exire in lucem jussus, satis docere quemque potest, eam deposuit. Quin, eorum, quibus Operis hujus institutum non est adeo incognitum, & annorum, vel præsentis, vel superiorum, pervolutata passim Volumina, fore neminem, arbitramur, qui non in eo nobiscum consentiat, magno utique labore, & literarum commercio cum exteris amplissimo, sumtibus denique, non

ero-

erogandis homini avaro cuilibet, ex omni terrarum parte conquisitam *Menckenio*, advectamque peregre fuisse illam librorum, quos in compendium hic redactos cernimus, insignem copiam. Ita enim existimabat olim non ignarus istarum rerum *Menckenius*, ut dignitatem quandam laudemque præcipuam, nondum occupatam a ceteris Diariorum Ephemeridumque, quarum turmas & phalanges innumerabiles inde a semiseculo dedit Gallia, Britannia, Belgium, & nihil non monstrorum parturiens in suum dedecus Germania, scriptoribus, suis *Eruditorum Actis* acquireret, in eo elaborandum sibi cumprimis esse, ne vulgaria nimis, & in triviis compitisque obvia, aut quorum facile carere lector posset notitia, omnes libri paginas, destinatas melioribus, implerent, nec rudi magis plebeculæ & in elegantiori studiorum genere tirunculis, quam exercitati & ad maturitatem perducti ingenii viris hæc viderentur scripta, deinde ut, qui de libris recens editis publice dicerent sententiam, hi probe gnari hujus artis essent, opinionemque doctrinæ haberent, & Latine scirent eleganter scribere, denique ut ab his ipsis longissime abesset vel vituperandi libido petulans, vel laudandi studium præposterum, essentque omnia, quæ dicerentur, non minus ad rigorem veritatis, quam ad mollem, si fieri posset, lenitatem composita. Quæ omnia cum satis, ut nos quidem opinamur, per tantum temporis decursum partim præstita, partim curata, ab eo diligenter sint; jam, quod facile providemus, oppido multi erunt, qui, erepto rebus humanis *Menckenio*, infausta quævis ominentur *Actis* hisce, & velut jam in extremo sitis tristissimas parent exsequias, multas forsan, si quis labantes has Musas suis sustentare humeris laboret, ei gratias acturi. Neque timoris sui habere causas illi prorsus nullas videntur; quandoquidem eam esse literarum plerumque sortem constat, ut unius viri ortu efflorescant pulchre, decrescant item unius interitu, easque rerum vel optimarum scimus esse vicissitudines, ut, cum in supremo constitutæ fastigio videntur, tum fini suo intelligantur esse quam proximæ. Age tamen, ne, cum nihil timendum sit *Actis* nostris, ipse forsan

funeſtus ſit timor iſte; obviam eamus malo huic admodum terribili, excogitato in certiſſimam Muſæ noſtræ perniciem, niſi armis oppugnetur, dum adhuc in herbis eſt, animisque omnibus. Id igitur, qui ſiniſtrum ex obitu *Menckenii* omen accepere, & nobis ceteroquin bene cupiunt, ſibi habeant ſolatii, ſupereſſe ex *Menckeniana* ſtirpe ſurculum, *Fridericum Ottonem*, filium, inauditum forſan multis nomen, & nullis illuſtre meritis, at ſuis, modo bonis conatibus bona fata adſint, brevi exſoluturum ſe tenebris. Is, æmulaturus aliquantulum paternam avitamque gloriam, & in commodis publicis poſthac, quantum in ipſo eſt, elaboraturus, hæreditate paterna acquiſitam hanc provinciam, hoc dulce & jucundum negotium, hoc decus, partum *Menckeniano* nomini, conſervabit omni ſtudio, nec committet unquam, ut, quæ plauſibus excepta huc usque omnium fuere, ipſius culpa gratiam perdant dignitatemque priſtinam. Quin, natura ita formatus, ut eorum, qui magnam exiſtimationem doctrinæ habent, amore nihil ipſi ſit optatius, ea etiam edoctus omnia, quorum habenda eſt ratio futuro Actorum editori, & tractandis his rebus jam ſatis inde ab aliquo tempore aſſuetus, efficiet in poſterum, ut intelligant iſtarum rerum æſtimatores recti, nihil ab ipſo laboris intermiſſum & induſtriæ, nec ullis ipſum peperciſſe ſumtibus, ut ſelectiſſima quæque atque cognitu digniſſima eruditis per terras late omnes poſſent innoteſcere. Neque vero ingenioli ſui aut eorum, quæ ab ipſo expectari poſſunt, tantus oſtentator eſt, ut, virorum longe ſe ipſo doctiorum opera & conſilio carere ſe poſſe in re tam gravi, exiſtimet. Horum potius cum maxima ſit penes ipſum autoritas, atque bene adhuc recordetur ipſe, quam fructuoſa parenti olim, *Joanni Burchardo*, evenerit eorum amicitia, non conſultis iis quicquam audere in poſterum, turpe admodum & ingenio liberali putabit indigniſſimum. Itaque eos omnes, quorum ſtudio & diligenti cura factum eſt, ut compoſitiſſima ad hunc usque diem prodierint, quæcunque de libris novis in Opere *Actorum* dicta ſunt, verbis humaniſſimis rogatos cupit, illius benevolentiæ, qua complexi olim parentem ſunt, in filium redundare patiantur particulam,

ticulam, & inquirendo in librorum pretium, horumque summas percensendo breviter, afferre aliquid ad rei literariæ decus & emolumentum pergant. Cumque ab eorum humanitate expectari hæc posse certissime confidat; vicissim, ad officia quævis ipsis præstanda fore se promtissimum, & eorum de se merita laudaturum palam, data dextra & publicis his tabulis religiose spondet. A Typographis autem, iis maxime, qui procul a terris nostris libros novos vendunt, summis precibus id expetit officii, ut, si quid illic locorum prodierit Operum præstantiorum, quæ non nisi magnis sumtibus transferri ad Germanos solent, id, addito pretii, quo venditur, indicio, mittere ad ipsum ne graventur. Etsi enim, quæ gratis missa, erunt ei omnium acceptissima; libenter tamen, quanticunque fuerint, sumtus feret, modo non, quæ bona sunt, & in officinis nostris raro obvia, expectentur ipsi frustra prorsus. Ceterum, cum probatissimum semper eruditis, quotquot hæc nostræ legerunt, fuerit omne hujus Operis institutum, ejus in posterum se geret observantissimum, nec quicquam in eo mutabit temere, nisi quod *Observationes*, quæ vocantur, *literarias*, utpote quarum cupidissimos cognovit multos, majori, quam factum huc usque, numero e suis in lucem vocabit tenebris. Itaque non de ipso tantum, sed de omnibus, quibus hæc bellaria esse solent in deliciis, optime merebitur, qui hujus generis scripta sua, in scriniis adhuc servata, docte scripta & ingeniose, nec materiam datura infinitis litibus, benevole cum ipso liberaliterque communicaverit. Etsi enim librorum haudquaquam nos esse negligentes decet, nec omne chartarum spatium impleri fas est Observationum Animadversionumve plaustris; ex utraque tamen parte officio nostro nos facturos speramus satis esse, si ad Supplementa Operis, diligentius olim, quam huc usque, edita, revocanda in usum pristinum curam converterimus cogitationemque nostram.

Monenda hæc, tam nostra, quam Lectorum, causa, duximus, ne sinistra quæque & aliena a consiliis nostris spargere in vulgus audeat livor improbus, hujusque bona soror, calumnia. Jam, ut monumento publico *Menckenii*, sat digni hoc honorum genere, conservemus memoriam, vitam ejus ac gestorum

inter eruditos historiam, & quicquid de eo magnum ac singulare dici potest, breviter strictimque commemorabimus. Originem *Menckeniana* domus Oldenburgo ducit, urbe Saxoniæ inferioris haud ignobili. In civitatem hic receptus abavus *Menckenii* nostri, *Helmricus*, hæreditate hæc jura transtulit ad filium, *Ottonem*, & nepotem, *Joannem*, quorum singuli mercaturam fecere sat quæstuosam, & honesto vivendi genere laudem inter cives suos meruere. Is *Joannes*, antiquæ homo fidei & pietatis, filium genuit *Ottonem*, qui, relicta domo patria, commigravit Lipsiam, & studiorum hic omnisque fortunæ sibi sedem fixit. Cujus quæ fuerint postea in hac Musarum officina munera publica, quæ in literas & Academiam merita, abhorret ab instituto nostro, hic exponere. *Ottoni* huic debemus *Joannem Burchardum* nostrum, qui lucem aspexit Lipsiæ sexto Idus Aprilis, ad propagandam natus amplificandamque patris gloriam, & beneficam satis in formando se naturam expertus. Matrem coluit *Magdalenam Sibyllam*, gentis *Berlichiana*, matronam omnibus sexus sui virtutibus condecoratissimam. Horum cura parentum optimorum factum est, ut, qui ab ineunte ætate documenta multa ingenii præbebat excellentioris, ad spem patriæ feliciter adolesceret *Menckenius*, animumque confirmaret in recti bonique studiis nobilioribus. Præceptores, qui primis erudirent eum literarum elementis, dati sunt *Menckenio* admodum juveni M *Paulus Antonius*, publicus deinde in Academia Halensi Theologiæ doctor, M. *Gleitsmannus*, scholæ postea Cizensis Rector, M. *Christianus Snedermannus*, & *Georgius Lebrechtus Wilckius*, rerum sacrarum in terra Misnensi Præfectus jam longe meritissimus. Ex quorum institutione tantum profecit brevi tempore, ut jam anno ætatis suæ decimo septimo civibus Academicis adscriptus, inter vota parentum gradum facere ad altiora potuerit. Jam, studiorum suorum rectam initurus rationem, primum ad Philosophiam animum applicuit, quam ex ore hausit parentis, *Ottonis*, nec non *Hardtii*, Philosophiæ laude & auditorum numero vix illo tempore habentis parem. Quorum præceptis probe innutritus, haud ita multo post A. 1694

supre-

ſupremos conſecutus eſt in Philoſophia honores, & cum his conjuncta jura Academica eodem anno vindicavit ſibi Diſputatione publica *de Auguſtorum Auguſtarumque conſecratione ex numis.* Quibus poſitis illuſtriorum munerum dignitatumque velut fundamentis, anno ſubſequenti in Ordine Philoſophorum occupaturus locum, *de eo, quod decorum eſt*, primam, & A. 1696 alteram de *Monogrammate Chriſti*, publice defendit Diſputationes. Quæ cum ita comparata eſſent publica ingenii ſpecimina, ut magnam penes eruditos concitarent expectationem *Menckenii*; jam ad majora connitendum ſibi ratus, Philoſophiæ adjunxit ſacrarum literarum ſtudia, & in ſcholis ſuis frequentem auditorem habuere *Jo. Olearius, Jo. Cyprianus, Imman. Hornius,* & *Jo. Schmidius*, quibus, utpote ſummæ celebritatis & exiſtimationis viris, acceptam retulit doctrinæ ſuæ partem maximam. Nec abjecit tamen penitus elegantiora humanitatis ſtudia, quippe quorum inde a teneris ad extremum usque vitæ tempus fuit amantiſſimus. Dedit inprimis ſe totum Eloquentiæ Germanicæ, & in *Oratorum Teutonicorum* ſodalitate, quæ ad hunc usque diem florem conſervavit priſtinum, ingenii ſæpius fecit periculum; in Philologicis vero hortis excurrendi ampliſſimum *Anthologorum* Collegium, ne nunc quidem extinctum, occaſionem ei ſuppeditavit perquam commodam. Tum vero, perpolitus artibus ingenuis, & ad curas graviores bene præparatus, ut & parentis, & eorum omnium, qui oblectandi ingenii & locupletandæ eruditionis cauſa terras olim peragrarunt longinquas ſtudiisque cultioribus florentes, exemplum imitaretur laudatisſimum, relicta per aliquod tempus Lipſia, in Belgium Angliamque, ampliſſimas bonarum artium officinas, nobile meditatus eſt iter, idque cum amico ſibi conjunctiſſimo, M. *Frid. Wilh. Schützio*, jam Theol. D. & in urbe patria rerum ſacrarum curam gerente, deque his merente optime, præclare admodum laudabiliterque confecit. Belgium ingreſſus, commendatiſſimum ſibi habuit *Rhenferdi, Bælii, van Meel, Grævii, Gronovii, Perizonii,* & *Burmanni*, literatiſſimorum virorum, commercium, & colligatam cum his amicitiam ab illo tempore conſtanter aluit per

per literas. Nec minorem erga ſe benevolentiam Anglorum expertus eſt, quorum præſtantiſſimi, *Bentlejus*, *Milleſius*, *Hudſonus*, *Woodwardus*, & *Covelius*, amice eum liberaliterque exceperunt. Studioſiſſimi præ ceteris *Menckenii* noſtri fuere Duumviri egregii, *Henr. Dodwellus*, atque *Guil. Cavæus*, quorum alter integras ſæpe horas cum eo converſatus, variæ multiplicisque doctrinæ ſuæ uſum ei humaniſſime conceſſit, alter non præſentem tantum complexus eſt tenerrime, & abiturum vetuſtioribus nonnullis & magni pretii nummis donavit, ſed abſentem etiam in dilectiſſimis habuit, quin jucundo filii nomine compellavit, utque vel mortui grata *Menckenio* atque dulcis eſſet recordatio, numos ei aureos non exigui valoris teſtamento legavit. Cujus viri inuſitatam prorſus humanitatem & amorem erga ſe incredibilem nunquam ſatis prædicare potuit *Menckenius*. Neque defuere Britannorum alii, qui Saxonem hunc reciperent in amicitiam, & univerſæ, quæ Londini floret, ſodalitati ſcientiarum Regiæ tantopere ſe probavit ejus ingenium, ut nihil minus ſperantem aut cogitantem, unanimi ſuffragio, accedente cumprimis conſilio & autoritate *Woodwardi*, A. 1700 ſibi ſocium adjungeret; quale honoris genus multos annos poſt ab ipſo præſtitum ei eſt conſeſſu eruditorum Berolinenſi. Tantam autem Anglorum ut acquireret benevolentiam, haudquaquam aliena opus ei commendatione fuit; ſed eſſe ei ſatis videbatur, quod faciem oſtentaret admodum ingenuam, & tractabilis cuilibet, & comis alloquio, & ad aucupandam gratiam natura ipſa eſſet compoſitus. Cujus rei tam privata, quam publica, exſtare monumenta juſſit; quandoquidem Londini in templo, cui a Sabaudis nomen, verba facientem pro concione ſacra, nemo fuit, qui non audiret cum voluptate maxima, & cathedra diſcedentem plauſu multo exciperet. Anno exacto redux ab itinere, tam carus fuit patriæ, ut hiſtoriam docendi munus publicum, quo nuper admodum abierat *Adamus Rechenbergius*, benigniſſima Principis Martisburgenſis voluntate, A. 1699 in eum conferretur; quam provinciam eodem anno auſpicatus eſt Programmate *de viris toga & ſago illuſtribus*, & Oratione *de cauſis bellorum inter*

Ii 3 *erudi-*

eruditos. Ab illo tempore suasu amicorum & summorum virorum autoritate consilium cepit, relictis studiis Theologicis, ad castra Themidos transscendendi, & Jurisprudentiæ, utpote qua carere vix poterat historias enarraturus, tempus aliquod studiumque impendendi. Itaque, vix opinante tale quid aut suspicante quoquam, in disciplinam se dedit *Lüderi Menckenii*, Jurisconsulti excellentissimi, & *Jo. Christophori Schreiteri*, Jurium doctoris celeberrimi, quorum institutione tanto cum fructu suo usus est, ut jam A. 1701, docta *de eo, quod justum est circa testimonia Historicorum*, cum viris eruditissimis concertatione instituta, præmium industriæ ab Ordine Jureconsultorum, Halæ congregato, præsentibus patre *Ottone & D. Lüdero Menckenio*, ritu admodum solenni, tulerit lauream Doctoralem. Lipsiam reversus, nihil intermisit, quod ad ornandam Historici provinciam videretur pertinere, & cujuscunque generis historias prælegit juventuti diligenter admodum, sæpiusque, conscensa cathedra, adversariorum se telis animosus hostis exposuit. Quibus studiis & laboribus honestissimis cum prodesse juventuti in dies magis pergeret; factum hinc est, ut clementiam mereretur *Friderici Augusti*, Regis nostri potentissimi, ingeniorum æstimatoris sapientissimi, hujusque beneficio prorsus singulari A. 1708 *Historiographi Regii & Electoralis Saxonici* provinciam, destitutam a *Frid. Wilh. Tentzelio*, & anno subsequenti *Consiliarii Regii*, nec non A. 1723 *Consiliarii Aulici*, honores obtineret. Cujus liberalitatis & beneficentiæ plane Regiæ postea documenta longe plura, eademque insigniora, expertus est; quandoquidem sæpissime impetravit veniam, majestatem Regiam venerandi coram, & A. 1712 Rescripto clementissimo, cui propria manu Rex subscripserat verbis benignissimis, munivit se contra tribus Saxonicæ, cui socium se commendaverat in negotiis Academicis, obtrectationes præposteras. Quæ sine dubio causa fuit, cur inter ipsos cives & Collegas suos in magna viveret autoritate, &, si quid publico Academiæ nomine suscipiendum esset negotii, id uni præ ceteris committeretur *Menckenio*. Anno 1709, cum ferias seculares celebraret Academia, in solenni Magistrorum Panegyri nominatus est *Procancellarius*, & coram universo Senatu Academico *de Viris eruditis, qui Lipsiam doctrina & scriptis illustrem reddiderunt*, Orationem secularem, prelo postea commissam, recitavit. Similiter, cum A. 1717 purioris doctrinæ cœlestis, Lutheri

opera nobis restitutæ, renovanda esset memoria, demandatæ ei sunt in hac Academia *Rectoris* vices, & *de eo, quantum incrementi bonæ literæ ex reformatione Lutheri ceperint*, verba fecit inter publica Ecclesiæ & Academiæ gaudia. Nec minus prætereundum illud est, quod, volente ita Academia, Principi Regio, *Friderico Augusto*, spei patriæ, felicem ex itinere gloriosissimo reditum A. 1719 gratulatus est eleganti carmine, idque præsens præsenti obtulit Torgaviæ, atque eodem anno, auspicatas cum Serenissima Josepha Austriaca nuptias celebrante Principe hoc augustissimo, oratione solenni & votivis acclamationibus prosecutus est tanti splendoris Augustalia. Adhæc binis vicibus Dresdæ comitia Saxoniæ frequentavit Legatus Academiæ, plusque ipsa inde commodi, quam detrimenti, sensit. Addimus his alia, quæ in eum collata sunt Academiæ suffragio, honorum genera. Erepto rebus humanis *Jo. Oleario*, doctore hujus Academiæ celeberrimo, socium sibi adjunxit *Menckenium* A. 1713 *majoris Principum domus*, quæ vocatur, *sodalitas*. In *Decemvirorum* Collegio, ordine ita ferente, A. 1729 locum occupavit, relictum ab *Ernesto*, Professore Poeseos, haud ita multo ante defuncto, & *Seniorem* suum venerata est Academia inde ab A. 1731, quo ipso ex hac vita emigraverat *Jo. Schmidius*, Theologus incomparabilis. Academicum imperium translatum est in eum sexies, totiesque *Decanatum* gessit in Renunciatione Magistrorum publica; & huic similem *Procancellarii* dignitatem concessam ei vicibus quaternis recordamur. Tacemus reliqua minoris momenti munera, ita comparata, ut vix nomine cognita sint exteris, & hic loci plus oneris habere, quam honoris, solcant. Fuit autem officii sui, id quod nec malevoli dissimulant, ubique observantissimus, &, in defendendis Academiæ juribus adjuvandisque ejus commodis, nemo est, qui positam ab eo curam neget operamque singularem De iis, quæ splendoris externi sunt, hic nihil commemoramus de industria. Legas, quisquis hæc nostra legis, hinc atque illinc Lipsiæ in ædibus publicis inscriptum memoriæ causa *Menckenianum* nomen, &, quantum nitoris Academiæ accesserit cura & opera *Menckenii*, ex certissimis his monumentis intelligas. Leviora hæc putavit Noster, quam ut sitam in his gloriæ suæ existimaret partem aliquam. Illud nempe magni decoris rem putavit, doctrina scriptisque inclarescere, &, quæ posteritati innotescant,

ſcant, literarum monumentis commendare. Qualia cum ipſe diligenti labore permulta excuderit, non ei famæ & exiſtimationis ſummæ, quam dudum conſecutus eſt penes exteros, inſigne decus invidebimus. Nam, quod celebriorum doctrina virorum, eo vivente, nemo fuit, a quo non literas receperit *Menckenius*, easdemque amoris pleniſſimas, quodque per Italiam & Angliam peregrinator Germanus nullus tranſierit, ex quo non, quid ageret *Menckenius*, quæſitum ſit, id ſine dubio ſcriptis ſuis horumque dignitati ipſe retulit acceptum. In cathedra, ſive orator, ſtetit, ſive pugnator, ſæpiſſime. Anglorum Reginæ, Annæ, ipſo Annæ die, in templo D. Pauli, coram frequentisſima concione, & inter maximos audientium plauſus, præſentibus item Britanno, *Robinſono*, Londini Epiſcopo, Dano, Pruſſico, Hanoverano, & fœderati Belgii, Legatis, qui tum forte, Suecis apud nos hoſpitantibus, aderant, auſpicatam evenire A. 1707 Magnæ Britanniæ cum Scotia conjunctionem juſſit; quem diem Legatus Anglicus celebravit feſtivis epulis. Et jucundiſſimæ auditu, quotquot ab eo ſubinde recitatæ ſunt officii & dignitatis cauſa, Orationes prorſus omnes fuere. In his binæ, quibus vitia eruditorum, ineptos mores, &, quo ipſe uſus eſt vocabulo, *Charlataneriam* acriter perſtrinxit, poſtea A. 1715 rogatu multorum datæ foras, & in linguas, Belgicam, Anglicam, & Germanicam, translatæ, ſæpiusque novo prelo excuſæ, quin & Notis variorum locupletatæ, tantum attulere ad famam *Menckenii*, quantum vix optimi generis librorum plauſtra attuliſſent. Reliquas, ad numerum duodenum adſcendentes, & de argumentis exquiſitiſſimis oratione eleganti compoſitas, atque adeo ad palatum futuras multis, propediem publici juris faciet *Fridericus Otto*, filius. Idem in animo habet, Exercitationes ejus, notæ non ſane infimæ, Academicas, quas *de Auguſtorum Auguſtarumque conſecratione ex numis, de eo, quod decorum eſt, de eo, quod placet, de Monogrammate Chriſti*, (quam ipſam, Schediasmatis deinde habitu ornatam, Clariſſ. *Jo. Ciampino* inſcripſit,) *de Inſtauratoribus Græcarum & Latinarum literarum in Miſnia, de Nævis politicis Caroli V, de Feimeris, veteris Veſtphal. Judicii Scabinis, de Commentariis Hiſtoricis, quos Galli Memoires vocant, de Viris militia & ſcriptis illuſtribus, de eo, quod juſtum eſt circa teſtimonia Hiſtoricorum*, & *de Electoratu Saxonico in Fridericum Bellicoſum jure meritoque col-*

lato, sigillatim in cathedra, sive Juridica, sive Philosophica, defendit, Programmata item selectissima, *de Pseudoprincipibus*, *de Dubia Gustavi Adolphi, Suecorum Regis, morte*, *de Jurandi formulis ludicris*, *de πατρειδομανίᾳ eruditorum*, *de Bernardi Montefalconii Palæographia Græca*, *de Vita & scriptis Gabrielis Symeonis*, *de Colore Cæruleo*, *de Iis, qui mercede conducti ad componendos Commentarios Historicos animum appulerunt*, *de Iis, qui raro quodam ac insolito auditorum plausu sive in prælectionibus, sive Declamationibus gavisi sunt*, *de Satyræ in republica usu*, & similia complura, bonæ frugis plenissima, in fasciculos colligere, & conjunctim proferre in conspectum eruditorum. Neque in his solis, quæ muneris ratio ab eo postulavit, substitit industria *Menckenii*. Plura longe, eademque graviora & majorum vigiliarum, ingenii *Menckeniani* publice monumenta exstant. *Sigismundi Augusti, Pol. Regis, Epistolæ, Legationes, & Responsa*, cum Præfatione *Menckenii* A. 1703 prodiere. *Vitam Leopoldi Magni*, sermone scriptam vernaculo, *Analecta* item *de Calamitate Literatorum*, & *Jo. Ant. Campani Epistolas & Poemata*, in quibus colligendis multum laboris consumsit, edita ab eo sunt A. 1707; quo ipso parente *Ottone* orbatus, omnem *Actorum eruditorum* curam suscepit. Huic se Operi ab illo tempore dicavit totum, idque, fatis ita annuentibus, ad eandem prorsus, ad quam parens olim, ætatem provexit. Et in felicitatis suæ, ejus nempe, quæ homini in orbe literario constituto expectari potest, parte haud postrema collocavit, quod in hunc usque annum protracta ipsi vita fuit, quo natalem suum egerunt hæc *Acta* quinquagesimum, & primo velut absoluto curriculo, periodum ingressa sunt alteram. Apollinem novemque Musas imploramus, nos, qui inter multas amicorum gratulationes manum jam admovemus operi, æque esse felices jubeant, ut eadem laborum nostrorum recordatione jucundissima transactam olim seculi partem alteram lætemur. A.1713 doctissimi Galli, *Langleti Fresnæi*, librum *de Ratione tractandi historiarum studia (de la Methode pour etudier l'histoire)* cum notulis edidit *Menckenius*, ejusdemque scriptoris *Catalogum Historicorum* multis locupletavit librorum & animadversionum accessionibus. Cujus laboris quantam ab ipso Autore Gallisque ceteris gratiam inierit, e *Diarii Trevoltiensis A.1714*, & *Novorum Literar. (Nouvelles Litteraires)* A.1715 satis

per-

perspicue cognoscitur. Tantum quoque acceptus hic liber ipsis fuit Italis, ut translatum in linguam suam, binis vicibus, A.1716 & 1726, prelo subjecerint. Ejusdem libri postea, anno nempe 1718, patrio sermone redditi, multumque aucti, Noster editionem novam elegantioremque paravit, libris, qui tunc in ipsius exstabant Bibliotheca, signo notatis. Illustrissimum omnium Opus est, quod nuper demum, gaudentibus iis omnibus, quibus Historia Germanica in magno habetur pretio, exire in lucem jussit. *Scriptores Rerum Germanicarum, speciatim Saxonicarum*, intelligimus, tribus majoris formæ Tomis comprehensos, summo olim studio summisque sumtibus ex omni terrarum parte conquisitos, ad illustrandam historiam patriam accommodatissimos, & vel hoc nomine æstimandos plurimi, quod cogniti antehac nemini, aut, si cui cogniti, certe vestigati ei frustra fuerant. Hos qui manibus versarunt diligentius, rerumque hic optimarum animadverterunt copiam, hi, de munere suo *Menckenium*, de patria, quin de Germania universa, præclare ad modum promeritum, uno ore confitentur omnes. Scriptorum *Menckenii* satis sit; nondum satis est in bonas artes meritorum. Etenim, quo fuit ipse erga literas amore incredibili, non solum suis laboribus multum attulit ad illarum incrementum, sed, ut æquali studio in rem publicam incumberent, aliis etiam subinde autor suasorque fuit; quin, si qua in re, ad splendorem Academiæ & commoda juventutis pertinente, sumtibus vel gravissimis opus esse intellexerat, illis, quantum recordamur, pepercit nunquam. Cujus rei in oculis omnium monumenta quamplura versantur. Non enim nisi *Menckenio* nostro acceptum refert Lipsia *Novorum Literariorum*, tam quæ sermone patrio ab anno inde 1715 ad hunc usque diem lucem viderunt publicam, quam quæ scripta Latine ab A. 1718 ad 1723 prodiisse novimus, institutum utilissimum. Similiter *Lexici Eruditorum Germanici*, anno item 1715 cum erudito orbe communicati, & in vulgus notissimi, primam, ut ex Præfatione ejus nemini obscurum esse potest, formam scripsit viris nonnullis literatissimis, quibus scribendi materiam ipsosque, unde haurire optima quæque possent, scriptores suppeditavit liberaliter, &, quantum ad Italiæ & Angliæ eruditos præcipuos, ipse laboris socium se diligentem præbuit. Neque silentio hic prætereundam arbitramur *Bibliothecam* ejus instructissimam, & per universam Germaniam nulli secundam, quin, si non copia librorum, certe horum delectu atque dignitate, omnibus anteponendam aliis. Nam, quo majoris esse pretii solent cujuscunque generis Historici, & scriptores, rem numismaticam

 cri-

criticam, & antiquariam pertractantes, hoc magis mirandum est, nihil fere ex hoc genere disciplinarum unquam prodiisse quantivis pretii, quod non fuerit in Bibliotheca *Menckenii*, rerumque selectissimarum apparatum longissimo annorum spatio ab eo congestum uno fuisse tantum, quantum vix hominis privati ferre sumtus videantur. Quæ si quis dicta nobis criminetur nimis magnifice, eum inspectare jubemus locupletissimum, qui anno primum 1723, & iterum A. 1727 multo auctior prodiit, *Bibliothecæ* hujus *Catalogum*, eleganti ordine digestum, tamque continentem egregia, ut exinde librorum historicorum & cujusque generis rariorum uberrimam possis acquirere notitiam. Ex his autem divitiis, rectissime existimabat Noster, gloriæ sperari sibi parum posse, nisi earum usus pateret omnibus, & in hoc Musarum sacrario dies noctesque consumere liceret cuilibet. Detur nobis hæc venia, ut, quæ vera sunt, eloquamur. Eorum in urbe hac patria haud pauci sunt, qui grato animo fateri obvio cuique solent, ad illam doctrinæ excellentioris amplitudinem adspirare se nunquam ausos, nisi amicus ipsis obtigisset *Menckenius*, & ex *Bibliotheca* hac, vix parem sui habente, studiorum abundantissima sponte ipsis venissent subsidia. Rari exempli rem narramus, sed cujus laudem negare *Menckenio*, erga juvenes pariter ac adultos, magno interdum cum suo damno, officiosissimo, iniquum videbatur. Ferat is, invidorum pace, tam honeste factorum fructum aliquem, gloriam. Missis jam, quæ publice ante oculos posita sunt omnium, & suo se ipsa pretio commendant, ea, quæ sunt privata magis, nec commemoratione indigna prorsus, expediamus breviter. Ingenium *Menckenio* natura molle, in excogitando felix, & bonarum rerum admodum fœcundum fuit. Quo factum est, ut, quicquid scriberet, facile & nativum, compositumque ad delectandum esset, & aptissima verborum compositione insinuaret se in animos legentium. Neque hinc mirandum adeo, in poeticis deliciis inde a puero fuisse eum totum, & singulari carminum venustate poetarum vel præstantissimorum cessisse nemini. Jucundissimis his studiis, recreandi animi causa, maximam olim juvenis otii sui partem tribuit, tamque feliciter suus ei labor cessit, ut vix carmen effunderet, cui non applauderet Musarum Charitumque chorus. Sunt hæc, quæcunque fervente adhuc æstu juvenili scripserat, deinde A. 1705, rogatu amicorum, congesta in minoris formæ volumina quatuor, & inscriptum illis legitur nomen Germanicum *Philander von der Linde*; cumque facile invenerint emtores suos, & excepta sint avidissime, eorum

editio-

editionem vario tempore iteratam a Typographo meminimus. Et, delatum ei suo tempore poetices velut principatum fuisse, satis constare vel ex eo potest, quod *Præsidem* sibi cooptaturi, qui ante annos plus quam triginta Lipsiæ *Societatem* formaverant *poeticam*, postea commutatam in *Teutonicam*, juvenes quidam Gorlicenses, unum hoc munere dignum putarunt *Menckenium*, multosque annos continuos ejus consilio & autoritate non sine magno suo usi sunt emolumento. Fuit præterea in *Menckenio* acris judicii vis & perspicacia, ut, quæ cognita habebat ex multiplici scriptorum optimorum lectione, ea vel scriptis posset, vel in congressu hominum, perspicue, distincte, atque accurate, reddere. Ab ostentatione & superbiloquentia, qua carere, judicio vulgi, vix homo eruditus potest, tam fuit alienus Noster, ut nihil ægrius ferre potuerit ineptiorum hominum scurrili atque scenica dicacitate, & unice dicendis rebus metiri verba consueverit. Homines, quibuscum versandum ipsi erat, morosum nunquam aut inurbanum, semper affabilem promtumque ad officia, experti sunt, & inter medios laborum æstus sæpe jocantem festive, & sermonibus gravissimis immiscentem facetias, audivimus. Atræ bilis in eo nihil fuit, nec cum quoquam, quod scimus, inimicitias exercuit, &, si quem animadverterat intra pectus alere irarum semina, obviam ei frontem tulit, atque, ad cedendum, quam digladiandum, paratior, forti stomacho aliorum odia invidiamque devoravit. Fidem in eo amici suspexerunt; liberalitatem prædicarunt pauperes; honestatis studium agnovit vir quisque bonus, laudavitque publice. Supersedemus virtutum, quæ in *Menckenio* fuere, commemoratione longiori; fuit enim, ut paucis complectamur omnia, talis re vera, quales esse eos omnes decet, qui rerum bene gestarum laudem appetunt, & laborum suorum gratiam inire a communi societate student. Jam, quod rem *Menckenii* domesticam attinet, matrimonium ei per annos triginta cum uxore, e gente *Gleditschia*, fuit jucundissimum; ex qua duos genuit filios, *Fridericum Ottonem*, & *Carolum Ottonem*, tresque filias, *Christianam Sibyllam*, nuptam *Petro Hohmanno*, mercatori haud ignobili, cum duabus reliquis, *Charlotta Margaretha*, & *Christiana Elisabetha*, morte jam dudum parentem antegressis. De supremis vitæ molestiis & fatali *Menckenii* morbo ne nihil commemoremus, id scire satis sit Lectoribus, ab aliquot inde annis viribus non tam animi, quam corporis, multum defecisse *Menckenium*, nec ad restituendum vigorem pristinum quicquam valuisse Medicorum curam, & balneorum optimique generis medicamentorum usum quantumvis frequentem. Multum inprimis ista corporis debilitatio linguæ & sermoni offecit, ut non nisi difficillime

cillime enarrare juventuti historias potuerit,& a munere hoc cessandum ipsi interdum fuerit perquam invito. Itaque eo in loco constitutum intelligens, quicquid ipsi vitæ supererat atque roboris, ut dubia admodum pristinæ salutis spes esset, animo composito & cœlestis felicitatis cupidissimo extremum vitæ suæ diem expectavit, quo inter pias preces & suspiria excepto nuper, lætus in paternos avitosque complexus abiit, domumque ingressus est omnium supremam.

VEnetiis Bartholomæus Javarina typis iterum subjecit *Thesauros Antiquitatum Romanarum & Græcarum Joannis Georgii Grævii* & *Jacobi Gronovii*, in quorum editione tantum curæ studiique ponet, ut omnium eorum, qui magni faciunt libros hos præstantissimos,satisfactura sit desiderio. Paravit eum in finem typos selectissimos,&, quam vulgo usurpari solent, grandiores, figuras affabre incisas, chartamque multum nitoris habentem atque elegantiæ, qualem ostentat specimen laboris, duobus constans foliis,nuper exire in lucem jussum,& communicatum passim cum exteris. Eodem plane ordine,(si quidem id per typos grandiores licebit) eademque Voluminum partitione, qua *Petrus van der Aa*, primus horum Operum editor, olim usus est, animus est Javarino adornare editionem hanc novam,cumque in Lugduno-Batava *Thesaurorum* editione quinque & viginti Voluminibus comprehendatur,quicquid libellorum, ad antiquitates pertinentium, congessere *Grævius* & *Gronovius*; eundem numerum Voluminum venditoribus suis Javarinus spondet. Accedent tamen *Supplementi Salengriani* tria illa,utpote quæ bona multa continent,non obvia in *Græviano Gronovianove* Opere. Novum etiam Operi universo ornamentum dabunt nova quædam Opuscula antiquaria,sigillatim antehac edita,compingenda jam in unum aut plura Volumina, quorum moles pulchre conveniet cum reliquis. Eorum hic dabimus Lectori indicem. Sunt autem hæc: I *Sponii Miscellanea eruditæ antiquitatis*; II *Chishull Antiquitates Asiaticæ & primaria Monumenta Græca, Notis & Commentariis illustrata*: III *Kirchmannus de Annulis*; IV *Idem de Funeribus*; V *Bartholinus de Armillis*; VI *Rykius de Capitolio*; VII *Lampe de Cymbalis*; VIII *Burmannus de Vectigalibus populi Romani*; IX *Montefalconii Diarium Italicum*; X *Ficoroni Observationes ad Montefalconii Diar. Ital.* XI *Hugo de Militia veterum*; XII *Patricii Romanorum & Græcorum militiæ veteris & novæ comparatio*; XIII *Agricola de Mensuris*; XIV *Budeus de Asse*; XV *Gronovius de Sestertiis,seu pecunia veteri*; XVI *Albertinus de Mirabilibus urbis Romæ*; XVII *Schefferus de re vehiculari*; XVIII *Idem de Militia veterum navali*; XIX *Lomeierus de Lustrationibus veterum*; XX *Perizonius de Prætorio*; XXI *Gutberlet de Saliis, Martis Sacerdotibus*;XXII *Idem de Mysteriis Deorum Cabirorum*; XXIII *Ejusd. Animadversiones ad antiquam Inscriptionem Græcam,Smyrnæ repertam*; XXIV *Ejusd. Conjectanea in Monumentum Horiæ Thisbes*; XXV *Sichterman de Poenis militaribus*; XXVI *Merula de Romanorum Sacrificiis,Sacerdotibus,Legibus,Comitiis & præmiis*; XXVII *Meursii Creta,Rhodus,& Cyprus*; XXVIII *Nicolai de Siglis veterum*; XXIX *Idem de Luctu Græcorum*. His forte plura addentur, ubi opus fuerit. Proximo ineunte Junio primum Operis Volumen dabitur foras,& singulis duobus mensibus novum sequetur,initiumque faciet Javarinus ab editione *Græviani* Voluminis, cui subjiciet *Gronovianum*, constanter hoc ordine ad finem usque Operis usurus. Qui subscriptionis via parare sibi Opus cupiunt, hi libellas Venetas statim solvent quatuor & quadraginta, totidemque deinde in Volumina singula. Subscribentium præcipua quædam erunt in emendo commoda. Nam, qui decem prioribus Voluminibus jam perfectis nomina sua dabunt Typographo,hi libellas ei exsolvent quatuor & quinquaginta, non iniquum nimis pretium, si consideres nitorem chartæ & typorum, figurasque fere innumeras,(trecentas enim supra mille numeramus in solo *Grævio* & *Gronovio*)easdemque elegantissimas. Opus absolutum numis aureis vendetur decem & centum, & brevi recipiet raritatem pristinam, propterea quod præter ea, quibus subscriptum fuerit, constitutum est Javarino cum eruditis communicare exemplaria paucissima.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXXXII.

JO. GEORGII AB ECKHART, REVERENDISS. & Celsiss. Principis & Episcopi Wirceb. Consiliarii Intimi, Commentarii de rebus Franciæ Orientalis & Episcopatus Wirceburgensis.

Tomus II.

Wirceburgi, sumtibus Almæ Universitatis Juliæ, 1729, fol. Alph. 11 pl. 18 c. fig. æn. pluribus, textui insertis, & Tab. æn. 2.

PRomissi nostri memores, ne diutius illud differre videremur, momenta notatu digniora ex *Tomo II* nunc sistimus, quem haud minori rerum ubertate, quam priorem, *Mense Aprili* a nobis productum, cernimus adornatum. Exhibet *Liber XXVI* vitam Liutherici Episc. Wirceb. & gesta Caroli M. Imp. *Lib. XXVII* res Egilwardi Episc., *Lib. XXVIII* Wolfgarium Episc. & gesta Ludovici Pii, *Lib. XXIX* res Humberti Episc. & gesta filiorum Ludovici Pii, *Lib. XXX* res Gozbaldi Episc. ac gesta Lotharii I. Imp. fratrumque ejus, Ludovici Germ. & Caroli Calvi, Galliæ Regis, *Lib. XXXI* vitam Arnonis Episc. & gesta sub eo in Francorum Regno, *Lib. XXXII* res Episc. Rudolfi, Imp. Arnulfi, & filii ejus, Ludovici, Regis, *Lib. XXXIII* gesta Diethonis Episc. & Regis Conradi I unde potiora seligemus, ita tamen, ut, rebus Wirceburgicis sigillatim spectatis, postmodum reliqua ob oculos ponamus. Liuthericum Episc. Caroli M. Capellanum fuisse, sola *Frisii* fide constat, de ejus sane rebus parum innotuit. Archi-Episcopos, Episcopos & p. 1.

 Abba-

p. 11. Abbates Carolus M. constituit judices populi, unde & Liuthe-
ricus judiciariam potestatem nactus est; eidemque Ecclesiæ
18. Slavorum circa Mœnum sunt commissæ. Obiit Liuthericus
A. 403. Annales Lambecianos conscripsisse videtur Egilwardus,
19. quo ad Episcopatum Wirceburgi A. 403 evecto, in Annalibus
Moissiacensibus, qui cum prioribus fere coincidunt, eos con-
tinuavit Hathumarus, Præsul postea Paderbornensis, cætera
152. ignotus, res Aquitanicas inserens, subjunxit. Finem vero ad-
jecit Elisachar, Ludovici I Cancellarius, usque ad annum 819,
unde a Notariis vel Cancellariis Annales olim exaratos esse
concludas. Egilwardus iste cum Audulfo, Comite Bajariæ,
51. 59. quædam bona commutavit, vita functus A. 810. Successit
114. Wolffgarius Episc. commendatione Caroli M. cui Slavicæ Ec-
clesiæ a Ludovico Pio confirmatæ. Cessit iste decimas quas-
122. dam Abbati Fuldensi, sacra tamen potestate sibi retenta. Gibel-
stadium quoque & Esfelda, ut Ecclesiæ Wirceburgensi restitue-
160. rentur ab Ermenfrido Comite, injusto possessore, a Ludovico
Pio obtinuit. Deinde cum Wicbaldo Comite quædam bona
commutavit, & Herioldum Daniæ Regem ejusque conjugem
202. sacris undis abluit, atque, uti videtur vero propius, in Basilica
Wolffgarii ritus iste est peractus. Rebus humanis excessit
259 sq. Wolffgarius A. 832 die 4 Novembr. cui suffectus est Humber-
282. 302. tus, ex clero Wirceb. desumtus. Concilio Theodonisvillano
& Synodo Carisiacensi interfuit, & Ochsenfurtensem Ecclesi-
am, ac Lauffensem consecravit, atque huic corpus S. Regin-
svindis intulit. Reliquiis S. Januarii & S. Magni Ecclesiam
306 sq. Holzirchensem, & Rastorfensem pluribus Sanctorum Reliquiis
ditavit. Huic Episcopo Rabanus, Abbas Fuldensis, libros quos-
313. dam nuncupavit; Humbertus enim libros impense amabat, &
350. plures Codices suis sumtibus curabat transcribi. Prælio Fon-
tanetensi Humbertus quoque interfuit; postea Rabanum, Ful-
358. densium quondam Abbatem, & Hattonem, ejus temporis Ab-
batem, consuluit de nuptiis consanguineorum, & Rabani sen-
tentiam probavit, qui easdem permittendas censebat. Obiit
346. 365 sq. Humbertus VII Idus Martii A. 842, cui successit Gozbaldus,
origine Franco, professione Monachus, & Neustadiensis atque
Alta-

Altahenſis Abbas, Eccleſiæ Ochsfurtenſis conditor, Ludovici R.
Archi-Cancellarius, qui dignitates Archi-Capellani & Archi-
Cancellarii conjunctas primus habuit. Ludovicum R. in diffi-
cillimis negotiis conſilio juvit, unde ejusdem nominatione ad
hunc Epiſcopatum videtur evectus. Originem ejus ex Me-
gingaudi Epiſc. cognatis, aut ſtirpe Hennebergica, fruſtra qui-
dam quæſiverunt. Illo tempore Theodrada, Caroli M. filia,
Abbatiſſa Argentogilenſis & Schwarzacenſis, Normannorum
forte metu, ſe in Franconiam ad Monaſterium puellarum
Schwarzacenſe contulit, illudque Eccleſiæ Wirceburgicæ do-
navit. Gozbaldus poſtea Synodo Moguntinæ interfuit. Pro p. 350.
monaſterio Altahenſi Ingolſtadium, liberam Abbatis electio- 394.
nem, & facultatem a Rege impetravit, bona cum laicis com- 403.
mutandi, quod alias absque conſenſu Regio licitum non 415.
erat, ne liberalitate nimia & pietate privato-
rum opes exhaurirentur, iſtique ad præſtanda Regibus
ſervitia inepti fierent. Ob controverſiam cum Godeſchalco
quodam, hæretico, ſcripta nonnulla de gratia & libero arbitrio
manu exarari curavit, hodie adhuc reſidua. Vita functus eſt 398.
Gozbaldus A. 855, cum paulo ante Baſilica S. Chiliani cœleſti
igne fuiſſet combuſta: a cujus morte Neuſtadienſem Abbati- 442.
am Epiſcopi Wirceb. per aliquot tempus ſibi retinuiſſe viden-
tur. Succeſſorem Ludovicus Rex dedit Arnonem, ſub Goz- 443.
baldi diſciplina quondam Canonicum Wirceburgi; qui pri-
mam hanc ſibi curam exiſtimavit, ut Eccleſia S. Chiliani de no-
vo excitaretur, novem præterea Eccleſias alias conſtruens.
Poſtmodum conſenſit, ut Monaſterium Virginum Schwarza- 456.
cenſe Berta, filia Ludovici Germ. ad dies vitæ adhuc retineret,
ad ſedem Wirceburgicam poſtea devolvendum. Unde poſt 630.
mortem Berthæ A. 877 monaſterium Virginum eſſe deſiit, &
Arnonis autoritate Monachi Megingaudeshuſenſes eo trans-
lati. In Conciliis Moguntinis A. 860 & A. 888, ac in Comi- 473. 704.
tiis & Synodo Forcheimenſi A. 890. Arno quoque compa-
ruit. Tutor limitis Sorabici contra Bohemos & Moravos ſæ- 549. 575.
pius rebelles, bellicis expeditionibus, pluribus occiſis, iſtos vice
haud ſimplici, ſummo interdum cum periculo, ſevere caſtiga-

p. 572. vit, & opima ſpolia ab iis reportavit, unde proverbium videtur in uſum veniſſe: *Wer das Glück hat, führt die Braut davon*; quod de inſperata felicitate uſurpatur: licet haud demonſtrari poſſit, quod recentiores tradiderunt, Arnonem his in turbis Ducis Bohemiæ filiam, quæ Moravorum Principi de-
673. ſponſanda itineri ſe dederat, captivam adduxiſſe. A Carolo Craſſo Imp. bona quædam dono accepit, & ab Arnulfo Imp.
710. confirmationem impetravit tuitionis Regiæ & Capellarum, donationum, heribanni, Eccleſiarum Slavicarum, decimarumque, ſedi Wirceburgenſi quondam collatarum. Normannos prædabundos fortiſſime fugavit, & Duisburgo, ab ipſis munito, ex-
728. pulit. Tandem occiſus eſt Arno A. 892 inter miſſarum ſolennia a Slavis, haud procul Frankenberga, inter Sanctos ob
717.730. merita inſignia jure referendus. Suffectus eſt ipſi Rudolfus, ex Comitibus Franconiæ per Werinherum patrem ortum ducens, patruus Conradi I Regis, quem Rhegino propter odium in familiam Bambergenſem, ſedi Wirceburgenſi pene exitioſum,
761. ſtoliditatis arguit. Hic Concilio Triburienſi A. 895 interfuit,
14. ut & Comitiis Forcheimenſibus, A. 905 celebratis, ac Wezla-
774. rienſem Eccleſiam conſecravit, unde urbs originem ſumſiſſe videtur. A. 897 fatalis diſcordia prorupit inter Henrici Ducis Franciæ filios, Adalbertum, Adelardum, & Henricum, & Werinheri, Comitis Franciæ, ſeu Franconiæ, gnatos, Conradum, Eberhardum, Gebhardum & Rudolfum Epiſcopum Wirebur-
803. gi. Adalbertus cum ſuis Babeberga progreſſus, a Rudolfo fratribusque in fugam conjectus eſt, Henrico in pugna occiſo, & Adalhardo capto, ac capite truncato; ex adverſa vero parte frater Rudolfi, Eberhardus, graviſſime ſauciatus, aliquot diebus poſt moritur. Ne tamen Adalberti gentem penitus extirparet Rudolfus cum fratribus, obſtitit metuenda ab Ottone, potentiſſimo Saxoniæ Duce, occiſi Henrici ſocero, vindicta.
804. Verum Adalbertus, viribus reſumtis, Rudolfum Wirceburgo pellit, res Eccleſiæ crudeliſſime vaſtat, & Rudolfi agnatos bonis omnibus ſpoliat. Rudolfus Ludovicum III Regem ultorem implorat, qui, ſuperatis pluribus periculis, Adalberti terras occupat, ipſumque ob pacem fractam læſæ Majeſtatis reum

cx

ex ſententia procerum pronunciat, bonis fiſco Regio addictis,
ex quibus partem inſignem ſedi Wirceburgenſi conceſſit. A.
808 Rudolfus Præſul vitam finivit, cui ſucceſſorem vulgo tri- p. 821.
buunt Draculfum, Abbatem Schwarzacenſem, qui tamen Fri-
ſingenſem ſedem tenuit; verum in Wirceburgenſi ſucceſſit 821.
Dietho, Abbas ſimul, non Monachus Neuſtadienſis, quem Con- 843.
radus I Rex bonis privilegiisque ditavit. Nunc ad reliqua ex- 7.
tantiora oculos vertemus. Carolum M. Imperatorem factum,
chartis majoris momenti Bullam auream appendi curaſſe, fur-
to poſt ſubtractam, memorat *Chronicon Farfenſe*; ſuſcepit præ-
terea Conſulatum perpetuum more Imperatorum antecedenti-
um, & Indictionem Diplomatibus adjecit, alias nota tacemus,
ut adeo in jura Imperatorum ſucceſſerit. Ob terræ motum 8.
Leo III Pont. Litaniam minorem tribus ante Domini aſcen-
ſionem diebus introduxit, ad diſtinctionem majoris, quæ VII
Calend. Maji peragitur. Inſignis quondam Fuldæ fuit Biblio-
theca, ſed hac ab hoſtibus direpta, novam haud fuiſſe inſtru- 17.
ctam, cum opes ſuppetant, miratur Autor. Caroli M. nomen,
accepta Imperiali dignitate, litera K ſcribi cœpiſſe, idque a ſuc-
ceſſoribus ejusdem nominis ſervatum, notat *Mabillonius*, ſed 19.
hanc animadverſionem vacillare, exemplis evincitur. Ab A-
malungo Saxone, hujusque filio, Bennito, Caroli M. fidelibus,
Billingi evidentiſſime deſcendunt. Num Michael Imp. Con- 68.
ſtantinopolitanus nomine *Baſilei* Carolum M. ſemper ſaluta- 70.
verit, Autor dubitat. Anni Imperii Ludovici Pii plerumque 84.
a morte patris, nonnunquam tamen ab A. 813 computantur, quo
a Patre in conſortium Imperii fuerat admiſſus. Norvagia 85.
tunc dicebatur Weſterfelda. Neuſtadienſe Diploma apud *Leuk-* 137. 139.
feldum, & Murhartenſe apud *Cruſium*, falſitatis convincuntur.
Bernhardi R. Italiæ filius fuit ſator Comitum Veromanduen- 149.
ſium, minime vero Ducum Bavariæ. Eginhardus, variorum 153.
Monaſteriorum Abbas, Immam conjugem ſemper ſecum ha- 162.
buit. Arno Archi-Epiſc. Salisb. ſæpius vocatur Aquila, quod
Ar & *Arn* Germanis olim indigitaret aquilam. Unusquisque
Epiſcopus tunc Synodi tempore ſibi ſuisque de victu provi- 163.
debat, niſi Archi-Epiſcopus eum liberaliter ſuppeditaret.

p. 168. Decreta Conciliorum a Rege & optimatibus approbanda erant,
173. antequam valerent. Causæ matrimoniorum Seculo IX adhuc
in foro seculari discussæ, pœnitentia solum ab Ecclesiastico
infligenda. *Schannatus* ab Autore sæpius errorum solidis ar-
gumentis coarguitur p. 180, 193 sq. 451 sq. 582, 590. Corona-
181. tio Pontificis non dedit Lothario I Imperialem potestatem &
182. nomen, sed sanctificationem. Resignatio possessionum in-
185. terdum fiebat per mappulam traditam. Pontifex Lotharii
Imp. judiciis assedit, saltem ut consiliis ipsum juvaret; imo ju-
dicem suum in causis secularibus agnovit Imperatorem: &
Pontifex electus præsentibus Missis Imperatorum debuit con-
190. secrari, qui mos tamen sæpius interruptus, & Seculo XI plane
est abolitus. Michael Imp. Ludovicum Pium saltem Franco-
rum & Longobardorum Imperatorem vocatum in literis no-
197. minat. Lites tunc extitere frequentes de cultu imaginum,
quam in rem, loco omnium, inservit *Mabillonii Dissertatio.*
202. Juditha Augusta, antequam lateri Ludovici I adsideret, genu
ejus in solennibus osculata est, quod illo tempore Proceres
Regni quoque Imperatorem adeuntes faciebant, qui mos, ex-
204. cepta Polonia, hodie in Europa obsolevit. Organum musi-
cum primum tunc Aquisgrani confectum, licet jam Pippino
205 seq. A. 757 in Gallia tale fuisset allatum. *Ermoldus Nigellus*, qui
carmen de rebus Ludovici Pii conscripsit, fuit patria Aquita-
210. nus, Abbas Anianensis, & a Pipino R. dilectus. Annales Lau-
317. reshamenses, quos *Eginhardo* vel Astronomo cuidam falso
vindicant, hic autori suo *Durando Diacono* atque Hir-
minmari Notariis Imperialibus tribuuntur. Librum suum de
225. origine domus Brunsuicensis ab Estensibus adhuc Hanoveræ
supprimi, Autor conqueritur: libellum vero de miraculis S.
226. Genulfi multa falsa continere, ostendit. Imma, *Eginhardi*
296. uxor, ex Alemanniæ Ducum gente prognata, consobrina fuisse
311. videtur Ludovici Pii. Uti portio Lotharii Lotharingia, ita
316. Caroli Calvi pars Carlingia fuit vocata. *Rhos* sive *Russi* ho-
dierni nomen traxerunt a *Rha*, quæ vox decurtata *ab Araxe*,
325. fluvio, nobis nunc *Volga* vocato. Poesis Germanorum quon-
dam dividebatur in rhytmicam, ad quantitatem & mensuram

syl-

ſyllabarum accommodatam, & pſeudo-rhytmicam, in qua ſyllabarum quantitas haud obſervabatur, ſed ſonis ſimiliter deſinentibus, quos rimas vocamus, ſupplebatur. Talia reliquerunt carmina *Otſridus* & ceteri usque ad ſeculum XVI, quo unisona, una cum quantitate ſyllabarum & definito numero, cœperunt obſervari. Bego, Comes Pariſinus, Ludovici Pii gener, primus fuit, ad cujus heredes Comitatus volente Imperatore eſt delatus. p. 333.
De *Solitariis*, ſive *Recluſis*, plura notatu digna hic proferuntur. 343.
Ludi Equeſtres ſub Ludovico Germ. differunt a Torneamentis; in his ſolus cum ſolo decurrebat, lancea in adverſarium directa, in campo clauſo: in ludis vero certatum eſt in campo aperto, resque jaculis peracta, nec torneamenta ante bellum ſacrum, in Paleſtina geſtum, noſtris innotuerunt. Aſt in Oriente torneamenta fuerunt antiquiſſima, eaque a Saracenis didiciſſe noſtri videntur. 356.
Imperante Ludovico Pio, ejusque filiis, Epiſcopi & Abbates in turbis, in palatio & exercitu preſentes, bona Eccleſiarum vel Monaſteriorum conſumſerant, unde Epiſcopis & Abbatibus paſſim ſeparati reditus, & alii Canonicis & Monachis ſunt aſſignati. 366.
Teſtes hoc tempore per aures trahere moris erat. 367.
Rugiam inſulam non a Lothario I, ſed Ludovico Germ. Corbejenſibus donatam, recte aſſeritur. 377.
Wirceburgenſes Epiſcopi prima ſacrorum Chriſtianorum fundamenta apud Bohemos jecerunt. 383.
Annales Metenſes ex variis Annalibus ſunt compilati; quæ ab A. 830 usque ad annum 837 continentur, ex Annalibus Bertinianis ſunt deſumta; geſta ab A. 838 usque ad annum 852 congeſſiſſe videtur *Ratleicus*, Ludovici Germ. Archicancellarius; ſequentia usque ad A. 901 ex *Rheginonis* Chronico ſunt deprompta. 423.
Singularis favor fuit Orici II, Regis Daniæ, dum conſentiret; ut campana, quod nefandum paganis videbatur, in Eccleſia Chriſtiana ſuſpenderetur. 430.
Ill. *Leibnitii Flores in tumulum Papiſſæ ſparſos*, quibus Fabula de Johanna Papiſſa confutatur, Hanoveræ adhuc delitescere, dolendum: nugas iſtas Autor quoque ſolide diſcutit. 436 ſq.
Diplomata Ludovici Germ. Alſatica, a *Laguillio* producta, ab Autore ſumma cum ratione ſuſpecta redduntur. 449.
Imago Patroni Eccleſiæ tum in Epiſcoporum 480.

p. 487. porum sigillis fuit usitata. Hunni & Hungari summopere differunt: *Hunni*, quæ vox Slavonica lingua equites significat, Slavos agnoscunt satores: *Hungari* vero dialecto Finnica utentes, uti Autor demonstrat, Siberiæ proximi circa mare Caspium habitarunt, & a Pecinacis postmodum Tartariæ minori expulsi, ac Borysthene & Danubio transmissis, Bulgaros vicinosque Slavos, Carantanos & Marahenses ad Regnum Ludovi-
510 sq. ci R. Germ. pertinentes infestarunt. Fabula Romantica de Ernesto Bavariæ Duce a vero plane est aliena: laudandum vero *Ottonis Poema heroicum* de Ernesto, a *Martene* vulgatum, quod circa annum 1209 composuit, licet ab omni errore haud
534. vacuum. Quamvis Ludovicus II esset Imperator, Ludovicus tamen Germ. Carolus Calvus, & Lotharius II, partes suas, utpote defensores & patricii Rom. nati, in defensione sedis Apo-
573. stolicæ habebant. Ludovicus Germ. partem suam Regni Lotharingici Ludovico II Imp. reddidit, quam, mortuo Imperatore, & Carolo Calvo ad Andernacum victo, filii Ludovici
616. Germ. recuperarunt. Errat *Martenius*, Abbates quondam in
667. celebrioribus Monasteriis Episcopos fuisse, cum interdum cœnobia saltem Episcopis committerentur, ut ipsi vices Abbatis in iis gubernandis gererent. Annales Fuldenses *Waldo*, Cancellarius Caroli Crassi, Episcopus postea Frisingensis, usque ad annum 883 continuavit; sequentium annorum stylus diversum
722. Autorem prodit. Fuldenses ulterius produxerunt Annales *Freheriani*, quorum Autor ab A. 888 usque ad A. 891 fuit *A-*
784. *spertus*, Arnulfi R. Archi-Cancellarius, porro ab A. 895 usque A. 899 continuavit *Wichingus*, Episc. Patavinus. Notari me-
734. retur sub Diplomate Hervordiensi A. 892, Arnulfi, & filii Lu-
1. dovici Infantis sigilla cerni, unde conjicitur, Ludovicum de confirmatione rogatum, patris præcepto suum signum subnotasse, ut operæ novum Diploma conficiendi parceret. Reli-
739. quiæ genuinæ S. *Dionysii Areopagitæ* pio furto ex Gallia surreptæ Ratisbonensibus solide contra Gallos vindicantur. Spo-
778. liatio Patriarchii mortuo Pontifice in Concilio Romano A. 998
780. gravissime prohibita. Ab Eberhardo, Comite Alsatiæ, genus ducit Augustissima domus Austriaca, de qua pluribus Noster in

Origi-

Originibus Habspurgicis. Ob Comitis Isangrini rapacitatem, p. 797.
lupus in fabulis Romanticis dici cœpit *Isengrin*; & ob Regi- 798.
narii sive Reinhardi astutiam vulpecula nomine *Renard* sive
Reinike, unde Autor explicationem hujus fabulæ ex horum
gestis erudite instituit. *Struvius Blesiacum* frustra de Blesensi 810.
pago, *Blois*, intelligit, quippe quo Blesiacum castrum, vulgo
Bliess Castel in Lotharingia, indigitatur. Fabulam de Hattonis 812.
fraude contra Albertum Bambergensem a Saxonibus confi-
ctam, ob lites Hattonis cum Henrico Aucupe, Noster autumat.
Reginonis Chronicon A. 908 ad finem ab Autore est perdu- 820.
ctum, licet exemplaria edita desinant A. 905; appendicem ab
A. 907 usque ad A. 977 prosecutus est *Romerius*, vix compen- 838.
dii compilator nominandus. Gronam, in qua Henricus Au-
ceps obsidione cingebatur a Conrado I, de urbe prope Gottin-
gam Noster explicat, quam potius de Grona, Diskaviorum pa-
go prope Ilebergum, interpretamur. Henricus postea, Carolo 843.
R. Galliæ socio, bona Conradi R. in Saxonia occupavit. Con-
cilium Altheimense in vico Altheim, intra fines Ducatus Neo-
burgici habitum fuisse, contra secus sentientes Autor asserit.
In Appendice, huic quoque Tomo subnexa, sistuntur 1) *Diplo-* 863.870.
mata Wirceburgensia, ubi *Schannati*, Fuldensis Historiographi,
errores acri sale perstringuntur; 2) *Specimen Breviarii rerum* 902.
Fiscalium Caroli M. una cum *Capitulari de villis* ex Codice
Helmstadiensi; 3) *Annales breves Colonienses*, ex MSto Biblio-
thecæ Metrop. Coloniæ; 4) *Catalogus Abbatum Werthinensium* 917.918.
& Episcoporum Colon. ex Codice Seculi XI. Werthinensi; 5)
Exorcismi & Ceremoniæ in Judiciis Dei, ex Codice Werthi- 919.923.
nensi Sec. XI; 6) *Catechesis Theotisca*, ex Codice Bibliothecæ 930.
Cæsareæ. 7) *Confessio Theotisca*, ex Codice Bibliothecæ Ca- 941.
thedr. Wirceb.; 8) *Homiliarum Theotiscarum Fragmenta*, ex
Codice Cæsareo; 9) *Hymni Francici*, ex Codice Juniano Oxo-
niensi; 10) *Rabani Mauri Glossarium in V. & N. Testamen-* 948.
tum, ex Codice Bibl. Cæsareæ; 11) *Glossæ Theotiscæ*, ex Codici- 950.
bus Bibl. Cathed. Wirceb. 12) *Glossæ Florentinæ*, ex Biblioth. 977.
Magni Ducis; 13) *Glossarium Latino-Theotiscum*, ex Cod. Bibl. 981.
Hamb. Sec. X; 14) *Glossæ Theotiscæ*, in *Bedæ* artem metricam 1002.

p.1003. ex Cod. *Goldaſtino* Bibl. Bremenſis Sec. IX; 15) *Gloſſa Theotiſca*, ex Ebneriano Prudentii Codice Sec. XI. Opus claudit Index copioſiſſimus. Uberiores fuimus in percenſendo Opere inſigni pro meritis defuncti Autoris; nunc, ut exſurgat poſt fata ipſius condignus Hiſtoriæ Wirceb. continuator, toto animo vovemus.

HISTOIRE DE LA GUERRE DES HUSSITES & du Concile de Basle.

hoc eſt,

HISTORIA BELLI HUSSITICI ET CONcilii Baſileenſis, *Autore JACOBO INFANTIO.*

Tomi II.

Amſtelodami, apud P. Humbertum, 1731, 4.

Alph. 4 pl. 8; cum multis Figuris.

Ultimum hoc Opus eſt Cl. Autoris, præclariſſime de hiſtoria Eccleſiæ meriti copioſis iisdemque accuratis trium inſignium Conciliorum deſcriptionibus. Ac Hiſtorias ejus Conſtantienſis & Piſani jam recenſuimus A. 1714 p. 279 & A. 1725 p. 10. Hoc, quod in manibus habemus, Opere non ſolum Concilii Baſileenſis hiſtoriam perſequitur, verum etiam antegreſſi belli Huſſitici. Cum vero vir doctiſſimus vix abſoluto hoc Opere diem obierit ſupremum, amicus quidam ipſius Præfationem addidit, in qua monet, juſto durius cenſuiſſe *Infantium* de Huſſitis, non obſervantem, crudelitatem eorum provocatam fuiſſe factis hoſtium longe crudeliſſimis, adeoque eos tantum repreſſaliis, quas vocant, uſos eſſe. Exhibet idem Vitam *Infantii* noſtri, cujus hæc ſumma eſt. Natus erat in Gallia A. 1661 d. 13 Aprilis. Ex Gallia, in cujus Academia Salmurienſi ingenium excoluerat, egreſſus, aliquandiu hæſit Genevæ: hinc Heidelbergæ factus Concionator viduæ Electoris Palatini. A. 1689 Berolinum eum accepit doctorem Eccleſiæ publicum: ac ibi manſit per omnem vitam, nullis e conjuge ſuſce-

susceptis liberis. Vita excessit d. 7 Aug. A. 1728. Non solum laude floruit egregii in cathedra sacra oratoris, sed etiam scriptoris eruditissimi politissimique. Sistitur hic integer scriptorum ipsius Catalogus, in quibus præter Historias Conciliorum, modo memoratas, eminent *Nova Versio N. T.* una cum amplissima Præfatione & Notis: cujus tamen laboris in societatem venit Cl. *Beausobrius*; & *Preservatif contre la reunion avec la Siege de Rome.* Illud etiam, quod hic commemoratur, dignum est, quod paulo ante mortem somniavit, se jussum esse pro concione sacra illustrare illa verba *Iesaiæ XXXVIII, 1: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives.* Ex quo tempore operam dedit maxime strenuam, ut finem suo huic Operi de Concilio Basileensi imponeret.

Erat quidem hoc Opus futurum minoris molis, si Autor soli bello Hussitico solique Concilio Basileæ habito describendo incubuisset. Sed visum est ipsi, ceteras quoque res in Ecclesia Europæa illo temporis tractu gestas annectere. Nos quidem, his prætermissis, ea duntaxat, quæ titulus Operis indicat, paucis persequemur. *Libro primo* ostenditur, Bohemos seculo nono religionem Christianam accepisse non a Latina Ecclesia, sed a Græca, sacraque sua celebrasse lingua patria, in eamque translatum habuisse sacrum codicem, ritus quoque ac dogmata Græcæ Ecclesiæ fecisse sua; seculis decimo atque undecimo Romanos Pontifices invehere in Bohemiam studuisse ritus Ecclesiæ Latinæ, sed nequicquam; seculo XIII magnam multitudinem Waldensium se contulisse in Bohemiam, ibique libenter esse receptos: unde Noster apparere putat, minus addictos sedi Romanæ fuisse Bohemos; seculo XIII toto S. Cœnam in Bohemia esse administratam sub utraque specie; &, cum seculi sequentis medio Carolus IV Imp. introducere in Bohemiam conaretur communionem sub una, fortiter restitisse Bohemos, & inprimis *Jo. Milicium* & *Matthiam Janovitum*, Concionatores Pragenses &, dum non solum in communionem sub una, sed & in flagitiosos sacerdotum mores invehebantur, præcursores *Joannis Hussi*. *Libro secundo* Autor priora tempora vitæ *Hussi* describit, breviter ea occasione dis-

ferens de sectis Papæ adversis hoc tempore exortis, Fratricellorum, Begardorum, Lolhardorum, de *Marsilio Patavino* & *Joanne Gandavensi*, de Turlupinis, ac denique de Wiclefistis, certis quoque argumentis demonstrans, *Wiclefi* ad *Hussum* epistolam esse suppostitiam. *Tertio* reliqua vitæ *Hussi* usque ad ejus certamen Anti-Pontificium persequitur, simul describens Bohemiæ statum illius ætatis, ac diligenter exponens historiam Wenceslai, Imperatoris, ejusdemque Bohemiæ Regis. *Quarto* narrat initium certaminis *Hussi*, observans etiam, haud eum caruisse vitiis, sed subinde injusta ambitione incaluisse. *Quinto* non solum historiam *Petri Dresdensis*, Pragæ una cum aliis contendentis, administrari S. Cœnam oportere sub utraque specie, exponit, sed etiam docet, exstincto *Husso* ipsam Academiam Pragensem publice defendisse communionem sub utraque. Errare vero eos addit, qui, *Hussitas* laicos administrasse S. Cœnam, tradunt. Hinc de *Picardis* agit, hoc tempore in Bohemia exortis, eosque ab *Hussitis* diversos esse, perspicuum facit, ratus, enthusiastas fuisse eos & fanaticos. Nunc demum *sexto libro* describendum suscipit bellum *Hussiticum*, cui initium dedit *Jo. Dominicus*, Cardinalis, e Concilio Constantiensi A. 1418 delatus in Bohemiam, & crudelitate sua, qua utebatur in defensores communionis sub utraque, tristissimum excitans tot annorum incendium. Ex eo enim tempore utraque pars in alteram sæviendi nullum omisit modum. Præcipuum vero *Hussi* ultorem se præbuit *Joannes Ziska*, dux gregis *Hussitici*, & conditor oppidi Taboris, ex quo *Hussitæ* nominati sunt *Taboritæ*. Hic *Ziska* A. 1419 cum suis copiis ingressus Pragam, caput Bohemiæ, summam exprompsit crudelitatem in *Hussi* adversarios, maxime in magistratus & monachos. Hussiticorum horum armorum felix progressus in *libro septimo* exponitur, simulque quod Bohemi decreverint, non suscipere Sigismundum, fratrem Regis nuper mortui, Wenceslai. *Libro* itaque *octavo* & *nono* narrat Autor obsidionem Pragæ a Sigismundo factam, sed paulo post solutam, & ceteras, quas accepit a *Taboritis*, clades, coactus tandem excedere Bohemia. *Decimo* novum Sigismundi adventum describit, novum item

ejus

ejus ob infelices rerum successus reditum in Hungariam. *Undecimo* persequitur res a *Ziska* prospere gestas in Bohemia & Moravia, simulque ejus mortem, quæ in annum 1424 incidit, & sepulturam honorificentissimam: qua occasione ingenium, religionem, virtutes & vitia ejus, describit. *Duodecimo*, commemorato Concilio Senensi, obituque *Petri de Luna*, Anti-Papæ, reversus ad res *Hussiticas*, enarrat prælium exercitus Imp. Sigismundi cum *Hussitis*, iterum hic victoribus. *Tertio decimo* & duobus sequentibus exhibet res a successore *Ziskæ*, *Procopio Raso*, cognomen *Magni* adepto, prospere gestas in Moravia & Silesia. *Decimo sexto* memorat initium Concilii Basileensis, eo fine instituti, ut pacaretur Bohemia. Prima ejus sessio A. 1431 d. 14 Dec. habita est, ac A. 1433 d. 6 Januarii etiam invitati & fide publica muniti Basileam venerunt principes quidam *Hussitæ*, interque eos ipse *Procopius*. Cumque Eugenius IV Papa huic Concilio se opponeret, factum est, ut Concilium hoc tum confirmaret decretum illud Concilii Constantiensis, quo Papa subesse Concilio, eique parere, jubetur, tum adversantem sibi Papam suo munere abdicare cogitaret. *Libro XVII* (qui Tomi secundi primus est,) narratur colloquium legatorum *Hussitarum* cum Concilii Patribus, illorumque in patriam re infecta reditus: simulque docetur, A. 1434 Papam cum Concilio in gratiam rediisse. *Decimo octavo* describitur pax inter Sigismundum Imp. & Bohemos A. 1436 facta, postquam is in horum quatuordecim conditiones consenserat: imo ipsæ *literæ Concordatorum* hic exhibentur. Sed pactum hoc, ab utraque parte sancte religiosissimeque initum, a neutra sancte servatum fuisse, noster Historicus adjicit, Sigismundumque, cum Pragam veniret d. 23 Augusti, & in fidem acciperet totam Bohemiam, statim ibi violasse sua promissa, nec fidem servasse iis, quos putabat esse hæreticos. Narrat quoque secutas Concilii sessiones, earumque trigesimam ostendit esse contrariam definitioni Concilii Constantiensis. *Decimo nono* discordia Bohemorum a morte Sigismundi, A. 1437 d. 9 Dec. exstincti, commemoratur, una eorum parte Regem suscipiente generum Sigismundi, Albertum, eique Pragæ imponente coronam Re-

 galem,

galem, altera sibi Regem eligente Casimirum, Poloniæ Regis fratrem, qui & cum exercitu intravit Bohemiam. Deinde ardor exhibetur Concilii in Papam Eugenium, A. 1439 in sessione XXXIV exutum dignitate Papali, suffecto in sessione XXXVIII Amadeo, Duce Sabaudiæ, qui & sumsit nomen Felicis V, & e longiori, quam adhuc gesserat, barba non parum sibi demeti passus est. *Libro XX* describitur regni Bohemiæ instabilis status a morte Alberti, filium ejus Ladislaum Bohemis tradere recusante Imp. Friderico III, qui & persuasit Concilii Basileensis Patribus, ut consentirent in novi convocationem Concilii. *Libro XXI* docet Autor, etsi A. 1443 d. 16 Maji ultima fuerit habita Basileensis Concilii sessio, Patres tamen Basileæ permansisse usque ad annum 1449, quo Felix se abdicavit Pontificatu, & Nicolaum V passus est creari Pontificem. Hic etiam descriptum legimus *Rockisani*, Archiepiscopi Pragensis, certamen religiosum cum Taboritis de transsubstantiatione. *Libro XXII* primum Bohemos videmus arma sua, & quidem mercede conductos, circumferentes per Germaniam & Hungariam; deinde legatum Papæ Nicolai V reconciliaturum ipsi Bohemos ex toto. Sed non respondebat Papæ voto exitus, ipsius legato urgente unicum illud verbum *Crede*, Bohemis unicum illud *Proba*. Ubi observat Noster, jamdiu priorem vocem fuisse *Ecclesiæ*, hoc est, eorum, qui se videri volunt esse Ecclesiam; posteriorem vero fuisse eorum vocem, qui appellantur *hæretici*. Narrat hinc, quomodo *Georgius Podiebradius* occuparit Pragam, & ibi autoritatem suam stabiliverit, constitutus tandem summo cum imperio Rector regni Bohemiæ. *Libro XXIII* non solum describitur colloquium lectu dignissimum *Æneæ Sylvii*, legati Imperatorii, cum *Podiebradio*, itemque res a *Joanne Capistrano*, monacho Missionario, mirabili successu gestæ; sed etiam commemoratur, Archiepiscopum *Rockisanum*, cum, Papam favere sibi nolle, videret, misisse legatos ad Ecclesiam Constantinopolitanam, eique Bohemicam adjungere voluisse Ecclesiam. *Liber XXIV*, idemque ultimus, describit copiose Imp. Friderici III iter Romam susceptum, & natas interea temporis turbas in Austria & Hungaria, ac deni-

que

que Ladislai adventum in urbem Pragam ad ſuſcipiendam coronam regiam. Hactenus Noſter *Infantius*. Cum vero is nullam fecerit mentionem *Adamitarum*, qui orti A. 1420 feruntur in Bohemia, Cl. *Beauſobrius* duas elegantiſſimas Diſſertationes ſubjecit: quarum in priore docet, narrationes de *Picardis* nulla veſte utentibus & ſimul venereæ voluptati deditiſſimis eſſe mendaciſſimas, veroſimillima ſimul ratione indicans horum mendaciorum origines; altera idem probat de *Adamitis* vetuſtiorum ætatum, ſimul notans *Balium*, qui in ſuo *Dictionario* delatus ad *Adamitarum* hiſtoriam, non Criticum ſe præbuit, ſed maxime credulum. Hic & docet, *Simonem Magum* diverſiſſimum eſſe a *Simone* hæreſiarcha; narrationes *Epiphanii de Adamitis* eſſe fide indigniſſimas; *Priſcillianum* & *Priſcillianiſtas* ſummorum & errorum & flagitiorum accuſari ſumma injuria; quæ denique de *Begardis* ac *Turlupinis* narrentur obſcenitates, eas eſſe fabuloſiſſimas. p.304–406.

DE BONONIENSI SCIENTIARUM ET Artium Inſtituto atque Academia Commentarii.

Bononiæ, ex Typographia Lælii a Vulpe, 1731. 4 maj.

Alph. 3 pl 12, cum 9 Tabulis æneis.

DE illuſtri Inſtituto ſcientiarum & artium Bononienſi jam bis in *Actis* noſtris facta eſt mentio: ſemel, ubi hiſtoriam hujus inſtituti, a doctiſſimo *Limerio* conſcriptam recenſuimus, (A. 1724 *M. Jan. p. 24*) iterum, cum Acta legalia & inſtrumenta ceſſionum donationumque, ab Excellentiſſ. Comite *Marſilio*, ſumma & nunquam ſatis prædicanda liberalitate factarum, exhibenda eſſent. (A. 1729 p. 215.) Nunc tandem, ipſius Academiæ autoritate, Commentariorum, jam diu deſideratorum, Volumen primum in lucem prodit, a *Franciſco Maria Zanotto*, Viro humaniſſimo atque eruditiſſimo, eodemque Academiæ a ſecretis, ſermone latino, proprio & perſpicuo, tam accurate conſcriptum, nemo ut præclarius defungi hoc officio potuiſſe videatur. Diſtributus eſt liber in Partes tres. Quarum una originem, progreſſum & formam Inſtituti adjunctæque

que ſcientiarum Academiæ exponit : altera ipſos complectitur Commentarios, de iis, quæ in Academia, ad diſciplinas varias illuſtrandas, tractata ſunt. In tertia denique Academicorum extant opuſcula : quæ numero longe plura eſſent, niſi pleraque ab autoribus ſuis fuiſſent jam alia occaſione edita. Inſtitutum Bononienſe, ſingulari ſtudio & munificentia Comitis *Marſilii*, anno hujus ſeculi duodecimo conditum, privilegiis Clementis XI, P. M. munitum, illuſtriſſimique Senatus Bononienſis cura atque autoritate perfectum, accedente etiam deinceps plurium, cum principum perſonarum, tum privatorum, liberalitate, brevi tempore mirifice crevit. De his rebus, atque adeo de ædibus, de egregia ſupellectili, Bibliotheca atque inſtrumentis, per plures cameras diſtributis, quæ incredibili ſolertia collegit *Marſilius*, de ſpecula aſtronomica, de legibus, de Profeſſoribus aliisque, quorum opera in Inſtituto adhibetur, item de Academia pictorum, ſculptorum & architectorum, ab eodem *Marſilio* A. 1710 conflata, & deinde cum inſtituto conjuncta, quinque Capitibus agit Cl. Autor. Academia ſcientiarum, olim privata & domeſtica, anno fere 1690 apud *Euſtachium Manfredium*, tum temporis admodum adoleſcentem, orta, vocabuloque *inquietorum* deſignata, deinde in ædes *Jacobi Sandri*, poſt, cum opera *Morgagni*, ad quem principatus pervenerat, junctisque ſtudiis *Manfredii* & *Stancarii*, reformata & novis legibus inſtructa, magis magisque floreſceret, in amplam *Marſilii* domum recepta, tandemque, hujus beneficio, poſt varias calamitates, certis legibus, Inſtituto eſt adjuncta. Hæc Academiæ fata, & quæ præterea eidem acciderunt, aliis quinque Capitibus *Zanottus* perſequitur: atque ita demum ad contexendos de actis nobiliſſimæ hujus ſocietatis Commentarios pergit. Ubi ſciendum, ea tantum in hoc Volumen fuiſſe congeſta, quæ inde ab Academia condita ad A. 1722, quo anno *Zanottus* factus eſt a ſecretis, ab Academicis partim de ſcripto recitata, partim memoriter dicta, vel etiam ex tempore diſputata, atque ad hoc tempus conſervata fuerunt: iis, quæ poſtea dicta aut lecta ſunt, in alium librum rejectis. Quanquam etiam ex his pauca doctiſſimus Autor adjecit, quæ vere-

rendum erat ne aliquid pretii cum novitate amitterent. De cetero, ut summa fide Academicorum placita proposuit, ita suo potissimum arbitratu elegit, suoque modo cuncta explicuit atque ordinavit, nec propriam etiam interponere sententiam in loco intermisit. In iis, *quæ ad naturæ historiam spectant*, (ab his enim exorditur,) primo quidem de flava arena, in agro Bononiensi frequentissima, & passim in lapides satis duros concreta, tum de belemnitis ac de variis terrarum stratis, post de perlarum oculis ac de cicadis, de nostalgia Helvetiorum, & de crystallo montana, disserit. Porro duo describit itinera, alterum per montosam Bononiensis agri partem, alterum ad Alpes S. Pellegrini: ac postremo etiam alia quædam breviter & sine ordine adjungit, quæ in separa Capita non videbantur discernenda. In arena Bononiensi, quam solertissime scrutatus est *Jacobus Beccarius*, id inprimis observari meretur, intermixta esse passim corpuscula testacea, marinis ac diluvianis non immerito annumeranda, ac pro cornibus Ammonis habenda; adeo minuta, ut pleraque dimidiam lineam vix æquent, multa, nisi adhibito microscopio, sub sensus non cadant; & quibusdam in locis ita frequentia, ut in arenæ unciis binis plus quam 1500 numerari potuerint. Crystallum montanam, si figuram particularum simplicem requiras, semper esse hexagonam, natura non alcalicam, quippe cum nullam acidis mutationem afferat, ac perperam pro medicamento usurpari, disseruit *Montius*. In itinere ad Alpes S. Pellegrini multa notatu digna observavit *Galeatius*, quorum nonnulla exempli causa afferenda putamus. Huc pertinent, quæ de Saxoli salsa, de fontibus petrolei in monte Zibio, itemque de variis corporibus marinis, passim obviis, commemorantur. De cetero in altioribus montibus nullum apparuit hujusmodi corporum vestigium. Quo non parum confirmatur observatio & sententia *Marsilii*, qui marina corpora in montium quorumque altissimorum jugis nulla esse, nec reperiri nisi in mediocri atque haut scimus an post plures hujusmodi observationes satis accurate definienda altitudine, docuit. In Cimone monte, omnium, qui circa sunt, celsissimo, non procul a vertice fons exsili-

re deprehensus est, aquarum copia insignis: itemque alius, in adversa montis parte, etiam copiosior, altior, & majori impetu micans; atque id quidem tempestate calidissima & aridissima. Quod non satis commode cum illorum opinione convenire videtur, qui ingentia quædam receptacula sub montibus imaginantur, quo pluviæ & liquatæ nives confluant, in fontes fluviosque postea exonerandæ. A Cimone ad Barigatiam, undecim passuum millia fere distantem, profectus est *Galeatius*, quem locum crebræ, nec hyeme minus, quam æstate, improviso e solo prodeuntes flammæ nobilem faciunt: qua de re observationes quædam proponuntur. Omittenda sunt multa & præclara. Unum hoc loco addemus de lapide, a *Jo. Scheuchzero* descripto, quem in Austria, prope Viennam, magna copia effodiunt. Albus est & mediocriter durus, in quo, si accuratius examinatur, præter pauculum arenæ, nihil nisi marina corpora deprehenduntur, quæ contrita & invicem coagmentata in lapidis formam conversa sunt. Hic alcyonia multorum generum, echini, pectines, manifeste se produnt. Atque his lapidibus domus exædificari solent: neque ullum fere ædificium Viennæ est, inde non exstructum. Quis credidisset, urbem illam nobilissimam e marinorum corporum exuviis totam crevisse? Sed ad alia transeundum est. In *Chymicis Marcus Antonius Laurentus* naturam aquarum Porectanarum (Porecta autem oppidum est in Bononiensi agro positum) singulari studio investigavit. In *Anatomicis Galeatius* & *Leprottus* de vasis lacteis in homine inventis; idemque *Galeatius* de muliebrium ovariorum vesiculis; *Petrus Nannius* de glandularum structura, divisione atque usu; *Antonius Pacchionus* de dura meninge, egerunt. Quibus variæ aliorum observationes anatomicæ accedunt. In *Medicis*, quid *Jo. Ant. Mundinus*, de quodam urinæ profluvio, *Cajetanus Tacconus* de arthritide, *Molinellus*, *Putius*, *Balbus*, *Morgagnus*, *Nannius*, *Albertinus*, de morbis variis & miris in humano corpore observatis, porro quid *Morgagnus* de aqua calcis vivæ, coagulationem lactis impediente potius, quam efficiente, *Stancarius* de fungo Melitensi, tanquam tutissimo remedio adversus profluvia sangui-

gui-

guinis, itemque de opio, *Albertinus*, *Fantinus*, *Sandrius* & *Gornia*, de cortice Peruviano, herba acemella, & bezoario lapide, proposuerint, commemoratur. Sequuntur *Physica*. Ubi primo loco de sono agit *Zanottus*, ostenditque, *Haucksbejano* potissimum experimento nixus, soni magnitudinem, ceteris paribus, sequi proportionem compositam ex elasticitate & densitate aeris, in quo editur: calorem per se nihil mutare sonos, nisi quatenus aerem vel rariorem facit, si liber sit, vel magis elasticum, si certo spatio conclusus: itaque in aperto aere calore sonum minui, augeri in clauso, itemque æstate & interdiu sonos fere minores esse, quam hyeme & nocte. De lapide Bononiensi postquam denuo varia experimenta una cum *Beccario*, *Laurento* & *Galeatio* fecisset *Marsilius*, in nonnullis, quæ antea statuerat, sententiam mutavit, idque ut publice hoc loco significaretur, præcepit. Talia hæc sunt, lapidem in monte Paterno minime oriri, ut in Epistola, hic Lipsiæ edita, scriptum legitur, sed externum esse & casu quodam olim importatum: concretiunculas illas, passim obvias, quas antea pro lapidis primordiis habuerat, gypsi magis, quam lapidis, principia esse: lapidem a directo solis lumine magis accendi, quam a reflexo. Illud etiam observatum est, lunæ lucem lapidi nunquam inhærere, quantumvis collectum; cum ceteroquin ad accendendum hunc phosphorum satis mediocre lumen sufficiat, tale, exempli causa, in quo paullo majores literæ oculis vix discerni queant. Porro notavit *Galeatius*, lapidem in vase vitreo, aere vacuo, luci expositum, nitorem omnino acquirere, sed aliquanto minorem, quam in aere. Postremo *Zanottus* lapidem ostendit non reddere lumen alienum, sed ab alieno saltim lumine accensum sua luce fulgere: quod partim ad *Cartesiana* de luce placita sese accommodans demonstrat, partim vero & inprimis ex hypothesi *Newtoniana*. Namque duo lapides, in diverso solis lumine, rubro & cæruleo, refractione separato, per æquale tempus constituti, ac deinde in tenebras translati, minus quidem nitidi conspecti sunt, quam cum fuissent lumini pleno expositi, ceterum colore, qui fere albus erat, & lumine adeo pares fuerunt, ut nulla plane percipi differentia

 possset.

possset. Jam, quod ad reliquas observationes physicas attinet, *Codronchius* nonnulla proposuit, quæ literis ex Hispania acceperat, de nova insula, A. 1720, cum magno terræ motu, inter Azores orta, noctu flammas ejiciente, quæ mane tanquam fumus apparebant, neque ita multo post iterum depressa & sub aquas recondita. *Stancarius*, de elasticitate aeris, an densitati proportione constanter respondeat, quæsivit. Idemque ostendit, quo pacto construenda sint thermometra mercurialia perfecte occlusa, quæ varios caloris gradus, dilatatione vel constrictione aeris contenti, denotare possint. *Rondellus* de insinuatione Mercurii in aurum hoc reperit, si fila auri tenuissima & ex parte tantum immersa fuerint, progressiones Mercurii in iis nullas esse; in crassiusculis varias, pro vario positu; easque multum Mercurii pondere retardari. A physicis ad *Mechanica* pergit Cl. *Zanottus*. Hic motus leges, quæ in collisione corporum observantur, sermone populari, sine formulis algebraicis, & sine omni artificio mathematico, exponit ac demonstrat, *Jo. Rizzettum* de cetero secutus, cujus hac de re Schediasma, sub finem, inter Academicorum opuscula, extat: ubi id maxime agit, ut doceat, in collisione corporum elasticorum velocitatem relativam regressus non esse propterea plerumque minorem velocitate relativa congressus, quia corpora non sint perfecta elastica, h. e. quia non perfecte sese in pristinam formam restituant, sed quia id non faciant brevissimo tempore, & quia pars elasticæ virtutis in tremorem atque oscillationem, teste sono, impendatur. Deinde controversiam *Zanottus* recenset, quam olim habuit *Gulielminus* cum *Papino*, de aquarum e tubis eruptione. Postremo de problemate agit, a *Manfredio* sibi olim proposito, cujus pleniorem, atque etiam ampliorem, quam postulatum erat, solutionem inter opuscula exhibuit. Problema autem hoc est: constituto globo super planum rectangulum, cujus latera hujusmodi sint, ut venientem undecunque illum repellere possint, invenire directionem, quæ primum globo tribuenda est, ut is, ab rectanguli lateribus deinceps repulsus, post datum reflexionum numerum, ad datum tandem punctum perveniat. In *Analyticis* primum

fun-

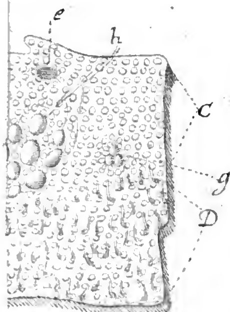
fundamenta atque originem totius Geometriæ & analyseos suo modo explicat, illud potissimum ostendens, jam ab antiquis Geometris principia recentiorum de infinite parvis, saltim tacite, posita fuisse. Deinde commemorat, quid a *Gabriele Manfredio* præstitum sit in formulis quibusdam integrandis, & maxime in dissolvendo binomio $x^n \pm a^n$ in quantitates eas, in quibus x nullum haberet exponentem alium nisi 1 vel 2. In *Geographicis & Astronomicis* locorum quorundam latitudines accuratius determinantur, simulque generatim ostenditur, quo pacto *Manfredius*, *Cassinianam* methodum longius extendens, non solum ex siderum quorumvis, sed etiam ex punctorum cœli imaginariorum sub luna occultationibus, sive cum ea conjunctionibus, longitudines locorum investigare docuerit. Porro de celeberrimæ illius lineæ meridianæ, quæ Bononiæ, in æde Divi Petronii a *Dominico Cassino* olim constructa, ab eodemque post contractum aliquod ex diuturnitate temporis vitium correcta est, dimensione & emendatione novissima *Manfrediana*; de observationibus nonnullis Astronomicis, inprimis de ecclipsi totali, quæ A. 1726 contingens, cum totalis esset, quippe luna prope perigeum & sole in apogeo constitutis, tamen instar annularis apparuit, cum fulgore quodam, circumcirca lunam ambiente, & duodecimam circiter lunaris diametri partem æquante; de libratione lunæ, cujus causam, (cum quantitas ejus hypothesi *Ricciolanæ* & *Newtonianæ* non satis respondere videretur,) partim quidem a vi, per quam luna eandem semper faciem ad alterum ellipseos focum convertat, partim vero ab alia vi vorticis lunaris, deducere conatus est *Nadius*; & de Mercurio, A. 1723 in sole a *Manfredio* observato; porro de eclipsibus, in Geographicis tabulis, *Cassiniana* & *Manfrediana* methodo, repræsentandis; itemque de annuis aberrationibus, in quibusdam stellis fixis, ex temporibus meridianis, a *Manfredio* vere quidem deprehensis, & cum *Maraldi* observatis egregie consentientibus, ad Copernicanorum vero hypothesin de parallaxi annua parum accommodatis, exponitur. Restant *Meteorologica*. Quo loco *Zanottus* primum de globo igneo mentionem facit, quem *Paulus Baptista Bal-*

bus A.1719 descripsit; deinde de nocturna quadam luce, quam *Ant. Castelvetrius* novissima nocte A. 1722, aliisque sequentibus, inspexit, quæ, cum non immerito pro boreali aurora habenda videatur, prima omnium fuit ab Italis observata; postremo de duabus aliis certissimis illius generis auroris, quarum alteram, d.14 Calend. Nov. A.1726 toti pæne Europæ conspectam, collectis variis ex omni Italia observationibus, *Beccarius* exposuit, alteram *Eust. Manfredius*, nocte ante Idus Mart. A. 1727 quam accuratissime & curiosissime a se observatam. Diximus de historia & Commentariis. Reliquum est, ut de Academicorum adjunctis opusculis dicamus. Quorum tituli saltim, ne longissimus, indicandi erunt. Sunt autem sequentia: *Victorii Francisci Stancarii* de perlarum oculis; *Jo. Jac. Scheuchzeri* de Nostalgia, hoc est, de tristitia & tabe ex cupiditate redeundi in patriam, quem morbum Helvetis maxime familiarem primus ita nominavit & peculiari Dissertatione Academica explicuit *Jo. Jac. Harderus* Basileæ A. 1678; *Josephi Montii* de crystallo montana; *Joannis Scheuchzeri* de lapide Viennensi; *Petri Nannii* de glandulis; *Joannis Antonii Stancarii* de dura meninge; *Antonii Leprotti* de anevrysmate quodam arteriæ bronchialis, aliisque Anatomicis observationibus; *Dominici Gusmani Galeatii* de calculis in cysti fellea & intra ejus tunicas repertis; ejusdem de cribriformi intestinorum tunica, quo pertinent Figuræ 3 Tab. III, infra explicandæ; *Jo. Bapt. Morgagni* de plerisque uvulæ & pharyngis musculis; ejusdem de iis, quæ in Academia ab *Ant. Maria Valsalva* recitata sunt; *Hippoliti Francisci Albertini* de quibusdam difficilis respirationis vitiis, a læsa cordis & præcordiorum structura pendentibus; ejusdem de cortice Peruviano; *Petri Ant. Michelotti* de sanguinis ductuum morbis, ac de quodam sanguinis vomitu potionibus gelidissimis curato; *Jac. Barthol. Beccarii* de motu intestino corporum fluidorum; *Jo. Rizzetti* de corporum collisionibus & motuum communicatione; *Fr. Mariæ Zanotti* de motu composito; *Jac. Riccati* de virium elasticarum legibus; *Dominici Gulielmini* epistola hydrostatica, nondum edita; *Fr. Mar. Zanotti* de reflexionibus globi, qui in

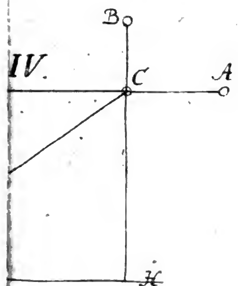
plano

III.

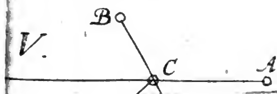
271 et 273.

IV.

V.

plano rectangulo pulsus, a prominentibus undique lateribus huc illuc repellitur; *Gabr. Manfredii* de formulis quibusdam integrandis; *Eustachii Manfredii* de meridianæ lineæ, in æde Divi *Petronii*, dimensione; ejusdem de novissimis circa fixorum siderum errores observationibus.

Explicatio Figurarum.

TAB. III. Fig. 1.

Fig. 1 exhibet portionem intestini jejuni humani, aperti & duabus exterioribus tunicis, membranacea sc. & musculari, exspoliati, atque supra vitream laminam expansi, ut structura interioris cribriformis tunicæ, quemadmodum microscopio observata fuit, ostendi possit.

AA. Portio superior intestini, in qua villi & foraminula, atramenti beneficio conspicua magis reddita, apparent. Foraminula tamen aliquanto majora villis, secus ac observantur, delineata sunt, ut eorum figura melius conspici possit.

BB. Portio inferior ejusdem intestini villis denudata, ut clarius foraminula manifestentur.

a. Plexus sive racemus glandulæ Peyeranæ, gregariæ dictæ.

bb. Valvulæ conniventes, in quibus etiam foraminula subapparent.

cc. Glandulæ solitariæ, in densiora & globosa corpuscula elevatæ.

Fig. 2 repræsentat portionem intestini ilei. Fig. 2.

CC. Pars superior, villis exspoliata.

DD. Pars inferior, villis & foraminulis sparsa. Villi autem in hoc intestino rariores observantur, quam in jejuno, & omnes in capitula desinentes.

eee. Tres glandulæ solitariæ, non dissimiles illis, quæ in jejuno observantur.

f. Plexus major glandulæ gregariæ, ad quem duo insigniores vasorum sanguiferorum ramuli *hh* distribuuntur.

g. Plexus minor similis glandulæ, in qua tres tantum globuli minores apparebant.

Fig. 3 ostendit portionem intestini coli. Fig. 3.

EE. Tota

E E. Tota facies interna cribriformis tunicæ, in qua foraminula ampliora & magis conspicua, quam in tenuibus intestinis existunt, ita, ut etiam sine microscopio subappareant.

i i. Glandulæ 5 solitariæ, quæ microscopio nihil aliud apparuerunt, quam lacunæ seu foveolæ quædam, crebrioribus foraminulis & tubulis circumdatæ.

l l. Incisura facta in cribriformi tunica, ex qua continuatio foraminulorum, cum subjectis tubulis, horumque tendentia ad nerveam tunicam, indicatur. Tubuli autem isti in canibus & aliis animalibus magis, quam in homine, conspicui sunt, & non in crassis tantum, sed etiam in tenuibus intestinis observantur.

G. FRID. RICHTERI ADDITAMENTUM ad Schediasma suum de motu composito; quod extat in Supplem. T. IX Sect. IX p. 345.

CUm egregios Academiæ Bononiensis Commentarios, a Clariss. Autore ad nos missos, & paullo ante recensitos, avide perlegerem, inter Academicorum opuscula etiam ipsius doctissimi *Zanotti* Schediasma de motu composito inveni, ubi meam de hoc argumento sententiam, & quæ circa eam monenda videantur, quam humanissime proponit. Ac fateor profecto, virum perspicacissimum rem ipsam penitus tenere. De modo saltim, quo eam explicat atque illustrat, perpauca, quæ mihi in mentem venerunt, bona cum ejus venia, hoc loco afferre fas sit. Quod antequam facio, ut appareat, quid ego ipse, post editum meum Schediasma, ad limitandas quasdam propositiones, addendum censuerim, ea huc iisdem verbis transscribere non alienum arbitror, quæ superiori anno, cum circa hunc locum versaremur, calamo exceperunt auditores Prælectionum mearum Physicarum. Demonstrato enim motu & directione corporis, duabus viribus nec contrariis nec conspirantibus simul impulsi, eadem ratione, ut in Schediasmate meo, Art. IV p. 347, hæc sunt, quæ deinceps adjeci:

Hinc

Hinc motus corporis cujusque, cujus directionem & celeritatem exponit recta CG, descripto circa eam, ut diagonalem, rectangulo quocunque CFGH, resolvi in duos motus potest, a lateribus rectanguli, CF, CH, exponendos: hoc est, etiamsi corpus vi quadam simplici propellitur, secundum directionem CG, effectus tamen, in motu hujus ipsius corporis consistens, non aliter se habet, quam si juxta directiones CF, CH, simul propelleretur, viribus compositis paullo ante definitis. TAB. III Fig. 4.

Quodsi motum corporis consideramus, non ut effectum, sed ut efficientem, non ut a viribus externis generatur, sed ut jam existit atque ad alios effectus producendos aptus est, tum commemorata motus resolutio nihilo quidem minus locum habet, sed ad hunc modum explicanda, ut, licet corpus motu quodam simplici feratur, directione & celeritate CG, effectus tamen, data occasione producendus, non alius esse possit, quam si duos re vera motus corpus simul impressos haberet, quorum proportionem exponant rectæ CF, CH, & quorum altero deleto, alter superesse integer queat. Atque hoc pacto, non solum descripto circa CG rectangulo, sed & alio parallelogrammo quocunque FCHG, motus CG in duos alios, CF & CH, ex parte vel conspirantes vel contrarios, resolvi cogitatione potest. Quoniam enim observatori, celeritate & directione CF vel CH promoto, celeritas & directio corporis videtur esse FG = CH, vel HG = CF, hinc, deleto omni motu, hoc est, ad quietem redacto corpore, respectu illius observatoris, eundem revera motum retinere corpus debet, quem ipse habet observator, &c. Fig. 5 & 6.

Nunc si rursus ad motum, ut a viribus externis generatur, respicientes, corpus aliquod in C collocatum viribus duabus simul impelli concipimus, hoc pacto, ut vires illæ ex parte vel conspirent vel contrariæ sint, id est, ut lineæ directionum, AC, BC, angulum quemcunque acutum vel obtusum comprehendant, atque ut eam vires quantitatem habeant, ut altera, si sola esset, motum ac celeritatem CF, altera vero, si pariter sola esset, motum ac celeritatem CH, corpori communicaret, dico, motum corporis majorem quidem vel minorem fore, quam si vires istæ nec conspirarent nec contrariæ essent, nequaquam ta-

men per diagonalem CG parallelogrammi FCHG recte exponi posse, &c.

Hactenus verba Prælectionum mearum. Redeo ad Cl. *Zanottum*: cujus sententia tametsi nihl a mea differt, nonnulla tamen indicabo, quæ, haud scio, an paullo minus commode ab eo scripta videri possint. Cum nego, motum corporis per diagonalem rhombi vel rhomboidis generari a duabus viribus, quarum proportionem & directionem latera illius parallelogrammi exponant, ita ut paullo ante declaratum fuit, putat Vir laudatus, me corpus motum considerare non in statu, in quo est, sed in statu, *in quo non est*, nec pro viribus componentibus eas sumere, quas corpus vere acceptas in se habet, sed alias. Hæc ex parte quidem largiri haud difficulter possum: penitus non possum. Considero enim statum, in quem corpus pervenit: ergo neque eum, in quo est, neque eum generatim, in quo non est. Considero motum corporis, non ut jam existit, a causis quibuscunque productus, sed ut a certo incursu corporum externorum generatur. Denique eas intelligo determinatas vires, quæ corpori vim & motum communicant, non quas jam acceptas ipsum corpus in se habet. Porro neque illud concedere possum, quod Viro egregio videtur, Physicos plerosque omnes, de motu composito disserentes, pro viribus componentibus non alias sumere, quam eas, quas corpus vere in se translatas possidet, atque hoc pacto errore omni vacare. Ecquis enim eorum unquam in ejusmodi quæstionibus expediendis, qua via & celeritate progredi debeat globus C, duabus viribus quibuscunque externis, A & B, ita simul impulsus, ut quo tempore illum ad F sola vis A, eodem etiam ad H sola vis B, motu æquabili propellere valeret, quis unquam dubitavit diagonalem parallelogrammi CG assignare, ad exponendam directionem & celeritatem quæsitam? Aut quis unquam docuit, hanc quæstionem differre ab illa altera, qua via & celeritate progredi globus commemoratus debeat, si vires, post incursum corporum A & B, vere in eum translatæ se habeant ut CF, CH? Quodsi hæ quæstiones inter se differunt, ut reapse differunt, utramque certe separatim, &

& illam quidem ante hanc solvi debere, manifestum est. Nam prius & facilius intelligere licet, quo motu ferendum esset corpus, si a viribus singulis externis seorsim impelleretur, quam quæ vires, post actionem diversarum virium externarum, ex parte vel conspirantium, vel contrariarum, vere in corpus illud sint translatæ? Atque ex his videbit, ut opinor, Cl *Zanottus*, argumentum, quod pertractandum sumsi, physicum omnino esse, non historicum; neque hoc loco, ad defendendam vulgarem doctrinam, commode applicari illam legem posse, quam ceteroquin in autoribus quibusque interpretandis jure sequendam arbitramur, ut, si quod dictum in utramque trahi partem queat, in eam semper trahatur, quæ sit probabilior atque ad veritatem magis accommodata. Aut enim priorem eamque simpliciorem ex quæstionibus illis duabus, paullo ante propositis, nunquam attigisse Physicos, aut eam cum altera confudisse & minus recte explicasse, sine tergiversatione fatendum est.

Historische Nachricht von des Churfürstenthum Sachsens Verfassung der hohen und niedern Justitz rc.

sive

HISTORICA DESCRIPTIO LEGUM, JUdiciorumque Saxoniæ; Autore CHRISTIANO GOTTLOB WABSTIO, J.U.D.

Lipsiæ, apud Casp. Fritzsch, 1732, fol.

Alph. 5 pl. 16.

QUod omnino turpe & indecorum juris studioso habetur, domesticas leges & jus, quo patria utitur, ignorare, id ipsum tam solenni constantique usu apud nostros servatur, ut paucissimi norint, quid ædibus in propriis pravi rectique geratur. Cujus nos rei causam non tam in communi quodam suarum & domesticarum rerum omnium fastidio & contemtu, quam in librorum, doctorum, loci, subsidiorum, omnium denique, quæ ad hanc viam ingrediendam animum facere, aut

ingreſſo adminiculari poſſe videntur, inſigni defectu jure me-
ritoque ponimus. Si quid ergo aliud, id certe in JCtorum
cordatiorum optatis eſt antiquiſſimum, ut non tantum leges
patriæ colligantur, & publicæ luci exponantur, ſed etiam ut
eorum, quæ ad judiciorum formam, legislationis modum, ju-
ris dicundi, judicandique rationem, pertinent, nihil inexplica-
tum relinquatur. Cepit eo nomine de Saxoniæ terris bene me-
rendi conſilium, utroque pollice laudandum, Cl. *Wabſtius*, cau-
ſarum apud Dresdenſes patronus, illudque nec Minerva, nec
Themide, invitis, executus eſt. Cujus Operis titulus, quem
adſcripſimus, quamvis nihil niſi legum & judiciorum noſtra-
tium aliquam deſcriptionem primo intuitu præ ſe ferre videa-
tur, ipſum tamen, quod vocare ſolent, nigrum plura longe
exhibet, & verius juris publici Saxonum principia, hiſtoriæ eo-
rundem & privati juris potiora capita, tum & alia ejus argu-
menti non proletaria aut in triviis obvia continet. Abſolvi-
tur elegans liber duabus Partibus, quarum altera de *legum* Sa-
xonicarum, altera de *judiciorum* hiſtoria & facie exponit.
Primi ergo ***libri Capite I***, dum de auguſtiſſimo ***Legislatore*** agit,
ſtatim ab initio multus eſt in eo, ut doceat, ad ordinum S. R. J.
libertatem & jura pertinere, & quaslibet leges ferendi, & per
has etiam communi juri ipſisque Receſſibus derogandi, poteſta-
p. 3. tem. Inde Saxonum αὐτονομίαν ab ultima origine arceſſit;
& præterea, tum quæ ſint proſapiæ Albertinæ Ducum in legis-
latione partes, tum quæ ſuffragii, quo Status Saxoniæ pollere
dicuntur, conſultatorii ratio, disquirit. Ad regiones deinde,
earumque incolas, qui hoc jure teneantur, delatus *Cap. II*, Sa-
xoniam ampliſſimo ſignificatu acceptam continere tradit *pri-*
7 ſeq. *mo* quidem veterem Electorum & Ducum ditionem, ***die alten
Erblande***, quo nomine Electoralem, Ducalemque Saxoniam,
Misniam, Variſciam, & non contemnendam Thuringiæ par-
tem, comprehendit. Quarum ſingulæ quo jure ad Saxonem
venerint, quibus finibus contineantur, aut quos in circulos de-
ſcriptæ, qua ratione reliquæ ditioni junctæ unitæque ſint, quæ
earum ad Leucopetrenſem, Martisburgenſem, Cizenſem por-
18. tionem referantur, edocet. *Dein* quincuncem Hennebergiæ
Comi-

Comitatus,cujus historiam & fata exponit. *Tertio* Episcopatus tres, Misenensem,Numburgensem & Martisburgensem, in quorum terris jus territorii supremum Electori Duci data opera p. 20.
allatisque plusculis in eam rem argumentis plene vindicat. Lusatiam *denique* utramque, quam Jo. Georgio I Electori 43.
primum pignori obligatam, mox plene cessam, traditamque A. 1623, constat. Singularum ergo regionum incolas alio jure regi & gubernari, facile credibile, sed præterea notandum est, in Saxonia Vasallos ad unum omnes, simultanee investitos 23.
etiam, imo, quæ est peculiaris Autori nostro sententia, & horum liberos, vinculo subjectionis teneri, & cum Vasallagii religione subjectionis etiam sacramento obstringi. Cum vero plerique Vasallorum perantiquo & ultra tritavos longe nobili stemmate oriundi, imo & majori dignitate illustres sint, ex his eos, qui Principis imperii aut Comitis axiomate fulgent, potioresque & ditiores nobilium, fuse recenset, atque,cum hic locus 34.
commode tulerit, de iis, quæ cum domo Schwarzburgica Saxonibus intercesserunt, litibus easdemque componendi ratione, de Mansfeldico sequestro, ortisque inde litigiis, de Solmen- 35 seq.
sibus, Stolbergicis, Barbyensibus, Walterneuburgicis, breviter quidem & strictim, sed non sine doctrina judiciique ἀκριβείᾳ exponit. *Cap. III* argumentum & historiam ipsarum *legum* 47.
proponit. Sigillatim Ecclesiasticarum, politicarum, feudalium, militarium, cameralium, &, quæ huc fere pertinent, plurium origines, immutationes,abrogationes, instaurationes, &, quæ historiæ juris comprehendimus nomine, fata proponit; denique cum aliis fere legibus Lusatia utraque vivat, etiam istarum historiam pertexit.

Libri secundi Cap. I Tribunalis supremi, Cancellariæ, seu, 54.
quod pragmatici nostri non satis belle vocant, *Regiminis*, originem, incrementa, Præsides, Assessores, scribas, quos a secretis dicimus, eorumque singulorum munia,describit. Antiquissimis temporibus Cancellarium, & quos a consiliis habuere, se- 60.
cum nunc huc, nunc illuc,duxisse Principes, sed ab A. 1486 inde Dresdæ semper convenisse ejusmodi Collegium supremum, animadvertit. Hoc judicium Vasallorum immediatorum eo-

rumque filiorum, etiam literarum causa in Academiis degentium, competens est,& quædam sibi soli retinuit Cancellariæ,
p. 68. ut dicunt, reservata, quæ Noster late persequitur. Agit etiam
82. fuse de modo causas nonnullas coram hoc judicio amice componendi,
85. (*von Vorbescheids-Verfahren,*) &,qui huic junctus est, Senatum Provocationum, ejusque historiam, hodiernam faciem & procedendi morem, Præsides etiam ab integro seculo ad *Bünavium* usque, qui hodie præest, omnes enarrat. Ve-
99. nit inde *Capite II* ad *Curias Provinciales*, quarum ea esse origo videtur, ut in locum curiarum, sive conventuum, singulis in provinciis institutorum, surrogatæ videantur, certe curiarum suprema, quæ Lipsiæ est, ex provincialibus, qui Dresdæ, Eckardsbergæ & Lipsiæ coire solebant, conventibus A. 1488 conflata est, si plerisque, qui Saxonicas aut Lipsienses
108. res tractarunt, fides non denegari debet. Singularis est in his curiis processus ratio, potissimum inhibitorii, quem cum pauci
118. accurate descripserint, Cl. *Wabstius* ex instituto tradit. *Cap. III* de judiciis supremis Provincialibus hæreditariis, (*von den Erb-Landes-Regierungen*) Leucopetrensi & Martisburgensi,
134. agit. *Cap. IV* de *Episcopatibus*, Misenensi, Martisburgensi, Numburgensi, quorum Præsides & Canonicos enumerat, juris dicundi morem atque *dicasteria Episcopalia*, (*Siffts-Regierungen*) quæ Wurzenæ, Martisburgi & Cizæ florent, de-
150. scribit. Inde locus datur *Capite V Consistoriis sacris*. Ubi, quæ sint causæ fori Ecclesiastici,& sigillatim, quæ soli Senatui Ecclesiastico servatæ, Noster refert. Consistorium supremum Dresdense, cui Senatus Ecclesiasticus inest, æque ac duo reli-
185. qua Consistoria commemorat. Inprimis etiam operæ pretium fecit, quod *militaria judicia* & eorum subordinationem ac singularia excusserit *Cap. VI.* In *Cap. VII* habes plura & ea quidem judicia, quæ vel ad regalium redituumque publicorum vindicationem, vel ad publicum splendorem conservandum, vel in commerciorum utilitatem, comparata sunt. Quæ cum omnia ad *Collegium Cameræ* pertineant, de eodem generatim, postea & sigillatim de forestorum, vectigalium tributorum, scripturarum, portoriorum, salinarum, & quocunque alio nomi-

nomine dicantur, redituum publicorum causis, tum de publi-
cis vectoribus & jurisdictione Postarum, de Magisterio officio- p. 204.
rum, (*dem Hof-Marschall-Amte*) de Buccinatorum foro, de ju-
dicio Mercatorio Lipsiensi, agit. *Cap. VIII* Judiciorum, qui- 207.
bus causae *metallifodinarum* subsunt, recensum agit, eorum- 212.
que tria commemorat invicem sibi subordinata. Primum est
cujusque loci, quae sigillatim enarrantur, praefectura, (*Berg-
Aemter*) sed quae universae subsunt Praefecturae rerum metalli-
carum superiori, (*Ober-Berg-Amt*) quae Friberga est, jun-
ctumque sibi habet Scabinatum metallicum, sed qui non nisi
in iis, quae ad metallorum jura pertinent, aliusque juris nil ad-
mixtum habent, causis jus dicit. Supremum omnium est
Cancellaria metallaria, (*die Berg-Canzeley, das Berg-Gemach*)
quae ope praefecturae superioris Fribergensis inferioribus prae-
fecturis rescribit. Delatus inde Noster ad jurisdictionem qua-
si patrimonialem, quam vocat, & *Cap. IX Cancellarias, Judicia
Vasallorum illustrium*, quos inter reliquos eminere supra an-
notavimus, proponit, ac de Schwarzburgicorum & Mansfel-
dicorum potissimum, tum & de aliorum Comitum jurisdictio-
ne, Cancellariis & judiciis, quaedam monet. *Academiarum ju-* 229.
ra Cap. X traduntur. Praerogativa singularis est ab Academiis
ad comitia Dresdensia legatorum, qua illis ut Praelatis, quos
vocant, competit jus προεδρίας prae omnibus & oppidorum &
nobilium deputatis, quid quod & ipsis Comitibus ac Dominis
aliquando controversiam moverunt. Quod vero ad Ecclesia-
sticos Praesules referantur, inde ortum esse credibile est, quia
olim Academiae Pontificibus tantum non magis, quam Princi-
pi territorii, subfuisse videntur. Lipsiensi jurisdictionem o- 230.
mnem &, si placent nomina, merum mixtumque imperium re-
cte tribui, Vitebergensi criminalem negatam esse, constat. Li-
psiensis jurisdictioni legem dant & fines certos pacta, inter
ipsam & oppidanum magistratum conventa & aliquoties repe-
tita. *Cap. XI*, posteaquam de *jurisdictione patrimoniali* ge- 236.
neratim (de qua V. Cl. *Heineccii* Diatribe aliquoties hic *Hein-
rici* nomine, librarii forte aut typothetae vitio, indicatur) egit,
addit quaedam de magistratuum oppidanorum & Vasallorum
juris-

p. 251. jurisdictione. *Cap.XII de Praefecturis* & Praefectis (*von Amts-*
254. *Haupt-und Amt-Leuten*) plura attulit, singulisque dioecesibus
hodie praefectos eorumque jura & officia enumerat. *Cap.XIII*
267. *Commissarios* &, qui ab iis servatur, judicandi morem perse-
271. quitur. *Cap. XIV* in *Lusatiae* utriusque *judiciis* late recensendis
animus occupatur. *Ultimum Caput* historiam *Scabinatuum*
& *Facultatum* Juridicarum pandit. Praeter Scabinos Hallen-
ses & Magdeburgenses olim & Dohnensis Scabinatus celebra-
291. tur. Sed qui fere a medio XVI seculi Lipsiensi junctus uni-
297. tusque fuit. De JCtis utriusque Academiae, eorum sententiis
& responsis, observantiis Collegiorum, & sententiarum divor-
tiis, in fine monet. Adjecit his omnibus Cl. Autor appendi-
cis loco cum alia quaedam, quae ipsi Operi verbotenus inserere
importunum & prolixum nimis visum est, tum recensum sin-
gulorum circulorum, &, quae in iis sunt, Praefecturarum, eorum
etiam, qui has circumjacent, locorum, vicorum, pagorum &c.
Quem quamvis perfectum omnique numero absolutum ne-
mo dixerit, nisi si quis universae Saxoniae angulos perreptave-
rit; eum tamen & sua se utilitate commendare, & laude o-
mni non defraudari debere, quivis intelliget. Quae cum o-
mnia ita sint, potest inde, quo loco aut pretio labor Cl. *Wabstii*
sit habendus, facile judicari.

JOANNIS HENRICI MYLII THEOPHILUS, sive de Graecarum Juris Institutionum earundemque Autoris historia, aetate, autoritate, fatis, dotibus, naevis, Liber singularis.

Lipsiae, prostat in officina Weidmanniana, 1731.
Pl. 9½.

NOta est Jurium studiosis, esse certe debet, *Theophili*, JCti & Antecessoris, Paraphrasis Institutionum Justinianearum Graeca, cum in aliis Jurisprudentiae capitibus utilis, tum ad intelligendos apteque explicandos hos Institutionum libros apprime necessaria. Adeo, ut quicquid sit meliorum interpretum, eandem persaepe in consilium adhibere, eamque alii

ἐν

ἐν παρόδῳ, alii data opera illuſtrare ſoleant. Sed quemadmodum & optima vina ſuas fæces habent, ita & in hac ipſa verſione præbuerunt ſe JCtis nævi quidam & errores, ad quos notandos corrigendosque frequentem ſenatum habuere Inſtitutionum Commentatores. Quod vero juſto fere ſæpius factum eſſe, nec ullam facile ejusdem a *Juſtiniano* diſſenſionem inveniri, niſi quæ aut omnibus, aut certe non paucis, ſe minus probaverit, ipſum etiam ita frequenter & aſſidue, ut velut ex compacto rem agi crederes, erroris, fabularum, falſi, nugarum, poſtulari, indignisque ideo conviciis excipi, palam eſt. Quod cum vidiſſet hujus, quem percenſendum habemus, libelli Autor, venit in ſuſpicionem, injuria aliquando & ſæpius forte, quam ſuo merito, notari *Theophilum*. Cepit inde conſilium, parare apologiam *Theophilo*, & a frequentibus, qui in eundem expediri ſolent, obelis, ſi quando merebitur, eundem vindicare. Quod ut feliciori ſucceſſu eveniat, quæ ad hiſtoriam ipſius *Theophili* & ejus libri pertinent, & quæ a multis quidem, ſed non eadem ab omnibus cura tradita ſunt, libello hoc ſingulari excuſſit, & majoris Operis quaſi appoſuit promulſidem. Quam cum *ſex Capita* abſolvant, eorum *primo* de Paraphraſtæ nomine commentatus, male a *Cujacio, Gothofredo*, aliisque, *Theophilizen* appellari contendit, atque eidem συνωνύμους *Theophilos*, in juris libris obvios, percenſet: duobus, quæ proxime ſequuntur, Capitibus de vera ejus ætate exponit. Cum vero in duas hic partes ſcindatur univerſa JCtorum natio, quorum alii ipſum, qui cum *Triboniano* & *Dorotheo* inter primos juris architectos recenſetur, Anteceſſorem hujus Paraphraſeos autorem exiſtimant, alii longo temporum intervallo ab hoc ſejunctum, aliquot ſecula juniorem eſſe cenſent, eam Noſter ingreſſus eſt viam, ut *Cap. II* eos, qui longe poſt *Juſtinianea* tempora vixiſſe Paraphraſten conjiciunt, confutet, *Cap. III* vero hunc Paraphraſeos autorem, Imperatori σύγχρονον, & non alium ab Anteceſſore *Theophilo* fuiſſe, affirmet, argumentisque vero non diſſimilibus oſtendat. Certe, quanquam commodum ejus rei locum nactus, ipſe *Theophilus* non ſignificaverit, eſſe ſe *Triboniani* illum ſocium & coadjuvam, hoc tamen ſui ipſius ſilen-

p. 2 ſqq.

8.

p. 11. tium ei non obesse, aliorum exemplo docere Noster satagit, &, quod solet esse primarium & princeps, argumentum, quo a compluribus, quæ inesse dicuntur Paraphrasi, vitiis sequiore eum tempestate vixisse concludunt, & falsum esse, & quantumvis verum, nihil conficere autumat, simul, sed *ἐν παρόδῳ* quasi, errorum quorundam causam agit. §. 3 Inst. procem. recte
13. a *Theophilo τριέτη* & melius, quam in Latinis Institutionibus, *quadriennium* legi, statuit; Prætori peregrino jus Edicti vindicat; Græcis potissimum, sed Latinis etiam, solenne esse monet, expresse addito licet adjectivo, omittere tamen & subaudire verbum *Lex*, idque exemplis comprobat, & inde factum esse contendit, ut, cum *Theophilus τὸν Αἴλιον Σέντιον* laudaret, (sub-
14. intellige: *νόμον*,) *Connanus* aliique de Autore legis *Ælio Sentio*, uno homine, id interpretarentur, cum tamen ab *Ælio* & *Sentio*
20. Coss. lata sit. *Cap. III* in arcem quasi causæ suæ delatus Autor ea, quæ inter celebres Juris architectos eidem locum permittere videntur, argumenta edit, nostros & *ἡμετέρους* tamen sæpe quidem *συγχρόνους*, & superstites *l. 39 de Stipulat. Servor. l. 6 §. 2 de Excusat.* &c. sed nonnunquam & alios dici, vel *Caji* nostri exemplo docet; & addit, Domini *εὐσεβεστάτου, γαληνοτάτου, μεγίστου*, elogia non facile, nisi vivo, dari solere; *Theophilum* eos, qui *Justinianum* in imperio antecesserant, Principes plerosque omnes divos & *θείας λήξεως* vocare, sed ipsum ita nunquam appellare; sequiorum Principum mentionem facere nullam, proximos *Justiniani* prædecessores *πρὸ βραχέος, βεβασιλευκότας* dicere, &, quæ *Justinianus* proposuerat, Constitutiones ut *ἔναγχος*, *nuper*, emissas citare.
22. Etiamsi *l.* 2 §. 9 de V. J. Enucl. dicatur *Theophilus* Institutiones *extendere;* hoc tamen argumento effici quicquam posse negat Noster, cum quod *extendendi* verbo hac tempestate ea competat potestas, ut idem ac docere, explicare, significet, tum quod Græca d. L. 2. Constitutio voce *διδάσκειν* utitur, cui nil
29. est cum extensione commune. Ex §. 2 Const. de Emend. Codice, junctis aliis LL. suspicatur, non tantum *Justiniano* super-
32. stite vixisse, sed ante eum quoque decessisse. *Cap. IV* munia ejusdem & elogia persecutus, cur clarissimus audiat, disquirit, &

hunc titulum nunc iis, qui sunt etiam infra spectabiles, nunc illustribus & summis assignari tradit, & de Antecessoris, & Græcorum Αντικηνσωρος axiomate quædam addit. Ab autoris p. 37.
historia ad paraphrasin descendit *Cap. V*, quam autoritate & præscitu Imperatoris compositam autumat; tum editiones a primo, quo JCtis hoc opus innotuit, tempore omnes, easque suis ipsius oculis usurpatas, subjicit, & *Angeli Politiani*, 37.
Viglii Zwichemi, *Rutgeri Rescii*, *Petri Nanni*, *Jacobi Curtii*, *Neidhardi*, cujusdam, (sed vide p. 46,) utriusque *Gothofredi*, *Petri Nancelii*, *Jacobi Mentelli*, *Caroli Annibalis Fabrotti*, *Joannis Doujatii*, *Just. Hen. Böhmeri*, aliorumque plurium, in hunc librum merita late commemorat, ac e publica re futurum esse censet, tum variorum horum integra Commentaria collecta publicæ luci exponere, tum alia quædam, aliis o- 44.
mnino intacta, aut non recte tradita, his addere, a quo quidem consilio olim capiendo non videtur ipse abhorrere. Dixit etiam de Versionibus, & ex *Curtiana* aliquos nævos tollit. 47.
Post hæc omnia, quo sit Paraphrasis habenda loco & numero, disputat *Cap. VI*; opus esse ceteroquin integrum, nisi quod 51.
ἀκέφαλον, & scribarum commentis aliquoties deturpatum, scribendi genus impurum & omnino græcobarbarum, neque tamen ideo a Græcæ linguæ studio jurium gnavum cultorem absterreri debere, existimat. Dotes libri & virtutes refert, sed nec tacuit vitia & errores, atque ita propediem ipsas, quas molitur, Vindicias promittit.

DE AGNO AD ARÆ CORNUA LIGANdo, ad illustrandum Psalmum CXVIII, in memoriam secularem exhibitæ A. cIↄ Iↄ XXX Augustanæ Confessionis. D. BERNHARD WALTHERUS MARPERGER, in Aula Regio-Saxonica sacrorum Antistes Primarius, Consil. Eccles. & supremi Consist. Dresd. Assessor.

Dresdæ, apud Christophori Zimmermanni hæredes, & Jo. Nicol. Gerlachium, 1730, 8.

Alph. 1 pl. 9.

QUo certius atque testatius est, Salvatorem Optimum Maximum totius Scripturæ Sacræ scopum ac nucleum dicendum, eo præclarius insigniusque de sacra Christi civitate meritus est præsentis diligenter elaboratæ & tanquam elucubratæ Commentationis, quam *succinctam Theologiam Messianam enucleatam* jure meritoque appellaveris, summe venerandus Autor. Is enim, memoriam *Jubilæi secundi* Augustanæ Confessionis, quod ante hos duos annos Evangelico-Lutherana celebravit Ecclesia, posteritati commendaturus, Psalmum supra centesimum decimum octavum, pietatis excitandæ tum delegerat argumentum, utpote in quem B. *Lutherus* olim in eremo Coburgensi egregium conscripsit Commentarium, eo ipso tempore, quo Augustæ Vindelicorum Elector Saxoniæ, *Joannes Constans*, gloriosæ beatissimæque recordationis, veritatis Evangelicæ, e tenebris in lucem revocatæ, feliciter obibat vadimonium. Hujus igitur magni fidei herois atque Theologi succi plenissimas meditationes in præmissa Præfatione omnibus modis commendavit, ipse vero originalem textum, debitis præsidiis instructus, limatissimo judicio explanavit ac vindicavit verendus sacrorum Saxonicorum hodie Præsul. Brevis quidem illa est scriptio, sed in his numeranda libris, qui non mole, rerumque sine delectu coacervatarum farragine, omnem amittunt gratiam, verum earum exquisitissima selectione sese cum maxime commendant. Quorum interest scire, quanam accuratione in Theologia Exegetica versandum, & quo modo genuinæ Antiquitates Judaicæ in sacrum illius usum convertendæ sint, iis hic vivum, quod imitentur, & ad quod se componant, sistitur exemplum. Quo igitur magis nostrarum erit partium, hujus utilissimi scripti brevem, more nostro, cum erudito Lectore communicare recensionem. Absolvitur illud quinque Capitibus, in certas paragraphos distinctis, quorum cuique finito Notæ semper, ex interiori eruditione Theologica, & antiqua Hebræorum historia, petitæ, subnectuntur.

p. 1–70. *Cap. I* vaticinium de Agno ad aræ cornua ligando summa-

matim indicat ex *Psalm. CXVIII*, 27, ubi verba ita se habent: אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח: Quæ cum *Sante Pagnino* sic translata exhibentur: *Ligate agnum funibus, usque ad cornua altaris.* Hujus de morte Salvatoris futura, deque vinculis ejus sacrificalibus, oraculi iste verus, proprius ac literalis est sensus: *En adest, jam dudum exoptata, Deum placatura, Victima. Præsentem se sistit, & ad subeundam mortem paratissimum,* Agnus ille Dei, *pro hominum* salute mactandus. *Vos, qui hostili in hunc Servatorem animo estis, agite, funibus eum constringite, vinctum, in jus, ad mortem, rapite, lataque judicis sententia, cruci suffigite. Hanc Agnus iste immaculatus aram, hucdum per cornua altaris Levitici præmonstratam, proprio consperget sanguine;* semet ipsum *pro nobis, in hostiam piacularem,* Deo Patri *oblaturus, & sua nos morte ab æterna morte liberatos, in vitam & salutem æternam asserturus.* *Cap. II* ex ipsis Odæ sacræ visceribus hunc sensum non sine nervo investigat. p. 71–191. Respicit illa sigillatim, ex Summe Reverendi Autoris sententia, *ultimos ante Servatoris mortem dies*, illumque Ministerii sui terminum, quo circumscriptus, se ipsum obtulit, sacerdotali officio suo facturus satis. Hanc suam hypothesin evincit ex antecedentium commatum, a primo usque ad vicesimum sextum, comparatione, annexaque consequentium collatione, iis argumentis, quæ maxima ad convincendum valent virtute. Filum hoc Exegeticum *Cap. III* 191–369. excipit Historicum, ubi materia agni ad aræ cornua alligandi ex Historia sacra, quæ est lux veritatis ac vetustatis nuntia, cum cura illustratur. Eventus cum prædictione omni ex parte confertur, evinciturque, Historiam Evangelicam vel in minimis circumstantiis cum vaticinio mirifice convenire. Tum vero ad hanc magis illustrandam antiquus Judæorum ritus agnorum colligandorum, & humeris in Templi atrium deferendorum, & describitur, & imaginibus in Tabula I æri incisa repræsentatur, & ad ligationem Agni Dei antitypicam 212. insigni cum efficacitate applicatur.

Cap. IV declaratam interpretationem novis rationibus firmatam sistit, adhibito inprimis Parallelismo Biblico, & instituta 370–594.

 accu-

accurata variorum utriusque Codicis oraculorum syncrisi. Ac verbalis quidem Parallelismus antecedit, ubi primum vox חג, qua Agnus denominatur, curatius expenditur, ubinam illa immolandum *sacrificium*, & signate *sacrificalem agnum*, designet. Atque hæc ipsa notio ex *Exod. XXIII, 18, & XXXIV, 25*, præcipue eruitur, tum vero & aliorum locorum ostenditur consensio. Ad Parallelismum realem spectat tota de ligatione & immolatione Isaaci historia, *Gen. XXII* descripta, quæ ligandum Dei agnum ita perspicue depingit, ut eum quasi coram intueri liceat. Ubi hoc inprimis annotandum, & accurata cujusvis eruditi lectoris consideratione dignissimum nobis videtur, quod *modum* Agni divini *ad aræ usque cornua ligandi* ex hac Isaaci historia summus derivaverit Autor. Ara Abrahami in monte Moriah exstructa *quadratam* habebat *aream*, cujus ad *singulos quatuor angulos stipitem ligneum longiorem* terræ impegit. Erectis illis *quatuor palis majoribus*, infixit *ad latera* areæ quatuor, *sudes minores*, quas, ne altaris moli cederent, *virgultis intertexit* & *circumplicavit*, atque ita simul angularibus palis alligavit. Hi *quatuor angulares pali*, ultra lignorum sacrificalium struem, multoque magis supra altaris ipsius molem ac superficiem, *prominentes* conspiciebantur. Istæ igitur prominentiæ קרנות המזבח dici merentur. Harum antiquarum rerum imaginem exhibet Tabula II æri in-
p. 413. cisa. Cum his Crucis quatuor extremitates conferuntur, &
427. Tab. III ænea designantur. Eam cærimoniam illustrat locus *Gen. XXII, 9*, & *sacrificii jugis* immolatio, quæ ex Mischna,
432. Tamid. Cap. IV, 1, s. verbis describitur, & imagine Tab. IV sistitur, coll. Tamid. II, 2. Funibus Dei Agnum ad aræ crucis cornua ligatum fuisse, ipse antiquus crucifigendi ritus argumento esse videtur.

In *Cap. V*, eoque ultimo, id sibi datum credit Summe venerandus Autor, ut Interpretes quosdam, eosque & veteres & novos, in auxilium vocet, & etiam atque etiam circumspiciat, quinam aut ab ipso recedant, aut ab ipsius stent opinione. Ab illis solidissime vindicat, horum vero consensione suam confirmat interpretationem. Quo labore egregie functus, addit adhuc

adhuc nonnullis, quæ omissa erant, ac serie Capitum designata, Commentationem finiit. Ex his igitur, quæ summatim indicavimus, omnes, quotquot judicando valent, perspiciunt, hunc dignissimum fuisse Psalmum, quem ipse meditandum & sibi sumeret, & aliis sinceris Jesu Christi, ejusdemque in crucem acti, amicis considerandum proponeret, Evangelica jubila mirum in modum aucturus. In votis haberemus, ut omnes Psalmi Messiani, arcanique veteris Oeconomiæ Typi, tanta cum cura, tam exquisita eruditione, tam mira denique stili facilitate, elegantia & gravitate, explanati, Servatoris ornarent civitatem. Hanc igitur, qua puriorum partium est, universam devinctissimam sibi redderet magnus ac celeberrimus ille Theologus, si, quo huic præclaro insignique labori vacare posset, tantum succisivi otii graviora, eaque concatenata, ipsi concederent negotia.

DE QUINTO DECIMO MENSIS ABH Hebræorum Diei expiationis comparato, D. BERNHARD WALTHERUS MARPERGER, in Aula Regio-Electorali Saxonica sacrorum Antistes Primarius, Consil. Eccles. & supremi Consist. Dresd. Assessor.

Dresdæ, apud Jo. Christophori Zimmermanni heredes, & Jo. Nicol. Gerlachium, 1730, 8.

Plag. 7.

ANtecedens Commentatio multo elaboratissima huic exarandæ causam dedit Summo Venerando Autori. Itaque consultum duximus, hanc illi statim subjungere. Existimat nimirum ille, eosdem plane dies esse, *quintum decimum Mensis Abh*, sicut in Mischna vocatur, & *quintum decimum Mensis Abib* seu *Nisan*, quo agnum Paschalem typicum, divino jussu, comedebant Israelitæ, atque hunc deinceps *diem Agni Dei emortualem, diem veri ac unici sacrificii piacularis, atque adeo diem expiationis Novi Testamenti consummatissimum.* Hanc ipsam sententiam suam jam in Tractatu ante recensito, Cap. III

§. XI

§. 11 not. 10 p. 288 & 289, in medium attulerat. In præsenti vero scriptione rationes, quæ ipsum, ita ut sentiret, impulerunt, plenius commemorare, operæ duxit pretium. In tria
p. 1–19. Capita eam divisit. Et quidem *Cap. I* Textum Mischnæ ex מסכת תענית in סדר מועד nonum locum occupante, illiusque Pereck IV Hal. VIII, una cum Commentariis & annotationibus, a *Surenhusio* allatis, recenset. *Cap. II* sensum Misch-
19–53. nae literalem ceu fictum & subleftum explodit, atque adeo urget, traditionem, si de *quinto decimo Mensis quinti* intelligatur, male cohærere. Res omnis quatuor conficitur argumentis, iisque validissime corroboratis. Primum hoc est:
22–26. *non potuit dies festus Israelitarum, e duobus maxime unus, incidere in mensem, quem Talmudistæ ipsimet totum quantum quantum lugubrem, luctuosum, tragicum, & ad mæstitiam, ob casus amarissimos, omnem compositum, signant, atro-*
27–30. *que carbone denotant.* Alterum: *Quem Rabbini fingunt, mensis quinti decima quinta luce, diem maxime festivum, in favorem virginum matrimonio collocandarum, constitutum ac celebratum perhibent. Prorsus autem incredibile, mense Abh infortunatissimo, Israelitas filiarum suarum fortunam experiri, aut procorum ipsis animos conciliare voluisse; quod, non nisi auspicatissimis temporibus fieri debere, ipsa suadebat*
30–36. *ratio.* Tertium: *nullo modo inter se cohærent, solennitas ludibunda ficti diei festi mensis quinti, & gravissima illa sa-*
37–46. *cra, tremendaque mysteria diei expiationis.* Quartum: *Evanescunt, quinti decimi diei mensis quinti cum die expiationis comparati, ficta gaudia, si consideres, nihil minus diem expiationis fuisse, quam diem lætitiæ, falsissimumque esse, illo die virgines candidatas exivisse in vineas, ut choreas agerent, & juvenes ad matrimonia cum ipsis contrahenda al-*
46–53. *licerent.* Quintum ita connectitur: *Mischnah in Codice Taanith, Per. IV Hal. V, quinto decimo mensis quinti, jam Festum ligni ad usum altaris afferendi*, quod Ξυλοφορίων ἑορτὴ, *Josepho* Antt. Lib. II Cap. 17 p. 194, *assignavit; prætereaque vetustissimus Codex, Megillath Taanith dictus, Cap. V, aliam illi diei solennitatem nullam adscripsit. Ergo sequi-*

quitur, ut Autor Mischnæ Per. IV Hal. VIII, per diem quintum decimum mensis Abh, alium prorsus diem, quam qui in quintum mensem incidat, intellexerit. Ex his igitur rationum momentis Cap. III concluditur, sensum Mischnæ Allegoricum valere, qui in XV Abib & X Tisri inter se comparatos, exactissime quadret. Nihil certius est, quam hoc, in Pandectis Talmudicis, more populis Orientis omnibus solenni, emblematicam inveniri dictionem. Mischna hic idem, quod Moses, docet. Hic dies XV mensis Abib est *κατ' ἐξοχὴν* חג ליהוה festorum dierum omnium primus ac princeps, *Exod. XII, 14, Num. XXVIII, 16, 17.* Dies vero Expiationum est Israelitis Sabbathum Sabbathi, *Lev. XVI, 31, XXIII, 32.* Idem quoque Mischna affirmat, *Israelitis non esse tam festivos dies, quam hos ambos. Abibb* & *Abb* unam habent & derivationem & significationem. Habet hic *Antanaclasis* locum. *Abibb* a quibusdam ab אב, *pater*, derivatur, quia est *pater* seu *primus* mensium. Adest forsitan etiam scribendi compendium, ut *Abb* pro *Abibb* legendum sit. His explanatis, ex Rabbinis petita producuntur testimonia. Per gaudia illa festiva non corporis, sed animi, non carnales, sed spirituales, intelligendæ sunt deliciæ. Uterque enim dies, & quintus decimus Abh sive Abibh, & dies Expiationum, singularia Novi Testamenti præfigurabat beneficia. His ipsis diebus virgines Hierosolymitanæ, יוצאות *exeuntes* in vineas, choreas in iis agentes, nec non albis vestibus incedentes, amorem erga Salvatorem spiritualem, indeque manans gaudium spirituale, declararunt. Hinc lucem capiunt loca *Apoc. XIV, 1. sq. XIX, 7.* Allegoricam hanc expositionem confirmant, præter ipsam Mischnæ clausulam, R. Bartenora, & Gemara. p. 54-99.

In fine additur mantissa supplementorum quorundam Commentarii de agno ad aræ cornua ligando, qua prolata, explicit excellentissimum hoc reconditæ in Mischna doctrinæ veterum Fidei specimen. Quod reliquum est, ut plura id genus agnitæ a majoribus Judæorum veritatis, & in Talmude, sigillatim Mischna, traditæ quoque, sed a posteris cæcis

 insu-

infuscatæ obscurataque, lucidissima vestigia, si qua jam collegit, ad religionem Christianam confirmandam publicæ luci exponat, Summe Venerabilem Autorem communi orbis eruditi nomine oramus atque obtestamur.

J. C. S. OBSERVATIONES QUAEDAM, quibus TACITI & VELLEJI loca aliqua restituuntur.

I. CUm in *Gundlingianis* perlegendis versarer, incidi in Part. XXXVI Observ. I pag. 2, ubi *Taciti* locum illum mendo liberare conatur: *Inter quæ refertur ad patres de pœna feminarum, quæ servis conjungerentur. Statuiturque, ut ignaro domino ad id prolapsa in servitutem sui consensisset, &, qui nati essent, pro libertis haberentur.* Annal. XII Cap. 53 §. 1.

II. Ipse doctissimus Autor pro *libertis* legi vult *liberis*, & fatetur tamen §. VII, *falli omnes, qui jam Claudii ævo receptum credunt, ut partus mulieris ingenuæ censeretur ingenuus, cujus pater fuisset servus.*

III. Mihi e difficultatibus, quas doctissimus Autor diligenter persequitur, expediri videntur ii, qui mecum legere malint, &, *qui nati essent, proles patris haberentur.* Nam cum mater talis servili conditioni adstrinxisse videretur sese, fœtus autem servi esset; consequens erat, ut proles item serva esset. Inepta quidem lex esset, quæ ipsam rerum naturam perverteret. Perverteretur autem natura rerum, si e servo, cujus omnia domino acquiruntur, nascerentur homines liberi. Hoc ipsum considerasse, Critici esse puto.

IV. Pergit vir literatissimus ad *Velleji* II Cap. 31: *Converterat Cnæi Pompeji persona totum in se terrarum orbem, & per omnia majore vi habebatur.* Multa hic item disputat: sed ad extremum legi jubet *major vi*, id est, autoritate. Interdum tamen *virtute* niti nos mavult aut *vi* bellica.

V. Omnino nomen *vis* explicari debet hic e verbis *Velleji* subsequentibus: *Raro enim invidetur eorum honoribus, quo-*

quorum vis non timetur. Ibi autem *vis* signat *facultatem omnium rerum, in quas incumbere semel statuisset Pompejus.* Sic *Cic.* Mil. Cap. 25: *Si hac arma, si Capitolinæ cohortes, si excubiæ, si vigiliæ, si delecta juventus contra Milonis impetum armata est; magna in hoc certe vis & incredibilis animus & non unius hominis vires atque opes indicantur.* Ibid. Cap. 30: *Nec vero quisquam aliter arbitrari potest, nisi qui nullam vim esse ducit numenve divinum.* Adde insequentia, ubi multa sunt loca, quæ docent, *vim* dici *facultatem rerum, quas velis.* Idem *Cicero* Lib. III Ep. 11 f. 11: *Si quidem,* inquit, *ut scribis, omnes vires civitatis se ad Pompeji ductum applicaverunt.* Id est, cives opulentiores & majore autoritate ac facultate prædititi. Etenim ex omnibus rerum illius ævi scriptoribus satis liquet, perficere potuisse Pompejum, quicquid cupere cœpisset. Atque, ut facilius consequeretur omnia, quæ expetisset, cum Cæsaris affinitatem, tum Crassi conjunctionem appetiit. Vid. *Dio.* Lib. *XXXVI* pag. 12; ubi narrat, a plebe Senatum pene discerptum fuisse propter Pompejum. Et L. XXXVII pag. 55; ubi propter Pompeji commendationem Pisonis comitia dilata esse dicuntur. Adde pag. 62, & *Cic.* VI Ep. 6 f. 6. Ipsa denique distractio illa animorum Senatus a Cæsare, cui paulo ante Senatus tantopere faverat, (*Cic.* I Ep. 7 f. 25, 26) qua, Pompejo instigante & urgente, bellum periculosissimum & perniciosissimum exarsit, vim Pompeji satis indicat, id est, autoritatem ac potentiam reipublicæ gravem & calamitosam. Et quanquam æquo animo honores deponere videbatur; attamen in novis appetendis immodicus erat. *Vellej.* II Cap. 33 f. 4. Neque Romani propter potentiam & gratiam quicquam ei negare posse videbantur. Quamobrem sana sunt omnia. Saltem divellenda modo litera una, quæ temere fortasse cum finitimo nomine coaluit. Legerim igitur, si liceat, *& per omnia major e vi habebatur.*

VI. Alter *Velleji* locus, cui lucem afferre conatur *Gundlingius,* e Libro II Cap. 45 repetitus est. *Idem,* inquit, *intra biennium sera Cn. Pompeji cura, verum &* cupito interitu, *votisque Italiæ, ac decretis Senatus, virtute atque actio-*

ne Annii Milonis tribuni plebei, dignitati patriaque restitutus est. Hic *sera Pompeji cura* dicitur, quia Pompejus stantem ac pugnantem *Ciceronem* deseruerat, afflictum vero excitare conabatur, precibus ac pollicitationibus *Quinti Ciceronis* adductus. *Cic.* I Ep. 9 f. 17. Verba vero *& cupito interitu* valde corrupta sunt. Ea tamen retinenda putat Vir illustris, dummodo *verum* per *sane* explicetur. Sed durior ea lectio & alienior tamen videtur aliis. Malim legi *verum & capti interrita.* Hæc enim lectio historiæ illorum temporum est consentanea. Nam Clodius ille formidabilis erat & sceleratissimus homo. Hic autem mentione reductionis *Ciceroniana* magnopere offendebatur. Animo igitur robusto & invicto erat opus ad minas & vim & insanias Clodii contemnendas. *Dio.* XXXVIII pag. 86, & XXXIX pag. 105. Neque vero Latina lingua repugnat huic constructioni *capti interrita.* Nam *nandi pavidus* est apud *Tacit.* Hist. V, 14, 4. Vide alia in Grammaticis Latinis. Ipse *Vellejus* adamat hujusmodi locutiones, v. g. Lib. I Cap. 3: *acer belli juvenis*, & I Cap. 12: *ipse modicus virium*, & II Cap. 11 f. 1: *immodicus gloria*, & II Cap. 37: *filius Tigranis, sed discors patris.*

NOVA LITERARIA.

NUper Monachus quidam Italus, e civitate Lucensi, *Sebastianus Paoli*, Congregationis Clericorum Regularium B. Mariæ Virginis Lucensis socius, ineptas quasdam & pueriles *Annotationes Criticas* in nonum Librum *Historia civilis Regni Neapolitani*, a doctissimo Viro, *Petro Giannonio*, olim editæ, impudenter typis vulgaverat, quas propter earum exilitatem parvi faciendas, nec ulla responsione dignas, existimabant prudentes istarum rerum æstimatores. Verum cum Fraterculus is, tanquam miles gloriosus, per plateas & compita nonnullarum civitatum Italiæ jactabundus de insulsis illis suis Annotationibus loqueretur admodum magnifice, & rem a se egregie gestam ostentaret palam; in animum induxit tandem *Giannonius*, homunculo illo doctrina longe superior, famam suam vindicare a scurrilibus obtrectationibus belluæ feroculæ, & monachalem hanc impudentiam graviter contundere. Factum hoc ab eo haud ita pridem libello eleganti,

ti, in quo & *Annotationes Paolianas*, & *Responsionem* legimus, qualem nugator ille merebatur. Sales ei multos & lepores inesse, quicunque legerunt, confessi nobis sunt omnes.

Mutinæ jam in eo est *Philippus Argelatus*, Bononiensis, ut in lucem publicam, cura Cel. *Muratorii*, emittat Tomum XIX (seu XXI) Rerum Ital. qui supra ceteros, jam publice exstantes, magnam copiam MSS. Commentariorum continebit, multumque delectationis pariter ac utilitatis afferet historiæ Italorum studiosioribus. Illorum sistimus hic Catalogum: 1) *Historia Fratris Andreæ Billii*, patria Mediolanensis, Ordinis Eremitarum S. Augustini, in *novem Libros* digesta, ab anno 1402, usque ad annum 1431; nunc primum prodit e MSto Codice pergameno *Bibliothecæ Ambrosianæ*, cum duobus aliis MSStis Codd. *Novariensi* uno, & altero ornatissimi Viri, *Comitis Caroli Pertusati*, collata. 2) *Matthæi Palmerii*, Florentini, *de Captivitate Pisarum*, sive de bello contra Pisanos gesto a Florentinis anno 1406, Commentarius; nunc primum prodit ex MSto Codice *Florentino*. 3) *Vita Caroli Zeni*, Patritii Veneti Clarissimi, ad *Pium II* Pont. Max. Autore *Jacobo Zeno*, ejus nepote, Feltrensi & Bellunensi Episcopo, ab anno circiter 1334, usque ad annum 1418; nunc primum in lucem prodit ex MSto Codice *Seminarii Patavini*. 4) *Annales Senenses* ab anno 1385 usque ad A. 1422; per *Anonymum Scriptorem* deducti, & nunc primum publica luce donati e *MStis Libris Senensibus*. 5) *Brachii Perusini* Vita & gesta ab anno 1368, usque ad annum 1424, Autore *Joanne Antonio Campano*, Episcopo Interamnensi, seu Aprutino, antea edita, nunc in omnium commodum recusa. 6) *Leodrisii Cribelli* de Vita, rebusque gestis *Sfortiæ*, bellicosissimi Ducis, ac initiis *Francisci Sfortiæ Vicecomitis*, ejus filii, Mediolanensium Ducis illustrissimi, *Commentarius*; nunc primum prodit e MSto Codice Bibliothecæ *Christianissimi Regis*. 7) *Chronicon Tarvisinum* ab anno 1368, usque ad annum 1428, Autore *Andrea de Redusiis de Quero*; nunc primum in lucem exit ex *MSto Codice Collaltino*. 8) *Chronicon Foroliviense* ab anno 1397, usque ad annum 1433, Autore *Fratre Hieronymo Foroliviensi*, Ord. Prædic. nunc primum in lucem eductum ex MSto Codice *Comitis Brandolini*

de Brandolinis. 9) *Leonardi Aretini* rerum ſuo tempore geſtarum *Commentarius*, ab anno 1378, usque ad annum 1440, antea editus, nunc autem emendatius ad fidem *MSti Codicis Bergomatis.* 10) *Hiſtoria Florentina*, Italice conſcripta, Autore *Anonymo*, ab anno Chriſti 1406, usque ad annum 1438, nunc primum luce donata e *MSto Codice Bibliothecæ Eſtenſis.* 11) *Chronicon Piſtorienſe* a condita Urbe, usque ad annum 1446, Autore *Jannotio Manetto Florentino;* nunc primum prodit ex *MSto Codice Florentino.*

Haud contigiſſe unquam meminimus, ut una domus tam ferax ſubtiliſſimi ingenii Mathematicorum fuerit, quam eſſe jam Lutetiæ Pariſiorum illam *Claraltiorum* (*Clairaults*) accepimus. Tulit enim hæc patrem menſurarum ſcientia ſummum, cum filiis duobus, in primo adhuc ætatis flore conſtitutis, ſed maturo doctrinæ robore firmatis, & magnum quid minitantibus orbi erudito. Et de patre quidem ſatis nobis compertum eſt ex literis Gallorum, tantam ei per omnem Galliam mathematicæ doctrinæ exiſtimationem eſſe, ut communi nomine civibus ſuis dictus ſit *Boetius Pariſienſis*, &, quoad ipſe vixerit, exterorum nemo Lutetiam ingreſſus ſit, qui non eo præ ceteris in hac arte uſus ſit præceptore. Patris inſiſtentes veſtigiis filiorum uterque, incredibilem de ſe ſpem excitant penes Gallos ſuos, & nuper demum converſi ad hæc ſtudia per ætatem admodum teneram, tantos brevi tempore in ſubliniori hac ſcientia fecere progreſſus, ut nihil dubitandum ſit, ſi nobile hoc iter poſthac diligenter proſequi non intermiſerint, ad Mathematicorum vel præſtantiſſimorum famam acceſſuros olim quam proxime. Publica uterque jam ante aliquod tempus exſtare ingenii monumenta juſſit. Alter, natu maximus, ſedecim annorum juvenis, edidit in forma quadruplicata librum: *Recherches ſur les courbes a double courbure*, tanta abundantem novarum rerum & inventorum copia, ut, qui legit librum, ei ſimile prodigii videatur Autoris ingenium. Nec minora expectari ab altero filiorum poſſunt, cujus, quæ nuper prodiit, Diſſertatio, hunc in modum inſcripta: *Diverſes Quadratures Circulaires Elliptiques & Hiperboliques*, nihil vulgare & ubivis obvium, ſed ſelecta quæque, & ex intimis Geometriæ penetralibus petitas Obſervationes continet.

JO.

JO. MATTHIAS GESNERUS
Lectori Salutem.

PRodit tandem, post varias diversi generis objectas moras, nova Latinorum rei rusticæ Scriptorum editio. Prodit, inquam, & nihil modo nisi vim majorem metuit, cum, quæ a nobis expectari poterant, præstita sint, quantum per temporum & rerum nostrarum varietatem licuit, omnia, ut nihil jam, præter typographorum operas, supersit. Poteramus facile, & decreveramus, paucos menses tacere, dum ipse liber in manus hominum perveniret, ac de labore nostro judicandi illis faceret copiam. Sed dandum hoc fuit justis quibusdam rationibus viri, sui nominis in hoc genere gloriam strenue resuscitatum euntis, *Casp. Fritschii*, uti moneremus viros doctos, apud quos propter eam, quam modo commemoravi, causam parum est, quin fidem promissa nostra decoxerint, nunc ita omnia esse instituta atque comparata, ut, in quantum certi quidquam de se polliceri mortales possunt, confidere queant, proxime se desideratum Opus habituros, h. e. *Catonis, Varronis, Columellæ, Palladii, de re rustica, libros*, quibus jam accedunt *Gargilii Martialis fragmentum adhuc ineditum*, & *Vegetii de Mulomedicina libri*, ita parum obvii, ut non multum a MStorum raritate & ipsi abesse videantur. Habebunt autem hos libros perpetua & reliquarum editionum & MStorum plurium varietate ita instructos, ut vix ulla præcedentium editionum carere videatur, qui nostram habeat, ac tamen propter adhibita compendia facilia, & lectorem eruditum nihil remorantia, typorumque ipsorum rationem, ea res parum admodum spatii occupet, &, a reliquis secreta notis, eos non impediat, si qui illo eruditionis genere non delectantur. Notas damus tum quæ adhuc editæ sunt omnes, *Ge. Alexandrini, Phil. Beroaldi, Pet. Victorii, Jos. Scaligeri, F. Ursini, Ausonii Popmæ, Jo. Meursii, Casp. Barthii*, nec non *Jo. Frid. Gronovii*, aliorumque complurium, quas per varios libros sparsas vel Cl. *Schættgenii*, vel nostra conduxit industria, tum novas virorum præstantissimorum, *Aug. Buchneri, Th. Jans. Almeloveenii, Gisb. Cuperi*, inprimis *Jul. Pontederæ*, quæ vel solæ novam editionem satis exornare poterant, aliquot item *Jac. Facciolati*, ingenio illius & elegantia dignas, quibus, ne disjungam tria Patavii sui, atque Italiæ adeo, ornamenta, statim adjiciam *Jo. Bapt. Morgagnum*, epistolis aliquot eruditissimis, illarumque,

quibus *Celsum* exornavit, simillimis, rusticos nostros, *Vegetium* præcipue, prosecutum. Neque carebit hæc editio insigni fructu præclaræ diligentiæ *Christ. Schættgenii.* De nostris denique observationibus malim ipsos existimare lectores. Nam *nostra fercula cœnæ*

Convivis malim quam placuisse coquis.

Illud unum dicam, nos prætermissa fere a viris doctis sectatos, & lucem nostris rusticis non tam aliunde, quam ex se ipsis, quod certissimum interpretandi genus putamus, afferre studuisse. Quod dum agimus, natus est etiam index, qui pro *Lexico rustico* esse in posterum poterit, in quem etiam ea fere *Ge. Alexandrini, Ph. Beroaldi*, & aliorum, retulimus, quæ non tam ad locum aliquem Scriptorum nostrorum interpretandum, quam universim ad intellectum singularum vocum, pluribus locis occurentium, videbantur pertinere. Ceterum *Gargilii Martialis* fragmenta damus, qualia Vir Summus *Jac. Perizonius* cum Cl. *Schættgenio* communicaverat. Ad *Vegetium* autem *Gudianas Cod. Corbejensis* lectiones, quantivis illas quidem pretii, subministravit nobis idem ille *Fabricius*, cujus humanitati etiam atque liberalitati debemus copiosam & luculentam Codicum MStorum ad Græca Γεωπονικῶν excerpta collationem, ex *Gudianis* ipsam quoque thesauris depromtam, qua semel iterumque in hoc ipso labore sumus usi. Ipse nimirum est vir merito suo venerabilis, de quo haud injuria proverbium usurpaverint posteri, ut, quemadmodum *Colophonem* additam dicebant olim, quo nihil amplius rei deesse significarent, ita *Fabricium* addidisse is intelligatur, qui, ne quid abesset ab opere ornamenti, diligenter curaverit. Sed hujus viri laudes tali folio committere nihil attinet. Potius illud moneamus Lectores, neque cultum Operi huic defuturum, quem chartariorum, tum typographorum sculptorumque præstare ars potest. Itaque librum *Piccarti*, cui principatum fere artis deferunt hodie, manu non in fronte modo ornatum pictura ad rem nostram faciente videbitis, verum passim etiam nummis, aliquam rei rusticæ veteris memoriam habentibus, distinctum. *Varronis* autem ornithona, antiquæ elegantiæ non contemnendum specimen, post aliorum curas, nunc demum serio, quod nobis quidem videtur, damus illustratum. Denique in universum elaboratur omni studio, ut post tantas interjectas moras *sat cito* venisse videantur rustici, quia *sat bene*.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXXXII.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES ab Anno Æræ Christianæ D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Sereniss. Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit, & Præfationibus auxit.

Tomus XVII.

Mediolani, ex Typographia Societatis Palatinæ, 1730, fol. Alph. 7 pl. 14, cum fig. æn. 2.

FElix, si quisquam alius, in amplificanda patriæ gloria *Muratorius*, Italorum decus, cui, quicquid boni atque præclari in Italia tulit ætas superior, e tenebris & sepulchris suis sponte venire in manus solet, & cujus segetem, magno patriæ & exterorum gaudio, crescere inter metendum videas. Nuper perlati ad nos Scriptorum Italiæ *Tomi* XVII & XVIII, suis uterque divitiis refertus, mirifice augent tanti nominis honorem, & ad illustrandam Italorum historiam multum utique momenti habent. Qui, cum nihil degenerent a dignitate reliquorum, de quibus passim commemoravimus, & multa diximus, ut merebantur, honorifice, neutiquam defraudandi nobis videntur jure suo, &, si quid nos curamus rerum ante nos gestarum scriptores bonos atque diligentes. & in levioribus interdum occupatur labor noster, ab his ipsis, quos nuper demum ab injuria ætatis vindicavit *Muratorius*, utpote in magno habendis pretio, & luce jam olim dignissimis, abstinendum judicamus quam mini-

minime. Memores itaque moris nostri, jam, quæ *Tomo* XVII, illustri Januensium Reipublicæ inscripto, continentur, summatim indicabimus, subsequentis *Tomi*, simili bonarum rerum copia instructi, mentionem deinde facturi. Primo loco comparet *Chronicon Patavinum*, *Italica lingua conscriptum*, *ab Anno 1311 usque ad Annum 1406; Autore Andrea de Gataris;* quod primum nunc prodit ex MSpto Codice Bibliothecæ Estensis. Adjectam huic legimus eandem Historiam, qualis scripta fuit a *Galeatio Gataro*, *Andreæ* patre, itidem exMSpto Codice Bibliothecæ Estensis nunc primum luci redditam. Merito suo nobile hoc *Gatarorum* par jungas scriptoribus, qui Patavinæ civitatis historiam ex instituto persecuti sunt, vel præstantissimis, *Livio*, *Rolandino*, Monacho Patavino, *Albertino Mussato*, *Guillielmo* & *Albrigeto Cortusiis*, aliisque permultis, vel editis jam dudum, vel magno rei literariæ detrimento obscuras habitare jussis Bibliothecarum latebras. Incidit *Galeatii*, patris, ætas in annum 1380, quo rem publicam administrabant Carrarienses Principes, &, si fides habenda *Bernard. Scardeonio* in Antiquit. Patav. Lib. II Class. 11, vir fuit probus, & Orator magnus, multis etiam functus legationibus, & eximiis tam in Principes suos, quam in Venetam Rempublicam, nobilitatus meritis. Is ipse *Scardeonius*, cum mentionem facit Historiæ hujus Patavinæ, tacet prorsus de *Andrea*, filio, cui tamen haudquaquam neganda est gloria elimati diligentius multumque locupletati Operis. Ipso enim teste constat, in enarrandis rebus Patavinis pervenisse *Galeatium* ad annum usque 1405, quo ipso pestilentiæ, per illa tempora pervastantis Patavium, furor eum sustulit, quæque ab illo tempore ad finem usque belli Patavini & flebile gentis Carrariensis exitium gesta sint, ab ipso demum fuisse addita, operamque datam, ut, quæ scriptis prodita a patre fuerant, in lucem exire possent quam emendatissima. Ejusdem *Andreæ* testimonio illud nobis de gente *Gatarorum* constat, ortum duxisse e civitate Bononiensi, & floruisse hic anno maxime 1200; *Galeatium* patre natum *Andrea*, avum, seu, quod verosimilius, proavum habuisse *Montinum de Gataris*, qui A. 1229 civium suorum vi ex-

expulsus patria, primus concesserit Patavium; hic *Galeatium* cum patre in Doctorum & Advocatorum collegium adscitum, publicisque multis admotum muneribus, frequentes obiisse legationes, & multa praeclare gessisse pro honore gentis Patavinae; denique *Joannem Galeatium* cum patre & fratribus numero quatuor A. 1404 stipendio meruisse in castris Patavinae Reipublicae, eidemque a Francisco, Carrariensium Principe, primum exercitus vexillum commendatum. Ipsum cognomen *Gatari* quod attinet, non infelix Cel. Editoris conjectura est, petitum huic genti a *Catharis* fuisse, ignoto nemini Haereticorum genere, & a Manichaeorum pravitate alienis parum, seculoque maxime XII omnem pervagatis Langobardiam, quorum ne intercidat prorsus memoria, publicum Mediolani in platea Mercatorum monumentum legitur, A. 1232 Oldrado Praetori positum, viro rempublicam gnaviter administranti, qui, ut habetur in marmore, *Catharos, ut debuit, uxit.* Haud enim abhorret adeo a verisimilitudine, ex majoribus *Gatarorum* alicui, ut illa ferebant tempora, additum id agnominis vel ob factum turpiter commissum, vel praepostera civium petulantia. Codices MSpti, quibus uteretur in edenda hac Historia, ad manum illustri *Muratorio* tres fuere, iidemque singuli ex Bibliotheca Estensi ipsi commodati, & tam genere dicendi, quam argumentis rerum, longe inter se diversissimi. Erat enim ex his alter copiose & diffuse scriptus, rerumque nove additarum amplissimas narrationes continebat; alter, ordinem eundem secutus, autorem habere studiosiorem elegantiae & concinnitatis videbatur; tertius denique, etsi nec verborum, nec rerum, tam prodigus, habebat tamen aliquid suavitatis, & vel sola inelegantia & simplicitate sua delectabat lectorem suum. Quae cum mira omnino esset & vix audita antehac unius ejusdemque libri diversitas; nihil dubitandum existimavit Editor doctissimus, quin alter Codicum, cujus plana est & paullo restrictior narratio, *Galeatii*, patris, sit, *Andreae* autem, filii, ille alter verbosior, ditiorque momentis multis historicis & accuratissima narratione belli ad Fossam Clodiam sive Clugiam Venetos inter & Januenses gesti, quam, in chartis *Danielis Chi*-

natii inventam, in suos *Andreas* probe usus converterat. De tertio Codice, ejusdem *Andreæ* aut testante ubique aut mentiente calamum, at multum discrepante a reliquis, neque tamen negligendo prorsus, sed rebus instructo passim ejusmodi, quæ scriptorem facile æquævum loquuntur, non habuit, quæ diceret, *Muratorius*, nisi quod credibile existimet, quæ ipse olim diligenter satis & prolixe conceperat, immutata postea ab *Andrea*, & in aliam traducta formam esse. Putavit tamen e re lectorum fore, præferre huic Codicem alterum, & in manus nostras ea tradere, quorum præ ceteris magna esset rerum curate diligenterque expositarum commendatio. Addidit eidem *Galeatii*, patris, historiam, utpote sat dignam hoc honoris genere, & nativo sermone suo lectoribus futuram voluptati, quin ea nos passim edocentem, quæ ipsi aut prætermissa penitus, aut non ea, qua par erat, cura exposita *Andreæ* fuerant. De universo *Gatarorum* Opere ita existimat Cel. *Muratorius*, in compositissimis numerandum, &, sive ad elegantiam sermonis, sive ad rerum expositarum amplitudinem oculos convertas, non quem *Gataris* anteponat, scriptorem habere Patavinam Rempublicam, hisque constare testibus posse, tulisse barbara illa secula Historicos, nec ætatis macula infectos quicquam, nec indignos adeo, quos vel nostri ævi scriptoribus in exemplum, quod imitentur, proponamus. Sermone conscriptos esse hos libellos Italico, mirum videri iis potest, quibus non ignotum est summum illud, quod viguit ætate illa per universam prorsus Italiam, Latine dicendi scribendique, vel qualitercunque, studium; sed habuere omnino id *Gatari* præ ceteris sui ævi scriptoribus præcipui, quod, Romani sermonis forsan imperitia, vulgaris linguæ fuerunt amantissimi. Quod vero dialecti Patavinæ nulla hic animadvertas vestigia, scriptaque sint omnia concinno satis, pro temporum illorum barbarie, sermone Italico, id limæ tribuendum vel *Andreæ*, filii, vel eorum, quibus commissum interdum negotium describendi fuit. Denique, quæ legis hinc atque illinc in *Gatari* senioris Historia, carmina, laudibus sacra Principum Carrariensium, ea, ne mireris, suis passim laborare vel metri, vel scripturæ, vitiis. Lectionis enim hæc in libris

MSptis

MSptis omnibus tam fuisse, nos docet *Muratorius*, corruptæ atque depravatæ, ut &, quæ sanata hic & in elegantiorem redacta ordinem, ipsi constiterint labore magno, &, quæ scripturæ essent prorsus desperatæ, his nihil ipse, quantumvis acutus alioqui, parare medicinæ sciverit. *Gatarorum* Opus egregium excipit haud minoris pretii labor *Georgii Stellæ, Annales* nempe *Genuenses, ab A. 1298 usque ad finem A. 1409 deducti,* quos deinde *Georgii* frater, *Joannes*, ad annum prosecutus est 1435, e MSptis Codicibus, uno Veronensi, binis Ambrosianis, & Genuensi uno, jam primum in conspectum eruditi orbis prolati. Laudabili consilio horum Annalium jam nobis copiam facit honestissimi ingenii Vir, *Muratorius*; quandoquidem, si adjungas hos Annalibus Genuensibus *Gaffari*, & Chronico *Jacobi de Varagine*, quibus Genuensis Reipublicæ res maxime commemorabiles inde ab ejus initiis usque ad annum 1298 enarrantur copiosius, jam olim *Muratorii* beneficio in manus nostras traditis, habes jam suis numeris absolutam & ad annum usque 1435 deductam illustris Italorum Reipublicæ Historiam. Liber is exstare non uno in loco Italiæ dicitur; eum vero, unde descripta hæc *Muratorio* in usus publicos, Codicem dedit Bibliotheca Veronensis *Joannis Saibantis*, viri multis nominibus laudatissimi, a quo precibus suis obtinuit *Marchio Scipio Maffæus*, Veronense decus incomparabile, ut ornandos expoliendosque in commune commodum Annales hosce liberaliter permitteret Cel. *Muratorii* industriæ. Autorem libri is ipse Codex dicit *Georgium Stellam, filium quondam Facini Stellæ, Cancellarii communis Januæ.* Contra alii *Notarium publicum, & quondam Facini Notarii filium, civem Januæ*, perhibent. Satis hæc cum nomine & cognomine patrem munusque *Stellæ* indicant. Excellentis vir doctrinæ fuit; nec destituendum hac laude esse patrem *Facinum*, ex insigni munere *Cancellarii*, quod hominum fuisse ætate illa non nisi literatissimorum constat, haud difficile cognoscas. Ad historias scribendas hoc aptior putandus est *Stella* noster, quo longius a se abesse jusserat ignobile illud partium studium, in enarrandis Reipublicæ, multarum factionum turbidissimis

procellis in transversas quasque partes jactatæ, rebus gestis occupatus. Quæ a Guelfis & Gibellinis illa circiter tempora tentata fuere non sine Italiæ universæ pernicie, ea, Gibellinis etsi natus parentibus, ita hic singula commemorat, ut neutri addictus parti videatur, nec eorum, quæ nefarie ac improbe gesta ab utrisque essent, quicquam relinquat intactum, sed ea ipsa detestetur maxime acriterque perstringat. Cujus rei multa possent, eademque manifesta satis, ex ipso Opere afferri testimonia, si quidem nostrum esset, ea agere, quæ, si recte judicamus, esse potius Lectorum videntur. Quodsi igitur de eo dubitandum nemini, fuisse *Stellam* nostrum veritatis ubique studiosissimum, Annales hos, quis non videt, vel solo hoc nomine æstimandos esse quam maximi. Idem *Stella*, quod ex Annalium Præfatione constat, *de Sanctis & illustribus sua patriæ viris* meditatus est Opus, cui num manum postea admoverit, & an ejus olim publicandi aliqua nobis spes superfit, nos quidem cum Editore doctissimo ignoramus. Mortem ejus incidisse in annum 1320, in iisdem Annalibus frater ejus *Joannes*, ejusdem Reipublicæ Cancellarius, testatur. Huic ipsi enim Operis istius tribuendam esse partem haud exiguam, qui negare audeat, nemo est, etsi, quanta sit laboris, a *Joanne* hic suscepti, portio, nondum adeo sit expeditum. Quantumvis enim, in anno 1405 substitisse *Georgium*, sit verosimile, propterea quod ipse scribat in Annalibus, hoc anno sibi ad aliquod tempus laborem hunc sepositum, & satis perspicua sint, quæ inscripta in Codice Veronensi, similique alio, leguntur: *Georgii Stellæ Facini Genuensis Chronica de Genua, edita Anno a Verbi Dei Nativitate MCCCCV*, suppetatque in Bibliotheca Vaticana Codex, nihil eorum continens, quæ post annum 1405 scripta sunt; in aliam tamen conjecturam nos inducunt Genuensis & Ambrosiani Codices, quos finiri in commemoratione eorum videas, quæ A. 1409 contigerunt, id quod argumento esse potest, hoc demum anno positum a *Georgio* negotium scribendi esse. *Muratorius* noster, ut evitaret hos scopulos, nec temere hic diceret sententiam, ad *Joannem* retulit, quicquid post A. 1409 (ulterius enim non progressus *Georgius*) legitur

gitur memoriæ hic proditum. Ceterum, cum conferre inter se Historiæ hujus Codices quatuor licuerit *Muratorio*, Veronensem unum, unum Genuensem, binosque Ambrosianos, factum hinc, ut, quæ depravata legerentur in altero, ex altero feliciter potuerint emendari, prodieritque adeo universum hoc Opus, quam fieri potuit, elimatissimum. Pretium vero hujus a *Stellis* compositæ Historiæ Genuensis penes Italos fore hoc majus scias, quo certiùs comparantibus eam cum *Folieta*, *Justiniani*, aliorumque scriptorum Genuensium, laboribus illud apparet, quicquid his ipsis bonæ frugis inest, id maximam partem haustum ex *Stellanis* hic fontibus esse, &, si sua sibi vindicent horum conditores Annalium, reliquos omnes similes futuros illi deplumato graculo. Ultimum in hoc Tomo locum occupat perbreve *Chronicon Ripaltæ ab A. 1159 usque ad A. 1405*, nunc primum luce donatum ex MSpto Codice Malaspineo. Ripalta hæc, cujus historiam & fata persequitur libellus iste, pagus est quatuor millia passuum Taurino distans, prope Ripolim, meridiem versus & occidentem. Locus monasterio maxime nobilis, religiose olim culto, & per Chronicon hoc sæpissime commemorato. Comiti paret, ex gente oriundo Ursina; sed exemtos ab ejus dominio vivere hic constat Cistercienses nonnullos Monachos, largissimum ex terra fructum percipientes, sed oneris ferentes prorsus nihil. Forsan horum aliquis potiores hujus loci vicissitudines manu notavit, gracilemque opellam hanc posteris reliquit. Nam, quis fuerit hujus Chronici auctor, id certo dici non potest, neque is labor, utpote tenuis ac fere nullus, singulari laudi cesserit auctori suo. Leviter indicata hic legas rerum gestarum momenta potissima, &, quæ in usus tuos possis convertere, pauca admodum invenias. Neque tamen penitus hoc quicquid est libelli, abjiciendum putamus, nec de eo gratias Editori optimo, &, cui acceptum is tulit, Marchioni *Josepho Malaspinæ*, habendas nullas esse, quippe persuasum nobis habentes certissime, ex historiarum monumentis nihil formæ esse tam neglectæ & inelegantis, unde non aliquando uni vel alteri eruditorum suus expectari fructus possit.

DISSER-

DISSERTATIO HISTORICA DE CAPItalium criminum abſolutione; Autore F. JOSEPHO AUGUSTINO ORSI, Ordinis Prædicatorum.

Mediolani, apud Joſeph. Richinum Malateſtam, 1730, 4. Alph. 1 pl. 17.

IN varias abeunt ſententias antiquitatis Eccleſiaſticæ conſulti de deſcribenda veteris Eccleſiæ circa pœnitentes diſciplina ſoliciti. Quæ licet admodum diverſæ ſint, ad duas tamen claſſes generatim revocari poſſunt. Nonnulli enim, e. g. *Albaſpinæus*, *Petavius*, *Valeſius*, in ea verſantur opinione, quod ſeveriſſima diſciplina circa pœnitentes, qua graviorum criminum rei a communione in perpetuum excludebantur, ſub Apoſtolorum tempora, & ad *Tertulliani* fere ſeculum obtinuerit. Quæ a *Zephyrino*, Pontifice, quod ad mœchiam ſpectat, paululum relaxata, *Cypriani* vero temporibus majores ad lenitatem progreſſus habuerit. Alii, e g. *Morinus*, contra tuentur, Eccleſiam non a ſeveriſſima diſciplina in mitiorem progreſſu temporis declinaſſe, ſed contra a lenitate ad majorem ſeveritatem progreſſam eſſe. Mitioribus enim pœnis ab Apoſtolorum ævo ad *Montanum* usque, gravioribus a *Montano* ad *Novatianos*, graviſſimis denique poſt *Novatianum* ſchisma ſup-
p. 84. pliciis in lapſos animadvertiſſe. Cui quidem poſteriori ſententiæ doctiſſimus *Orſi* ſuum addit calculum. Ejus enim inſtituti ratio eſt, oſtendere, Catholicam Eccleſiam tribus prioribus ſeculis capitalium criminum reis pacem & abſolutionem neutiquam denegaſſe. Contra *Albaſpinæum* igitur, *Petavi-*
2. Præfat. *um*, *Lupum*, *Martene*, & alios, diſputat. E quibus tamen *Albaſpinæum* præcipue adverſarium ſibi elegit, qui in integro propemodum libro ſecundo Eccleſ. Obſervat. in eo verſatur, ut ſeveram & inexorabilem diſciplinam in veteris Eccleſiæ uſu jam inde ab Apoſtolis fuiſſe demonſtret, & omnem ab hoc ritu feritatis & inhumanæ crudelitatis notam infamiamque depellat Non ſolum vero doctiſſimus *Orſi* in obſervationes *Albaſpinæi* data opera inquirit, verum etiam oblata opportunitate de

de quibusdam controversiis Chronologicis huc facientibus disputat. Ne autem his disputationibus lector a scopo præcipuo abducatur, hæc parerga singularibus titulis & Digressionibus, uti vocat, persecutus est.

Nostrum erit, non solum summam hujus eruditæ Commentationis paucis minimum verbis recensere, verum etiam quibusdam exemplis in medium prolatis docere, quomodo Clariss. Autor instituto suo satisfecerit. Quatuor autem Sectionibus hic Commentarius absolvitur. Atque, ut de prima Sectione principe loco agamus, in illa propugnat, duobus prioribus seculis Apostolicas Ecclesias ob gravissima scelera excommunicatis, quos perpetratorum peccatorum serio pœnituit, aditum ad Ecclesiæ communionem non denegasse. Quod ut probet, septem Capitibus varia comparis ætatis scriptorum testimonia exhibet, quibus de disciplina veteris Ecclesiæ circa pœnitentes in Achaia, Macedonia, Galatia, Asia, Ecclesia Romana, Ponto, Eccles. Antiochena, Alexandrina & Gallicanis, dedita opera agitur. p. 1–86.

Ex quo enim *Cap. I* observavit, stilo Ecclesiastico, mœchiam, idololatriam & homicidium, peccata capitalia præcipue appellari, a quibus homines pœnis canonicis quondam deterrebantur, & quorum remittendorum potestatem Montanistæ & Novatiani Ecclesiæ denegarunt; ad alteram Pauli ad Corinthios Epistolam se convertit, ex illa sententiam suam probaturus. Existimat, in altera hac ad Corinthios Epistola Apostolum pace & absolutione incestum Corinthium donare, quem in priori Epistola a communione submotum Apostolus satanæ in interitum carnis dederat. Ipsi *Tertulliano* Montanistæ hoc argumentum Catholici doctoris objecerant, qui in libro de pudicitia omnem movet lapidem, ut huic objectioni occurrat, & variis argumentis tuetur, incestum, quem in posteriori ad Corinth. Epistola Paulus absolvit, alium esse ab eo, quem ob incestum in priori Epistola damnaverat. Duplici autem argumento Cl. Autor *Tertullianum* refutat. Primo enim adducit Patrum quorundam testimonia, qui tenent, de uno eodemque Corinthio in utraque Epistola agi. Tum observat, si vel maxi- 4 seq.

 me

me concedatur, de alio aliquo incesto in posteriori ad Corinthios Epistola agi, ex hac Epistola tamen confici posse, Mœchos, Fornicarios, Incestos, non ita olim fuisse excommunicatos, ut, licet pœnitentiam agerent, illis perpetuo aditus ad communionem denegaretur. *Cap. IV* probare conatur, secundum *Hermæ* doctrinam mœchos non fuisse repellendos a pœnitentia, nec pœnitentes a communione. Non inter omnes constat de vera *Hermæ* de hac materia sententia. *Tertullianus* in libro de pudicitia nimiam in adulteros indulgentiam *Hermæ* vitio vertit. Ab aliis contra habitus est tam in apostatas durus & inhumanus, ut eum a Montanistis & Novatianis nihil abfuisse tueantur. Clar. Autor noster propugnat, *Hermam* neque disciplinam erga adulteros plus æquo laxasse, cum iis demum veniam spoponderit, qui dignos egissent pœnitentiæ fructus, neque etiam Montanistarum & Novatianorum inhumanitatem suam fecisse. *Hermam* enim sæpenumero in libris suis profiteri, pœnitentiam a perditis ac profligatis hominibus raro aut difficile concedi, attamen, si re ipsa pœnitentiam egerint, illos veniam utique consequi.

p. 31 seq.

86–150. Sectione secunda inquirit, quæ sub finem seculi secundi & sub initium tertii Ecclesiæ Carthaginensis circa pœnitentes disciplina fuerit. Et eam in rem *Tertulliani* librum de pœnitentia & ejusdem de pudicitia Commentarium observationibus suis illuminat. Etenim *Tertullianus* duplici in libro de
87 seq. capitalium criminum absolutione egit. *Sed adeo inter se pugnant*, ipsius Clar. *Orsi* verbis utimur, *quæ in utroque Opere docuit, ut non de una eademque Ecclesia, sed plane diversis, & quæ contrariis legibus ac institutis ducerentur, differere videatur: & quam luculenter docet in libro de pœnitentia, pacem olim fuisse ab Ecclesia delictis omnibus, seu spiritu seu carne commissis, idololatris etiam & homicidis, indultam, tam id aperte negat in libro de pudicitia.* Librum enim de pœnitentia, cum adhuc orthodoxus esset, elaboravit. Librum vero de pudicitia cum scriberet, jam *Montani* sequebatur castra. Ex libro igitur de pœnitentia Clariss. Autor demonstrat, orthodoxos seculi secundi doctores adulteris, homicidis & idololatris

tris aditum ad communionem Ecclesiæ non denegasse, modo prius pœnitentiam egissent. Quam quidem sententiam suam ut tueatur, præcipue navat operam, ut objectionem, quæ ex *Tertulliani* libro de pudicitia *Cap.V*, non sine veritatis specie, moveri poterat, infirmet. Inibi enim *Tertullianus* tuetur, nequaquam sibi constare Ecclesiæ Catholicæ disciplinam, quod pacem concederet adulteris, quam homicidis & idololatris denegabat. *Assistit*, inquit *Cap. V*, *Idololatra*, *assistit homicida*, p. 115 seq.
in medio eorum assistit & mœchus: pariter de pœnitentiæ officio sedent, in sacco & cinere inhorrescunt, eodem fletu gemiscunt, eisdem precibus ambiunt, eisdem genibus exorant, eandem invocant matrem. Quid agis, mollissima & humanissima disciplina? aut omnibus eis hæc esse debebis, beati enim pacifici: aut, si non omnibus, nostra esse. Idololatram quidem & homicidam semel damnas; mœchum vero de medio excipis, idololatriæ successorem, homicidæ antecessorem, utriusque collegam? Videlicet propugnat, a vero prorsus abludere eorum responsionem, qui *Tertullianum* manifesti adversus Ecclesiam mendacii reum traducunt, & observat, vetustiorum temporum disciplinam fuisse, ut lapsi communione Ecclesiæ privati & pœnitentiam agentes exspectarint Ecclesiæ publicam pacem, nec ante de illorum reconciliatione ageretur, quam fidei ac religionis hostes, Christianorum constantia fatigati, vexationem finiissent. *Tertullianum* igitur nihil aliud tradere, contendit, quam tempore persecutionis lapsis reconciliationis aditum fuisse interclusum. Quod etiam recte se habeat. Finita autem publica vexatione nemini lapso, serio pœnitentiam agenti, communionem Ecclesiæ denegatam fuisse, ex ipsis *Tertulliani* 137.
verbis probat, qui in libro de pudicitia commemorat, a Catholicis monstri ac portenti loco haberi eam pœnitentiæ speciem, quam venia carere Montanistæ statuebant.

Sectione tertia ex iis, quæ a Clero Romano & *Cypriano* 151–257.
Carthaginensi Antistite contra extremam Novatianorum severitatem gesta sancitaque sunt, probare annititur, nullis lapsis ad Ecclesiæ communionem, post actam pœnitentiam, reditum fuisse interclusum. Ut de iis, quæ in hac Sectione a Clariss.

Autore erudite disputantur, exemplo quodam constet, exponemus, quomodo privilegium Martyrum, pacem excommunicatis dandi, describat. Tenet, illam pacem peccatorum absolutione minime constitisse. Id quod etiam ex Epistola Cleri Romani inter *Cyprianicas* 36, alias 30, probat. Inibi enim statuitur, pro nihilo habendam esse pacem a Martyribus concessam, siquidem eam Martyres contra Evangelii legem & disciplinam indulsissent. In eo tantum pax & communio, quam Martyres lapsis dabant, posita fuisse Cl. Autori videtur, quod eos Martyres aspectu suo, alloquio, salutatione, convivio & orationum quoque consortio, dignarentur, adeoque iis privatam, non autem publicam, communionem concederent. Hanc pacem & communionem lapsis a Martyribus inconsultis Episcopis fuisse concessam, & hanc quomodocunque impetratam veluti præjudicium quoddam lapsos prætexuisse ad plenam perfectamque reconciliationem ab Episcopis obtinendam. Hanc a Martyribus sibi concessam privatam communionem lapsos nonnunquam insolentius ursisse, & eo audaciæ processisse, ut, quamvis ab Ecclesiæ pace adhuc exclusi essent, pacem tamen in cœlis se jam habere dicerent, quia in cœlis erant Martyres, qui eos, dum viverent, in suam receperant communionem. Atque ex hac observatione, de sententia Doctiss. Autoris, intelligi possunt ea, quæ *Cyprianus* in suis Epistolis his lapsis objicit; quod schismatico plane spiritu altare contra altare erigant, & Ecclesiam adversus Ecclesiam instituere cogitent, perinde ac si alia esset Ecclesia, quæ Martyrum communione frueretur, alia, quæ cum Episcopis communicaret.

p. 185 seq.

258–310. Sectione *quarta* id præcipue agit Doctiss. *Orsi*, ut ostendat, sub finem seculi tertii capitalium criminum reis graviores fuisse pœnas, quam primis Ecclesiæ seculis, constitutas. Cujus quidem mutatæ disciplinæ Ecclesiasticæ rationes non solum ex invalescente tum temporis corruptione morum, ferme abrogatis aut valde attenuatis Martyrum & confessorum privilegiis, infrequentia & raritate persecutionum, verum etiam ex hæresi Novatiana, repetit. Ultimo hujus Sectionis & integræ Commentationis Capite sigillatim quærendo investigat, an in Ecclesiæ

299 seq.

siæ potestate & arbitrio positum sit, pacem sive absolutionem
quibusdam peccatorum generibus denegandi? Ad quam qui-
dem quæstionem negando respondet, & Scripturæ sacræ & *Au-
gustini* autoritate motus. Studet etiam conjectura quadam
ostendere, verba, quibus usi sunt Illiberitani Concilii Patres: p.307.
nec in fine accipiant communionem, non impedire, quo minus
credamus, perpetuam hanc fuisse veteris Ecclesiæ discipli-
nam; nemini pœnitenti reditum ad Ecclesiæ communionem
denegare.

Ad observationes Chronologicas progredimur, quas Au-
torem nostrum singularibus, uti vocat, Digressionibus propo-
nere, supra observavimus. Ut autem paucis verbis nos expe-
diamus, unice commemorabimus, quid de singulis quæstioni-
bus Clar. *Orsi* statuat, benevolos Lectores, quibus hæc talia ar-
rident, ad ipsius doctissimi libri lectionem invitaturi. Digres- 41-68.
sione prima de Marcionitarum hæresis ortu & progressu dis-
putat, &, rejectis *Petavii* & *Pagii* conjecturis, tenet, anno æræ
communis 143 *Marcionem* in Ponto & Asia disseminasse *Cer-
donis* opiniones, quas Romæ imbiberat. Digressione secunda 104-114.
ex instituto inquirit, quo anno *Tertullianus* Montanistis adhæ-
rere cœperit, & librum suum de corona militis publici juris
fecerit? Ex quo enim Cl. *Pagii* sententiam refutavit, qui pri-
mam hujus libri editionem ad annum 202 refert, in annum 198
omnes characteres notasque Chronologicas exactius convenire
judicat. Digress. tertia Doctiss. *Orsi* institutum est, demonstra- 120-136.
re, *Tertulliani* librum de pudicitia post sedatam quidem, sed
nondum omnino extinctam, Severianam in Africa Christiano-
rum vexationem, h. e. anno circiter inter 207 & 210, lucem ad-
spexisse publicam. Quo quidem tempore etiam de opinione
Cl. Autoris liber *Tertulliani* de Pallio exaratus est. Digressio- 202-233.
ne quarta de tempore seu mense, quo Romam uterque Decius
reliquerunt adversus tyrannos & barbaros pugnaturi, singulari
industria agit. *Pagium* præcipue refellit, qui Imperatorum
discessum ad finem Octobris anni 251 differt. Ex *Cypriani*
enim Epist. 54, al. 52, ad *Antonium* probat, Roma abfuisse eo
tempore Imperatores, cum Clerus Romanus *Cornelium* Episco-

pum eligeret. Qui quidem *Cornelius*, cum, ut cum *Pearsonio* in annalibus *Cyprianicis* docet *Pagius*, jam die quarta Junii E-
p. 260-281. piscopus Romanus evasit. Digress. quinta & ultima de Illiberitanæ Synodi ætate verba facit, &, rejecta *Pagii* a que *Baluzii* sententia, sub initium seculi quarti, ante indictam a Diocletiano decennalem persecutionem hanc Synodum habitam esse, propugnat.

PALIGNESII MONITA GENEALOGICA Autori Vindiciarum Arboris Genealogicæ Augustæ Gentis Carolinæ-Boicæ, quas videlicet Vindicias hic scripserat contra systema, quod Serenissimorum Bojorum Principum fundatorem ponit Luitpoldum, & negat esse Carolum M. ediditque Monachii in fol. 1730. His autem Monitis Principum Genealogias probandi ratio explicatur; in Vindiciis allata documenta recensentur, expenduntur que; de probo inficialis argumenti usu ex optimorum Philosophorum lectionibus præcepta repetuntur; opinio Vindiciis cum aliis rejiculis traditionibus committitur; magnus Liutpoldus in pristina, utpote genuinus Sereniss. Gentis Boicæ fundator, jura sua restituitur; secus statuentes Vindiciæ universim placide emendantur.

Alestadii, ex officina Agheleni, 1732, 4 maj.

Alph. 2 pl. 2, cum nonnullis Tabb. æneis.

QUi magnorum Principum stemmata propaginesque describunt, in illustri quidem splendidoque versantur argumento, sed sæpe in difficiles ancipitesque incidunt rationes, hærent identidem in salebris, atque se facile disceptationibus objiciunt. Primum enim, quis nescit, quanta plerumque caligine, uti aliarum rerum multarum, ita & illustrium stirpium, origines circumfundantur? Deinde & illi, qui hujusmodi familiarum Genealogias contexendas sibi sumunt, non eodem

sem-

ſemper animo conſilioque inducti, neque iisdem inſtructi præſidiis, rem aggrediuntur. Unde facilis & larga differendi copia haud deeſſe potuit Viro cuidam docto, *de neceſſitate ſcepticismi in ſtudio Genealogico* commentanti. Noſtrum non eſt, ejus generis exempla altius repetere. Oculis enim animisque noſtris jam obverſatur Sereniſſimorum Bavariæ Ducum ſtemma; cujus initia alii aliter explicarunt. In his ipſis *Actis; A.* 1730, *Menſe Septembri, pag.* 428, recenſuimus *Vindicias Arboris Genealogicæ Auguſtæ Gentis Carolino-Boicæ*, Monachii eodem anno evulgatas; in quibus, contra ſyſtema alius autoris Geneographi, Arnulphus, Dux Bavariæ, quem malum cognominant monachi, ſator quidem Sereniſſimæ Gentis Boicæ conſtituitur, ſed ita, ut idem ad patrem Arnulphum, Imperatorem, & inde continuo nexu ad Carolum Magnum, tanquam atavum, referatur. Quam ſententiam nunc impugnat *Palignæſius;* cujus verum nomen quamvis adhuc ignoremus; eruditionem tamen exquiſitam, quam hæc ipſa Commentatio abunde teſtatur, omnino magni facimus. Is vero, propoſitis XXXIII monitis, haud tralatitia opera demonſtrandum ſuſcepit, potius Liutpoldum, Comitem, Marchionem, Ducemque orientalis Bojoariæ, quam Arnulphum, Imperatorem, fuiſſe Arnulpho illi Malo patrem. Quod argumentum uti magno eruditionis apparatu tractat; ita, præter ea monita, quæ ad expediendam controverſiam pertinent, non pauca alia inſpergit lectu perjucunda. *Monito I* orditur generatim agere de ratione Principum Genealogias probandi; ac, quemadmodum notat, Vindiciarum autorem nimis acriter cauſam ſuam contra diſſentientes videri egiſſe, quaſi in ea omnis Sereniſſimæ gentis Boicæ gloria vertatur, ita gratulatur ſeculo noſtro, quo Principes exuerint fabuloſarum originum præjudicium; cum, exempli cauſa, Sereniſſ. domus Lotharingica hodie repudiet generis ſui ortum olim ab Antenore petitum, Regia domus Allobrogum haud amplius incunabula ſua a Wittekindo Saxone deduci geſtiat, Hannoverana & Eſtenſis ſtirps certiores, quam inde usque ab Accio Romano recenſitos, probet natales, aliive magni Principes, & ipſi Galliarum Reges, hodie proclivi in veritatem

Pag. 9.

16.

ritatem conſenſu permittant, ut, originibus non ſatis demon-
p. 20. ſtratis, ſtemmata ſua nunc corrigantur. Deinde docet, licet incertus ſit gradus, quo Liutpoldus Carolingorum attingat proſapiam, eum tamen nullo modo dedecori eſſe poſſe Sereniſſimæ Genti Boicæ: cum ab antiquiſſimis ſcriptoribus in enumeratis Arnolphi Imperatoris expeditionibus bellicis crebro commemoretur; A. 895 Enchildiconi in Ducatu & Marchionatu Bajoariæ ſurrogatus fuerit; contra Hungaros res geſſerit fortiſſime; a Ludovico Infante in tabulis Regiis *illuſtris Comes*, & *charus propinquus;* ab aliis *Regis nepos*, quamvis ancipitis notionis vocabulo, dictus ſit; ac cujus præterea conjugem deinceps viduam, teſte *Chron. S. Galli* ad A. 913, dignam habuerit Conradus, Rex, cui fidem matrimonii dederit. *Mo-*
24. *nito II* de probationibus, quæ in hac diſceptatione deſiderari poſſint, ita univerſe agit Autor, ut primo loco poſtulet, ad examen recte ineundum ante omnia ſtudium partium eſſe deponendum; deinde, ad eruendam veritatem originis familiarum, probationes vel ex hiſtoria, vel ex inſtrumentis, petendas eſſe; tum autem ex vera hiſtoria petitam autoritatem au-
29. toritati inſtrumentorum eſſe parem. *Monito III* ſigillatim de probationibus, quibus ad præſens negotium conficiendum ſit opus, diſſerit, eoque conſilio octo proponit regulas. Sic *Axiomate I* docet, ſcriptores coætaneos, qui vel ipſi interfuerint rei geſtæ, vel hanc eodem tempore a videntibus acceperint, præ ceteris fide dignos eſſe habendos. *Axiom. II:* ſuppares, & ætati, qua res fuerit geſta, viciniores ſcriptores, in Hiſtoria & Genealogia, ſecundum autoritatis locum obtinere. *Axiom. III:* hujusmodi autem ſuppárium ſcriptorum tempus, ex *Launoji* ſententia, ducentorum circiter annorum ſpatio definiri poſſe. *Axiom. IV:* ejus generis ſcriptorum aliquis ſi teſtimonium perhibuerit, quod vel cum aliorum Hiſtoricorum ſcriptis congruat, vel ab ordine naturæ, a rerum ſerie, & rebus aliunde jam certis, non abhorreat, tunc ejus autoritati refragari non licere. *Axiom. V, VI & VII:* poſteriorum ſcriptorum narrationes parum quidem momenti prioribus addere; haud tamen reſpuendas eſſe, ſi a coævorum teſtimonio non diſſentiant;

contra

contra recentiores, qui post secula aliquot a re gesta nati sunt, nisi cum coævis conveniant, fide esse indignos. *Axiom.* VIII: in testium ejusdem ævi & paris autoritatis conflictu assensus nostri duces esse debere & experientiam, quæ est notatio momentorum, quæ in ejusmodi rebus accidere soleant, & naturam rei gestæ, in qua attendendum, an ea sit indifferens, nec indoli ac rationi rerum contraria. Quod si agatur de traditione rei gestæ eo tempore, cujus nullus extet scriptor, eam, nisi accedat revelatio divina, necessario vel inter res non factas, vel saltem inter incertas, habendam esse. Hæc *Axiomata* referre, operæ pretium duximus: quamvis enim historiarum Genealogiarumque leges nimis adstrictas & quasi scrupulosas præscribere nonnullis videri queant; negari tamen haud potest, eas adversus scepticismum historicum & Genealogicum non modo peropportunas, sed aliquando etiam maxime necessarias esse. Porro vero Monitor eruditissimus *Monito* IV, p. 38. ubi hæc sua Axiomata incipit ad præsens argumentum accommodare, concedit quidem, *Reginonem Prumensem* adhuc unum tantum existere scriptorem coævum, qui ad A. 907 testetur, Liutpoldum, orientalis Bojoariæ limitis Comitem Ducemque, Arnoldi Mali patrem fuisse; docet tamen, non tam leve in ejus testimonio esse momentum, quin fidem mereatur, cum, nullo alio scriptore æquali contradicente, nec refragante rerum natura & serie, id affirmarit; cum vero postea alii scriptores idem tradiderint, neque ab ullo alio idoneo & coævo teste acceperint contrarium, consectaneum esse, eos reprehendi non debere, etiamsi forte solum *Reginonem*, (quæ tamen res valde sit dubia,) hujus narrationis habuissent autorem. *Monito* V vindicat Monitor locum *Reginonis* ab objectionibus Autoris Vindiciarum, qui, verba ejus a sequioris ævi descriptore interpolata esse, suspicatus erat. *Palignesius* enim 42. ait, orthographiam vocabuli *Bavari*, vel *Bawari*, quam Vindex negaverat convenire in ætatem *Reginonis*, non in hoc solo loco, sed & medio ejusdem *Reginonis* Chronico, ad A. 891, & in aliis istorum temporum scriptoribus, reperiri, neque eorum testimonia reddere suspecta; adhæc ipsum *Reginonem*

in Epiſtola ad *Dalberonem* fidem facere, ſe Annales ſuos ad annum 908 produxiſſe; ut nulla juſta cauſa ſit ſuſpicandi, hujus anni proximique temporis narrationem his Annalibus aliunde acceſſiſſe. p. 49. *Monito* VI diluit Autor eas probationes, quibus autoritas Annaliſtæ Saxonis, & *Ottonis Friſingenſis*, tradentium, Liutpoldum Arnoldi Mali patrem fuiſſe, dubia fuit reddita. Ait enim is, plane incertum eſſe, utrumque hunc ſcriptorem ſuam de Arnoldi patre notitiam ex eodem fonte, nempe *Reginonis* Annalibus, hauſiſſe; cum res plures, quas *Regino* non attigerit, commemorentur ab utroque. Sigillatim oſtendit, adverſus *Friſingenſem* præter cauſam peti argumentum ab invidia; quaſi hic, ut obtrectaret laudibus Comitum Schirenſium, poſterorum Arnulphi Mali, eos vocarit tyrannos perſecutoresque Eccleſiæ, ideoque negarit, hos ipſos ab Arnulpho Malo, & per hunc a Caroli Magni proſapia, deſcendiſſe. Sic
76. & *Monito* VII *Viti Arnpeckii* cauſam ſic agit præſtantiſſimus *Palignefius*, ut ſtatuat, eum fidem mereri, quatenus *Ottonem Friſingenſem*, & hunc, quatenus coævos teſtes, ſint ſecuti.
94, 98. *Monitis* VIII & IX contraria argumenta, quæ tanquam documenta ſtabiliendæ ſententiæ ſuæ attulerat Illuſtris Vindex, ad diſquiſitionem vocat, ac, cum hic primo loco teſtem excitaſſet *Jo. Trithemium* ex proœmio Chronici Bavarici, regerit Monitor doctiſſimus, autoritatem *Trithemii* in hoc argumento eſſe nullam, utpote qui decimo ſexto demum ſeculo floruerit, hoc eſt, ſeptingenteſimo anno ab Arnolphi Cæſaris obitu, nec indicarit verum autorem teſtemque ſuæ ſententiæ, ac præterea, confictis quibusdam antiquitatis monimentis, jam alibi fidem ſuam in Genealogiis exponendis ſatis reddiderit ſuſpe-
101. ctam. *Monito* X teſtimonium Chronici Schirenſis, cujus fragmentum jam cum *Conradi Philoſophici* Chronico typis exſcriptum, refellitur, quippe cujus Chronici autor ſit incertæ ætatis, aut certe non adeo antiquus, prout ad autoritatem ei conciliandam requiratur; cum præſertim linguæ Germanicæ in eo idiotiſmus, ac nominatim hæc loquendi formula: *eine gefürſtete Graffchafft*, novitatem ejus prodere videatur. Et quamvis Chronicon hoc ætatem ab A. 1283 deducendam præ

ſe

ſe ferat; id tamen nihilominus ab ævo Arnulphi Imperatoris quadringentos annos abeſſe. Similiter, a *Monito* XI ad XXIV, p. 110 ſeqq. id copioſe agit Cl. Monitor, ut demonſtret, *Andreæ Presbytero, Hermanno Schedelio*, Autori Chronici Tegernſeenſis, anno 1481 abſoluti, *Vito Eberſpergenſi*, qui in Chronico MS. nitatur autoritate *Vincentii* ſpeculi hiſtorialis, item *Henrico Pantaleoni*, *Leonardo Wurſbainio*, *Ludovico Tolnero*, *Lehmanno* in Chronico Spirenſi, *Hieronymo Henningeſio*, *Octavio Stradæ*, *Friderico Lucæ*, *Chriſtiano Matthiæ*, fruſtra in hac cauſa denuntiari teſtimonium; cum multo ſint recentiores, & a temporibus Arnulphi Imperatoris remotiores, quam ut planum facere poſſint, hunc fuiſſe patrem Arnulphi Mali, Ducis Bavariæ: multitudinem enim hujusmodi teſtium nullum pondus addere traditioni incertæ vel commentitiæ. Inter hæc, dum *Paligneſius Monito* XIII contra Chronicon Tegernſeenſe MS. & aliud nullius nominis & ætatis differit, quasdam tabulas, quæ 126. circiter ſeculo XV in charta calamo pictæ aſſervantur in Auguſtiſſ. Bibliotheca Vindobonenſi, quaſi animi cauſa profert, in quibus Principes Bavarici ab Hercule, & Armeniæ Regibus, adjectis variis inſignibus, deducuntur. At, cum in Vindiciis propoſitæ fuiſſent duæ *Arbores Genealogicæ* ejusdem auguſtæ Domus Bavaricæ, in monaſterio Tegernſeenſi adhuc ſuperſtites, quarum una in tabula lignea Gothico charactere, altera in membranis picta, ſtirpem totam cum gentilitiis inſignibus exhibeat, & utraque Arnulphum Malum non ad Luitpoldum Ducem, ſed ad Arnulphum Imperatorem, referat; doctiſſimus Monitor *Monito* XXV animadvertit, non ſimul a Vindice 169. proditas eſſe notas harum tabularum Chronologicas; inſignia autem gentilitia iis addita argumentum eſſe novitatis haud obſcurum. Paria affert de aliis tabulis, in monaſterio Schirenſi 171. adhuc reliquis; in quibus, ait, occurrere ſcripturam, & verba, quæ ſequius ſapiant ævum, & a ſeculi XII idiotiſmo longe recedant, iisdemque ſimiliter, contra morem priſcum, appoſita eſſe inſignia gentilitia, eaque tribus vel quatuor poſt ſeculis demum uſitata, maxime, cum nemo adhuc docuerit, inſignium uſum in clypeis apud Germaniæ Principes ante ſeculum

lum undecimum obtinuiſſe. Prӕterimus alia, quӕ de antiquo
p. 198. inſignium uſu ibi curioſe exponuntur. *Monito* XXVII oſtendit Autor, earundem imaginum in prӕſenti disquiſitione nullum eſſe uſum, quia quinto plus minus ſeculo poſtea ſint depictӕ, quam reprӕſentata diviſio provinciarum inter Arnulphi
211. Imperatoris filios fieri potuerit. Tum *Monito* XXVIII arguit idem, nec Vindicem juvari Diplomate electionis Imperatoris, Ludovici IV; etſi hic ibi dicatur *de alto & generoſo ſanguine divorum Regum & Principum procreatus :* potuiſſe enim Regium ſanguinem dici multis aliis nominibus, extra hoc principium a Carolo M. petitum; nec liquere, utrum procreatio illa Regia ex maſculino, an ex feminino, genere, ac ſigillatim de ſtirpe matris, Mathildis Auſtriӕ, ſit intelligenda? *Monito* XXIX Monitorum Autor de Arnolpho, Liutpoldi patre incerto, quem viri doctiſſimi Arnoldi Mali avum certum tradidere, modeſte nihil aſſerens, id tamen evincit contra illuſtrem Vindicem, eum non Gallum, (ea, qua nunc venit vocabulum, ſignificatione) ſed Germanum, ſive Bavarum, fuiſſe; ſententiamque adſtruit argumentis, petitis ex Northmannorum hiſtoria penitiſſime inſpecta, & diligentiſſime excuſſa, ex illius ævi utriusque Franciӕ ſtatu, ex ſitus locorum ratione, ex curato temporum, annorum & dierum, calculo, ex verbis Arnolphi Cӕſaris, ex momentis circumſtantibus, affinibus, ſimilibus, adverſantibus, antecedentibus, conſequentibusque, ita, ut ad oſtendendum nil obſtet, quin aſſentiamus illis, qui ſtatuunt, Liutpoldi patrem fuiſſe Seniorem Arnolphum, neque Hiſtoricis, neque Dialecticis, quicquam in eo examine reliquum fiat. Inſequenti Capite XXX docet *Palignesius*, argumenti inficiantis neceſſarium uſum eſſe in diſceptationibus hiſtoricis; ei tamen argumento idem certos ponit limites, quos hoc loco exponere, minus opus eſt. Qua ratione concludit, vel ſolum ſcriptorum per quatuor ſecula ſilentium de rebus quidem & momentis adeo neceſſariis memorabilibusque, ut hiſtoria ſine eorum commemoratione aut ſcribi, aut haberi, potuerit nulla, arguere, ſententiam Vindicis eſſe ſuſpectam. Quodſi enim Arnulphus Malus, & Wernerus, fuiſſent legitimi filii Arnulphi Impe-

Imperatoris, iique ex Agnete, filia Imperatoris Byzantini, procreati; mirum esse, cur res tanti momenti, ob sublimes conjugii natales, a coævis scriptoribus prorsus in annalibus silentio fuerit præterita; cur, tot enumeratis expeditionibus Arnulphi Imperatoris, nusquam horum filiorum fiat mentio; quam ob causam idem Imperator Zuentipoldo & Ratpoldo, filiis nothis, quam his legitimis, regnum asserere maluerit; quare pater, cum pro Ludovico Infante jam nato, & pro antecessoribus suis, fecerit vota, horum filiorum plane oblitus videatur; cur sileantur iidem, ubi, Arnulpho Imp. ægrotante, & mox mortuo, ordines Imperii de successore idoneo essent soliciti; cur tunc ipse Arnulphus Malus, & Wernerus, nihil moverint contra Ludovici Infantis electionem, nec illorum meminerint Ordines Imperii in Epistola ad Joannem IX, P.M. data; denique, cur nec eorundem habita fuerit ratio, cum Ludovico Infanti procuratores regni constituerentur; & quæ sunt alia istius silentii momenta. Ut vero porro constet, nihil profici, etiamsi contra silentium coævorum scriptorum traditio de Agnete, uxore, & Arnulpho Malo, Werneroque, tanquam filiis Arnulphi Imperatoris, per aliquot secula posteriora invaluerit, *Monito* XXXI hæc ipsa posteriorum Historicorum narratio cum aliis traditionibus tandem explosis confertur; p. 274. cum diu vel attritas, vel vexatas rejectasque, traditiones habeat historia Ecclesiastica Gallica, habeat Romana & Germanica, habeantque reliquæ. Hinc erudite, & ingenue, atque identidem jucunde, ab eximio Monitore recensentur expenduntur-que traditiones, de *Dionysio Parisiensi*, diutissime, at falso tamen, pro *Areopagita* habito; de Cyriaco & undecim millibus Virginum; de Constantini M. baptismate per Silvestrum, P.R. de ejusdem Imperatoris donatione; de Salisburgensis Ecclesiæ origine; de causa formulæ: *regnante Christo;* de bello Trojano, & excidio Ilii; de Leopoldi Pulchri, ejusque fratris, Alberti, mutuo flagitio; de mendacissima Venetorum pictura, qua fabulam turpis inter Fridericum I, Imperatorem, & Alexandrum III, P. M. concordiæ tradidere: quam fabulam etiam Senensis civitas nostris temporibus in publico palatio

 depin-

depingi temere curavit, cum fine dubio ad Pontificis illius Romani, tanquam civis Senenfis, infamiam magis, quam gloriam, renovandam faciat: præterea ibi exponitur traditio fabulofa de venundata a Rudolpho I Imperatore, Italiæ civitatibus commentitia libertate; item de Johanna, Papa, femina.

p. 323. Denique fequitur *Monitum* XXXII, in quo totum conficitur negotium hujus difceptationis: unde ftatim in primo hujus Operis alloquio huc ablegabantur lectores, fi quibus integrum librum legere haud vacaret. Nunc enim etiam argumentis affirmantibus, probationibusque directis, res agitur. Primum igitur affertur, aut potius repetitur, locus ex Annalibus Fuldenfibus, ubi ad annum 889 hæc legimus: *Exeunte menfe medio, Rex apud villam, quæ dicitur Forahheim, generale Concilium habuit, ibique difputans de ftatu regni fui confultum eft, ut eodem tenore primores Francorum, prout Bajoarii, juramento confirmarent, ne fe detraherent a principatu & dominatu filiorum ejus, Zwentebulchi quidem & Ratoldi, qui ei de concubinis erant nati. Quod quidam Francorum ad tempus renuentes, tandem Regiæ fatisfacientes voluntati, dextram dare non recufabant, eo tamen modo, ut fi de legali fua uxore heres ei non produceretur.* Eadem etiam in Annalibus Bertinianis ad A. 889 narrantur. Hinc liquere ait difertiffimus Monitor, tunc temporis nullos fuiffe filios Arnulpho Cæfari legitimos; ergo nullum Arnulphum atque Wernerum ex Agnete, uxore ficta, natos. Fieri enim vix potuiffe, ut Imperii Ordines prætulerint filium Utæ, Reginæ, nondum conceptum, filiis natu majoribus, ex Agnete, Imperatorio fanguine genita, diu ante natis, & ad imperandum idoneis; nec ordinibus univerfis aliam fuiffe caufam, cur fucceffionis jura denegarint, aut deferre procraftinarint Centipoldo & Ratpoldo, quam quod hi ex illegitimo matrimonio nati effent. Altero loco Autor nixus teftimonio fcriptorum æqualium & fuppariorum, ut Annalium Fuldenfium & Metenfium, ac *Reginonis*, ad A. 900, probat, eo tempore Arnulphum Cæfarem, quo vita functus eft, nullum alium habuiffe filium legitimum, præter unum Ludovicum puerulum, ex uxore Uta fex ante annos fufce-

ceptum; cum in Annalibus modo memoratis hæc diserte extent: *Ludovicus, filius*, (Arnulphi Imper.) *qui unicus tunc parvulus de legali uxore natus illi erat, in regnum successit*. Si hic unicus legitimus supererat filius, ergo nullus erat Arnulphus, nullus Wernerus. Tertio loco, ex eodem *Reginone*, ad A. 907, ex *Froumundo*, Tegernseensi monacho, ex *Ditmaro*, Merseburgensi Episcopo, ex Chronico monasterii S. Galli, ex Annalista Saxone, *Ottone Frisingensi*, *Conone*, Archiepiscopo, in Chronico Salisburgensi, & *Arnpeckio*, demonstrat, non Arnulphum Cæsarem, sed Liutpoldum, Ducem Bavariæ, fuisse patrem Arnulphi Mali. Tacemus nubem scriptorum, *Ottone Frisingensi* & *Arnpeckio* juniorum, qui idem tradunt. Quarto loco, per argumentum affirmans, autoritate Chronici *Lambeciani* Regum Francorum, Chronici Laurishamensis, Supplementi *Reginonis*, Annalium Wittichindi, Chronici Slavorum, Chronici *Hermanni Contracti*, aliorumque, ostendit, cum Ludovico Infante in Germania omnem exspirasse Caroli Magni stirpem; adeoque nec ad hanc referri posse Arnulphum Malum, satorem Serenissimæ Familiæ Boicæ. Postremo coronidem Operi imponit *Monitum* XXXIII, quod in explicandis quibusdam quæstionibus, quæ in princeps argumentum incidunt, versatur. Ad quas vero, æque ac ad totum libellum, remittimus Lectorem harum rerum curiosum, quem hanc Commentationem perlegisse non pœnitebit. Etsi enim nobis in decidenda hac controversia quæsitorum judicumque partes sumere nolumus, omnem causam aliis conjiciendam dijudicandamque relicturi; fatemur tamen, facile apparere, Autorem horum Monitorum, quisquis est, in antiqua pariter atque recenti historia, atque in omni humanitatis genere esse versatissimum, nec sine laude id egisse, ut hoc ipsum Opusculum, non minus vivido ac polito dicendi genere scriptum, quam chartæ typorumque nitore, ac variis viticulis & figuris ornatum impressumque, Alestadii, sive potius, quod conjicimus, Vindobonæ, ex officina Ghelenii, prodierit. Icon, quæ primam paginam, ac libri titulum, ornat, est Joci, amorem concomitantis, ex veteri elegantissima gemma sumpta, quam expressam reperimus

a *Leo-*

a *Leonardo Augustino Senensi* in Gemmis & sculpturis antiquis, cum earum enarratione in latinum versa a *Jacobo Gronovio*, editisque Amstelodami 1685, Parte I pag. 127. Qua *Palignesius* erudite sibi videtur voluisse viam communire ad tractationis, joco mixtæ, methodum. Imago, quæ totum librum claudit, Apollinis & Marsiæ fabula est, non semel jam dudum ad eruditorum certamina exprimenda usurpata. Est itidem ad similitudinem antiquæ gemmæ pulcherrimæ ex amussi delineata, prout exstat apud eundem *Leonardum Augustinum* Parte II pag. 9, una cum eruditissima expositione, pag. 23 n. 9, qua ostenditur, quam notabilis, & priscæ eruditionis plena, sit illa icon, ut quæ sub specie Apollinis Cæsarem Neronem, sub forma Marsiæ Citharedum audaculum, referat. Unde omnia in hoc Opusculo, etiam quæ cuipiam ludicra videri possunt, antiquam sapientiam eruditionemque sapere, res manifesta est.

JO. CHRISTOPH. WOLFII, PAST. AD D. Cathar. & Scholarchæ, Curæ Philologicæ & Criticæ in IV priores S. Pauli Epistolas.

Hamburgi, apud Jo. Christoph. Kisnerum, 1732, 4.
Alph. 4 pl. 14.

Alterum hoc est egregii Operis Volumen, quod citius S. Rev. Autor erat daturus, si per valetudinem licuisset. Exhibet illud Commentationem in Epist. Pauli ad *Romanos*, utramque ad *Corinthios*, & illam ad *Galatas*. Eadem hic observatur ratio, eadem probatur industria, imo, prout argumentum ipsum postulabat, etiam major, quam in enarratione Voluminis I *A. 1725 Actorum* nostrorum *p. 348* laudare meminimus. Scilicet contextus Græci, qui hodie ex probatioribus Codicibus receptus est, integritas a recentiorum quorundam, ingenio & conjecturis suis nimis indulgentium, corruptelis vindicatur, phrases Scriptorum sacrorum, in impuritatis suspicionem temere a nonnullis vocatæ, externorum bonæque notæ Græciæ Autorum exemplis asseruntur, variæ Interpretum, eæque potiores,

res, ſententiæ enarrantur & examini ſubjiciuntur, eademque opera genuinus ſenſus eruitur. Cum hujus rei exempla ſingulæ paginæ exhibeant, ſupervacaneum fuerit, in aliquibus eorum hærere. Id affirmare ex vero poſſumus, locis vexatioribus inſignem & ſubinde novam lucem afferri. In fine hujus Voluminis accuratum examen inſtituitur cogitatorum, quæ *L. M. Artemonius*, i. e. *Lucas Mellerius*, ſ. *Samuel Crellius*, in *Initio Evangelii S. Johannis reſtituto* nuper in locos quosdam harum Epiſtolarum Paulinos attulit. Sunt illi *Rom. I*, *4*, *IX*, *5*, *1 Cor. II*, *11*, & *XVI*, 24. Eos *Crellius* in hodiernis Codicibus prave ex parte ſcriptos, & tum ex ingenio, tum præeunte, in duobus tantum, uno Codice Alexandrino MS. emendandos eſſe audacter aſſeverat, oſtenſurus hac ratione, neceſſe eſſe, ut ad reſtituendam genuinam ſacrorum N. T. Scriptorum lectionem ſolo ingenio & conjecturis nitamur. Ita nempe amoliri ſe credebat invidiam illius conſilii, quo idem tentaverat in locum Evangelii *S. Johannis I*, *1*. Ibi enim verba: *καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος*, ita mutanda eſſe contendit, ut legatur: *καὶ Θεȣ̃ ἦν ὁ λόγος*, quamvis fateatur, nec Codicem ullum manu exaratum, nec verſionem ullam, nec quenquam ex Patribus, loco illo olim uſis, hanc lectionem referre. Sed non felicius eum in his, quam in loco *Johanneo*, verſatum eſſe, diligenter & planiſſime oſtenditur. Primum locum *Rom. I*, *4*, ita nove interpungit & legit *Crellius*: *Περὶ τȣ̃ ὑȣ̃ αὐτȣ̃ (τȣ̃ γενομένȣ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, τȣ̃ ὁρισθέντος ὑȣ̃ Θεȣ̃ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης) ἐξαναστάσεως ἐκ νεκρῶν*, *Ιησȣ̃ Χριστȣ̃ τȣ̃ Κυρίȣ ἡμῶν*. Mutat itaque parentheſeos notam adhuc receptam, voces duas *ἐξ ἀναστάσεως* in unam compingit, & præpoſitionem *ἐκ* ante vocem *νεκρῶν* intrudit. Hic vero inter cetera oſtenditur, emendationem hanc, quam venditat, ne quidem cum Græcæ linguæ rationibus conciliari poſſe. Si enim Paulus voces has *περὶ τȣ̃ ὑȣ̃ αὐτȣ̃ ἐξαναστάσεως ἐκ νεκρῶν* conjunctas eſſe voluiſſet, ſcripturus erat convenienter Græcæ linguæ *περὶ τῆς τȣ̃ ὑȣ̃ αὐτȣ̃ ἐξαναστάσεως*. *Quando enim Græci nomen aliquod* Subſtantivum *vel* Participium, *nonnullis vocibus* interjectis, adhibent, articulum *ὁ*, *ἡ*, *τὸ*, *qui ad*

Subſtantivum *vel* Participium *illud pertinet, vocibus interjectis præponere ſolent*; quæ S.Rev. Autoris verba ſunt p.802. Ita Paulus *Rom. I, 10,* ſcribit: διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίςεως, non autem διὰ ἐν ἀλλήλοις πίςεως, & v.18: τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, non vero τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. Oſtenditur quoque, *Crellium,* ſi Græce ſciviſſet, præpoſitionem ἐκ, nullo prorſus Codice præeunte, non intruſurum fuiſſe, cum τὸ ἐκ in voce ἐξαναςάσεως referri ſecundum Græcæ linguæ rationes ad vocem νεκρῶν potuiſſet. In altero loco *Rom. IX, 5,* ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς, legi idem cupit, ὧν ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς, ut ſic vox Θεὸς non ad Chriſtum, proxime ante commemoratum, ſed ad Deum O. M. referatur, & omne illud prædicatum, ὧν ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τὼς αἰῶνας, ἀμήν, pro prærogativa Judæorum ſingulari habeatur, non minus, quam antecedentia illa: ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα κ. τ. λ. ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριςὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὧν ὁ ἐπὶ πάντων κ. τ. λ. Contra hæc demonſtratur ad oculum, ſi hæc voluiſſet Paulus, eum omnino antecedenti vocum ſtructuræ convenienter ſcripturum ita fuiſſe: καὶ ὧν ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς κ. τ. λ. quemadmodum ſcripſit: ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριςός. Monetur præterea, phraſin: Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τὼς αἰῶνας, ἀμήν, non pro nudo prædicato, ſed pro *doxologia*, quæ ad Chriſtum pertineat, haberi debere, cum ratio alioqui reddi non poſſit, cur appoſita ſit vox ἀμήν. Suffecerint hæc, ut intelligatur, quomodo in denudandis reliquis *Crellii* inventis Noſter verſatus ſit. Optandum eſt, ut idem ſpem aliquando impleat, quam fecit de vindicandis ab ejus corruptelis reliquis N. T. locis, quos vel in Evangeliis & Actibus Apoſtolicis, vel in ceteris Epiſtolis, temere ſolicitavit. Venit præterea in mentem recordari, ex *Adriani Beverlandi* Otiis Oxonienſibus MSS. eximium ſpecimen ſuppeditari p. 483 ſqq. quod ad *1 Cor. XI, 14,* illuſtrandum pertinet, ſpemque fieri integræ Commentationis, tanquam varia eruditione refertæ, & reliquis ejus ſcriptionibus, impudicis illis maximam partem, anteferendæ. Eam ſane nemo non cupide exſpectarit. Promittitur etiam alibi nova & emendatior ex MSS. *Thomæ Magiſtri* Eclogarum de vocibus Atticis editio. Monendus denique eſt Le-

ctor,

ctor, Volumen primum harum Curarum cum maxime prelum apud nos exercere secundum, a mendis illis, quibus operæ illud deturpaverant, liberatum, ab omnibus autem Supplementis & accessionibus immune. Has enim S. Rev. Autor seorsim in posterum edendas in Præfatione pollicetur.

GEORGII RAPHELII, ECCLESIARUM Luneburgensium Superintendentis, Annotationes in S. Scripturam, Historicæ in Vetus, Philologicæ in Novum Testamentum, ex Herodoto collectæ.

Luneburgi, sumtibus & typis Sternianis, 1731, 8.
Alph. 2 pl 6.

HAudquaquam præterit linguarum sanctarum cultores, non defuisse Philologos clarissimos, qui Novi Fœderis stylo Græco & barbarismos & solœcismos imputarent; quibus autem Ecclesiæ nostræ Theologi, strenui veritatis defensores, pro virili sua, usque sese opposuerunt, satis advertentes, cum Scriptura S. sit divinitus inspirata, ita, ut verba etiam suggesserit scriptoribus sacris Spiritus S. vitia hæc, si existerent, ipsi autori primario fore tribuenda. Alii, qui Hebraismos continuo clamitant, reliquis aliquanto quidem modestiores videntur, & paulo minus in stylum Scripturæ S. injurii, digni tamen, quibus *Erasmi Schmidii* dicterium: *ignorantia Græcismi est mater Hebraismi*, subinde occinatur. Ut ergo cuivis pateret, neque voces barbaras, neque constructiones regulis Grammaticæ Græcæ & usui adversantes, in stylo N. Test. reperiri, melius remedium adhiberi non poterat, quam ut a Græcæ linguæ cultoribus peritissimis stylus Græcorum scriptorum præstantissimorum cum stylo Evangelistarum & Apostolorum componeretur. Quos inter sibi nomen clarissimum comparavit Antistes & Superintendens Ecclesiarum Luneburgensium meritissimus, *Georgius Raphelius*, triplici literarum monumento sane egregio, quod in literati orbis & reipublicæ sacræ commodum luci publicæ exposuit. Primo scilicet typis mandari curavit *Annotationes* philologicas in N. Testamentum *ex Xenophonte*,

Hamburgi 1709. Deinde *Annotationes* philologicas in N. Test. ex *Polybio* & *Arriano* collectas, itidem Hamb. 1715 edidit. Nunc tertio Luneburgi, sumtibus & typis Sternianis, *Annotationes* in Scripturam S. universam, ex *Herodoto* desumtas, in publicum prodire jussit. Quantæ utilitatis hoc institutum in universum sit, quantæ laudis, viri docti dudum agnoscunt. Ut *Memorias Trivoltianas*, ut *Relationes Innoxias*, ut *Kirchmayeri*, *Wolfii*, & aliorum literarum Græcarum cognitione clarorum virorum, judicia & elogia taceamus, duo tantum testimonia afferre nobis liceat, alterum quidem Collectorum Historiæ criticæ, (*Histoire critique de la Republique des Lettres*,) qui Tom. IX p. 360, *si tous ceux*, inquiunt, *qui se sont appliqués à la lecture des Auteurs profanes, depuis le retablissement des belles Lettres, avoient suivi la methode de Msr.* Raphelius, *il y auroit peu de phrases & même peu de mots dans toute l'Ecriture, dont on n'eut deja eclairci le veritable sens:* alterum vero Celeb. Viri, *Jo. Alberti Fabricii*, qui literas ad *Raphelium*, III Id. Januar. A. 1715 datas, his verbis claudit: *Si plures nossem Tui similes, non desisterem eos hortari, ut similiter scriptores Græcos alios, Lucianum, Dionysium Halicarnassæum, Dionem utrumque, ne de ceteris jam dicam, cum dictione scriptorum sacrorum Novi Fœderis contenderent* &c. Venerandi *Raphelii* exemplum sequi etiam non puduit ipsos Anglos, præsertim *Blackwallum* & *Hutchinsonum*, quorum hic Notis suis in *Xenophontis Cyropædiam*, Oxonii A. 1727 editis, singulas *Raphelii* Annotationes e *Cyropædia* excerptas inseruit, dissimulato tamen Autoris nomine, nisi quod in Præfatione mentionem ejus semel facit.

Ut autem idea utilissimi libri, de quo nunc agimus, Lectoribus exhibeatur, partium nostrarum esse duximus, paucis sequentia commemorasse. Dedicatus est Viro Consulari apud Luneburgenses, *Hartwicho a Töbing*. In doctissimo Præfamine duo præcipue aguntur, quorum alterum est, ut demonstretur, ex historiis *Herodoti* sacras Veteris Test. historias passim illustrari, & autoritatem ac certitudinem sacrarum literarum in bonis mentibus hinc non parum confirmari: alterum, ut

pro-

probetur, ex ſtylo *Herodoti* dictionem N. Teſtamenti, quacum maxime convenit, explicari, & a ſuſpicione vitioſæ Græcitatis liberari poſſe. Hinc in duas Partes diſſilit tota libri tractatio. *Prima Pars* complectitur Annotationes, & quidem Hiſtoricas, in V. Teſtam. quæ eo tendunt, ut imperantium & aliorum clarorum Virorum, nec non regionum, nomina, plantarum nobis incognitarum indoles, temporum locorumque circumſtantiæ, ritus diverſorum populorum, proverbia, & id genus alia hiſtorica, quorum in libris Moſis, Prophetarum, Hagiographis, nec non Apocryphis, mentio fit, ex Antiquitatibus, in *Herodoto* obviis, illuſtrentur. Sic laudatur e. c. quod *Herodotus* accuratam turris Babelis deſcriptionem dederit. In *Gen. XXXVII*, *25*, לט Ladanum explicatur, quod ſit genus aromatum, quo Arabes uſi ſunt ad multifaria unguenta, præcipue vero ad ſuffitionem. *Gen. L*, *3*, circa ſepulturam Joſephi annotatur, non ſolum tempus, ſed totam condiendorum corporum rationem, apud Ægyptios uſitatam, fuſe *Herodotum* expoſuiſſe. Quando *Deuter. XXIII*, *18*, verba: *ne inferto mercedem ſcorti*, explicantur, additur, hac lege opus fuiſſe propterea, ne Iſraelitæ imitarentur exſecrandam impietatem Gentilium, qui fœdum hujusmodi lucrum in ſacros uſus convertebant. Cujus rei teſtes laudantur *Herodotus* & *Lucianus*. Brevitatis ſtudio ex hac libri Parte plura delibare ſuperſedemus.

Pars altera complectitur Annotationes in N. Teſt. dignas omnino non excerpi tantum, ſed legi, ſingulas: pauca interim exempla in medium proferemus. Ad verba *Matth. V*, *19*, λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν, notat Vir S. R. apud *Herodotum* etiam judices, aut illos, quorum eſt de legibus reſpondere, dici λύειν τὸν νόμον, ſi quid licere pronuntient, quod tamen ſit contra legem, idque ad Phariſæos & legisperitos eleganter applicat. Ad *Matth. V*, *41*, originem verbi ἀγγαρεύειν clariſſime explicat ex *Herodoti* libro VIII. *Matth. XIII*, *38*, οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ non eſſe Hebraismum probat, quod apud *Herodotum* in oraculo quodam ὕβριος υἱὸς, *contumeliæ filius*, dicitur pro homine contumelioſo. *Actor. XIII*, *25*, verba: τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, B. *Lutherum* recte ait & congruenter lin-

guæ Græcæ, remoto interrogandi signo, vertisse: *Ich bin nicht der, dafür ihr mich haltet*, & hanc interpretationem propterea merito probare Affinem suum, *Frider. Christoph. Neubourium*, Prætorem Regium Gottingensem, Collegam nostrum summopere venerandum, in *Bibliotheca Bremensi Class. I p. 250*: cum τὸ τὶς, pro ὅς, vel ὅστις, apud Græcos satis usitatum sit, etsi Vir magnæ doctrinæ, *Jo. Christ. Wolfius*, in Curis Philologicis *p. 191* aliter sentiat. Inveniuntur plura alia in hoc libro notatu digna, e. c. geminus & diversus particularum nonnullarum usus, singularis vocum quarundam emphasis, ἅπαξ λεγόμενα, cetera, dextre ex *Herodoto* explicata. Sed pauca hæc ex eruditis his Annotationibus observasse sufficiat.

Coronidem huic literarum monumento imponit *Semicenturia Annotationum Philologicarum in N. Testamentum, maximam partem ex Eusebio collecta*, quæ, sicut cetera, legi maxime merentur. Nos Autori Summe Reverendo, qui lucubrationes hasce inter infestos febris accessus conscribere non gravatus est, quo de Ecclesia Christi bene mereri quam diutissime pergat, constantem valetudinem, animitus optamus atque precamur.

JOANNIS PHILIPPI BREYNII, M. D. Acad. Imperial. Nat. Cur. & Societ. Reg. Lond. Sodalis, Dissertatio Physica de Polythalamiis, nova Testaceorum classe. Adjicitur Commentatiuncula de Belemnitis Brussicis, & Schediasma de Echinis methodice disponendis.

Gedani, apud Cornelium a Beughem, 1732, 4.
pl. 9, cum Tab. æneis XII.

PRoximo non solum elapso, sed & hoc labente, seculo non defuerunt Viri ingeniosissimi, qui lapidum figuratorum, ut vocant, studium certatim excultum & amplificatum dederunt; quos inter *Nicolaus Steno, Augustinus Scilla*, & *Joannes Woodwardus*, maximopere sunt celebrandi. Nec utilitate carent insigni ejusmodi conatus; siquidem ex diligenti & accurata horum

horum corporum inquisitione & inspectione eorum naturam & veram originem, modum, occasionem, & tempus, quibus in terra deposita fuerunt, diversas alterationes, mutationesque, quas pro ratione & varietate ambientis medii sub terra passa sunt, & historiam animalium vegetabiliumque marinorum anecdotam addiscimus. Supplementorum ejusmodi testaceorum specimina exhibet Clariss. *Breynius* in præsenti Dissertatione, sex Capitibus circumscripta, cum annexis de Belemnitis Prussicis Commentatiuncula, & de Echinis Echinitisque Schediasmate, postquam quædam de methodo Testacea in Classes distribuendi præfatus fuerat. Notum est, animalia, exsanguia *Aristoteli* ejusque asseclis dicta, a Zoographis ad quinque classes reduci, quarum I Insecta, II Mollia, III Testacea, IV Crustacea, & V Zoophyta, complectitur. Missis jam ceteris, Testacea seu Conchylia definit Noster, quod sint animalia, involucro lapideo ceu domicilio, quod ipsum partem animalis constituit, & testa dicitur, prædita, vel in mari vel aqua dulci, vel in sicco degentia, eorumque VIII summa constituit genera seu classes; videlicet I Tubulum, II Cochlidium, III Polythalamium, IV Lepas, V Concham, VI Conchoidem, VII Balanum, & VIII Echinum. Ex quibus classibus cum de Polythalamiis potissimum agat Clariss. *Breynius*, pauca nunc ex eo referemus. Polythalamium ipsi testa est tubulosa, polythalamia, conica, recta, vel in spiram regularem convoluta, cum siphunculo, thalamos transeunte; testam vero polythalamiam vocat, cujus cavitas in varias cavitates, seu concamerationes, thalamos dicendas, mediantibus parietibus intergerinis seu diaphragmatibus pariter testaceis, dividitur, extimo thalamo animali receptaculum præbente, ceteris vacuis, sed siphunculo sensim gracilescente ad apicem usque perviis. Horum classi inserenda genera subalterna sunt I Orthoceras, II Lituus, III Ammonia, & IV Nautilus; quorum bina posteriora genera Historiæ Naturalis Scriptoribus hactenus cognita fuere, quibus nunc Noster addit bina priora, tanquam nova. Lituus enim ipsi est polythalamium, a basi primum in lineam fere rectam extensum, dein vero in spiram externe apparentem convolutum, &

sic dicitur a similitudine figuræ externæ cum lituo, augurum antiquorum insigni augurali, a quo etiam Romanæ Ecclesiæ Episcopi sua insignia hodierno adhuc die usitata mutuasse videntur. Lituites vero vocatur lapis, in cavitatibus litui sub terra genitus, tum externam ejus figuram, tum internam organicam fabricam, referens, testæ reliquiis, sive adhuc superstitibus, sive dissolutis & consumtis. Orthoceras, quasi rectum cornu diceres, est polythalamium ad lineam rectam, vel proxime ad rectam accedentem extensum; orthoceratites vero est lapis in cavitatibus orthoceratis sub terra concretus, ejus tum externam figuram, tum internam fabricam, referens, testæ reliquiis sive adhuc superstitibus sive dissolutis & consumtis. Differentiæ eorum, quorum IX constituuntur, potissimum a positione siphunculi, thalamos transeuntis, dein a figura conica, lentius vel citius decrescente, denique ab articulis seu thalamis amplioribus vel strictioribus, dependent. De hisce binis novis Polythalamiorum speciebus ut cum L. B. unam alteramque figuram communicemus, operæ pretium erit.

Explicatio Figurarum.

TAB. IV. Fig. 1. Tab. IV Fig. 1 repræsentat Lituitem marmori Oelandico immersum, naturali magnitudine expressum, qui initio longo satis spatio a basi

- a. recta procedit fere ad
- c. deinde vero in spiram duorum gyrorum
- c. d. in plano horizontali, & quidem instar Ammoniæ, ita, ut latera nullibi se tangant, convolvitur.
- e. Sunt thalami seu concamerationes fornicatæ, sensim magnitudine decrescentes, formatæ a diaphragmatibus versus basin concavis, apicem vero convexis.
- f. Siphunculus inter marginem internum & axem, diaphragmata & thalamos transiens & sensim decrescens.

TAB. IV. Fig. 2. Fig. 2, & sequentes, primam orthoceratitis speciem, siphunculo axem transeunte graciliori, lentissime decrescentis, thalamis olim, nunc articulis amplioribus, sistunt, qui in Pomerellia inventus, ex 50 circiter articulis compositus fuisse videtur.

Fig. 2.

Fig.

Fig. 2. Basis ejus est dimidia sui parte saxo adhuc immersa, testa sua orba, excepta parte, qua saxo adhæret; ejus inferior pars articulationibus destituta, duabus in suprema parte exceptis, extimum thalamum, quem olim animal implevit, exprimit, & penem humanum cum glande repræsentat.

Fig. 3. Ejus pars tenuior, aliquot articulis constans, qui olim tot fuere thalami. Fig. 3.

Fig. 4. Articuli supremi pars convexa cum nota siphunculi. Fig. 4.

Fig. 5. Articuli infimi pars concava, pariter cum siphunculi nota. Fig. 5.

Fig. 6. Pars angustior cum testæ reliquiis superstitibus, ubi testa striis circularibus, sed lævioribus in superficie, ornatur. Fig. 6.

Fig. 7. Apex coni, in quo articuli sensim decrescunt. Fig. 7.

Fig 8. Bini articuli per axem divisi cum transeunte siphunculo. Fig. 8.

De Belemnitis Prussicis dum agit Clariss. Autor, eundem definit per Tubulum marino-terrestrem, conicum, in basi cavitate instructum conica in tenuem siphunculum ad apicem usque excurrentem desinente. Et cum Echinus sit testa duobus tantum foraminibus sive aperturis pro ore & ano perforata, genera ejus, sola natura duce, secundum dictorum foraminum positionem, sicque numero septem constituenda esse, perhibet.

Angenehme, curiöse und nützliche Nachrichten von Physical- und Medicinalischen, auch dazu gehörigen Kunst- und Literatur Geschichten.

h. e.

MISCELLANEA PHYSICO-MEDICO-Mathematica; collecta a D. ANDREA ELIA BUCHNERO, Inst. Med. Prof. Publ. Facult. Med. Assessore, & S. R. I. Acad. Nat. Curios. Collega.

Quadra III & IV Anni 1727.

Erffordiæ, apud Carolum Fridericum Jungnicolium, 1731, 4. Alph.2 pl. 2, cum Tabb. æn. 2.

IN hoc Volumine pag. 422 disquiritur, num pluvia sulphurea, mense Julio delapsa, sit signum fœcunditatis? pag. 423 de vacciniis tam indigenis quam exoticis Theæ orientalis succedaneo; p. 431 de Aquis soteriis Weydenberga-Baruthinis; p. 433 de Hermaphrodito putatitio; p. 436 de vesicæ calculo non parvo in ulcere vesicæ inter musculum pyramidalem & rectum a natura protruso; p. 437 de vulnere cordis subito lethali; p. 480 de nasturtico Indico flore pleno; p. 483 de Thermis Teplizensibus; p. 486 de alaudis Lipsiensibus, & sic dictis diurnis & nocturnis; p. 490 de scatula quadam monetaria incantata; p. 548 de Balsamina flore luteo; p. 554 de Pica gravidæ ad piper; p. 559 de Mola in vetula; p. 575 de proventu frumenti Wallachici; p. 653 de murium campestrium copia; p. 668 de veneficio ex arsenico dato absque ulla cadaveris intumescentia; p. 669 & 725 de Fonte medicato Mega-Albershoffensi; p. 672 de insolito cadaveris cujusdam pondere; p. 727 de Partu septimestri; p. 731 de ano in vaginam uterinam implantato; & p. 745 de signis prognosticis tempestatum majorum, agitur. Porro describitur p. 427 Musa Indiæ Orientalis, seu Ficus Indica, Viennæ florens; p. 472 intima Conjunctio Veneris cum stella primæ magnitudinis seu spica Virginis; p. 478 Conjunctio Saturni retrogradi cum stella quintæ magnitudinis B. *Bayer*; p. 542 immersio primi satellitis in umbra Jovis; p. 543 occultatio quarundam Plejadum a Luna; p. 560 machina Regiomonti in Hungaria aquam e fodina elevans, quæ igne circumagitur. Hinc p. 488 duo cadavera noctu rediisse, & homines strangulasse, proinde concremata esse; p. 729 surditatem cum aphonia in paroxysmis apoplecticis permutatam; p. 732 incontinentiam urinæ curatam impotentiam virilem insecutam; & p. 733 acum in urethram intrusam sectione extractam fuisse, refertur; pag. 613 ignem & lucem omnibus rebus inesse; p. 742 præcavendi modus, ne thermometra vel vasa destillatoria diffringantur, & pag. 614, quomodo singularis vitrioli species ex arsenico paranda,

randa, docetur; pag. 618 Consilium Medicum pro melancholia hypochondriaca detento suppeditatur; pag. 657 de Scorbuto prolixe differitur; pag. 738 *Döbleri*, Optici Aulici Borussici, machinæ opticæ recensentur; pag 739 Barometra lucida seu phosphorescentia, ut & pag. 740 tubus vitreus phosphorescens, describuntur. De cetero communicamus hic cum L. B. Pluviam Chymicam, quæ p. 733 ita parari traditur: Rec. Sal. tartar. calcin. cinerum clavellatorum ana unc. ij. fluant in crucibulo, sub fine adde nitr. de pur drachm. j. massam effunde in mortarium & pulverisatæ superfunde in olla aquæ ferventis lib. ij. agita bene cum spatula lignea, & filtra per duplicem chartam bibulam. Quodsi igitur de hac aqua aliquid in patellam effundatur, & spiritus nitri vel vitrioli addatur, videbitur pluvia.

HORÆ SUBSECIVÆ MARBURGENSES Anni 1729, quibus Philosophia ad publicam privatamque utilitatem aptatur. Autore CHRISTIANO WOLFIO, *Consiliario Aulico Hassiaco, Mathemat. ac Philos. Professore Primario in Acad. Marburgensi, Ordinis Philos. p. t. Decano, Professore honorario Petropolitano, Societ. Reg. Britann. ac Boruss. Sodali.*

Francofurti & Lipsiæ, sumtibus Rengerianis, 1730, 8.
Trimestre æstivum plag. 12.
Trimestre autumnale pl. 11, cum Tab. æn. 1.

DE instituto Cel. Autoris diximus in *Actis A. 1729 p. 322*, cum Trimestre brumale recenseremus. Ad vernale spectantia enarravimus in *Actis A. 1730 p. 350.* Ex intervallo addimus Trimestre æstivum & autumnale, proxime dicturi de Horis subsecivis A. 1730. In Trimestri igitur æstivo primo loco occurrit contemplatio voluptatis ex cognitione veritatis percipiendæ. *Cartesius* voluptatem totam positam esse tantum in perfectionis alicujus nostræ conscientia affirmat. Ampliat notionem Cel. Autor, omittendo restrictionem, a *Cartesio* additam, cum

etiam voluptate nos perfundi conſtet, ubi nobis conſcii ſumus perfectionis rei alterius, veluti ſimilitudinis alicujus imaginis, & extendendo notionem ad perfectionem quoque apparentem. Hinc jam deducit, qualis voluptas percipiatur ex veritate ipſa, ex demonſtratione ejusdem, ex cognitione perfectionis rerum, ex perfectione intellectus, cujus nobis per rerum cognitionem conſcii ſumus, ex philoſophica rerum cognitione, ſenſu Autoris accepta, ex arte inveniendi, ex diſtincta intellectus cognitione, ex veritatum utilium cognitione, ex veritatum cognitarum examinibus. Agit etiam de voluptatibus ſpuriis, in hoc genere obviis, ut a vera ſecernantur, multaque alia ſpecialia attingit, quorum enumeratio nimis prolixa foret. Deinde diſtinctas tradit terminorum quorundam, in Jure Feudali obviorum, & non ſatis perſpicuorum, notiones, oſtendens, per ſubſtantialia Feudi intelligendas eſſe determinationes eſſentiales, quibus notio Feudi in genere abſolvitur: per naturalia Feudi intelligendas eſſe determinationes ſpecificas, quæ ſimul ſumtæ aliquam Feudi ſpeciem conſtituunt: denique per accidentalia Feudi intelligendas eſſe determinationes, quæ continentur differentiis ſpecificis ſpecierum Feudorum, a ſpecie juris autoritate communiter recepta diverſarum. Hæc more ſuo certa analyſi eruit, atque ita Jus Feudale ad concordiam cum Philoſophia reducit, ut principia philoſophica in demonſtrationes Juris Feudalis jam admitti poſſint, iisque admiſſis, major lux eidem affundatur. Uſum notionum directricium, quas in Philoſophia prima, ſeu Ontologia, dedit, in interpretanda & applicanda Scriptura ſacra edocturus, illuſtre exemplum de homine nihil a ſe ipſo habente juxta *1 Cor. IV*, 7, in medium affert. Multo enim auguſtior verborum Pauli ſenſus demonſtrativa ratione prodit, quam vulgo eidem tribuitur, nec minus demonſtrativa ratione patet, quæ de Corinthiis dicta ſunt, non modo ad omnes in univerſum applicari Chriſtianos, verum etiam a fide ad quævis alia transferri poſſe, in quibus homo quid ſibi tribuere poſſe videtur. Habemus adeo exemplum explicationis extenſivæ demonſtrativæ, quod imitari in aliis utiliter datur, ſi quis methodum philoſophandi *Wolfianam* habue-

habuerit perſpectam. Ultimo demum loco regularum logicarum uſum in notione ſanitatis inveſtiganda oſtendit, quam eſſe probat ſtatum corporis, quo ſingulæ ejus partes ad uſus ſuos omnes, quibus deſtinantur, aptæ ſunt. Hinc definitiones Medicorum, tam veterum, quam recentiorum, expendit, atque lucem iis affundit, quæ obſcuriora in iis deprehenduntur. Oſtendit deinde uſum notionis tanquam directricis in determinandis iis, quæ notionem ſanitatis ingrediuntur, atque docet, unde ſanitas agnoſcatur, & quousque in noſtra ſit poteſtate.

In Trimeſtri autumnali Noſter voluptatem ex cognitione veritatis revelatæ percipiendam in ſpecie conſiderat, cum hic ſingularia occurrant, quæ in cognitione veritatis naturalis locum minime habent, ut ſcilicet pateat inſignis prærogativa illius voluptatis, quæ ex veritatum revelatarum cognitione percipitur, præ altera, quam ex naturalium cognitione haurimus. Agit itaque de voluptate percipienda ex veritatibus mixtis, ex modo, quo veritates mixtæ in Scriptura enunciantur, ex eo, quod aſſenſu divino easdem complectamur, ex nexu veritatum revelatarum inter ſe, ex earundem cum attributis divinis convenientia, ex ipſarum in voluntatem influxu, ex eo, quod veritatem rerum revelatarum in nobis experiamur, & ex objecto veritatum revelatarum. Secundo loco computationem graduum conſanguinitatis ab abſurditate liberat, quam vulgo Doctores eidem objiciunt. Atque hac data occaſione omnem de cognatione doctrinam ex primis notionibus eruit, perſpicuamque reddit, ut appareat, via analytica in eam inquirentibus occurrere veluti ſua ſponte computationem Canonicam. Tertio loco in ſcenam producit Philoſophiam non ancillantem contra *Robertum Baronium*, Scotum, qui Tractatum de Philoſophia Theologiæ ancillante conſcripſit, & præjudicio locum dedit, quaſi Philoſophia tantummodo principia quædam generalia ad ratiocinandum Theologis, JCtis & Medicis, ſuppeditet. Noſter igitur luculenter oſtendit, Philoſophiam, ſenſu ſuo acceptam, talia ſuppeditare, quæ in Rep. adminiſtranda utilia ac ſalutaria ſunt, a Facultatibus autem ſic dictis ſuperioribus ſuppeditari

tari nequeunt. Refert huc culturam intellectus, qualem a ceteris Facultatibus frustra expectes, cum tamen plurima sint in Rep. munera, quæ ideo in literatos conferuntur, quod eos rectius facultatibus mentis uti posse credamus tum in rebus dijudicandis, tum in discutiendis: ostendit deinde, cur Facultates superiores, quæ vulgo dicuntur, sint ad Remp. administrandam insufficientes, ac inde porro monstraturus, quomodo defectum suppleat Philosophia, de usu juris naturalis, Politicæ, Oeconomiæ, Teleologiæ, quam Autor vocat, Physicæque, in administranda Rep. disserit. Agit etiam de cultura voluntatis a Philosophia expectanda, cum nullum detur vitæ genus, in quo sincera virtus non plurimum utilitatis afferat. Exponit usum methodi conjectandi hominum mores, qualem Noster primus certam & demonstrativam Philosophiæ intulit, aliaque addit, quæ apud ipsum legi possunt. Tandem eadem analysi in notionem morbi inquirit, qua in Trimestri superiori in notionem sanitatis inquisiverat, simulque ostendit, quomodo eadem præsupposita jam sanitatis notione eruatur. Definit autem morbum per eum corporis statum, quo una vel plures ejus partes ad usus suos, quibus destinantur, aptæ non sunt; & modum notionem morbi evolvendi exponit. Distincta etiam notione explicat, quid *Galenus* per errorem externum intelligat. Judice nimirum Nostro *error externus* juxta *Galenum* est impedimentum actionis organi, ad quam producendam ipsum in se spectatum aptum deprehenditur, veluti si fæces alvi fuerint nimis duræ, ut intestina eas excernere impediantur, etsi in se spectata ad excernendum sint disposita, vel si cibus ingestus ob nimiam quantitatem vel peccantem qualitatem, nullo corporis vitio, a ventriculo digeri nequit. Monstrat autem, magnum momentum in eo situm esse, ut Medicus agnoscat, num corpus morbo aliquo laboret, an tantummodo error externus adsit. Quoniam tamen istud non a nomine, sed a re ipsa, eodem denotata, pendet; Nostro perinde est, sive cum *Galeno* loqui volueris, sive affirmare libuerit, quod corpus morbo laboret vel vitio alicujus organi, vel ob impedimentum aliquod eidem scilicet organo extrinsecum. In fine adjicitur

jicitur Index rerum & verborum, in Horis subsecivis anni integri contentorum.

Demonstrative Rechen-Kunst ꝛc.

h. e.

ARITHMETICA METHODO DEMONstrativa proposita, seu accurate breviterque calculum ducendi scientia, quæ non vulgares tantum, aliosque, usui futuros multis, computandi modos tradit, sed mercatoribus etiam facilem dinumerandi omnia rationem ostendit. Autore C. DE CLAUSBERG. Præmissa est Præfatio CHRISTIANI AUGUSTI HAUSEN, in Academia Lipsiensi Math. Prof. P. Ordin.

Partes IV.

Lipsiæ, apud Bernh. Christoph. Breitkopfium, 1732, 8.
Alph. 4 pl. 5.

ETsi ab instituto nostro esse videatur alienum, de eorum pretio librorum statuere, quorum rubrum mercatoribus majorem, quam eruditis, fructum spondet, nec sit nobis cum numeris, horumque dimensionibus, multum adeo commercii; libri tamen præsentis cum ea sit ratio, ut in subtiliori hoc scientiarum genere simile quid forte nunquam prodierit, habeatque excellentissimi *Hausenii*, librum hunc non indignum judicantis, quem Mathematicorum vel ipsi principes scrutentur, suffragatio penes nos momenti multum, intactum prorsus relinquere hoc, quicquid est libri præstantioris, nec sine multis vigiliis compositi, nefas existimamus. Neque vero animus nobis est, quid præstitum sit ab Autore diligentissimo per Opus universum, operose exponere; sed permissuri cetera investigationi eorum, quibus scripta sunt, uno saltem, eodemque præcipuo, specimine, in animis Lectorum legendi libri cupiditatem accendemus, & Autoris commendabimus, quantum satis est, industriam. Generatim indicasse sufficiat, illud cumprimis actum Autori per singulas

libri

libri paginas, ut, præmissis regulis perspicuis & ad Mathematicorum obrussam exactis, exempla proferat exquisitissima, hocque certiori non tironibus tantum, sed ipsis etiam exercitati ingenii mercatoribus, futura utilitati, quo magis sunt ad usum quotidianum & commerciorum accommodata emolumentum. In quibus expedite solvendis cum opus ei fuerit magno ingenio, quin imo labore magno, factum hinc, ut, quæ multum antehac negotii facessiverant mercatorum vel peritissimis, jam sint enodata tam feliciter, ut intra breve tempus rationes confici possint, olim laboriosissimæ. Non hæc persequemur prolixius, sed, ut ingenii aliquod pabulum habeant, qui eam partem Arithmeticæ sectantur, quæ non ad mercatorum de vulgo quemlibet, sed ad Mathematicos sublimiores, pertinet, locum hic dabimus Tabulæ Logarithmorum centum, ex seriebus derivatorum, quam dedit nobis a pag. 1431 ad 1434, unde cognoscere Lectores possint, quid ab eo olim sit expectandum, nemini tentatam antehac & ad numeros usque 32 (quam enim *Vlaccus* dedit, ad numeros non nisi decem extenditur,) porrectam Logarithmorum Tabulam tradituro in manus Mathematicorum. Quam etsi jam ante annos decem & unum animo conceperit, perfeceritque postea non indiligenter, majorem tamen in elimanda ea collocaturum se spondet operam, si quis fuerit melioris notæ Typographorum, cujus sumtibus parari ea & emitti in vulgus possit. En laboris præstantissimi specimen:

1	0.	00000000000000000000000000000000
2	0.	30102999566398119521373889472449
3	0.	47712125471966243729502790325511
4	0.	60205999132796239042747778944898
5	0.	69897000433601880478626110527550
6	0.	77815125038364363250876679797960
7	0.	84509804001425683071221625859263
8	0.	90308998699194358564121668417348
9	0.	95424250943932487459005580651023
10	1.	00000000000000000000000000000000
11	1.	04139268515822504075019997124302

12.

12	1.	07918124604762482772250569270410
13	1.	11394335230683676920650515794232
14	1.	146128035678238025925955515331713
15	1.	17609125905568124208128900853062
16	1.	20411998265592478085495557889797
17	1.	23044892137827392854016989432833
18	1.	25527250510330606980379470123472
19	1.	27875360095282896153633346575692
20	1.	30102999566398119521373889472449
21	1.	32221929473391926800724416184775
22	1.	34242268082220623596393886596751
23	1.	36172783601759287886777711225119
24	1.	38021124171160602293624458742859
25	1.	39794000867203760957252221055101
26	1.	41497334797081796442024405266681
27	1.	43136376415898731188508370976534
28	1.	44715803134221922113969404804162
29	1.	46239799789895608733284676296925
30	1.	47712125471966243729502790325511
31	1.	49136169383427267966670410011841
32	1.	50514997831990597606869447362246
33	1.	51851393987788747804522787449813
34	1.	53147891704225512375390878905282
35	1.	54406804435027563549847736386814
36	1.	55630250076728726501753359595921
37	1.	56820172406699499680845068953912
38	1.	57978359661681015675007236048142
39	1.	59106460702649920650153306119744
40	1.	60205999132796239042747778944898
41	1	61278385671973549450941184996818
42	1.	623249290397900463220983056572241
43	1.	63346845557958652640508815322922
44	1.	64345267648618743117767776069201
45	1.	65321251377534367937631691178573
46	1.	66275783168157407408151600697568
47	1.	67209785793571746441421942944920

48	1.	68124123737558721814998348215309
49	1.	69019608002851366142443251718527
50	1.	69897000433601880478626110527550
51	1.	70757017609793636583519779758345
52	1.	71600334363479915963398294739131
53	1.	72427586960078904563299229162725
54	1.	73239375982296850709882260448984
55	1.	74036268949424384553646107651852
56	1.	74818802700620041635343294276612
57	1.	75587485567249139883136136901204
58	1.	76342799356293728254658565769375
59	1.	77085201164214419026065638453514
60	1.	77815125038364363250876679797960
61	1.	78532983501076703388574851375732
62	1.	79239169949825387488044299484290
63	1.	79934054945358170530227206510287
64	1.	80617997398388717128243336834696
65	1.	81291335664285557399276626321783
66	1.	81954393554186867325896676922263
67	1.	82607480270082643414913162922606
68	1.	83250892270623631896764768377732
69	1.	83884909073725531616280501550630
70	1.	84509804001425683071221625859263
71	1.	85125834871907528609282943503543
72	1.	85733249643126846023127249068371
73	1.	86332286012045590107438690047030
74	1.	86923171973097619202218958426362
75	1.	87506126339170004686755011380612
76	1.	88081359228079135196381125520591
77	1.	88649072517248187146241622983566
78	1.	89209460269048040171527195592193
79	1.	89762709129044142799482138647825
80	1.	90308998699194358564121668417348
81	1.	90848501887864974918011161302046
82	1.	91381385238371668972315074469267
83	1.	91907809237607390383276035202725

84	1.	92427928606188165843472195129674
85	1.	92941892571429273332643099960384
86	1.	93449845124356772161882704795371
87	1.	93951925261861852462787466622437
88	1.	94448267215016862639141665541650
89	1.	94939000664491278472354336970244
90	1.	95424250943932487459005580651023
91	1.	95904139232109359991872141653496
92	1.	96378782734555526929525490170017
93	1.	96848294855393511696173200337352
94	1.	97312785359969865962795832417369
95	1.	97772360528884776632259457103243
96	1.	98227123303956841336372237687758
97	1.	98677173426624485178436181166557
98	1.	99122607569249485663817141190977
99	1.	99563519459754991534025577775325
100	2.	00000000000000000000000000000000

J. C. S. OBSERVATIO ET CONJECTURA de Origine Vocabulorum quorundam Germanicorum.

I. HOmines literatissimi multis adhuc Germaniæ nostræ locis Vocabulorum Germanicorum origines pervestigare sunt conati. Quod studium ne in Casimiriano nostro frigere & contemni videatur, nota jam exempla proponam.

II. Hoc ipsum tamen antequam faciam, admoneo Lectores meos, Perillustrem Autorem originis vocabuli *Kirche* in eam nonnunquam venire cogitationem, ut nomen illud ex nomine *κύριε* natum suspicetur. Nam, quia multis in locis adhuc dicatur, *wir wollen in Kyrie gehen*, *die Leute gehen ins Salve*, propterea quod *Kyrie* vel *Salve* prima vox est, quam in eo divini cultus genere audiunt, credibile putat Vir perillustris, ab ista voce *Κύριε* ipsa sensim etiam templa nomen sortita esse. Omnino moris est Latini, ut loca nomen ex re nanciscantur, quæ in locis fit. Ita *ambula-*

bulationes dicuntur loca,in quibus ambulatur. Id quod Germanica etiam lingua fert. Nam *Gang*, *Spaziergang*, *Röde*, *Münchröden*, *Bruch*, *Steinbruch*, *Hut*, de actione primum, deinde itidem de locis, dicuntur. *Harangue* nomen Anglicum & Gallicum est a Germanico *Heerung*, id est, *cœtus*, *conventus*. Romani quoque *concionem* de congregata in unum locum civitate dicunt, & de *oratione ad concionem*.

III. Jam ad nostra veniemus. Ill. *Gundlingius Gundlingian.* Part. XXXVI p. 77 seqq. & Part. XLII p. 183 inquirit in originem nominis *Wildpret*. Multa disputat, sed vix persuadet, nisi quod Anglicum *Bread* paulo magis consentaneum esse videatur, quam ceteræ suspiciones. Mihi e culinis nostris citius repeti videtur vis nominis illius, quam ex Anglia. Etenim *ein Braten* ibi jam dicitur caro, quæ igne torreri possit, antequam sit tosta. Et famulæ laniorum nostrorum ajunt, *herum suum jure uti ternas assas in macellum inferendi singulis dierum hebdomadibus, mein Herr darf alle Wochen drey Braten in die Fleischbanck liefern.* Quæ verba ipsæmet interpretantur de tribus animalium generibus, *bove*, *ove*, *capro*. Ergo si *bos*, si *ovis*, si *caper*, *Braten* appellatur Germanice; facile intelligitur, *Wildpret* esse *ein wilder Braten*, id est, *ein wildes Thier*. Hoc autem est id ipsum, quod erat demonstrandum.

IV. Ejusdem libri Parte XXXI p. 75 seqq. nomen Germanicum *Pickelhæring* consideratur, ut origo ejus demonstretur. Quid *Gundlingius* literatissimus senserit, ex libri ejus loco citato exquiratur. Mihi sic videtur agendum, ut primum consideremus, quinam sint & dicantur *Pickelhæringe*, deinde quid isti facere soleant. Ita, nisi fallor, emerget id, quod latebat. *Pickelhæringe* dicuntur scurræ agyrtarum, *die lustigen Personen der Marckschreyer*. Hi, quod equidem sciam, pellibus os deformare & obscurare non solent, etsi id aliter atque aliter dedecorare soleant. Ergo concidit suspicio de *Gundlingiano hærin* & *haaren*. Quid autem agunt scurræ illi? Dicteriis lacessunt vel e circumstanti turba aliquos, vel conservos suos, vel ipsum etiam ostentatorem artis

Chi-

Chirurgicæ magnificum, herum suum. Ergo nomen compositum est ex *pickel*, *pickeln*, & *haring*, id est, *harangue*. *Pickel* est proprie instrumentum fabrorum acutius, quo perforari facile etiam testa, vel lapis, vel lignum, possit, *ein Pickel des Schieferdeckers*, *des Maurers* &c. Hinc est apud nos verbum tralatum *pickeln*, *pickeler*, id est, *stechen*, *anstecher*. Dicimus item, *es ist zum Pickel gefroren*, id est, ita congelata est aqua, ut ea pro malleo acuto uti possis. *Heering* est ex *Heer*, & signat *ein Lager einer Menge Volcks*, *conventum & concursum turbæ ingentis*. Inde est *Verheerung*. Hoc nomen *Heerung* Gallis & Anglis dedit *harangue*, ut initio dixi. Ergo *Pickelharing* est scurra, qui concurrentem & circumfusam turbam maledictis, dicteriis, facetiis, lacessit. Nihil ad hanc originationem vocabuli illius responderi posse videtur, nisi forte illud objiciendum putes, quod ex nostra sententia potius *Pickelharinger* dicendum fuisse videatur. Sed hoc quidem telum minus est acutum. Nam antiquissimi Germani syllabam *er* non affingebant vocabulis: id quod ex *Taugenichts*, *Rotzleffel*, *Linckatsch*, *Breitfuss*, *Vormund*, *Schutzgott*, satis cuilibet apparet.

NOVA LITERARIA.

QUam quælibet ætas optimorum ingeniorum feracissimam prædicavit, Bononia novum jam, idque illustrissimum, non sexus tantum muliebris, sed totius etiam literati orbis, protulit ornamentum, *Lauram Mariam Catharinam Bassi*, juvenem annorum circiter undeviginti. Quæ, licet per aliquod tempus singularem operam dederit literis Philosophicis, & in addiscendis his fidelissima institutione usa fuerit excellentis Viri, *Gaetani Tacconi*, Phil. & Med. Doctoris, nec non publici in hac Academia Anatomiæ Lectoris & Professoris, nihilo tamen minus a consuetis sexuique suo propriis laboribus & curis domesticis sejuncta nunquam, rarissimas ingenii dotes suosque in literis profectus tanto occultavit studio, tantaque moderatione & prudentia, ut non nisi paucos ante menses, haud

ejusmodi quid opinante quoquam, excellentis ac plane singularis eruditionis suæ famam exire jusserit, quæ ex Philosophicis certaminibus, privatos inter parietes ab ipsa institutis, primum enata, admissis deinde ad easdem frequentioribus auditoribus aucta in dies magisque fuit corroborata. Edidit enim hic promti & vere divini ingenii, profunde & accurate argumentandi rationis, memoriæ felicissimæ, expedite ac eleganter Latine loquendi facultatis, nec non perfectæ cognitionis sublimiorum & graviorum quæstionum Metaphysicarum, amplissimæque in rebus naturalibus & Anatomicis scientiæ, clarissima multa multaque egregia specimina, quæ non potuerunt summa literatorum ac Nobilium, qui ad audiendam eam in ipsas ejus ædes frequentissimi sæpius concurrerant, admiratione ac fere stupore quodam non excipi. Quo inaudito fere ingenii muliebris exemplo cum per majorem civitatis partem clarum reddidisset nomen suum, noluit, pro insigni sapientia ac modestia sua, repugnare diutius communi omnium exspectationi & desiderio publico. Itaque decimo quinto die Calend. Maji in Palatio magno publico, assidentibus Eminentissimo Cardinali Legato & Archiepiscopo, Illustrissimo Vice-Legato, Excellentissimis Justitiariis, & Consulibus Senioribus, nec non in numeroso consessu Senatorum, Nobilium, Doctorum, Lectorum, & peregrinorum, qui ex circumjacentibus provinciis magno numero venerant spectatum, sub moderamine dignissimi Magistri sui, cujus jam ante mentionem fecimus, propugnando selecta ex universa Philosophia præcepta, publice ac solenniter, dataque omnibus contrarias partes tuendi venia, felicissimi ingenii periclitata est vires. Qui suis eam telis impugnarent, doctissimorum virorum septem fuere, quinque Lectores Regulares, & duo Professores publici, alter Medicinæ, *Jacobus Bartholomæus Beccari*, Phil. & Med. Doctor, & Professor Physices experimentalis in Collegio Scientiarum, Analytices alter, *Gabriel Manfredi*, Phil. Doctor. Rem autem hac in docta puella strenueque arena adeo feliciter gessit, ut mira quadam animi virtute, inusitata dexteritate, & abundantissima doctrina, omnes Adversariis suis

scru-

ſcrupulos exemerit, atque ita ortam apud omnes de ſe præſtantiſſimaque doctrina ſua famam amplificaverit mirifice, lætitiamque patriæ magis magisque confirmaverit. Paucis ante diebus in Academiam Scientiarum clara voce fuerat cooptata, nunc vero poſt tam manifeſta publiceque data fertiliſſimi ingenii nec ubivis obviæ ſcientiæ Philoſophicæ documenta, religioni ſibi duxerunt Collegii Philoſophici Doctores, diem diutius procraſtinare, quo debita ſingulari ejus doctrinæ præmia decernerentur. Definivere igitur diem quartum Idus Aprilis, quo excellentem feminam Doctorali lauru ornarent, ſimulque illuſtri ſuo Collegio adſcriberent; quibus ſolennitatibus ſolitum tentamen prælusit alio in loco, ubi congregari ſolet Collegium hocce Philoſophorum, quem & ipſa hac occaſione præſentia ſua Eminentiſſunus Cardinalis Archiepiſcopus illuſtraverat; quo tandem peracto, celebrati ſunt inaugurandi ritus unanimi omnium conſenſu, ſeu potius plauſu & acclamatione. Aſt, quoniam locus non ſatis dignus & in tanta omnium ſpectandi cupiditate nimis anguſtus videbatur, contulit ſe puella in Palatium publicum magnum, cum numeroſo multorum carpentorum comitatu, ita, ut ipſa magnifico curru Illuſtriſſimi *Confalonierii* vecta, ejusdemque famulitio circumdata, comites ſecum haberet duas Matronas Principes, *D. Com. Mariam Bergonri Ranurri*, & *D. Marchion. Eliſabetham Mariam Herculani*, ſequentibus poſtea Collegii Doctoribus, ſolito ornatu veſtitis. Inde puella, præeuntibus binis Academiæ famulis, ingreſſa eſt aulam Herculis, hujus ſolennitatis cauſa multo apparatu inſtructam, induta ipſa veſtibus nigris, ad modum Matronarum Nobilium vel Aulicarum comparatis. Occupabat locum medium inter Ill. & Reverend. Archidiaconum, *Formagliari*, & celeberrimum *Mattheum Barrani*, Doctorem Collegiatum, Lectoremque publicum, & Anatomiæ in hac Academia Profeſſorem, ordinisque ſui Præſidem, ſedentibus juxta hos ad utrumque latus Doctoribus Collegiatis Philoſophiæ, una cum Collegii Medici Doctoribus, qui eo conſilio, ut, aucto aſſidentium numero, actum redderent ſplendidiorem, erant invitati. Auſpicabatur hoc ſolenne D. Archidiaconus oratione docta & facunda, qua conferebat puel-

puellæ jura Doctoralia, eamque Philosophiæ Magistram publice renunciabat. Inde ipsa puella gravitate & modestia singulari orationem recitabat ornatam & elegantem, qua gratias universis agebat Collegii Doctoribus. Denique D. *Barrani*, de quo modo diximus, verba fecit; summa suavitate & eloquentia condita, observatisque ritibus consuetis, evolutis clausisque libris Philosophicis, ornato annuli insignibus puellæ digito, imposita capiti ejus corona argentea pretiosissima, in lauri speciem fabricata, denique vestitis augusto ornatu humeris, finem dicendi fecit. Quibus confectis, puella sistebat se coram solio Eminent. & Reverend. Cardinalis *Polignacii*, Legati & Archiepiscopi, qui eam stans benigne ac honorifice recepit, & ad orationem, qua ipsum compellabat puella, satis elegantem, incredibili suavitate respondit. Ita peracta sunt hæc solennia, quibus nec splendidiora nec jucundiora quis desiderare posset, sive spectes ipsius rei raritatem & præstantiam, sive dignitatem loci, sive nobilitatem & doctrinam eorum, qui interfuerunt; siquidem præter Eminent. & Rev. Cardinales, Illustr. & Rev. Vicelegatos, Illustriss. & Excell. *Confalonierium*, & Magistratus, advolaverat undique incredibilis numerus Matronarum, Senatorum, Equitum, Doctorum, regularium & secularium, civium denique ac peregrinorum, qui præsentia sua ingens decus atque ornamentum actui per se illustri & decoro conciliabant. Prodibant tunc & distribuebantur exquisitissima in laudem Candidatæ carmina; ipsa vero una cum numeroso nobilium doctorumque hominum comitatu transibat ad ædes Ill. & Exc. *Confalonierii*, ubi laute & opipare fuit excepta. Vesperi 3 Idus Maji, ut perciperet suis auribus, quantum doctrina valeat puella, posletque sententiam, quam de ipsa conceperat, confirmare eo certius, in ædibus *Monti* (*in Casa Monti*) Eminentiss. *Polignacius* ex privata pugnantem cathedra audivit, & ingenium puellæ, vix similem sui habentis, præconiis prosecutus est exquisitissimis.

EMENDANDA.

Superiori *Mense Majo p.* 244 *lin.* 19, vitio typographi, *edita ab eo sunt* legitur pro *edidit*.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXXXII.

Η Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Εβδομήκοντα.

h. e.

VETUS TESTAMENTUM EX VERSIONE septuaginta Interpretum olim ad fidem Codicis MS. Alexandrini summo studio & incredibili diligentia expressum, emendatum ac suppletum, a JOANNE ERNESTO GRABE, S. T. P. nunc vero exemplaris Vaticani aliorumque MSS. Codic. Lectionibus Var. nec non Criticis Dissertationibus illustratum, insigniterque locupletatum, summa cura edidit JOANNES JACOBUS BREITINGERUS.

Tomi IV.

Tiguri Helvetiorum, ex officina Joannis Heideggeri & Soc. 4, Tom. I 1730, Alph. 3 pl. 5, Tom. II 1731, Alph. 4 pl. 6, Tom. III 1732, Alph. 2 pl. 19, T. IV 1730, Alph. 2 pl. 13.

CUm omnes illi, qui veteres Autores, non sine Dei arbitrio e naufragio, quod fecerunt literæ, ad nostra tempora servatos, ad Codicum MSS. fidem diligentissime castigatos, & a sordibus, iniquitate temporum & longinquitate contractis, studiosissime purgatos, e tenebris in lucem publicam emittunt ac protrahunt, non minus sibi gloriæ laudisque, quam rei publicæ eruditæ emolumenti, conciliant, tum ii cumprimis, qui omne studium operamque omnem in recensenda, &, quoad

ejus fieri poteſt, integritati ſuæ reſtituenda Græca ſacrarum literarum interpretatione, quæ LXXviralis appellari conſuevit, ponunt, immortali laude cenſendi ſunt digniſſimi. Etenim, quo majoris eſt uſus hæc verſio V. T. a viris Ebrææ pariter ac Græcæ linguæ gnariſſimis religioſius elaborata, tum in ſermone Ebræo rite intelligendo, tum in N. T. libris exponendis, eo inſigniore beneficio ſibi omnes obſtrinxerunt ii, qui in ea emendanda induſtriam ſuam vigiliasque expromſerunt. Magnam certe gratiam apud ſacrarum literarum ſtudioſos iniit de Græca literatura immortaliter meritus Cl. *Lambertus Bos*, nova LXXviralis interpretationis editione cum variis lectionibus procurata, majoremque ſine dubio retuliſſet, ſi, quod ſibi propoſuerat, ubique primam editionem Romanam, A. 1587 Sixti V Pontificis autoritate evulgatam, in ſua expreſſiſſet, nec vel Pariſienſem, a *Joanne Morino* recenſitam, vel lectionem *Woltoni* in Bibliis Polyglott. Anglicanis usque eo retinuiſſet, ut, ubi hæ editiones ab illa diſcedunt, has, relicta lectione Romana, ſequeretur. Quo longius vero editio Franequerana a perfectione ſua abeſt, eo propius ad eam accedit illa, quam debemus Viro in his rebus verſatiſſimo, *Jo. Erneſto Grabio*. Neque enim hic ſolum in ſua editione, Oxonii publicata, textum Græcum ad verbum ex Codice MS. Alexandrino, optimæ notæ exemplari, deſcriptum typis exſcribendum curavit, verum etiam id ſibi negotii datum eſſe credidit, ut textum, ubi vitio vel defectu laborabat, ope aliorum exemplarium ac priſcorum ſcriptorum, præſertim Hexaplaris editionis *Origenianæ* emendaret non minus, quam ſuppleret. Quo factum eſt, ut hæc editio & lectionis puritate & perfectione ſua reliquis omnibus quam longiſſime anteſtaret. Et quamvis Vir doctiſſimus in medio operis curſu hac vita decederet, commendavit tamen hanc rem teſtamenti curatoribus diligentiſſime, qui etiam, licet paulo ſerius, editis duobus reliquis Tomis præſtantiſſimum Opus compleverunt. At, cum rariora hujus ſint editionis & cariora in noſtris regionibus exemplaria, quam ut æquo posſint pretio ab harum rerum ſtudioſis comparari, laudandum omnino & omnibus gratiſſimum ſuſcepit laborem Vir doctiſſi-

ctissimus, *Joannes Jacobus Breitingerus*, dum LXX versioni denuo edendæ manum admovit. Atque id quidem Cl. Editor tanta cura, tanta accuratione, tantaque eruditione, præstitit, ut hæc ipsa editio Oxoniensi palmam non tam dubiam reddat, quam penitus præripiat. Namque, etiamsi Vir Clarissimus optimo sapientissimoque consilio statuit editionem Oxoniensem, Cel. *Grabii* cura castigatam & illustratam, ad verbum summa fide & adhibita omni diligentia exprimendam, effecit tamen idem Vir Doctiss. indefessa sua industria & inusitata eruditione, ut hæc nova editio & emendatior Oxoniensi & auctior, nec tamen incultior, prodiret. Siquidem non tantum manifestos errores typographicos, a quibus *Grabiana* editio non est prorsus immunis, cum ab Erudit. *Wanleyo* jam notatos, tum a se observatos, diligenter sustulit, & emendationes quasdam, ab ipso *Grabio* in Prolegomenis & Diss. de vitiis, versioni τῶν ό ante *Origenis* ævum illatis, indicatas, ex hujus ipsius sententia in textum solicite reposuit, verum etiam variantes exemplaris Romani lectiones, ex ipsa prima ejus, eaque rarissima, editione, Sixti V. P. M. autoritate vulgata, & a Viro Generosissimo, *D. Hans Blaurer a Wartensee*, equestris ordinis Senatore apud Tigurinos spectatissimo, sibi concessa, magno labore, & singulari diligentia, comparatis inter se utrisque editionibus, excerptas, inferiori margini cujusque paginæ adjecit. Qua quidem in re ita versatus est Cl. Editor, ut, præter manifestos typothetarum lapsus, nullas inter utrumque Codicem discrepantias prætermiserit facile, licet subinde non in variarum lectionum censum, sed potius inter orthographiæ anomalias referendæ, aut ad dialecti Alexandrinæ proprietates pertinere viderentur. Maluit enim hac in parte Cl. *Grabii* exemplo nimia ac tantum non superstitiosa diligentia, quam, aliorum more, aut incuria, aut licentia, peccare. Neque tamen hic sibi sequendos duxit *Huissium*, *Waltonum*, & *Bosium*, qui omnes inter utrumque Codicem discrepantias sine discrimine in numerum variarum lectionum retulerunt, sed sapienter atque adhibito judicio in suas veluti classes digessit. Nam primo errorum in exemplari Romano typographicorum, quos incuria fudit, &

 huma-

humana parum cavit natura, in colligendis variis lectionibus nullam prorsus rationem rectissime habuit, ex quorum numero, in Præfatione, Tomo IV præmissa, largiter exhibito, apparet, non ita omnibus numeris absolutam, ac veluti supra humanarum rerum sortem positam esse editionem Romanam, ut nihil prorsus in illa desiderari, aut sine scelere mutari possit. Deinde, licet idem Vir Doctiss. Editores Romanos in locis fere innumeris accentuum spirituumque signa inepte permutasse, sensumque hoc ipso nonnunquam mutasse & subinde evertisse, annotaverit, non tamen his locum in lectionibus variis concedendum esse putavit, quemadmodum etiam de industria omisit illa, in quibus editiones Romana & Oxoniensis ratione orthographiæ inter se differunt. Quæ cum satis jam ostendunt, hanc novam editionem *Grabianæ* ac reliquis omnibus & accuratione & perfectione præstare, tum idem etiam aliquando plenius constabit ex variis illis Dissertationibus, quas Tomo V addet Cl. Editor, &, cum primum fieri poterit, evulgabit. Quanquam enim Opere, quod IV Voluminibus concluditur, jam confecto, quam sibi ipse proposuit, metam attigit, iisque, qui nomina sua dederunt, plenissime satisfecit & mole Operis & dignitate, tantum tamen abest, ut, quæ est ejus in literarum commodum voluntas, sibi ipse satisfecisse videatur, ut novo Volumine institutum suum augere apud animum constituerit. Duabus autem Partibus Opus illud, quod molitur, absolvetur, quarum altera varias sistet Dissertationes, quibus vexatissimæ in hoc argumento quæstiones de vera hujus versionis ætate, de *Aristæana* narrationis fide, de ipsius interpretationis autoritate, & iniquis, quæ & ante *Origenis* ævum & deinceps passa est, fatis, de ejusdem in N. T. crebris allegationibus & usu, de Alexandrinæ lectionis præ Vaticana præstantia, & quæ aliæ sunt hujus generis bene multæ, expendentur. Altera vero exhibebit integram syllogen collationum in singulos prope Codicis S. libros cum antiquissimis & optimæ notæ MSS. libris, hactenus maximam partem aut prorsus non, aut oscitanter, recensitis, quibus innumerabiles fere Alexandrini & Vaticani Codicis loci vel confirmari, vel emendari, vel suppleri, possunt.

Quæ

Qua quidem in sylloge collationum primum merito locum occupabit liber Geneseos MSC. Bibliothecæ *Cottianæ*, omnium totius orbis antiquissimus, cujus collationem, de novo & diligentissime institutam, accepit a Cl. *Magno Crusio*, nuper Illustrissimo Regis Daniæ ad Comitia Suessionensia oratori a sacris. Accedunt Codices *Serravianus*, & ejusdem in *Colbertina* Bibliotheca asservata fragmenta, & tres præterea MSS. Augustani, Basilienses & Tigurinus. Qua occasione Cel. *Jablonskium* publico nomine compellat atque obtestatur, ut pretiosissimi sui, olim *Masiani*, Codicis, obeliscis & asteriscis *Origenianis* instructi, & in quo solo historicorum post Octoteuchum reliquorum editio *Origeniana* conservata extat, editionem, jam per XXV annos desideratam, & omnium votis expetitam, vel maturare velit, vel ejus usum Cl. Editori concedere. Atque hujus, quod cepit, consilii rationes peculiari Programmate expositas cum publico communicare, & eruditorum de hoc instituto sententias, judicia & consilia, explorare animum induxit. Sed, ut de ipsis, quos jam habemus, Tomis IV quædam dicamus, I continet Octoteuchum, sive libros *Mosis*; *Josuæ*, *Judicum* & *Ruth*. Cui ex editione Oxoniensi præmissa est *Joannis Pearsoni* Præfatio parænetica, cum postscripto Cl. *Grabii* conjuncta. Hanc excipiunt Præfationes in editionem Romanam, A. 1587 vulgatam, & doctissimi *Grabii* Prolegomena, subjectis Cl. *Lamberti Bosii* animadversionibus ad loca quædam Octoteuchi. Denique accedit Cl. *Breitingeri* Præfatio elegantissima, in qua de utraque antea laudata editione candide non minus, quam solide, mentem suam exponit. Siquidem de Franequerana erudite observat & exemplis confirmat, eam non primam editionem Romanam & A. 1587 evulgatam, sed vel Parisiensem, a *Joanne Morino* recensitam, vel lectionem *Waltoni* in Bibliis Polyglottis Anglicanis expressisse. Deinde in exprimendo textu Græco Polyglotta Anglicana constanter etiam in illis locis secutam esse, quibus & a prima editionis Romanæ & ab alterius Parisiensis lectione discrepant. Tum plurimis locis, quibus & *Morinus* & *Waltonus* Romanam illam exprimunt, hac neglecta, aliam incertum unde haustam substitu-

ſtituiſſe. Denique varias ex Codice MS. Alexandrino lectiones vel perperam tradidiſſe, vel prorſus omiſiſſe. Cui rei ut faceret fidem, integrum vel vitioſarum, vel neglectarum, ex hoc Codice lectionum, quos poſt Cl. *Grabium* in Polyglottis Anglicanis & editione Franequerana annotavit, ſyllabum attexendum ſibi exiſtimavit. Quo minus igitur editio Franequerana propter vitia, quibus laborat, Cl. Editori fecit ſatis, hoc magis acquieſcit in ea, quam procuravit Doct. *Grabius* usque eo, ut, niſi *Grabianæ* editionis exemplaria in cismarinis oris rarius obvia, & iniquiore paullo pretio paranda fuiſſent, ipſi profecto nunquam in mentem veniſſet, novam τῶν ό editionem moliri. Tom. II exhibentur libri hiſtorici, nempe libri Regum quatuor, Paralipomenon Regum *Judæ* duo, *Eſther* unus, *Esdræ* liber ſecundus, & verba *Neemiæ*, libri *Tobiæ*, *Judith*, *Esdraicus* primus, & *Maccabaici* quatuor. Et, quemadmodum Tom. I ipſius *Grabii* Prolegomena ex editione Oxonienſi præmiſſa fuere, ſic huic Tomo II ex *Grabii*, ipſi operi immortui, ſchedis Prolegomena, a *Franciſco Lee*, M. D. in ordinem redacta, ex eadem Oxonienſi præmittuntur, quæ iterum ſequuntur *Lamberti Boſii* Animadverſiones ad loca quædam LXX interpretum. Mirabuntur hic ſine dubio Lectores, qui factum ſit, ut a Cl. *Breitingero* nulla huic Tomo, quemadmodum reliquis omnibus, præmiſſa ſit Præfatio. Sed, prout nobis nullum eſt dubium, quin Vir Cl. cauſas habuerit ſatis idoneas, quamobrem Præfatione in hunc Tomum ſuperſedendum exiſtimaverit, ita ſine ulla mora ad Tomum III accedimus, qui ſiſtit libros Propheticos, tam canonicos, quam apocryphos, ad unum omnes, & quidem eo ordine, quem ex Codice Alexandrino inſtituit Cl. *Grabius*, quique ſic ſe habet: *Hoſeas*, *Amos*, *Micha*, *Joel*, *Abdiu*, *Jonas*, *Naum*, *Ambakum*, *Sophonias*, *Aggæus*, *Zacharias*, *Malachias*, *Eſaias*, *Jeremias*; cui annectuntur *Baruch*, *Threni*, & epiſtola *Jeremiæ*, *Ezechiel*, *Daniel*, præmiſſis ſimiliter ſine ullo augmento ex editione *Grabianæ* Prolegomenis, iisque ſubjunctis *Lamberti Boſii* Animadverſionibus Criticis. Tandem ſequitur Cl. Editoris Præfatio in hanc novam editionem, in qua inprimis laudat ſingularem Viri

Am-

Amplissimi, *Joannis Caspari Escheri*, Reipubl. Tigurinæ Proconsulis, gratiam, a quo se in Opere hoc perficiendo & fotum & excitatum subinde fatetur. Deinde observationes quasdam Cl. *Lamberti Bosii* de Codice Alexandrino, in Prolegomenis editionis suæ Cap. 2 modeste propositas, quibus *Casimirus Oudinus*, Cel. *Grabii* cavillator egregius, ad imminuendam Codicis Alexandrini autoritatem pulchre abuti posse sibi visus est, sub examen vocavit, & solide refutavit. Tomus denique IV habet libros canonicos, Ebræo metro ligatos, & apocrypham item Salomonis sapientiam, & Siraciden, in Codice Alexandrino στιχηρῶς scriptos. In quo æque, atque in reliquis, textus exhibetur, ad fidem editionis *Grabianæ* summo studio ac diligentia expressus, & expunctis erroribus typographicis, si qui in illa reliqui erant, probe castigatus. In præmittendis Prolegomenis Cel. *Grabii* & Animadversionibus *Lamb. Bosii* eadem fuit, quæ in reliquis, ratio observata. In nova vero ad hanc editionem Præfatione disserit Cl. Editor de Romanæ editionis erroribus, tam typographicis, quam ab diverso Editorum ingenio profectis, quorsum refert accentuum spirituumque signa inepte sæpius permutata, & de differentia orthographiæ in editionibus Romana & Oxoniensi, &, editionem Franequeranam in libris quoque hoc Tomo comprehensis ab Archetypo suo nonnunquam discessisse, demonstrat. Interim multum se in exornando hoc Opere debere profitetur Viris Clarissimis, *Jo. Erh. Kappio*, in Academ. Lipf. Prof. Eloqu. P. *J. G. Schellhornio*, Lycei Memming. Vicario ac Reipubl. Bibliothecario, M. *P. J. Crophio*, P.L.C. Reipubl. August. Bibliothecario, & supra jam laudato *Magno Crusio*. Ceterum in his IV Tomis tanta conspicitur chartæ pariter ac typorum elegantia, ut nequaquam dubitandum sit, quin hæc Editio LXX Interpretum communia sit omnium Eruditorum puncta latura. Itaque, prout erudito orbi non minus, quam Cl. Editori, de præstantissimo hoc Opere majorem in modum gratulamur, ita ex animo optamus, ut Deus O. M. Doctiss. *Breitingero* & vires & otium largiatur ad Tomum V propediem perpoliendum, & in lucem aspectumque communi Reipubl. literariæ emolumento felicissime proferendum.

HISTOI-

HISTOIRE ANCIENNE DES EGYPTIENS &c.

h. e.

HISTORIA ANTIQUA ÆGYPTIORUM, Carthaginiensium, Assyriorum, Babyloniorum, Medorum, Persarum, Macedonum & Græcorum. Autore ROLLINO, Rectore Academiæ Parisiensis, Eloquentiæ in Collegio Regio Professore, & Academiæ Inscriptionum & bonarum literarum Regiæ Sodale.

Tomi III.

Amstelodami, Tom. I 1729, plag. 23, T. II 1731, pl. 21, T. III 1732, Alph. 1 pl. 3, 8.

PErgit celeberrimus Autor noster, qui jam edito præclaro Opere in usum juventutis, de Methodo studendi literis elegantioribus, multis observationibus haud vulgaribus referto, inclaruit, Historiam antiquam, illius commodo, illustrare, eamque variis meditationibus politicis & moralibus, passim infertis, ad majorem inde utilitatem capiendam accommodat. Tomus primus duobus libris constat, ac istorum prior, in tres Partes divisus, veterum Ægyptiorum historiam complectitur. Harum prima regionis memorabilia, secunda incolarum mores, leges, artes, religionem, tertia Regum vitas, exponit. Secundo libro Carthaginiensium historiam persequitur, ac prima ejus Parte consuetudines & mores hujus gentis, regiminis formam, religionem, potentiam, ac opes, describit, altera vero bella ejus celebria enarrat. Tomus secundus in tres Partes dispescitur, quarum prima imperium Assyriorum, Medorum & Lydiorum, secunda initium regni Persarum & Medorum a Cyro fundati, & sub Cambyse & Smerdi continuati, (cui p. 270 seqq. istorum populorum conditionem ac statum, mores, leges, scientiarum cultum, una cum causis interitus regni Persarum, prolixa doctaque digressione adjecit,) tertia vero Græciæ descriptionem Geographicam & historicam continet, ac regiminis, in eam per varios legislatores, de quibus judicat, introducti formam, virosque claros atque illustres Græciæ recenset. Tomo tertio, in duas partes diviso, post

Lace-

Lacedæmoniorum historiam, maxime Persarum Imperium, sub Regibus, Dario I, ubi & in transitu de Scythis agit, Xerxe I, Artaxerxe Longimano, Xerxe II, Sogdiano, Dario II, seu Notho, eorumque cum Græcis bella, & Græcorum inter se ipsos gesta, fuse & accurate explanat. In Præfationibus, quas cuilibet Tomo præmisit, & prima quidem, de usu historiæ & regnorum origine, secunda de imperiorum diversis formis, & amplis Asiæ totius finibus, tertia de gentium virtutibus ac vitiis, differit, leviumque errorum a se admissorum correctiones futuro Tomo inserere se velle pollicetur. p. 65 seq.

P. TERENTII AFRI COMOEDIAE SEX, cum interpretatione DONATI & CALPHURNII, & Commentario perpetuo. Curavit ARN. HENR. WESTERHOVIUS.

Hagæ Comitum, apud Isaacum van der Kloot, 1732, 8.
Alph. 3 pl. 18.

HAbent hanc Acta nostra laudem, quod rixis & maledictis aut plane carent, aut certe parcissime illam labem sunt experta. Illam rationem sequi porro certum nobis est. Interim honesta quadam in judicio nostro indicando libertate nos uti, nemo indignabitur, nisi qui, omnia laudari posse ac debere a viro famæ suæ non incurioso, sanciat. Recensita est ab aliquo nostrum superior, eaque major, editio *Westerhoviana Terentii Mense Junio* 1726. Displicet judicium illius Viro Cl. Rem breviter proponemus, cum eadem etiam hujus editionis rationem indicare ex aliqua parte possimus. Scripserat ibi Collega noster, non idem profecto, qui ista commemorat, p. 254: *Homines elegantes, qui veteres scriptores cum voluptate perlegere volunt, habent hic nitidam editionem, quæ vel invitos ad legendum incitare, hæsitantibus etiam, dum ex multorum notis in unum Commentarium conjectas observationes exhibet, passim succurrere possit: at qui altius in literas interiores penetrare, & Criticam suam, ut*

ita loquamur, cupiditatem exſatiare cupiunt, iis, ni fallimur, aptior erit ea, quam Celeb. Bentlejus cum maxime adornat, editio. Negat hic Cl. *Weſterhovius* in Præfatione novæ editionis, ſe offenſum eſſe, *Bentlejanam* editionem, nondum viſam, præ ſua magnopere commendari. Sed videre poterat, niſi offenſus fuiſſet, non ſimpliciter præferri *Bentlejanam* editionem ſuæ, verum κατά τι, his, qui Criticis ferculis magis delectantur, gratiorem fore, divinari; quam quidem non falſam fuiſſe conjecturam, res ipſa loquitur. Subjecerat Collega noſter obſervationes aliquot Criticas, quibus lectiones *Weſterhovianas* vel emendatum iret, vel confirmatum, indicaverat etiam ſpecimina aliquot notarum aliunde conductarum ad *Terentium.* Tandem p. 259, *quod cum aliis*, inquit, *vitio verti poſſet, qui alienum laborem hoc pacto ſuam gloriam facerent; Noſter ingenue factum profitetur, & Præfatione ſua omnibus fere debitam laudem tribuit. Ita facile patet, quo loco interpretum ſit habendus.* Hic *Weſterhovius Lipſienſis bujus judicii ſcilicet ſpecimen* profert unum, ad *Andr. V, 4, 32,* ubi Collega noſter malebat *proſequens* legi, cum in vulgatis ſit, *is hinc, bellum fugiens, meque in Aſiam* perſequens, *proficiſcitur:* ubi & *Donatus*, & *Bentlejus* ipſe, nihil mutant. Alia ſe mittere ait V. Cl. vel ejusdem generis, vel leviora etiam & magis jejuna. De his nihil eſt, quod dicamus, cum ſint vaga nimis atque incerta. Verum illud velimus cogitare æquos Lectores; ſi non neceſſaria fuit emendatio Collegæ noſtri; at certe contra genium linguæ Latinæ non peccat, quod illi objicitur: at certe judicium de *Weſterhoviano* labore iniquum non eſt, neque ipſi pœnitendum Viro doctiſſimo, qui profecto non dicet, Criticis opus fuiſſe collectanea notarum, quæ in Commentarium ſuum conſilio aliis profuturo conduxit; neque comparabit ſe, quantum ad Criticam facultatem, *Bentlejo.* De hac editione, quæ ut magnitudine multum, ita parum ſplendore, cedit ſuperiori, nihil adjiciemus præter ipſius Viri Cl. Verba: *Dum Plauto undique opem quæro, dum e Bibliotheca Regia Pariſienſi & aliunde plura ſubſidia expecto, novam hanc Terentii editionem adorno. Commentario facili*

ac

ac plano (adde brevi, ac raro ad quartam partem paginæ, in qua *Terentii* & *Donati* verbis subjectus est, assurgente) *scholarumque usibus magis accommodato. Variarum lectionum nihil addidi, ne illarum quidem, quas ex MS. Codice Illustr. Villersii, Archiepiscopi Viennensis, postea sublegi, quam priorem illam editionem in lucem emiseram — In Indicem præter elegantias Terentianas nihil temere retuli. Dehinc Comico Umbro subsecivas ab alio non minoris laboris opere atque Gymnasii regendi munere horulas dicabo.* Favemus ex animo conatibus Viri docti, inprimis cum plures sint eorum, quibus diligentia talis placet, & quos adjunctus illi nitor librorum juvat, quam qui deliciis interiorum literarum capti, interpretamentis communibus non indigent.

Θεοκρίτε τὰ εὑρισκόμενα.

h. e.

THEOCRITI QUÆ EXTANT, CUM Græcis Scholiis.

Londini, impensis Guil. Innys, 1729. 8.
Alph. 1 pl. 19, ch. maj. dimidiatæ.

NEque præfatus quisquam est quidquam, neque percurrenti unum itemque alterum Idyllion oblatum est vestigium novæ curæ in Poetam suavissimum impensæ, nisi quod nitide & satis emendate expressa videntur tum ipsa Poetæ verba, uti ab *Heinsio* constituta sunt, tum Scholia Græca, hic etiam non minus, quam Latina versio, textui subjecta, adeo, ut videatur hæc editio ad proxime superiorem, e theatro *Sheldoniano* proditam, qua usi aliquando sumus, sed quæ nunc ad manum non est, expressa. Nihil erat, quod adjiceremus, nisi, dum speciminis causa percurrimus Idyllion XIV, in mentem veniret, duo verba cum his, qui *Theocritum* legunt, communicare. Videndum, utrum v. 11 κατὰ καιρὸν illud significet *opportune*, ut hic etiam vertitur, an potius *aliquando, interdum?* Nobis quidem ita interpretandus videtur hic versus, ut continuetur argumentum proximi, & inconstantiæ cujusdam accusetur *Æschines*,

qui omnia velit, nunc hoc nunc illud, κατὰ καιρὸν, *pro tempore*, h. e. prout nunc hoc nunc aliud videatur ipsi magis appetendum, ita ut κατὰ πόλιν, καθ' ἡμέραν, quæ successionem quandam & vices & ipsa notant. Deinde v. 17 legitur hic etiam Βολβὸς τις κοχλίας ἐξηρέθη, & transfertur, *Bulbus & cochlea promebantur.* Offendimur illo τὶς, placeb atque initio copulam substituere βολβὸς καὶ κοχλίας. Sed cum videremus deinde apud *Athenæum* II, 25, solenniter duos hosce cibos aphrodisiacos conjungi a Poetis, & sonus nimis discreparet vocularum τὶς & καὶ, probabilius videbatur ἀσυνδέτως legere βολβὸς τοῖς, κοχλίας κ. τ. λ. τοῖς poetice pro ἐκείνοις vel αὐτοῖς. Sed hæc obiter.

SPECIMEN LIBRI SCHAGJRE TURKI Latine conversi a THEOPHILO SIGEFRIDO BAYERO.

HAud facile liber aliquis prodiit, qui Mungalorum, Tartarorum, omniumque gentium Septentrionalis Asiæ, res sic illustraverit, ut *Abulgasi Bahadur Chani* Genealogia Turcica, quæ ante annos quatuor Lugduni prodiit Gallice. (1) Tamen ut plerumque in interpretando peccatur, ita mirum non est, si hæc quoque interpretatio, bona satis, non omnibus vero numeris perfecta est. Et qui potuit? cum e Tatarico aut potius e Turcico MS. primum Ruthenice, e Ruthenico Germanice, e Germanico tandem Gallice facta est. Sic, qui errores fuerunt in prima interpretatione, transscribendo sæpe aucti sunt. Hoc intelligo e duplici MS. Germanico hujus libri. In nominibus autem tum hominum & gentium, tum locorum, maximum incommodum sentio, præsertim cum hæc, nisi suis literis perscribantur, accurate exprimi non possint. Interest igitur eruditæ rei, ut publice cognoscatur, & exstare illum Autorem Turcica lingua intermissis Tataricis mul-

(1) *Histoire genealogique des Tatars traduite du manuscript Tartare d'Abulgasi Bayadur Chan. A Leide 1726.*

multis ſcriptum in Bibliotheca Academiæ Petropolitanæ, & novam a me privatos in uſus interpretationem eſſe adornatam.

Hic ابولغازي بهدور خان *Abulgaſi Babadur Chan* librum inſcripſit الكتاب شجرت تركي *Alkitab Schagjret Turki*, *librum Genealogiæ Turcarum.* Ob eam cauſam hæc Hiſtoria his in regionibus notiſſima eſt nomine *Kitap*, quanquam hoc nihil aliud ſignificat, quam αὐτὸ τοῦτο, *librum.* Autor ipſe *Urgenſium* Tatarorum Princeps, quas res geſſerit, in extremo libro explicuit. Deceſſit A. H. 1074, A. C. 1663, & duobus poſt annis liber exiit in publicum. Librum MS. dignum judicavi, ut ad novam interpretationem Latinam adhiberem. Quoniam autem eam adornabam, non ut aliquando ederetur, ſed ut mihi in privatos uſus ſufficeret, non, ut fieri alias ſolet, & laudabile eſt in his libris, ipſum textum appoſui ad interpretationem, ſed in interpretatione tantum adſcripſi nomina Turcica, quæ literis Latinis nunquam ſine ſeu errore ſeu caligine aliqua exprimuntur. Specimen hoc erit operæ collocatæ.

De genere ايغور *Oigur*.

In regno Mogulenſi (2) altiſſimi ſunt montes, longe lateque vergentes ab ortu ſolis ad occaſum. Unus eorum vocatur توقرا تو بورلوق *Tukra tu burluk*, alter اشكون لوق تكرام *Iſchkun luk tugram.* Intra hos montes ad occidentem eſt Mogolicus ager, & ultra hunc agrum ad occaſum intra montes alius eſt mons nomine قون *Kon.* (3) Hos inter

(2) مغول *Mogul* perpetuo. Germanicus & Gallicus p. 9 *ab Adamo usque ad Mogul*, *aut potius Mungli-chan.* Hoc Scholion eſt interpretis, ut ſunt alia quædam inſerta, non pauca quoque omiſſa.

(3) Gallicus *Kutt*, quod probo. قوت per vicinitatem extremæ literæ confundi potuit. Sed a MS. diſcedere nolui.

inter tres montes decem ſunt flumina. Alia intra eosdem montes regione novem ſunt flumina, ubi ايغور *Oigurei* degerunt. Qui inter decem flumina degerunt, dicti ſunt اون ايغور *On* ſeu *Un Oigur* : qui vero inter novem flumina coluerunt, appellati ſunt توقوز ايغور *Tokos* (*Tokus*) *Oigur*, tanquam ſi dicas *decem* aut *novem Oiguros*. Nam اون *Un* eſt *decem*, & توقوز *Tokos* (4) eſt *novem* lingua Tatarica. Utraque gens multas urbes, pagos & agros, incoluit. Quanquam 120 familiæ (5) fuere, Regem tamen habuere nullum. Cum autem maximis in diſſenſionibus verſabantur, conſilium cepere duos reges eligendi, quorum unus *Un Oiguros*, alter *Tokus Oiguros* regeret. Ergo *Un Oigur* e corpore ſuo legerunt Regem مينكوتاتي *Mingutati*, & cognomen ei dederunt ايل ايلتر *Il ilter*. *Tokus Oigurei* e ſuo corpore fecerunt Regem, & كول اير كين *Kol irgin* appellarunt. Horum Regum poſteri centum annos & amplius regnarunt, &, qui ſucceſſere primis, omnes idem cognomentum geſſere. Tandem duo hæc regna in unum coaluerunt. Rex, qui in utroque populo rerum potitus eſt, nomen habuit ايديقوت *Idikut*. Significat autem Mogolica lingua ايدي *Idi*, *miſit*, & قوت *kut*, *animam* ſeu *ſpiritum*. Hoc genus annos fere 2000 intra montes quiete degit. Cum autem iterum inter eos diſcordia eſſet ſata, diſperſi ſunt, & quidam priſcis in ſedibus relicti, alii ad ايرتيش *Irtiſch* fluvium conſederunt. Ex his quoque duæ partes diſceſſerunt. Alia pars in urbem بيش باليق *Biſch balik*, altera in agrum ejus urbis. Hi pecuaria re ſe ſuſtentarunt, illi agricultura. Qui autem ad *Irtiſch* fluvium

(4) Turcica hæc ſunt. Extremum دوقوز *Dokus* ſcribere malunt Turcæ. (5) Familias vocat ايل *Il*, proprie *regio*, *ditio*, tum vero etiam *populus*. Vide *Meninſkium* T. I p. 604.

vium relicti fuerant, piscatura & zebellinis & castoribus & martibus & sciuris capiendis. Carne pasti, pellibus sese vestiverunt. Dira inter eos imprecatio erat, ut cui contingat esse, ubi pecuaria se alunt homines, ubi carne ea vescuntur, ubi variatas gestant vestes, ut bene cruciari possit. Cum جنكيز خان *Gjengis chan* imperaret, باورجيق ايدي قوت *Baurgjk Idi kut* ei se suaque tradidit, atque quotannis magna munera misit. Etiam cum copiis suis castra *Gingiscanis* secutus est, cum hic contra ماور النهر *Mauranahar* duceret. Quia hic ايدي قوت *Idikut* multos doctos homines Turcicis tum literis tum lingua secum habuit, posteri *Gjengischani*, qui in *Maurannahar* & عراق *Irak* & خوارزم *Chovaresm* (seu *Chursem*) consederunt, & ipse *Gjengischan* in خطاي *Chatai* & toto regno his scribis sunt usi. (6) *Gingiscanis* filius اوكداي خان *Ogdai chan*, cum admotus est imperio, post mortem patris dedit cuidam viro nomine ايغور كوركوز *Oigur Curgus* regiones gubernandas خراسان ومازندران وكيلان *Chorascban* & *Masandaran* & *Gilan*, ita ut reditus omnes in *Ogtaji* ærarium referrentur.

Postquam quinque gentes, ab Oguso prognatas, recensuimus, alios etiam populos, qui neque a Mogulis, neque ab Oigureis sunt ducti, enarrabimus. Primum dicemus de تكرين *Tagrinis*, seu مكرين *Magrinis*. Ad hos *Gengiscan* aliquando mandata misit: magnum se dominum factum & quatuor terrarum regiones tenere, cupere igitur cognoscere, quo erga se sint animo. Inter eos بوكاي خان *Bogai chan* (7) formosissimam filiam virginem habuit, quam maximis cum mune-

---

(6) Vide causam, quamobrem literæ Mungalicæ dicantur literæ ايغور *Oigur*. (7) Gallicus *Bugai zinantz chan*. *Zinantz* in MS. Turcico nostro non exstat.

muneribus ad *Gjengiſcan* tranſmiſit, ſeque ei tradidit. Recepit *Gjengiſcan* & puellam & munus, & legatos liberaliter habuit. Defuncto *Gjengiſcano* filius ejus اوكداى خان *Ogdai chan* duxit uxorem *Bogai* filiam, quam pater *Gjengiſcan* præ ceteris uxoribus, quas complures habuit, efflictim dilexit.

Alterum & tertium genus eſt قرغز ايلي *Kirgis ili* & كمكامجوت ايلي *Camcamgjut ili.* Kirgiſorum pauci fuere. Quia autem multi *Mogoli* & alii inter eos conſederunt, (erat enim eorum regio fluminibus & paſcuis copioſa) aucta eorum multitudo eſt. Duæ ſunt regiones كمكامجوت *Camcamgjut* longo intervallo intra duo flumina. Ab una parte fluvius سلنكه *Selenga*, ab altera fluvius ايقر موران *Ikar muran*, magnus uterque. Præterea prope *Kirgiſos* duo alia ſunt loca. Utrique nomen ابروسير *Abruſir. Kirgiſi* temporibus *Gjengiſcani* principem habuere اوروش اينال *Uruſch inal.* Ad eum *Gjengiſcan* miſit legatum بوره *Bureh*, & poſtulavit, ut *Uruſch inal* ſe ſuaque traderet. Hunc ille legatum honorifice excepit. Miſit deinde legatum ſuum, qui & munera magna & avem albo pede altero, rubris oculis & capite, toto reliquo corpore candidam, nomine شونقار *Schunkar* (Ruthenice autem *Kretſchet* (8)) attulit, ſeque in fidem tradidit. Sunt certi populi nomine اور منقت *Ur mankat*, qui cum in denſiſſimis ſylvis agunt, inde nomen accepere. Colunt autem prope *Kirgiſos*, qui *Gjengiſcano* ſubjecti ſunt. Præter eos alii ſunt populi, eodem nomine, ſed diverſa ſtirpe, vitæ cultu ſimili. Genus autem ducunt a *Mogul chani* poſteris & *Oguſo*. Nomen vero idem gerunt, quia etiam in ſylvis colunt. Vetus & celebris populus تاتار *Tatar* olim 70000 familias uno ſub Rege & Principe continuit. Deinde in

(8) Scholion interpretis.

in multas divisus gentes. Præcipua eorum & clarissima versus خطاي *Chatai* se recepit, in regione بيورناور *Biurnaur* & sub *Chatæorum* potestate fuit. Cum autem deficerent, خطاي پادشاه *Chatai padischa*, seu Chatæorum Imperator, eos bello petiit, & vi ad obsequium redegit. Sæpe alias hoc accidit. Ceteri Tatari ad fluvium القرا مران *Ilkra Moran* degerunt, qui prope Kirgisos labitur, & iisdem in locis multos amnes accipit, ut perquam auctus in اجي تينكز *Agji tingis*, seu *amarum mare*, exoneretur. Ubi in hoc mare incidit, urbs est الاقجين *Alaktschin*, quod *variegatum* significat. Nam nomen accepit ab equis, vario colore macularum adspersis, multaque minora oppida subjecta habet. Qui in vicinis desertis habitant, multa pecora alunt, & his urbibus accensentur. Equi isthic sunt procerissimi. Pullus unius anni tam excelsus est, ut alibi trium annorum equus, omnesque sunt maculis adspersi. Prope eam urbem sunt argenti fodinæ, & cives vasa ex argento habuere. Dicere solebant *Usbekenses*, fando se audivisse, quod populi certi essent, qui nullis, nisi argenteis & aureis, vasibus uterentur, equosque haberent maculis pictos. Eos autem se non adiisse ferebant. Defuncto *Gingiscano*, *Tuli Chan* hæreditate tum *Kirgisos*, tum alios populos, accepit. Hoc etiam defuncto, princeps ejus conjux, mater omnium liberorum, regno præfuit. Hæc شورقوقتاي بيكي *Schorkoktai beiki* tres duces cum mille militibus ad hanc urbem in navibus misit, jussitque, ut, si possit fieri, illum populum bello aggrederentur, si fieri id nequeat, tamen se de omnibus certiorem redderent. Hi eo venerunt, sed multo post tempore, soli illo e numero 300 rediere, retuleruntque, omnia, quæ de hoc populo ferantur, vera esse, quia autem milites aerem istius regionis ferre nequiverant, magnum enim calorem esse, plerosque occidisse: naves quidem oneratas argento habuisse, sed ob suorum paucitatem adversus fluvium non potuisse navigare, itaque jacturam argenti fecisse in aqua.

De gente اويرات *Oirat* (seu *Ouirat.*)

Omnia magna flumina Turcæ vocant veteri lingua شاي *Schai.* Minora تاجيك *Tagjika* gentes vocant رود *Rud*, magna vero رود خانه *Rud chaneh.* Arabes vero وادي *Vaidin.* (9) *Moguli* denique majores fluvios nuncupant موران *Muran.* In terra Mogul versus orientem octo sunt flumina, Mogolica & Tatarica lingua dicta شكز موران *Schekis Muran.* Intra hos octo fluvios, qui omnes in ايقرا موران *Ikra Muran* incidunt, colunt اويرات *Ouirata.* Nomina hæc sunt. Primus fluvius كوك موران *Cok Muran*, secundus اون موران *Un Muran*, tertius قرا اوشون *Kara uschun*, quartus سبي قون *Sebi Kon*, quintus اقري موران *Ingri Muran*, sextus اقر موران *Aker Muran*, septimus جغان موران *Gjagan Muran*, octavus جورجه موران *Gjourgje Muran.*

Gingiscani temporibus قوتوقه بيكي *Kutukeh beigi* duos filios habuit, primum nomine اينالجي *Inalgji*, alterum تورانجي *Turangji.* Hic Chanus ejusque duo filii perpetuum bellum cum *Gingiscano* gesserunt, donec se suaque omnia tradidere, & necessitudinibus cum eo devinxerunt. Ab his *Ouirat* orti sunt تورا غاوت قودي تولاش *Toragaut kudi tulasch.* At ab illis sese divisere, & nomina imposuere diversa. تورغاوت *Turagauta*, quia ultra Mogolorum regnum terra fuit nomine سليكه *Selica*, hi autem ultra Selicam degere, inde nomen accepere. تومات ايلي *Tumata* gens etiam ex *Ouiratis* sunt, & برقوجين تو كوم *Berkugjin*

(9) Imo وادي *Vadin, vallem, cubile fluminis, fluvium ipsum* vocant Arabes.

gjin tugum prope قرغز *Kirgis* degerunt, & regnante *Gjingiscano* habuere Chanum تاتوله شوقار *Tatulch Schukar.* Præterea دو لغان جين كير مو جين *Bulgan gjin Kirmugjin* duæ gentes fuere, ortæ ab اويرات *Ouirat*, quæ prope قرغز *Kirgisos* in pace vixerunt. تولنكوت اوراشوت كوشتاي *Tulenguta, Uraschut, Kuschtamai*, etiam ex *Ouiratis* sunt orti. Singuli sua sibi nomina dedere, & arte medendi multum valuere. Egerunt autem in densissimis nemoribus sagittandi piscandique summa solertia & magna veneficiorum fama. نيمان ايلي *Naiman* gens vetus & opulenta est, nescio autem, quo olim fuerint domino. Notus est tamen قارقش *Karkesch*, &, qui eo defuncto regnavit, ابيات *Abjat*, filius *Karkeschi*. *Gjingiscani* temporibus سبايك خان *Sajaik Chan* dominus eorum fuit & ejus filius كوجلوك Kugjluk, & in terra Mogulensi كراقوم *Carakum*, tanquam *nigram arenam* dicas, degerunt, agrum vero non coluere.

De gente كرايت *Carait.*

كرايت ايلي *Carait ili*, veluti dicas *fuscos*, quia septem filios unus pater habuit, fuscos omnes. Omnes ab his septem filiis orti كرايت *Carait* sunt vocati. Hæc gens vetus, nota, magna & re pecuaria dives fuit. Regnum suum prope نيمان *Naiman* habuere, Chano مرغوز ايلي *Margus ili*, dicto audientes. Unus filiorum ejus, nomine قورجاقور Kur. *gjakur* cognomine بوشروق *Buschruk*, filius natu maximus, قورجاقور *Kurgjakur* dictus est طغرل *Tegral*, sed Reges *Chataiæ* ei nomen dedere اونك *Unk*, quod Chataica lingua significat پادشاه *Padischa*, *Imperatorem*. (10) Hic Caraitarum *Unk Chan* cum *Gjingiscano* bellum gessit.

Zz De

(10) *Gregorius Malatiensis* p. 427, & *Guilielmus de Rubru-*

De اونكو ايلي *Ungu ili.*

Chatai murum a mari ad mare duxerunt, & in muro duas portas cum ferreis valvis, ut mercatores per eas accipi possint. Arabice hic murus vocatur سد *Sed*, Turcice vero تورقورقه *Turkurkeh*, & Chataice اونكو *Ungo.* (11) Talem etiam murum Alexander M. ad tuendam terram suam quadam in regione condidit, (12) ut populi ياجوج وماجوج *Iagjugj & Magjugj*, qui multa ei damna intulerant, impressionem facere non possint. Tatari enim referunt, habere eos nasum tanquam caninum, & quia Alexander e metallis construxit, aut fudit potius, lingendo perfringere volunt, neque possunt tamen. At credunt, ante extremum mundi diem sese effusuros multumque illaturos damni. Vallum quoque (seu murum) circa terram suam duxit انوشيروان شماخي داشر *Anuschir van Schamachi Zar.* (13) Ferreæ portæ, quas *Chilai* in muro habent, vocantur تمور خانى *Timurchani*, & totam Turcicam familiam Reges Chatæi conduxerunt ad excubias circa hunc murum agendas magno cum stipendio, sicuti adhuc eo fine aluntur, a Rege cognomine اونكوت *Ungut* donati. Hoc nomen significat

---

quis, M. *Paulus Venetus*, Malatiensis, *Turcarum orientalium* Regem vocat. Est autem اونك *Unk* Sinicum 王 *Vam* seu *Vang*, *Rex*. شاه *Scha* non پادشاه, quod est *Hoam* seu *hoang*, 皇 王

(11) Vide, quæ de hoc loco dixi in Commentariis Academiæ Petropolitanæ Tomo I, ubi de Muro Caucaseo. Est autem اونكو scriptum pro ونلي *Van li.*

(12) De hac fabula vide eandem in Commentariis Dissertationem. (13) Caucaseum murum.

gnificat Magolice *locupletes homines* propter amplitudinem ſtipendii. Temporibus *Gingis chani* eorum 4000 familiæ fuerunt, & principem habuere الاقوش *Alakuſch*, ad quem *Gingiſcan* legatos miſit, qui cum eo amicitiam contraherent. Ergo *Gengiſcan* cum exercitu in Catæos movit. Eo cum venit *Alakuſch*, obviam ei proceſſit, portas quoque aperuit, & hoſtes recepit. Regnum *Chatai* in duas partes dividitur. Prima قرا خطاي *Kara* (*Nigra*) *Chatai*. *Karachatai* rebellabant, &, relicta patria, pergebant ad قرغز *Kirgis*, eosque deprædati, in regionem ايديل *Idil* perrexerunt, ubi, oppido condito, agriculturam exercuere. Ex finitimi agri egenis multi ad eos ſeſe contulere, ad 40000 familias. Eodem tempore جورجيت *Gjurgjit* dominus bellum *Caracathæis* intulit, eos fudit, & regnum occupavit, ut Caracathæorum Princeps نوسي طايغر *Nuſitaigr* fugeret ad A. 513 ad *Kirgiſos*, atque ab iis in urbem quandam Chataicam ايمل *Iml*. Hic *Nuſitaigr* prudens Princeps fuit. Poſt duos annos, ubi de fuga ejus, quo ſe receperit, cognitum eſt, & *Chan* quidam ex افرسياب *Afraſiab* familia, nomine ايليك *Ilik*, qui in يلاشوغان *Jalaſchugan* reſedit, (hanc urbem Mungali خان بالق *Chan balik* vocant, خان autem *bonum* & باليق *Balik urbem* ſignificat, (14)) a قنقلي *Kanklinis*, qui circa eam urbem degerunt, admodum urgeretur, magno cum detrimento agriculturæ, ايليك خان *Ilik chan* ad *Nuſitaigr* miſit, eumque oravit, ſi ſe juvare poſſet, principatum ſe ei traditurum, & ſecundum futurum ab eo. Venit ille, & principatum adiit, & hunc pro ايليك خان *Ilik chan* vocavit ايلك تركمان *Ilik turkman*, ſibi autem nomen impoſuit كور خان *Kus chan*, ſeu *magni Chani*. Obſedit quidem شمرقند

(14) Vulgo *Cambalu*.

Schamarcand, quia autem cives certam tributi ſummam in ſingulos annos pacti ſunt, ducem quendam اريز *Aris* multis cum copiis miſit adverſus urbem اوركانج *Orkangj.* Hic cum omnem agrum urbi circumjectum devaſtaſſet, *Aris chan* annuum tributum 20000 aureorum promiſit, quod ad mortem usque perſolvit. Cum vero filius ejus سلطان محمد پادشاه *Sultan Machmed* Rex eſſet, nec tributum perſolveret, bellum exortum eſt. Quanquam fines hujus Mahometis usque ad روم *Rum* pertingebant, isque ab ultimis finibus omnes copias contrahebat, tamen كوز خان *Cus Chan* victor diſceſſit, & *Mahomed*, rebus deſperatis, ad مرو كلدي *Marucaldi* confugit.

De تورغاق *Turgak* gente.

Haud ſcio, unde hi populi, & a qua Turcica gente, fuerint orti. تورغاق *Turgak* autem Turcice ſignificat *exſurge* & *cade*, aut etiam, ut dicam breviter, *excubias*. Nam, cum apud Turcas agunt excubias, pars altera, quæ vigilat, aliquid ferire debet, ut vigiles excubias agere ſentiantur. Cum ſe expergefaciunt, dicunt تورغاق *Turgak.* Nam تور *Tur* eſt *ſurge* & غاق *feri.* Magna hujus populi gens eſt. &c.

SPECIMEN NOVUM INTELLECTUS Legum profundius eruendi, ſiſtens doctrinam Juris Romani de Diviſione Hereditatis inter plures Heredes inſtitutos, & Computatione Falcidiæ, beneficio methodi demonſtrativæ ad notiones univerſales reductam. Autore JOANNE ULRICO CRAMERO, J. U. & Phil. D. ac in Academia Marburgenſi Prof. Juris Extraordinario.

Marburgi Cattorum, typis Philippi Caſimiri Mülleri, 1732, 4. Plag. 9.

Novo

NOvo ſpecimine probat Cl. Autor, quam ſit ad Jurisprudentiam demonſtrativa methodo excolendam natus. Poſtquam enim doctrinam de aſſe perſpicue non minus, quam erudite abſolvit, propterea quod diviſio hereditatis in Jure Romano tradita absque illa intelligi nequit, & principium illius diviſionis, quod idem in paganis & teſtato & inteſtato decedere nequeat, per rationes convenientiæ ſtabilivit, ex principiis, Juri Romano inſitis, derivatas; diviſionis hereditatis doctrinam omnem, in Inſtitutionibus & Pandectis traditam, ad generalia theoremata revocat, ita, ut nullus fingi poſſit caſus, qui non per iſta extemplo demonſtrativa ratione decidatur. Problema hoc, *datis partibus, in quibus ſunt ſcripti plures heredes, & quæ ſimul ſumtæ aſſem ſuperant, invenire partem unicuique debitam*, algebraice reſolvit, ac inde provenientem regulam more quoque veterum ſynthetice demonſtrat, principiis ex rationum doctrina aſſumtis. Ex hac regula deducit computationem *Trebatii* & *Labeonis* l. 13 §. 6, 7, ff. de her. inſtit. *Juliani* l. 13 pr. de lib. & poſt. her. inſtit. *Labeonis* ab *Ulpiano* probatam l. 17 §. fin. ff. de her. inſtit. Applicat nimirum eandem tum ad diviſionem hereditatis in dupondio & tripondio, quam in aſſe & arbitraria quacunque totius diviſione. Caſus *Juliani* ſpecialis eſt, & ideo peculiarem analyſin admittit, quam dedit Noſter. *Averanius*, in Academia Piſana JCtus inclytus, eundem caſum reſolvit per ultimam VII *Euclidis*, & regulam generalem pro iſtiusmodi caſibus proponit. Etſi autem regula nova non ſit opus, ſed, quotquot in hoc genere fingi poſſunt, caſus ad univerſalem illam, quam dedit Autor, revocari poſſint, quemadmodum quoque caſum *Averanii* per eandem ſolvit; hoc tamen non obſtante, computationi quoque *Juliani* in ſpecie omnem univerſalitatem daturus, quam admittit, per Algebram regulam eruit, quæ & in caſu rationis multiplicis & in caſu quocunque ſuperparticularis & ſuperpartientis, imo etiam in omni caſu irrationalitatis, ſatisfacit, & præterea docet, quomodo regula applicari poſſit ab eo, qui in Algebra prorſus hoſpes eſt. *Labeo* in caſu quodam ſpeciali a dupondio ad aſſem regreſſus fuerat, probante *Ulpiano* l. 17 §. fin.

fin. ff. de her. instit. Id recte factum Noster non modo probat, verum etiam generaliter demonstrat, quandonam regressus a dupondio, tripondio, & ita porro, ad assem fieri possit. Et quoniam *Lauterbachius* in Compendio Digestorum docet, si partes assignatæ heredibus superent assem, singulis proportione hereditaria detrahi, aut hereditatem ad dupondium seu 24 uncias deduci, & pro partibus hæreditariis accrescere; Noster æquipollentiam distributionis excessus supra assem partibus assignatis auferendi & reductionis eatundem ad dupondium non solum vi regulæ suæ generalis, verum etiam independenter ab ea demonstrat. Ex eadem regula generali, qua in omni divisione hereditatis usus est, computationem quoque *Falcidiæ* deducit, quam tamen quoque per theoremata huic propria expedit. Inprimis hic tres casus Institutionum expendit, & secundum adversus detorsionem Censoris cujusdam vindicat. Quodsi Consultissimus Autor, quemadmodum promittit, pluribus istiusmodi speciminibus Jurisprudentiam illustrare continuabit; plurimum inde lucis scientiæ Juris affundetur, ac spes erit, fore, ut Jura civilia non solum omnem amplitudinem, ad quam extendi possunt, verum etiam omnimodam certitudinem, tandem consequantur.

REFLEXIONS CRITIQUES SUR L'EMMEnologie de Mr. FREIND &c.

i. e.

ANIMADVERSIONES CRITICÆ IN FREINDII Tractatum de Fluxu Mensium, per TELLIERIUM, filium.

Lutetiæ Paris. 1731, 12.

Pagg. 94.

Inter plures de causa fluxus menstrui muliebris hypotheses, illa, quæ a sanguinis abundantia eundem derivat, & a celeberrimo Anglorum Medico, *Freindio*, in peculiari Tractatu illustrata, novisque argumentis confirmata est, suo jure præ ceteris huc usque eminuit. Quam etiam præsentis Schediasmatis Cl. Autor tanquam genuinam agnoscit, nihilque Cl. *Freindii* meri-

meritis derogat, quædam ſolum, circa modum, quo plethora menſes cieat, quæ naturæ rei magis convenire illi viſa ſunt, addenda ratus. Cl. enim *Freindius* in ea verſatur opinione, ac ſi ſanguis, mole ſua auctus, indeque majori virtute ſe ipſum movendi præditus, latera vaſorum non ſolum ultra conſuetam diametrum diſtendat, ſicque fibras eorum a ſe invicem divellendo vim eorum reſiſtendi inſigniter infringat, ſed etiam in eadem ſic debilitata majori impetu irruens, eadem plane a ſe invicem diſcedere, ſanguinique abundanti exitum concedere cogat. Hæc vero explicatio Cl. Autori inde potiſſimum minus congrua videtur, quod partim vis movendi in ſanguine nulla ſit, niſi quam ab oſcillatione vaſorum mutuatur, ſicque concipi nequeat, quomodo, vaſis debilitatis & ad vividiorem motum inidoneis, ſanguis tamen motum vehementiorem affectare, eademque disrumpere valeat: partim vero nulla ratione explicari queat, quomodo, (quod omnes tamen Medici uno ore fatentur, ipſeque Celeb. *Freindius* concedit,) plethora nimis increſcens ipſi menſium fluxui obicem ponere valeat, cum ex ejus hypotheſi, quo major ſit ſanguinis abundantis maſſa, eo majorem illa impetum in vaſa facere, ſicque effluxum ſanguinis promovere potius, quam retardare, debeat. Neque ſufficere ad hanc objectionem ſolvendam putat, quod Celeb. *Freindius* neutiquam ſolam plethoram ſuppreſſionem menſium cauſari putet, ſed lentorem potius inde in ſanguine genitum accuſet, unde per capillaria tranſire nequeat vaſa, ſicque obſtructione in his orta in majoribus hærere cogatur, quorum vero tunicæ robuſtiores impetui ejus ita reſiſtant, ut exitum ibi nullum invenire queant; ſiquidem eo ipſo, dum quantitas in his vaſis ſemper cumulatur, ea tandem ita diſtendi pateat, ut, licet valida ſatis, dehiſcant, atque ferocientem protrudant ſanguinem. Alium igitur, eumque magis naturalem, minorique, quam quod adeo frequens vaſorum ruptura minitetur, cum periculo conjunctum, ſibi placere modum Cl. Autor fatetur. Scilicet, cum major ſanguinis, quam ſine ſanitatis diſpendio ferri queat, copia in feminis generetur, atque ad uterina præcipue vaſa feratur, venæ vero uterinæ valvulis deſtitutæ, tantam ejus copiam, quantam recipere coguntur, revehere com-

commode nequeant, hincque ſanguini de novo accedenti reſiſtant, ille vero ab alio inſequente a tergo prematur; eundem vi vaſorum motrice, in vaſa lymphatica, quæ ceteroquin ſerum ſolum pro lubricanda uteri compage advehant, utpote minori reniſu prædita, protrudi, ſicque illa ultra diametrum naturalem ampliata, ſanguinem, in ſuos canales admiſſum, foras dimittere, arbitratur. Suppreſſionem vero a plethora nimia metuendam, a tono vaſorum ſanguiferorum ob nimiam repletionem languido, derivat, quia tunc temporis vis ad ſanguinem in lymphatica protrudendum requiſita, in illis, oneri ſuo ſuccumbentibus, deficiat. His poſitis fundamentis, reliqua Cl. *Freindii* capita brevi cenſura perſtringit, &, quæ ex ejus hypotheſi difficultates in ipſa quoque morborum ſanatione oriantur, oſtendit, dum v. g. in ſuppreſſione nunquam venæſectionem *Freindius* vi ſuæ hypotheſeos ſuadere poſſit; ſiquidem, quantum ſanguinis detrahas, tantum quoque vim vaſa rumpendi minui, ſicque ſuppreſſionem augeri, concludendum ſit; reclamante tamen experientia, ipſoque *Freindio* eam ſæpius in auxilium vocante. Hæc vero phænomena multo rectius, ſi ſententiam, a ſe propoſitam, amplectaris, ſolvi poſſe, docet. Quæ vero omnia huc transſcribere, inſtituti ratio prohibet, multoque rectius in ipſo Tractatu a Lectoribus harum rerum cupidis evolvi poterunt.

OBSERVATIONS MATHEMATIQUES, Aſtronomiques &c.

hoc eſt,

OBSERVATIONES MATHEMATICÆ, Aſtronomicæ, Geographicæ, Chronologicæ & Phyſicæ, partim ex antiquis Sinarum libris excerptæ, partim in India & China recens factæ, a Patribus Societatis Jeſu; quas in ordinem digeſſit & publicavit P. STEPHANUS SOUCIET, ex eadem Societate.

Tomus II;

Continens Hiſtoriam Aſtronomiæ Sinenſis, cum Diſſertationibus, Autore P. GAUBIL, ex eadem Societate.

Pari-

Parisiis, apud Rollinum, 1732, 4.
Alph. 2 pl. 4½, Tabb. æn. 3.

DE primo Tomo harum Observationum diximus in *Actis Anni 1730 p. 86*, nunc de secundo dicemus, proxime acturi de tertio, qui una cum secundo lucem adspexit. Continet secundus Historiam Astronomiæ Sinensis, adeoque egregium Historiæ literariæ monumentum, diu multumque ab Europæis desideratum. Recenset Cl. Editor difficultates, quas Autorem superare oportuit, antequam Historiam illam condere posset. Neque enim solum linguæ Sinensis & Tartaricæ valde gnarus, ac Astronomiæ Europæorum, tam veteris, quam recentioris, admodum peritus, inque omni calculo Astronomico versatissimus esse debet, qui libros Sinarum Astronomicos intelligere voluerit, verum ipsi etiam libri Astronomici Sinarum haud facile reperiri possunt, libri antiqui, sine omni ordine ac methodo digesti, plurimis historicis, moralibus, physicis, astrologicis, ubivis interspersis, citationibus & repetitionibus abundant, ac sæpissime difficile est, antiqua a novis, observationes a calculis, interpretationes Commentatorum modernorum a textu Autorum veterum, quos citant, vel explicant, distinguere, ita, ut Missionarii nonnulli pro observationibus Imperatorum *Yao & Chun* habuerint reflexiones Autorum, qui ultra ter mille annos post hos Principes vixere. Enimvero difficultates hactenus recensitæ tantummodo præliminares sunt. Eas ubi superare didiceris, plurimi libri Sinenses & Tartarici tibi legendi, hieroglyphica in iis obvia revelanda, innumeri discursus inutiles ac tædiosi ac sexcentæ chimeræ Astrologicæ sunt devorandæ, antequam reperire possis, quod ad veram Astronomiam spectat. Ab antiquissimis temporibus incipienda lectio est, & per singula secula continuanda; methodi diversæ cujuslibet Astronomi examinandæ; ex libris classicis, ex historia & Tractatibus Astronomicis omnes Epochæ colligendæ; observationes ab Imperii initio usque ad præsens tempus coacervandæ, & a suppositionibus atque calculis discernendæ; annorum diversæ formæ, quæ diversis temporibus obtinuere, distinguendæ; divisiones Constellationum diverso tempore diversæ addiscendæ, una cum nominibus diversis, ac ad nostras Constellationes reducen-

ducendæ; forma Calendarii sub qualibet Dynastia diversa determinanda; Cycli differentes, quibus diversis temporibus usi sunt, rite constituendi. Tot tantasque difficultates superavit R. P. *Gaubil*, ut Historiam Europæis daret Astronomiæ Sinensis, quæ curiositati eorum satisfaceret. Non tamen diffitetur, se plurimos textus fideliter traduxisse, quos non intelligit, & quos alteri cuidam *Cassino* explicandos relinquit. Historiam integram ut in compendium mittamus, instituti nostri ratio non fert. Suffecerit itaque notatu digniora hinc inde excerpere. Sinæ unanimiter confitentur, circa A. 480 ante Christum, Astronomiam prorsus fuisse neglectam, & paulo post perditam fuisse scientiam & calculum Astronomicum. A. 246 ante Chr. Imperator *Tsin-chi-hoang* libros Historiæ, libros classicos & Astronomicos, librumque classicum *y King* comburi jussit, non servatis, nisi Medicis, Astrologicis, & ad agriculturam spectantibus, ut adeo, si quis olim extitit Observationum Astronomicarum ac theoriæ Astronomicæ liber, nullus hodie amplius extet, nec nota amplius sit methodus computandi loca planetarum & fixarum, quam olim repererat Imperator *Yao*. A. 206 ante C. N. *Lieou Pany* imperare cœpit, qui cum successoribus suis Astronomiæ admodum favit, & Tribunal Mathematicum restauravit. A. 104 a C. N. *Sse-ma-tsien* plurima præcepta ad computandum loca planetarum, eclipses, conjunctiones & oppositiones, in ordinem redegit. In observando usi tunc temporis sunt instrumentis antiquis, ex orichalco factis, quorum diameter fuit duorum pedum quinque digitorum. Umbræ meridianæ observatæ sunt ope Gnomonis octo pedum, & stellarum transitus per Meridianum observati ope clepsydrarum, una cum longitudine dierum, mora planetarum super horizonte & crepusculis, tam matutinis, quam vespertinis. Parens illius Astronomi, *Sse-ma-tan*, erat Præses Tribunalis Historiæ. Annus erat 365 dierum, 6 horarum, & circulus dividebatur in 365 gradus & quartam unius partem. Motus Solis proprius diurnus habebatur unius istiusmodi gradus, & annus dividebatur in 24 *Tsieki* æquales. Anno 66 ante C. N. *Lieou-hin* Cursum integrum Astronomiæ conscripsit, cui nomen *San Tong*

Tong, seu trium Principiorum, dedit. Declinationem maximam Eclipticæ supponit 24°. Altitudinem Solis per calculum trigonometricum trianguli rectilinei ex umbra Gnomonis elicit. Motum fixarum proprium ignorat, nec non æquationes solares, lunares, ac planetarum. Illud autem inprimis memoratu dignum est, quod Epocha prorsus singulari utatur. Est ipsi nimirum Epocha primordialis momentum mediæ noctis, in quod incidit solstitium hibernum, conjunctio Solis & Lunæ atque Planetarum quinque inter se, & in quo Luna latitudine caret. Ab illa usque ad momentum mediæ noctis, quod fuit momentum solstitii hiberni & primum undecimæ Lunæ A. 104 ante C. N. supponitur spatium 143127 annorum solarium, qui 31 periodos 4917 annorum seu *Yuen* comprehendunt. Hanc Epocham postea imitati sunt alii, & spatium annorum solarium 2 vel 300000000 repererunt. Et hinc enatam esse putat Sinarum quorundam opinionem de ætate mundi, quam plurium millionum annorum solarium faciunt. Minime autem constat, num ante incendium librorum istiusmodi Epocha in usu fuerit. A. 99 post C. N. Imperator ex orichalco instrumentum magnum fieri curavit, ad observandum siderum motum respectu eclipticæ, atque tum primum observationes ad eclipticam referri cœperunt, cum antea tantummodo ad æquatorem fuissent relatæ. A. C. 164 *Tchang-heng* construxit Catalogum plus quam 2500 stellarum, sed qui intercidit. Idem usus esse fertur tubo in speculandis astris: qualis tamen fuerit, non describitur. Negat autem, quod A. 1650 Sina quidam asseruit, talem fuisse, quali hodie utuntur Astronomi Europæi. A 206 *Lieou-hong* & *Tsay-Yong* primi de æquationibus Lunæ locuti, quarum maximam fecere quinque graduum Sinensium. Agnovere etiam, quantitatem anni, quam nos *Julianam* vocamus, esse justa majorem. Tum etiam de principiis fixis eclipsium primum cogitare cœperunt: antea enim maxima pars Astronomorum sibi persuadebat, actiones bonas malasve Principum esse in causa, cur motus cœlestes sæpius immutentur, imo malas actiones Principum esse causas eclipsium & retrogradationis planetarum. Atque hac de causa

calculus eclipsium diu neglectus. Circa A. C. 284 *Kiang-ki* mensem Draconticum supposuit 27 d. 32 *ke* $16' 13''$, & *Yu-hi* primum de motu fixarum proprio locutus, quem fecit intra annos 50 unius gradus, paulo post *Ho-ching-tien* non nisi intra 100 annos solares unius gradus esse statuit, circa A. C. 443. Astronomus hic jussu Imperatoris construxit sphæram & globum prodigiosæ magnitudinis: erat enim intervallum unius gradus circuli maximi 5 linearum, quarum 10 efficiunt digitum, seu pedis partem decimam. Astronomi Sinarum fixam in ipso polo supposuerunt; sed *Tsou-tchong*, qui A. 460 solstitium hibernum ope gnomonis observavit, stellæ polaris motum diurnum primus detexit. Idem mensem Draconticum fecit 27 d. 5 h. $5' 34'' 30''' 48''''$. A. 550 *Tchang-tse-sin* dedit præcepta computandi parallaxin latitudinis Lunæ, initiumque, medium ac finem eclipsium, antea Sinis ignorata. Idem primus dedit tabulas æquationum ad supputandum loca planetarum. Circa A. 724 *Y-hang* motum fixarum intra annos 83 supposuit unius gradus, & multas observationes per totum imperium fieri curavit, locorumque latitudines determinavit. Motum Jovis multa cum eruditione examinavit, & ingentem quendam globum ex orichalco confecit, in quo ope rotarum, motu aquarum circumductarum, repræsentavit, motum proprium & communem Solis, Lunæ, & quinque Planetarum, conjunctiones & oppositiones, eclipses Solis & Lunæ, occultationes stellarum & planetarum, longitudinem dierum & noctium, altitudinem poli in urbe *Siganfou*, stellas super horizonte visas & infra eum latentes, horas nocturnas & diurnas. Cum prædixisset eclipses, quæ non comparuerunt; errorem defensurus, contendit, cœlum regulas motus ordinarias mutasse: quod subinde fieri, probavit inter alia ex eo, quod tempore *Tsiu* Sirius per Venerem fuerit eclipsatus, cui tamen 40 graduum latitudinem tribuit. Etsi autem phænomena alia extraordinaria eo fine cumulet, nullum tamen exemplum eclipsis extraordinariæ, seu in regulas impingentis, inter ea occurrit. Integrum cursum Astronomiæ condere intenderat, sed anno ætatis 45 mortuus, eum perficere non potuit. Methodum ejus computandi

di eclipses clarius explicavit A. 892 *Pien-kang*, in Tractatu de calculo conjunctionum & oppositionum ac de eclipsibus. Idem ingentem condidit Catalogum latitudinum & longitudinum locorum, sed qui non amplius extat. A. 996 Astronomus quidam examinavit Chronologiam Sinarum, & annum primum Imperatoris *Yao* fecit 2325 ante Christum. A. 1022 Imperator *Gin-tsong* plurimas impensas fecit in instrumenta Astronomica, & integrum Astronomiæ cursum scribi curavit. Sub Imperatore *Hoey-tsong*, qui A. 1101 imperare cœpit, conscriptus est liber, in quo de virtute communicativa magnetis & declinatione acus magneticæ, tanquam de re nota, loquitur Autor; quam etiam observare docuit ante adventum Jesuitarum in Chinam Princeps *Tching*, ex familia imperiali *Ming* oriundus, in Opere eximio, quod de Astronomia conscripsit. *Cheou-king* ope gnomonis 40 pedum Pekini solstitium hibernum observavit A. 1280 d. 14 Decembr. h. 1. 26′. 24″ post mediam noctem, habita ratione diametri solaris, cujus imago in plano horizontali apparebat. Hanc Epocham fecit realem, missis fictitiis, quibus ante ipsum usi fuerant Astronomi. Declinationem eclipticæ collegit 23° 33′ 40″ 17‴ vel 18‴. Latitudinem *Pekini* observavit 42 graduum Sinensium, hoc est, 41° 23′ 46″; distantiam stellæ polaris a polo 3 gr. Sin. Primus fuit Astronomorum Sinensium, cui Trigonometria sphærica cognita. Isto tempore motui fixarum unus gradus intra 71, 72, vel 70, annos tributus. Circa A. 1573 Princeps *Tching*, & *Hing-yun-lou*, Astronomus, maximis sumtibus ac laboribus Astronomiæ instaurandæ incubuerunt. Explicarunt methodum eclipses computandi, & maximam partem eclipsium, quarum in Astronomia Sinarum mentio fit, ad calculum revocarunt. Methodos veterum rigorose examinarunt, & inprimis Chronologiam Sinarum incudi subjecerunt. Fatetur Autor, Opera horum Autorum esse omnium optima, quæ sunt Sinis. Illo tempore Sinis per Missionarios innotuit Astronomia Europæorum, quæ causa fuit, cur religio in China Christiana introduci & conservari potuerit. Ab eo igitur tempore Astronomia Europæorum in Imperio Sinarum invaluit. Quoniam vero

jam

jam antea fuere exteri, qui Aſtronomiam exterorum Chinæ intulerunt, ideo Noſter quoque ea recenſet, quæ de his in Hiſtoria Sinarum memoriæ prodita leguntur. Hiſtoria omni abſoluta, ſequitur appendix, in qua Autor primum agit de Cyclis Sinarum, deinde explicat initium anni Sinarum, quem ultra 2200 annos ante Chriſtum natum Julianæ æqualem fecere, & quo in calculo Aſtronomico conſtanter uſi. Initium fuit olim in ſolſtitio hiberno, ab anno autem 205 ante Chriſtum usque in hodiernum diem idem cadit in primum diem Lunæ poſt ingreſſum ſolis in ſignum piſcium. Determinat latitudinem & longitudinem præcipuarum in Imperio urbium, motumque proprium fixarum. Agit deinde aliquot Diſſertationibus de eclipſibus ſolaribus, quæ maximi momenti ſunt in Chronologia Sinarum. In earum numero eſt, quæ contigit A. C. 31, d. 10 Maji in 16° ♉ 0′ 28″, & vulgo cum eclipſi miraculoſa confunditur, Chriſto patiente Hieroſolymis viſa, quod primi Miſſionarii, qui Aſtronomiæ ac linguæ rerumque Sinicarum nondum erant ſatis periti, per errorem ad hanc eclipſin applicarunt, quæ contra fidem hiſtoricam ſunt: id quod Noſter clariſſime oſtendit. Neque enim ſolum probat, Aſtronomiæ principiis repugnare, ut eclipſis illa cum miraculoſa Evangeliſtarum pro una eademque habeatur; verum etiam monſtrat, quod hiſtoricas quasdam circumſtantias non rite fuerint interpretati, & quæ de antiquiſſimis quibusdam eclipſibus in hiſtoria Sinarum commemorantur, contra fidem Chronologicam ad illam anni 31 poſt C. N. traxerint. E. gr. affirmant Miſſionarii nonnulli, eclipſin iſtam habitam fuiſſe pro ſigno, quod homo cœleſtis moriatur. Enimvero monet Noſter, hæc verba prolata fuiſſe occaſione eclipſeos, quæ ultra 600 annos ante C. N. contigit. Ad falſas interpretationes refert, quæ vulgo de Edictis Imperatoris occaſione illius eclipſeos circumferuntur. Conferri cum his poſſunt, quæ de hac eclipſi jam dicta ſunt in *Actis A. 1719 p. 206* & *ſeqq.* & *A. 1723 p. 524.*

PROBLEMA PARADOXUM GEOMETRIcum, propoſitum, eventualiterque, ſi nemo ejus ſolutionem

nem intra semestre spatium dederit, solvendum a JO. WILH. THEOD. LEICHNERO, Philos. Mag. & Dicasterior. Elector. Erfurdens. Adv. Ord.

REperit nonnemo, hyperbolæ & ellipseos, communi latere & recto & transverso gaudentium, eam esse communem affectionem, quod quædam recta R (denotante R aliquam ex 4 rectis, in hyperbola & ellipsi occurrentibus, abscissa nimirum, semiordinata, latere recto & latere transverso,) una cum tertia proportionali ad R atque quartam proportionalem ad tres R æquetur duplæ quartæ proportionali ad tres R, una cum quarta proportionali ad duas R & A, denotante A quartam proportionalem ad duas R & B, denotante B quartam proportionalem ad duas R & C, denotante C quartam proportionalem ad duas R & D, denotante D quartam proportionalem ad tres R. Invenire, quænam R seu quænam ex 4 supra nominatis rectis singulis locis assumenda sit, ut theoremati veritas constet. E.g. quænam sit illa prima recta R, quæ una cum tertia proportionali &c. æquetur &c. num abscissa, semiordinata, latus rectum vel demum latus transversum.

CATALOGUS BIBLIOTHECÆ THEOLOGICÆ Systematico-Criticus, in quo Libri Theologici, in Bibliotheca REIMMANNIANA exstantes, editi & inediti, in certas Classes digesti, qua fieri potuit solertia, enumerantur.

Hildesiæ, sumtu Ludolphi Schrœderi, 1731, 8.

Alph. 3 pl. 8.

SCopus hujus libri, testante inscriptione, in eo consistit, ut historicæ Bibliognosiæ opes aliquantulum augeantur, & Criticæ inopia, qua maxime premitur, his quasi drachmulis quibusdam quodammodo sublevetur. Drachmulas igitur in eo repræsentatas vides. Sed & aliquid amplius. In Præfatione exponitur fatum Bibliothecæ *Reimmannianæ*, quæ, A. 1710

maxima ex parte consumta, postea lætioribus incrementis refloruit. Inconsultum foret, Autore vivo, historiam illam ex Actis publicis, & fama privata ac publica, reddere auctiorem. Miramur inter hæc, Virum S. Rev. ante aliquot annos fervide scripsisse in conditores Ephemeridum literariarum, qui longe cautius & moderatius de scriptis *Reimmannianis* judicium tulerant, quam in hoc libello factum videmus. Verum succurrit hoc animo Autoris: quare in calce Præfationis, *in magnis*, inquit, *voluisse sat est. Et fortassis ipsa hæc mea imbecillitas conducet rei literariæ.* Ipse etiam suam judicandi rationem vocat *empiricam.* Quod vero putet, filios Musarum adhuc caruisse Systemate principiorum & regularum, quod ad peritiam judicandi de scriptis aliorum faciat; in eo indubie fallitur. Etenim ex professo Cel. *Wolfius* in *Philos. ration.* P. II Sect. 3 Cap. 4, 5, Systema ejusmodi condidit. Nec desunt libelli Logici, qui regulas in hunc finem attulerunt. Vaticinatur dein Autor, lectores in posterum conclamaturos: *Felix hic est Reimmanni abortus Criticus, qui Venerem Apelleam nobis procreavit.* Illustrat hoc ipsum lapsu primorum Parentum, quem *felicem* appellat, eo quod occasio fuerit mysterii redemtionis. At, duriorem hanc sententiam dudum a *Jo. Franc. Buddeo*, nunc beato, notatam merito fuisse, novimus. A controversia *Wolfiana* abstinet Autor, caussatus simultatem utriusque partis, si ipse foret neutrius. Verum ea ad libros Theologicos per sese non spectat. Communicat dein Autor locum, in quo elogium sui, ab *Uffenbachio*, Viro summo, profectum, habetur. Alibi quoque passim, uti verbi caussa p. 468 sq. laudes suas non præterit. Tantum ad Præfationem. Libellus ipse eam Theologiæ rationem videtur prætulisse, quam Autor suis utilissimam judicat. Apparet id ex encomiis, in *Spenerum*, *Breithauptium*, *Franckium*, similesque alios, ac eorum scripta, congestis, quibus nulla virgula censoria, more alias recepto, addita. Non refragamur. Sed lectores id fortassis improbabunt, *Buddeum* & *Walchium* inclementius fuisse habitos, *Jo. Christ. Colerum*, aliosque Theologos præstantes, labeculis fuisse vel videri adspersos. Dubitabunt proinde nonnulli,

qui

qui acta præteriti temporis norunt, Autorem ſine ira & ſtudio judicaſſe. Conſuevimus alias judicia noſtra in ſuſpenſo tenere. Sed in præſens eam nobis patere exiſtimamus libertatem, quam *Reimmannus* ſuo exemplo præivit & comprobavit. Requirimus igitur paſſim puritatem verborum & dictionis, interpunctionis accurationem, & moderationem a ſalibus verborum, audacius fodicantibus. Methodus nec ad partes Theologiæ, earumque diviſiones, nec ad Chronologiam quadrat. Sed hæc ſunt minoris momenti, perinde ac multi libelli, inibi recenſiti. Liber exhibet ſex Sectiones. In prima exſtant Capita quatuor; & ipſa inſcribitur de ſcriptis, ſpectantibus ad Hiſtoriam Theologiæ. Caput primum pertractationem ſiſtit de ſcriptoribus Theologiæ propædevticis. In ſecundo agitur de ſcriptoribus Hiſtoriæ Theologicæ. Tertio diſſeritur de ſcriptoribus Bibliothecarum Theologicarum. Quarto exponuntur ii, qui vitas Theologorum ſcripſerunt. Sectio ſecunda exhibet ſcriptores Theologiæ Exegeticæ, Patriſticæ, Confeſſionalis ſeu Symbolorum, Polemicæ, Henoticæ, Ethicæ ſeu Aſceticæ, Caſuiſticæ & Homileticæ ac Criticæ, Socinianæ, Magicæ, Paradoxicæ, Græcæ & Archæologicæ. Sectio tertia inſcripta eſt de ſcriptis, ſpectantibus ad Theologiam Judaicam. Quarta eſt de ſcriptis, ſpectantibus ad Theologiam Muhammedanam. Quinta facit ad Theologiam Ethnicam. Sexta & ultima indicat ſcriptores Atheiſticos & Anti-Atheiſticos. Non eſt, quod hic invenire tentes hiſtoriam cujusque libri externam & internam. Multorum libellorum nudi apponuntur tituli ſeu indices. Judicia aliquot ex Præfationibus hauſta. Sunt, quæ contradictione laborant. Ita p. 177 *Jo. Wilh. Peterſen* dicitur *vir doctus ſane, & pius & modeſtus, ſed credulus nimium & ſuperſtitioſus, & novarum rerum cupidus.* Sunt, quæ injurias fere ſpirant. Ita *Jo. Georg. Pertſchio*, Syndico nunc Reipublicæ Hildeſienſis egregio, ob libellum, *de Jure der Beichtſtühle und des Kirchenbannes*, p. 706 tribuitur *αβλεψία, ασυλλογιςία, παραδοξοφιλία, vernilitas etiam, mordacitas, petulantia, temeritas, & manifeſtum contradicendi, novaturiendi, & inclareſcendi, ſtudium.* Sed inſunt tamen, quæ alibi vix invene-

 ris.

ris. Dabimus eorum nonnulla, & ea rariora. *Diodatus* dicitur fuiſſe Pontificius p. 207. Additur, *Matthiam d' Erberg* primum fuiſſe Autorem e Proteſtantibus, qui ſacram Scripturam V. & N. T. in linguam Italicam traduxerit. Docet Autor p. 515 cum *Dallæo*, imagines ante ſeculum IV poſt C. N. in Eccleſia fuiſſe nullas. Contrarium vero fit veroſimillimum ex *Lactantii* libro *de mortibus perſecutorum* Cap. 12, *Irenæo contra hæreſes* Cap. 14, & aliis. *Juriæum*, egreſſum annos 64 ætatis, vertigine per integrum quinquennium infeſtatum fuiſ-
p. 12. ſe, ideoque ſe abdicaſſe munere Eccleſiaſtico, hic docemur.
Autor Analyſin & Chronotaxin Apocalypticam *Coccejanorum*,
13. & ſpeciatim *Campegii Vitringæ*, rejicit, quippe in qua parum
ſit gravitatis, multum varietatis. Subdit tandem, eam ventis
14. omnibus eſſe obnoxiam. *Ludovici Cappelli Hiſtoriam Apoſtolicam* vocat paradoxicam, eo quoque nomine, quod in ea p. 109 doceatur, puncta Ebraica demum circa annum Chriſti 500 eſſe excogitata. Sed eadem ſententia fuit *Lutheri*. *Saubertus* in *Operibus poſthumis*, a *Jo. Fabricio* editis, p. 1, 2, loca attulit. Si quis ſtatuat, ante puncta vocalia, quibus nunc utimur, ſigna exſtitiſſe ejusdem poteſtatis, ſed minus commodæ ſcriptionis, is paradoxum evitat. Autor *Richardo Simonio*
16. id vitio vertit, quod *Criticismum* inducere conatus ſit in Exegeſin ſacræ Scripturæ. De *Richardi Simonii Hiſtoria critica V. T.* & *Hiſtoire critique du Text du nouveau Teſtament*, afferuntur judicia exquiſita. Pergit porro Vir Reverendus, *Herm.*
19. *von der Hardt* ſcripſiſſe *Commentarium in Jobum MStum*, in
quo hiſtoriam Jobi convertere in parabolam laboret, & univerſam Geographiam labefactet. Notat idem, neminem fere
20. dediſſe *hiſtoriam Prophetarum*, vix aliquem tentaſſe, nedum
abſolviſſe. Præſtarunt tamen multum *Vitringa*, *Prideaux*, & *Buddeus* in Hiſt. Eccl. V. T. Docemur porro, *Jo. Wolfg. Jägerum* ſcripſiſſe Diſſertationem *de Labadismo*, cum is deſtitutus
23. tamen fuerit ſcriptis *Joannis de Labadie*. *Antonio de Dale* dica ideo impingitur, quod hiſtoriam Evangeliſtarum eodem
24. loco habuiſſe videatur, ac *Ariſteæ* fabulam. Sed de verbo
ſcripto canonico Fanatici & Mennonitæ ſentiunt eadem, quæ

repe-

repetiit ac distinctius exposuit *Dalius*. *Jacobi Gotfriedi Historia Augustanæ Confessionis* recte tribuitur *Timotheo Kirchnero, Nicolao Selneccero*, & *Martino Chemnitio*, autoribus, quorum tractationem, ex Actis publicis & tabulariis abditissimis conscriptam Germanice, *Gotfridus* in Latinum convertit. Meminit Autor etiam *Actorum* suorum *publicorum ad Historiam Ecclesiasticam Magdeburgensem, speciatim Formulæ Concordiæ, spectantium, MStorum*: & monet, *Acta Synodi Dordracenæ* prodiisse quidem Hanoviæ 1620, 4. sed plerisque, momentum singulare trahentibus, omissis, quæ in *Joannis Henrici Hottingeri* manibus fuerint versata. Mirandum, *Jo. Barthold. Niemeierum* adhuc A. 1693 Apostolos ipsos habuisse pro autoribus compositionis Symboli Apostolici, & id pro corpore totius doctrinæ Christianæ reputasse. *Jo. Franc. Buddeum*, Noster existimat, secutum esse in *Commentatione de Origine Socinianismi ab Ecclesiæ emendatione non repetenda* & *Joannem Mollerum* & *Petrum Zornium*. De libro: *Ausführliche Beschreibung des Unfugs derer Pietisten*, A. 1693, 4, sine loci mentione, evulgato, & satis raro, commemoratur unum & alterum. Autor ejus dicitur fuisse *Jo. Ben. Carpzovius*, cui materiam suppeditaverit *Christianus Genschius*, bibliopola Halberstadiensis, amicus illius intimus, & Pietistarum hostis infensissimus. *Bartholomæus Germonius* scripsit *de veteribus Hæreticis Codicum Ecclesiasticorum corruptoribus*. Noster sententiam ei tribuit hanc, Hæreticos adulterasse scripta V. & N. T. Verum *Germonius* p. 30 sqq. fatetur, Judæos Ebræum contextum haud falsasse. *Controversiæ memorabilis inter Paulum V & Venetos acta & scripta* 1607 *Reimmannus* possidet, Opus rarum, & cujus momenta potiora *Jo. Dallæus* L. 1 de Usu patrum Cap. 3 n. 45 sq. recitat. Ipse putat, Consultationem *Jo. Laur. Moshemii* de autoritate Concilii Dordraceni fuisse inscribendam de *iniquitate & ambiguitate Concilii Dordraceni*; Autorem ex *Limborchii Historia Vitæ Simonis Episcopii* egregie profecisse; nimium fere esse in excusandis & defendendis Remonstrantibus; vix quicquam juvari distinctione isthac pervulgata inter Remonstrantes priores & posteriores. Si vero *Confessionem* sive *Declarationem*

(Margin: p. 27. — 28. — 38 sq. — 40. — 41. — 46. — 53. — 55. — 56 sq.)

*ſententiæ paſtorum, qui in fœderato Belgio Remonſtrantes vo-
cantur, ſuper præcipuis articulis religionis Chriſtianæ, Har-
derwici* 1622, 4, emiſſam, inſpicimus, & recentiorum Remon-
ſtrantium opiniones cum ea contendimus, omnino diſtinctio
p. 67. illa locum habet. Animadvertimus porro, Rev. *Reimman-
num* in ea eſſe opinione, quod fidem *Ariſteæ* de translatione
LXX primus in dubium revocaverit *Ludovicus Vives*: & id
71. deſiderare in Ven. *Jo. Georg. Walchii Commentatione de
Concilio Lateranenſi*, quod ab hoc nec præſtari nec ſperari de-
bebat, ſcilicet omiſſa eſſe Patrum arcana conſilia, partium ſtudia,
74 ſq. fraudesque dolosque. Ignoramus, num illud digno argumen-
to evinci poſſit, Theologiam ſcholaſticam a Philoſophia, Scho-
75. laſticorum ævo, haud fuiſſe deſtinctam. De *Chriſtiani Ger-
beri Hiſtoria der Wiedergebohrnen*, encomiis præmiſſis, id fer-
tur judicii a Noſtro, quod rationem colligendi & judicandi de
regenitis & regeneratione adhibuerit, qua plus interdum eſt in
81. concluſione, quam fuit in præmiſſis. Fata *Hiſtoriæ literariæ
ſcriptorum Eccleſiaſticorum Guilielmi Cavei* ſuccincte & hiſtori-
84. ce delineantur. *Trithemii* Operibus meritum encomium judi-
87. ciumque expromitur. *Poſſevini* error notatus, qui in *Bi-
liotheca ſelecta* Lib. 12 Cap. 44 *Kyranidem* ſeu Alcoranum pro
89. obſcuro Autore habuerat. Ab eodem oſtenditur cenſore, *Ou-
dinum* ex Cel. *Fabricii Bibliotheca Græca* Vol. VI p. 784 ea,
90. quæ de *Heliodoro* attulit, deſumſiſſe. Id vero vix veroſimile
fit, A. 493 primum a Gelaſio P. in Romano Concilio confectum
eſſe librorum prohibitorum indicem, exſtantem in Jur. Can.
P. I Decreti Diſt. 15. Quis enim neſcit Edictum *Theodoſii &
93. Valentiniani*, A. 449 ſancitum? *Fr. Jo. Mariæ Braſichelli To-
mus I librorum expurgandorum, index* ipſe, in indicem libro-
rum prohibendorum eſt relatus; Tomus II ſtatim in herbis
95. exſtinctus. *Jo. Dallæus* in libro de *Uſu patrum* adverſa-
rios egregie confudiſſe, ſed Chriſtianæ religioni parum conſu-
112 ſq. luiſſe, dicitur. In manes *Buddei* Autor omnino videtur acri-
118. or, quam plerisque juſtum videbitur. *Klemmium* habet pro
eo, qui primus conſiliis irenicis occaſionem dederit, quibus no-
114. ſtra Eccleſia ab A. 1719 ad 1724 laboravit, quippe quæ per id
tem-

tempus plus quam 200 scripta ultro citroque edita vidit. Pri-
mum *Indicem expurgatorium* A. 1609 Argentorati in 8 pro- p. 121.
diisse, docet; traditque, (sed quis est, cui non cognitum
dudum fuerit,) *A. Clarmundum* esse fictum nomen, 127.
sub quo lateat M. *Joannes Christophorus Rüdigerus*, Dres-
densis. Rarissimus est *Catalogus Hæreticorum Romæ confla-* 144.
tus A. 1559, *recusus cum annotationibus Pauli Petri Vergerii*
Pfortzhemii 1560, 8. Mirandum, Episcopos plures & Cardi-
nales, ac ipsum *Æneam*, in eo turbæ Hæreticorum insertos es-
se; *Erasmicum* novum Testamentum, a Leone X probatum,
in Indices librorum prohibitorum rejectum; librosque mul-
tos, a Theologico foro plane alienos, damnatis annumerandum.
Dilaudat Noster scripta *Jo. Andr. Schmidii* & *Jo. Georg. Leuck-
feldii.* Ab illo enim muneri Ecclesiastico Hildesiensi com-
mendatus; ab hoc valde amatus est. Incidimus hinc in *Tang-* 157 sq.
mari Presbyteri Vitam Bernwardi, Episcopi Hildesiensis, quæ
A. 1540 & 1541 in vernaculam inferioris Saxoniæ conversa est.
In hoc libello aliquid humani Autor passus est. Mentionem
loci omitti, scribit. Sed ea elucet ex fine libelli: *gedruckt by
Jaspar van Gennep, im Iar uns heren*, M. D.XLI. Credit ad hæc,
God. Guil. Leibnitium, qui Latinum contextum cum translatio-
ne Saxonica contulit, editione usum esse, quæ ab hac discrepet,
locupletata quippe in Bernwardi miraculis enarrandis. Verum
id secus sese habet. Apud *Leibnitium* enim Tom. I Script.
Brunsv. p. 465 sqq. multa recensentur miracula Bernwardi, quæ
ab hac editione plane exulant. *Canonisatio & translatio S.
Berwardi*, quam *Leibnitius* exhibuit l. c. p. 469 sqq. hic ad
verbum translata legitur, tantum abest, ut, quod contendit
Reimmannus, in Saxonica interpretatione reddita sit auctior.
Cum idem *Christ. Aug. Heumanni*, Collegæ nostri Reverendi & 330.
Celeberrimi, *Lutherum Apocalypticum* dijudicat, communem &
receptam sententiam de sensu Apocalypseos vocat hypothesin,
eique substituit paradoxum illud dogma exegeticum, Apoca-
lypsin esse prænuntiationem pœnæ divinæ, septem Ecclesiis
Asiaticis infligendæ, si perrexerint dissimulare pravitatem ac
pietatem simulare. Vix est probabile, serio id a quoquam sta-
tui posse, cum libris canonicis, ex consensu ultimæ antiqui-

tatis

tatis Christianæ, universalior finis sit præfinitus. Dolemus, Autorem veritatem somnii Friderici sapientis ex charta, ante centum annos excusa, comprobare. Veritas enim historica
p. 1037. firmioribus fulcienda videtur documentis. Autor *rationem*
1077. a *reliquiis imaginis divinæ* separat. Quare *Hardtiana* scripta numeret in atheisticis & anti-atheisticis, rationem non
1084. videmus, licet eis calculum non adjiciamus. Nec apparet causa, cur controversiæ suæ de voce *collimare* mentionem faciat. Librum de tribus Impostoribus non exstare, immerito idem dubitat. Nequaquam tamen negamus, majores esse hisce notas alias Autoris. Deprehendimus enim hic libros raros, historiam librariam alibi vix quærendam, & judicia sæpius limatissima. Comprecamur igitur ei valetudinem integram, ut telam cœptam placide queat pertexere, quæ certe inserviet βιβλιογνωσίᾳ & exacuendis aliorum judiciis.

EDUARDI LEIGHII, A. M. IN UNIVERsum Novum Testamentum Annotationes Philologicæ & Theologicæ; ex Anglico sermone in Latinum transtulit THEODORUS ARNOLDI.

Lipsiæ, sumtu Wolfgangi Deer, 1732, 8 maj.
Alph. 2 pl. 8.

PRidem inter Angliæ Philologos sacros, qui superiori seculo in mortalium numero habiti sunt, celebratum fuit nomen *Eduardi Leighii.* Natus is in Comitatus Leicestriensis quodam oppido Shawell, die 24 Martii A. 1602. Studia posthæc Oxonii coluit gnaviter, & Magistri titulum, diligentiæ præstitæ præmium, A. 1621 reportavit. Peragrata in juvenili ætate literarum causa Gallia, cum Angliam repetiisset, civilem statum sub Carolo I Rege misere turbatum reperit. Sed hoc idem ipsi in fortunam cessit. Quod enim nobili genere editus, optimarum artium studiis probe excultus, & ad hæc *Presbyterianorum*, qui vocantur, partibus addictus esset, locum inter Parlamenti proceres statim sub finem A. 1641 obtinuit. Mox & ipsi sedes cum *Joanne Seldeno* in Senaculo inferiori, *the Com-*

Common-House nuncupato, aſſignata, & paulo poſt chiliadis militum, Parlamenti ſtipendia merentium, præfectura credita fuit. Duravit hoc ſtatu ad A. 1648 vergentem, quo tempore ipſum commune carceris fatum, licet honeſtioris, utpote nobilem, ſubire oportuit, Cromwellii juſſu, cum omnibus illis, qui *Protectorem* hunc regno proficuum agnoſcere detrectaverant. Hoc poſt duodecim fere annos integros exactos a Carolo II Rege reſtituto liberatus, priſtinoque in ſuprema Curia loco donatus, quod ſuperfuit vitæ ad d. 11 usque Junii A. 1671 placide tranſegit, quo nempe gravatus annis reliquit inferos. Non diſſimile omnino veri eſt, ex quindecim ſcriptis varii argumenti, quæ in poſteritatis uſum is compoſuit, potiorem partem in carcere ab illo fuiſſe elaboratam atque digeſtam. De his minimum *in Novi Fœderis libros Commentariis* illud ex temporis ratione ſtatuendum videtur Collegæ noſtro, *Joanni Georgio Lottero*, ordinis Philoſophici apud hanc Academiam Aſſeſſori, & Societati Regiæ Scientiarum Berolinenſi adſcripto; qui precibus Interpretis, *Arnoldi*, amici ſui, hoc dedit, ut Latinæ huic verſioni Præfationem, qua de vita, fatis & ſcriptis *Leighii* jucunde exponitur, verumque univerſi laboris pretium definitur, præmitteret. Sententiæ autem ipſius ſumma de iſto opere huc redit propemodum: plurimam induſtriam adhibuiſſe *Leighium* in concinnandis diſponendisque præſtantiſſimis S. Scripturæ interpretum, aliorumque Autorum, unde lux aliqua oriri poteſt textui, cogitatis, qui nempe ante ipſum ſcriptis inclaruerunt; atque hac ipſa re ſe adeo citra omnes partium dividias conſtitutum demonſtraviſſe, ut, cum ipſe Reformatorum fidei formulam alias cupidiſſime amplectatur, noſtratium tamen æque ac Pontificiorum eximie dicta tam libenter ac fideliter adoptaverit, quam ſui gregis hominum quorumcunque: *Arnoldum* vero, Interpretis munia ſtrenue atque diligenter obiiſſe; librum ipſum denique ſacræ Exegeſeos ſtudioſis quam utiliſſimum poſſe exiſtere.

NUMI SINGULARES, SIVE VARII GEneris Numismata rariora, quorum apud curioſos ex Hi-

ſtoria quadam jucunda ſive fabula, tum etiam ex nota quadam peculiari pretium eſſe conſuevit, unde & præter alia in Gazophylaciis aſſervantur. Collegit atque deſcripſit D. JO. CHRISTIANUS KUNDMANN, Medicus Uratislavienſis, & Acad. Imper. Natur. Curioſ. Collega.

Uratisl. & Lipſiæ, apud Mich. Hubert, 1731, 4.
Plag. 19.

PRomiſerat Autor Clariſſ. cum A. 1726 *Promtuarium* ſuum *rerum naturalium & artificialium Uratislavienſium* vulgaret, elaboraturum ſe per vices argumenta quædam rariora, aut plane non, aut perperam, publicis ſcriptis hactenus pertractata, eorumque hic primum, *Numos* nempe *ſingulares*, lectorum voluptati exhibet. Novis interim rurſus in Præfatione promiſſis fidem ſuam eruditæ civitati obſtringit, & exſpectari abs ſe itidem jubet *de Monetis gentium Orientalium*, quarum eximium apparatum ſervat, Commentarium; *Supplementum* ad defuncti *Godofredi Dewerdeckii Sileſiam Numismaticam; Examen foſſilium & lapidum figuratorum quorundam notabilium; Obſervationes Phyſicas & Medicas ſelectas*; & plura adhuc alia. Hæc dum prodire in lucem poſſint, fruamur licet interim his numis, quos variis atque jucundis obſervationibus Vir eruditus illuſtravit. Nos quædam prægustus gratia hinc inde delibabimus. Ita veniunt in hunc cenſum numismata, quæ caſus aut artificis error, numerorum ſignis ac literis inverſis, nobilitavit; v. c. Thalerus quidam abs Guilielmo, Oraniæ Principe & poſt Angliæ Rege, cuſus A. 1652, in quo ſecundarii numeri nota (2) obverſa deprehenditur; qua re indigitatum ſibi perſuaſerunt ſimpliciores, morte obiturum illum Principem anno novi ſeculi ſecundo, ætatis 52. Servat Autor florenum Gallicum, A. 1690 percuſſum, in quo decidens Regis Ludovici XIV capiti corona Regia conſpicitur; ipſe Rex autem iſto tempore Delphino filio Romanam imponere irrito conatu ſatagebat. Alius numus eundem Ludovicum cum myſtace repræſentat, quem tamen nunquam geſtavit.

ſtavit. Legas hic porro de Thalero Philippi, Haſſiæ Landgravii, cum Epigrammate: *Beſſer Land und Leut verlohren &c.* de alio Chriſtiani Ducis Brunſuicenſis & Epiſcopi Halberſtad. lemmate: *Gottes Freund, der Pfaffen Feind;* atque id genus aliis, jucunde expoſitum. Inter numos, quibus mortalium quorundam credulitas ac ſuperſtitio inſigne pretium impoſuit, præcipuus fere habetur Comitum ille Mansfeldenſium, vernacule *St. Georgen-Thaler*. Occurrunt etiam varia annotamenta de nummis tempeſtate calamitoſa, v. c. belli tricennalis, ex cupro, ſtanno, charta, & alia materia ignobiliori, cuſis; tum & alia, quibus plurima lux rei monetariæ univerſim commodatur. Exploduntur mox fabulæ in vulgus ſparſæ, e. g. de Thalero Hungarico, in quo Maria, Ludovici Regis uxor, *Equa Hungariæ* appellata perhibetur; de numis, genitali membro, mox virili, mox muliebri, inſignibus, κ.τ.λ. Concluditur disquiſitione de numis Chymicis & Magicis.

DOCTRINA POLYCARPI DE SCRIPTURA ſacra, expoſita a JAC. HENR. BALTHASARE, SS. Theol. D. & Prof. Ord. Conſiſtorii Regii Aſſeſſore, & ad ædem S. Jacobi Paſtore.

Gryphiswaldiæ, proſtat in officina libraria Jacobi Löfleri, 1731, 4. Pl. 3½.

Conſilium cepit S. Rev. Autor viros eruditos, qui ex ſcriptis *Clementis Romani*, *Tertulliani*, *Irenæi*, *Auguſtini*, *Cyrilli Hieroſ. Chryſoſtomi*, *Bernhardi*, aliorumque, præcipua fidei Chriſtianæ dogmata collegerunt, imitandi, & *Polycarpi*, viri Apoſtolici, cum doctrina Eccleſiæ noſtræ Catholica conſenſum aliquot Diſſertationibus exponendi. Hac mente ejusdem hodieque reliquam *ad Philippenſes* Epiſtolam evolvere decrevit, *Irenæum* atque celeberrimam *Smyrnenſium* Epiſtolam interdum, exigente nimirum neceſſitate, in auxilium vocaturus. In hac igitur prima Diſſertatione, quid de Sacra Scriptura viſum olim fuerit *Polycarpo*, cum cura exploratur.

ratur. Continet hæc quædam Scripturæ nomine ab eo uſurpata, ejusdem agnitam θεοπνευςίαν, libros Biblicos, quos excitavit, verba & Scripturæ, quæ allegavit, oracula. Licet unum alterumque ex *Tobiæ* libro attulerit comma; inde tamen nondum ſequitur, hunc ab ipſo inter canonicos fuiſſe numeratum. Faſſus eſt *Polycarpus*, ac præ ſe tulit, Scripturam canonicam eſſe principium ac normam cultus divini, eandemque omnis erroris expertem ac perfectam. Admiſit ille quidem traditiones, non vero ἀγράφους, ſed ἐγγράφους, id quod notiſſima illa *Irenæi* ad *Florinum* Epiſtola, quam *Euſebius* reliquit, diſerte probat. Non erubuit ſuo is tempore docere, lectionem ſacrarum literarum laicis etiam concedendam. Sicut vero uſum & efficaciam Scripturæ omnibus commendavit modis; ita, ne quis ea turpiter abuteretur, ſtudioſiſſime cavit. Atque hac ratione potiora primæ hujus ſcriptionis Academicæ momenta communicavimus, cetera *Polycarpi* dogmata, ex ipſis illuſtris viri ſcriptis collecta, cupide expectantes.

ELOGIUM
JOANNIS SCHMIDII,
THEOLOGI LIPSIENSIS.

QUo æquius eſt, virorum de literis præclare meritorum ſanctam nobis haberi & religioſe coli memoriam, resque ab iis laudabiliter publicoque geſtas commodo poſteris narrari; hoc magis noſtrarum eſſe judicamus partium, quanto honore proſequamur pios manes *Joannis Schmidii*, Theologi integerrimi, & purioris doctrinæ laude per omnem vitam celebratiſſimi, ſuperiore anno pridie Calend. Junii evocati ad Superos, qui non ſolum ad Academiæ hujus florem multum attulit laboribus ſuis, ſed has ipſas etiam muſas noſtras per complures annos adjuvit diligenter ornavitque egregie, publicis his quaſi tabulis teſtatum facere. Memores itaque eorum, quæ Vir ille bonus & eximius ad noſtrum olim decus contulit, & grati animi quoddam poſituri monumentum, ejus, ut aliorum olim, vitam omnem & in literas merita jam ſcriptura brevi & noſtro accommodata inſtituto perſequemur. Patria ei fuit ipſa Sileſiæ civitas primaria, Uratislavia, in qua edi-

editus in hanc lucem d. 14 Calend. Septembris A. 1649, patremque nactus est *Joannem Schmidium*, civem bonum, & in arte versantem, quæ tractare lintea usibusque docet hominum accommodare. Præclare in eo fortunæ filii, si quam postea secundam expertus est, prospexit pater, quod, explorato puerili ingenio molli & ad nobiliora apto studia, non suis eum linteis mancipavit, sed bonis musis consecravit, & probatæ doctrinæ fideique commendavit præceptoribus. Prima Noster adolescentiæ tirocinia posuit in Lyceo patrio, quod S. Elisabethæ sacrum est, ubi primum in disciplinam datus inferioris subsellii doctorum, *Sartorii* & *Wendii*, postea ad altiora progressus, in elegantioribus literis *Martini Hanckii*, *Jo. Gebhardi*, & *Eliæ Majoris*, scholæ Rectoris, in Theologicis vero & linguarum Orientalium studiis, *Andreæ Acoluthi* & *Adami Ezleri* præceptis, magno, quod ipse sæpius professus est, cum suo fructu, usus est. Inde, liberaliori doctrina perpolitus atque confirmatus, Lipsiam abiit, &, fasces Academiæ regente tum *Jo. Oleario*, hanc velut officinam ingressus est, in qua felicissimi ingenii multiplices explicaret virtutes, & per omne vitæ tempus suam exerceret industriam. Philosophiæ primum daturus operam, ab ore doctorum, quos habuit Academia nostra, celeberrimorum pependit, *Thomasii*, *Menckenii*, *Felleri*, *Rechenbergii*, *Cypriani*, *Carpzovii*, *Olearii*, &, quem omnium maxime coluit, *Val. Alberti*; deinde, consilio haud præpostero ad Theologiam conversus, optimos studiorum moderatores habuit *Kromayerum*, *Mœbium*, *Rappoltum*, & præ ceteris *Scherzerum*, cujus viri eruditionem summam & in cœlestem doctrinam merita tanti semper ab eo æstimata recordamur, ut, quoties in ejus memoriam incideret, non nisi nudato capite insignes ejus laudes prædicaret. Jamque studii in literis positi publica editurus documenta, & ad majora sibi iter paraturus, primam A. 1669 in Philosophia lauream cepit, quam Dissertationibus tribus publicis ornavit, prima, *de Quæstione: Quomodo elementa sint in mixto*, altera in *Epistolam* quandam *Dominicalem*, tertia denique, *de Anno*, moderantibus certamen M. *Mœrbitzio*, L. *Oleario*, & M. *Friderici*. Quibus lau-

laudabiliter confectis, A. 1670 supremos in Philosophia honores consecutus est; quos ut datos sibi merenti ostenderet, brevi tempore post *de Deo, ut trino, ex principiis Philosophicis non demonstrabili*, &, quas pro Loco vocant, binas alias, *de Angelis ex principiis Philosophicis non demonstrabilibus*, & *de Animæ rationalis immortalitate, ex principiis Philosophicis non demonstrabili*, eruditas Dissertationes e cathedra defendit. Respondentis etiam munus obiit in duabus Dissertationibus *Anti-Socinianis*, quibus *Scherzerus* præsidebat, & in alia solenniori *Val. Alberti*, in Collegio Theologorum locum occupaturi. Ab illo tempore arenam Academicam subiit sæpissime, & Disputationes, quæ, moderante eo, in cathedram, sive Philosophicam, sive Theologicam, sunt productæ, septuaginta numerantur. Quas etsi hic recensere singulas, nec locus ferat, nec instituti nostri ratio; sunt tamen in iis nonnullæ sive argumenti delectu, sive tractationis elegantia, tam commendabiles, ut, omni earum commemoratione abstinere, nefas videatur. Præcipuas earum judicamus illas, *de Jure majestatis circa onera publica, de Fatalitate nominum propriorum, de Fatalitate temporum, de Jure hominum in bruta, de Moralitate ludorum scenicorum, de peccato originis a gentilibus ignorato, de Reverentia erga senes, de Quartadecimanis, de Potus moralitate, de Proverbiis falsiverbiis, de Percussoribus, de Vivisepultura, de Pseydoprincipibus, de Palinodia eruditorum, de Statua Hæmorrhousæ, de Coronis, earumque in sacrificiis usu, de Habitu & insignibus Apostolorum sacerdotalibus, de Usu vestium albarum, de Cinerum in sacris usu, de Gymnosophistis, de Puccio in Naturalistis & Indifferentistis redivivo, de Probatione rerum dubiarum per aquam facta, de Combustione librorum hæreticorum, de Novis quorundam Batavorum de morte temporali hypothesibus, de Multiplici Christi in cœlos adscensione, contra Whistonum, de Ministro Ecclesiæ corpore vitioso*, denique *de Jubilæis, maxime Evangelico-Lutheranis*. Ad publica hæc acquisitæ eruditionis specimina privata adjunxit, operamque dedit, ut ex institutione sua redundare aliquis in juventutem fru-

fructus posset. Philosophiam, non sine plausu audientium, complures annos docuit; cumque ad eloquentiam, quam fore sibi olim fructuosissimam felici augurio providerat, a teneris appulisset animum, artis hujus usu juvenum quorundam, qui magnam postea eloquentiæ laudem & meritorum famam consecuti sunt, ingenia exercitare cœpit privato Collegio, cujus successus postea tam secundi fuerunt, ut ad semiseculi ætatem eo ipso, quo diem obiit Noster, anno accesserit. Nec sua nobilissimis his laboribus merces defuit; quandoquidem a primis initiis ad supremos Noster honorum, quos Academia dare solet, gradus adscendit. A. 1679, ad cœlestem vitam evocato *Godofr. Schiltero*, Jurium Professore, vacuum in Collegio, quod B. Mariæ Virgini sacrum habetur, locum occupavit. Philosophorum ordo socium sibi A. 1693 adjunxit, & anno subsequenti munus eloquentiam docendi publicum, quo functus olim fuerat *Jac. Thomasius*, datum ei fuit administrandum. Quibus honoribus ne quid splendoris externi deesset, A. 1685, edita *de Victoria Christi gloriosa ad Coloss. II, 15*, Dissertatione, lauream in Theologia doctoralem petendi licentiam, laureamque ipsam A. 1699, nova cum eruditis communicata *de Multiplici animarum in corpora reditu, contra Autorem Anonymum Tractatus Seder-Olam*, Dissertatione, impetravit. Cumque ab eo tempore, quam sit doctrinæ cœlestis gnarus ipse, multis modis testatum faceret, factum hinc est, ut anno post ipsa ei Theologiam extra ordinem docendi adderetur provincia, & A. 1716, juris sacri dicundi causa, in Senatum reciperetur, qui Lipsiæ congregatur, Ecclesiasticum. His, ut solet in Academiis, alia deinde munera accessere diversis temporibus; quale est *Ephori Alumnorum Electoralium, Decemviri, Decani & Procancellarii* in Philosophorum Collegio. Gubernacula Reipublicæ Academicæ, id quod paucis, & forsan nulli, ante eum contigit, octies tractavit, &, quod multi, si contingeret ipsis, in felicitate summa ponerent, ad eam pervenit senectutem, ut octo annos continuos doctorum hujus Academiæ primus fuerit. Libri ab eo editi, quod scimus, nulli exstant, nisi quod *Ad. Scherzeri*, Theologi integerrimi, *Collegium Antical-*

ticalvinianum primus, commodo juventutis, ſacris literis deditæ, in conſpectum eruditorum produxit, poſtea quadraginta certaminibus publicis ſtrenue ab ipſo propugnatum. Diſſertationes vero Academicas, ut diximus, complures ſcripſit, easque ſingulas, quæ legantur, perdignas. Ceterum, quanta ejus fuerit in judicando vis & perſpicacitas, quanta in docendo perſpicuitas & ſolertia, quanta bonarum rerum & doctrinæ in diſſerendo ac diſputando copia, quanta ingenii ſubtilitas ac vehementia, quotquot eum olim docentem audierunt, uno ore fatentur omnes. Quæ hoc majorem ei penes omnes admirationem exiſtimationemque conciliarunt, quo elegantiores comites habebant multas virtutes animi, inſignes profecto, &, ſi in quoquam alio, in Theologo certe admodum conſpicuas ac laudabiles. Deum pie coluit per omnem vitam, & ad ejus gloriam referri voluit, quicquid bene ipſe laudabiliterque ageret; neque tamen hanc religionem ineptæ ſuperſtitionis maculis contaminari unquam paſſus eſt, ſed ſua Deo, ſua civibus ſuis, ſua denique ſibi ipſi, recte exiſtimavit, præſtanda eſſe officia. A cujuscunque generis controverſiis, etſi acri igneoque præditus ingenio, multum abhorruit, cumque purioris doctrinæ in rebus ſacris eſſet ſtudioſiſſimus, longe alienos a ſe eſſe juſſit homines novarum rerum cupidos, & in Eccleſia parturientes monſtra dogmatum. Adhæc ſuavis ſemper alloquio, facilis cuilibet, & ad beneficia paratus fuit, quosque intellexerat diſcendi quadam flagrare cupiditate, his, quanta potuit, ſtudiorum inſtrumenta paravit. Dulce ei per quinque & quadraginta annos matrimonium fuit cum *Anna Salome*, nobiliſſimæ gentis *Schützianæ*, unde nata ei filia, *Anna Eliſabeth*, in cunis jam ex hac vita egreſſa, & filius, *Joannes Valentinus*, J. U. D. & cauſarum patronus in urbe patria exercitatiſſimus. Nihil ſupereſt, quam ut bene precemur piis *Schmidii* noſtri, veri ac ſine fuco Theologi, manibus, &, ut in poſterum Academiam noſtram ornent viri, qui *Schmidii* referant imaginem, hique, quibus curæ eſt flos patriæ, eandem, quam ille olim, gaudentibus bonis omnibus, ætatem attingant, ardenter imploremus Superos.

EMENDANDA.

Superiori *Menſe Julio p. 342 lin. 34* nemo non videt ineptam verborum transpoſitionem, legendumque ita eſſe: *Rem autem hac in arena adeo feliciter docta puella ſtrenueque geſſit*, &c.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXXII.

ΑΡΕΤΑΙΟΥ ΚΑΠΠΑΔΟΚΟΥ &c.

ARETÆI CAPPADOCIS DE CAUSIS ET signis acutorum & diuturnorum morborum libri quatuor, de curatione acutorum & diuturnorum morborum libri quatuor. Cum Commentariis integris PETRI PETITI Medici Parif. atque Clariff. JO. WIGANI, doctis & laboriosis notis, & Celeb MATTAIRII opusculis in eundem, tandemque eruditissimi atque Celeb. DAN. WILH. TRILLERI observationibus & emendatis. Editionem curavit HERM. BOERHAAVE.

Lugduni Bat. sumtibus Petri van der Aa, 1731, fol. Alph. 5 pl. 22.

QUæ paucis ante annis ita rara erant *Aretæi* Cappadocis Opera, ut descripto manu exemplo utendum esset Cl. *Wigani* typographis, quam inopiam nescimus sustuleritne an accenderit laudatissimi *Wigani* editio, cujus trecenta tantum exempla sitim, quæ hodie est, bonorum librorum restinguere potuerunt minime: ea nunc demum vere publicata censeri debent, postquam annitente *Boerhaavio*, in dias luminis auras rediere, qui (ut vere nuper de ipso Cl. *Burmannus ad Gratium p. 110, a,*) omnia, quæ tractare vult, inter manus suas splendescere, & politiora exire videt. Quanquam ipse Vir modestissimus nihil sibi deberi vult, nisi quod profitetur, se autorem

rem

rem suscipiendi operis, quod sibi primum soli destinasset, auctis laboribus suis atque negotiis aliis, fuisse *Joanni van Grœneveld*, J. U. & Medicinæ Doctori, nunc Senatori & Judici urbano, (Leydæ,) quod secum sustineret, & collatis consiliis destinarent publico. Textus itaque Græcus cum Latina versione jam expressus erat seculi hujus anno undevicesimo, ante aliquanto, quam *Wigani* editio prodiret, e qua deinde bona ipsius cum pace plura in hanc translata sunt ornamenta. Græca igitur nobis hic dantur ex nitida *Goupyli* editione. Versio Latina addita, quam *Henr. Stephanus* edidit in Principibus Medicis, cujus Autorem, quem *Goupylum* alii suspicantur, *Celsum Crassum, Junii Crassi* filium, ex *Goupyli* editione vertentem, *Petrus Petitus* confirmat. "In notulis, calci paginarum subjunctis, "habentur, (verba ipsius *Boerhaavii* recitamus,) quæ princeps "literatorum, *Josephus Scaliger*, adscripserat margini sui libri, "ex editione *Henischii*. – Præterea ibidem correctiones *Peti*"*ti* ex manuscriptis ingeniove apponuntur, ut & conjecturæ; "quin & quam brevissimo compendio ea, quæ ex *Petito* tex"tui intelligendo sufficerent. Tum & *Goupyli* & *Henischii* "varia ad scripturam Græcam. Id curabam, ut lector, subsi"stens forte ad obscuriora, uno intuitu hæc adminicula coram "cerneret. In altera notularum parte unico notantur verbu"lo varietates in versione *Junii Pauli Crassi*, *Henischii*, *Peti*"*ti*, *Scaligeri*. Post textum Autoris ita absolutum curavi sub"nectendos Clar. *Petri Petiti* integros Commentarios – quod "scriptum ære suo redemerat celeberrimus *Jo. Jensius* a quo"dam typotheta, qui – referebat, se id manuscriptum Volu"men reperisse in cistella, Lutetiis Parisiorum Hagam delata, "cum vili supellectile ab anicula matertera, in Galliis defuncta, "cujus paupercula ad eam (forte *eum*) hæreditas pervenerat." Heu sortem periculosam eruditissimorum Operum! Perierat Opus præstantissimum, multis vigiliis viri doctissimi elaboratum, nisi per nescio quas ambages ad idoneos arbitros postliminio quasi rediisset. Prodiderat quidem partem aliquam Cl. *Maittairius*, eamque ad *Wiganianæ* editionis paginas accommodatam ediderat Londini A. 1726, sed ultra tertium de octo libris

libris *Aretæi* non progressam. Quo plus debetur illustri *Boerhaavio*, qui tantum thesaurum tandem tenebris quin fato ipsi, eripuerit. Præter hunc vero etiam, quod narrare incepimus, accesserunt omnia, quæ *Wiganus* illustrando *Aretæo* protulerat, præter versionem, ab ipso concinnatam, de quibus cum in his *Actis Mense Martio A. 1728* expositum sit, inde poterunt facile repeti. Accesserunt etiam, quæ eodem loco propositæ fuerant, Cel. *Trilleri* nostri conjecturæ & emendationes in *Aretæum*, quibus adjecit plusculas, dimidiam plagulam implentes, Vir doctissimus. Accessit toti Operi Index rerum medicarum copiosissimus, a *Pellerino*, Medico diligentissimo, elaboratus. Poteramus hic desinere, cum præsertim etiam de *Petiti* Commentariis, quantum eorum tunc exierat, loco *Actorum* nostrorum, quem laudavimus, dictum sit. Sed invitat nos suavitas libri, ut unum adhuc itemque alterum ἀξιομνημόνευτον delibemus. Igitur ex instituto tractat *Petitus* nobilem controver- p. 199.
siam, utrum aliud adversus calculum remedium, præter sectionem, habuerint veteres; prolatisque autoritatibus pariter ac rationibus, in utraque parte militantibus, tandem eo evadit, ut diversi generis esse calculos arbitretur, duriores alios compactioresque, in quibus sola sectione proficiatur, alios friabiles aliquantum, quibus λιθενθρυπτικα, inprimis hircorum sanguis, subveniant. De his loqui interdum veteres, interdum vero de prioribus. Quod apud *Aretæum* calculo laborantes 201.
πρόκοποι τὰ αἰδοῖα γίνονται, ita interpretatur *Petitus*, ut a προκόπτειν derivet, *proficere*, *augeri*, ut sint πρόκοποι, quibus a dolorifica titillatione & spirituum affluxu intumescant genitalia. Sed conjicit etiam, forte legendum πρόκωποι, quod interpretatur ex *Herodiano*, *qui manum capulo admotam habent*, h. e. præ dolore subinde partem dolentem contrectant.
Obiter *propudia virorum* apud *Plin.* XXVIII, 8, de gonorrhœa in- 202.
terpretatur. Disputat in utramque partem, *dentesne* an *cor-* 218.
nua sint elephantorum, & mediam tandem naturam agnoscit. In mentem hic venit, sapientissime forte Ebræos dicere קרנות שן v. g. *Ezech. XXVII*, 15, quasi tu *cornua dentalia*, vel *corneos dentes*, dixeris. Inter emendationes multas & ingeniosas pla- 223.

 cebit

cebit, credimus, plerisque, quod in descriptione elegantissima & admodum luculenta elephanti, pro οὐδὲ τῷ στόματι καὶ τοῖσι σμικροῖσι ὀδοῦσι ἔθων σάρκας ζῇ legit blandissima mutatione σαρκάζει, h. e. *carpit herbas*, quod cum tota descriptione & his, quæ præcedunt & sequuntur, ex asse convenit. Sed age committamus etiam speciminis causa *Petiti* nostri & *Wigani* ingenia. In eadem elephanti descriptione cutem ait *Aretæus* esse similem τριποδονίῳ. Quid esset τριποδόνιον nemo dixe-
p. 221. rit, nisi monstrum vocabuli. *Petitus* post fluctuationem aliquam manet in τριπτῷ ὀθονίῳ *trito linteolo*, panni attriti &
498. laceri speciem in ea esse putans. At *Wiganus* τριπόλῳ νειῷ legit ex *Homeri* Ιλ. Σ, 549, *novali ter arato*, quod tanto magis convenit, cum perpetuus *Homeri* imitator sit *Aretæus*, & hic etiam ὀχθώδεας ῥωγμοὺς, αὐλᾶνας, cuti tribuat. Videatur hic *Wiganus* propius scopum collineasse. Sed *Petito* favet, quem laudare poterat, *Plinius*, qui VIII, 10, *cancellatam cutem* elephanto tribuit, qua specie nihil telæ detritæ, filis nudis & textu rariore, similius est. Melius convenit inter duumviros præstantissimos circa alium locum, ubi inter phænome-
69. na elephantiaseos refertur, οὖρα παχέα, λευκὰ, θολερὰ, οἷον ὑποζυγίου. ἀφροδισίων ὠμῶν τε καὶ ἀπέπτων ἀναίδοσις. Uterque agnoscit ἀφροδισίοις locum hic non esse, esse autem
223. σιτίοις. Permutari etiam alias oscitantia librariorum ostendit *Petitus*, & sanat locum *Aristotelis* Problem. IV, 27. Deesse ἀφροδίσια, paulo post in *Aretæo* observat *Wiganus*. Sed adjunxit *Petitus*, quod rem, ut nobis quidem videtur, extra aleam fere constituit, scripsisse *Aretæum*, οὖρα παχέα – ἀφράδεα. σιτίων ὠμῶν τε καὶ ἀπ-ἀν. Unum adjiciamus *Petiti* στοχασ-
78. μόν. Legitur in curatione Lethargicorum: ἄριστον δὲ καὶ κύμινον γλυκὺ ξὺν κράμβῃ φύσεων ἠδὲ οὔρων. ἐρεθιστικὸν γὰρ
32. ἡ κύστις, ἠδὲ γαστὴρ ἐν πάσῃ τῇ νούσῳ. Hic Noster rectissime, si quid judicamus, vidit, ἐρεθιστικὸν ad prius comma pertinere; cui enim ignotum, urinam cieri cumino & brassica? Vidit etiam, pro ἐρεθιστικὸν in altero commate legendum ἐρεθιστέα γὰρ ἡ κύστις. Sed, quod illud ἐρεθιστικὸν substitui vult voci ἄριστον, illud videtur, si præsertim totam verborum seriem

riem inspicias, duriusculum. Quidni ita scripsisse dicamus *Aretaeum*, ἄριστον δὲ καὶ κύμινον — οὔρων ἐρεθιστικόν. ἐρεθιστέα γὰρ ἡ κύστις. Ipsa vocum simillimarum vicinia alteri omittendae occasionem praebuit. Haec de libro, quem non Medicis gratulamur solis, sed quicunque Graecas literas ita amant, ut ultra vulgares libellos, & communes interpretationes, sapere audeant.

NOTITIA ORBIS ANTIQUI, SIVE GEOgraphia plenior. CHRISTOPHORUS CELLARIUS collegit, & novis Tabulis Geographicis illustravit. Alteram hanc editionem Annotationibus varii generis partim e scriptis veterum, partim e recentiorum Observationibus illustravit & auxit L. JO. CONRADUS SCHWARTZ, Eloq. & Graec. Ling. P. P. O. in Casimiriano.

Tomi II.

Lipsiae, apud Jo. Friderici Gleditschii B. filium, 4. Tomus I, 1731, Alph. 6 pl. 7, cum multis tabulis aeneis, Tom. II 1732, Alph. 5 pl. 18.

HIc *Cellarii* liber satis dudum notus est, & fortasse notior esse debet, quia tanto est labore confectus, ut nihil pene addi possit. Adscriptae sunt tamen in altera hac editione identidem notae aliquae, quarum rationem nunc breviter exponemus. Sunt eae partim breviores, partim longiores, nihil tamen supervacui habentes. Breviores videntur quaedam idcirco esse, quia res annotandae ex ipsis libris citatis commodius repeti posse, nec ulla disputatione indigere, videbantur. Ita ad *Gymnesiarum* insularum nomen *Tzetzis* tantummodo est autoritas adscripta, quanquam is plures denominationis causas memorat, quam Cl. *Cellarius* attulerat. *Tzetzes*, scriptorum quorundam autoritatem secutus, credit, insulis ex eo nomen haesisse, quod Graeci e naufragio servati nudi istuc evaserint. Addit idem, insulas illas ab Hispanis Βαλεαρίας appellatas ἤτοι

 ὑγιει-

ὑγιεινὰς id eſt, *ſanas*. Quam ſententiam autori ſuo fortaſſe relinquendam putavit notarum Autor doctiſſimus. Sic p. 400 Tomi I nota ** rurſus nudum *Tzetzis* nomen adjicitur, qui δρόμον Ἀχίλλειον ex eo dictum eſſe memorat, quod ſolus Achilles eum decurrere potuerit. Addit *Tzetzes*, mille ſtadiis longum eum eſſe. Quod ſpatium *Plinius* quoque tribuerat inſulæ, ſed non ſoli longitudini. Pag. item 732 *Tzetzis* nomen modo ad oppidum *Temſam* additur: etſi, libro illius evoluto, diſcamus, *Temeſſam* a *Schedio* & *Epiſtropho* conditam eſſe, æris bonitate celebrari cœpiſſe, & *Tamaſſam* quoque dictam eſſe; *Tempſa* tamen nomen etiam ipſius ætate invaluiſſe: niſi forte hæc verba *Tzetzes* a *Strabone* mutuatus eſſe videatur Longiores notæ interſperſæ brevioribus ſunt, quibus Cl. Autor tum utitur, cum controverſia brevi ſermone dirimi non potuit, aut res copiam quandam verborum poſtulavit. Sic de *Celænis ad Marſyæ fontes & Mæandrum amnem ſitis* diſputatur, itemque de *Celænis* in *Agameam* mutatis. Satis quoque longa eſt nota ea, quæ in *Bethbaramptitha* ſitum inquirit, itemque in poſitionem *Ramæ Zophim* & nomen *montis Ephraim*. Etiam copioſe de locis, *Emmauntis* nomine celebribus, diſſeritur. Error de *Gadaris*, quæ *Antiochia* quoque & *Seleucia* vocata eſſe creduntur, multis verbis rejicitur. Eodem modo alius quidam error de duplici *Aroer* impugnatur. De *Agra*, urbe Arabiæ, non pauca traduntur, ſi, quæ dicta ſunt, cum ceterarum notarum brevitate compares. *Nyſſa*, urbs Arabiæ, itidem demonſtrata dici poteſt largiter. Neque paucis e locis veterum ſcriptorum probat Cl Editor, *ſinum Perſicum* etiam *mare rubrum* dici. Præſertim ſitus *Paradiſi* aliquot paginas occupat. Amnis *Adiabas* amplam nactus eſt explanationem, ut appareret, cur κάπρος, *bumallos*, γεργὶς etiam diceretur. Eodem referri quoque poteſt nota illa, quæ de ſitu *promontorii pulchri*, a ſeptentrionibus Carthagini objecti, exponit, quia *Cellarius*, *Livii* & *Polybii* diſcrepantia turbari ſe, ſcripſerat. Situs urbium & populorum quorundam curatius nunc eſt deſignatus. *Curioſolitæ* e. g. ex hiſtoria Academiæ Regiæ inſcriptionum prope Dinantium eſſe demonſtrantur. Indidem *Viducaſſi-*

ducassium civitas vico *Vieux*, urbi Cadomo propinquo, circumfusa fuisse ostenditur. Ita *Servanetes*, *Ambarri*, *fines pagorum Helvetiorum*, quos *Cellarius* a nemine designatos esse scripserat, *civitas Equestrium*, *Latobrigi*, a *Cluverio* in Vallesia, *Stulingi*, ab eodem supra lacum Brigantinum quæsiti, *Fosi*, *Aborigines*, *Oenotri*, *Dium Pierium*, *Pelethronium*, *Ephyra Thesprotiæ*, *Ambracia*, *Dryopes*, *Graici*, *Græcia propria*, quæ vetustissimis temporibus ita vocabatur, *Toutoni*, *Agrigentini*, *Galepsus*, cetera, ubi fuerint, docetur. Adduntur identidem, si qua desiderabantur, *fluvii septem* e. g. circa Rhegium, *Opici*, *portus Argous*, *mons Malea*, *Mopsopia*, flumina in Hebrum infusa, *Serdi* natio Thracica, *Mastiani Stephani*, civitas *Valinsa* Octodurus, Ἀλλόβρυγες & Ἀλλόβριγες, *Franci*, *Saxones*, *Pieris* mons, *Calacta*, *Panactus* & *Drymus* Atticæ, *Hecates insula* sive *Psammetiche*, *Isa*, *Chesienses*, *Pramna*, *Rhodus* quondam *continenti adjuncta*, *Insula Polydori*, *Leleges* Cariæ sessores, *Clarus* oppidum, *Cercaphos*, *Ales*, *Caystri fontes*, *Castabus*, *Bubastus*, *Mylasa*, *Xanthus*, *Blaudus*, *Celanæ* mons, *Philoteria*, amnis Cæsareæ, *Arimathia*, *Betaris*, *Sephela*, *Hauran* regio, insulæ oceani australis, *Pagala*, cetera. Sic observat Cl. Editor, *Mazæos*, quos *Strabo* Pannonicam gentem appellat, a *Dione* Dalmaticam vocari. Unde verisimile fit, eos in Dalmatiæ vicinia quærendos esse, quia Dalmatiæ etiam tribui potuerint. Idem ostendit, nomen *Mysia*, quod olim angustius fuerit, sensim dilatari cœpisse. Multa a *Cellario* præcepta novis identidem autoritatibus confirmantur, ubi scriptores antiqui de nominibus locorum & locis ipsis dissident. Vide, quæ dicantur de *Theudosia*, *Delmatia*, *Absyrtidibus*, *Capreis*, insulis *Sirenibus*, *Ægesta*, *Hyble*, *Palica*, *Axio*, Θέρμῃ, *Nesto*, *Pharsalo*, *Pagasis*, *Dryma*, *Cephiso*, *Tricorynthо*, *Bucheta*, *Pergamo*, *Lepreo*, prope mare sito, *Megale poli*, *Dato*, *Alopeconeso*, *Delphinio*, *Doliche*, *Ophiusa*, *Rhodo* urbe, *Ida* jugis compluribus, *Colophone* maritima, *Mileti* antiquitate, *Jasensibus*, *Loryma*, *Myrensibus*, *Colassis*, *Sardibus*, *Hypæpenis*, *Cibyra*, *Calycadno*, *Coryciotis*, *Lamo*, *Ægæis*, *Themiscyra*, *Thermodonte*, *Daphne*, *Sidoniis*, a mari rubro (ut totum Oceanum Persiæ

&

& Indiæ affusum signat) in Phœnicen profectis, *Nibaro*, flumine Ptolemaidis, *Gabaris*, *Magedone*, *Sichemo*, *Maximianopoli*, de laxa nominis *Cæles Syriæ* potestate, *Apollonia*, *Joppe*, *Thebe* Samaritidis, *Jerichunte*, *Gophna*, *Phanone*, cetera. Quæ ad reliquas cujusque rei Geographicæ rationes cognoscendas pertinent, ea etiam adjicere studuit notarum Autor, v. g. *Adduam* ex monte Adula oriri: *Nedam* Elidis limitem esse Messeniam versus: *Colapin* Scisciæ circumductum esse a Tiberio: *Dardanos* in Triballorum locum successisse: *Clusium* olim *Camars* appellatum fuisse: *Anconam* coloniam fuisse. & a Trajano portu meliore ornatam. Idem de *Auximo* probatur & *Cingulo*. *Antemnas Varronis* ætate consenuisse. *Circæum* olim insulam fuisse. A quibus *Sinope*, Italiæ urbs, *Sinuessa* dicta sit; &c. Memorabilia nunc hic leguntur *Ætnæ*, *Egestæ*, *Thessalonicæ*, *Mendes*, *Sciones*, *Olynthi*, *Strymonis*, *Philipporum*, *Larissæ*, *Antronis*, *Jolci*, *Teleboarum*, *Æginæ*, *Carysti*, *Phæsti*, *Abderitarum*, *Lugduni*, *Triccæ*, *Inachi*, *Dryes*, *Aces*, *Lesbi*, *Mitylenes*, *Chii*, *Sami* insulæ & urbis, *Cyzici*. *Ilii*, *Colophonis*, *Ephesi*, *Prusæ*, *Nicomediæ*, *Trapezuntis*, *Phasidis* fluvii, *Seleuciæ Pieriæ*, *Orontis*, *Casii* montis, *Antiochiæ* ad Daphnen, *Beryti*, *Sidonis*, nominis Tyri *Sarræ*, *Tarichæorum*, *Jotapatæ*, *Mabarthæ*, *Scythopolis*, *Gadaridis*, *Hierichuntis*, *Hebronis*, *Maresæ*, *Ascalonis*, *Azoti*, cetera. Et, si verum dicere volumus, memorabilia urbium Palæstinæ studiosius collecta sunt, uti Scripturæ sacræ lectoribus commodaretur. Multæ observationes ad id comparatæ videntur, ut rationibus eorum consulatur, qui veterem Geographiam ita discere cupiunt, ut fontes divitiarum & splendoris antiquarum urbium noscitent. Vide, quæ dicantur ad pag. 931 Tomi I, & ad pag. 897 Tomi II, & alibi. Quædam notæ idcirco additæ videntur, ut eruditi magis identidem meditentur, quomodo solvendæ sint objectiones quædam. Sic aliqua dicuntur de *Narone*, de *Acantho*, *Naupacto*, *Hexapoli* Doridis, *Thebis* Bœotiis, portu Ithacæ *Phorcyne*, *Salmydesso*, &c. Medentur etiam notæ aliquæ accentuum difficultatibus, v. g. in *Tecteris*, in *Ticino*, *Derbicibus*, *Eyris*, &c. Superaddimus hic unum quiddam, quod

ex

ex *Dionis* Mysia nobis in mentem venit. Mysia *Dionis* est Mysia inferior, quam Bastarnis ex adverso ponit. Necesse est igitur, ut Bastarnos in locis, ubi nunc Podolia est, quæramus. Quare vacillare videtur *Cluverii* conjectura de Carroduno, quod Lembergam esse suspicatur. Nonnullæ denique notæ seu asterisci paulo aliis locis poni debuisse videntur; v. g. pag. 30 Tomi II nota † magis ad insequentia verba pertinet. Sic pag. 76 asterisci duo verbis *Apollini sacrum* subjiciendi fuerant.

D. Casp. Sagittarii gründliche und ausführliche Historie der Graffschafft Gleichen, ꝛc.

h. e.

CASPARIS SAGITTARII PLENIOR MAgnoque studio composita Historia Comitatus Gleichensis, ex multorum Principum, Comitum & Baronum, Tabulariis, variis item, tam manu scriptis, quam dudum editis, literarum monumentis, diligenter collecta; in qua memorabilia multa de Imperatorum, Regum, Comitum, Nobiliumque, stirpibus illustrioribus continentur, variarumque regionum, Thuringiæ cumprimis, historia illustratur. Additæ sunt Figuræ nonnullæ, in æs incisæ, stemmatum imagines, & Indices, quibus carere Opus non poterat. Jam demum ex B. Autoris avtographo in lucem producta, & copiosa Præfatione ornata ab ERN. SALOMONE CYPRIANO, SS. Theol. D. & Senatus Eccles. Fridenstein. Consiliario.

Francofurti ad Mœnum, sumtibus Franc. Varrentrappii, 1732, 4.
Alph. 3 pl. 4.

QUanto usui quamque cordi sint eruditis, cum ob industriam Autoris, tum ob præstantiam argumentorum, scripta *Sagittarii* nostri, nemo est adeo hospes historiarum, adeo ignarus studiorum, qui ignorare se fateatur. Multa quidem

 ejus

ejus proſtant & leguntur publice, ſed pleraque latent in ſcriniis privatorum manca, inchoata & adhuc ſimilia naſcentibus. Ætas humana major debebatur Viro ad perficienda ea, quæ inſtituerat. Nam (ut alia prætereamus) Hiſtorias non ſolum nobilium Monaſteriorum, ſed etiam ſingulorum Comitum ac Dynaſtarum, Thuringiæ (Schwarzburgicis exceptis) vaſto conſilio fuerat complexus. *Hiſtoria Comitum Gleichenſium*, ſicuti maturius cœpta, ita etiam ſtudioſiſſime præ reliquis elaborata. Manum admovit jam A. 1675, & præter ſubſidia amicorum & Archivi Gothani, quæ liberaliſſime nactus, etiam ſingulari prorſus alia felicitate uſus eſt. Contigit enim ei perquam opportune, (a) ut A. 1679 in obſcuro loco Bibliothecæ publicæ Jenenſis Tabularium Comitum Gleich. Tonnenſe, & A. 1681 etiam aliud Rhembdæ reperiret, millenis Diplomatibus referta. Hinc alacrior ad rem gerendam factus, membranas chartasque omnes, ſitu quidem fœdas & corruptas, etiam cum detrimento valetudinis, perluſtravit, neque labori ſumtibusque pepercit, quo inſtructius ac plenius prodiret Opus. In Præfatione copioſa, in qua occaſionem, fata & ſucceſſus Operis exponit, huic labori præ reliquis omnibus ſcriptis ſuis ipſe palmam defert, & mirabundus quaſi profitetur: *Ich zweifle, ob je ein ſolches Glück bey einer andern, ja bey einer eintzigen Hiſtorie mein Lebenlang haben werde, als mir bey dieſer Gleichiſchen reichlich und (wo ich nicht irre) bisweilen faſt wunderbarlich wiederfahren.* Abſolvit hanc Hiſtoriam Gleich. A. 1683, & A. 1692 Gotham miſit, ſed, teſte *Tenzelio*, (b) ipſe dubitavit, an varias ob cauſas ea unquam lucem viſura eſſet. Quo etiam factum eſt, ut B. noſter ille *Menckenius* potiorem partem Diplomatum Gleich. ex ſchedis *Sagittarii* ſuis Scriptoribus Rer. German. & Saxon. (c) nuper insereret, integrique Operis editionem non tam deſperaret, quam aliis relinqueret. Neque invidit honori ac laudibus mortui Autoris æqua poſteritas, & Vir Summe Rev.

(a) *Vockerodt* Serm. Panegyr. P. III Serm. VIII p. 151.

(b) Suppl. II Hiſt. Goth. p. 449.

(c) T. I p. 533 ſqq.

Rev. *Ern. Sal. Cyprianus*, dedit hoc pietati erga Præceptorem, Opusque, non de funere ejus raptum, sed perfecte planeque elaboratum, publiceque gratissimum, ex avtographo *Sagittarii* edidit, ac Sereniss. Principi, *Friderico III*, Duci Gothano, dedicavit.

Divisum est illud tribus Libris, quorum I de antiquissimis Comitibus Gleich. eorum origine juribusque; II de familia Comitum Blanckenhayn; III de familia Tonnensi. Familiam Comitum Gleich. ab ultimis seculis repetunt fabulæ, & jam tum ævo Caroli M. opibus validissimam lateque dominantem in Thuringia tradunt. Sed B. Autor, ut est veritatis studiosus, nec nisi certiora sequi assuetus, ante Sec. XI veram hujus familiæ seriem demonstrari posse negat, nugas obsoletas mittit, p. 35. inprimisque Diploma illud *Peckensteinianum* de opima donatione Caroli M. multis argumentis refellit. 8 sqq. Itaque ad paulo probabiliores origines delatus, Comites in Saxonia oriundos, & a duobus castris æqualis altitudinis (*denen Gleichen*) prope Gottingam nominatos, ait, unde, incertum, quo tempore, in Thuringiam profecti, etiam sibi arcem ejusdem nominis prope Erfurtum & Gotham ædificaverint. Sine dubio ab Imperatoribus olim nacti sunt in Thuringia Comitatum, eosque etiam inter conditores urbis Erfurtensis cœnobiique Petrini habendos, non pauca extant documenta. Urbis certe Advocatos & judicii Præsides (*Erb-Voigte dieses Landes in der Stadt Erfurt*) scribunt se antiquissimi Comites, multaque egregia de 15 sqq. jurisdictione, regalibus insignique potentia eorum in civitate Erfurt. leguntur, & nominatim Comitum fiebat mentio in antiqua solenni formula jurandæ fidei, quæ vulgo *Hulde* dicebatur. 19. In cœnobio autem D. *Petri*, præter alia magni momenti jura, communem gentis suæ atque dignissimam usque ad tempora Reformationis habuerunt sepulturam, sicuti passim ex *Sagittario* & insuper etiam ex eleganti Diplomate apud Cl. *Schannat* (d) cognoscitur. Olim quidem una cum Comitatu Gleichensi ac Dynastia Tonnensi possederunt bonam par-

(d) In Monumentis antiqu. T. I p. 146 sq.

p. 82. tem Eisfeldiæ, & (ut creditur) etiam Burggravii & Advocati
Imperiales Molhusini fuerunt. Sed opes tam insignes pri-
mum ceperunt detrimentum largitione in Clericos & Mona-
87. steria, deinde cladibus exitialis belli, quod Landgravius *Alber-*
tus Degener cum filiis gerebat, concussæ ac labefactatæ sunt.
94. Ab eo tempore Comites jus aperturæ Erfurtensibus vendide-
123. runt, & mox non sine contemtu rejecti sunt: vendiderunt et-
iam jus intrandi libere atque hospitandi in monasterio S. Pe-
tri. Novissime tandem A. 1583 Comitatus Gleich. rursus insi-
431 sqq. gniter crevit per hereditatem opimam & successionem in Co-
mitatus Spiegelbergensem & Pyrmontanum, donec A. 1631
morte ultimi Comitis, *Joannis Ludovici*, in plures partes discer-
peretur. Tunc illustris orta controversia est inter Præsules Mo-
guntinos & Duces Saxoniæ, diu magno motu agitata. Mo-
guntini, qui jam antea separatis temporibus varia tentaverant,
tum nacti occasionem, integrum Gleichensem Comitatum, tan-
quam partem (ut vocant) integralem Archi-Episcopatus, pri-
mitus fuisse Comitibus in feudum concessum, atque ideo sui
beneficii, suæ ditionis esse, contendebant. Ast Principes Saxon.
publicis scriptis demonstrabant, Comites anno demum 1398
castrum avitum Gleichen & quædam alia allodia, nunquam ve-
ro universum Comitatum, sedi Moguntinæ in feudum obtu-
lisse, salva in omnibus superioritate territoriali. Optime usus
est *Sagittarius* Actis publicis, atque inde, non jussu publico, sed
privato instinctu, controversiæ non discussionem, sed historiam,
scripsit, quemadmodum ipse in fine Præfationis suæ profite-
tur. Habet item multa de *controversia*, quam dicunt, *Exem-*
tionis Comitum Gleich. a Fiscalibus Cæsareis mota, fortissi-
23 sqq. misque argumentis evincit, Gleichenses ratione antiquarum
possessionum non fuisse Comites Imperii immediatos, fuisse
tamen ratione Comitatus Ehrensteinensis, quem jure dotali a
23 sq. 187, Schwarzburgicis obtinuerant. In quam rem Autor de Land-
285 sq. 302, sassiatu Comitum & Jure superioritatis Principum nostrorum
306, 355 sq. in eos multa egregia collegit, & passim annotavit. Præter hæc
368, 395 sq. & alia extant in hoc Opere, quæ non solum in Jure Publico,
401 & 436. sed etiam Feudali, usui esse possunt. P. 341 exemplum occur-
rit

currit juris reformandi circa sacra, quod A. 1441 Comes Sigismundus exercuit, ubi simul de sede Archi-Presbyteratus (*Erz-Priester-Stuhl*) in Wandersleben. P. 385 sq. de colore vestimentorum (*Hof-Farbe*) Vasallis ab Electoribus imperato. P. 411 sq. de A. 1556 Elector Saxoniæ negat, moris esse in sua Curia Feudali, quempiam Vasallum ad accipiendam investituram evocare: id quod hodieque observatur. (e) P. 201 sqq. memorabilis locus est ex Chron. Erf. MSC. unde mos illorum temporum disceptandi coram arbitris aperte cognoscitur. Atque uti gens Comitum Gleich. opibus, dignitate gloriaque rerum gestarum, non intra Thuringiam solum, sed etiam in tota Germania, emicuit; ita quoque multa ex illorum historia sumi possunt ad illustrandas res exterarum regionum. P. 342 sqq. singularia de bello Alberti Achillis, March. Brandenb. cum Noriberg. P. 381 sq. de bellis Prussicis. P. 408 de bello Brabantino adversus Juliacensem A. 1542. P. 437 sqq. de statu Circuli Westphalici circa finem seculi XVI. Imo etiam p. 454 sqq. de coronatione Christiani IV, Regis Daniæ, A. 1596.

Conf. p. 388 & 392.

Jam, quanti æstimandum hoc Opus, quantisque laudibus B. Autoris industria celebranda sit, facile, opinor, omnes boni intelligent, unanimique consensu testabuntur. Publico nomine gratias agimus atque decernimus Rev. *Cypriano*, qui Historiam Præceptoris sui, tam accurate elaboratam, accurate atque nitide excudi curavit. Adjecit quasdam figuras, æri incisas, & olim a Rev. *Jo. a Mellen*, nunc Primario Sacerdote Lubec. affabre descriptas, omnibus fere omissis lapidum ac monumentorum delineationibus, tum, quoniam nonnisi vestimentorum genera, seculis XIV & sequentibus usitata, præ se ferebant, tum ne sumtuosius Opus evaderet. Quem ornatum licet forte non ita desideret quispiam, ægre tamen carebit unusquisque Lector egregia illa Præfatione *Sagittarii*, incertum quo casu prætermissa, ex qua de fatis & admirabili successu Historiæ Gleich. supra quædam excerpsimus; deest etiam Caput ultimum de Comitatu Gleichensi, post mortem ultimi Comitis varie distracto.

(e) V. *Hornii* Jus Feud. p. 488 sq.

Quæ duo ſane neceſſaria ſi propediem in ſupplementum edantur, (f) & ſimul Viri Cl. *Herm. Ulrici von Lingen, Tabula Geographica Gleichenſis*, multis Diplomatibus & obſervationibus illuſtrata, quam adjungere brevitas temporis jam non paſſa eſt, adjiciatur; id vero omnibus B. *Sagittario* bene cupientibus foret quam gratiſſimum. In præſentia non poſſumus non aliquatenus emendare atque ſupplere literas illas memorabiles, a *Jodoco*, Epiſcopo Lubecenſi, in cauſa impetrandæ pro Georgio Com. Gleich. diſpenſationis nuptiarum ad Papam miſſas, quas aliquando noſtrum quidam ex avtographo Epiſcopi deſcripſit. Pag. 410 lin. 27 illius --- lege: illius *oris*, lin. ult. ----- l. *ſpecialis*. P. 411 lin. 1 præmiſſis ---- l. præmiſſis *opportune providentes, ſecum ut cum*. Ibid. *nullo* dele; lin. 3 probeque ſuſcipiendum per hujusmodi &c. l. *prolemque ſuſcipiendam per hoc matrimonium legitimam decernere dignemini*, lin. 4 de gratia ---- l. *de gratia ſpeciali non obſtantibus quibusvis apoſtolicis ac provincialibus & ſinodalibus conſtitutionibus &c.* lin. 7 quibuscunque --- adde: *cum clauſulis opportunis & conſuetis*. P. 411 in literis procuratoris lin. 12 nolui literis veſtris -- lege: *nolui tantum verbis*, lin. 13 de Glichen -- ſupple: *ſed facto, quare*, lin. 20 ſcribere --- ſupple: *poteſt*. Atque hæc ex ſcriptura tenui atque admodum perplexa legi potuerunt; pauca levia, quæ ſuperſunt, non extricavimus.

p. 410 ſq.

JO. GEORGII WALCHII, THEOL. D. & P.P. Introductio in libros Eccleſiæ Lutheranæ Symbolicos, Obſervationibus Hiſtoricis & Theologicis illuſtrata.

Jenæ, ſumptu viduæ Meyerianæ, 1732, 4.
Alph. 6.

CUm liber, quem præ manibus habemus, ita ſit comparatus, ut ex eo non poſſit non in Summe Reverendum Auto-

(f) V. *Cypriani* Introduct. in hanc Hiſt. §. 1.

Autorem gloria & in lectorem emolumentum redundare; ejus rationem paucis minimum verbis exponemus.

Et ad generale quidem hujus Commentationis institutum quod attinet, quilibet, qui ipse eam evolvet, nullo intelliget negotio, S. Rev. Autorem sibi proposuisse, adhibito selectu, uno eodemque Volumine complecti observationes, quibus eruditissimi viri sparsim libros Ecclesiæ nostræ symbolicos illuminarunt. Hic igitur deprehendas, quæ v. c. *Kingius*, *Vossius*, *Ittigius*, *Caveus*, *Binghamus*, *&c.* de tribus annotarunt Symbolis œcumenicis. Hic suo loco recensita & sub examen vocata reperias, quæ v. g. *Alberti*, *Carpzovius*, *Chytræus*, *Cœlestinus*, *Cyprianus*, *Fabricius*, *Hanius*, *Heumannus*, *Kortholtus*, *Langemackius*, *Læscherus*, *Majus*, *Mentzerus*, *Muhlius*, *Müllerus*, *Musæus*, *Pippingius*, *Rechenbergius*, *Reineccius*, *Pfaffius*, *Schelwigius*, *Seckendorfius*, *Spenerus*, *Wernsdorfius*, *Zeltnerus*, & alii, de nostræ Ecclesiæ libris symbolicis partim ex instituto, partim data occasione, disputarunt. Duabus autem Partibus hic Commentarius absolvitur, quibus Prolegomena S. Rev. Autor præmisit. Prolegomenorum hæc est ratio, ut in iis *de Symbolis Ecclesiasticis symbolicisque libris generatim* disputet. Ex quo enim inibi in vocis symboli originem atque usum inquisivit, non solum symbola antiqua & mediæ ætatis, publica & privata, orthodoxa & hæretica, sed etiam symbolicos libros ecclesiarum a Lutherana religione dissidentium, Romanæ, Græcæ, Reformatæ, Arminianorum, Socinianorum & Anabaptistarum, recenset, & generatim de iisdem verba facit. In libro priori S. Rev. Autor singulari diligentia ex historiæ & antiquitatis monumentis libros Ecclesiæ nostræ symbolicos illuminat, & contra adversariorum objectiones defendit. Cum enim symbolici libri testentur, quid professi sint eorum autores, & qui præter autores librorum symbolicorum iisdem subscribunt, subscribendo suam faciant doctrinam, quam librorum symbolicorum autores in libris symbolicis propugnarunt, nonnisi historiæ Ecclesiasticæ subsidio eos explicari posse, quis non intelligit? Neque vero solum Vir S. R. generatim historiam librorum symboli-

bolicorum exponit; ſed & ſingulis librorum ſymbolicorum articulis hac ratione lucem affundere ſtudioſe annititur, & ex hiſtoria literaria notatu digna ſuo loco profert. Eadem hac methodo utitur, ubi de tribus ſymbolis œcumenicis, Apoſtolico, Nicæno-Conſtantinopolitano, & Athanaſiano, agit, atque ubi de Auguſtana Confeſſione, ejusdem Apologia, articulis Smalcaldicis & Formula Concordiæ diſputat. Opus igitur non eſt, ut plura hanc in rem verba addamus. Illud autem animadverti meretur, quod Summe Rever. Autor Cap. VI de utroque Lutheri Catechismo non modo copioſius, quam de reliquis libris ſymbolicis, diſſerat, atque hiſtoriam Catecheticam Eccleſiaſticam & literariam recenſeat, ſed & præcepta de Catecheſi rite inſtituenda laudabili tradat conſilio.

Dabimus operam, ut paucis minimum in medium prolatis exemplis doceamus, quo ſucceſſu S. R. Autor inſtituto ſuo ſatisfecerit. Et principe quidem loco commemorabimus, quæ S. R. Autor de quarto articulo Symboli Apoſtolici, qui mul-
p. 200 ſeqq. tis controverſiis aperuit occaſionem, judicat. Ex quo, quid *Voſſius*, *Witſius*, *Lightfootus*, *Moſes Amyraldus*, *Kingius*, & alii, de eodem ſtatuunt, expoſuit; ipſe ſuam addit ſententiam. Quæ ita ſe habet: Symbolum primum in quo deſcenſus Chriſti ad inferos præter ſepulturam fiat mentio, *Aquilejenſe* eſſe a *Ruffino* recenſitum. Non ſolum enim hoc teſtari ipſum *Ruffinum*, ſed & ad hanc ſententiam firmandam facere duo Romani Symboli vetuſta exempla, quæ in Anglia *Uſſerius* reperit, in quibus additamentum de deſcenſu Chriſti ad inferos deeſt. Probe autem obſervandum eſſe tenet, hoc ipſum tantum concedi poſſe, ſi de Symbolis publicis, quorum uſus in Baptismo obtinebat, ſermo ſit. Ante *Ruffini* enim tempora in privatis ſymbolis atque ſcriptis ſæpenumero deſcenſus Chriſti ad inferos fieri mentionem. *Epiphanium* in expoſitione fidei catholicæ, & *Cyrillum* Hieroſol. in explicatione ſymboli Hieroſolymitani totidem verbis de deſcenſu Chriſti ad inferos agere. Quem quidem deſcenſum Patris ſolicite a ſepultura Chriſti diſtinguant. Unde concludit, Symbolo etiam Apoſtolico eo conſilio hunc ipſum articulum fuiſſe additum,

tur, ut aliud quidquam ſepulturam Chriſti, nempe deſcenſum proprie ſic dictum, ſignificet. Cum vero conſtet, Symbolum Apoſtolicum pro diverſa hæreticorum ratione variam ſpeciem atque formam recepiſſe; vir doctiſſimus conjicit eam ob cauſam Articulum de deſcenſu Chriſti ad inferos in antiquioribus Symbolis deeſſe, quoniam nemo hæreticorum iſtum ex inſtituto impugnarit. P. 474 & ſeqq. S. Rev. Autor de Scripturæ locis in Apologia A. C. adductis, quæ minus recte explicata nonnullis videntur, ex inſtituto diſputat. Ita v. g. agit de dicto *Rom. XIV, 23: Omne, quod non ex fide, peccatum eſt.* Id quod in Apolog. A. C. Art. II p. 66 de fide juſtificante ſumitur. Quæ tamen explicatio multis doctiſſimis viris a ſcopo & mente Apoſtoli Pauli aliena eſſe videtur. Ex contextu enim apparere exiſtimant, hæc verba indicare: peccatum eſſe, quicquid fiat conſcientia non adſtipulante, hocque monitum ad Judæos, qui Chriſtiani facti eſſent, ſpectare, ne aliorum exemplo id facerent. Quod ipſi aut licitum non putabant, aut utrum licitum ſit, valde dubitabant. S. Rev. Autor non negat, hanc interpretationem optimam eſſe. Interim tamen, eam cum explicatione, quæ in Apolog. A. C. deprehenditur, commode conciliari poſſe, judicat. Hæc verba enim, licet non directe, indirecte tamen, de fide juſtificante agere. Neminem unum ſine fide certam conſcientiam habere poſſe. Hac deſtitutum verſari in errore, ut credat, opera ſua Deo placere, cum tamen ei diſpliceant, aut in dubitatione, num actiones, quæ cum ſummis imperfectionibus conjunctæ ſunt, Deo poſſint placere. Quemadmodum vero Vir doctiſſimus explicationes dictorum, quæ in libris ſymbolicis occurrunt, excuſat atque defendit, ubi defendi eos poſſe exiſtimat; ſic etiam, quod utique laudandum, ingenue profitetur, quando ab explicatione dicti alicujus in libris ſymbolicis adhibita diſſentit. In Apolog. A. C. Art. XIII p. 283 *Melanchthon* ad verba *Ezech. XXI, 25: Quin dedi ipſis ſtatuta non bona, & judicia, in quibus non vivent,* eo conſilio provocat, ut probet, Deum legi ſuæ non eum honorem tribuere, ut mereatur vitam æternam. B. *Gottlieb Wernsdorfius*, ut hanc interpretatio-

nem tueatur, in Differt. de autoritate librorum fymbolicorum obfervat, legem moralem in fe optimam h. l. non ratione fui, fed ratione accidentalis eventus, quatenus iram operatur, confiderari. Non arridet hæc explicatio S. R. Autori noftro, qui exiftimat, magis folide hoc dictum de ritibus fuperftitiofis & idololatricis gentilium explicari. Senfum enim hujus dicti effe, quod Ifraelitæ, poftquam per multiplicem idololatriæ fpeciem Deum ad iram provocaffent, ab eo crimini idololatriæ fint traditi, ita,ut peffima gentium præcepta, religionem deteftabilem acceperint. Quam quidem interpretationem non ex contextu folum,fed & ex *Stephani* verbis,defendi poffe,exiftimat. *Stephanus* enim *Actor. VII*, 42, loco exacte parallelo, *& tradidit eos*, inquit,*fervire exercitui cæli.*

Ad alterum hujus Commentarii librum progredimur. In quo celeberrimus Autor tribus Capitibus & neceffitatem atque autoritatem librorum fymbolicorum tuetur,& jusjurandum in libros fymbolicos jure meritoque præftari propugnat,& de ftudio Theologiæ fymbolicæ cum fructu inftituendo commentatur. Quibus quidem Capitibus uti fatis declarat, fe librorum fymbolicorum autoritati fuum ftatuere pretium; fic ab iis fe alienum profitetur, qui nimium exaggerando librorum fymbolicorum autoritatem, eandem re vera minuunt, atque in contemptum adducunt. Exempli loco fint, quæ Vir S. R. p. 930 feqq. de celebri quæftione: num libri fymbolici divini an humani fint appellandi? difputat. Merito enim illorum accedit fententiæ, qui, præter Scripturam facram neminem unum librum divinum aut Θεόπνευστον appellari debere, exiftimant. Quam in rem etiam p. 1001 Celeb. in Holfatia Theologi, *Henrici Muhlii*, verba ex Diff. de religionis Evang. in A. C. folftitio adducit: *Nec videmus fane, quomodo trita ifta apud Theologos paffim inter immediatam & mediatam* (infpirationem) *diftinctione difficultas omnis commode fatis tolli convellique poffit.*

Cum exiftimemus, ex iis, quæ jam in medium prolata funt, de ratione libri, quem præ manibus habemus, fatis conftare poffe; plura ut hanc in rem addamus verba,neceffarium

rium esse non ducimus. Illud tantum coronidis loco annotamus, S. Rev. Autorem, additis sub finem suæ Introductionis non Addendis solum atque Supplendis, sed & Indice locupletissimo, eandem utiliorem reddere studuisse.

PHILOSOPHICAL TRANSACTIONS.

hoc est,

TRANSACTIONES PHILOSOPHICÆ, quibus referuntur molimina, studia & labores Virorum ingeniosorum nostri temporis, in variis orbis partibus. Volumen XXXIV pro anno 1726 & Januario, Februario, Martio, Aprili, Majo & Junio, A. 1727.

Londini, apud W. & J. Innys, 1728, 4.
Alph. 1 pl. 21, Tabb. æn. 7.

IN hoc Volumine primo loco *Num. 392* occurrit prolixa Dissertatio *Neumanni*, Chymici Berolinensis, de salibus alcalino fixis, cujus tamen non nisi pars prima hic exhibetur. Explicata etymologia, exponit is modum salia alcalina fixa pura cognoscendi eorumque proprietates. Deinde describit subjecta ad producendum sal alcali fixum requisita, & docet, quomodo salia ista oriantur, & ex quo consistant. Inprimis autem de salibus alcalina fixis maxime usualibus differit, &, quomodo paranda sint, docet. *Joannes Burroughs* observavit *Bristolii* d. 10 Oct. A. 1725 eclipsin Lunæ; sed non nisi finem ob cœlum nubilum h. 8, 29′, 30″, annotare licuit. *Scheuchzerus* narrat, se accepisse sceleton, duorum hominum petrefactorum partem, lapidi fissili Ceningensi antea immersum; & *Georgius Graham* describit inventum singulare, quo præcavere licet irregularitates in motu penduli ad horologia applicati, pendentes ab actione caloris & frigoris. Constat pendulum ex argento vivo intra tubum contento. Curiosa sunt experimenta summo cum studio instituta. *Num. 393* pro mensibus Martio & Aprili legitur pars altera Dissertationis *Neumannia-*

 ne

na de salibus alcalino-fixis. Inquirit in eorum differentiam & relationem ad alia mixta Chymica, eorundemque usitata hactenus applicatione ad Chymiam. *Georgius Lynn* plures communicat observationes eclipsium satellitum Jovis. *Saumarez* exhibet observationes æstus in Thamesi, quem A. 1725 mense Martio extraordinariæ magnitudinis notavit, quatuor nimirum digitis excedentem altitudinem, ad quam intra annos 14 excrevit. *Desagulierius* varia experimenta describit, quibus inquisivit in retardationem motus aquæ, per tubos a frictione & aere intermixto factam. *Num. 394* pro mensibus Majo, Junio & Julio, *Jacobus Bradley* differentiam Meridianorum *Ulyssiponensis* & *Londinensis* determinat 36′ 58″. Comparent ibidem observationes Astronomicæ, a *Jo. Baptista Carbone* S. J. habitæ Ulyssipone. Differentia inter Meridianum observatorii Regii Parisini & Ulyssiponensem constituitur 11° 27′, latitudo vero Ulyssiponis in Collegio Divi *Antonii* 38° 42′ 30″, longitudo 8° 33′. *Vaterus* singularia quædam annotat, in cadavere calculoso dissecto reperta. Inter alia refert, se invenisse in vesica tres calculos, phaseolorum magnitudinem habentes, membrana valida involutos, ac lateri anteriori prope sphincterem adhærentes. *Colinus Mac Laurin* agit de æquationibus, radices impossibiles habentibus. Tradit nempe theoremata, ex quibus æquationes istas a ceteris discernere licet, quæ radices mere reales habent. *Georgius Warren* describit Anatomen struthiocameli sexus masculini. *R. Beard* describit singularia, in cadavere feminæ fulmine tactæ observata, & *Jacobus Kelly* strata, qualia in Hibernia deprehenduntur in fodienda marga. *Num. 395* pro mensibus Augusto, Septembri & Octobri, præmisso Catalogo plantarum, a pharmacopolis Societati Regiæ exhibito, variorum exhibentur observationes de aurora boreali. *Guilielmus Giffard* repræsentat os præternaturale, in cavitate thoracis repertum; *Jo. Phil. Breynius* vero glebam succineam rarissimam, plantæ cujusdam folio impregnatam. Figura ejus propemodum ovalis, sed compressa; crassities quartam unciæ partem æquat. Folium inclusum per totam longitudinem excurrens ejus generis, quod Botanici pen-

pennatum, quidam alatum dicunt; ſed cujus ſpeciei plantæ ſit, determinare non audet Obſervator. Ab altera parte inter bina foliola aranea ſatis clare conſpicitur; ab altera vero parvula muſca, ſed hæc non niſi oculo armato. *Polenus* communicat obſervationem eclipſis ſolaris, Patavii A. 1726 menſe Septembri habitæ, nec non eclipſis lunaris, quæ menſe Octobri accidit. *Ramby* denique duas detexit arterias, in ovaria feminarum deſcendentes, antea nondum obſervatas. *Num. 396* pro menſibus Novembri & Decembri *Jo. Colſon* novam docet Arithmeticam, quam negativo-affirmativam vocat, & quam communi affirmativæ, in numeris præſertim majoribus, multo faciliorem prædicat. Numeri negativi e. gr. ſunt 10—9, 10—8, 10—7, &c. qui reſpondent affirmativis 1, 2, 3, &c. & quos Noſter ita ſcribit $1\bar{9}$, $1\bar{8}$, $1\bar{7}$, &c. Comparent ibidem variorum obſervationes Aſtronomicæ variæ, quas inter curioſiſſima eſt *Blanchinii* de macula Platonis in Luna per tubum opticum *Joſephi Campani* 150 palmorum Romanorum inſtituta. Margines elevati in ambitu maculæ perfundebantur luce Solis, & candorem conſuetum oſtendebant. Fundus maculæ tenebroſus ſpectabatur, cum ad illum radii ſolares nondum pertingerent. Sed projectio lucis minus candidæ, imo nonnihil rubeſcentis, pervadebat mediam aream maculæ, non ſecus, ac ſi in latere marginis Soli obverſo foramen aliquod fuerit, per quod radius ſolis admitteretur. *Joannes Earnes* virium vivarum menſuram *Leibnitianam* impugnat, & contra demonſtrationem *Bernoullianam*, quæ in Elementis Matheſeos *Wolfianis* extat, objectiones movet. Ultimo demum loco comparet *Linckii* Commentatio de Cobalto. Eſt autem Cobaltum minera griſea, obſcure albicans, mineræ argenti albi & pyritæ albi quoad colorem æmula, ſed paulo obſcurior, continens arſenicum album & terram fixam, cum ſilice & cineribus clavellatis in vitrum cæruleum abiens. Quæcunque *Linckio* de hoc cobalto innotuere, ea fideliter recenſet.

Num. 397 pro menſibus Januarii, Februarii & Martii, *Hallejus* animadverſiones quaſdam dedit in quaſdam Diſſertationes, contra *Newtoni* Chronologiam a R. P. *Souciet* Pariſiis pu-

blicatas. Controversia autem agitatur de positione Coluri, per quamnam stellam arietis ex relatione *Hipparchi* juxta *Eudoxum* hujus ævo transierit. *Richardus Beard* describit calculum, ex vesica urinaria feminæ extractum. *Sandersonius* communicat observationes Cometæ, mense Octobri A. 1723 in Persia factas, una cum observatione eclipsis Lunæ, quæ contigit d. 11 Oct. A. 1724. *Edmundus Barrel* describit propagationem visci ex semine ejusdem arboribus inoculato. *Joannes Sloane* describit cornua extraordinariæ magnitudinis, quæ bovina esse, ex Æthiopia in Angliam allata, conjicit. *Benjaminus Robins* demonstrat propositionem undecimam Tractatus *Newtoni* de quadraturis. *Joannes Jacobus Scheuchzerus* describit anatomen muris alpini.

TAB. V. Fig. 1. *Num. 398* pro mensibus Aprili, Majo & Junio, plurimæ occurrunt observationes auroræ borealis, a *Derhamo*, *Lynnio* & *Rustriokio* factæ. *Georgius* vero *Whiston* describit quatuor parhelios, quorum singularis fuit situs. S repræsentat verum solem, quem ambit halo, coloribus iridis tinctus. OVR & NVT, itemque M, sunt arcus halonem contingentes. A, B, C & D parhelii. *Scheuchzerus* crystallos quasdam rarissimas describit, in summis Grimsulæ jugis detectas; *Dudlejus* vero calculum 5 librarum, in stomacho equi mortui repertum, & *Samlerus* polypum, per arteriam asperam tussiendo post vomitum cruentum assumtis medicamentis ejectum. Ultimo demum loco *Desagulierius* recenset librum, quem sub titulo experimentorum staticorum de succo vegetabilium edidit *Stephanus Hales*. Nihil in eo reperies, quod non multiplici experimento fuerit confirmatum. Experimenta vero concernunt humectationem & transspirationem, vim, qua radices imbibunt nutrimentum, & qua succus nutritius ascendit per truncum & movetur per ramos, circulationem succi nutritii, aerem plantis nocturno inprimis tempore inspiratum, & quantitatem aeris, compositionem animalium, vegetabilium & mineralium ingredientis. Quæ de his observaverat Experimentator industrius ac ingeniosus, prolixe in hac recensione describuntur. Cetera vero, de quibus Autor agit, in Volumen sequens rejiciuntur.

DESCRI-

TAB. V. ad An. 17[illegible]

Fig: I.

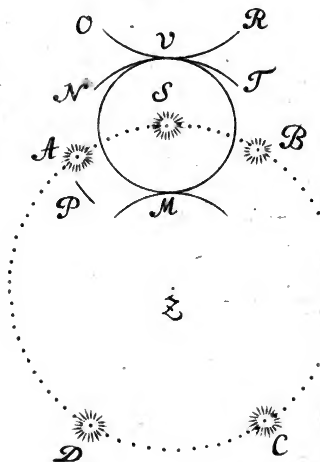

Fig. II.

DESCRIPTIO NUMMI SARACENICI, Anno 1712 in agro Slesvicensi aratro detecti, expressa a M. HENRICO SCHOLTZ, Silesio.

TAB. V. Fig. 2.

§. I.

VErno anni nostri seculi secundi & decimi tempore quidam colonus agrum, a Slesvico oppido haud procul situm, aratro exercens, cum novum a vicino colle sulcum succidisset, terra rupta, observat quoddam e soricum quasi nido effulgens. Quod cum curatius discussisset, multas exhibuit monetas argenteas, nec non columellas argenteas, in stilos quasi formatas, quarum aliæ, longitudine & crassitudine digiti auricularis gavisæ, in acumen desinebant, ac si olim graphiorum usum sustinuissent; aliæ in ∞ figuram contortæ conspiciebantur, tantaque earundem erat copia, ut manu utraque essent capiendæ. Thesauro itaque hoc tellure recluso, colonus fecit:

οἷά τε πολλὰ γίνεται, εὖτ᾽ ἂν δὴ κέρδος νόον ἐξαπατήσῃ ἀνθρώπων.

Quare ille monetas hic illicve vendendo distraxit. Postea vero temporis una illarum monetarum in manus incidit Viri plurimum Reverendi, *Joachimi Ernesti Mulleri*, gregis, qui Christo Plœnæ colligitur, Pastoris. Hic, ut, cujus esset dominus, sciret, ex illis, qui peregrinarum scientiam rerum præ se ferebant, sciscitatus, tulit responsum, monetam esse Tataricam, cujus characteres *de divina Gratia* significarent: a Magistro autem quodam Jenensi characteres accepit idem valere, ac

لَا أَلْيَا لَا *neque Elias, neque.* Cum vero ille quidem ex istis de veritate certus esse neque potuit, neque voluit, A. 1731 mense Augusto characteres illius nummi, quoad per artificis dexteritatem potuit, in lignum incidendos ac publicis Hamburgensium rerum Politico-literariarum literis inserendos curavit, ratus, fore, qui per involucra ista & integumenta perspiceret, ac veram characterum sententiam explicaret. Quibus ego lectis, quoad figura characterum nonnunquam mutilata

lata

lata permisit, non solum judicavi, monetam esse Saracenicam, cujus characteres literarum Cusensium figuras exhiberent, sed etiam mearum esse partium putavi, qui, cum *Wahlstorpium*, meum hospitium, a Rev. *Mulleri* loco ultra milliarium haud multum distare intelligerem, eo promtius aliquam illius monetæ interpretationem Rever. *Mullero* literis missis notam facerem. Hanc Vir Summe Rev. interpretationem eo, quo est in literas hujus generis favore laudatissimo, non amice modo accepit: verum etiam conamen meum privatum satisque imperfectum per literas Hamburgensium supra dictas publici fecit juris. Interea tamen fautor ille non intermisit, quin postea mihi ἀρχέτυπον monetæ curatius examinandum transmitteret. Quod cum facerem, ἔκτυπον Hamburgense ab ἀρχετύπῳ non tantum longe abire deprehendi, sed etiam, uti ἀρχέτυπον accurate expressum paucisque descriptum harum rerum fautoribus exhiberem, operæ pretium judicavi.

§. 2. Characteres quidem monetæ sunt Arabum, seu Saracenorum Cufici, quos cum infra considerandi locus erit commodior, jam omittimus, atque margines ante omnia examinemus, quorum frons prior monetæ nostræ duos, aversa seu posterior unum habet circulum, literarum serie scriptum. Hi margines literas exhibent partim male expressas, partim usu ita detritas, ut paucissimæ discerni legique possint. Antiquissimi Arabes modum signandi argentum a Græcis Romanisque procul omni dubio accepere. Illos tamen, cum hi margines suorum nummorum nominibus Ducum & Imperatorum exornarent, areis numismatum nomina Principum inscripsisse reperimus, marginesque aut apophthegmatibus, aut nominibus duodecim suorum sanctorum ducum consecrasse. Nomina *Ad. Olearius in der Pers. Reisebeschreib.* Lib. V Cap. 40 recenset, & Cap. 41 in lapide Persarum superstitioso exarata exhibet. Nummos autem recentiores, quorum margines duodecim illos Persarum sanctos tradunt, *Joan. Bapt. Tavernier P. II Itiner. sive des six Voyages, qu'il a fait en Turquie, en Perse, & aux Indes*, p. 627 edit. 1678, dedit delineatos ac de-

deſcriptos. Verum enim vero iſta duodecim أمام *Ummâm*, quos vocant, ſeu Antiſtitum Mohammedanorum, nomina in antiquis illarum gentium nummis haud apparent. Veteres quippe Arabes ſive Saraceni circulares ſuorum nummorum margines quibusdam potiſſimum ſententiis condecorabant, quæ Chriſtianorum doctrinam de S *Trinitate* ſtringerent. Cujus gratia uſu illis præcipuo veniebant verba *Corani Sur. XII v. 1*, ut ea tradit *Hinckelmannus*: الله احد الله الصمد لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفوا احد i. e. *Deus ille unus: Deus ille perpetuus; nec generabit, nec erit ei par unus*. Quæ verba & vulgares Turcorum libelli precum manu exarati habent in circulorum ſuorum precatoriorum περιφερία circumſcripta, quibus præter alia hæ adduntur voces: حافظ ناصر *cuſtos & conſervator*. Ejusmodi etiam dictis circulos noſtri nummi autumo completos, ut, quanquam pleræque horum literæ aut diffluxerunt, aut tractu temporis diſparuerunt, tamen nonnullæ in interiori prioris faciei circulo extantes hanc præ ſe ferant ſententiam: أسم الله ضرب ونلد الضر i. e. *Nomen Dei pulſavit & terræ illiſit noxam &c.* Cujus dicti rationem e fatis ſectæ Mohammedanæ cujusdam, quæ, cum ætate noſtræ monetæ Bagdadum miſere turbaret, ſuppreſſa fuit, explicandam infra docebo.

§. 3. Oculos porro noſtros in utramque nummi aream convertentes, nullam conſpicimus *iconem*, cujus olim uſus, uti Græcis Romanisque fuit familiaris, ita nec Arabes plane fugit. Saraceni ſeculis IX, X, ad XII usque, utebantur imaginibus, ceu ex iis conſtat nummis, qui *Moſtanzeri, Tzelacho'ddini*que ætatem & autoritatem apud *Hottingerum* Diſſ. *de nummis Orient. p. m. 157 ſqq.* agnoſcunt. His tamen iconibus non omnes æque Saraceni utebantur; quippe Ægyptii uſum imaginum diu poſt retinuerant, quam Perſæ abolnerant. Quod ut hi facerent, tria videntur moviſſe. *Primum* immanis Chriſtianorum iconolatria; *deinde* immanis in Alcoranum ſuperſtitio: *denique* occul-

occultæ ſectarum inſidiæ Mohammedaniſmo ſtructæ. *ϛαυροτιμία* ſeculo octavo non ſolum in *ϛαυρολατρείαν* abierat, ſed & aliæ Chriſti imagines coli cœpere. Nicephori, Græcorum Imperatoris, cum Saracenis de icone Chriſti Edeſſa mittenda tractantis, actio in vulgus nota eſt. Nec Græcorum expeditiones ignorantur. Hi enim, teſte *Abu'l Pharagio* p. 283 anno C. 903: في عشرة صلبان مع كل صليب عشرة الاف *cum decem crucibus, ſingulas cruces ſtipantibus decem hominum millibus*, in Saracenicas provincias impetum fecerunt. Turcæ quidem a conſiliis Græcorum bellicis ſtare videbantur, ſed imagines eo majori averſabantur zelo, ut, poſtquam in Perſia pedetentim paulatimque rerum potirentur, ſua autoritate & religione Perſarum Chaliphas ad icones e nummis omittendas adigerent. Quod præſertim eo tempore puto factum, cum ſecta *Chanbalanorum* de Mohammedis commentis detrahere videbatur. Anno enim Chriſti circiter 834 celebris Corani interpres, *Achmed, filius Chanbalis* Bagdadenſis, floruit, qui rationem negabat eſſe principium verba Dei interpretandi, ſtatuebatque, *Deum humana membra indutum in terrarum orbem deſcendiſſe.* Hic quanquam teſte *Abu'l Pharagio* p. 252 ſq. propterea maxime excruciabatur, nihilo tamen ſecius ejus poſtea diſcipuli eo tempore, quo noſtra moneta fuit ſignata, caput Bagdadi eo extulerant, ut *Al Radius* Chalipha eos anno C. 934 igni & ferro ſtatueret compeſcere, neque aliam ob cauſam dedit internecioni, quam quod التشبيه بالله i. e. ut *Al Radius* ipſe dicit, *comparationem* ſ. *aſſimilationem in Deo* admittebant. Quos ergo cum Chriſtianis ut moneta ſignata pungeret, iconem alias uſitatam non modo neglexit Chalipha, ſed & in iconis locum vocem Mohammedis ſymbolicam لا شريك له ſubſtituit.

§. 4. Prima monetæ facies has voces literis Cuficis ſcriptas tradit: لا اله الا الله وحده لا شريك له i. e. *Non eſt Deus, niſi Deus unus ille, non ſocius ſimilis ei.* Prima hujus dicti verba famoſum illud Mohammedanorum ſymbolum con-

conſtituunt, de quo *Thom. Hyde* in *Annot.* ad *Alberti Bobovii Liturgiam Turcicam* p. 2 dixit. Hæc ſymboli verba dum *Hottingerus* l. c. p. m. 167 ex antiquis Arabum nummis eruit, neque characteribus nummorum, neque genio linguæ Arabicæ ſatis feciſſe videtur, quod voces الله وحده legit: الله وحده, cum nullus Arabum nummus, nullus unquam liber, voces الله وحده ſcriptas exhibeat, ſed aut الله واحد i. e. *Deus ille unicus*, & الله الواحد i. e. *ille Deus ille unicus:* aut tantum الله وحده i. e. *Deus unus ille eſt*, dicat, ut *illud πολυθεότητα* averſetur, *hoc* vero noſtram perſonarum pluralitatem neget. Huic autem ſuffixo ه, quod ex هو ſeu الله, ut ajunt, derivatum, eandem cum voce الله virtutem tribuunt. Uti enim Judæi ſuperſtitioſiſſimi vocis יהוה *γραμματολάτραι* ſunt, ita & Mohammedani vocem الله eadem proſequuntur ſuperſtitione. Superſtitionem Profeſſoris illius Perſici, quem *Ad. Olearius* lib. IV *ſ. Perſ. Reiſeb.* Cap. 19 p. m. 228 b. refert ſibi nomen Dei الله ſcipioni inuſtum deleviſſe, ne profanum evaderet, attingere nolo, cum vox noſtri nummi شريك luculentum & nequitiæ & ſuperſtitionis illius ſpecimen edat.

§. 5. Vox illa شريك, *Socius*, non ſimplex, ſed prægnans, i. e. vocem aliam adhuc in ſe continens, apparet. Cuficum Arabum ي *je* alias Syrorum figuram ܝ *jud* commode repræſentat. Hic autem in noſtri numiſmatis voce شريك loco ي *je* Cufici, duas habet columnas ad normam perpendiculi literarum ſecantes lineam, quarum baſis cum inferiori Cuficæ literæ ر *Re* ductu duos efformat ſemicirculos. His duabus columnis Cufenſes *καλλίγραφοι* procul dubio priores vocis الله literas, circulo autem altero poſteriorem illius vocis literam ه *he*, altero literam ي *je* deſignare voluerunt, ut Mohammedani hac voce divina الله ventri ſeu gremio vocis شريك inſerta eandem luderent fabulam, quam Judæi ex ſymbolo ſuo Pole-

mico *Devt. VI*, 4, fingunt, literam ע prioris vocis ultimam, & ד literam totius fymboli ultimam ita componentes, ut vox עד *aternus* prodeat, ac nobis Chriftianis Τριάδα colentibus Judæi obganniant: שמע, שראל יהוה אלהנו יהוה, אחד, ac fi Deus ille nofter ita unus & æternus fit, ut filium habere æternum nequeat. Ita & Mohammedanus monetæ Autor illa nos voce prægnante πολυθεότητος accufat, & ob ὁμοουσίαν filii cum patre criminatur. Πολυθεότητος infimulat, quod non modo quemquam Deo parem negat, fed & vocem الله gremio vocis شريك inclufam repetit, ac fi Chriftiani duos ftatuerent Deos, quorum alter alteri par effet. Nam vox شريك *focium* denotat eadem natura & potentia præditum. Quare nos cum fciant Chriftum Deo patri effe ὁμοούσιον καὶ συναΐδιον confiteri مشركين i. e. *Affociantes*, quafi ὁμοουσιανὰς, i. e. ex Mohammedanorum mente hæreticos vocant, qui Chriftum Deo ὁμοούσιον affociant. Hæc etiam caufa eft, cur illos non modo precantes audiamus exclamare: يامن ليس له شريك في الملك i. e. *O! qui non eft focius in regno*; fed & ipfum Mohammedem legamus totiens nos ifto مشركين i. e. *affociantium* nomine exagitare. E. g. *Sur.* III v. 60 edit. *Hinckelm.* VI, 79, 80, 81, 106, 137, 138, quo in Corani Capite illum vocis شريك ufum fatis explicat, ac fe fuosque tanquam مسلمانين *Moslemannos* i. e. *perfectos* & *concordes*, qui Deum non dilacerarent, jactitat, ac v. 163 autorem monetæ hæc verba: لا شريك له docet. Quæ etiam verba Chalipha in imaginis locum fatis ἐμφατικῶς fubftituiffe agnofco.

§. 6. Pofterior feu averfa nummi area hæc continet verba:

الله مانا محمد رسول الله الرضى بالله يظهر لحمد

i. e. *Deus ille vindex, Mohammed legatus Dei illius, Al Razi bellahi manifeftetur in laudem.* Crebra nominis divini mentio, quæ in aliis nummis haud ita occurrit, fingularem Princi-

pis

pis pietatem seu hypocrisin prodit, qua ausus *Chanbalanorum* supra dictorum, qui apud Bagdadenses multum valebant, supprimere cogitavit. Hi enim *Chanbalani*, cum vanitatem βατ-τολογίας Mohammedanæ perspicerent Deo non placere, preces clara voce fundendas, negabant, recusabantque sonum illum inconditum edere, quo vocem الله الله élaho! élaho! *Deus! Deus!* vel centies & ultra uno halitu repetere solent Mohammedani. Quam ob causam *Arrâdi* Chalipha, anno P. C. natum 834 teste *Abu'l Pharagio*, per Satellitum præfectum in vulgus edidit: ne quis *Chanbalanorum* famosum illud precum Mohammedicarum initium: بسم الله الرحمن الرحيم *in nomine Dei misericordis miseratoris*, secum suppressa voce dicerent; sed ita, ut vox الله audiretur. Quod Chaliphæ mandatum cum Chanbalani nihili facerent, postea ferro & igne vindicavit, eamque ob causam vocem الله totiens in nummo eodem expressisse videtur. Quin imo, ut *Arradius*, quem legunt, καλλιγραφικῇ quasi figura ostenderet, quantopere Chanbalani isti vindictam Dei & Mohammedis, cujus autoritatem vilipendebant, in se provocarent, duas priores literas nominis proprii Mohammedis, videlicet م *mim* & ح *Cha* ita efformavit, ut vox ماكا *vindex* evaderet. Postremam vero literam ejusdem illius vocis, scil. د *Dal*, in eam produxit longitudinem, ut figuram sive gladii, sive alius cujusdam instrumenti bellici, acciperet, quo se in Mohammedis illusores vindicaturum significavit. Huic Mohammedis nomini ἐπίθετον subjungit vulgatum: رسول الله *legatus illius Dei*. Quod Mohammed, ut autoritatem sibi desideratam conciliaret, in Corano vel centies de se pronuntiavit, quia nisi se ipsum, alium suæ veritatis testem ignoravit. Quam post autoritatem ut discipuli paterentur extingui, his vocibus, suo symbolo adjectis, confirmarunt. Postea quidem temporis Persæ, cum seculo XIV *Alim*, Mohammedis generum, Turcorum *Abu backro*, Mohammedis socero, præferendum judicarent, in nummis post verba: رسول الله hæc adjecerunt: وعلي

 ولي

الله ولي i. e. *& Ali Propinquus Dei.* Quæ tamen verba hodierni Perſæ tam ſcite pingunt, ut litera ل *Lam* in voce *Ali* vocem محمد *Mohammed* ſuſtentet, atque vox ولي *Propinquus* etiam poſſit legi وال i. e. *Præfectus.* Conf. *Olearius* l. c. Cap. 40 p. m. 354, & *Tavernier* l. c. p. 627.

§. 7. Tandem ad nomen venimus illius, cujus auſpicio nummus noſter in publicum prodiit. Is fuit Chalipha, quem vulgus *Arrâdi* vocat, noſtra vero moneta & Arabes omnes *Al Râzi bellahi* appellitant, quibus & *Abraham Saccuth*, libri *Juchaſin* Autor, hunc illum ראצי appellando adſtipulatur. Nomina illius Principis integra hæc ſunt: *Achmed Abu'l Abbas Al Râzi.* Tribus gaudet nominibus, quorum prius, nempe *Achmed*, fuit nomen religionis; poſterius *Abu'l Abbas* familiæ: quia ex Abbaſidarum familia ortus, Abbaſidarum viceſimus Chaliphatum obtinuerat, cujus gratia nomen poſtremum *Al Razi bellahi* tanquam dignitatis regiæ teſſeram acceperat. Quod ergo etiam ſolum in monetis exprimebatur. Nam Perſæ, cum novum crearent Chalipham i. e. *Mohammedis vicarium*, morem illum antiquum videntur retinuiſſe, cujus *Joannes* Apocal. II, 17, meminit. Salutato quippe Chaliphæ ac in throno collocato nomen illud novum imponebant. Hunc in modum, teſte *Abu'l Pharagio*, cum pleriſque Chaliphis egerunt. Quæ novi nominis acceſſio cum Chaliphis huc usque tantum fuiſſet propria, in eum poſtea uſum abiit, ut etiam ad Veziros, i. e. ſummos belli duces, tranſierit. De quibus *Hottingerus Hiſt. Eccl. P. II Cap. X Sect. II §. 2 lit. i p. 89 & 101 ſq.* Hoc novum nomen, quod Chaliphæ ſortiebantur, duo ſecum ferebat judicia: *Judicium* de anteceſſoris rebus geſtis; & *judicium* de eligentium poteſtate, quam voce بالله *bellahi* i. e. a Dei gratia ſibi datam profitebantur electores. Nam *Alkaber*, qui noſtrum *Al Razium*, ſive *Arradium*, anteceſſerat, ferus erat ac crudelis, qui aliorum divitias potentiamque ferre non poterat. Ne vero noſter hæc veſtigia lubrica premeret, noſtrum electores appellarunt الراضي *Al Razi* i. e. τὸν θελξίνοον,

ξίνοον, placendo vincentem. Accedit, quod *Munesus* evnuchus eum jam ante *Kaberum* Bagdadensibus eligendum persuadere eo nomine studuerat, quod esset: صبي عاقل فيه دين وكرم ووفا ما يقول *puer, mansuetus, pius & munificus, qui fidem servaret, quam dedit.* Hic enim *Al Râzi* adhuc ætate puer regnum adeptus, scil. anno post C. N. 933, nihilo tamen secius magna cum laude sex annos ita gubernavit, ut ab *Elmacino* p. 207 prædicetur fuisse: سمحا جوادا ديـنـا شاعـرا كثيـر الفصاحه يحب معاشرة العلما ومجالستهم ذا فضايل جمة i. e. *munificus, liberalis, eruditus, poeta magna eloquentiæ, multisque virtutibus præditus.* Cui encomio & *Abu'l Pharagius* p. 303 subscribit. Quod vero ad Judicium de eligentium potestate attinet, observandum, circa initium seculi IX penes Chaliphas fuisse quendam filiorum sibi successurum constituere, ceu exemplo est *Harun* ille *Raschid*, qui Saracenorum imperium suis distribuerat filiis. Posthæc imperii proceres, potestate principem constituendi arrepta, satis habuerunt quendam Abbasidarum legisse, cui novum imponebant nomen, ac pro nominis scopo *ἐπίθετον divinum* addebant. Hoc erat sive علي الله i e. *super Deo isto*, sive لله *lillahi*, i. e. *Deo isti*, sive بامر الله *beamri'llahi* i. e. *in mandato Dei*, sive لدين الله *ledini'llahi*, i. e. *decreto Dei*, sive بنصر الله *benisri'llahi* i. e. *virtute Dei*, sive لاعزاز دين الله *leizaz dini'llahi*, i. e. *virtuti cultus divini.* Quorum posteriora Ægyptiorum potissimum Chaliipharum fuere. Bagdadensibus autem Chaliphis familiarissimum erat بالله *bellahi*, i. e. *per Deum*, sive *divina favente gratia.* Qua de causa *Abu'l Pharagius* p. 301 de nostro Chalipha Bagdadensi ita ait: ولقبوه الراضي بالله *& cognominaverunt eum Al Razi bellahi*, i. e. *placendo vincentem Dei Gratia*, scil. electum: *von Gottes Gnaden den Gefälligen.* Hæc præterea Saracenorum loquendi forma, cum ab illa non mul-

multum abeat, qua antiquiſſimi Chriſtianorum Principes uſi ſunt, cunctatio eſſe poſſet aliqua, utrum Chriſtiani illam a Saracenis, an hi a Chriſtianis, mutuam acceperint. Quod tamen dubium aliis relinquo diſcutiendum, & de voto, quod hic ſubjectum reperio, conjecturam facio, ætatem *Razii* teneram reſpici, atque nummum in initio hujus imperii factum videri.

§. 8. Ceterum, quod jam monendum reſtet, eſſe aliud non videtur, quam character literarum, quæ in noſtra moneta conſpiciuntur. His quidem ii fecerunt ſatis, qui Cufenſes veteres examinarunt literas. Nihilo tamen ſecius character in nummo noſtro expreſſus eam ob rationem potiſſimum meretur obſervari, quod non ſolum ab eo profectus, ſub quo recentior literas Arabicas pingendi ratio ceperit exordium, ſed & in ſpeciminibus ultimis characteris Cufici adhuc integri haberi queat. Quippe *Abu Ali filius Mukla*, qui *Razii noſtri* Vezirus fuit, cuique *Al Razius* manum ob malum conſilium ſcriptum juſſit præcidi, teſte *Elmacino p. 205 Lib. III Hiſt.* صاحب الخط المشهور الاول من نقل الخط الكوفي الى الطريقة العربية لحسنه ومعانيها i. e. *Autor eſt Scripturæ (hodiernæ) celebris, primus, qui mutavit ſcripturam Cuficam antiquam in ductum Arabum pulchrum & facilem.* Autores quidem filium *Moklæ* expreſſis verbis haud tradunt ſcripturam illam poſt manus jacturam inveniſſe; tamen, cum *Elmacino* & *Abu'l Pharagio*, etiam poſt calamo manui præciſe alligato, dicatur ſcripſiſſe, probabile eſt, literas illas ex hac neceſſitate ortas fuiſſe, aut ſaltem majori uſu veniſſe, quas cum Karmathiæ poſt ſectæ homines ſibi adſciviſſent, Karmathicas autumo dictas, uti antiquas illas Cuficas ab Academiæ loco, quem Perſiæ urbem ad hunc usque diem haud ignobilem novimus, dictas ſcimus.

§. 9. Hæc de nummo illo, apud Sleſvicum reperto, dicenda putavi, ex quibus nummum, ut ſpero, ſatis perluſtratum illuſtratumque fuiſſe, intelligent. Si quis autem rationem inire velit, qua in terram pervenerit Sleſvicenſem, veriſimilior haud

haud occurrit, quam Ottonis M. expeditio, qua post res in Italia adversum Saracenos feliciter gestas, anno post C.N. 949, Haraldum, Daniæ Regem, & ad Christum & suum obsequium apud Slesvicum compulisse Otto traditur. Qua in expeditione miles, qui antea contra Saracenos stipendia meruit, prædam amittere Saracenicam potuit. Plura de hac expeditione Ottonis M. Opusculum nostrum, *expeditiones Holsatorum sacras* enarraturum, proxime bono cum Deo dabit.

ELEMENTA CHEMIÆ, QUÆ ANNIVERsario labore docuit, in publicis privatisque scholis, HERMANNUS BOERHAAVE.

Tomi II.

Lugduni Bat. apud Isaacum Severinum, & Lipsiæ, apud Casparem Fritschium, 1732.

Edit. Lugd. 4, Tom. I Alph. 5 pl. 16, c. Tabb. æn. 17, T. II Alph. 3 pl. 4, Edit. Lips. 8, T. I Alph. 2 pl. 6, c. Tabb æn. 17, T. II Alph 1 pl 12.

UTi omnia celeberrimi *Boerhaavii* scripta, communi eruditorum applausu dudum excepta, nostris non indigere videntur præconiis, ita hujus potissimum præstantiam prior illa, quæ inscio & invito Autore, multis locis mutila & depravata, tantoque indigna nomine evulgata erat, editio abunde poterit docere, quæ, spuria licet, atque ab Autore repudiata, multos tamen emtores invenit, imo & admiratores. De qua uti jure suo gravissime in Præfatione conqueritur Celeb. Autor, ita hoc nomine tamen in publicum profuisse illa videtur, quod hanc, multis nominibus præferendam illi alteri, avideque expectatam ab eruditis, nunquam forte alias in lucem prodituram, Autori extorserit. Quæ uti chartæ splendore, typi elegantia, & quæ præterea ad externam libri commendationem pertinent, bibliopolam Lugdunensem nihil, quod ad exornandum tam egregium Opus conferre poterat, prætermisisse, abunde testatur, ita non minus egregie de civibus suis meruit non incelebris inter nostros bibliopola, *Caspar Fritsch*, dum hanc accuratam satis, eleganti que forma pariter conspicuam, editionem, ut eo magis nostratium usibus inservire queat utilissimus liber, ad exemplar Lugd. excudi curavit. Toto cœlo errant, qui farraginem remediorum, arte Chemica producendorum, cum superficiaria usitatarum operationum explicatione, in egregio hoc Systemate tan-

tum contineri arbitrantur. Uti enim plerosque Chemicorum libellos hac confusione laborare dolet Autor, ita alium longe sibi scopum præfixum habet: cum ex definitione Chemiæ, quam exhibet, facile innotescat, quam amplos ejusdem limites constituerit. Ita enim describit: " Chemia est ars, docens exercere " certas physicas operationes, quibus corpora sensibus patula " vel patefacienda vasis capienda mutentur per propria instru- " menta, ut definiti & singulares quidam effectus producti in- " notescant, horumque causæ ipsa per effecta pateant, in vari- " os diversarum artium usus. " Præmissa est Operi succincta artis historia, in qua præcipuos antiquioris recentiorisque ætatis Chemicos, eorumque scripta, cum epicrisi sobria recenset, insimulque docet, vitio Alchemistarum, qui primi fere tractandis igne metallis operam dederunt, contigisse, ut omnia artis producta protinus pro remediis corpori humano apprime profuturis habita, sicque multa inutilia, imo noxia, in materiem medicam sint introducta. Theoriæ fundamenta jacturus, ante omnia objecta artis considerat, eorumque nativam indolem explicat, ut eo rectius, quid ars in illis mutandis præstiterit, innotescat. Primo itaque loco fossilia sub examen revocat, cumque simplex eorum fabrica nullam in illis, inter vasa, &, qui his continentur, succos, varietatem conspiciendam præbeat, proprium cujusque characterem suppeditat; post illa vegetabile regnum in scenam producit, cumque illud corpora hydraulica, multis vasis diversisque succis, in illis circulantibus constantia, sistat, accuratam eorum anatomen exhibet, quique succi in singulis partibus hæreant, sedulo docet; ubi inprimis, quæ de succo cujuslibet plantæ proprio monet, notatu digna sunt, utpote qui, per omnem vim omnium partium plantæ applicatam, successive recepto crudo succo, ortus, veram plantæ proprietatem, indeque natam virtutem continet, quod exemplo foliorum Chelidonii, succum aureum, in pedunculo, Aloes, succum luteum amarum peculiaribus ductibus continentis, illustrat, quos proinde, si genuinos desideres, succos arte ex his elicies vasis, cum reliquis plantæ succis confusi indolem suam penitus mutare deprehendantur. Prælibatis sic, quæ de objectis Chymiæ proponere necesse duxerat, omnem mutationem, his

per artem conciliandam, ſolo motu abſolvi docet, ut ita, quam varia ſint Chemiæ producta, omnia tamen ſeparando vel adunando nata eſſe cenſenda ſint. De ſeparatione Chemica id inculcat, ne nos partes corporum ita, uti in illis præextiterant, obtinuiſſe, aut vera phyſica eorum elementa produxiſſe cenſeamus, cum eo usque pertingere vix datum ſit induſtriæ humanæ, neque ex horum productorum combinatione priſtinum denuo componere corpus liceat artifici. Quo loco ſimul de ſpiritu rectore in vegetantibus atque animalibus, adeo apud Alchymiſtas decantato, lectu digna profert, quem dicit halitum tenuiſſimum, cuivis corpori proprium, quo illud ab omnibus aliis accurate diſtinguitur; cujus ſedes ſit oleum rei volatile, cujus tamen minimam ſaltem partem hic ſpiritus conſtituat: totam rem cinnamomi exemplo illuſtrat, e cujus corpore cum aqua deſtillato, omnis vis aromatica, in oleum rubrum in fundo vaſis collectum concentrata, extrahi poteſt, corpore cinnamomi priſtinam exacte figuram retinente, aſt omni fragrantia orbato; imo ipſum oleum, niſi ſollicite defendas, cetera nihil mutatum, ſpiritum hunc, ſimulque omnem virtutem ſuam avolare ſinet. Ut vero eo magis deſiderium Auditorum ad excolendam ſolidius artem Chemicam acueret, amplum ejus per plurimas partes uſum magnifico effert encomio, eumque non in phyſicis ſolum multa detegere nova, ſed per omnes quoque medicæ artis diſciplinas ſe diffundere, dum non ſolum ſtatum humorum corporis naturalem declarat, ſed eorum etiam in morbis corruptorum indicia prodit, indeque diætam his accommodandam docet, & egregia ad medendum remedia promit, egregie confirmat. Non minora ſunt, quæ in excolendis variis artibus mechanicis a Chemia ſuppeditari poſſe adjumenta monet. Inprimis lectu jucunda ſunt, quæ in Magia naturali hujus ope præſtari poſſe, copioſe differit, atque exemplo phosphori, magnorum motuum, certis corporibus ſibi commixtis, ciendorum, ſimilibusque declarat. De Alchemia quoque modeſtam addit epicriſin, atque genuinorum ejus artis Scriptorum, quos inter *Raimundum Lullium* honoris ergo nominat, ſcripta meritis laudibus proſequitur; in quibus

abſcondita naturæ egregie detecta laudat, atque ita de tota arte ſentit. "Ubicunque Alchemiſtas capio, video ipſos ſimpli-"ciſſimam veritatem nudiſſimis verbis deſcribere, nec fallere, "nec errare. Quando igitur ad illa loca pervenero, ubi per-"cipere nequeo, quid velint, cur falſi arguam eos, qui in arte "ſe longe præſtantiores dederunt me ipſo? Quare meam po-"tius ignorantiam in hiſce, quam illorum vanitatem, incuſo." Id tamen ſimul monet, ſubinde ſibi in mentem venire, annon hi viri, poſtquam tam ſingularia per naturæ vires detexiſſent, tandem velocitate prævidendi, & ea pro factis narraverint, quæ fieri poſſe, imo quæ fieri debere, colligebant, ſi porro perrexiſſent exequi, quæ eo usque tantum animo conceperant. Ceterum tum hic, tum alibi paſſim, multa inſpergit, quæ inſtruere, & ab erroribus, altius quid in hiſce tentaturum, præmunire, atque ad fallacias vanorum hominum detegendas inſervire queant. Jam ubi ad inſtrumenta Chemiæ activa explicanda pervenit, ignem puta, aerem, aquam, & terram, latius in illorum indaganda natura diffunditur, quam in Chemicorum quis ſcholis expectaverit. Quicquid enim de illorum proprietatibus, viribus, effectis, doceri in phyſicis poteſt, id omne hic accuratiſſime explicatum invenies; neque tamen abſtractis lectorum animi ideis defatigantur, ſed per uberrimam experimentorum, ſolicite recenſitorum, ſegetem illuſtrantur, indeque ductis conſectariis confirmantur omnia. Præcipue in doctrina de igne, univerſali illo Chemicorum inſtrumento, copioſus eſt. Primum enim in naturam ignis elementalis inquirit, cujus notam genuinam conſtituit, corporum, quibus ineſt, rarefactionem, eumque ubique æqualiter expandi probat, donec cauſa aliqua, quæ illum in paralelismum determinet, accedat; dein pabula ſic dicta ignis ſub examen revocat, atque ſolum duntaxat corporum oleum huc referendum demonſtrat; etſi, reliqua, huic admixta, ſubinde ad vim flammæ augendam non parum conferre, neutiquam neget: varios quoque modos ignem certorum corporum miſcela producendi fuſe recenſet; dum v. g. de calore ex miſtura corporum vegetantium, de calore generando ex miſcela corporum animalium & vegetantium, de igne genera-

nerato vero in corpore frigido ex solo accessu aeris, de igne producto ex frigidis fossilibus ope aquæ, de igne producto miscela liquorum frigidorum, agit; postea de effectis ignis varias proponit cautelas, quod nec universaliter, nec sincere semper solvat, sed subinde etiam componat, atque, pro vario gradu, varie subinde operetur, quo loco de gradibus ignis cognoscendis atque dirigendis fusius agit. Pari ratione in reliquorum sic dictorum elementorum indolem inquirit, in quibus tot phænomena, quæ in cœlo, in terræ profundis, in vegetantibus pariter ac animalibus, observari solent, explicantur; egregia artis inventa, uti v. g. speculorum ustoriorum, dioptricorum, catoptricorum, thermometrorum, recensentur, eorumque multiplex usus docetur, ut lectu non jucunda minus, quam utilia, sint, quæ super his disseruit Celeb. Autor; nobis, quos in tanta copia rerum selectus inopes facit, Lectoribus, harum deliciarum cupidis, multa, quæ forte a Chemia longe abesse prima fronte videri queant, hic latere, indicasse, & ad eo studiosius evolvendum librum, solidissime conscriptum, excitasse, sufficiat. Non minori utilitate se commendat doctrina de menstruis, propriis illis Chemiæ instrumentis, quæ definit per corpus, quod, lege artis applicatum alteri, illud dividit in minutas partes ita, ut particulæ solventis inter partes divisas soluti, penitus sint intermistæ. Primo proprietates menstruorum in genere considerat, eorumque modum operandi exponit, quem quidem solo motu absolvi concedit, non tamen mere mechanico, in quo demonstrando fusus admodum est, atque limites operationis mechanicæ & physicæ accurate determinat, ut tandem fabulas multorum, quibus publico persuadere conati sunt, se jactare explicationem Chemicorum per mechanica, obtunderet, seque quam maxime ab illa abhorrere opinione, publice ostenderet. Dein singulas menstruorum, aqueorum, oleosorum, spirituosorum, salinorum, alcalinorum, tam fixorum, quam volatilium, acidorum cujusvis generis, saliumque neutrorum, recenset, &, in quæ eorum se virtus exserat corpora, quidve ex illa applicatione oriatur novi, accurate persequitur. Quin & de *Paracelsi Helmontii*que universali illo

menſtruo Alcaheſt hiſtorice agit, atque, quæ ad cognitionem ejus facere poſſunt, ex propriis eorum ſcriptis ſtudioſe adducit, etſi fere unquam ulli Chemicorum tale arcanum poſſeſſum fuiſſe dubitet, id tamen ſuos monet: "ſalem marinum & "Mercurium omni modo Chemico tractat, nunquam pœni- "tebit operæ." Neque vero paſſiva inſtrumenta ſilentio prætermittit, ſed eorum materiem, conditiones, commoditates, ſuos docet, iconibusque appoſitis, formam exhibet. Inter alia furnum ſimpliciſſimum exhibet, furnum ſtudioſorum propterea a ſe dictum, quem olim in proprios uſus invenit, dum in Muſeo haud ita magno, in quo parvus modo caminus erat, multa cepit experimenta. Quo nec fumus nec fœtor fiat, qui calorem leniſſimum & æquabilem ſuppeditet, ut vel ova in eo excludi queant, qui tamen eo usque intendi queat, ut aqua in eo ebulliat. Aptus ergo ad omnes digeſtiones, deſtillationes aquarum, ſpirituoſorum, ſalium volatilium, quin & ſpirituum acidorum, in eo commodiſſime tutiſſimeque ſine magnis impenſis peragendas. His jactis theoriæ fundamentis, Tomo II ipſas operationes ſecundum trium regnorum corpora aggreditur, in quibus ita ſe gerit, ut omni evitata confuſione, ac tædioſa æque ſæpius jam factarum repetitione, quam neceſſariarum omiſſione, a ſimpliciſſimis, quorumque cognitio in ſequentibus præſupponitur, initium ducat, neque ſemper ad pharmaceuticam tantum in his adornandis reſpiciat, ſed & phyſicam corporis indaginem ſubinde absque ulla ad hanc relatione perſequatur. Pharmaciæ priori in Parte, quæ vegetantia tractat, abunde proſpectum eſt, in qua per omnes ignis gradus, a leniſſimo, qui ſeparando potius, quam multum in illis mutando agat, ad vehementiſſimum calcinationis usque, quid plantæ ſic tractatæ exhibeant, offert, quid fermentatio accurate hic deſcripta, & ab omni alia operatione, cum quibus ſæpius confunditur, ſolicite diſtincta producat, quid demum in putrefactione iis accidat, ſolicite perſequitur. In quovis proceſſu primo apparatus ad operationem peragendam cum neceſſariis cautelis explicatur, deinde de natura & uſu productorum copioſe diſſeritur, quomodo ex variarum ſubinde operationum productis artis lege denuo prudenter conjunctis egregia

ſub-

ſubinde pharmaca parari queant, fide docetur. Sic v.g. proceſſus 39 docet, quomodo ex aquæ ſtillatitiæ unciis ſex, elæoſachari drachma una, & ſalis drachmis duabus plantæ cujusvis, debita proportione combinatis potio medicata, omnes illius plantæ vires concentratas exhibens, parari & cum effectu optato exhiberi queat Altera Pars, quæ animalium deſtinata eſt ſcrutinio, theoriæ potiſſimum medicæ ſervit, dum liquorum corporis animalis, uti lactis, urinæ, ſanguinis, ſeri ſanguinis, albuminis ovi, analyſin inſtituit, mutationes poſt digeſtionem, putrefactionem ignis in illa actionem in iis obſervandas notat, indeque conſectaria de ſtatu eorum naturali æque ac præternaturali deducit: pharmaciæ tamen, quæ de ſale ammoniaco, quod animalis eſt proſapiæ, indeque parando ſale volatili oleoſo, item de *offa Helmontiana*, ex ſpiritu ſalis ammoniaci fortiſſimo, & alcohole puriſſimo enata, commentatur, egregia remedia ſuppeditant. In Parte tertia Sales, Sulphura, Metalla, atq; ſemimetalla Chemico examini ſubjiciuntur, pluraque hic iterum egregia in morborum ſanatione, naturæ metallorum exploratione profutura, occurrunt. Id obiter notamus, Virum Celeb. uti ubique immodicarum laudum oſorem ſe præbet, ita de remediis ex ſtibio paratis minus ſentire magnifice, neque binis illis creberrimi apud noſtros uſus, cinnabari puta atque diaphoretico antimonio, præ reliquis prærogativam concedere. In fine addita eſt brevis præcipuarum operationum Chemicarum repetitio, una cum experimentis de colorum productione, mutatione, perquam curioſis. Utrique Tomo Index rerum copioſus ſubjungitur, in Lipſienſi editione in meliorem variis locis ordinem redactus. Paucis indicavimus lectoribus, quid in elaboratiſſimo hoc Syſtemate contineatur, quod ſi ipſi cum cura evolvere non dedignabuntur, plura ſe, quam nos brevitatis ſtudioſi commemorare potuimus, in illo deprehendiſſe non negabunt, atque nobiſcum optabunt, ut Celeberr. Autor reliquas quoque artis medicæ partes, quas, brevibus aphoriſmis comprehenſas, ante plures jam annos edidit, continuo ſermone magis explanatas in publicos uſus divulget. Illi enim, qui in Italia ante biennium Praxeos *Boerhaavianæ* titulo prodiere Commentarii, adeo parum ad reliquorum ſcriptorum acumen

acce-

accedunt, ut hoc ipso spurios esse facile pateat, tantoque magis desiderium, illis ab Autore suo promulgatis fruendi, acuerint.

HENRICI JACOBI SIVERS, LUBECENSIS, Philosophiæ Magistri, & Regiæ Borussicæ Scientiarum Societatis Collegæ, Curiosorum Niendorpiensium Specimen primum, sistens Lapidis musicalis, Echinitæ Cordati, & Stellæ Marinæ descriptionem, cum illustri Regia Scientiarum Societate, quæ Berolini floret, communicatum.

Lubecæ, apud Jonam Schmidium, 1732, 8.
Plag. 1.

PRopositum est Autori, Dissertationibus nonnullis illustrare scientiæ naturalis historiam, quæque ipse ante aliquod tempus in littore Niendorpiensi collegit, jamque in Museo suo servat, in conspectum eruditorum proferre quædam naturæ cimelia. Quorum tria, digna satis eorum, qui curiosi naturæ sunt, oculis & admiratione, continentur Specimine hoc primo. Nos singula hic ære expressa dedimus, quod videremur nobis quandam in iis naturæ luxuriantis imaginem contemplari, jucundam admodum, & multum omnino elegantiæ habentem. Cujus ea sint generis, cujus formæ & coloris, cujus denique sint usus atque pretii, malumus Lectores ex ipsius Autoris, quam nostris, verbis cognoscere. Figura prima sistit *lapidem musicalem*, de quo verba Cl. Autoris hæc sunt: *Hic lapis arenosus & coloris cinerei est, constans, quod ad longitudinem attinet, decem, latitudinem, passim septem, passim octo pollicibus. Lineæ & sic dictæ notæ musicæ rubro nitent colore, & partim sunt, ut hodie scribuntur, partim, ut ante aliquot secula a Monachis in membranis fuere scripta.* Nomen *lapidis musicalis* cognitum antehac plane non fuit; magis vero cognita *Voluta musicalis* fuit, cui cum perquam similem Autor observaret hunc lapidem, simile ei, non infelici ingenio, nomen dedit. Alterum, quod hic cernis, est *Echinites cordatus*, qui *silice*, ut refert Autor, *constat durissimo, & crusta albescente selenitica, vel, si mavis, in fluorem vitreum redacta, adhuc vestitus est.* Ejus elegantiam facile

TAB. V. Fig. 3.

TAB. V. Fig. 4.

facile agnoscent, qui eum cum echinitis aliis, haud raro obviis, & de quibus copiose egerunt scriptores multi, comparaverint. Tertium, cujus hic nobis imago exhibetur, a forma *Stella marina* dicitur. *Insectum est marinum*, (iterum Cl. Autoris verbis utimur) *in radios quinque divisum, duro & spinoso vestitum corio, quod tamen in humido facile mollescit & dissolvitur. Radii ipsius excavati sunt. In medio oris situs est, quo alimentum attractum conficitur, atque per omnes dispergitur partes, &, quia nullo alio in loco apparet exitus, haud incongruum videtur, ore, quæ supervacua sunt, excerni.* Stellas marinas cum in quinque diversa stellarum genera abire ostenderit olim *Mich. Bernh. Valentini*, suam, quam nobis ob oculos posuit, refert Autor ad genus secundum, & *stellam marinam minorem* nuncupat. Ceterum, etsi in Autoris generatim instituto nihil sit, quod reprehendi possit, in ipsa tamen tractandi ratione, forte sint, qui ingenium Autoris desiderent, quippe de quo promtius liceret faciliusque judicare, si, præter coacervatas scriptorum allegationes, de suo aliquid addidisset, & suos in physicis profectus magis ob oculos lectorum posuisset.

NOVA LITERARIA.

MEdiolani novum, idque illustrissimum, Opus parat *Philippus Argelatus*, Vir plane eximius, in unum corpus collecturus scripta *Caroli Sigonii*, eruditissimi Italorum, singula, maximamque partem rarius jam obvia. De cujus instituti ratione ut certius constet Lectoribus nostris, integrum, quod ea de re Vir ille bonus edidit, & nuper ad nos transmisit, Programma, lectu quippe jucundum admodum, diligenterque compositum, huc transscribemus:

Quanti fecerint eruditi Viri Caroli Sigonii *elegantissimos libros, ad universam propemodum antiquitatem illustrandam comparatos, ex eo potissime cuique sit persuasum, quod inter Italos recentiores vix alter inveniri possit, quem cultarum nationum omnium perpetuum constansque judicium majoribus laudibus exornaverit, & cujus libros lectionis assiduitate ferme contriverit. Hinc factum est, ut non semel iterata sit & apud nostrates & apud exteros eorum librorum editio; sed, crescente in dies lectorum frequentia, rara admodum ætate nostra purgatioris formæ apparent exempla, jacturamque non semel apud*

me, vel verbo, vel scripto, dolentibus eruditis viris, aliquando reparare deliberavi. Neque uno tantum argumento ad hanc operam capessendam invitabar hoc tempore, quo, vergente jam ad designatam calcem magna Italicorum Historicorum *Collectione, otii aliquantulum supererat ab immani labore, quem si novus iste in edendis Clariss.* Sigonii *Operibus exciperet, jam animo reputabam a condita urbe Roma in annum æræ Christianæ MD absolutum Italicæ Historiæ corpus me facile daturum. Si quis enim initium fecerit a Fastis Consularibus, quibus Romani Reges, ordine temporum servato, præmittuntur, deinde ad Historiam Occidentalis Imperii, & aureos Libros de Antiquo Jure Civium Romanorum, & de Judiciis, descenderit, quibus universa Romani Imperii administratio diligentissime explicatur, mox in libris de regno Italiæ finem fecerit, integram continuamque seriem habebit ad ea usque tempora, quæ Collectionis* Muratorianæ *Scriptores fusiori calamo percurrunt, tantoque facilius, & accommodatius, quanti proderit vetustiora monumenta sparsa ubique, ac non semel obscura, in unum corpus ab emunctæ naris homine digesta & explicata volutasse. Præterea amor me meus in* Sigonium *ferme angebat; is enim vivens Bononiam patriam meam carissimam diu literis coluit, quo uno ex titulo singularem a Bononiensi homine diligentiam, & non vulgare officium, jure ac merito poscebat. Cessi ergo meo amicorumque desiderio, & ut celerius editionem instruerem, quicquid aeris & curæ necessarium reputavi, e meo privato penu contuli, ne* Palatinorum Sociorum *rationes diverterem in aliam causam, vel postrema communi cura priorem aliquantisper publico cum incommodo turbarem. Sed, fatcor, mihi inprimis hæsitandum fuit; nam, si Bononiensem castigatiorem editionem renovassem, si* Wechelianam *alteram, non omnia illius Opera exhibuissem, si vero ineditos huc usque libros dissimulassem, non satis ipse mihi placere poteram;* Sigonius *vero præstantissimos alios libros a se scriptos, veluti suis cum cineribus in sepulchro latentes, brevi perituros doleret. Quamobrem in colligendis editis omnibus, quorum aliquot rarissimi, & in MSS. inquirendis curam omnem, & patronorum amicorumque omnium operam primum adhibui, variasque Italiæ publicas Bibliothecas, vel præsens ipse, vel alius quispiam, ut loci opportunitas ferebat, lustravimus, neque a privatis*

vatis

vatis abstinuimus, petentes, instantes, obsecrantes, ne oblivioni celebratissimi viri lucubrationes diutius tradi paterentur, & universæ literariæ Reipublicæ gratissimum beneficium inviderent. Valuit apud omnes Sigoniani *nominis autoritas, meumque desiderium ita impletum est, ut nulli sint libri hactenus editi, qui nostram non venerint in potestatem ad editionem absolvendam: præterea MSS. aliquot, quorum nova fiet accessio, gratissima tibi, Lector humanissime, futura ob eximiam Autoris elegantiam, antiquitatis peritiam, & exactissimum in rebus investigandis judicium. Eorum librorum titulos non absque causa reticere cogor; interim hæc in universum præfari juvat, ut consilium meum, & novæ hujus editionis specimen exhibeam, cetera in alia epistola, singulis Tomis præponenda, expositurus: itaque facile mihi persuadeo, futurum, ut cum MSS. omnes ad posteriores Tomos amando, dilata dies novum aliquod offerat, quod anxie quidem ac diligenter inquirere non desino. Nunc de primo accipe.*

Præponenda de more fuerat Autoris vitæ notitia, quæ, si in alio quopiam cognoscenda fuerat, in Sigonio *multo quidem diligentius erat investiganda, ob literarias quæstiones a pluribus cum homine acris ingenii actas, quæque varie a variis antea pro factionis fortasse amore recensebantur. Ad eam operam, quæ literatissimum virum, & privatas e* Sigoniana *domo notitias, poscebat, aptiorem neminem invenire uspiam potuissem, quam Clariss.* Ludovicum Antonium Muratorium, *cui Musarum omnium chorus, quicquid elegantiæ ac doctrinæ præstantius erat, uberrime concessit, quique communem cum* Sigonio *patriam nactus, multo, quam ceteri, facilius ex familia ipsa certa rerum gestarum monumenta producere poterat. Neque mea me fefellit opinio; is namque pro sua in me humanitate, quam nunquam satis commendaverim, justaque gratiarum actione prosecutus fuero, intermissis paulisper severioribus occupationibus, cuncta, quæ ad* Sigonii *vitam, mores, studia, opera, & literarias pugnas, pertinent, adeo exacte rimatus est, ut nihil amplius desiderari possit, & innumeri ferme aliorum errores, cum de* Sigonii *vita sermonem habuerunt, in posterum corrigendi sint, & vel factionum studio, vel eorum oscitantiæ, tribuendi.*

Sigonianos *libros aperiunt* Fasti Consulares, *quorum usus literatis Viris necessarius, mirum in quantas non semel angu-*

ſtias impegerit antiquitatum amatores. Abſolutum Sigonii *labore credendum erat arduum hoc opus ; ſed, cum ab ejus ætate ad noſtram hanc, quaqua verſus Imperii Romani fines protendebantur, tot effoſſa ſint & effodiantur in dies luciãiſſima monumenta vetuſtatis, operæ pretium videbatur, cenſuræ limam adhibere, ne, qui* Sigonii *Faſtos absque ulla diſcuſſione recuſos legeret, novarum obſervationum opem non ſentiret. Hoc vero muneris, rogante me, ſuſcepit Doctiſſ. P. D* Joſeph Maria Stampa, *Comenſis e Somaſchæ Congregatione, qui, ſingulari uſus diligentia, omnes inſigniorum Criticorum obſervationes in hanc meam Editionem contulit,* Petavii *ſcilicet,* Pighii & Almelovenii, *quas ad firmandos potius, quam ad emendandos,* Sigonianos *Faſtos a Rege Romulo ad C. Julium Cæſarem adhibuit,* Mediobarbi, Pagii, Tillemontii, *ac omnium noviſſimi* Blanchini, *a Julio Cæſare ad obitum Auguſti. Ab hoc vero tempore ad A. Chriſti 146* Stampa *noſter Eminentiſſ.* Noriſium *viæ ducem habuit. Ad annum denique 284* Petrus Relandus *facem prætulit. Sed ita vir judicio graviſſimus in aliorum ſententiam venit, ut juſtis aliquando ex cauſis minime ſubſcripſerit, & ſuas ipſe inveſtigationes produxerit.* Cuſpinianum, Panviniumque, *etſi minus frequenter appellatos, adſtipulatores habuit ; ſed, qui* Petavium, Pighium & Almelovenium *excuſſerit, illico comperiet, tres iſtos a duobus prioribus, quicquid in ſuis edidere Codicibus, fuiſſe mutuatos.* Pagius *etiam, eximius Em.* Baronii *cenſor, adjumento fuit, ſed* Stampa *non ſemel a Conſularibus regulis, in Hypatica Diſſertatione ſtabilitis, diſcedere voluit, ne Quinquennalia, Decennalia, Quindecennalia, Vicennalia, ſuum extra præſcriptum tempus anno integro, & aliquando biennio cum celebratiſſimo Diſſertationis Autore transferret.* Blanchinum *poſtremo in Romanorum Pontificum actis etſi diligentiſſimum veritatis exploratorem, ſi aliquando correxit, eas adhibuit rationes & teſtimonia, quæ ſibi Lectoris calculum arrogare mereantur.*

Et, quoniam ad Chronologiæ rationem ſtabiliendam, unde ſacræ ac profanæ Hiſtoriæ lux unice petenda, plura occurrunt, quæ fuſiori calamo erant illuſtranda, Diſſertationem præmiſit de Romæ conditæ. ac de inſtituti Conſulatus anno primo. De anni in menſes ac dies a Romulo facta diviſione, immutata a Numa Pom-

Pompilio, ac deinde a Decemviris emendata; hinc a Julio Cæsare, mox iterum ab Augusto, ac deinde a Gregorio XIII Pont. Max. constituta in futurum stabiliori emendatione. *Alteram item inseruit Dissertationem* de Spoliis, & Comitiis Romanorum: de varia recentiorum Chronologorum opinione circa Urbis exordium, & calculum, quem in annorum computatione servabant, *eo consilio, ut, si qui a* Stampa *nostro discordes sint, levi negotio cum eo convenire possint. Alias postremo Dissertatiunculas addidit* de Christi nati anno vero: de ejus primo suscepta post Baptisma prædicatione: de ejus supremo Paschate, deque ejus a sua Incarnatione ad Passionem triginta trium annorum traducta vita mortali; *quæ omnia licet ad illustrandos* Sigonianos *Fastos minus erant opportuna, ad continuandos erant omnino necessaria. Suscepit id quoque muneris prælaudatus Pater* Stampa, *qui non tantum* Sigonianos *Fastos summa diligentia emendavit illustravitque, sed suam ex integro Continuationem adjecit, a morte nempe Augusti, in qua* Sigonius *substiterat, ad Imperium usque Diocletiani & Maximiani deductam, sub quibus alterum* Sigonii *Opus de Occidentali Imperio sumit exordium. In ea temporum serie complenda impenso studio Continuator celeberrimus adeo incubuit, ut nihil profecto prætermiserit, quod ad Historiæ illustrationem, & Chronologiam firmius stabiliendam instaurandamque, noverat expedire. Ex his, Lector humanissime, prælibare liceat, quæ in Fastorum editione pro viribus adhibenda curavimus; neque enim inficias iverim, Opus hoc, latissime patens, non unum doctissimum* Stampam, *sed plures alios, annosque plures sibi exigere debuisse.*

Neque minori studio ac eruditione illustrati sunt Libri de Occidentali Imperio *per Eruditiss. P. D* Januarium Salinas, *Neapol. e Casinensi Familia, e celebratissimi Abb.* Jo. Baptistæ de Miro *Schola, quem Papiæ in S. Salvatoris Monasterio degentem opportuna sors obtulit. Is, Historiæ sacræ ac profanæ peritissimus, illius ope ac Romanarum Legum notitia purioribus e fontibus, non e forensium tabularum deliriis hausta, qua pollet plurimum,* Sigonianos *libros expolivit, eluxatos quandoque temporum ac rerum locos in suam sedem restituens, Legibus in Theodos. præcipue Cod. scriptis in testimonium productis, & Historicorum Synchronorum fide adhibita, quo novo adjumento firmiorem in posterum figere pedem liceat in Occidentalis Imperii Historia; ad quam cum sacra res etiam pertineant, id potissimum curavit, ut orthodoxa a pseudoconciliis distingueret, & Catholicam veritatem constantissime stabiliret.*

Secundus Tomus ex viginti Libris de Regno Italiæ compactus est, qui si non interituram unquam Sigonio *famam præ ceteris pepererant, & obtriti ferme nostrorum assidue manus percurrunt, liceat mihi aliquid audentius asseverare: majoris fortasse pretii æstimandi ex nostra solicitudine, atque Clar.* Josephi Antonii Saxii, *Bibliothecæ Ambrosianæ Præfecti, diligentia & cura publicam in lucem prodibunt. Is enim ex amplissimo eruditionis suæ thesauro, atque pluribus ex certis & venerandæ antiquitatis monumentis, Archivo præsertim Celebratiss.* Monasterii S. Ambrosii *bujus Civitatis, quæ*

neque Sigonius, *aut alius quispiam, in hanc usque diem observaverat, aliisque pluribus vel editis adhuc, vel ineditis, Diplomatibus, atque ope Scriptorum nostrorum Italicorum, Chronologiæ rationem & restituit, & factorum seriem vel supplevit, vel illustravit, amore in* Sigonium, *& studio veritatis præcipuo, quod ipsismet illius Manibus opitulari videatur, & lucidius Italicam eorum temporum Historiam repræsentet suis perpetuis in notis, quæ rerum soliditatem, non inanem ac verbosam trutinam, continent.*

Ceterorum, qui sequuntur, librorum ordinem adhuc minime disposui, sed suas quique notas, & observationes, vel editas antea, vel novissimas literatorum Virorum, quo acceptiores fiant, itidem habebunt. Ad eos, nempe de Antiquo Jure Civium Romanorum, Italiæ, ac Provinciarum, & de Judiciis, *nec non de* binis Comitiis, & Lege Curiata, *præterea, quæ in sua Editione Thesauri celebratissimi Antiquitatum Romanarum Cl.* Grævius *notaverat, habebis prolegomena Cl. Viri, & multiplici eruditione insignis,* Horatii Blanci, *J. C. Romani, nec non Commentaria perpetua J.C.* Joannis Materni, *Mediolanensis.*

Ad Libros de Atheniensium, eorumque ac Lacedæmoniorum temporibus *manus adhibuit accuratissimus Vir, Orientalium linguarum atque Historiæ peritissimus, quem assiduis precibus fatigatum vici tandem pro sua singulari humanitate: hoc unum in se ipsum inofficiosus, ac ferme injurius, quod nomen clarissimum silentio reticendum voluit, id solum roganti mihi vix tribuens, ut* Societatem Jesu, *cui nomen dedit, appellare liceat, sed hoc erit perpetuæ laudis argumentum; nam sicut cœtus iste lucidissimas, quot in cœlo stellas, doctrinarum omnium faces enumerat, ita cuique me devotum beneficiorum acceptorum memoria perpetuo profiteor.*

Et, quoniam Sigonius *noster de profana Historia & antiquitate optime meritus, sacram etiam exegit, nobisque libros de* Republica Hebræorum, *&* Commentaria in Sulpicium Severum *vivens ipse publici juris factos reliquit, & libris octo Christianæ Ecclesiæ Historiam scripserat, quam forsan aliquando invenire liceat; eos in unum Tomum a ceteris distinctos edere animus est, additis etiam perpetuis annotationibus. Neque ignoraveram, hoc sibi operæ dudum assumsisse* Joannem Nicolai; *sed ab homine factionis acatholicæ spurcatam atque infectam orthodoxi* Sigonii *industriam, nemo est, qui negare possit. Ad alium itaque Hebraicæ Græcæque linguæ peritum, atque in eorum temporum, ac rerum antiquitate investiganda exercitatum, mihi erat confugiendum. Isque opportune præsens erat, tum humanitate mihi cum primis carus, tum multijugi eruditione singularis Vir,* Abbas Laurentius Mafei, *literariæ Reipublicæ notus ob varia ingenii sui opera, & annotationes præcipue in quartum* Anastasii Bibliothecarii *Tomum. Hic igitur ad Rempublicam Hebræorum novas ex integro annotationes procudit, atque ita* Sigonium *nostrum illustravit, ut frustra ad* Nicolaum *Lector revocandus sit, cujus errores non minus, quam aliorum id genus, ex occasione convellit: & præterea Rabbinica de Judæorum*

daorum antiquitatibus confutat commenta, petitis e divino Bibliorum fonte argumentis: atque id eo facilius præstabit Vir eruditus, cum Excellentissimi Viri, mihi nunquam satis beneficiorum memoria laudandi, Comitis Caroli Archinti *ei pateat ad domesticos usus ornatissima Bibliotheca, unde a tot fontibus melioris notæ librorum emendationum suarum lucubrationes valeat haurire. Quod ad* Sulpicium Severum *attinet, cujus lectionem utilem admodum frugiferamque* Sigonius *testatur, si prius, quam Lector se conferat ad penitius cognoscendam Hebræorum Rempublicam, aliquam habeat illius notionem haustam ex* Sulpicina *Historia a Nostro Commentariis illustrata: optimum duxit idem* Abbas Mafei, *ab Republica ista* Sulpicii *Historiam non sejungere, atque illius novam editionem disponere, in qua* Sigoniano *Commentario subjiciantur omnes omnium visæ adhuc in* Sulpicium *observationes, sanam tamen solidamque continentes doctrinam. Quare illas prædictas Abbas pro Ecclesiasticis studiis impense laborans, recensuit castigavitque; quod spero certe humanissimo Lectori pergratum futurum.*

Erant cordi supra cetera, quæ de Patria Bononia ad sacram profanamque Historiam spectantia Sigonius *scripserat, & Bononienses literatos cives ad rem tractandam non immerito aptiores credidi, & mecum amore in patriam certantes plures inveni, nempe Adm.* R. P. Aloysium Rabbi, *Ordinis Servorum B. Mariæ V. & J.* C. Alexandrum Machiavellum, *utrumque ab editis Operibus laudatissimum, sacram primus, profanam alter Historiam accuratiori lima poliverunt.*

Accessi tandem & ego, numerum Literatorum hactenus laudatorum Virorum nova persona in me traducens, Andreæ *namque* Doriæ Vitam *exornandam, an dicam onerandam, suscepi, additis fœderum aliorumque similium a tanto Principe negotiorum gestorum publicis documentis, quæ* Nicolaus Dominicus Mutius, *ex Januensi Notariorum Collegio, Literarum & Literatorum amantissimus, publicis ex tabulis in Serenissimæ Reipublicæ Archivo, cui ipse præest, asservatis mihi humanissime communicavit.*

Ad Scipionis *etiam* Æmiliani Vitam *ex Latinis Græcisque Scriptoribus nonnihil contuli, qua fortuna, videant Eruditi.*

Hoc unum postremo additum volo: librum, cui titulus Judicium de Romanæ Historiæ Scriptoribus, *si quidem* Sigonio *tribuendus, diligentiorem ad trutinam revocandum esse, plures jam ante observaverant; &, ne quid in Editione nostra deesset, e Doctorum hominum libris ad Lectorum potius uberiorem apparatum, quam ad agendam censuram, plura excerpsi, & in universum Opus ad concinniorem elegantiam, ni fallor, expolienda omnia curavi, additis novis ac exactioribus* Tabulis Geographicis, *atque* Indice copiosissimo *ad singulos libros, in quo formando diligentiam, si unquam alias, accuratissimam labore improbo adhibuisse me, certo comperies.*

Miraberis fortasse, me tot laboribus & expensis fatigatum, novam hanc ope-

operam, quæ tot literatorum hominum ope, & in conquirendis, vel exscribendis, vel exornandis libris ære multo assiduaque cura indiget, in hoc potissimum ætatis in senium vergentis, post edita hactenus tot librorum millia, suscepisse. Undenam tantum otii ac virium, sciscitabere? Unico verbo satisfaciam: a Clementissimi Cæsaris Nostri perpetua beneficentia, qui liberalitate sua animum & vires addit: ille nobis literarium otium, & dulce præsidium vitæ parat: ille me ad nova in dies meditamenta sacrarum largitionum stimulis impellit: ille Palatinos nostros ad novos alios labores excitat, qui literariæ Reipublicæ utiles & grati futuri sint, & Mediolanensibus nostris veterem studiorum famam, si Dis placet, instaurent, & bonarum artium cultum, & commercia paulatim reflorentia, restituant. Quæ si Deus impleat omnia, ut rogamus, Cæsaris invictissimi gloriæ perpetuæ tribuemus.

Mens mihi fuit, cum primum Sigonii *Tomum in lucem emitterem, Societatem inire; non ut alieno ære Typorum dispendia sustinerem, verum ut illa evitarem discrimina, quibus Opera ferme omnia, in plura Volumina distributa, premuntur in præsens; siquidem cum primi, qui in lucem eduntur, Tomi facile comparentur, deinde morte præpediente, vel genio, ceteri negliguntur; quo fit, ut plura imperfecta Volumina ad editoris perniciem tineis blattisque absumenda relinquantur. Quapropter eam mihi Societatem ineundam decrevi, ut, qui Tomum primum emerint, sequentis in parte pretium quoque persolvant. Is igitur, quem nunc in lucem emitto, quoniam in magnam excrevit molem, duos foliorum numero Tomos æquabit, Sociisque in minori papyro pretio 25 librarum Imperial. dimittetur, dummodo pro secundo libras 12, cum dimidia persolvant. Pro editis in majori papyro eadem habebitur ratio, assignato pretio librarum Imperial. 32, & 16 pro venturo. Hoc sane beneficio carebunt, qui Societatem inire neglexerint; ab illis namque non minori solutione 35 libr. in strictiori, & 45 in ampliori charta quodcunque Volumen in duabus Partibus divisum poterit comparari. Juxta calculos a me initos, quinque Tomi omnia* Sigonii *Opera complectentur, nisi forte numerum auxerint inedita usque nunc ejusdem Autoris scripta, quæ mihi diligenti indagine perquirenti ad manus pervenerint. Non idem erit cuique Tomo pretium, verum uniuscujusque molis habebitur ratio, qua duce, quicquid persolvendum fuerit, æqua lance assignabitur. Specimen interea papyri, characterum, ac tabularum ære incisarum, Tomus hic, quem in lucem emitto, cuique præstabit, nec ultra sex mensium spatium unus post alterum evulgabitur. Illud tandem monendum arbitror, quod mihi inprimis cordi fuit, nempe ut solicita doctorum virorum cura illius correctionis onus susciperet; &, qui laboriosam hanc provinciam suscepere, tanta religione insudarunt, ut, quicquid, quantumvis leve, illorum oculos effugerat, id in calce voluerint emendari. Nec minorem operam, imo, si fieri potest, diligentiorem, in sequentibus pollicentur, adeo, ut, quod veritatis studio dictum sit, nihil ultra desiderandum vel venustate, vel diligentia, severioribus etiam censoribus relinquatur.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXXXII.

VIRI QUONDAM ILLUSTRIS, HERMANNI CONRINGII, Polyhistoris celeberrimi, Medicinæ ac Politices in Academia Julia, quæ Helmstadii est, Professoris meritissimi, multorum Regum ac Principum Consiliarii, Opera. Curavit Commentariisque suis hæc Opera passim auxit & illustravit JOANNES WILHELMUS GOEBELIUS, in Academia Julia JCtus, Regiæ Scient. Societ. Berolinensis membrum.

Tomus I & II.

Brunsvigæ, sumtibus Friderici Wilhelmi Meyeri, 1730, fol. Tomus I Alph. 11 pl. 8, Tom. II Alph. 12 pl. 4.

QUam suo jam tempore meditatus est Ill. Gallorum Regis Consiliarius & Prætor Argentoratensis, *Ulricus Obrechtus*, sed morte præventus dare non potuit, Operum *Conringianorum* Collectionem, eam nunc sui muneris fecit Consultiss. *Gœbelius*, iniquum fore ratus, tam incomparabilis Academiæ Juliæ alumni scripta ab alio, quam ejusdem cive, in unum corpus redigi. Sistit nobis igitur sex Tomis omnia, quæ *Conringii* sunt, vel esse creduntur, aut ejus saltem doctrinam ulla ex parte, etiam aliena, referunt, Opuscula, non quidem Theologici, Polemici, Medici & Physici argumenti, (ea enim, veritus, ne Collectio, quæ jam in tot Volumina excreverat, nimium se extenderet, tantum indicavit, alii vero edenda reliquit,) sed

ea tantum, quæ ad *Historiam, Jus Publicum* & *Politices* studium, in quibus totus fuit *Conringius*, spectant. Et horum quidem non modo ex officinæ librariæ *Georgii Wolfgangi Hammii*, Academiæ Juliæ quondam Typographi, paulo post fata *Conringii* edito, instructissimarumque Bibliothecarum, Augustæ Guelferbytanæ, & ejus, quæ usibus ipsius Academiæ Juliæ comparata est, Catalogis, nec non ex Indice scriptorum *Conringianorum*, qui Syntagmati Epistolarum ejus ad Ferdinandum Episcopum Monaster. & Paderborn. *Stephanum Baluzium*, Helmstadii a *Casparo Cœrbero*, Acad. ejus Professore, anno superioris seculi quarto & nonagesimo edito, accessit, plenam sibi comparavit notitiam, sed & describendorum copiam a Viris Illustribus & Celeberrimis, *Hertelio*, *Hermanno von der Hardt*, *Augustino Leysero*, Lipsiensibusque quibusdam Anonymis, Manuscriptorum maxime, quorum XVII, in Præfatione Tomi I nominata, eruit, a Viris Ill. *de Alvensleben*, S. R. M. Prussicæ a Cubiculis, *Uffenbachio*, *Kressio*, *Schminkio*, *Treuero*, *Pol. Leysero*, *Simone*, aliisque, impetravit affatim. Ordinem in disponendis hisce Tractatibus talem, qui rerum ubique responderet argumentis, servare non potuit, quippe alios Tractatus tardius consecutus, alios vero, suis notis illustrandos, ad tempus retinuit. Etenim plerisque suos Commentarios, multa doctrina selectioribusque publici Juris documentis abundantes, *Conringiumque*, ubi necessarium putavit, ab adversariis, *Lynkero*, *Rasewitzio*, *Valesio*, aliisque, defendentes, adjecit, quamvis triennium, quod datum ad hoc opus fuit, non permiserit, ut omnibus æquale studium impenderit. Præmissæ sunt cuilibet Tomo Præfationes a Conf. Autore, quibus, quæ ad Historiam Tractatuum, quolibet Tomo contentorum, faciunt, breviter exposuit. Accessit etiam Index locupletissimus, qui septimum Volumen constituit. At illud silendum non est, sphalmata in hac editione dari non pauca, & talia quidem, quibus sensui interdum & veritati, in Chronologicis maxime, multum derogatur, quod & ipsemet Consultiss. *Gœbelius* indigne fert, ejus tamen omnem culpam in remotissimos a sua urbe typographos eorundemque correctores, quibus, excepta aliqua Tomi IV Par-

IV Parte, in ipſa urbe impreſſa, totius Operis accuratio concredita fuit, transfert, ſe vero hoc erigit ſolamine, præſtantiſſimorum Operum Theſauros, ſocios hujus mali habuiſſe. Operæ nunc pretium erit, quæ quoque Tomo contineantur ſcripta, indicare. Tomo I nempe poſt *Epiſtolam quandam Conringii ad Caſparum Barlæum*, quæ inter Epiſtolas Clariſſ. Viror. ex ſcriniis *Jan. Brantii* A. 1715 Amſtelod. editas, num. 55 p. 173 reperitur, quaque *Conringius* noſter *Barlæi* conſilium de ſuſcipienda cura ſtudiorum filii Cancellarii cujusdam Brunſvicenſis, ſpe certa Phyſicæ Profeſſionis in Academia Julia obtinendæ ſibi delata, inſtanter efflagitat, inſimulque, quod in partes remonſtrantium propendeat, ingenue fatetur, Præfationi coronidis loco adjectam, ut & poſt *Vitam Conringii in funere ejus*, a Prorectore iſtius temporis, *Melchiore Schmidio*, deſcriptam, aliorumque celebratiſſimorum Virorum de eodem copioſe congeſta teſtimonia, ſequentes habentur Tractatus *Conringii* : 1) *Exercitatio Hiſtorico-Politica de* p. 1–25.
Republica antiqua veterum Germanorum, Reſpondente *Nicolao Martini* A. 1654 publice defenſa. 2) *De Germanorum Imperio Romano A. 1643.* 26–107.
Cujus Tractatus, quem Auguſto Duci Brunſvicenſi dedicavit, conſcribendi neceſſitatem ideo ſibi impoſitam putavit *Conringius*, quod Diſſertatio ejus thematis biennio ante a Nobili quodam Reſpondente, Autore, ſub ipſius Præſidio ventilata, adſcripto ipſius nomine, at diſſimulato nomine typographi, ſub titulo Diſcurſus novi de Imperatore, prodierat, quo facto tantam ſibi illatam exiſtimavit injuriam, 27 in Præ-
quæ non aliter abſtergi poſſet, quam elaborato egregio hoc fat. *Conr.*
Opere. 3) *Franc. Guicciardini, Patricii Florentini, Diſſerta-* 107–113.
tio de origine Poteſtatis ſecularis in Romana Eccleſia, cum nova H. Conringii Epiſtola, quam ipſe *Conringius* præcedenti Exercitationi ſubjecerat, ex *Guicciardini* Codice manu ſcripto deſumtam; in Epiſtola vero, *Goldaſtum* ſecutus, Præfationem, huic Diſſertationi præmiſſam, *P. Pithæo* vindicavit. 4) *Opus de fi-* 114–463.
nibus Imperii Germanici, quo jura finium, quibus illud continetur, a primo ejus exordio usque ad hac noſtra tempora illuſtrantur. Addendam judicavit *Conringius* aureo huic libello

p. 117–128. *Præfationem* suam *in Aristotelis politica*, quæ hic simul exhibetur. Inciderunt etiam in manus Consultiss. *Gœbelii* notæ *Conringii* manu scriptæ, quas auditoribus suis in calamum dictavit. Eas sub textu collocatas deprehendimus cum hoc signo: *C. A. M.* i. e. *Conringii annotat. manuscriptæ*, ubi monendus est Lector, imperitia corrigentium a pagina 148 usque ad 181 pro *annot.* scriptum esse *annal.* Ceterum extant & ejusdem Autoris supplementa Libri I, quæ, eo adhuc vivente, A. 1680 primum, postmodum vero sub nomine Libri IV A. 1693, accedentibus in hac editione annotationibus incerti Autoris, de novissimis finium mutationibus, quæ per pacem Pyrenæam, Aquisgranensem, Neomagensem, & vicennales inducias, contigerunt, nomine Libri III insignitis, comparuerunt; quorum illa, suo cuique loco, quem illustrant, additis literis *C. A. E.* i. e. *Conr. Annot. edita*, adjecit, has vero ad calcem seorsim, loco nunc se-
463–485. quente, exhibet. Est enim 5) sub titulo: *Ad B. Hermann. Conr. Tr. de Finibus Imper. German. Annotationes, sive Liber quar-*
485–516. *tus.* 6) *Exercitatio de urbibus Germanicis, habita A. 1641,*
516–528. *Resp. Gerhard. Bode, Hamb.* 7) *Exercit. de Germanici Imperii Civibus, habita 1641, Resp. B. Christoph. Guil. Blume,*
528–542. *Wolferbyt.* 8) *Exerc. de Imperatore Romano Germanico, hab.*
543–614. *1641, Resp. Bogislao Ottone ab Hoym, Equ. Pomer.* 9) *Dissertatio de Capitulatione Cæsarea.* Sequuntur nunc scripta, quibus controversia inter Electores Moguntinum & Coloniensem de Jure coronandi Regem Romanorum expenditur, sive *Conrin-*
614–634. *giana*, sive aliorum Autorum, & quidem 10) *Diss. de Jure consecrandi Reges Romanorum, quo alterum Coloniense scriptum expenditur.* Quæ, uti videtur Cl. *Gœbelio*, opposita est responsioni Coloniensi, mox nominandæ, Autore *Beineburgio.* 11)
635–656. Tres Deductiones, vernacula lingua conscriptæ, & jam A. 1654 Bononiæ in 4 junctim editæ, quæ titulum habent: *Jus coronandi Regem Romanorum*, quarumque prima: *Kurze Information, warum Ihro Churfürstl. Durchl. zu Cölln den Actum coronationis Regis Romanorum vor Ihro Churfürstl. Gnaden zu Mäynz zu verrichten gebühret*, de A. 1653; secunda: *Churfürstl. Mäynz. Antwort auf die Chur-Cöllnische Information,*

mation, eodem anno edita; tertia denique: *Chur-Cöllnische Antwort auf die Chur-Mäynzische den 8 Julii A. 1653 übergebne Erklärung in puncto juris coronandi.* 12) *Iterata Dissertatio de Jure coronandi pro Electore Moguntino contra Colonienses vindicias*, cujus Autor *Conringius* est. p. 635-695.
13) *H. Conringii Assertio Juris Moguntini in coronandis Regibus Romanorum*, cui, cum tertium prodiret Helmstadii A. 1664, ipsas pacti hac de re inter eminentissimos Moguntinum & Coloniensem Electores tabulas, A. 1657 subscriptas, addidit *Conringius.* 695–709.
14) *Hermannus Conringius ἐλεγχόμενος, sive Strictura in Assertionem Juris Moguntini in coronandis Regibus Romanorum, Autore Petr. a Streithagen, Heinsbergi ac Cranenburgi Canonico.* 709–739.
15) *Iterata Vindicia Juris coronandi Reges Romanorum pro Archidiœcesi Coloniensi Bonnæ A. 1656*, quarum Autorem, præeunte *Petr. a Ludewig* in Comment. ad Aur. Bull. Consult. *Gœbelius Joannem Petrum Winzlerum* quendam, J. U. L. fuisse, conjicit. 739–764.
16) *Iteratarum Vindiciarum Juris coronandi pro Archidiœcesi Coloniensi examen*, quo præcedentem Tractatum refutavit *Conringius.* 765–785.
17) *Anticonringiana defensio Juris Coloniensis in coronandis Regibus Romanorum contra Hermanni Conringii Assertionem Juris coronandi primam & alteram auctiorem Bonnæ A. 1656.* 785–794.
Denique 18) *Castigatio libelli, cui titulus: Anticonringiana defensio Juris Coloniensis in coronandis Romanorum Regibus*, in cujus conclusione simul *Petr. a Streithagen* Stricturarum Autorem breviter refutat *Conringius.* Isque finis hujus litigii fuit. Sed & incidenter alium sibi de alia quæstione paravit adversarium, dum asseruit, coronam Germanicam, qua hodie Imperatores coronantur, non esse Caroli M. cujus corona per Ludovicum II in Italiam translata sit, sed Conradi I, quam morti vicinus Henrico Aucupi per fratrem Fridericum offerri curaverit, quod refutandum sibi sumsit *Wagenseilius* in suo de Civit. Noribergensi Tractatu p. 242. 794–811.
19) *Conringii Vicariatus Imperii Palatinus defensus A. 1658.* Hanc domus Palatinæ cum Bavarica contentionem succincte exposuit Clar. *Gœbelius* in Præfat. nec non prima ad hunc *Conringii* Tractatum annotatione. 811–836.
20) *Bericht von des Hochfürstl. Hauses Braun-* 836–841.

 schweig

schweig Lüneburg hohen Vorfahren, Gerechtigkeiten, und
p.844–984. *würckl. Besiz über die Grafschafft Stade.* 21) *Gründl. Bericht von der Landes-Fürstl. Erzbischöffl. Hoch- und Gerechtigkeit über die Stadt Bremen, worinnen erwiesen, dass dieselbige seither dero Nahmen bekannt gewesen, biss auf den heutigen Tag, sich niemahls eines immediat unstreitigen Reichsstädtischen Prædicats noch Regierung gebrauchet, auch niemahls für eine Kayserl. freye Reichs-Stadt gehalten, &c. Zur Antwort, auf einen von ihnen den Bremern hochgeschäzten, zwar für langen Jahren durch ihren gewesnen Bürgemeister, weyland Heinrichen Krefftingh, der Rechten Doctorn, aufgesazten, aber allererst für wenig Jahren kund gewordnen Discurs A. 1652*, quam, variam eruditionem jurisque Germanici rariora referentem, Commentationem, *Conringio*, testimoniis aliorum doctorum virorum, & producto in medium consilio ejusdem *Conringii*, cui titulus: *Gründl. Bericht von des Hochfürstl. Hauses Braunschweig Lüneburg Vorfahren Gerechtigkeit bey der Stadt Bremen*, in quo ad illam, tanquam suam, iterato provocatur a *Conringio*, vindicat, aliaque octo ad hanc quæstionem facientia
984–989. scripta indicat *Gœbelius* in Præfatione. 22) *Consilium an Friederich Wilhelmen Churfürsten zu Brandenburg wegen seiner*
989. *Länder.* 23) *Consilium de maris mediterranei dominio & commerciis Regi Christianissimo.* Quod cum tribus proxime antecedentibus ex manuscriptis prodidit Autor hujus Collectionis.

T.II. p.1–4. Tomo II exhibentur: 1) *Conringii Annotationes ad Præfationem, Libris Polit. Aristotelis præmissam*; ipsa Præfatio
5–22. cum Tractatu de Finibus Germaniæ Tom. I sociata. 2) *Diss.*
22–223. *de Republica Imperii Germanici communi.* 3) *De Republica Romano Germanica Liber unus, Autore Lampadio, JCto, cum annotatis H. Conringii ad Partes priores duas, ac tertiæ Capita VII.* Quod Opus Christiano V Daniæ Regi inscriptum. Extorsit etiam Cl. *Gœbelius* Commentatiunculas *Conringii* ad reliqua P. III Capita, notis Autoris adhuc destituta, ex manuscripto quodam, quas textui addidit. Ceterum accesserunt
223. ejusdem *Lampadii* explicatio L. 2 C. de Usucap. pro hærede,

de, quæ brevissima est; item ejus de natura nummi Discursus; p. 224–227.
nec non *Jac. Aug. Thuani* Germanicæ Reip. descriptio ex L. 227–230.
II Historiar. excerpta; ac denique *Jac. Lampadii* de Majestatis Civilis autoritate & officio circa religionem Opusculum posthumum. 230–237.
4) *Conringii Discursus ad Lampadium posterior, ex manuscripto editus*, quem ex Bibliotheca Sereniss. Hassiæ Landgravii, beneficio Cl. *Schminkii*, Bibliothecarii ejus, adeptus est Autor noster, quique Discursus mere Academicus ex scholis *Conringii* esse videtur. 238–467.
Invenimus cohærere huic: *Jura & prærogativas Electorum de mense Julio A. 1662*, una cum brevibus animadversionibus *Conringii*; 461–463.
nec non brevem expositionem; *Was es mit den Reichs-Vicariaten vor eine Beschaffenheit habe, und wem dieselbe an dem Römischen Reiche zukomme.* 463–466.
5) *Conringii de Pace Civili inter Imperii ordines religione dissidentes perpetuo conservanda, Libri duo, quorum posteriore jura & pax Imperii ab Innoc. X Papæ criminationibus vindicatur*, liber aureus. 467–566.
6) *Censura Diplomatis, quod Ludovico Imperatori fert acceptum Cœnobium Lindaviense.* Tulit pro hoc Opere *Conringius* præmium 1000 Imperialium & lautissimam arrham. Occasione hujus Schediasmatis *Gebelius* doctissimus non modo in Præfatione generali ad hunc Tomum bellum literarium de fide & autoritate Diplomatum brevissime exponit, sed & instituerat, speciatim, & de historia Diplomatum, & de arte Diplomatica, duabus Dissertationibus præfari, quod, cum aliis distentus negotiis distulerit, breviter de utroque themate loco introductionis tractat. 567–698.
Veniunt nunc octo Dissertationes Academicæ *Conringianæ*; scilicet 7) *de Constitutione Episcoporum Germaniæ*, hab. 1647, R. *Henr. Jul. Blume*, Hannover. 699–755.
8) *De Juribus & Comitiis Imperii German.* hab. 1643. R. *Georg. Adamo Struvio*, Magdeb. 755–765.
9) *de Officialibus Imperii Rom. Germ.* hab. 1669; R. *Conr. Frid. von Burgstorf*, Equit. March. 766–777.
10) *de Septemviris Electoribus Regni & Imper. Germanor.* hab. 1644; R. *Henr. Wilh. Pape.* 777–789.
11) *De Comitiis Imper. German.* 1666; R. *Arn. Henr. Engelbrecht.* 789 818.
12) *De Præcipuis Negotiis in Conventibus Imper. German. ordinum olim & hodienum tractari solitis*, h. 1666; R. *Jo. Casp. Beker.* 818–839.
13) 840–864.
De

De nomothetica seu recta Legum ferendarum ratione, & in specie de Legum constitutione in Imper. German. 1643; R. *Jo. Adam*
p.864–899. *de Hammerstein*, Nob. Westph. 14) *de Judiciis Reipubl. German.* 1647; R. *Christ. Ulr. v. Burgstorf*, Equ. March. Illas Dis-
900–916. sertationes excipiunt sex manuscripta, & quidem 15) *de Jure Publico Regni Sueviæ liber singularis.* Quem manu scriptum Illustr. *de Alvensleben*, S. R. M. Prussicæ a Cubiculis, eidem
917–937. liberaliter exhibuit. 16) *Bericht, wie es mit dem Recht der Engeländer Fischereyen auf der Norwegischen und Isländi-*
937–952. *schen Seen eigentlich bewand.* 17) *Ohnmassgeblicher Vorschlag von Aufnahme Ihro Königl. Maj. zu Dänemark und Norwegen Königreich und andern Ländern, vermittelst dreyen grossen Fischhandlungen*, quæ Dissertatiuncula mere est œconomica,
953–966. non erudite conscripta. 18) *Ohnmassgebl. Bedencken von stets währender Erhaltung der neuen Erb-Monarchie des höchstlöbl. Königreichs Dänemark*, occasione Monarchicæ successionis in eodem Regno A. 1661 stabilitæ, datum. Debemus ex tribus his pro juribus Regni Danici conceptis Consiliis primum
966–972. Conf. *Kressio*, reliqua Cl. *Treuero.* 19) *Ohnmassgebl. Gedancken von der Stadt Braunschweig, aus schuldigster Treue aufgesazt und unterthänigst übergeben A. 1662 den 4 April.* 20)
973–1077. *Nic. Machiavelli Princeps, cum Animadversionibus politicis*
1078–1088. *Herm. Conringii.* 21) *Vita Castruccii, a Nic. Machiavello de-*
1089–1092. *scripta.* 22) *Modus, quo usus est Dux Valentinus in necando Vitellozio, Vitellio, Liverotto Firmano, Domino Paulo & Duce Gravinæ Ursinis, descriptus a Nic. Machiavello.* 23) *Herm. Conringii Diss. de Conservatione regnorum.*

UBBONIS EMMII HISTORIA NOSTRI temporis. Opus posthumum, nunc primum ex MSS. evulgatum.

Grœningæ, apud Jacobum Sipkes, 1732, 4.

Alph. 1 pl. 23.

MAgnum *Ubbonis Emmii* in republica literaria nomen & doctrina excellens salivam eruditis movere facile poterat

rat videndi Opus, quod de rebus sui temporis inchoatum reliquisse ferebatur. Rem igitur fecerunt historiarum Frisicarum studiosis gratissimam, qui libellum, non nisi in paucorum scriniis delitescentem, ut alios describendi labore levarent, nuper publicæ luci exposuerunt. Quo officio ut eo diligentius defungerentur, contulere tria, quæ nacti sunt, exempla, quorum unum jam olim a Viro docto prelo fuit destinatum, eoque labore se hoc Opusculum multo plenius & emendatius effecisse contendunt. Atque si tractationem ipsam intueamur, erunt fortassis, quibus non immerito displiceat titulus Historiæ, sive ille ab ipso inditus sit *Emmio*, sive ab editoribus adjectus. Cum enim historia esse debeat simplex factorum rerumque gestarum narratio, in hoc libello deprehenderes continuam & non sine acerbitate ac vehementia quadam propositam ordinum & præsertim Embdanæ civitatis defensionem. Nimirum a primo p. 2.
Comitatus statu orsus, libertatem prædicat, qua & nobiles & oppidani & rustici, etiam cum aliqua præ reliquis Germaniæ terris prærogativa, gavisi sint. Postea refert, Ubricum Greetzylanum in dissidiis civilibus Capitaneum electum, & inde A. 1454 a Friderico III Imp. non optimo jure Comitem creatum esse, conservatis tamen libertate & privilegiis tum populi universi, tum præsertim civitatis Embdanæ. Quæ quamvis & successores illibata conservare debuissent, primos tamen, arrogata sibi dictatoria potestate, frangere & debilitare omnia conatos esse Edsardum & Ennonem Comites. Ab iis enim multa circa 7.
bona monastica & Ecclesiarum res, judicia etiam, tributa & vectigalia, Embdæ aliorumque oppidorum & plebis rusticæ libertatem, nova & cum recepto more pugnantia esse tentata. In- 8 seqq.
de orto inter Edsardum & Joannem fratres dissidio, quo & ordines ipsi fuerint distracti, detulisse hos querelas ad Imperato- 11.
rem, qui, re commissa Duci Brunsvicensi & Comiti Lippiensi, sententiam tulerit, ad cohibendos Comitis ausus comparatam. Hac etiam violata, rediisse eosdem Commissarios, cognovisse caussam, & varia, quibus confirmarentur ordinum jura & privilegia, decrevisse. His iterum neglectis, itum esse ab utraque parte ad Cæsarem, qui falsis Comitis criminationibus motus,

 seve-

ſevero in ordines & Embdanos præſertim mandato quietem
p. 19. usque ad plenam cauſæ diſcuſſionem imperaverit. Poſtea in rebus præſertim Eccleſiaſticis multa temere a Comite eſſe innovata, adeoque turbatos Embdanos, ut curiam, portas, portus, &c. occupare neceſſe duxerint. In his motibus ordines fœderatarum provinciarum generales, cum ab ipſis Comes auxilia contra civitatem peteret, obtuliſſe ſe ad compoſitionem litium conciliandam, id quod etiam ad effectum d. 15 Julii A. 1596 ſit perductum in caſtello Deltzylenſi. His ordine re-
27 ſeq. cenſitis, capita transactionis primaria *Emmius* perſequitur, ſimulque enarrat, ut Comes mandato & decreto proviſionali (de quo modo dictum eſt) Cæſareo abuſus, multa iterum præter fas tentaverit, &, quamvis a Comite Lippienſi, denuo in Friſiam harum rerum cauſa miſſo, monitus, via, quam ire cœperat, perrexerit, adeo ut etiam ab Imperatore per legatum reſciſſionem pacti Delfzylenſis flagitaverit. Hæc, pergit *Emmius*, infelicius ceſſiſſe Edzardo, qui ordinum victoriam ſententia Cæſarea ablatam evertere fruſtra conatus, has inter turbas obierit. Inde
39. ad res Ennonis delatus, filium veſtigiis paternis inhæſiſſe oſtendit, ubi primum prolixius verſatur in deſcribendis conventus
44 ſeq. Auricani actis, quippe ex quo fonte reliquarum diſcordiarum pars haud exigua demanaverit. Succedit his novorum motuum deſcriptio, ut utraque pars, Comes & Embdani, circumtulerint arma, ut hi arcem Grethanam, caſtellum Longanum, aliaque loca, occupaverint, & ut denique mutuis digladiationibus finem fecerit conciliata intercedentibus ordinibus fœdera-
66. tis transactio Hagenſis de A. 1603 d. 14 Aprilis. Cujus etiam præcipuis momentis expoſitis, narrare pergit Autor, novas mox emergiſſe lites, præſertim de præſidio Embdano, de ære publico, de conſtituendo Quæſtore generali, in quibus pleriſque nobilitas a ceteris ordinibus ſejuncta cum Comite fecerit. Tractatum eſſe his de cauſis Marienhovæ, & poſt varias artes, qui-
106 ſeq. bus id, quod intenderat, obtinere conatus eſſet Comes, Decretum ab eo tandem publicatum eſſe, duorum ordinum ſententiis plane contrarium, nobilitati conducibile, reliquo populo perquam oneroſum. Acceſſiſſe, quod Comes militem ex pa-

ctis

ctis dimittere noluerit, & Embdanis commeatus nautici literas negaverit, imo palam & occulte negotiationem nauticam gravissimis presserit incommodis. Re iterum ad Belgicos ordines delata, Comitem ab eis quoad hæc & alia gravamina monitum, nihil a pristina sententia recessisse, præsertim cum aliquam spem collocasset in fortuna exercitus Hispanici, vicina loca tunc pervagantis. Advenisse eo tempore legatum Britannicum, a Rege suo ad componendas lites cum literis, ad Comitem æque ac Embdanos directis, missum. Hujus studia prolixe describit Autor, graviter conquerens, quam ignarus universi negotii ad decidendam controversiam venerit legatus, p.132–161.
quam servierit aulæ, & quam iniqua præcipue consilio *Thomæ Franzii*, Cancellarii, ab Embdanis & tertio quoque ordine postulaverit. Discessisse eum tandem re infecta, Comitem vero, Hispanicarum copiarum vicinitate fretum, in augendo milite suo, vectigalibus etiam & tributis aggravandis, subditisque suis milite Hispano vexandis, strenue perrexisse. Missum ab eo postea in Angliam *Thomam Franzium*, qui Embdanis falsis criminationibus odium regis contraheret; hos autem, patrocinantibus ordinibus Belgicis, literis, ad regem datis, eo rem perduxisse, ut ipsi novum colloquium, cui legatus suus *Wynwodus* 185.
iterum interesset, haberi placuerit. Hujus colloquii acta, postulata utriusque partis, & sententiam Legatorum, ordine describit *Emmius*, iisque expositis, alia commemorat, quæ litibus 198 seq.
paulisper sopitis de pecunia in stipendia militum a Comite dimittendorum solvenda, & de modo satisfaciendi fratribus Comitis Joanni & Christophoro, acta sint. Prolixum foret, ea singula recensere, quæ postea inter Comitem & Embdanos disputata narrat Autor, quorum præcipua momenta eo redeunt, quod Comes jura omnia subditorum Decretis Cæsareis & transactionibus Deltzylensi ac Hagensi munita eversum iret, subditos militibus peregrinis vexandos permitteret, de iis, qui per fraudulentas ipsius literas in Hispania captivi facti erant, liberandis nihil laboraret; quibus accedunt nonnulla alia, de sacramento, a præsidio Embdano, antequam stipendia solverentur, postulato, imo de dimittendo universo illo præsidio, magna

p. 302. animorum contentione agitata. Rediit res demum ad novum colloquium, Hagæ institutum, cui, præter utriusque partis legatos, interfuere adhuc *Spencerus* & *Wynwodus* a Magnæ Britanniæ Rege, & nonnulli ab ordinibus Belgicis ad id delegati. Cujus prolixiore descriptione finem Autor imponit tractationi suæ, a regimine Edsardi Comitis usque ad A. 1608 deductæ, & ita dispositæ, ut, quæ singulis mensibus imo & diebus acta sint, ordine recenseantur. Ceterum, quod in hoc librorum genere primum esse debet, ut sciamus, quo quæque fundamento, quave autoritate, singula narrentur, de eo quidem id ex Editoribus intelligimus, quod ex literis amicorum familiarium, nec non ex relationibus eorum, qui aut conventibus publicis & consiliis interfuerint, aut legatione quadam functi sint, sua hauserit *Emmius*. Quod cum in dubium vocare nolimus, illud certum tamen non est, an omnes dicendi genus acerbum & sæpius effervescens æque sint probaturi. Hæc omnia tamen non impediunt, quo minus libellum iis dicamus fore utilissimum, qui originem dissidiorum eorumve motus sub Edsardo & partim Ennone Comitibus, inprimis autem Embdanarum partium argumenta, cognoscere cupiunt.

JAC. WILH. IMHOFII NOTITIA S.R.G.I. Procerum, tam Ecclesiasticorum, quam Secularium, Historico-Heraldico-Genealogica, ad hodiernum Imperii statum accommodata. Editio quinta; studio & opera JO. DAV. KOELERI, Hist. & Polit. P. P. & Bibliothecarii in Academia Altorfina.

Tomus I.

Tubingæ, sumtibus Jo Georgii Cottæ, 1732, fol.

Alph. 3 pl. 18.

QUod a primis incunabulis suis adeo se probaverat societati literatorum & in universum historiæ patriæ indagatoribus, Opus *Imhofianum*, ut intra paucos, ex quo lucem primum viderat, annos quater ejus iterata fuerit editio, nunc, ubi multa

in

in illo invenirentur, quæ antiquitatis speciem induerant, quæque intervallo temporis fuerant immutata, (ultima enim editio jam A. 1699 publicata) studio & opera Cel. *Kœleri* auctius reviviscit & limatius. Ipse enim Ill. Autor cum librum elegantissimum ad pristinum nitorem revocare per ætatem non posset, octogenarius quippe, tantæque molis operi sustinendo fere impar, invenit tandem virum, quo non præstantior alter, Cel. *Jo. Dav. Kœlerum*, qui aggrederetur negotium, & hanc Notitiam S. R. G. I. Procerum nova & ad hodiernam Germaniæ faciem accommodata forma orbi redderet literato; de quo dignissimo laboris successore Ill. *Imhofius* in Epistola, Operi præmissa, qua in lectulo æger decumbens & morti fere proximus rebus humanis & literatorum consortio vale ultimum dixit, prolixe sibi gratulatur. Non est nobis in animo, benevolo Lectori cramben apponere recoctam, &, quod jam olim in *Actis* nostris præstitum, ea omnia recensere, quæ *Imhofium* in hoc Opere habent Autorem. Licebit potius enarrare in compendio, quæ in quinta hac editione lucubrationibus debemus Cel. *Kœleri*. Monendum tamen hic, ut ajunt, in transitu, faciliorem inde redditam fuisse operam Cel. Editori, quod non solum insigni variarum annotationum & epistolarum summorum virorum, varia egregia novæ editioni suppeditantium, apparatu a B. *Imhofio* fuerit instructus, sed etiam adjutores aliquot habuerit Serenissimos & Illustrissimos, qui non gravati sunt, coadunata singulari opera novum huncce fœtum illustriorem reddere ac perfectiorem; quæ inusitatæ benevolentiæ documenta Editor in Præfamine mente grata debitisque laudum præconiis extollit. Non exigui autem laboris rem aggressus videtur Cel. *Kœlerus*, qui Opus hocce Genealogicum, per XXX quippe, & quod supra est, annos a nemine revisum, nec recusum unquam, omnibus in locis, quæ ad statum nostri temporis accommodanda erant & describenda, magno innovavit studio feliciterque refinxit. Hinc innumeri hic designantur Principes, quos ætas, qua ultima libri editio adornata fuit, nondum viderat; hinc alii multi beatorum choro adscribuntur, qui eodem tempore clavum tenuerant rerum-

 publi-

publicarum; inde tot nova capita, quæ tot familiæ, ob acquisitam vel Principum vel Comitum S. R. I. dignitatem inter Proceres Imperii cooptatæ, jure quodam suo postulaverunt; quæ quidem inter elegantem accessionum delectum, quem spartam hanc obeunti *Kælero* e scriniis suis porrexerat Ill. Autor, illi ipsi Altorfinæ Academiæ ornamento referuntur accepta. Ita enim in fine libri V tria adjecit Capita integra, quibus Principum de Lamberg, de Turre & Tassis, & de Trautson, prosapias enarrat, quas intactas plane in universo Opere reliquerat B. *Imhofius*. Operæ speramus nos facturos pretium, si, quæ prolixius de his dicta fuerunt Cel. Editori, quantum fieri poterit, breviter commemo-
p. 496. remus. Origo antiquissimæ familiæ Lambergianæ derivatur a Rittersbergiis in annalibus domesticis, e quibus aliquis ob pedis læsionem *Claudus* per jocum, *der Lahme*, cognominatus est, cujus filii ac posteri *die Lamberger* dicti sunt, & ex Austria inferiori in Carniolam transierunt, ubi sedem fortunarum habuere diuturnam. Jam A. 1161 Volradus ac Waltherus de Lamberg citantur a *Walthero* Ratisbonensi in Diplomate fundatæ Ecclesiæ collegiatæ Canonicorum regularium ad S. Andream. Accurata tamen series Lambergiorum incipit a Wilhelmo II sive juniore Austriæ, toparcha, circa A. 1355 florente, qui filios tres reliquit, totidem linearum autores, inter quas Orteneggia, a Balthasare filio descendens, omnium amplissima honoribusque variis est cumulatissima, quippe ex qua orti Principes Lambergii. Ex quorum progenerationis serie, quam totam enarrare nobis integrum non est, præ ceteris eminent Casparus, qui natus A. 1492, mortuusque A. 1543, impetravit ab Im-
497. peratore Liberi Baronis titulum, Jo. Maximilianus, quem Imperator Ferdinandus II cum omnibus posteris in Comitiis Electoralibus A. 1636 Ratisbonæ in numerum S. R. I. Comitum allegit, & condendæ pacis causa Monasterium & Osnabrugam mi-
499. sit, Leopoldus denique Matthias, cui Imperator Josephus A. 1707 locum inter S. R. I. Principes concessit. Gaudet præterea Serenissima hæc domus variis dignitatibus hereditariis, quales sunt Præfecti stabuli in Carniola & Marchia Vinidorum, Camerarii & rei venatoriæ Magistri in Austria superiori, &

Dapi-

Dapiferi Episcopatus Salisburgensis. Amplissimæ gentis *Turrianæ*, generalis veredariorum per Imperium, Burgundiam & Belgium, Præfecti hereditarii dignitate inclutæ, antiquissimum caput habetur *Eriprandus* sive *Heribertus de Turre*, qui seculo circiter duodecimo ex Gallia transiit Mediolanum, ibique conjugio, cum filia unica *Tacii*, Domini Vallis Saxinæ, (Ital. Valsassina,) inito, sedem sibi stabilivit fixam. Sufficiet, præter Lamoralum Turrianum, qui A. 1313 per adversam civium factionem a solo patrio extorris secesserat in vallem Corneliam vicinorum Bergomatum, ac ob venationes fere continuas in adjacente Taxo monte, nomen sortitus erat *Taxii*, a posteris deinde ad nostram ætatem continuatum, unicum nominasse Franciscum, qui pro ingenii Italici dexteritate, auspicio & indultu Ducum Burgundiæ ac Belgii, Imp. Maximiliani ac Philippi, ejus filii, pro sublevando fisco in sumtibus, cursus publici causa faciendis, instituit suis impensis equos ac veredarios alere, & per eos, per brevia intervalla dispositos, transvectiones tam literarum Principis ac curiæ, quam cursorum publicorum ejusdem, celeriter ac gratis curare, mercatorum vero & privatorum epistolas ac fasciculos pro modico pretio. In cujus laudabilis operæ præmium non modo proventus inde redundantes illi addicti, sed summum etiam veredariorum magisterium aulicum fuit delatum, quod deinde multis honorum generibus auctum, hereditatis quodam jure ad ejus posteros pervenit. Inter hos Leonhardus I, S. R. I. Liberi Baronis, Leonhardus II Comitis Imperii, Principis denique dignitatem Eugenius Alexander fuit consecutus. Prolixiori hic recensione historiæ Serenissimæ hujus gentis supersedere facile possumus, justis quippe Commentariis expositæ a Duumviris ad hoc genus scribendi maxime idoneis, *Julio Chiffletio*, ac *Engelberto Flachio*, ex quorum scriptis, uti quidem libere confitetur, sua etiam hausit Cel. Editor. Nunc ubi ad *Trautsoniorum* gentem progredimur, æque nobis dubium de etymologia nominis illorum, ac Lambergiorum, subnasci facile posset, nisi in utroque obstaret autoritas Illustrissimi Com. *de Wurmbrand*, tanta scilicet inter Geneographos, ut, qui contra illam aliquid tentaret, audaciæ

p. 501. 502. 503.

p. 505. daciæ non levis videatur accusandus. Debet autem ex hujus sententia Serenissima *Trautsoniorum* familia ortum suum nobilibus viris de Matraja, qui castrum olim ejusdem nominis, infra Oenipontum in Comitatu Tirolensi situm, tenuerunt. Ex hac gente quidam *Petrus* Principi suo tam carus fuit, ut ab eo in familiari alloquio salutaretur lingua vernacula *Trauter Sohn*, quasi dicas *fidissime carissimeque fili*, quo se deinde cognomine a ceteris gentilibus de Matraja distinxit, atque hoc posteris fecit peculiare. Stemmatographia eorum incipit a *Bertholdo Trautsonio*, dicto Chrell, qui vixit A. 1134. Ex posteris ejus Joannes junior a Ferdinando I liberi Baronis, Paulus Sixtus ab
507. Imp. Rudolpho II A. 1590 S. R. I. Comitis de Falckenstein, & Joannes Leopoldus Donatus A. 1711 ab Imp. Josepho S. R. I. Principis mactati fuerunt dignitate. Præter has, quarum jam mentionem fecimus, Principum illustres domos, addidit etiam Cel. Editor numero Comitum Genealogias Comitum de Wartenberg & Stadion, de quibus non abs re erit & hoc loco pau-
603. ca attulisse. Kolbio-Wartenbergica gens nomen habet a Castro Wartenberg in agro Wasgovico prope Cæsaris Lutram. Ejus possessorem antiquissimum commemorant Merbodum Seniorem Wartenbergicum, florentem A. 1169, & patrem trium filiorum, inter quos secundo genitus Wernerus Kolbio cognominatus est, cujus posteritas hic recensetur. Lectione digna sunt, quæ hac occasione in adjecta nota disputat Editor contra Cel. JCtum Halensem, *de Ludewig*, qui in Dissertatione de Jure postarum hereditario non dubitaverat statuere, Wartenbergicorum in Bohemia gentem nihil differre a Kolbiana Wartenbergica in Palatinatu Rheni. Inter viros summos, qui ex hac
607. gente provenerunt, Joannes Casimirus, summum in aula Friderici III, Electoris Brandenburgici, assecutus fastigium, A. 1699 ad S. R. I. Comitis adspiraverat honores. Gentis *Stadioneæ* se-
663. riem Cel. Editor enarrare orditur ab *Eitel de Stadion*, militia claro & mortuo A. 1382 vel 1392, qui ex tribus uxoribus sator fuit duarum linearum, Alsaticæ & Suevicæ. Hæc descendit a filio Ludovico, finemque ejus fecit Josephus Conradus, A. 1693 cælebs mortuus. Inter eos autem, qui a Conrado, propaginis Alsa-

Alſaticæ radice, genus duxere, Joannes Philippus S. C. M. Conſiliarius intimus, ab Imperatore A. 1686 cohoneſtatus eſt S. R. I. liberi Baronis, & A. 1705 S. R. I. Comitis titulo. Habes hic, B. L. quæ ad exornandam hanc Operis *Imhofiani* editionem ex ſcriniis ſuis nobiſcum liberaliter communicavit Cel. *Kœlerus*, in quo tamen non acquievit, ſed varii generis notulas paſſim ſubjunxit, & ipſi hinc atque illinc textui inſeruit acceſſiones, quæ non minus, atque illæ, ad affundendam ſummorum Principum ſtemmatibus meliorem lucem faciunt. Præſtant inter cetera, quæ p. 249.
de controverſia diſſerit, inter hiſtoriarum ſuborta indagatores, de Theodorico Buzico, quem pro Sereniſſ. Domus Saxonicæ 250.
ſatore habent; varia deinde de Palatinatu Saxoniæ, quoque ordine is ad Electores Saxoniæ pervenerit, enarrat; præterea de 251.
urbe Altſtetenſi nonnulla affert. Cap. VI L. IV in ſubjunctis notulis circa ea potiſſimum occupatus eſt, quæ ad hiſtoriam Sereniſſ. domus Wirtenbergicæ præ reliquis ſpectant. Non vacat hic loci, altius omnia repetere; ſed ſpeciminis loco hæc attuliſſe ſufficiat. Unum hoc non videtur prætermittendum, Cel. Editorem varia in hac editione expunxiſſe Capita, quibus Genealogiæ gentium illuſtrium, ſuccedente tempore extinctarum, continentur. Ita deſideraveris Duces Saxo-Lauenburgicos, Eggenbergicos, Oetingenſes, Crojenſes, Comites a Criechingen, a Falckenſtein, a Cronberg, a Furſtenberg, a Sulz, a Tilly, a Wolckenſtein & Eberſtein, a Wolfſtein, & Lib. Bar. a Fleckenſtein. Dubium tamen non eſt, quin fidem ſuam, quam dedit in Præfatione, liberaturus ſit Vir celeberrimus, & non eas ſolum, quæ in antecedenti editione hujus libri inter florentes locum habuerunt, verum etiam illas, quas B. *Imhofius* plane omiſerat, domos auguſtas in Tomum ſecundum ſit rejecturus, cui & reliqua Operis *Imhofiani* Capita reſervavit, ob evitandam nimiam libri novi molem reſecta, quibus, præter alias acceſſiones elegantes, hiſtoria de origine, progreſſu ac incrementis doctiſſimi hujus Operis, nec non vita Autoris, ſupra omnem laudem poſiti, adjungentur.

RISPOSTA ALLE ANNOTAZIONI CRITICHE &c.
hoc eſt,

RESPONSIO AD ANNOTATIONES CRITICAS super librum nonum Historiæ Civilis Regni Neapolitani.

Sine mentione loci, 1731, 8.

Plag. 10.

HOſpitem certe earum omnium rerum, quæ noſtra ætate in literis geſtæ ſunt, animum circumferre oporteret illum, cui ignotum plane clariſſimi ex condita paucis abhinc annis quatuor Tomis *Regni Neapolitani Hiſtoria* Viri, *Petri Giannonii*, nomen exiſteret. Nos ipſi, locis uno pluribus de inſigni hoc Opere & invidia, quam Autori præſtantiſſimo præter meritum vehementiſſimam conciliavit, in his Commentariis expoſitum fuiſſe, bene meminimus. Probus animi candor, fides incorrupta, & ſtrenua veritatis confectatio, rariſſimæ, ſeculi noſtri vitio, in illis dotes, qui animum ad ſcribendas Hiſtorias adjungunt, cum optimi cujusque amorem atque præconium excitare deberent, jam, mortalium iniquitate, non niſi diriſſima odia, calumnias, convicia, & quicquid his pejus excogitari poteſt, in capita Autorum confertim cumulant. O *ſeclum inſipidum*! o inficetum! Cepit in ſe ipſo hujus rei experimentum ad omnem, ſi qua futura eſt, poſteritatem commemorabile Conſultiſſ. *Giannonius*, ob ſcriptam hanc compari cum doctrinæ exquiſitiſſimæ facultate mentis etiam integritate patrii regni Hiſtoriam, ita malevolorum opprobriis exagitatus divexatusque, ut extremum ſibi in Auguſtiſſimi Imperatoris gratia præſidium atque tutamen relictum viderit. Hoc dum fruitur tranquille, non intermittunt ex cucullatorum ordine plures, mordaciſſimis ipſum ſcriptis impetere, nihilque reliquum faciunt, ut cum conditore, libri etiam, quem plurimi fieri par fuerat, pretium ac fama miſerrime proſcindatur. Exſtitit inter hos vel nuper demum, qui, impari ſatis congreſſu, exili trium plagularum ſchedio, quod *Annotationes criticas in nonum librum Tomi ſecundi Hiſtoriæ Civilis Neapolitanæ Domini Petri Giannonii* inſcripſit, atque Italico ſermone, extemporali fere opera, compoſuit, in lucem publicam exire juſſo, criticæ cen-

censuræ subjicere sustineret, quæ dicto loco de *Normannorum in Apuliam descensu*, rebusque ibidem gestis, exposita sunt luculenter non minus ac vere. Fingit Anonymus ille, communicatum fuisse secum Historiæ hujus exemplar impressum, ad cujus Tomorum singulorum calcem charta virgo agglutinata fuerit, cui possessor, veteris *Normannorum Historiæ* indagator studiosus, illeverit quædam annotamenta, numero sexaginta octo, quibus examinantur perquisitius notanturque tradita a *Giannonio*. Confestim prelo ista commisit, & non Romæ solum inter Pontificiæ aulæ proceres ac literatos atque Neapoli, sed in potioribus etiam aliis Italiæ urbibus, Epistolæ Schemate induta, distribuit, hoc sibi fine proposito, ut, quantum posset, imminutum iret elegantissimi Operis autoritatem.

Visum antea fuerat, generoso contemtu vindicare atque silentio levioris hujus armaturæ aggressoris offucias. Postea tamen potius existimatum est, diluere solida responsione, quæ hæc ipsa est, quam indicamus, quicquid importunius objectum intempestiveque confutatum fuerat abs Adversario, minutias potissimum Chronologicas, aut alia quædam similis farinæ, ridiculo cum fastu consectato. Singula hic momenta abs Autore ἀνωνύμω, qui clarissimi *Giannonii* familiaris personam induit, diligenter castigata atque discussa, neque sine sale interdum ac aceto, quod meruit utique misellii censoris arrogantia, sunt; &, nostro quidem judicio, digna omnino hæc *Responsio* habetur, quæ in nova *Historiæ Neapolitanæ* futura editione repetatur, in plurium sic Lectorum usus cessura.

HERMANNI NOORDKERKII, JCTI, Specimen Lectionum, sive Disquisitio de Lege Petronia.

Amstelodami, 1731, 8.

Plag 10.

SUperiore anno evulgavit hoc non invenustum profecto Opusculum Cl. *Noordkerkius*, in quo rogationes *Petronias*, quas veterum libri memorant, enarrat, & ex instituto perse-

quitur. Cum vero quatuor iſtius nominis leges ſibi inveniſſe videantur artis noſtræ periti, de ſingulis ſingulari Capite exponit. *Ciceroni* de *Offic. L. III Cap.* 2 laudari videtur *Petronium* aliquod Scitum, *de Peregrinis*, ſed quod Noſter felici ſtilo confodit. Locus *Ciceronis* ſine dubio in mendo cubat, ac in *Petronii* locum ſufficiendus *Pennus* quidam. Addicunt emendationi Codices non dubiæ autoritatis; addicit *Feſti*, ſed paululum emaculati, aſſenſus; & non parum ſummorum virorum ſuffragia addicunt. Quando vero, præter *Penni Papii*que legem, aliam, in peregrinos injuriam, veterum monumenta ignorent, nec opus ſit, ut eam ex *Valer. Max. L. III Cap.* 4 & 5 exſculpamus, ſequitur, ut verum ſit, quod ille pronunciat, ex Legum Romanarum numero *Petroniam de Peregrinis* ejici proſcribique debere. Alius *Petroniæ* ſanctionis fundus videri poterat *l. 74 D. de Manumiſſ: Lege Junia Petronia* (al. *Patronia*) *ſi diſſonantes pares judicum exiſtant ſententiæ, pro libertate pronunciari juſſum.* Sed Noſter mavult lege *Julia patron.* id eſt *patronorum*, inſtar Juliæ agrariæ, majeſtatis, judiciorum. Ipſam legem non de æqualibus numero ſingulorum judicum ſuffragiis accipit, propterea quod, ſi hoc evenerit, jam ex ipſis decemviralibus tabulis, qui pro libertate agebat, diſceſſit ſuperior. Videtur illi hoc Scito id voluiſſe Cæſar, ſi quis non una vice in libertatem aſſertus, & altera aſſertione liber judicatus fuerit, altera ſervus, aut totidem certe ingenuus, quot ſervus habitus erat, tum omnino pro libertate dandam eſſe litem. Addit, in *l. 38 de re jud.* D. Pium ſtatuiſſe videri, ſi per diviſa Centumvirorum ſubſellia pares utrinque perferantur ſententiæ, etiam tunc illam partem vincere debere, quæ pro libertate decernit. *Tertia* eſt de *Servis*, & cohibenda dominorum ſævitia. Quam Autor omnium optime ab Auguſti ætate arceſſi contendit. Legem enim, quæ poſt ea, & Tiberii potiſſimum, tempora, lata ſit, agnoſcit nullam; &, quæ credi ſolent juniores, aut ad Claudii usque ætatem latæ, *Scribonias*, *Juniam Vellejam*, aliasque complures, antiquiores longe eſſe exiſtimat. His alia quædam addit, quæ vel ad legis hujusce, vel generatim ad Dominicæ

Cap. I. II. III. (margin)

nicæ poteſtatis, limitibus juſtis circumſcriptæ, hiſtoriam, pertinent. *Poſtremo* loco aliam *Petroniarum* legum, eam ſcilicet, quæ eſt de *abolitione criminum*, explicat, eaque occaſione abolitionis hujus fata recenſet, & docet, hac legislatione effectum eſſe, ut is, qui uxoris adulterium jure viri detulerit, nec tamen intra tempus definitum peregerit, & pœnas daret, & ulterius deferre non poſſet. Cap. IV.

HERMANNI NOORDKERKII, JCTI, Obſervationum Decas, in quibus varia juris Romani capita exponuntur aut emendantur.

Amſtelodami, 1731, 8.

pl. 13.

ALterum hoc Cl. Autoris Opuſculum farraginem Obſervationum non omnino inelegantium exhibet, earum potisſimum, quæ ipſi, legis *Petroniæ* hiſtoriam meditanti, in mentem venerunt. Nos quædam inde delibabimus. *Capitis I* fundus eſt *l. un. §. 2 D. de Offic. Conſ.* cui cum *Cujacius* ope ſiglorum ſubveniſſet, Noſter inde, cum de ipſo hoc, ſigla ſibi & verborum compendia, ubicunque aqua hæret, fingendi pruritu generatim agit, ac certis quibusdam regulis hoc emendationis genus includit, tum hoc loco fruſtra adhiberi monet. Ipſam legem vero ope ſalutaris illius geminationis arcani ita legit: *Ex Senatusconſulto, cum conſilii* (lege *CVM filii*) *cauſam examinat*. *Cap. III* capitali illi, & quæ in JCtorum opprobrium & cruciatum poſita dicitur, *l. 7 de capite minutis* unius voculæ jactura ſuccurrit, atque, *tutelas etiam non admittit* (pro: *amittit*) *capitis deminutio*, legi debere cenſet. *Cap. IV*, præterquam quod multum operæ impendit *l. 18 ff. de minoribus* emendandæ partim, partim explicandæ, non indocta monuit de verbis, *inducere, conſiliari*, aliisque; de *auditorio principis*, de quarundam, quibus JCti utuntur, *vocum* immerito damnata *latinitate*, &c. *Cap. V l. 3 D. de ſepulcr. Violat.* exponit, quæ cum adſcribat *D. Pio*, quod *Capitolinus* tribuit *Hadriano*, multus eſt in eo, ut, qua id ratione contigerit, doceat,

ac profliget ſententiam eorum, qui *Hadriani* nomine ***Antoninum Pium*** in legibus noſtris nonnunquam intelligi putant, *Cap. IX* ad *l. 7 §. ult. D. ad L. Jul. Majeſt.* commentatus, occaſionem legis ex iis, quæ habet *Lampridius Helogabal. Cap. 13*, deducit ac de crimine majeſtatis, quod facto committitur, ejusque a verbis diſcrimine exponit, ac violatas Imperatorum imagines in militibus propterea ſeverius vindicatas refert, quod plerumque defectiones militum inde principium capere ſolebant. Quæ cum ita ſint, conſtabit ex his de Obſervationum harumce & emendationum pretio & loco, quas quidem, præter elegantiam & doctrinam, vel ipſa, quam Autor ſervat, & pæne dixerimus affectat, modeſtia, & erga Viros primi ordinis reverentia ſatis, quod arbitramur, commendat.

ELEMENTA JURIS CANONICI ET Proteſtantium Eccleſiaſtici, adornata a JO. GEORGIO PERTSCH, JCto. Pars prior & poſterior.

Francofurti & Lipſiæ, 1731, 8.

Alph. 1 pl. 9½.

QUatuor libris abſolutæ ſunt hæ Inſtitutiones Juris Eccleſiaſtici, confectæ a Viro doctiſſimo, JCto Jenenſi, & Conſiliario Saxonico. Horum in primo, poſtquam Jurisprudentiam Eccleſiaſticam conſideravit generatim, deque origine ac diviſione legum Eccleſiaſticarum, itemque de Jure Principum circa ſacra, diſſeruit, de Jure perſonarum agit, adeoque ſingulos Clericorum ordines eorumque jura perſequitur. Et in *ſecundo* quidem *Capite* breviter exponens hiſtoriam Juris Eccleſiaſtici, obſervat, tempore Chriſti & Apoſtolorum nullas fuiſſe leges Eccleſiaſticas, nec tamen Eccleſias eo tempore caruiſſe ordine, eoque vel arbitrario, vel ab Apoſtolis ſibi commendato, ſed directionem Eccleſiarum tum non fuiſſe conjunctam cum imperio ſtricte dicto; poſt Apoſtolorum exceſſum ſenſim imperium ſive jurisdictionem irrepſiſſe in Eccleſiam ambitione Epiſcoporum, nec iis eam fuiſſe ereptam a Conſtan-

ſtantino M. aliisque Chriſtianis Principibus. Hinc Canonum Eccleſiaſticorum Collectiones, e quibus tandem conflatum eſt Corpus Juris Canonici ſive Eccleſiaſtici, ordine recenſet, ac ſimul oſtendit, quam aſtute Epiſcopi Romani in ſe tranſtulerint ſummum ſacrum imperium. Addit, *Luthero* impetum in Jus Canonicum faciente, id acriter tutatos fuiſſe JCtos Wittebergenſes, & illas quoque retinuiſſe leges, quæ non conſentiant cum Proteſtantium dogmatibus. *Cap. II* de natura Eccleſiæ agens, primo docet, Pontificiis Eccleſiam eſſe Monarchiam ſacram a civili republica diverſam, ſed ita tamen cum ea conjunctam, ut utatur multis in caſibus miniſterio eorum, qui præſunt imperio civili. Horum in caſtris militare ait & illos noſtratium, qui ſeparatum ſtatum faciunt ex Eccleſia, de forma regiminis Eccleſiaſtici diſputant, Clericorum & Laicorum diſcrimen propugnant, & miniſterio Eccleſiaſtico quandam gubernationem aſſignant. Ipſe naturam Eccleſiæ, quatenus ſignificat cœtum externum & particularem, ita duce S. Scriptura deſcribendam putat, ut ſit ſocietas æqualis (hoc eſt, omnis imperii expers,) ad colendum Deum ſecundum doctrinam a Chriſto traditam unita, & ordine conveniente colligata. Inde conficit, Eccleſiam non eſſe Remp. quandam, ſed eſſe collegium quoddam, cui ſi ipſe Princeps accedat, tum ei ſummam inſpectionem ſive jus circa ſacra denegari non poſſe. Hinc doctrinæ quidem puritati ſimulque pietati ſtuderi debere, ſed nec illam vi adhibita cuiquam imperari, nec hanc mediis coactivis promoveri oportere: adeoque nec ferendam eſſe diviſionem membrorum Eccleſiæ in homines Clericos & Laicos, in ſpirituales & ſeculares. *Cap IV* diviſiones legum Eccleſiaſticarum exhibet, & quidem primo ex mente Romanenſium, deinde ex mente Proteſtantium. *Capite* vero *quinto* philoſophatur de jure Principum circa ſacra, quod ex eo derivat, quod Principis ſit, providere, ne collegium ullum convellat ſecuritatem publicam, nec turbas excitet. Princeps igitur ex Cl. Autoris ſententia relinquere debet cuivis collegio Eccleſiaſtico libertatem tenendi doctrinas ſuas, quæ quidem pacem civilem non turbant; nec quenquam cogere ſua religione dimiſſa ſequi

qui aliam; multo minus pœnis afficere diverſæ religioni addictos. In ea tamen Eccleſia, cujus ipſe membrum eſt, jus habet exigente neceſſitate doctrinam determinandi publicam, curandique, ut doctores Eccleſiæ conſtituantur ii, qui ſunt & docti & pietatis ſtudioſi, itemque ordinandi cultum publicum & ceremonias, bonorum Eccleſiaſticorum curam gerendi, certumque modum præſcribendi excommunicationi, non tamen propterea habendus pro capite Eccleſiæ aut Epiſcopo. *Jactis* hiſce fundamentis Jurisprudentiæ Eccleſiaſticæ, nunc demum *Cap. VI ſqq.* Cl. Autor tractanda ſuſcipit jura perſonarum Eccleſiaſticarum, ubique curate oſtendens, quibus in capitibus receſſerint Proteſtantes a doctrina Juris Canonici, ſimulque rite ponens principia, & deductas inde concluſiones ſubjungens, nec diſſimulans, nondum ex omni parte ſatis emendatas ſibi videri Proteſtantium doctrinas Juris Eccleſiaſtici. Ita *p. 97 ſq.* ordinem doctorum Eccleſiaſticorum non eſſe ſimpliciter neceſſarium, docet; *p. 104* juramenta religionis defendi poſſe negat.

In *ſecundo libro* agit pro modulo Inſtitutionum ſive Elementorum de Jure rerum Eccleſiaſticarum, ſpiritualium & temporalium, corporalium & incorporalium. Omnia vero hic turbata & obſcuris terminis involuta eſſe, queritur, ideoque non poſſe ordinem adhiberi concinnum, ſed inſiſtendum eſſe traditis Juris Canonici. Hic *p. 363* ſtatuit, legem Decalogicam de Sabbatho non eſſe moralem; *p. 360*, potius minuendas eſſe in Eccleſiis noſtris, quam augendas, ceremonias ſacras; *p. 374 ſq.* exorciſmum baptiſmalem rejicit, in ejusque locum reduci optat unctionem; *p. 376* putat, baptiſmum ordinarie fieri debere in Eccleſia, non domi; *p. 377* baptiſmum a mulieribus peragi poſſe, non concedit; *p. 391 ſqq.* exiſtimat, in doctrina de S. Cœna multas apud nos ſupereſſe reliquias doctrinæ Pontificiæ, quæ etſi non corrumpant eſſentiam ſacramenti, tamen melius eſſe, ut Evchariſtiæ celebratio reducatur ad ſimplicitatem Apoſtolicam; *p. 407* ſcribit, Proteſtantium praxin de pœnitentia Eccleſiaſtica ita eſſe comparatam, ut concluſiones ex reprobatis principiis exhibeat; *p. 413* rejicit formulam abſo-

absolutionis prætoriam, & *p. 414* nummum confessionarium, qui quamdiu servetur, publicam confessionem in Ecclesiis permansuram esse, suspicatur; *p. 425* censet, Protestantes plerasque conclusiones ex eo, quod matrimonium sit sacramentum, fluentes retinuisse; *p. 432 sqq.* multa vult correcta in doctrina Protestantium de sponsalibus, de nuptiis, de divortiis.

Libro III, quem inscripsit *de universa tritura forensi*, processum forensem per partes suas describit. Denique *Libro IV* de processu criminali agit, deque delictis ac pœnis, *hæreticos*, id est, a religione publica dissentientes, non debere puniri, sed eorum dissensum ferendum esse, contendens.

Anleitung zur Historie 2c.

hoc est,

INTRODUCTIO IN HISTORIAM SCIentiæ Medicæ, Autore GOTTLIEB STOLLIO.

Jenæ, apud Meyeri viduam, 1731, 4.
Alph. 5 pl. 11.

CUjus jam A. 1718 in his *Actis p. 558 sqq.* recensuimus *Historiam Philologicarum & Philosophicarum disciplinarum*, ejusdem Cl. Autoris nunc Lectoribus nostris offerimus *Historiam scientiæ Medicæ.* Cum enim illud Opus adeo probari videret bonis omnibus, ut sæpius esset prelo subjiciendum, imo & Latinam in linguam transferendum, (vid. in his *Actis A.1728 p. 335*) in animum induxit, etiam superiorum Facultatum, quas vocant, concinnanda historia bene mereri cum de sua, tum de postera ætate. Nunc igitur sistit duobus descriptam libris, quorum prior generalia, posterior specialia complectitur, Medicinæ historiam. Et priori quidem illo usque ad *p. 382* originem scientiæ artisque medicæ persequitur ad nostra usque tempora, præfatus tum de Medicinæ cum Philosophia connexione, tum de ejus adversariis pariter ac defensoribus, tum denique de iis, qui ante ipsum historiam Medicinæ exposuerunt sive breviter, sive copiose. Jam cum ante *Hippocratem* non

videatur ars medica tractata a quoquam fuisse scientiæ modo, de hoc & ejus libris omnia profert, quæ visa sunt commemoratu digna. Hinc eodem modo disserit de Medicis *Hippocratem* consecutis, clarioribus partim, partim obscurioribus: inprimis de sectarum medicarum conditoribus, *Erasistrato*, *Herophilo*, *Serapione*, (autore sectæ Empiricæ,) *Asclepiade*, *Themisone*, (conditore sectæ methodicæ,) *Thessalo*, (quem vocat *suæ ætatis Eisenbarthium* ob miram jactantiam,) de divisione sectæ methodicæ in *Episyntheticos*, *Eclecticos*, & *Pneumaticos*, quorum inter illos *Leonides* eminet, inter istos *Cornelius Celsus*, inter hos *Aretæus*. Hinc ordine illos persequitur Medicos, qui sub Romanis Imperatoribus fama artis suæ floruerunt, quos inter *Musa* Augusti, *Dioscorides* Vespasiani, *Galenus* Septimii Severi, imperium illustravit. Et de *Galeno* quidem & scriptis ejus ampla ei se obtulit dicendi materia. Inter hujus sectatores refert Arabum Medicos, qui seculo floruerunt sexto & sex sequentibus. Agit igitur hic, ut clariores producamus, de *Gebero*, *Khasio*, *Alchindo*, *Avicenna*, *Averroe*, *Joanne Mesue*. Tum Christianos Europæ Medicos, qui ante seculum Lutheranum excelluerunt, in scenam producit, *Constantinum Afrum*, qui fundamenta jecit scholæ Salernitanæ, *Thaddæum Florentinum*, *Petrum Aponensem*, *Arnaldum Villanovanum*, *Valescum de Taranta*, *Nicolaum Leonicenum*, & ceteros. Seculi vero decimi sexti & sequentium Medicos clariores recenset ordine regionum, Italos, Hispanos, Gallos, Anglos, Germanos. Multus hic etiam est de illo mundi cymbalo, *Theophrasto Paracelso*. Nostri seculi Medicos §. 242 præfert superioribus ob majorem philosophandi libertatem & experimentorum copiam, acriorem item Matheseos & Physices culturam. Inter eos, quos ex hoc nostro seculo laudat, Germani sunt *Langius*, *Francus*, *Bruno*, *Linsingius*, *Vestius*, *Schelhammerus*, *Dolæus*, *Albinus*, *Wedelius*, *Rivinus*, *Jungkenius*, *Valentinus*, *Hoffmannus*, *Stahlius*, *Vaterus*, *Verdrisius*, *Furstenavius*, & *Nenterus*.

Posterior liber exhibet historiam singularum Medicinæ partium, cum theoreticarum, tum practicarum, Anatomiæ, Physiologiæ, Pathologiæ, Semioticæ, Therapevticæ, Pharma-

ceuticæ,

ceuticæ, Chemiæ, Chirurgiæ, & Diæteticæ. Non licet nobis per brevitatis nostræ leges hic morari. Sufficiat dixisse, eadem, qua superior liber generalis, methodo parique industria hunc quoque contextum esse. Illud unum e Præfatione addimus, Cl. *Stollium* duo duntaxat Capita posterioris hujus libri elaborasse, historiam scilicet Therapeuticæ & Diæteticæ; cetera deberi industriæ *Christiani Wilhelmi Kestneri*, Doctoris Medicinæ doctissimi. Superest, ut significemus nostris Lectoribus, jam elaborare quoque aggressum esse Cl. *Stollium Historiam Jurisprudentiæ* & *Historiam Theologiæ* , Cl. *Kestnerum Lexicon literarium medicum:* quibus tribus Operibus non minorem, quam ei, quod modo recensuimus, applausum promittere nulli dubitamus.

DANIELIS GEORGII MORHOFII POLYhistor, Literarius, Philosophicus, & Practicus, cum Accessionibus Virorum Clarissimorum, JOANNIS FRICKII, & JOANNIS MOLLERI, Flensburgensis. Editio tertia. Cui Præfationem, Notitiamque Diariorum Literariorum Europæ præmittit JO. ALBERTUS FABRICIUS, SS. Theol. D. & Professor in Gymnasio Hamburgensi.

Tomi II.

Lubecæ, sumtibus Petri Boeckmanni, 1732, 4.

Tomus I Alph. 6 pl. 1½, Tom. II Alph. 5 pl. 2.

HAbent, cur plaudant sibi post tantum temporis decursum, & immortalitatem jam demum assecuturos se sperent *Morhofiani* manes, postquam, qui patrocinium eorum suscipiat, &, edito *Morhofianæ* doctrinæ teste luculentissimo, æternum iis monumentum erigat, exstitit Vir excellentis doctrinæ, *Jo. Albertus Fabricius*. Ita de Polyhistore, cui multum debet ætas tam nostra, quam superior, præclare mereri Polyhistorem præsentis ævi incomparabilem, non intelligit tantum, sed gaudet etiam nobiscum, quisquis virorum optimorum par illud nobilissi-

lissimum colere pro merito, & de amplissimis utriusque in literas meritis recte existimare, didicit. Non eget laudibus nostris Opus insigne & eximium, cui magnificum *Polyhistoris* nomen inscripsit *Morhofius*, utpote quod omnium, qui artium bonarum scientiarumque fata & vicissitudines, & quid in unoquoque doctrinæ genere præstiterint scriptores laudatissimi, nosse certo cupit, ad hunc usque diem teri manibus, & cum maximo eorum fructu pervolutari, quin & laudibus passim extolli videas exquisitissimis. Neque nullius momenti est, sed, quanto semper liber præstantissimus fuerit in pretio, satis nos illud docet, quod, magnæ quantumvis formæ molisque Opus iteratis vicibus lucem publicam aspexerit, tamque per terras late omnes migraverit, ut, qui novam ejus editionem expeterent, jam aliquo abhinc tempore permulti fuerint. Satisfacturus horum desiderio, quem ad incrementa literarum vere natum omnes novimus, S. Rev. *Fabricius*, in manus resumsit librum, suaque effecit cura, ut in conspectum eruditorum jam prodierit quam emendatissimus. Etsi vero, quod ex multorum utique fuisset desiderio, quodque præstare, si voluisset, Vir summus potuisset felicissime, nihil hic additum ex amplissima doctrinæ ejus supellectile invenias, neque suum esse existimaverit, in alieni Opus ingenii exercere jus ac potestatem quandam, & de augendis illustrandisve, quæ copiose persecutus est *Morhofius*, argumentis laborare quicquam; hanc tamen, ut inspectanti cuilibet patescit, ipse dedisse operam dicendus est, ut &, quæ *Morhofianæ* debentur industriæ, hic legerentur integra, &, quæ addita illis sunt a Viris nobilissimis, *Jo. Frickio* & *Jo. Mollero*, ipsi lector subjuncta Operi haberet, nec quicquam adeo, quod vetustioribus illis ornamento fuerat, in hac nova Editione jure posset desiderari. Eandem igitur, quam suus illi Autor olim dederat, libri formam eundemque habitum, quin & modum tractandi eundem, ordinemque rerum, vides; &, in his si, quæ carpas, videris invenisse tibi, exprobranda hæc Autori, scias, non Editori, esse. Limam adhibere Operi, & ex suo ingenio hinc atque illinc expolire dicta *Morhofii*, novisque accessionibus & momentis rerum adaugere,

gere, si constitutum fuisset Celeb. *Fabricio*, sane, quæ ejus est in his rebus eruditio prorsus incredibilis, nullum est dubium, facie proditurum hoc Opus longe alia, nec similem futurum sui fuisse *Morbosium*, propterea quod scriptorum, qui vel ante tempora *Morbosii* in variis doctrinæ partibus ingenii fecere periculum, vel ab ejus inde obitu famam scriptis consecuti sunt, numerum esse tantum constat, ut, si *Polyhistorum*, qualem dedit nobis *Morhofius*, Decada scribas, scribendi nunquam deficere tibi sentias materiam. Cui rei documento esse potest *Elenchus* ille *Diariorum literariorum*; quibus inde ab aliquo tempore res literaria aucta est mirifice, Præfationi subjunctus a Celeb. *Fabricio;* quo de argumento, paucissima habuit, quæ diceret, *Morhofius*, quippe in ea constitutus ætate, qua Diariorum ejusmodi inter eruditos parum auditum cognitumve nomen fuerat. Mirari hic vix satis possumus amplissimum eruditionis apparatum, & copiam scriptorum, numerum quadringentesimum excedentium; ut, qui addere his aliquid, non memoratum *Fabricio*, laboraverit, is frustra prorsus insumturus videatur operam. Nec autorem suum ipsa dissimulat Præfatio, *Morhofiano* Operi præmissa, brevis ea quidem, paucasque implens paginas, at plena frugis bonæ, & ad delectandos lectores admodum composita. Quæ, ne forsan sint, qui calamo a nobis scripta criminentur mercenario, eorum, quæ leguntur hic, potissima, & memoratu præ ceteris dignissima, age, in commune conferamus, &, *Morhofiani* Operis, dudum in vulgus cogniti, intermissa jam mentione omni, *Fabricianis* bellariis, nove appositis, utamur pabulo ingeni dulcissimo. Commemoratis laudatisque *Casp. Barthii* & *Morhofii* in literas meritis, expositaque Polyhistoris *Morhofiani* historia, varios Noster historiam literariam scriptis explicandi modos, quibus ante *Morhofium* usos passim eruditos constat, persequitur. Quorum quatuor cumprimis genera nominat, *Chronologicum*, *Alphabeticum*, *reale*, sive *Classicum*, atque *Geographicum*. His quintum addidit *Morhofius*, idque omnium præstantissimum, quod dicere *Criticum* possis, quodque æstimari hoc pluris debet, quo majoris emolumenti res est,

ſcriptoris uniuscujusque prærogativas virtutesque præcipuas probe certoque habere cognitas. De ſingulis accurate pro more ſuo & erudite differentem vides Editorem diligentiſſimum. Et temporum quidem rationem habuiſſe in pertractando hoc genere literarum unus ei dicitur *Lambecius*, qui magnum & ab ultimis initiis ad noſtra usque tempora deductum Opus meditatus, in *Cadmi Mileſii* ætate ſubſtitit, editoque *Hiſtoriæ Literariæ Prodromo*, cura *Fabricii* noſtri A. 1710 iterum in lucem exire juſſo, quanta doctrina & ſolertia ad hoc ſcribendi negotium acceſſerit, abunde eruditos docuit. Cœptam hanc a *Lambecio* telam ut pertexat tandem peritiorum aliquis ætatis noſtræ, nos cum Cel. *Fabricio* mirum in modum vehementerque optamus. Qui Lexicorum ſeu *Alphabeticum* ordinem adhibuerunt in concinnanda rei literariæ hiſtoria, primum in his numerat *Conradum Geſnerum*, Medicum Tigurinum, cujus *Bibliotheca Univerſalis* magnam continet exquiſitiſſimarum rerum copiam; ut conjectura vix aſſequi cauſam poſſis, cur, qui novis eum formis exprimi curaret, inde ab A. 1545, quo primum aſpexit lucem, ad hoc usque tempus nemo exſtiterit. *Geſnerum* qui vel in compendium redigere, vel locupletare multis modis, conarentur, haud pauci fuere, in quibus non ultimo collocandi loco videntur *Conradus Lycoſthenes*, *Rob. Conſtantinus*, *Joſias Simlerus*, *Jo. Jac. Friſius*, cujus ipſius libro addita nonnulla ab *Alphonſo Ciacconio*, porro *Anton. Verdierius*, *Jo. Hallervordus*, & *Georg. Matth. Kœnigius*, quorum diverſi pretii Opera literaria notiora ſunt Lectoribus, quam ut de iis copioſe hic ſit commemorandum. Horum omnium induſtriam longiſſime ſuperaſſet *Chriſtoph. Hendreichius*, ſi, quos animo conceperat, & quorum elegantiſſimum ſpecimen nobiſcum communicavit, perficere ei per ætatem licuiſſet *Pandectas Brandenburgicos*. Pertinet huc ipſum quoque, cura *Jo. Burch. Menckenii* olim in lucem prolatum, poſtea *Chriſt. Gottl. Jœcheri* opera multis modis auctum, & ejusdem beneficio propediem in conſpectum eruditorum habitu ornatuque novo proditurum, *Compendioſum Lexicon eruditorum*, ſermone ſcriptum vernaculo, ſpatioque admodum exiguo continens erudi-

eruditorum multa millia. His omnibus quam proxime accedit inſtitutum *Alphonſi Laſoris a Varea*, ſeu, qui ſub Anagrammate hoc ſe ipſum voluit abſconditum, *Raphaelis Savonarolæ*, hominis Itali, cujus *Orbem literarium univerſum*, ſimili compoſitum ordine Alphabetico, ante aliquot annos publice promiſſum, avide jam expectamus, & *Joannis Phil. Werneri*, patria Northeimenſis, & ſcholæ Oſterodanæ ad Hercyniam Rectoris, qui ſervare in ſcriniis ſuis dicitur *Pandocheion clarorum literis virorum*, ſive *Onomatologum*, vitas resque omnes eruditorum memorabiles complexum, &, quamprimum prodierit, huic ſtudiorum generi aliquid additurum incrementi. Adjungi his denique poſſunt *Bælii, Morerii, Hofmanni*, aliorumque, Lexica, nemini ignota, in quibus, ut res alias quascunque, ita etiam eruditorum hiſtorias ſtrictim & concinne videas enarratas. Ordinis *realis*, ſive *claſſici*, hoc eſt, ad diſciplinas accommodati, obſervantiſſimus fuit *Conr. Geſnerus*, idem, quem primum diximus in Alphabetico verſatum, *Pandectarum* ſive *Partitionum univerſalium* Opere, in quo ſcientiarum nobiliſſimarum, præter Medicinam, omnium ſcriptores diligenter collegit dijudicavitque accurate, non minorem, quam *Bibliotheca univerſali*, famam conſecutus. Secuti hunc poſtea temporis multi ſunt, quorum ſtudio debentur Bibliothecæ reales vel Theologicæ, vel Juridicæ, vel Medicæ; neque in his quisquam eſt, qui præferri, ſi conſilii amplitudinem conſideres, *Martino Lipenio* mereatur, occupatiſſimo in hoc ſcribendi negotio, cujusque Bibliothecas multiplices, ſi doctioris cujusdam, quisquis demum ſit ille, viri manu augeantur aliquando & expoliantur, nullum eſt dubium, promovendo noſtro omnium commodo tam poſſe aptas reddi, ut aliorum omnium ſuperſedere deinde labore queamus. Eorum, qui per gentes varias nationesque eundo, literarum fata ſcriptis expoſuerunt, nonnullos ætatis injuria ſurreptos nobis, haud immerito dolet S. Rev. *Fabricius*. Non enim niſi memoria nobis ſupereſt librorum triginta περὶ πόλεων καὶ οὓς ἑκάστη αὐτῶν ἐνδόξους ἤνεγκε, quos ſcripſiſſe olim fertur *Herennius Philo, Byblius* Grammaticus, Epitomesque hujus Operis,

ris, quam tribus libris *Ælius Serenus* concinnaverat, nec non *Geographiæ eruditi orbis*, a Viro quodam erudito compositæ studio doctrinaque singulari, denique librorum decem, quos simili scribendi genere ab Adamo ad annum usque post C. N. 1501 deducere instituerat *Phil. Labbeus*, vir in præcipuis literarum partibus præ ceteris suæ ætatis scriptoribus laboriosissimus. *Jo. Andr. Quenstedii de Patriis illustrium virorum* Dialogo quæ addi possint, fere sunt innumerabilia. Qui patriam suam collaudandam, hujusque viros eruditos susceperunt enumerandos, horum tanta est copia, ut vel sola eorum nomina implere librum possint. De Germania universa, neminem fugit, quanta sint merita *Jacobi Friderici Reimmanni*, & ipsius *Morhofii*, qui egregium *de meritis Germanorum in literas* Opus paravit, ornamento futurum summo Germaniæ nostræ, nisi occupatissimum jam in eodem elimando Autorem ad beatas sedes evocassent Superi. Alios, qui provincias civitatesque Germaniæ singulas scriptis illustrarunt, tabernæ literariæ bene multos ostendunt. Italiæ cumprimis ea contigit felicitas, ut regio fere nulla, nec oppidulum fere ullum, intactum manserit civium optimorum calamo; neque scriptorum ejusmodi inire numerum possis, si, quæ dedit nobis S. R. *Fabricius* in *Conspectu Thesauri literarii Italiæ*, vel fugitivo oculo inspexeris. Novam & ab his omnibus, quorum modo fecimus mentionem, longe diversam viam ingressus *Morhofius*, cum Historia conjunxit Criticen, & e re juventutis fore quam maxime existimavit, si scriptorum uniuscujusque scientiæ artisque singulorum non virtutes tantum laudesque singulares exponeret, sed vitia etiam maculasque notaret, ut a præposteris judiciis discerent cavere sibi juvenes, & imitanda sibi, quæ bona, fugienda, quæ mala essent, proponerent. Secuti hunc, laudabili consilio, postea temporis viri boni permulti; de quibus prolixius hic agere, abhorret ab instituto nostro. Præfationem S. R. *Fabricii* claudit *Brevis Notitia Alphabetica Ephemeridum Literariarum, & aliorum quorundam scriptorum ejusmodi diurnorum, hebdomadariorum, menstruorum, anniversariorumque;* cujus nec ipsius, etsi præter titulos libro-

brorum & Autorum nomina nihil fere continentis, inutilis adeo, quod fatemur, aut infructuosa nobis fuit lectio. Habes hic incredibilem scriptorum ejus generis copiam, non sane futuram tantam, nisi *Commentarios Academiarum, Parisiensis* atque *Petropolitanæ*, aliosque, *Acerras* item, *Biblicam* ac *Philologicam, Amœnitates Juris Canonici Strauchianas*, *Analecta Hassiaca*, *Th. Crenii Animadversiones Philol. & Historicas*, *Parrhasiana*, similesque libros multos, forsan hoc in loco peregrinos, adjectos Celeb. Editor voluisset reliquis, majori jure & delectu in hunc Indicem relatis. Laudi tamen majori copiam nimiam cedere Celeb. *Fabricio*, quam defectum nimium, dixeris non immerito. Illud enim fatendum omnino, quæcunque inde a semiseculo in Germania, Italia, Anglia, Gallia, Belgio, aliisque terris, prodiere, Diaria, aut similes his libellos eruditos, diligenter accurateque connotatos hic omnes esse, ut satis cognosci inde possit, contexendo huic Indici non heri aut nuper demum insumi aliquid operæ cœptum ab Autore præclarissimo. Unde eodem non sine fructu utentur illi inprimis, qui Ephemeridum, nihil aut parum discrepantium titulo, nosse diversitatem variumque genus cupiunt; id quod vel harum rerum peritissimis evenire in dignoscendis Gallorum *Bibliothecis* potest, quarum alia Germanica, (*Germanique*,) alia Gallica, (*Françoise*,) alia Anglica, (*Angloise*,) alia Italica, (*Italique*,) alia Belgica, (*Belgique*,) quam, nuper demum inchoatam, non addidit Autor, alia antiqua & recentior, (*ancienne & moderne*,) alia selecta, (*choisie*,) alia nova selecta, (*nouvelle choisie*,) alia curiosa, (*curieuse & instructive*,) alia librorum novorum, (*des livres nouveaux*,) alia judiciorum plena, (*raisonnée*,) alia denique universalis, (*universelle*,) singulæ inter se differunt longissime. Similiter, quas Itali sermone suo *Giornale* dicunt, harum alias Venetiis, alias Parmæ, alias Ferraræ, alias Foro Julii, alias Mutinæ, prodiisse, hoc in loco edocemur accurate satis. Ceterum, etsi, præter titulos libellorum, paucissima hic sint addita, ea ipsa tamen, quæ sunt addita, æstimanda videntur maximi, atque cognitu, quod auguramur, gratissima erunt Lectoribus. Nobis inprimis illud placet, virorum, qui

qui præcipuam Diariis, ἀνωνύμως editis, operam inpenderunt, indicata hic esse nomina; unde factum, ut *Acta novæ Academiæ Philexoticorum naturæ & artis* Autorem præ ceteris habere *Franc. Lanam*, Bibliothecam Anglicam *Michaelem de la Roche & Armandum de la Chapelle*, Bibliothecam universalem partim *Jo. Clericum*, partim *Jo. Cornandum de la Crose & Jac. Bernhardum*, apparatum librorum Europæ (*Bæckſaal van Europe*) *Petrum Rabum & Wilh. Gewel*, Diarium *Clef du Cabinet des Princes Carolum Jordanum*, *Diarium Europæum Historico-Literarium Jacobum Hommey*, Opus literarium (*Essais de Literature*) *Morrierium*, Doctorem Sorbonicum, Historiam eruditionis nostrorum temporum (*Historie der Gelehrsamkeit unserer Zeiten*) *Jo. Christ. Clodium*, Historiam Criticam Reip. literariæ, Gallice scriptam, *Philippum Massonum*, Diarium Amstelodamense (*Journal d' Amsterdam*) *Gabrielem Dartisium*, & Hamburgense (*Journal d' Hambourg*) eundem, Relationes literarias (*Memoirs of Literature*) *Mich. de la Roche*, denique Rempublicam eruditorum (*Republik der Geleerden*) *Jo. Ruyterum* primum, post alios, Lectorum jam nemini non possit innotescere. Plura, non adeo vulgaria, quorum hic facta subinde mentio, tacemus de industria, ne temere transmigrasse videamur præfinitos nobis limites. Binis verbis addimus, Diarium *Clef du Cabinet des Princes* tanta, teste *Fabricio*, qui hoc ipsum ex Historia Critica Reip. Liter. refert, exceptum esse approbatione omnium, ut exempla ejus quadraginta millia brevi tempore publice sint vendita; quale honoris & applausus summi genus, dubitamus, an nostra ætate Ephemeridum scriptor ullus audeat sibi a lectoribus, jam delicatis nimium, promittere. Sed satis verborum sit; nos ad extremum pro incolumitate *Fabricii* nostri, sine exemplo Polyhistoris, defuncti jam laboribus tot laudatissimis, & in ipso constituti senectutis limine, imploramus Superos, utque illustriorem reddere splendorem literarum, & publice prodesse scriptis pergat compositissimis, per eam, quam dudum comparavit sibi, nominis immortalitatem precibusque omnibus ipsum obtestamur.

ANONYMI

ANONYMI EXPLANATIO DUARUM VOCUM מִכְמָר & כְּתוֹא, *quæ Jeſ. LI, 20, reperiuntur.*

AMbo hæc nomina ſunt monadica, quæ vehementer ingenia doctiſſimorum virorum exercuerunt, & noſtrum quoque exercebunt, idque eo magis, quod etiam recentiſſimi Obſervatores illa præterierunt. De priori תּוֹא duæ ſunt præcipuæ ſententiæ, in quas diſtrahuntur interpretes; quarum altera illud de *bubalo* exponit, altera de *oryge*. Hanc præfert *Bochartus* in *Hieroz. P. I Cap. 28*, ſequentibus permotus argumentis, quod 1) תאו *Devt. XIV, v. 5*, inter ſpecies cervorum & caprarum ſylveſtrium ponatur: 2) ibidem inter Judæorum cibos recenſeatur, quod de bubalo non credit, cum ejus eſum communi ſuffragio omnes execrentur: 3) in Judæa & vicinis locis nulli boves ſylveſtres fuerint: & 4) תוא, juxta noſtrum locum, laqueo capiatur, quod de bubalo nemo dixerit, qui potius fovea capiatur, aut ſimili arte. Sed his argumentis ſatisfacere poſſem facillime, ſi pro bubalo pugnare vellem: & quidem reſpondendo ad 1), loco *Devteronom.* aliud nomen extare, ſcil. תאו, duabus literis ultimis tranſpoſitis, cujus diſcrimen a præſente quoque agnoverunt *LXX*, dum ibi converterunt per ὄρυγα, h. t. vero aliud ſurrogarunt, ut deinde videbimus: ad 2), hoc, enervato primo, cadere: ad 3), nec orygem in Judæa & locis vicinis inveniri, ſed tantum in Africa, quod omnes Hiſtorici teſtantur: ad 4), *oryga reti capi, quis fando audivit unquam?* quæritur in *Lexico Caſtelli*. Sed nihilominus levibus *Bocharti* rationibus induci ſe paſſi ſunt viri magni, *Majus* in *Supplem. Lex. Cocc. Vitringa* in *Comment.* ut utroque pede in illius ſententiam deſcenderint: quorum hic gloriatur, laudatum *Bochartum* nihil hic nobis reliquum feciſſe, ille vero, repetitis hujus argumentis, ſubjungit, quod, niſi oryx, quæ conjectura ſit, appelletur תאו a voce, dici poſſit, eum nomen accepiſſe a cute maculis diſtincta, cum hæc ſignificatio ſit in lingua Arabica, & hic locum inveniat. *Bochartum* quoque ſequitur *Clericus* in *Comment.* recens edito. At enim vero, niſi omni judicandi facultate deſtituor, nec de bubalo, nec

nec de oryge, sermonem Deo hic esse, arbitror. Eccur enim rem notissimam, afflictiones scil. populi propter hujus peccata, similitudine tam longe petita & ignota illustraret, desumta scilicet ab animalibus peregrinis, & vix vulgo Judæorum notis? Causam quidem docere voluit *Vitringa*, sed quæ minime satisfacit, cum, ad describendam ferocem Judæorum indolem, similia desumi a rebus notis potuissent, ut *Ps. XXXII, 9.* Augetur argumenti nostri robur, si, quod ipse statuit *Vitringa*, vaticinium hujus Capitis ad persecutiones & liberationem Ecclesiæ ante Christi adventum pertineat, cui sane Deus imaginem rei ignotissimæ proponere haud potuit. Deinde explicatio durior est, si *fera retis* explicetur de fera in reti capta. Cui enim illa facile, propter ellipsin geminam vocum *in* & *capta*, in mentem venerit? Plures rationes dabo infra. Vides igitur, B. L. quantopere etiam maximi Viri in interpretandis locis difficilibus, & enodandis vocabulis obscuris, hallucinentur. Sed quid tandem, inquis, de voce תוא sentis? Dicam, si prius & alterum nomen מכמר illustravero. Huic notionem *retis* imposuerunt, quam falsissimam esse puto, cum retia non capiendis feris, iisque magnis & ferocibus, sed avibus & piscibus, inserviant. Potius igitur hoc nomen *calorem*, quam notionem etiam Ebr. כמר obtinet, seu adjective *calidum*, significat, quam vim in eadem quoque forma in Chaldaismo habet, ut videre est in *Lexico Buxtorfii majori.* Et hoc argumentum pro notione hujus vocis solum mihi sufficeret, si aliis deficerer. Jam dicam, quid de his duobus nominibus sentiam. Certo mihi persuadeo, non loqui Deum de animali quodam, sed herba aliqua seu planta, quæ calore solis adusta inclinatur ad terram, & marcescit. Sed quænam illa sit, perdifficile est ad dijudicandum. Non contemnendæ sunt versiones antiquæ τῶν LXX, Syri & Arabis, qui omnes de *beta* exponunt, & illi quidem de *beta semicocta*, hic melius de *beta flaccescente*, iste optime de *beta marcescente* ܐܝܟ ܣܠܩܐ ܕܒܠܝܡܐ *sicut beta marcescens.* *Bochartus l. c. p. 975* in causas harum versionum (inclusa etiam Chaldaica: *sicut lagunculæ confractæ;* quæ utique aliena est,) quas omnes pro falsis habet, inqui-

quirit, & fatetur, ſe in his tenebris nil quicquam videre, ſed tamen conjecturas allaturum, donec meliora ſuppetant. Sed vereor, ne vir maximus luci tenebras offuderit, & omnis ejus inquiſitio, quoad tergeminam illam verſionem, ſit fruſtranea. Cum beta enim etiam Latini languidos compararunt, & *Catullus* dixit 68: *Languidior tenera cui pendet Sicula beta* &c. *Auguſtus* Imperator vocem *lachanizare* i. e. languere in *betizare* commutavit, teſte *Suetonio* in *Octav. Aug. Cap. 87.* Conf. *Babelonii Notas ad h. l.* & *Lex. Fabri ex edit. Cellarii.* Ex quibus colligas, languorem betæ in proverbium abiiſſe. Vid. *Erasmi Opus Adag. p. 451.* Reſpondet etiam hæc explicatio optime verbo עֻלְּפוּ, quod nil aliud, quam languorem, ſeu diminutionem virium, ſignificat. Lubens igitur verſiones veteres jam ſequor, & aptiſſime totum comma ita transfero: *Filii tui languerunt, jacuerunt in compitis omnium platearum, ſicut beta calida* (ſole calefacta ſeu aduſta, & flacceſcens, marceſcens,). Hæc imago ut aptiſſima eſt; ſic & omnibus fuit notiſſima, utpote in calidis regionibus ubivis obvia. Syris Radix כמר ſonat *triſtis, mæſtus fuit*, unde etiam nomina ab initio Servili מ aucta, *triſtitiam, mærorem*, ſonantia. Hinc etiam convertere poſſemus: *ut beta triſtis.* Triſtantur autem herbæ, quando calore ſolis langueſcunt, caput velut demittentes, & verſus terram ſe inclinantes. E contrario ſimile a bubalo aut oryge petitum non quadrat, quia illi ideo capiuntur, ut occidantur; cum Deus hic languentibus ſeu deficientibus liberationem promittat. Hinc quoque verbum שָׁכְבוּ *jacent* non de morte accipiendum, ſed de ſtatu ſituque languentium. Dubito quoque, an ſapientiæ Dei ſatis congruat comparatio afflictorum Eccleſiæ membrorum cum brutis ſylveſtribus, iisque robuſtis & ferociſſimis. Sed reliquum eſt, ut etiam Radicem hujus nominis producam. Reſtituo illam ex Arabismo, ubi Radix ثَــبِــيَ ſonat *debilis, infirmus fuit*: unde nomen ثُنَايٌ *tenuitas, infirmitas.* In *Bibliis Tubingenſibus* nomen תוא generalius exponitur de feris captis, quæ retibus

bus expedire se nequeunt. Perperam Cl. Autor novissimæ *Interpretationis Germanicæ Jes.* hanc vocem prorsus omisit, cum tamen titulus libelli explanationem omnium vaticiniorum verborumque sublimium promittat. Atque sic brutum in plantam, sævum orygem, ut *Martialis* loquitur *Lib. XIII Epigr. 95*, in teneram betam hac explanatione mutavi. Plures hujusmodi voces obscuræ non tantum in hoc, sed & in singulis *Jesaiæ* Capitibus, occurrunt, quas omnes pari ratione enucleavi. MStum, quod duo Alphabeta excedit, æquum Bibliopolam expectat, sumtus in illud facturum.

CHRISTIANI SIGISMUNDI GEORGII, L. L. A. A. M. Ordinis Philosophorum Witteberg. Assessoris, Vindiciarum N. T. ab Ebraismis Libri tres. Quibus, quicquid Ebraismi a TH. GATAKERO, JO. VORSTIO, JO OLEARIO, reliquis, Græcæ Novi Fœderis dictioni est affictum, tum argumentis, tum testimoniis, ex probatissima antiquitate Græca erutis, diluitur, simulque veræ nominum ac verborum, particularum, figurarum, phrasium, significationes, pondera, atque usus, excutiuntur; cum tribus Indicibus.

Francofurti & Lipsiæ, prostant apud Samuelem Godofredum Zimmermannum, 1732, 4.

Alph. 2 pl. 1.

ID sibi Cl. *Georgius* præcipue datum esse credidit, ut N. T. libros dialecto Attica exaratos esse probet. Idcirco non solum variis Dissertationibus, nullos in textu N. T. Græco Ionismos, Aeolismos, Dorismos, Bæotismos, Poetismos, Persismos, Rabbinismos, deprehendi, defendere conatus est, verum etiam haud ita pridem Cl. *Sigism. Fridcr. Dresigio*, qui, Præside Celeb. Prof. *Jo. Erh. Kappio*, *de Novi Fæderis Græci Latinismis merito & falso suspectis* in hac ipsa Academia A. 1726 disputavit, controversiam movit, & propugnavit, Latinismos Græcæ novi fœderis dictioni immerito tribui. Ad He-

Hebraismos nunc ſe vertit. Neque etiam his locum in Græco N. T. textu concedi debere, tuetur. Cum Vir Clariſſ. ut ipſe profitetur, ſibi perſuadeat, in ipſum Spiritum S. injurios eſſe, qui Hebraismos in N. T. Græco ſibi deprehendere videntur; fidem ei non denegandam exiſtimamus, quando in Præfatione, huic, quem præ manibus habemus, Commentario præmiſſa, profitetur, ſe unice in ſummi Numinis gloriam, non autem ex pruritu ſummis viris contradicendi, ad hunc librum exarandum animum appuliſſe, & novem annos huic labori impendiſſe. Dabimus operam, ut, quid Vir doctiſſimus in hac Commentatione ſua præſtiterit, paucis verbis exponamus. Tribus libris hæc Commentatio abſolvitur. Quemadmodum Vir Doctiſſ. Lib. I partim argumenta contra Ebraismos in medium profert, partim de argumentis, quæ ad defenſionem Ebraismorum afferri ſolent, ex inſtituto diſputat; ſic reliquis duobus libris operam navat, ut voces, figuras ac locutiones, pro Ebraismis habitas, nullos Ebraismos eſſe, elegantiſſimorum Græcorum ſcriptorum autoritate & teſtimoniis probet. Libro enim II de Ebraismis, nomini, verbo & particulæ, affictis, tribus Capitibus verba facit, & Lib III quatuor Capitibus in Ebraismos, Ellipſi, *Ευγγενία*, Syntheſi, Hypallagæ, Enallagæ, Emphaſi & Phraſi, tributos, inquirit. Quomodo in his argumentis perſequendis verſatus ſit, exemplis quibusdam in medium prolatis docebimus. Et principe quidem loco recenſebimus, quæ Cl. Autor lib. I Cap. 1 argumenta contra Hebraismos adducat & ſua faciat. Attica dialecto N. T. libros Græcos ſcriptos eſſe, ut Vir Clariſſ. probet, ad *1 Cor. XIV* provocat, ubi Apoſtolus *v. 9*: *ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον;* h e. uti Cl. Autor interpretatur: *niſi aptum, concinnum, atque uſitatum vocum nexum adhibeatis*, quomodo quis eam intelliget? Ex his enim verbis concludit, omnes Barbarismos, inter quos & Hebraismos numerat, viros *Θεοπνεύστους* dedita opera evitaſſe; præſertim cum Apoſtolus *v. 11* addat: *ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος.* Ex *Eſ.* etiam *Cap. XXVIII, 11*, ad ſuam ſententiam defendendam argumentum ducit. Cum enim Deus inibi profiteatur, ſe, rejecto

jecto populo Israelitico, & eorum linguam rejicere & novam linguam usurpare velle; inde confici posse existimat, in N. T. inepte linguæ rejectæ idiotismos quæri. Credibile etiam non esse, propugnat, Deum linguarum autorem & conditorem impure scripsisse, & Barbarismos suo verbo inseruisse. Esse quidem in N. T. aliquot locutiones, ibidem profitetur, quorum Attica puritas ex optimis Græcis scriptoribus non possit probari; sed hoc inde evenire existimat, quod omnes Græci scriptores ad manus nostras non pervenerint. Vehementer dubitamus, argumenta hæc ita esse comparata, ut aliquis propter ea Hebraismos in N. T. dictione Græca admitti nolit. Non videtur Vir Clariss. satis notionem vocis Barbarismi expendisse, cum hunc Commentarium scriberet. Cl. Autor sibi persuadet, Barbarismos in Græca lingua esse omnes voces & loquendi modos a dialecto attica recedentes. Atticam enim dialectum absolute sive, quod idem est, in omnibus circumstantiis optimam esse, existimat. Sed, cum Barbarismus sit loquendi ratio, quæ in illa lingua, sive in illa dialecto, de qua Barbarismus prædicatur, non est recepta, facillimo negotio intelligitur, non sequi: Hebraismi deprehenduntur in dictione N. T. *Græca*; ergo barbare locuti sunt Apostoli. Tum demum hoc sequeretur, si viri Θεόπνευστοι promisissent, se dialecto Attica velle N. T. libros exarare. Ubi autem unquam dixerunt, se dialecto Attica voluisse scribere? Scripsere procul dubio stilo sibi gentilitio, quem linguæ Hebraicæ indolem redoluisse, quis dubitat? Cur enim alia dialecto scribere voluissent, quam illa, quæ tum temporis ab omnibus propemodum, qui in Romani Imperii provinciis Græce loquebantur, erat recepta? Nonne ipse Apostolus dicit *1 Cor. XIV*, loco a Viro Cl. citato: *ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; nisi perspicuum & usitatum sermonem adhibeatis, quomodo id, quod dictum est, intelligetur?* Cum vero viri Θεόπνευστοι stilo sibi gentilitio scripserint; Hebraismi, quibus usi sunt, pro Barbarismis haberi nequeunt, quoniam illo, quo viri Θεόπνευστοι vixere, tempore in lingua Græca communi consensu fuere recepti atque civitate donati. Si forsan Virum doctissimum vox Ebraismi offen-

fendit; vellemus, obſervaret, eos, qui Ebraismos ſermoni N. T. græco tribuunt, tantum eo reſpectu ejusmodi locutiones Ebraismos appellare, quo referuntur ad locutiones, quibus ſcriptores græci antiquiores uſi ſunt. Nemo autem illorum negabit, græcas locutiones eas poſſe appellari, ſi de ſermone græco, qui tempore Apoſtolorum in uſu fuit, unice ſit ſermo. Ceterum rectiſſime Vir Clariſſ. obſervavit, difficile admodum eſſe judicare, quænam loquendi ratio Ebraismus dici mereatur, cum omnia Græcorum ſcripta ad tempora noſtra non pervenerint, neque omnes, qui Ebraismum eſſe græcam quandam N. T. locutionem opinantur, vel legerint veteres ſcriptores græcos, vel etiam dictionum, quas legerunt, recordentur. Ipſe Vir Clariſſ. felici ſolertia hoc Commentario ſuo probavit, multas eſſe locutiones perperam pro Ebraismis a nonnullis habitas, cum autoritate veterum Græcorum ſcriptorum poſſint excuſari. Ne exemplum deſit, provocamus ad locutiones in N. T. ſæpius obvias, in quibus tertia perſona pluralis numeri activæ* vocis pro paſſiva adhibetur, ut *Luc. XII, 20*, *ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπό σου*, *hac nocte tuam animam repetent a te*, i. e. *repetetur* anima tua a te. Ejus generis locutiones *Jo. Vorſtius* & alii pro Hebraismis habuere. At enimvero Autor noſter multis in medium prolatis locis probat, ejusmodi locutionibus ipſum *Iſocratem*, *Ariſtotelem*, & alios veteres ſcriptores Græcos, ſæpenumero uti. Ita *Iſocrates*, εἰς ἀρχὴν, inquit, *καταςαθεὶς μηδενὶ χρῶ πονηρῷ πρὸς τὰς διοικήσεις· ὧν γὰρ ἂν ἐκεῖνος ἁμάρτοι, σοὶ τὰς αἰτίας ἀναθήσουσιν*, *magiſtratum adeptus, nullius improbi miniſterio in obeundis negotiis utitor; nam, quicquid ille deliquerit, id tibi attribuent, i. e. attribuetur. Act. VIII, 10*, dicitur: *πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου προσεῖχον*, *omnes a parvo usque ad magnum attendebant.* In quibus quidem verbis *Jo. Vorſtius* Hebraismum ſibi deprehendere viſus eſt. Tuetur enim, præter morem Græcorum ſigno univerſali *πάντες* voces *μικρὸς* & *μεγαλός*, itidem univerſalitatem conſtituentes, additas eſſe. Sed veriſſime Clar. Autor annotat, ipſum etiam *Ariſtotelem* Lib. XIV Cap. 1 Metaph. dixiſſe: οὐδὲν γὰρ ἐςιν, οὔτε μέγα οὔτε

* p. 246.

μικρὸν οὔτε πολὺ, οὔτε ὀλίγον. Atque adeo jure meritoque illam loquendi rationem Hebraismum esse negat.

Plura exempla non commemoramus, cum eo consilio hæc tantum referamus, ut B. L. ad ipsius Commentarii, quem præ manibus habemus, lectionem invitemus. Quem quidem si legerint, licet procul dubio Cl. Autori non concedent, ab omnibus Ebraismi dictionibus N. T. esse immunem, utique tamen agnoscent, magnam in elaborando hoc Commentario & in evolvendis Græcis scriptoribus Cl. Autorem posuisse industriam, neque rem omni utilitate carituram præstitisse.

Betrachtungen 2c.

hoc est,

MEDITATIONES DE VERITATIBUS DIvinis in Confessione Augustana contentis & cum iisdem connexis, quas partim ex principiis rationis, singulas autem ex principiis Scripturæ sacræ deduxit, & ad usum pietatis infucatæ transtulit JOANNES GUSTAVUS REINBECCIUS, Potentissimo Borussiæ Regi a Consiliis Ecclesiasticis, & Inspector Coloniæ ad Spream.

Berolini & Lipsiæ, sumtibus Ambrosii Haude, 1731, 4.
Alph. 2 pl. 9.

MEditationes in Augustanam Confessionem, quas hic sistimus, maximo & communi omnium applausu exceptæ sunt, quod Autor S. Rev. non modo distinctius explicet dogmata singula, quam vulgo fieri solet, verum etiam in iis probandis accuratius procedat, se non minus Philosophum, quam Theologum, probans, suoque exemplo docens, quam utiliter Philosophia veri nominis cum Theologia conjungatur. Nulli adeo dubitamus, exemplo tam illustri excitatum iri alios ad intemeratum Philosophiæ verioris cum Theologia connubium. Utitur autem egregie principiis tam metaphysicis, quam physicis & moralibus *Wolfianis*, de quibus passim diximus in his *Actis*, atque ita ipso facto ostendit. quam sit Philosophia *Wolfiana* in Theologia utilis, ut non ex vano hanc utilitatem toties prædicaverit Philosophus.

phus. Exhibemus vero hic tibi non nisi Meditationes in Articulum primum Augustanæ Confessionis, de ceteris dicturi, quamprimum in lucem publicam prodierint. Primus Articulus de Deo agit. Is igitur ansam dedit Theologo consummatissimo, ut omnem de Deo doctrinam & ejus operibus, quæ ex utroque lumine agnosci possunt, viginti meditationibus comprehenderet. Agit in hisce de existentia Dei, de Scriptura sacra, de unitate Dei, de spirituali ejus natura, de æternitate, immutabilitate, immensitate, omnipræsentia, intellectu, sapientia, voluntate, potentia, bonitate, sanctitate, atque justitia. Hinc progreditur ad arduam de Trinitate doctrinam, &, ea absoluta, pergit ad creationem, conservationem creaturarum, & providentiam. Ubi de creatione agit, hominem inprimis contemplatur tum quoad partes essentiales, tum quoad imaginem divinam, tum quoad sexus differentiam. Colophonis tandem loco consensum Confessionis Augustanæ cum Concilio Nicæno & dissensum cum hæreticis, tam antiquis, quam recentioribus, docet. Prolixum nimis foret, de singulis dicere. Suffecerit itaque, speciminis loco nonnulla prælibasse, ut lectorem idiomatis Germani peritum ad ipsum Opus lectu sane dignissimum perlustrandum excitemus. Existentiam Dei probat beneficio principii rationis sufficientis, in Philosophia *Wolfiana* decantatissimi, ex eo, quod mundus in se non contineat rationem actualitatis suæ sufficientem in se, atque adeo admittendum sit ens a mundo diversum, in quo eadem reperiatur, & cui ea tribuenda sint attributa, per quæ intelligitur, cur mundus, qui existit, talis potius sit, quam alius: qua in re *Wolfii* vestigia premit. Etsi enim in definitione Dei, quam huic argumento probandi existentiam Dei convenienter exstruit, occurrunt, quæ ex definitione *Wolfiana* exulant; Philosophiæ tamen *Wolfianæ* gnaris constat, Philosophum in Systemate methodi tenacissimum, ne impingeret in regulam, quam in Logica demonstravit, de iis non cumulandis in definitionibus, quæ per se invicem determinantur, ea omisisse, quæ ex determinationibus definitionem ingredientibus demonstrari possunt; Theologum vero magis solicitum, ne lectores methodi ignari, quales plurimos præsupponere debet, definitionem Numine inferiorem existiment, propterea quod non videant,

quomodo cetera prædicata in eadem involvantur. *Wolfius* nimirum Deum definit per ens a se, in quo continetur ratio sufficiens existentiæ hujus universi, ac inde deducit, eidem competere summam perfectionem ac naturam spiritualem Dei, eidemque applicat attributa ex notione aseitatis fluentia. *Reinbeccius* contra summam illam perfectionem definitioni Dei adjicit, & nonnullolorum ex notione aseitatis fluentium mentionem in eadem facit, Deum adeo definiens per ens non corporeum, sed spirituale, a mundo distinctum, quod est a se, ac virtute sibi propria subsistit, absolute necessarium, & in se immutabile, atque rationem sufficientem in se continet, cur præsens mundus talis sit, consequenter huc requisitam summam perfectionem in se comprehendit. Enimvero, quoniam non omnes capiunt probationes ex concatenatis inter se ratiociniis conflatas, quæ judice Nostro non sine singulari acumine intelliguntur, ad argumenta alia a contemplatione universi desumta digreditur, quæ tamen magis evolvit, quam vulgo fieri solet, felicissime usus rationibus metaphysicis *Wolfianis*, ut majorem evidentiam fuerint consecuta, & fortius extorqueant assensum. Agedum vero, videamus aliquod specimen in Articulo quodam puro, de quo in Theologia naturali altum est silentium. Nemo dubitat, talem esse, qui de Trinitate agit. De eodem Noster in meditatione decima tertia agit. Primo loco observat, quod hic per personam intelligatur ens, quod propriam habet subsistentiam, proprietatibus quibusdam characteristicis præditum est, & rationis compos certarumque actionum capax. Unde tres in essentia divina personas admittentem affirmare ait, quod pater propriam habeat in divina illa unicaque essentia subsistentiam, quod instructus sit proprietatibus divinis & opera patre divina, alius vero sit a filio & Spiritu S. & eadem de filio, eadem quoque de Spiritu S. repetere. Monet vero, hic non de termino personæ, sed de re, agi, adeoque perinde ipsi videtur, sive quis vocabulo personæ uti velit, sive tres istos, qui participant, unicam istam ac individuam essentiam divinam, tres testes cœlestes *1. Joh. V*, 7, vocare velit, sive simpliciter dicere malit, patrem quidem eandem cum filio & Spiritu S. habere essentiam, alium tamen esse a filio & Spiritu S. alium etiam a patre & Spiritu S. esse filium, alium

um a patre & filio esse Spiritum S. Ultro largitur, nos sic nondum habere ideam Trinitatis satis claram, sed superesse adhuc plurimum obscuritatis, id tamen mirum videri non debere, propterea quod Trinitas in numero mysteriorum sit, mysterium vero dicatur, quod quomodo possibile sit penitus non intelligimus. Removet autem a notione Trinitatis contradictionem, quia alio respectu Deus dicitur unus, nimirum quoad essentiam, alio autem trinus, nempe quoad personas, per quas essentia divina non multiplicetur. Perperam igitur rejici, quod nullius contradictionis argui potest. In divina essentia pluralitatem admittendam esse in unitate, probabiliter hoc modo adstruit Noster, veluti quod in unitate, divina, tanquam attributo Dei, ad summam ipsius perfectionem pertinente, esse debeat, quod incomprehensibile; quod Deus tanquam summum bonum perfectissimo modo sese communicare debeat, adeoque essentialiter, necessario & ab æterno, sed citra sui multiplicationem, propter æternitatem, immutabilitatem ac unitatem; quod beatitudo Dei summa & independens tendere debeat versus sui simile a se quidem diversum, sed quod tamen est in ipso Deo; quod denique gloria summa, quæ Deo debetur, locum habere non possit sine personarum pluralitate, inprimis ab æterno. Hisce argumentis, etsi ad convincendum minime sufficientibus, animum tamen a præjudiciis vacuum disponi posse ad assensum veritati revelatæ præbendum. Ab iis adeo digreditur ad loca Scripturæ, in quibus mysterium istud revelatum: ubi etiam in nota vindicare studet locum *1 Joh. V, 7*, a *Luthero* in versione Bibliorum Germanica omissum, *Bugenhagio*, amico ejusdem singulari, rogante typographos, ut eundem ex Bibliis omittant in posterum edendis, quem Antitrinitarii pro supposititio habent, propterea quod in antiquissimis exemplaribus Græcis non extet, atque ex versione Syriaca & Arabica exulet. Ex *Millii* enim testamento editionis Oxoniensis p. 742 patere, quod in exemplaribus quibusdam antiquissimis extiterit; ex versione Syriaca, unde Arabica conflata fuerit, seculo demum quarto, vel quinto, facta, nil quicquam confici, nisi quod interpres usus fuerit exemplari, in quo non extiterit, quemadmodum & *Luthero* acciderit; nimiam *Bugenhagii* facilitatem nihil probare. In fine de-

nique Articulum ad praxin translaturus,evincit,quod cognitu necessarius sit, si quis operis redemtionis particeps fieri voluerit. Ex his duobus speciminibus liquet,quomodo Noster in Articulis,tam puris,quam mixtis,versetur. Optant omnes, qui has meditationes legerunt,ut ceteros quoque Augustanæ Confessionis Articulos eadem luce collustret. Quibus Philosophia *Wolfiana* ob methodi, qua Philosophus utitur, ignorantiam obscurior & difficilior visa fuit, illi in posterum facilius ex operibus Philosophi proficient, ubi has meditationes sedulo legerint.

NOVA LITERARIA.

NOn carere Hungariam thesauris literariis, sive domi partis, sive illatis aliunde, quibus orbem literatum ditare queat, augusti hujus Operis, quod recensebimus, quodque palam cognovisse, publici interest plurimum, exemplo constabit. Ejus per singulos *Tomos*, quorum V sunt, inscriptio talis est. *Tomus I:* Augusta genesis prisca origine Regia, suprema Archi-Ducali & Ducali dominatione, Sicambro-Franco-Austrasio-Austriaca, sacra Majestate Augustissimi & Invictissimi Caroli, nati Archi-Ducis Austriæ, Romanorum Imperatoris VI, Hispaniarum, Hungariæ, & Bohemiæ,Regis,&c. Regio-Cæsarea majorum suorum, Romanorum Imperatorum, plurium ac variorum Regum S. R. I. Electorum, Archi-Ducum, Ducum, Principum ac Heroum, majestate, serenitate, ac celsitudine, eorumque historia, decorata studio & opera *Theodori Amade*, Equit. Comit. *de Amaden*, Abbatis S. Mariæ de Castro Carino, Commendatoris S. Marthæ Lignacensis, Ord. S. Joannis de Jerusal. Melitens. Dynastæ de Osterwald, Heerburgh, &c. Per *Henricum Antonium Peregrini a Tergesto* collecta, Venetiis anno salutis 1716. *Tomus II:* Austriæ gloria augusta, in sacro Romano Imperio fundata, per innumeros Romanorum Imperatores eorumque filios Principes, natos Archi-Duces Austriæ, plurimis, eisque maximis, regnis auctos, de patre in filium succincte deducta, æternitatis æmula, in Imperio perennans. Per *Theodorum Amade*, Equit. & Comit. *de Amaden*, Abbatem S. Mariæ de Castro Carino, Commendatorem S. Marthæ Lignacens.

censf. S. Joan. de Jerusal. Melitensf. &c. Venetiis anno salut. 1694. *Tomus III:* Sol Austriacus, sive, augustissima domus Austriaca, omnium Regum ac Principum parens, Reges, & Italiæ Principes, exhibens: Historice & Genealogice: cum propriis familiarum gentilitiis armorum tesseris, adumbrata, studio & opera *Theodori Amade*, Equit. Comit *de Amaden*, Abbatis S. Mariæ de Castro Carino, Commendatoris S. Marthæ Lignacens. Ordin. S. Jo. de Jerus. Melitens. &c. Venetiis anno salut. 1698. *Tomus IV:* Probatio probationum, natalium Augustissimi & Invictissimi Leopoldi, Romanorum Imperatoris, Hungariæ & Bohemiæ Regis, &c. Historice, Chronologice, & Genealogice, cum propriis familiarum gentilitiis tesseris, per *Theodorum Amade*, Equit. Comit. *de Amaden*, Abbatem S. Mariæ de Castro Carino, Commendatorem S. Marthæ Lignac. Ord. Melitens. &c. A. Christi 1680. *Tomus V:* Probatio probationum, natalium Augustissimæ & Clementissimæ Eleonoræ, Romanorum Imperatricis, Ungariæ, & Bohemiæ Reginæ, &c. Historice, Chronologice, & Genealogice cum propriis familiarum gentilitiis tesseris deducta per *Theodorum Amade*, Equit. Comit. *de Amaden*, Abbatem S. Mariæ de Castro Carino, Commendatorem S. Marthæ Lignac. Ord. Melitens. &c. Venet. A. Christi 1680. Opus hoc, quinque, quemadmodum ex inscriptione patet, *Tomos*, sive *Partes*, complectitur. Horum qui posteriores alias ordine sunt, primi confecti atque elaborati fuere; IV quidem ab ipsomet Autore, *Theodoro*, Comite *Amade, ab Amaden;* primo, quem affectum reliquit, *Peregrini* quidam *a Tergesto*, ex Autoris tamen MSS. & dispositione, supremam manum addidit. In hoc docetur atque ostenditur, domum Austriacam ab antiquis Sicambrorum, Francorum, & Austrasiæ, Regibus, a Marcomiro nimirum incipiendo, usque ad Leopoldum I Imperatorem, perpetua, nec interrupta unquam, serie, descendere. *Tomus* II tres tabellas exhibet, in quibus natorum omnium natarumque, ex hac augustissima domo, a Rudolpho I ad Augustissimum nostrum Imperatorem Carolum VI, qua Archi-Ducem, insignia commonstrantur, eorundemque omnium vitæ exponuntur. *Tomus* III cognationes & affinitates, quas augusta domus cum universis totius Europæ Regibus ac Principibus habet, per insignia explicat. *Tomus* IV Augustissimi Leopoldi Augustissimos & Serenissimos Natales, usque ad LXIV Majores, dilucide, & ad uniuscujusque captum, ob oculos ponit, ita, ut probationes, paternæ a maternis, per diversa latera, quæ occupant, nullo negotio, discernantur. In Capite libri Schema totius operis apparet. Augustissimi Imperatoris Leopoldi insigne in medio a parte dextera, in linea inferiori, Pater; in secunda, ascendendo, semper Avus, & Avia, Paterni; in tertia, quatuor Proavi Paterni; in quarta, octo Abavi Paterni; in quinta, sedecim iterum Atavi Paterni; in sexta denique ac postrema, duo & triginta Majores Paterni, pulchro ordine, conspiciuntur; sinistrum latus Matris genus, ad eandem rationem, occupat. Post hunc conspectum sequitur insigne iterum Imperatoris Leopoldi solum, majori forma exhibitum, cum brevi compendio

vitæ

vitæ ejusdem; Patris dehinc Ferdinandi III solum denuo, cum compendio brevi vitæ ejusdem: ac Matris tertio, iterum solum, cum simili vitæ compendio. Tres hos quatuor Avi excipiunt in una tabella, Patris a dextra, & Matris a sinistra; insigne autem Leopoldi rursus in medio eorum. Post hanc tabellam, quilibet horum Avorum in separato folio cernitur, majori denuo forma, cum brevi descriptione vitæ, ut memoratum paulo ante fuit; primo quidem Paterni, deinde etiam Materni; post hos quatuor Avos, octo Proavi, primum conjunctim atque in medio eorum, (quod deinceps apud reliquos etiam observandum,) Leopoldus denuo, deinde quilibet eorum iterum separatim; post octo vero hos Proavos, sedecim Abavi, post Abavos Atavi, post Atavos Majores, eodem ordine, sicut antea, primum conjunctim, deinde quilibet eorum separatim, conspicitur, adjecto semper compendio vitæ, ut quodlibet folium separatum etiam insigne, ac vitam quoque unius, exhibeat atque conficiat. Ad sexaginta vero quatuor Majores ubi deventum fuerit, post quemlibet eorum, nova iterum tabella proponitur, quæ illius agnationem & cognationem ad quintum gradum doceat; sic, ut in qualibet tabella triginta & unum insignia conspiciantur, quarum tabellarum tot numero videntur, quot majores, hoc est, sexaginta quatuor, triginta nimirum ac duo, Paterni, Materni totidem. *Tomus* V ad eandem plane formam & rationem factus est de Augustissimæ Imperatricis Eleonoræ Augustissimis ac Serenissimis Natalibus, nihl ut inter utrumque intersit, quam insignium differentia, quæ in hoc alia sunt, quam in illo. Istud pariter notandum, 'quod in cujuslibet descriptione vitæ ad marginem & in fine citentur probatissimi autores, unde illa, quæ proferuntur, deprompta sunt. In universo autem Opere insignium plus minus decem millia reperiuntur cum coloribus & metallis, ad omnem elegantiam & accurationem picta. Laboratum in eo fuit annis omnino sex ac triginta, ab anno videlicet 1680 usque ad annum 1716; neque ulli, qui Opus hoc viderit, esse dubium potest, quin multa millia nummorum in solis pingendis insignibus insumserit Autor, adeo accurate, & eleganter facta sunt; nec fieri fere aliter potuit, quin aut duos aut plures etiam præstantissimos pictores semper ad latus habuerit. Omnia in hoc Opere magna & vere Regia atque Imperatoria sunt, cui vix aliquid visum adhuc simile in Genealogicis fuit. In Hungariam, quod mirabile, delatum fuit, possessorque illius nunc est *Gerardus Cornelius Driesschius*, alias *van den Driesch*, Sacræ Cæsareæ Majestati, nec non Celsissimo Principi Emerico, Archi-Episcopo Strigoniensi, Primati Hungariæ, a Consiliis. Qui illud publici juris facere amaret, si cum societate quadam Bibliopolarum convenire ea de re ipsi posset.

In lucem nuper exire jussimus Supplementorum ad *Acta* nostra *Tomi X Sectionem I & II*; id quod Lectores nostros, nec hæc fastidientes, ignorare noluimus.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXXXII.

D. MAGNI AUSONII, BURDIGALENSIS, Opera; Interpretatione & Notis illustravit JULIANUS FLORIDUS, Can. Carnot. jussu Christianissimi Regis in usum Serenissimi Delphini recensuit, supplevit, emendavit, Dissertationem de vita & scriptis AUSONII, suasque animadversiones adjunxit JOANNES BAPTISTA SOUCHAY, Regiæ Inscript. & Human. Liter. Academiæ Socius.

Parisiis, typis Jacobi Guerin ad Ripam Augustinianorum, 1730, 4.

Alph. 4 plag. 18.

QUam jam nunc adduximus, editionem D. *Magni Ausonii* jussu Regis Galliarum in usum Delphini jam ante aliquot annos non solum instituerat *Julianus Floridus*, Canonicus Carnotensis, cui *Apulejum*, in usum pariter Delphini Parisiis A. 1688 editum, debemus, verum etiam ita perfecerat, ut jam prelo subjiceretur. At vero, cum, vix aliqua parte operis typis exscripta, *Floridus* præter spem & opinionem de vita decederet, & opus inceptum quidem, sed non absolutum relinqueret, librarii, quos Regis munificentia prius adjuverat, sumtus jam impensasque veriti, incepto destiterunt. Quo factum est, ut *Ausonius* a *Florido* illustratus per tres fere annos lateret in obscuro, donec in manus *Jacobi Guerin* perveniret, qui *Joannem Baptistam Souchay* rogando tandem permovit, ut huic

editioni *Ausonii*, a *Florido* institutæ, manum admoveret, & ad umbilicum perduceret. Atque huic Viro doctissimo maximam sine dubio partem acceptam referre debemus hanc *Ausonii* editionem, cui & Præfationem, licet paucissimis paginis absolutam, elegantem tamen, & de hac nova editione satis copiose differentem, & catalogum Autorum interpretatione & animadversionibus in usum Delphini illustratorum ordine chronologico dispositum præmisit. His proxime annectitur præter summam eorum, quæ hac editione continentur, Dissertatio Cl. Editoris de vita ac scriptis *Ausonii* eruditissima, quam sequuntur diversorum Epistolæ ad *Ausonium* missæ, nimirum *Theodosii* Imperatoris una, *Symmachi* septem selectæ, & *Pontii Paullini* duæ, annotationibus quibusdam illustratæ. His denique omnibus accedunt variorum Virorum testimonia de *Ausonio* & judicia. Quod vero ad ipsam hanc editionem attinet, sedulus in id incubuit Cl. *Souchay*, ut textum *Ausonii*, collatis inter se editis, quos undique parare potuit, libris, emendatum exhiberet, in iis etiam, quæ jam, vivente *Florido*, excusa erant, & denuo typis mandabantur. Defuerunt enim ipsi codices manuscripti, nisi quod in Regia Bibliotheca duos reperit, N. 4740 & 49?2, in quibus ludus septem sapientum, Periochæ in *Homerum*, versus Paschales, Catalogus urbium, aliaque septem Opuscula, leguntur. Ipsis *Ausonii* verbis in quacunque pagina proxime subjicitur interpretatio, quam pro more editionum in usum Delphini emissarum confecit *Julianus Floridus*, cujus vero annotationes in *Ausonium* intimam partem obtinent per Opus universum. De iis ut quæ nobis, eas perlustrantibus, visa sunt, paucissimis dicamus, eo potissimum fine eoque consilio ab Autore adornatæ videntur, ut mojori essent usui tironibus literarum, quam viris hac in re jam subactis & inter Philologos numerandis. Nam licet inficiari nolimus, nonnulla etiam in his annotationibus occurrere, quæ possint doctissimis quibusque quodammodo facere satis, multo tamen plura in iis observantur, quæ & trita sunt, & jam pueris vix ære lotis notissima. Huc accedit, quod, quæ ex Autoribus aliis ad scriptorem nostrum illustrandum addu-

adducuntur, plerumque sine capite, vix ac ne vix quidem libro indicato, proferuntur. Denique, si quo in loco scriptura variat, partes suas explesse sibi videtur *Floridus*, adductis *Scaligeri*, *Vineti*, *Tollii*, aliorum, conjecturis, quas sine judicio prætermittit. Et, licet plurimum laboris exhaustum fuerit a Cl. *Souchay* in supplendis iis, quæ e *Floridi* Commentariis interciderant, tantum tamen abest, ut his acquiescendum sibi duxerit, ut potius novas animadversiones in Poetam nostrum scribere apud animum constituerit. Etenim, cum observasset, pleraque non satis a *Florido* explicata fuisse, quæ tenebricosa essent, & explicatus haberent difficiles, nec quemquam ea pertractasse, quæ ad historiam ævi potissimum *Ausoniani* pertinent, statuit illius Operi adjungere, quæ aut ipse observaverat, aut ille ab aliis observata omiserat. Quod ut accuratius exsequeretur, verbosam *Francisci Sylvii*, Ambianatis, in quædam Edyllia expositionem, *Mariangeli Accursii* Diatribas in totum Poetam, *Josephi Scaligeri* libros duos lectionum *Ausonianarum*, amplos *Eliæ Vineti* Commentarios, & quicquid *Turnebus Barthius*que in Adversariis, *Lipsius* in Electis, *Gronovius* in Observationibus, *Canterus*, *Junius*, *Tollius*, alii, annotarunt, sapienti sane consilio & summa diligentia pervolvit, & ex iis, quæ bona fuere visa, laudatis Autoribus, in suas animadversiones transtulit. Neque tamen, quanquam sæpissime & in plerisque paullo ante laudatos viros est secutus, nonnunquam sibi religioni duxit, eosdem vel relinquere, vel, si opus fuit, notare. Quo factum est, ut non, quemadmodum *Floridus*, varias Interpretum cogitationes tantum recenseret, verum etiam, quam duxerit præferendam, significaret Lectoribus atque aperiret. Multum vero in conficiendis suis animadversionibus adjutus est Cl. *Souchay*, iis, quæ in perexiguo licet *Martini Despositi*, Burdigalensis codice manuscripto invenit. Reperit illum forte fortuna ad calcem unius editi e Bibliotheca Regia, ex quo, quæ ad rem pertinebant, diligenter excerpta suis observationibus inseruit. Inprimis etiam ex historia illorum temporum, quibus hic Poeta vixit, animadversiones suas concinnavit, & hujus ope lucem Autori minime raro accendit.

Neque enim ſolum hac ratione annum inveſtigavit, quo pleraque carmina ſcripta fuerunt, verum etiam eos ut plurimum feliciter detexit, quorum nomini vates monimenta ſua inſcripſit. Gratum etiam lectoribus futurum arbitramur, quod Cl. *Souchay* in ſuis animadverſionibus ea, quæ tam *Auſonius* ipſe ex aliis, quam quæ alii, maxime Galli, ex Noſtro expreſſerunt, aut indicavit, aut retulit, ac relata inter ſe comparavit. Ex quibus ſane intelligitur, quanti præſtent animadverſiones Cl. *Souchay* annotatis *Jul. Floridi*, quantumque *Auſonius* novis ornamentis editus Cl. Editori debeat. Melius tamen noſtra ſententia feciſſet Doct. *Souchay*, ſi, quæ ipſe in hunc Poetam eſt commentatus, ipſi *Auſonii* textui æque, ac *Floridi* obſervationes, ſubjeciſſet, ne ſtudium legendi evolvendis ad calcem animadverſionibus remitteretur. Quibus adjiciuntur obſcœna e textu *Auſoniano* reſecta, *Scaligeri*, *Vineti*, *Floridi*, aliorum, annotationibus explicata. Accedunt denique tres in Poetam noſtrum indices ſatis ſpiſſi pro more harum editionum. Primus eorum exhibet voces omnes Latinas, quæ in univerſis *Auſonii* Operibus occurrunt. Alter, qui ex editione *Tollii* deſumtus eſt, ſiſtit voces uſus rarioris, tam veteres, quam novas, adjectis vocibus, ab *Tollio* prætermiſſis. Tertio vero indicantur Græcæ & ex Græco Latinoque per jocum compoſitæ voces, quæ in hoc Poeta obſervantur. Multis inſuper hæc editio ſcatet erroribus typothetarum, prout illud ab ipſo Editore adjecta judiciis de *Auſonio* emendanda in textu, in interpretatione, in notis *Floridi*, in animadverſionibus *Souchay*, & in Diſſertatione ipſa de *Auſonii* vita & ſcriptis, plus ſatis demonſtrant, quæ tamen ſine ullo negotio multis poſſent exemplis adaugeri. Ceterum illud Lectores ignorare nolumus, paginæ 433, qua Epiſtolæ *Auſonii* incipiunt, præmiſſum eſſe novum titulum Tomi ſecundi indicem. Quoniam vero pagina, quæ fuit in primo Tomo, in altero etiam eſt continuata, incertum, quo conſilio, nos in recenſione hujus editionis pro uno tantum Tomo habuimus Opus integrum, præſertim cum nec moles Voluminis obſtet, quo minus una poſſit ligatura comprehendi, nec priori titulo Tomus primus legatur inſcriptus.

LES

LES METAMORPHOSES D'OVIDE &c.

h. e.

P. OVIDII NASONIS LIBRI METAMORphoseon, Gallice conversi cum notis & explicationibus historicis, Autore BANERIO, Abbate, Academiæ Regiæ Inscriptionum & elegantiorum literarum Socii; cum imaginibus æri incisis.

Tomi III.

Amstelodami, apud R. & J. Wetstenios & G. Smith, 1732, 12.

Tom. I pl. 20, Tom. II pl. 14, T. III pl. 12, Tabb. æn. 2.

Diu est, cum in fabulis antiquorum Poetarum declarandis cum laude versatur Vir doctissimus, ut cujus explicatio fabularum historica (*Explication historique des fables*) anno seculi hujus XV iterum edita, copiosam harum rerum messem lectoribus offerat. Quo facilius illi fuit hoc opus suscipere, & metamorphoses *Ovidianas*, ut factum jam videmus, illustrare. In Præfatione primam fabularum originem refert cum aliis ad ea tempora, cum in suas Noachidæ colonias primum abiere, neque tamen ab iisdem hominibus fictas ait, neque tempore eodem. Fundamentum & radices quasi habuerunt veritatem ipsam, speciatim illud Dei cum hominibus commercium, de quo Patriarcharum fide acceperant. Accessit admiratio corporum cœlestium, totiusque naturæ, & si qui inter homines excellerent, in quibus ornandis luxuriarunt ingenia. Accessit peregrinantium vanitas & credulitas, licentia pictorum, (modo satis antiqua illa ars sit, ut ad catholicas illas fabulas referri possit,) linguarum ignorantia, quæ æquivocationes peperit, superbia hominum origines suas illustrare volentium, sacerdotum compendia, atque licentia Poetarum, quorum enixa opera inprimis factum, ut Historia & Theologia gentilium fabulis impleretur. Quicquid fere erat ad suam usque ætatem fabularum, collegit, & summo artificio contextum proposuit *Ovidius*, ita quidem, ut varietate admirabili in similibus

factis enarrandis, & copia quadam beata, nunquam exarescentis ingenii flumine, a chao inde ad sua tempora perpetuum carmen deducat. Sed illa vis ingenii, illa copia, luxuriat sæpe, ut nimis multa dicat, ut nihil cogitandum lectori relinquat, ut lusus verborum & acumina rebus seriis misceat. Utraque res h. e. copia illa felix, & illa prope ad fastidium & satietatem producta luxuries, difficultatem pariunt interpreti, inprimis verborum lusus, quos vix admittunt teretes hodie auriculæ, adde ingenium Gallorum impatiens, qui nolunt sibi bis eandem rem dici, adde defectum synonymicarum vocum & phrasium &c. Majus negotium exhibet interpreti casto illa *Nasonis* licentia, qua de amatoriis rebus libere admodum & remoto sæpe velo locutus est. Has & plures difficultates cedere jussit interpres noster autoritati *Bozii*, perpetui Academiæ inscriptionum Secretarii, proposuitque sibi tale interpretandi genus, quod sensus autoris bene perceptos quam commodissimis linguæ suæ verbis reddit, iisque ipsis, quibus usurum licet suspicari *Ovidium*, ut hoc utamur, si nostro ævo Gallica prosa dicere vellet, quæ elegantissimo carmine Romanis suis cecinit. Secutus est interpres editionem Cl. *Burmanni*, nisi ubi MStorum quorundam lectiones ideam viderentur offerre magis floridam (*une image plus riante*). Ipsi versus Latini e regione positi sunt editionis majoris, quæ elegantissimis figuris exornata, & duplicatis chartis impressa, apud eosdem Bibliopolas prodiit, quo Opere jam diu spectaculum elegantius non usurparunt oculi. Quoties autem ab recensione *Burmanniana* recessum sit, notula adjecta indicatum. In explicatione fabularum negat se spectasse Vir Doctiss. quicquam præter historiam, missis, quæ alii in iis quærunt & facile inveniunt, morum præceptis, aut alterius generis allegoriis. In his explicationibus non negat esse quædam præcepta in libro, quem paullo ante laudavimus, omnia tamen expensa diligentius: multarum Dissertationum, in Academia, quam ornat, prælectarum, hic summa capita breviter conjecta: multum profuerunt & interpretationi & declarationi Collegarum monita. Quæ spinosiora videbantur, hic omissa, cum omnibus scriptus sit hic liber,

liber, non doctis, quos sua opera indigere, modeste negat. Sed cum ait, se rejecisse lectores ad Autores alios, ubi edoceri queant luculentius, viderit, quatenus hoc sit præstitum. Videmus quidem, passim laudari *Diodorum Siculum*, *Apollodorum*, *Servium*; sed solis nominibus laudari, quod genus necessarium antiquis temporibus, hodie quidem subsessum &, ut verum dicamus, subabsurdum videtur, simileque illius mulieris facto, quæ ad maritum cum daret literas, ex Gallia forte, ita eas inscripsit: *Viro meo, in Germania.* Idque ipse agnoscit Vir doctus, quod inde apparet, quia recentiorum fere libros satis accurate laudat, indicata etiam editione. Num id sibi vult *Banerius* & plerique ipsius populares, adeo familiares esse debere lectoribus Autores antiquos, ut leve indicium sufficiat? At hi æquissimo animo toto illo choragio carent. Scilicet eam ob causam in margine ponuntur autoritates, ut, qui velit, requirere illas possit. Quantillæ vero operæ est, si ante oculos & præ manibus habeatis, Viri politissimi, *Plutarchum*, *Diodorum Siculum*, reliquos, ut illud tribuatis nobis vel occupatis, vel non ita, quam vos, in veterum librorum lectione versatis, ut comiter indicetis, quo non tantum libro, nam illud sic satis sæpe videmus fieri, sed Capite, sed versu, sed pagina certe, reperiamus, ad quæ nos ablegatis. Quandoquidem ipsa verba veterum, Græca præsertim, proponere, ne qua labes tam elegantibus libris inferatur, non soletis. Nolumus interpellari lectores reliquos, quibus multo pumice levigatæ chartæ vestræ destinantur; sed illud petimus, quod humanitas vestra vix potest negare, ut, cum in marginem nos rejicitis, ibi certe non nomina sola ponatis, sed quærendi molestia nos levetis, nisi vultis forte, in eam nos suspicionem venire, tractari vestros a vobis lectores, ut peregrinatores quidam suos auditores solent. Hi cum narrarunt multa incredibilia, si quis dubitare se indicet, eum abire jubent ad eas gentes, de quibus prædicant, & rem coram explorare. Etiam vestra, credite, interest, hanc nobis veniam uti detis. Sunt enim suspiciosi homines, qui alienis oculis, & fide aliorum laudari a vobis dicant veteres, qui ex versionibus Latinis aut Gallicis Græcorum

minus

minus accuratis vel male intellectis vos ſapere, & quid non?
vel muſſitent vel dicant. Noſtis, quid de vobis *Burmannus*:
ſed hæc præter inſtitutum. Hoc agamus! ſumamus ſpecimi-
nis cauſa librum ſeptimum, &, quid hic dignum obſervatione
lectorum noſtrorum occurrat, videamus. De verſionis ratio-
ne dicere nos nihil attinet, niſi ſicubi illa videtur nimis ab Au-
tore recedere. Ut *v. 62*: *Quid? quod neſcio qui mediis*
concurrere *in undis montes dicuntur*, dilute nimis vertit: *je*
p. 5. *ſais qu'il s'y rencontre des écueils*, ſcilicet, quaſi legatur *occur-*
rere, cum tamen ad Symplegadas reſpiciat *Naſo* ſ. Cyaneas ru-
6. pes. *V. 97*, omiſſa ſunt verba *Ovidii*, quæ ad jusjurandum
Jaſonis pertinent, & maximam vim habent, *Eventusque ſuos*,
per tanta pericula. *V. 117*, multo plenior eſt & magis na-
tiva imago Poetæ: *Pendulaque audaci mulcet palearia dex-*
7. *tra*, quam iſta interpretis, *après les avoir careſſez de la main*;
V. 119: *inſuetum ferro proſcindere campum*, *un champ*, *qui*
n'avoit jamais été labouré. Putabamus, id velle *Ovidium* con-
ſuetiſſima metabole, boves illos nunquam antea araſſe. *V. 133*
non apparet ratio, cur *Pelasgi* h. e. ſocii omnes Jaſonis, vo-
8. centur *les Capitaines* (ita ſcriptum, non *Capitains*,) *Grecs*;
paullo poſt eos vocat *les Princes Grecs*, quod forte facilius
concoquas. *V. 156 ſpolioque ſuperbus Muneris autorem, ſecum,*
ſpolia altera, portans. Hic addit Interpres aliquid, plane con-
tra decorum, ut nobis quidem videtur, *fier de cette riche de-*
pouille, plus fier encore *de la conquête de Medée* &c. Quin
9. Medeæ præſentia minuebat ſuperbiam, quæ tacita objiceret,
non virtute ſua, ſed veneficæ artibus, ſpolia illa ſe conſecutum.
In explicatione hujus fabulæ de aureo vellere, quo Jaſon Me-
deæ ope potitus eſt, proponit quædam eorum, quæ de hiſtoria
pleno, quod ajunt, ſacco dudum collegerunt Viri docti, inprimis
autem ad explicationem fabularum a ſe editam & quasdam
Diſſertationes, in Academia Inſcriptionum prælectas, provocat.
Adoptat etiam, quod nuper in *Lavaurii* collatione fabularum
cum hiſtoria ſacra facientem vidimus, *Bocharti*, quem *Jo. Cle-*
ricus ſequi ſolet, de origine fabularum, certe nominum, ex
oriente repetenda, ſententias: niſi quod Ebraicas literas non
ponit,

ponit, ne politos homines deterreat, credimus, qui metus nos non prohibet. Ita *Argo* est navis longa, cum rotundæ fuissent superiores, ab ארך: ita Harpyiæ sunt ארבה *locustæ*, ita cum *Gaza* s. radix עז & ad *arietem* & ad *thesaurum* notandum apta sit, patere ajunt originem de *vellere arietis aureo.* Cum שור s. תור non minus *taurum*, quam *muros*, נחש *serpentem* pariter s. *draconem* & *æs*, e. c. g. a. significent, facile est ad existimandum, quantus ingenio poetarum & interpretum campus patuerit, pateat. Si hoc specimine judicandum sit, elegantia libro & venus sua constat omnino, non tantum si, majoris præsertim, editionis nitorem spectes, sed etiam si Cel. Autoris dictionem & rationem narrandi, qua tenebit facile illos, qui sua lingua legere *Nasonem* non possunt, & tamen, quibus ille rebus populo suo placuerit, scire non nolunt: reliquos, qui accuratius legere Poetas & intelligere student, ad fontes ipsos, aut, si omnino Gallicos interpretes cognoscere velint, ad *Meziriacos*, & si qui horum sunt similes, ablegare fas fuerit.

EVERARDI OTTONIS, JCTI ET ANTEcessoris, de Tutela viarum publicarum liber singularis; cujus Pars I est de Diis Vialibus, II de Magistratibus Viocuris, & III de Legibus ad viarum securitatem pertinentibus.

Trajecti ad Rhenum, apud A. Hofmans & J. S. Bosch, 1731, 4. Alph. 1 pl. 14.

Est vero, quod *Everardi Ottonis*, celeberrimi JCti, summa in rem literariam merita honorifica mentione prosequamur. Qui cum omnem ætatem suam Themidi Musisque sacram esse voluerit, tot præstantissimis præclarissimisque libris regni literarii terminos mirifice ampliavit. Cujus singulari indefessæque diligentiæ novum hoc selectæ exquisitæque doctrinæ monimentum debemus, in quo tam amplum pretiosumque elegantioris doctrinæ thesaurum reperies, quem frustra

ſtra quæſiveris alibi. Divertit in Romanorum Græcorumque vireta, & amœno jucundoque hoc excurſu & delectat, & prodeſt, & difficillimis Autorum legumque locis lucem affundit clariſſimam. Diſcant inde noſtri homines, præſertim ii, qui in Themidis caſtris haud imbelles milites eſſe cupiunt, quam egregiam inuſitatamque utilitatem afferat, primos juventutis annos melioribus literis ſapientiſſimo tradidiſſe conſilio. Illuſtris enim *Otto*, cum olim ea, quæ ad Ædilium Curulium munia pertinent, ſumma conquiſiviſſet induſtria, in *Bergierii* Opus de publicis & militaribus Imperii Romani viis, & notas, quibus Opus hoc illuſtraverat *Henninius*, incidit. In quo libro, cum Deos viales, legesque viatorum gratia latas, nequicquam quæreret, & ſpicilegium quoddam de magiſtratibus viocuris ſibi relictum videret, tentare cœpit, num opis aliquid & adjumenti communibus Muſarum ſacris afferre poſſet. Calcar præterea addidit ipſi, quod *Scaliger* ad Catalecta pauca de Diis vialibus literis mandaſſet, & liberale *Reineſii* hac de re commentandi promiſſum morte ejus interierit. Hinc Deo bene juvante Halæ A. 1714 Partem priorem hujus libri, quam tamen in nova hac editione novis iisdemque exquiſitiſſimis acceſſionibus locupletavit, in dias luminis auras emiſit, alteram vero & tertiam Partem inchoatam relinquere eum juſſit demandata ipſi jura Duisburgi docendi provincia. Nunc eo alacrior promptiorque ſpem nobis olim factam explet, quo magis non vanum eum fuiſſe augurem, & ſuo exemplo permoviſſe alios, ut hanc materiam, quam plane deſertam intactamque reliquerant viri docti, ſibi excolendam illuſtrandamque ſumerent, lætatur. Laudat proinde *Gottlieb Siegfriedum Bayerum*, qui Deos viales Græcorum, & Reverendum *Chriſtianum Weiſium*, qui Numina Hebræorum, Chaldæorum, aliorumque binis Diſſertationibus expoſuit, quorum clariſſimorum Duumvirorum labore ſe egregie adjutum fuiſſe in ornando expoliendoque hoc libro, gratus fatetur. Libri inſcriptionem a voce latiore tutelæ ſumſit, quæ non modo viarum munitionem, ſed Deos etiam viales, & Magiſtratus viocuros, ac leges itinerum ſecuritatem præſtantes ambitu ſuo comprehen-

dit.

dit. Dii ſane Deæque a certis, quas terra vel mari habebant, tutelis nomen hoc acceperunt, idque memorata toties apud *Ovidium*, *Petronium*, & in Marmoribus priſcis *tutela proræ*, *hortorum*, *loci & navigii* abunde confirmat. *Horatius* quoque Auguſtum curatorem viarum maximum, *tutelam Italiæ præſentem*, vocavit. *Celſus* autem noſter, proprio ſignificatu, legati *ad tutelam viæ Aureliæ* meminit; ſicut *Clodius* ex reditu legato Reipublicæ Campanorum *viæ tutelam* præſtitiſſe dicitur in lapide *Gudii*. Tribus pulcherrimus hic liber partibus abſolvitur. Pars I Diis vialibus ſacra eſt, cujus Cap. I de religione & ſuperſtitione veterum peregrinantium, Cap. II de ſtatuis, aris & templis Deorum vialium, Cap. III de Diis vialibus Ægyptiorum, Judæorum & Syrorum, Cap. IV de Diis vialibus Chaldæorum, Arabum & Perſarum, Cap. V de Diis vialibus Germanorum, Gallorum, Britannorum, Hiſpanorum, Indorum, Turcarum & Ruſſorum, Cap. VI de Jove, Græcorum & Romanorum ſummo viarum Præſide, Cap. VII de Apolline Baccho & Jano, Cap. VIII de Diana, Hecate, Venere & Iſide, Cap. IX de Mercurio, Cap. X de Hercule. Cap. XI de Laribus & Geniis vialibus, Cap. XII de Silvano, Priapo, Fortuna, Bivia & Quadrivia, Cap. XIII de Neptuno, Dioscuris & ceteris Diis marinis, Cap. XIV de fatis Deorum vialium agit. Pars II Magiſtratus viocuros complectitur. Tractat hic Autor Cap. I de regia cura viarum publicarum. Cap. II de Cenſoribus, primis præfectis viarum Romanarum. Cap. III de Ædilibus Curulibus & Municipalibus, viarum urbanarum Curatoribus. Cap. IV de magnifica viarum ſtructura, ſecundum legem viariam Gracchi, Tribuni. Cap. V de Quatuorviris, Duumviris & Curatoribus viarum. Cap. VI de Auguſto, tutore viarum maximo. Cap. VII de Præſidum cura viarum in provinciis. Pars III leges ad viarum ſecuritatem pertinentes recenſet. Continet Cap. I Edictum viarium Ædilium Curulium. Cap. II occaſionem & neceſſitatem hujus Edicti. Cap. III ſententiam hujus Edicti. Cap. IV ſanctionem Edicti, ejusque æquitatem. Cap. V Edictum Prætoris de dejectis, effuſis, & pericu-

lose positis. Cap. VI Edictum Prætorum adversus nautas, caupones, & stabularios. Cap. VII Edictum Prætoris adversus Publicianos. Cap. VIII Interdicta Prætorum viaria & de via reficienda. Cap. IX pœnas raptorum, latronum, & piratarum. Cap. X cædem viarum expiandam, & damnum spoliatis resarciendum. Cap. XI varias Leges viarias. Sed tempus postulat, ut, specimine uno alteroque allato, dictis nostris fidem faciamus.

p. 6. Magna fuit religio Græcorum, qui non temere se in viam dabant, nisi sacra fecissent Diis vialibus, & ab iis iter felix fortunatumque exorassent; id quod Agamemnonis, Achillis, Ajacis & Nestoris, apud *Homerum* exemplis confirmat Noster.

8. Inprimis *Arrianus* in *Epictetum* L. III Cap. 21 hujus rei veritatem comprobat, cujus verba, etsi paulisper prolixa, digna nobis visa sunt, quæ hic transscribamus: Ἀλλ' *ἀπολιπόμενος μὲν οὐδεὶς ἀνάγεται μὴ θύσας τοῖς θεοῖς, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς βοηθούς, οὐδὲ σπείρουσιν ἄλλως οἱ ἄνθρωποι, εἰ μὴ τὴν Δήμητραν ἐπικαλεσάμενοι. Τηλικοῦτο δ' ἔργου ἁψάμενός τις, ἄνευ θεῶν ἀσφαλῶς ἅψεται; καὶ οἱ τούτῳ προσιόντες εὐτυχῶς προσελεύσονται.* Nec minori pietate iter suscipiebant Romani. *Livius* L. XXVII Cap. 45: *Deos omnes Deasque precabantur, ut illis faustum iter, felixque pugna, matura ex hostibus victoria esset.* Apud *Tacitum* L. XV Cap. 36. Nero in provincias orientis iturus, *superea profectione adiit Capitolium, illic veneratus Deos. Petronius* Sat. Cap. 117: *His ita ordinatis, quæ bene feliciterque evenirent, precati Deos, viam ingredimur.*

16. Sed quo major erat veterum religio, eo major quoque prave religiosorum superstitio. Hi enim nunquam peregrinabantur, nisi, auspiciis captis, Mathematicos consuluissent, aut, genesi ab illis facta, cognovissent, iter faustum sibi fore ac felix. *Juvenalis* Sat. VI v. 577:

Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro.

Inprimis vulgus credens, principiis omnia inesse, mustelæ occursum scævum habebat, nec pergere audebat, nisi tribus lapidibus ante se missis, uti ridet *Theophrastus* in Character. Eth. Cap. 16. Aliis pedum offensiones, & abruptiones corrigiæ, &

& ſternutamenta ſiniſtri ominis erant; uti docet *Ovidius* L. I Amor. El. 12 v. 3: p. 17.

Omina ſunt aliquid, modo cum diſcedere vellet,
Ad limen digitos reſtitit icta Nape.
Miſſa foras iterum limen tranſire memento
Cautius, atque alte ſobria ferre pedem.

Multa etiam obſervatio de cœlo, nubium atrarum & fulgurum. Hinc cum Eutychus dixiſſet apud *Plautum* Merc. Act. V Sc. 2 v. 37:

Recipe te ad terram, Charine, huc, nonne ex adverſo vides?
Nubis ater imberque inſtat; adſpice nunc ad ſiniſtram:
Cœlum ut ſplendore eſt plenum, ex adverſo vides?

Charinus quaſi religatus, & a ſuſcepto itinere prohibitus, addit:

Religionem illic objecit, recipiam me illuc.

Sed mittamus alias perverſorum hominum ſuperſtitiones, & ad majores noſtros nos convertamus, qui ſolem & lunam viarum duces eſſe exiſtimarunt, & utrumque Numen ſumma religione coluerunt. Saxones, cum in Angliam veniſſent, a Re- 75.
ge Britonum de religione interrogati, reſpondent: *Si vero de religione quæritur, noveris, nos, juxta morem paternum, ſolem adorare.* Boji ſimiliter, qui in agrum Noricum tranſierant, eundem ſub nomine Beleni colebant. *Tertullianus* in Apol. Cap. 24: *Unicuique etiam provinciæ & civitati ſuus Deus eſt, ut Syriæ Atargatis, ut Arabiæ Duſares, ut Noricis Belenus.* Antiqui Codices non *Belenus*, ſed *Tibilenus* legunt, unde *Fabricius* & *Maſius* eum malum dæmonem eſſe cenſent, quem Slavi *Zeerneboch* appellabant, quique adhuc *Tibileni* nomine, *Dievel, Duvil, Teuffel*, Germanis vocatur. *Pamelius* in not. ad *Tertullianum Belenus* vel *Dius Belenus*, vel *Belinus* legendum eſſe monet, quia ab Aquilejenſibus in agro Carnorum vicinis id nominis accepere Norici, illi vero Apol-
linem ſuum *Belenum* appellarunt. Confirmat id Inſcriptio apud 76.
Gruterum p. 36 n. 12:

APOLLINI
BELENO
C. AQUILEIENS
FELIX.

Innumeras de etymologia hujus nominis sententias fovent vi-
ri docti, sed nos Autoris sententiæ calculum addimus, qui Be-
lenum nil aliud, quam solem flavum & auricomum, aut, quasi
a βέλα, splendorem solis notare, eumque ceu *viarum præ-
sidem*, sub eo nomine apud priscos Venetos, Germanos &
p. 77. Gallos, cultum fuisse recte existimat. Luna pari superstitione
apud majores nostros fuit celebrata: neque enim fas, nec con-
suetudo iis erat, ante novam lunam prælio contendere, ut
scribit *Cæsar* L. I de Bell. Gall. Cap. 50. Quid? quod non Ger-
mani solum, sed populi omnes Boreales, Lunam magis, quam
solem, venerati, & in ea, tanquam in πανθείω, & totius virtu-
tis cœlestis receptaculo, reliqua Numina complexi fuerunt.
81. De Dea Zelandorum Nehalennia observat Ampliss. *Otto*, illos
egregie fallere, qui a Syris, Græcis, Hebræis aut Belgis, hujus vo-
cis originem repetunt, & *Altingii Gundlingii*que sententiæ
subscribit, qui, majori veritatis specie, a Germanico *nie hel*,
quod novum lumen indicat, nomen Divæ descendere conji-
ciunt. Firmat hanc conjecturam Autor *Plinii* majoris auto-
ritate, qui L. XVI Cap. ult. Gallis sextam lunam principia
mensium & annorum fecisse, testatur. Deam autem vialem
fuisse eam, vel ex eo liquet, quod reduces in portum vota in
itinere suscepta ipsi solvebant, id quod vel una Inscriptio
82. docet, quam *Keislerus* Antiqu. Sel. Sept. & Celt. §. 18 & 45, 46,
47, pluribus illustravit:

DEAE NEHALENNIAE
OB MERCES RECTE CONSERVATAS
SECVND. SILVANVS
NEG OTTOR CRETARIVS
BRITANNICIANVS
V. S. T. M.

Et, quamvis Nehalennia Zelandiæ Numen ἐπιχώριον fuerit,
alibi tamen non prorsus ignota fuisse videtur. Nam & Nemausi
Deam

Deam cum iisdem ſymbolis obſervarunt Galli eruditi, & *Dea Neba* apud *Gruterum* non alia eſſe videtur. Inter Deos viales Græcorum Romanorumque præcipuum locum tenet Jupiter, p. 101.
qui peregrinantium præſes, jura hoſpitibus dediſſe creditur: hinc *ξείνιος Ζεὺς* apud *Homerum* Odyſſ. ξ. v. 55 & 283, & *Jupiter hoſpitalis* apud *Plinium* vocatur Lib. XXXVII H. N. Cap. 5. *Virgil. I Æneid. v.* 735:

Juppiter: hoſpitibus nam te dare jura loquuntur.

Idem ille *peregrinus, Salvator, Serenator, Conſervator, Cuſtos,* dicitur in nummis & marmoribus. Atque non ſolum ii, qui 102.
terra proficiſcebantur, ſed etiam illi, qui maria trajiciebant, in tutelam Jovis, Optimi patris, quem *Æſchylus* apud *Pauſaniam* L. II Cap. 24 *maris Regem* vocat, ſeſe commendabant. Indicat hoc monimentum antiquitatis pulcherrimum, in Choro Eccleſiæ Cathredalis Pariſienſis A. 1711 inventum, quod *Baudelotii, Malturii, Leibnitii* & *Eccardi*, ingenia exercuit. In primo ejus lapide hæc occurrit Inſcriptio, apud Anonymum *de la religion des Gaulois* T. 2 Cap. 11:

TIB. CAESARE
AVG. IOVI. OPTVM.
MAXVMO. M.
NAVTAE PARISIACI.
PVBLICE. POSIERVNT.

Præter Jovem & alios venerabantur Deos viales veteres, Apollinem, Bacchum, Janum, Mercurium, Herculem, Dianam, Hecaten, Venerem, Iſidem, Lares & Genios viales, Sylvanum, Priapum, Fortunam, Biviam, Quadriviam, Diocuridem, & cete- 112–294.
ros Deos marinos, de quibus docte copioſeque agit Noſter. Memoratu digna eſt ſuperſtitio gentium, quæ, ne in ſexu aberrarent, utrumque conjunxerunt. *Livius* L. VII Cap. 26 de M. 299.
Valerio pugnante: *Precatus deinde, ſi divus, ſi diva eſſet, qui ſibi præpetem miſiſſet.* *Servius* ad L. II *Æneid.* v. 351 ait, in Capitolio clypeum conſecratum fuiſſe, cui inſcriptum: *genio urbis Romæ ſive mas, ſive femina.* *Macrob.* L. III Saturn. Cap. 9: *Si Deus, ſi Dea es, cui populus civitasque Carthaginienſis eſt in tutela.* Inprimis Lectoribus noſtris commendamus elegantiſſi-

p.293-313. tissimas illas observationes, quas de fatis Deorum vialium, immensæ vastæque lectionis apparatu, attulit doctissimus *Otto*. Non patitur instituti ratio, ut prolixiores simus in recensendis pulcherrimis rebus, quæ duabus posterioribus hujus libri Partibus continentur. Quapropter illas per indicem allegasse
314-325. sufficiet. Lectoris attentionem merentur, quæ de regia cura
325-352. viarum publicarum, de Censoribus & Ædilibus Curulibus, de
385-401. Augusto Imp. & de præsidum cura viarum in provinciis disserit,
401-413. ubi haud pauca invenies, quæ eorum munia accurate illustrant, & toti Jurisprudentiæ Romanæ lumen afferunt. Nec injucundæ, neque infructuosæ sunt illæ observationes, quibus leges viarias Magistratuum Romanorum explicat, quæ noxia animalia haberi vetant, qua vulgo iter fit. Est igitur, quod gratias agamus diligentissimo *Ottoni* pro egregio ac præclaro hoc libro, quo insignes ac eximias divitias suas cum literato orbe communicavit, Deumque precemur, ut similes viros excitet, qui collapsæ Jurisprudentiæ, antiquitatum præsidio, medelam afferant exoptatissimam.

HISTOIRE DE LA FABLE &c.

hoc est,

HISTORIA MYTHICA, HISTORIÆ Sacræ collata, Autore LAVAURIO.

Tomi II.

Amstelodami, sumtibus Societatis, 1731, 12.

Plag. 19.

Dissertatione in fronte Operis collocata primum docet Cl. Autor, quibus quasi gradibus veritas de rebus divinis hominumque salute cum primis mortalibus communicata divinitus, & ad eluvionem illam universalem utcunque conservata, ex animis hominum mali dæmonis artibus exstirpata sit; quidque contra ea divina sapientia consilii ceperit, ad servanda illius veritatis propagandaque semina. Hic statim observamus, fidem adhiberi ab Autore nostro pervulgatæ de co-
21. lumnis

lumnis Sethi vel Sethitarum narrationi, idque exemplum secutos Ægyptios, columnis Mercurii (quem Mosen ait) elementa doctrinæ inscripsisse. *Hycsos* Ægyptiorum, sive *reges pastores* (eandem vocem lingua Hebraica * *pastores captivos* notare, nescio qua fide vel quo argumento, tradit,) esse Israelitas in p. 26.
Ægypto commoratos, credit. Ægyptios circumcisionem ab 29.
his accepisse, (quod ipsum satis magnum indicium sit, quanti illos fecerint,) inde etiam colligit, quod Pharaonis filia Mosen puerulum hoc argumento videatur pro Ebræo habuisse; & quod post circumcisionem illam totius populi, Josua autore administratam, *dedecus Ægypti* sublatum a populo dicatur *Jos. V, 9.* Non obliviscitur in hoc argumento illius, quod de Psammeticho narrant *Diodorus Siculus* & *Herodotus*, illum Græcos in regnum suum allectos hospitio & civitate sibi devinxisse. Ægyptii igitur Ebræis debent rerum divinarum humanarumque notitiam, Græci Ægyptiis: quod eo usque verum est, ut 48.
ipsi etiam modi loquendi sublimiores, *lingua illa Deorum* Poetis celebrata, originem Ebraicam agnoscant. Ex eodem fon- 49.
te illa ratio Deos subinde admiscendi & ex machina quasi advocandi manavit: itemque quod historiæ veteris Testamenti fabulis gentilium vestitæ sunt. Hoc ostendere conatos esse exemplis quibusdam singularibus *Steuchum*, *Bochartum*, *Hue-* 55.
tium, *Thomassinum*. Sed contradictum illis esse ab his, qui contenderent, mythologiam Græcam esse Mose antiquiorem, (vellemus, nominasset Cl. *Lavaurius* ex hoc genere aliquem,) certe Judæorum res Græcis non nisi post Alexandri victorias innotuisse. Hac se ratione inductum, diligentius tractandum hoc ipsum sibi argumentum sumsisse: de cujus utilitate plura deinde disputat: prædicat studium suum examinandi per se 61.
singula, ne auferretur facile ab aliis, speratque, si singula non videantur magnam vim habere, universa tamen, in corpus quasi quoddam collecta, admirationem & attentionem homi-

 num

* Si Ægyptiam nominasset, consentiret cum *Josepho*. Sed plura licet observare talia, v. g. in etymologia *Phœnicum* dicit *Phé-anak* significare *filios Enaci*, &c.

num meritura. Ante vero, quam ad ipsam rem accedat, de
p. 62. oraculis & de Sibyllis quædam disputat. De illis profitetur, non potuisse ea in universum a fraudibus sacerdotum proficisci, sed ministerium dæmonum omnino intercessisse, qua in re ad autoritatem inprimis Philosophorum, Principum, & eorum, qui flos generis humani videri possint, provocat. Notabilis est *Tertulliani* fiducia, cujus locum laudat Noster, quem ex *Apol.* Cap. 23 p. 226 *Havercampi* huc adscribamus: *Edatur hic aliquis sub tribunalibus vestris, quem dæmone agi constet. Jussus a quolibet Christiano loqui Spiritus ille, tam se dæmonem confitebitur de vero, quam alibi Deum de falso. Æque producatur aliquis ex iis, qui de Deo pati existimantur, nisi se dæmones confessi fuerint, Christiano mentiri non audentes, ibidem Christiani illius procacissimi sanguinem fundite.* Tri-
68. butum hoc quasi exegisse Deum ait a malis spiritibus, ut faterentur, quam nihil valerent adversus Jesum Christum, non minus, quam cum coegerit Bileamum benedicere Israelitis. Dæmonibus etiam tribuit Autor celeres illos pugnarum nuncios veteribus celebratos, itemque curationem cœci a Vespasiano
87. perfectam, qua firmare voluerint opinionem hominum, oraculum illud toto oriente pervulgatum, *fore, ut Judæa profecti rerum potirentur*, apud *Tacitum* & *Suetonium*, ad Vespasianum a Christo transferentium. Oracula denique præsentia Christianorum, & per nomen J. C. obmutuisse, cum testimo-
76. niis exceptione majoribus constet, tum confirmari, ait, exemplis novorum inter Indos Christianorum, quorum præsentia veri nominis oracula, & fraudibus solis sacerdotum minime debita, obmutescant; quam in rem testem advocat *Bouchetum* in Collectione Epistolarum, a Missionariis Indicis missarum, edita A. 1711. De Sibyllis (*Sybillas* scribit perpetuo vel ipse, vel typographus Belga,) consensione sapientissimorum totius antiquitatis scriptorum illud certum esse ait, veras ab illis prædi-
79. ctiones ortas; illas certe in dubium vocari non posse, quæ prolatæ illo tempore sint, quo in omnium manibus Sibyllini libri versarentur, illasque, quæ in paganorum scriptis, ante C. N. editis, habeantur. Speciatim exceptione omni majorem putat

tat illam, quæ *Ciceroni* conquerendi occasionem dederit de Divinat. II §. 110, 111 & 112, *eum, quem revera Regem habebamus, appellandum quoque esse Regem*, &c. itemque eam, quam Ecloga IV *Virgilius* retulerit: peccasse utrumque, & Oratorem & Poetam, in eo, quod, quorsum pertinerent illæ prædictiones, non viderint: prædictiones quidem ipsas fuisse verissimas. Hæc de Dissertatione. In ipso libro non erimus longi, cum fere sufficiat argumenta indicasse, & illud monuisse generatim, videri Autorem a *Bocharto*, *Huetio*, aliisque, animadversa hic satis populari & dilucida oratione proposuisse; utrum de suo multa adjecerit memoratu digna, non habemus dicere. De

εἰ inscripto portæ Apollinis Delphici *Plutarchi* libellus est, quo p. 88.
is eo tandem evadit, esse hanc secundam personam verbi εἰμὶ, qua indicetur, Deum esse τὸν ὄντως ὄντα: Noster illud ex Mosis disciplina & illo *ero, qui ero*, haustum affirmat. Origines 94.
mundi & Deorum, Saturnum, Janum, Japetum, Jovem, Neptunum, &c. cum initiis historiæ Mosaicæ comparat. Nimirum Saturnus & Janus, Noah sunt; Jupiter, Chamus; Japhet, Neptunus; Prometheus & ipse Noah; Pluto, Semus; Mercurius, Josephus & Moses; Tubalcain, Vulcanus; Japetus, Japhet; Minerva, sapientia divina; Bacchus imago est Noæ & Nimrodi, maximam vero partem Mosis; (nescimus, unde sum- 145.
serit Noster etymologiam Semeles, matris Bacchi, ab ἄςελος, *fulgura*, & μέλειν, *optavit*, *) Heroas s. Semideos ortos ait ex Gen. VI, ubi de nuptiis filiorum Dei cum filiabus hominum. In Argonautarum fabula invenit expeditionem Mosis & Josuæ; Athamas Abrahamus est, Phryxus Isaacus, Nephele Hagar, Phineus Pharao, Medea Rahab, &c. In hac inprimis comparatione videtur elaborasse Noster, & hic forte quædam reperies, quæ ipsi sunt propria. Huc referas forte, quod *Athamantis* nomen 174.
putat ortum esse posse a Græco ἀθανασία, cum Abraham significet patrem posteritatis innumerabilis & fine carentis. In Jasonis infantia & conservatione ab insidiis Peliæ latet Moses;

* Et sunt alias etiam Græca satis difficilia, v. g. p. 178: Καλκεος & Καλκεῖος pro Χαλκ. Ita videas passim *Ethyopas*, *Appollonium*, forte typographis imputanda Belgis.

p. 189. cetera Josuam & nomine & factis refert. Utrum probaturus
& 235. sit multis, quod jam referemus, ipse Cl. Autor viderit: *Navigationem Argonautarum atque itinera terrestria ita ab omni ratione abhorrere, ut nemo animo illam comprehendere, aut probabilem illius seriem invenire potuerit. Non esse phantasian ita effrenem, quæ incidere in commenta ita absurda potuerit, nisi autores sequi voluissent traditiones confusas & immutatas varie itineris per deserta Israelitici* &c. Tomo secundo, in quo tanto breviores nos esse par est, comparantur
5. Hercules & Simson, ubi præter ea, quæ pervulgata sunt, refert Autor, ut Amphitruonem magis cum Manoah comparet, *etiam huic suspectum fuisse uxoris suæ cum angelo colloquium, quem scrupulum ut bono viro eximeret, illum rediisse.* Orpheus, Eurydice & Simonides Poeta servant rudera historiæ Lothi. In Philemonis & Baucidis fabula latent Loth idem, & Abraham. Niobe & Amphion Hiobi imago sunt. Phaethon refert scelus & pœnam Coræ, Dathanis & sociorum. Iphigenia est Jephthæ filia, ipse Jephtha etiam Idomeneus. Ezechiæ liberatio a Sennacheribo ad Sethonem Ægyptium translata. Samgarem spectasse ait, qui illum *de stiva heroem* 'Εχετλᾶιον Ἥρωα (vox prior, ut Græcæ pleræque, misere & ipsa deformata est,) in Marathonia pugna confinxerint. In Laomedontis fabula est historia Jacobi & Labanis, Jacobus nimirum Hercules idemque Apollo & Neptunus, Rachel Hesione. Paris &
106. ruina Troiæ adumbrant Salomonis imperium. Sequitur apud Autorem nostrum de sacrificiis tractatio, quorum originem ex revelatione arcessendam ostendit: de auguriis paria habet; itemque de virgula divinatoria, cujus originem a Mosis baculo derivat merito: sortium eadem est ratio. Ultimum locum tribuit Autor fabulæ de Psyche, in qua lapsus humani & salutis redditæ imaginem esse, cum aliis credit. Sed illud fortasse non cuivis in mentem venisset, titulum, quem vulgo ferunt,
175. *Apulejani* Metamorphoseon libri *de Asino aureo*, indicare, fabulam illam e Judæorum doctrina desumtam, quibus *asini cultus* varie objectus sit. Porro ipse in una pagina ita enarrat Psyches fabulam, ut statim ad historiæ veritatem transferat;

rat;

rat; in opposita autem pagina *Apuleji* excerpta collocat verba, quibus Gallica ipsius utcunque respondent. In ipso fine libelli est interpretatio loci ex Epistola 102 *Senecæ*, de immortalitate animæ. Non diffitemur, libellum hunc & jucundum, & utilem futurum majori lectorum parti: sed, quibus Corinthum illam adire contigit, ii longe sane felicius ex *Bocharto* ipso, felicique illius discipulo, *Huetio*, haurient. p. 193.

JO. CAROLI VAN WACHENDORFF, J.U. D. Dissertationum Trias; I de Principe Legibus soluto, II de Condictione Triticiaria, III de Pactis nudis.

Trajecti ad Rhenum, apud Jo. Brœdelet, 1730, 8.
Alph. 1 pl. 16.

FAventibus Musis, propitiaque Themide, ad scribendas has, quarum titulum apposuimus, Dissertationes sese accinxit Cl. *Wachendorffius*, dignus propterea, cujus honorificam in *Actis* nostris mentionem faciamus. Tanta enim elegantia ac egregiæ doctrinæ ubertate omnia proposuit, ut difficile nobis sit, in tanta, qua circumscribimur, brevitate, optimas saltem atque selectissimas res proferre. En recenseamus easdem, ut, vera nos scripsisse, Lectores nostri cognoscant. Prior præclarissimi Operis tractatio, Principem Romanum legibus solutum fuisse, docet. Commentarii illa vice fungitur ad priora 3.
l. 31 de L. L. quæ *Ulpianum* autorem habent, verba. *Cap. I* 4.
de Autore hujus legis, de vocibus principis & legis, haud vulgaria affert, ubi tamen bene sapienterque monet, a divina illa lege, quam cordibus nostris inscriptam esse novimus, non eximi Principem, &, ut uno ictu adversariorum, qui tam pestiferam sententiam *Ulpiani* verbis contineri sibi perverse persuadent, insultus retunderet, *Ulpianum Ulpiano* committit, qui in 16—31.
l. 8 §. 2 de inoffic. Testam. adversus Imperatorem hæredem institutum testamentum inofficiosum dici posse, inquit, quia scilicet ratio naturalis, quasi lex quædam tacita, liberis hæreditatem parentum addicit sec. l. 7 de bon. damnat, ubi hanc,

 quam

quam in nostra lege defendit, sententiam haud obscure confirmat. Postea sententiam suam, qua a ceteris juris interpretibus divortium facit, exponit. Principem Romanum τοῖς ἰδίοις νόμοις, omnibus legibus civilibus indistincte solutum, idque Lege Regia factum fuisse, *Cap. II* evincit. *Cap. III & IV* argumentis, a legislatoria Principum Romanorum potestate, & majestate, ex complexu magistratuum descendente, petitis, sententiam suam corroborat. *Cap. V* dubia, quae alii excitarunt, summa doctrina diluit atque confutat. Dabimus ex iisdem specimina quaedam, quae prae aliis Lectoris attentionem merentur. Digna memoratu sunt, quae de origine, progressu, & nomine legis Regiae disputat Autor. Ante omnia extra dubita-
p. 32, 33. tionis aleam positum esse existimat Cl. *Wachendorffius*, extitisse aliquod instrumentum Romae, quo Principes priores quibusdam, sequentes pluribus, per gradus, & ceteri denique omnibus legibus soluti fuissent; id Legem Regiam appellatum fuisse, civilius vero & modestius Legem Imperii, Legem Augusti, Legem antiquam, qua Regimenta Imperii delata sunt, Augustum privilegium. Hic *Charondae* dicam scribit, quod nimis jejune ac insulse Augustum privilegium legi debere notaverit. Et fatemur ipsi, insignem inter doctos viros esse de lege Regia dissensum, cum ex tanta clarissimorum hominum ex antiquis scriptoribus copia, qui vel res gestas Romanorum descripserunt, vel Caesarum memoriam ad posteritatem transmiserunt, vel jura legesque tradiderunt, illius legis mentionem fecisse, recordemur neminem. Rem ipsam apud ipsos reperies, expresso vero legis Regiae vocabulo primus usus esse *Ulpianus* videtur. Non mirum itaque, in innumeros errores incidisse JCtos, quando vera de lege Regia sententia expromenda erat.
34–84. Indicat eos Consultissimus Autor, egregieque refellit. Ipse
84–90. ita censet, tunc, cum Caesarum potestas incrementa caperet, nullam legem uno contextu scriptam esse, quae tum legis Regiae nomen haberet, qua populus omne suum jus expressis verbis in Principem transtulisset; id enim nec tulisse aures populi, nec Principum pudorem, quoniam execrabile erat regium nomen. Interim sub Augusto res sine nomine extitit, & sub

ſub ejus imperio legis noſtræ, quæ a poſterioris ævi JCtis Regia dicta eſt, incunabula quærenda ſunt. Inſtrumentum hoc per varios gradus in ſingulis Imperatoribus repetitum & auctum, paulatim robur accepit, donec ſub Antoninis palam lex Regia appellata fuit. Illo enim tempore regii nominis invidia exoleverat, & victa conclamataque libertate, nec turpe, nec execrabile cenſebatur regnare. Hac lege Regia juris condendi poteſtatem accepit Princeps Romanus, adeo, ut legis vigorem p. 96–112.
haberet, quicquid is, ſive edicendo, ſive reſcribendo, ſive decernendo, conſtitueret, nec ulla legislatoriæ poteſtatis pars penes populum permanſit. Egregios illa ſumma atque abſoluta poteſtas effectus produxit. Conſecutus enim eſt Imperator legem 112–126.
latam interpretandi & mutandi facultatem, jus ſumendi pœnas a delinquentibus, jus honorem & ordinem reddendi infamibus, proſcriptos revocandi, & per omnia reſtituendi aliquem, jus gratiam faciendi jurisjurandi, tam ante, quam poſtquam ſacramentum interceſſerit, jus cogendi cives, ut rem ſuam vendant, jus privilegia conferendi, legibus ſolvendi poteſtatem, & a legum civilium obligatione immunitatem. Legi merentur, quæ de titulo Imperatoris, de tribunitia Principum digni- 128–137.
tate, de Cenſoria majeſtate, omnium honorum quodam faſtigio, & Magiſtratuum cunctorum ſanctiſſimo complemento, quam Domitianus ultimum geſſit, & cujus nomen poſt ejus 135.
obitum vix in monimentis antiquis relatum invenitur, vaſtæ lectionis apparatu, habet Autor. Nec ſilentio prætereundæ 137–142.
ſunt elegantes illæ obſervationes de dignitate conſulari, quam ſi omnium honorum in republica Romana complementum dixeris, næ pauca dixiſſe videaris. Unde mirari deſinimus, quan- 138.
do Marchiones, Comites, aliosque viros Principes, immo Reges ipſos, Conſulis nomen affectaſſe veteres annales teſtentur, ut vel ſolo Clodovæi, Francorum Regis, exemplo probat *Gregorius Turonenſis* Lib. II Hiſt. Cap. 18; plura exempla immenſo labore collegit *Everardus Otto*, quem honoris cauſa nominamus, in Diſſ. de Conſulibus extra Romam. Ad ſummum ac 140.
præcipuum illum honorem anno viceſimo adſcendit Auguſtus, contra leges annales, bene ſapienterque latas, quibus annus trigeſi-

gesimus tertius Consulatui præfinitus erat. Addiderunt Romani his, quos enumeravimus, magistratibus, quosque Imperatoribus suis contulerunt, supremum provinciarum regimen, delatum a Senatu per Imperium Proconsulare, quod urbe egredientes, sublatis insignibus, in totum orbem Romanum expromebant, in urbem vero ingredientes, statim deponebant.
p. 142-146. ratoribus suis contulerunt, supremum provinciarum regimen,
142. Singulari tamen privilegio a Senatu impetravit Augustus, ut supremam illam potestatem intra pomœria veniens non deponeret, sed in urbe quoque & semper retineret. Magis augustam venerabilemque Principum Romanorum majestatem
146-153. reddidit non solum Auguratus, & Quindecimviratus, sed inprimis etiam ille dignitatum cumulus, Pontificatus Maximus. Disputat hic *Wachendorffius* contra *Jac. Gothofredum* & *Antonium Pagium*, & Christianos Principes usque ad Gratianum Imp. hoc nomine usos fuisse contendit, eosque erroris convincit, qui splendidum hoc munus Imperatores Romanos quidem gessisse perhibent, ejus vero munia exercuisse negant. Accedimus ad alteram Dissertationem, in qua Cl. Autor illam nobilissimam difficillimamque condictionem *triticiariam*, in qua explicanda illustrandaque summi & *doctissimi viri* desudarunt, in clarissima luce constituit. Tribus omnem Dissertationem Capitibus absolvit. *Cap. I* continet delineationem & sum
201. mam condictionis controversæ & obscuræ, quæ judici in designanda rei debitæ æstimatione tempus justum & legitimum præscribit atque determinat. Originem difficultatis, qua materia hæc implicita est, petit ex incerta pretii, quod semper pro tempore est, æstimatione, quam cum non rite determinarint, qui primum hanc doctrinam sibi explicandam sumserunt, & qui cœco illos obsequio secuti sunt, hanc materiam, si humano more loqui voluissent, facillimam, difficillimam obscuris-
209-228. simamque reddiderunt. Separat deinde Autor summa *solicitudine* casus, qui ad hanc condictionem non pertinent, sed ab interpretibus confusi atque perverse applicati fuerunt. *Cap. II* ipsam condictionem triticiariam explicat, ubi haud pauca invenies, quæ universam condictionum materiam illustrant.
230. Docet hic, non conditionem, sed condictionem, scribi debere, illam-

illamque condictionem, pro omni actione, tam in rem, quam in personam, in latiori sensu accipi, propterea quod denuntiatio illa olim Quiritibus ruri plerumque degentibus, non solum in realibus, verum etiam personalibus, fieri solebat. Lectu dignæ sunt vindiciæ, quibus Juris Gentium summæque æquitatis remedia, condictiones fuisse evincit Noster. Denominationis condictionis nostræ originem, dilutis atque eversis ceterorum interpretum argumentis, arcessendam esse monet a provincialibus, qui quotannis certos modios tritici reipublicæ pendere debebant; verum, si loca nimis essent dissita, pro tritico pecuniam, tanquam ejus æstimationem, solvere solebant, quam opinionem *Ciceronis* autoritate Or. III in Verrem Cap. 82 sqq. & veterum lapidum, qui Quæstoris triticiarii & Quæstoris a frumento meminerunt, corroborat. Attentionem singularem merentur, quæ de mora, elegantissimo excursu, monuit Cl. p. 304–313.
Autor, qui & tempora, quæ in æstimatione facienda attendere 260–343.
debet judex, singulis casibus, mirifica cura & solicitudine determinavit. *Caput tertium* aliorum sententias sub modestum examen revocat. Condictionem triticiariam excipiunt pacta
nuda. *Cap. I*, postquam de origine, etymologia, differentia & di- 383–417.
visionibus pactorum egisset, Jure naturali plenam illa vim pro-
ducere asserit, *Connani*que temere & perverse id negantis, 417–423.
sententiam explodit Noster. Pactionem, pactum & pacem, a 385.
pago, pigo, pango, derivat Autor. Pago vero fuit a Dorico *πάγω*, pro *πήγω*, unde *πηγνύω*, *πήγνυμι*; a pago autem, inserta litera *N*, fit pango, uti a tago, unde tagax, tango, adeoque accurate loquendo, non a pango, sed pago, quemadmodum veteres dixisse testatur *Quinctilianus* L. I Cap. 6. Atque inde pa-
ctum descendit, non vero a paciscor, paceo. Pacta legitima 389 seq.
& nuda in Jure promiscue usurpari, memorat Autor, & JCti Græci, quem *Vinnius* excitavit, autoritate confirmat, qui & id singulare observat, quod in unica Juris nostri lege, l. nimi-
rum 20 C. de Pactis, pacta nuda pro quibuslibet conventio- 396.
nibus, etiam contractibus, accipiantur. *Cap. II* vim & efficaciam pacti nudi apud Romuli nepotes describit. Pacta nuda, quæ civilem & naturalem æquitatem fundamentum habebant,

licet non actionem, obligationem tamen naturalem, produxerunt; neque hæc omni prorsus effectu Romæ destituta fuit; quandoquidem condictionem indebiti impediverit, fidejussori, pignori, constituto, compensationi, & novationi, locum fecerit, imo obligationem naturalem pepererit, non vero civilem; quam in rem elegans *Papiniani* responsum in l. 95 §. 4 de Solut. af-
p.438–490. fert Cl. Vir, illudque docte ac solide explicat. Non pigebit Le-
491–504. ctorem, ea perlegere, quæ de stipulationis origine, forma, usu frequenti & effectu, de contractibus innominatis, & actione de præscriptis verbis, docte disputat Autor, qui & sapienter observat, illa pacta, super quæ, in scripturam reda-
504–508. cta, Numen divinum invocatum, vel quæ S. S. crucis nota signata fuerunt, in foro validam producere actionem; cujus rei originem ad Leonem Imperatorem, qui in Novella L. 72 id imperavit, refert. Multa hic diffusæ lectionis monimenta extant, amœnusque in Romanorum Græcorumque vireta excur-
559 sqq. sus. *Cap. III* Jure Canonico regulariter nullam ex pactis nudis actionem nascicenset Noster, si illa pacta nuda exemeris, quæ ab Ecclesiasticis, de rebus ecclesiasticis, sive de juribus & privilegiis ecclesiæ, fiunt, ex quibus per modum querelæ agere
564–576. Jure Pontificio licet. Denique plerarumque gentium mores in subsidium vocat, & apud eas pactum nudum serio & deliberato animo initum firmam ac perfectam obligationem producere probat. Sed non diutius te moramur, Lector, sed ad lautissimas has apparatissimasque epulas gustandas pro tenerrimo, quo te complectimur, amore, vocamus, invitamus, serioque monemus.

CHRISTFRIDI WÆCHTLERI NOTÆ posthumæ ad GERARDI NOODT Librum IV Probabilium Juris Civilis, cum Operibus ejus A. 1724 primum editum.

PRidem prodiere libri priores tres Probabilium *Noodtii*, & Notæ *Wachtleri* ad eosdem. Sequuntur nunc etiam Notæ ad librum quartum. *Cap. 1* emendat Cl. Vir *Scævolam l. ult. D. de flumini-*

minibus. An quis pontem *privati juris* facere poteſt? Legit enim, an *privato jure*. Sed hoc forte idem eſt. Nam ſi privato jure & privata autoritate non potes pontem in flumine publico facere, etſi in utraque fluminis ripa domus habeas, perit quæſtio, an pons iſte, quem faceres, ſit juris privati, i. e. ædificantis proprius & privatus? Si ergo ad hoc autoritate publica opus erat, atque ut permitteretur & concederetur lege, SCto, Edicto, Decretove Principum, *l. 2 pr. D. ne quid in loco publico vel itinere;* ſi porro ad Ædilium curam ſpectat, ut pontes fiant, ubicunque oportet, ὃ ἂν δέῃ, *Papinianus* l. un. pr. D. de via publica, & ſi quid recte ſcripſit *Scævola*, neminem poſſe facere pontem *privati juris*; recte tamen etiam ſcripſiſſet, *privato jure*. Ita perit varia iſta lectio. Præſtabat, eruere textum hic Græcum *Papiniani*, qui Græce ſcripſit librum ſingularem de officio Ædilium, *μονόβιβλον ἀςυνομικὸν*, de quibus *Menagius* ad *Laertium* f. 153, 154. Gloſſæ antiquæ ibi, *viocurus*, *ἀςυνόμος*. Unde emendamus gloſſas *Labbæi*, *ἀςυνόμος*, *jecorus*. An intelligantur apud *Papinianum* Ædiles Curules urbis Romæ, an municipales, egit Vir eruditiſſimus, *Everbardus Otto*, de Ædilibus Cap. 4 p. 97 & 255, & in *Papiniano* Cap. 12 p. 255, 258. *Deſiderius* etiam *Heraldus*, contra *Salmaſ.* libro V Cap. 18 §. 11 f. 396.

Ad *Caput 2*.

Emendatur l. 6 C. de pactis inter empt. & vend. Dicunt Imperatores, *quando*, *non impleta promiſſi fide*, *dominii tui jus in ſuam cauſam reverti conveniat*. Laudat Noſter conjecturam *Accurſii*, textum intelligendum de pacto convento. Sed pactum iſtud diu ſibi non fuiſſe inventum in textu, ait Noſter; tandemque putat, Rimulum clare pactum eſſe, fundum reſtitui, ſi fidem emptor fallat. Si igitur de hoc conſtabat, non erat tantopere ac tam diu quærendum. Legit, *convenit*, pro *conveniat*. Citra neceſſitatem. Mens paciſcentium ſatis manifeſta eſt e verbis textus: „*Fundus* tuus certæ rei contem„platione exiguo pretio in alium translatus erat: non impleta „autem promiſſi fide, non poteſt tibi ea translatio fraudi eſſe. „Sic enim dominii tui jus in ſuam cauſam revertitur, ſine ulla „ludificatione.„ Neque apex aliquis hic quærendus, ſi *convenit*

 expo-

exponatur, *oportet*. Conforme enim eſt ei, quod *convenerat*. Ecce pactum, non diu quærendum. Adde *Cujacium* ad Cod. G. & *Barboſam* ad C. h.

Ad *Caput 3*.

Remittit Autor ad Lib. 1 Cap. 4 Probabilium, ubi jam emendaverit *Ulpianum* l. 13 §. fin. D. de pignerat. act. legens, *at* in commodato venit & cuſtodia, pro, *ut*. Nunc addit, *Gajum* etiam per eandem voculam *at* diſtinguere cauſam pignoris & commodati, l. 18 pr. D. Commod. *Hæc ita, ſi duntaxat accipientis gratia commodata ſit res: at ſi utriusque, videndum eſt, ne & culpa præſtanda.* Hic vero non diſtinguitur pignus & commodatum in genere, ſed commodatum alterum ab altero. Nihil ergo hic probat particula ea, ſed tranſitum tantum facit a pignore ad certam ſpeciem commodati. Imo par hic ratio culpæ eſt, *ſicut in rebus pignori datis & dotalibus æſtimari ſolet*. Acute *Huberus* hinc concludit, ſi in rebus pignori datis ita culpæ ſit æſtimatio, *ut in commodato*, habes verba *Ulpiani* d. l. 13 *Eunom. p. 541*. Et perinde ſcribes, *ſicut* in commodato, cum *Gajo*. Jam etiam reſpondet ad ea, quæ pridem ad Lib. 1 Probabilium ei objeceram A. 1681. Ad l. 19 C. de pign. & hypoth. ait, ibi exponi tantum pignus, non autem comparari cum commodato. Imo utrobique adſtringitur creditor ad easdem tres præſtationes, dolum, culpam, cuſtodiam. Græci, δόλον, καὶ ῥαθυμίαν καὶ φυλακὴν ἐπ' αὐτῷ. Tom. IV f. 45. Nullibi ſit mentio alicujus diligentiæ mediæ vel cuſtodiæ mediæ. Sic l. 5 §. 2 D. Commod. præſtatur *culpa & diligentia*, ἀμέλεια καὶ ἐπιμέλεια. In pullo equam comitante *præſtanda* eſt *cuſtodia*, ἀκριβεστάτη φυλακή, §. 9, ſimiliter §. 14, ſi argentum apud commodatarium perierit; ſic l. 10 §. 1 d. t. ſi rem inſpectori, διατιμητῇ, *æſtimatori* dedi ſui cauſa, præter dolum etiam cuſtodiam mihi præſtat, δόλον καὶ ἀκριβεστάτην φυλακὴν χρεωστεῖ. Tom. II f. 69, 70, 71, 73. In ipſa l. 13 §. 1 D. de pign. act. nullum eſt veſtigium præſtationis mediæ vel *medietatis*, quam alibi expreſſit *Paulus* l. 73 D. ſi pars heredit. petatur. Actio pigneratitia exigit δόλον καὶ ῥαθυμίαν, dolum & negligentiam, ὡς ἡ περὶ τοῦ ἐν χρήσει δοθέντος

τες ἀγωγὴ, *ut actio commodati*, καὶ ἡ περὶ φυλακὴν ἀγωγὴ, & *actio de custodia.* Vides, Græcos apud *Ulpianum* non legisse *at*, ἀλλὰ, sed *ut*, ὡς. Et a creditore postulant, ὅσα τις ἐπιμελὴς περὶ τὰ ἴδια πράγματα, *quacunque diligens* aliquis in suis rebus præstat. *Paulus l. 14 d. t.* Sermonem hic non esse de culpa levi, patet ex ejusdem *Pauli l. 17 D. de jure dotium.* In rebus dotalibus præstat vir dolum & culpam ῥαθυμίαν, καὶ ἐπιμέλειαν, ὅιαν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν, *& diligentiam, qualem in rebus propriis.* Tom. IV f. 511. Si diligentia hic non opponitur culpæ levi, idem bis dixit *Paulus.* Nam culpa lata hic ne nominatur quidem, neque a dolo sejungitur: præstatur autem custodia per excellentiam. *Levior custodia* innuit, ludi a Viro Cl. in verbis. Iterum *Paulus* l. 36 D. de act. empt. a venditore ne postulat quidem dolum & culpam, id enim per se intelligi: exigit autem custodiam & diligentiam, & partem utriusque, stipulationem damni infecti. Transcendit itaque custodia & diligentia culpam levem. Sive enim sciens dolo malo vendit, sive ignorat ea, quæ præstare debet, perinde fallitur emptor. L. 1 §. 2 D. de Ædil. Edict. Sic periculum vini sustinet venditor, & custodiam plenam præstat, & diligentiam exactiorem. *L. 1, l. 2, l. 3, l. 5, l. 8, D. de peric. & comm.* Opponuntur hæc diligentiæ mediæ, & culpæ levi, & tantum non ad præstationem commodatarii adscendunt. Neque dici potest, *Gajum* in *l. 35 §. 5 d. t.* loqui de alia custodia, vel diligentia qualicunque communi, quæ alias vocatur culpa levis. *Gajus* enim doctrinam *Ulpiani & Pauli* per singula capita exemplis tantum illustrat, & ex illorum traditis est interpretandus. Non potuisset igitur in l. 1 D. de oblig. & act. a se ipso iterum discedere. Nam & commodatarii & depositarii magnam negligentiam ait in doli crimen cadere: quod excludit culpam levem & diligentiam qualemcunque. Eodem pertinent, qui, cum possent rem commodatam & depositam servare, res suas prætulerunt. Tenebantur enim ad custodiam plane diligentem. *L. 5 D. Commod. Paulus Sentent. Lib. II Cap. 4 §. 2.* De qua culpa debeat accipi *l. 8 C. de pignerat. act.* colligo ex *l. 4 C. d. t.* Si autem in qualecunque erra-

erratum impegerit, vel in ſegnitie deprehendatur, aut ſaltem non manifeſtis rationibus probet, amiſſionem pignoris vere factam, perinde condemnabitur, quanti intereſt. Ἐὰν δὲ πταίσματι ἔνοχος. Tom. IV f. 15, 16. Πταίσμα a πταίω, in lapidem, vel aliud offendiculum impingo. Sic *Sagittarius πταίει*, cum aberrat a ſcopo. *Demoſthenes* Olynth. 2: *Μικρὸν τι πταίσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε, parvus lapſus omnia evertit.* Ad *Rom. XI, 11*: Μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι, *numquid offenderunt, impegerunt, ut omnino caderent? abſit.* Πολλὰ πταίομεν ἅπαντες, in multis labimur omnes, *Jac. III, 2.* Reſpondi Noſtro: nunc & ſententiam meam ulterius tuebor. In l. 13 §. 1 D. de pignerat. act. tentavit ille: *venit & dolus & culpa, venit & cuſtodia.* Et hæc lectio placeret præ altera. Nam in pignore requiritur etiam exacta diligentia ad cuſtodiendum illud, §. fin. I. quib. mod. re contrah. obl. *Theophilus*, πολλὴ ἐπιμέλεια περὶ τὴν τȣ̃ ἐνεχύρȣ παραφυλακὴν, Lib. III p. 78, diligentia plena l. 5 §. ult. D. Commod. Non loquor promiſcue de diligentia diligentiſſimi, τȣ̃ ἐπιμελεστάτȣ, l. 18 pr. Multa tamen etiam requiritur in creditore ad fundum ita excolendum, ut fiat φιλοκαληθεὶς, adeo politus & magni pretii, ut difficile ſit, medium incedere judicem inter delicatum debitorem & oneroſum creditorem. *L. 25 D. de pignerat. act.* Hoc ſenſu redigi pignus ad ſimilitudinem commodati, recte aſſeruit *Huberus Eunom. p. 542*, quia cuſtodia exactiorem diligentiam, quam in ſuis rebus, requirit. Concedit *Noodtius*, duo eſſe membra obligationis circa pignus, ut non fiat deterius, & ut non amittatur plane. Apud veteres autem generaliter loqui *Ulpianum*, l. 5 §. 2 D. Commod. Atqui in l. 23 D. de Reg. Jur. etiam loquitur generaliter, commodatum recipere dolum & culpam tantum. Eundum igitur eſt ad textus ſpeciales. Si *Gajus l. 18 D. Commod.* aliam dicit rationem eſſe pignoris, quod deterius factum, non vero plane amiſſum. Sic *l. 24 D. de pigner. act.* creditor rem pignori datam male tractaverat, ſervos debilitaverat. At vero l. 9 C. d. t. exactam diligentiam adhibuerat, & pignora recte depoſuerat in horreis publicis. Hæc eſt diligentia plena, cum cuſto-

custodia conjuncta. *L. 2 §. 1 D. de peric. & commod. l. 19 C. de pign. & hypoth.*

Ad *Caput* 4 & 5.

Excutitur utroque Capite *Celsus* l. ult. D. de condict. causa data, causa non secuta. Sed excussit quoque Vir Cl. *Ulricus Huberus*, & satisfecit, *Eunom. p. 519, 520.* Adde Græcos Tom. III f. 500, & copiose notata a Scholiastis ibidem f. 513, 514.

Ad *Caput* 6.

In *Pauli* l. 7 D. de nautico fœnore lacunam aliquam explere contendit Noster: *in quibusdam contractibus etiam usuræ debentur*, etiam ex *pacto*, inquit. Sed inspiciendus hic erat *Cujacius* ad *Pauli* librum tertium ad Edictum, ubi mens textus exponitur ex Novella 136 Cap. 4 & 5, ad quam conf. Βασιλικ. Tom. III f. 480 seqq. & Scholia f. 487 seq. Multis quidem casibus sine stipulatione & solum ex pacto nasci obligationem usurarum; quia tamen exigantur etiam sine pacto, sed suapte sponte, ὅτε ἐκ συμφόνȣ, ἀλλ' ἀυτομάτως, propterea sancimus, ut usuræ argentariis etiam absque scripto, ἐξ ἀγράφȣ, præbeantur, quasi ῥητῶς nominarentur. *Cujacius* itaque neque agnovit lacunam, neque supplevit.

Ad *Caput* 7 & 8.

Illustratur *Cap.* 7 Rescriptum *Hadriani* apud *Marcianum* l. 1 §. 3 D. ad L. *Corn.* de sicariis, notaturque obiter Scholiastes Græcus, quod dixerit Tom. VII f. 692, quamvis aliquis ferro percussus interierit, tamen pœnam ob casum fortuitum leniendam judicasse *Hadrianum.* Capite autem 8 defendit Autor sententiam hanc suam adversus Virum Cl. *Ulricum Huberum*, & a nobis hic transmittitur.

Ad *Caput* 9.

Emendatur *Ulpianus* Tit. 1 Collationis LL. Mosaic. & Rom. §. 6, & delentur verba, *ex quo ferro percussit, ipsa funditur.* Sane ultima hæc, *ipsa funditus*, quo sensu ad marginem fuerint adscripta a sciolo quodam, non omnino apparet, & recte abjicerentur. Reliqua tolerari possint; sed alia lacuna est explenda. *Et qui non occidit, sed vulneravit, ut occidat*, pro homicida damnandus. Ita *Hadrianus* scripserat apud *Marcianum*

l. 1

l. 1 §. 3 D. ad L. *Corn.* de Sicar. eaque verba attulit Noster Cap. 7 f. 78. Hic autem oblitus quodammodo sui præterit istam scripturam, multumque disputat cum *Petro Pithœo*, ejusque fratre *Samuele*, ut obtineat, legendum porro esse: *E re itaque constituendum est.* Quasi hæc nova sit lectio, & non ipsa apud *Marcianum* d. f. 78, *& ex re constituendum hoc*, extet. Hoc scilicet *de animo*. Sequitur enim: „Nam si gladium strinxit, quid dubium est, quin occidendi animo percusserit. Si clavi, (vid. f. 78) aut cucuma, genere vasorum, percussit in rixa: „quamvis ferro percusserit, tamen non occidendi animo, quia „casu magis, quam voluntate, admisit, pœna lenienda est.„ Ex *animi* igitur vocabulo videtur factum *funditus*. De cucuma vid. *Vossii* Etymol. f. 167.

Ad *Caput* 10.

Repetitur hic emendatio *Marciani*, tentata in l. 5 pr. D. quib. mod. pignus vel hypoth. solvitur. Dictum de ea fuit Lib. 2 Cap. 8 Probabilium. Neque adhuc muto sententiam. Nam & Græci habent, κἂν ἄλλος νέμηται, *licet alius possideat.* Et Paris. 1513, 1527: *cum forte alius hypothecam possidebat.*

Ad *Caput* 11.

Iterum delentur quædam apud *Gajum l.* 7 §. 2 *D. quibus mod. pignus vel hypoth.* Dixerat is pr. si consensit creditor venditioni hypothecæ, liberatur hypotheca. Pergit §. 2: quid si creditor cum debitoris procuratore convenit, ut sit debitori jus vendendi pignoris, an id pactum prosit? an vero in hanc formulam pacti conveniendum, *ne sit res obligata?* Græci, λυθῆναι τὸ ἐνέχυρον, *liberari pignus*, Tom. IV fol. 85. Respondet Noster, eam formulam pacti supervacuam esse. An vero verba ista ideo sint spuria, non liquet. Eadem enim habet *Marcianus l.* 8 §. 1 *d. t.* Creditor pacisci potest, *ne pignori hypothecæve sit res*, περὶ λύσεως τῆς ὑποθήκης. Et tamen statim §. 6 repetuntur superiora, hoc modo, *si voluntate creditoris fundus alienatus est*, hoc est, si voluit venire, & non venierit, neque effectus venditionis sit secutus, non est satis ad repellendum creditorem. Similiter ergo verba *Gaji* duplicem involvunt sensum: primo hunc, debitori jus esto vendendi pignoris,

gnoris, & repellitur creditor, effectu fecuto: deinde hunc fi effectus iste fecutus non fit, non est fatis ad eum repellendum, quod voluit venire. Ergo neque fpurium quidquam hic eft, neque fupervacua ista formula: *ne fit res obligata*, vel, *ne hypotheca fit*, vel, *ne res pignori fit*, d. l. 8 §. 4, 5.

Ad *Caput 12 & ultimum.*

Quæ hic dicuntur de mandato & confilio in genere, & quomodo differant, parum ad rem. *Ulpiani* autem textus l. 6 §. 5 D. Mandati excuffus eft ad Tit. Mandati vel contra. Ad *Celfi* mentem *l. 48 §. ult. d. t.* non videtur fatis attendiffe Nofter. Cum mando tibi, *ut, credendo pecuniam, negotium mibi geras, mihique id nomen præstes, meum in eo periculum, meum emolumentum fit, puto, mandatum poffe confiftere.* Nofter contra: fi palam non receperim periculum, obligatorium non eft confilium. Idem, fi receperim, autore *Celfo, d. l. 48 §. ult. D. Mand. vel contra.* At vero de confilio verba *Celfi* accipienda non funt, fed de cafu plane adverfo, quique viro bono in mentem non poffit venire. *Ceterum ut tibi negotium geras, ut cuivis credas, tu recipias ufuras, periculum duntaxat ad me pertineat, jam extra mandati formam eft.* Græci accuratius & profundius; *nam hæc funt* ὑπὲρ τὴν φύσιν τῆς ἐντολῆς, Tom. II f. 157, ac nemo prudens ferio ita loquitur.

PARTUS MONSTROSI HISTORIAM ET fectionem defcribit D. AUG. FRID. WALTHER, Archiater Regius & P. P.

NEque vero morborum tantum periculis, pluribusque externis injuriis, natorum vitiari formam corporum conftat; fed etiam embryones, utero licet materno conclufi, aliquando deturpantur, prodeuntque in lucem monftrofi infantes ac fœdi. Imaginationem, fortiorem matris affectum, præviumque, tanquam accidentis rei normam vel caufam communiter accufant, crediturque, ad medium usque geftationis tempus, & ultra, vix tutum utero hærere infantem, ut neque-

ant partes complures ab illa caufa fœdari, aliæque minui, aliæ vero præter modum augeri; nonnullæ denique diftorqueri, & plures adfpectu teterrimæ reddi. Tam triftis, vel formæ pulcherrimæ licet humanæ mutatio, ac fingularis plane eventus, quo minus exploratam, hoc longe majorem imaginationis maternæ, animæque, vim ac facultatem fignificare videtur; quantam nihilo minus ea tum adhibet, & vehementer exercet, cum præter confuetas ufitatasque unionis cum corpore leges, omnemque præter organorum modum, tanquam *liberior*, fed incautus valde fpiritus, vagæque imaginationis ad normam, tenero embryonis corpori vim illa infert & operatur. Quodfi enim magnam crudelemque hanc afflictionem divinæ potentiæ prorfus adfcribere nefandum putatur; tamen neque ex providentia, & quovis ordine rerum, quem ab condito quidem orbe fanctiffimum Numen fibi præfixit, faltem fingulum hodie monftrum e rudimentis qualibuscunque evolvi, atque prodire, nos unquam exiftimabimus, veriti, ac fatis certo perfuafi, ut ita involutionum, incomprehenfibiliumque rudimentorum, tantus fimul fingi mente deberet numerus, tantusque omnium effet veluti labyrinthus, quantus *eventum* fingulum infinitis propemodum arcere modis poft tot fecula videretur. Doleamus ita mortalium imbecillitatem, minimumque eruditiffimi fuperbiant, qui neque propriam, qua ipfi reguntur, animam fatis cognofcere, & ex voto ejus vires amplius explorare poffunt, quam, ut ad declarandum fingularia facta, vocabulum imaginationis, ideæ, facultatis, præfcientiæ divinæ, evolutionis, aut fati, vel aliud, quod pofteri quoque fingent, fufficere illis debeat; quo tandem, vel minimum fibi ipfis ingenui & perfpicaciffimi viri faciant fatis. Verum nos fidei memores datæ *Differtat. de cura fœtus parentum officio*, jam partus monftrofi, & hydrocephali vifi, hiftoriam integre & accurate tradere hoc lubenti magis animo fufcipimus, quo magis recordari jucundum eft, in fingulo exemplo fic confirmata nos accepiffe, quæ Viri clariffimi, fideque digni feorfim, & in pluribus annotaverunt.

Civis in hac urbe uxor, cujus nomen licet reticere, A. 1723 pri-

primum gravida, reique perinde imperita ac inſcia, menſe altero puerum inviſit, variolis valde confluentibus cœcum, tumore frontis, & oris, reliquaque facie teterrimum. Noſtra, inſigniter perterrita, manus ante oculos vultumque ſuum projicit, ſed confeſtim inde ſe ſubducit. Iterum ea, paucorum inde dierum intervallo merces venditura, cum ad ingreſſum domus ſederet, puer alius, & mendicans ex improviſo intrat; & is quidem capito erat, oculis turpiter ductis, & naſo plurimum depreſſo, labio autem leporino, quod vocant, hiante, aliterque valde deformis. Quo illa ſpectaculo vehementer affecta, ut in priori caſu ſe gerit, aurem inſuper fricat ſiniſtram, puerumque inde fugientem bufonis nomine conviciatur. Ab hoc demum tempore iſta doloribus in imo ventre, & ſæpius quidem, graviterque vexari cœpit. Noſtrum neque conjicere, neque decidere erit, quantum vel omnia, vel ſingula, quæ non ita multo poſt proponemus, cum alterutro, aut eum utroque affectu conveniant. Die 30 Octobris, ad finem octavi menſis, illa ad partum ſe diſponit. Tum non fœtus ſuo capite, ſed pede uno, & genu altero ex utero exitum molitur; planta quidem pedis dextri & genu ſiniſtro ad naſcendum æqualiter proclivibus. Moderamen, quod in labore, tam parturienti, quam obſtetrici, adhibendum nos advocati ſuaſimus, cum uſu remediorum, quæ molliunt, ſuffecere, ut hocce, licet aſperiore poſitu, nec ita facile mutando, tandem, & ſatis felici nixu, vivus naſceretur fœminini ſexus infans; capitis nihilo minus, veluti abundante ac ſuperſtite monſtroſo tumore, ex utero ægre magis educto; quem ſecundinæ, nec modicum ſanguinis profluvium exceperunt. Garrientibus de monſtro viſo mulierculis, cognatis, domeſticis atque vicinis, percrebuit ejus rumor, ac plures ſpectatum veniunt, inter quos & aliqui in ære magiſtratus erant. Id monſtrare pluribus avia materque recuſant, & de celando infante anxii cogitabant: maxime vero nos conſulunt, quomodo infans ſuſtentaretur, cum ſugere non poſſet. Mortis eventum prædiximus, nihilominus tantum opitulati, quantum vitiatæ, & mox percenſendæ partium conditiones ferrent; quas interim omnes

Uuu 2 probe

probe notare, imo metiri, quoties tergum darent inſpectores invidæ mulieres, neque neglexinus. Tertio ab nativitate die cum infans deceſſiſſet, tantum abfuit, ut conſequi ex voto, & conſervare cadaver poſſemus, ut nonniſi ſectionem, ſe famuloque noſtro ac Chirurgo præſentibus fieri parentes permitterent, abhorrentes & deteſtati omnem picturam, omnemque rei memoriam conſervandi modum.* Ipſos ſuſpicio, & vana ignominiæ, inde ſibi ſuisque contrahendæ, perſuaſio eo adduxerat, ut, veriti cum eſſent, veſpillonem juſſu ſenatus ablaturum eſſe monſtrum, ubi ad ſepeliendum ei traderetur, tum iterum nos adirent, peterentque, ut totum caput, quod jam attente ſectum erat, ſimul cum reliquis partibus vitiatis, porro, & in partes valde minutas diſcinderemus; nec tum hac in re ſuperſtioſis refragari potuimus, crebriore ſpectaculo rerum, & dimenſione omnium exquiſita contenti. Ea ſicuti delineanda illo tempore ærique incidenda curavimus, quantum vivi deſcriptionem cum cadaveris ſectione comparare fas eſt, jam brevibus deſcribemus verbis.

Negligimus autem tam ſuperiores, quam inferiores artus; licet admodum incurvos, & ſubinde tortos tum viſos, digitisque tuberoſis, ac coalitis inſtructos; ſiquidem talia naſci minus rarum eſt. Neque etiam de corporis trunco, quippe recte figurato, quædam monenda habemus; modo ſolicite de capite ſcribamus, & hujus cum ſuperiorem tumorem, tum mire deturpatam faciem, ſedulo exquiramus. Hydrocephalum A. ſub vera magnitudine formaque, *Figura I* adjecta ſiſtit. Grandior iſte tumor ante obitum infantis, & poſtea nonnihil mobilis ac pendens, ejusdem cum cute coloris erat; & ipſe manibus contrectatus ad molis carneæ modum renitebatur. Sphæricam porro is formam habuit, minimum quidem piloſus, nec niſi tuberibus binis, ex atro rubentibus BB ab ſiniſtra parte dependentibus inæqualis viſus; ſed in vertice, & ſecundum longitudinem, nihilominus ſulco notatus erat C, qui ſuperius tumorem bipartiebatur. Maxime dolebat infans, atque clamitabat, quoties premendo tumorem verſus fontanellam, nonnihil eundem urgeremus; quanquam de cetero

TAB. VI Fig. I.

tero

TAI
Fi

tero motum tumoris mediocrem, & propensionem in hanc illamque partem, sine edito vagitu ille sustineret. Verum sequuntur jam ea, quæ tumoris calvariæque triduo denati sectio declaravit. Quem, cum ab utroque latere tumorem incideremus, undique digitum minimum circiter crassum invenimus; & ex singulo latere, libræ circiter pars altera sanguinis diluti, veluti e duobus locis distinctis fluxit. Jam, sub altitudine intervalli utriusque tuberis B, non tantum pericranium cum capitis communibus integumentis, præter modum crassis, sed ipsa pariter dura mater, cum iis cohærere hoc loco cœperunt. Nam, paullo inferiori, & quidem fontanellæ loco, illa meninx extra calvariam egressa, ab utraque parte subinde lacera quoque visa, mox cum illis membranis externis coaluit. Apparuit porro sectione, ac sub fissuræ quidem loco C elatus retegebatur, naturali quidem major & crassior duræ matris falciformis processus; qui proinde solito majorem longitudinalem sinum videndum exhibebat; quippe præter omnem modum elatum, arcuatum, & extra calvariam eminentem. Tali, tamque vitioso & ingenti septo falcatoque processu, cerebrum nihilo minus intentum & bipartitum occurrit, ut divisionis nota externa C inde pateret, & utrinque nihilominus relinqueretur inter cerebrum & duram matrem spatium, sanguine quidem congelato, partim vero cruore, qualis inter incidendum provenerat, omnino plenum. Quare cerebrum intra vitiosam amplissimamque meningis duræ cavitatem, & undique quidem cum sectione retexissemus, tum e fontanellæ loco ferme totum illud prorupisse, & sedem ab osse nudam, sed ita alienam visam, & extra calvariam sibi parasse innotuit. Erat autem fontanellæ locus, solito humilior, ac magis oblongus ipse hiatus, & inæqualis videbatur. Proinde, ad fontanellæ potius æmulum huncce hiatum, quæ contrahebatur, mox in liberius spatium educebatur ampliorque cerebri moles in tanto nihilo minus tumore suspensa erat; tam superius sua forma ad duram matrem, & ejus processum tumoremque reliquum omnem, quam inferius ad illam fontanellæ similem aperturam accommodata. Qui fontanellæ locus, vitio illato

prævioque apertus, offeis limitibus, non quidem illis naturalibus veluti ſtriatis & offeſcentibus, perinde ac tenuibus, circumſcribebatur; ſed oſſa bregmatis vel triplo breviora, nec globoſa externe & erecta, quin potius inclinata erant; ſimul præ naturalibus longe duriores eorum, & offei craſſioresque fines hiatum illum, quem diximus, utrinque limitaverunt. Quorſum jam pariter ab parte priori, acclive atque depreſſum craſſumque os frontis convenerat, ut ſublimia ceteroquin calvariæ oſſa, & convexa in ſanis viſa, formam leporini cranii, hocce in exemplo ad usque hiatum illum preſſe imitarentur. Quorum omnium igitur oſſium non major atque occipitis oſſis, recteque in exemplo locati altitudo; ſed ad radicem utriusque oſſis bregmatis perexigua utrinque, ac vix memorabilis pars cerebri in calvariæ fundo ſupererat. Ipſum vero occipitis os, ſicuti reliqua, quæ modo diximus, ad craſſitiem & duritiem oſſium infantis duorum annorum ex omni parte acceſſerunt, ut neque minori firmitate, quanta quidem cum hæc ætate convenit, ſutura lambdoidea, id occipitis os, quod cerebellum naturali ſimillimum exquiſite tenebat, ita demum figeret ac ſuſtineret. Quam ob rem pulſum ex naturali ſede ſua deformeque cerebrum pariter ſibi compagem, pro ætatis modo minus teneram, ſed ſpiſſiorem paullo, acquiſivit; & ipſum in caulem oblongum, quaſi fontanellæ vitioſo hiatui accommodatum, deſinebat, ut tandem ſicut medulla oblongata cum cerebello coiret, nervosque nonnullos poſteriores intra calvariam ablegaret. Nam hos inter nervos omnes, qui e calvaria prodeunt, quatuor paria priora obliterata, & abſque dubio dirupta fuerunt.

Inter ea, quæ faciem deturpaverant, male diſpoſiti oculi erant, horridumque complura alia vultum fecerunt. Nam dexteriores palpebræ ab poſitu naturali viisque lacrumalibus alienæ, & verſus naſum declives, valdeque deformes viſæ, partibus inſuper longitudinis monſtroſæ tribus coaluerunt; ſed oculi bulbum magnitudine naturali haud adeo minorem concluſerunt: nihilo minus cornea, transparente ceteroquin in ſanis tunica ille deſtituebatur oculus; qui ceteroquin ſub hiatu

pal-

palpebrarum exiguo illico videndum ſe dedit. Neque vero minus turpiter ſiniſteriores palpebræ ducebantur, ſed ferme ex toto cum inferiori ſuperior cohæſit; ac ſub earundem inciſione quidem apertarum tegmine oculi exquirebatur orbita, dexteriore anguſtior, &, copioſam inter pinguedinem, delitеſcentem oculum, triplo naturali minorem, nihilo minus cornea transparente nitidaque, pro magnitudine oculi inſtructum condens atque tenens. Tantum paullo ſuperius, & ad ſinum inter oſſa ſuperiora papyracea ille reponebatur oculus monſtroſus, & muſculis de cetero deſtituebatur. Uterque vero oculus ſuos humores, pro magnitudinis ratione tunicasque internas & iridem concluſit; tantum retina nervusque opticus diſparuerunt. Inde, in facie externa, tam dextrarum, quam ſiniſtrarum palpebrarum decliviumque anguli interni, cum ſulco utrinque conſpirarunt, qui loco naſi ſedis fere conſueto ab oculis ad ſuperioris labii fiſſuram ampliſſimam deſcenderunt; quam non ita multo poſt proponemus. Inter hos ſulcos dexter magis conſpicuus, & amplior præ ſiniſtro erat, tractumque in integumentis faciei, veluti ſecta hæc eſſent, uterque monſtrabat; ut ita ad orbitæ angulum internum difformis via pateret. Sigillatim ille ſulcus, qui ab ſiniſtris deferebatur, hic fere in medio tractu eminentem quandam, nec cartilaginis diſſimilem ſubſtantiæ, ac quintuplo circiter naturali minorem aurem externam, ſed inverſam, & inde eminentem, exemplo notabili exhibebat. Erant in ea omnes cavitates & ſinus inſculpti, eminentesque partes reliquæ ſpectaculo jucundo diſcernebantur, quales ſunt helix & anthelix, deinde concha & ſcapha, tragus & antitragus; ipſe denique meatus auditorius ſingulari foramine, quod ad os usque ſubjectum penetrabat, ita quidem fictus omnino erat. Inter utrumque tegumentorum faciei ſulcum, quem modo diximus, jam medius extare naſus debebat. Nulla hic naſalia oſſa, aut, qui diſtincti eſſent & eminerent, oſſium maxillarium naſales proceſſus; deinde nullus vomer, nec cartilagines externum naſum effecerunt; ita vero fornice omni & naribus abſentibus, ore tantum ſpiritum duxit infans. Proinde ſulci, quos ante notavi-

tavimus, nonnisi deformes nasi limites quodammodo significarunt, ac, de reliquo, uterque in fissuram superioris labii, deinde vero in maxillæ ossis & processuum palatinorum aperturam desiit, per quam aer inferioribus locis ad ossa spongiosa atque internas nasi cameras ducebatur. Erat igitur superstes superioris labii, pariter fissi, portio, *Fig. 1* L, eaque prospectum hærentis exiguæ partis *Fig. 2* F, in ore cum prohibebat, tum ex parte adnascebatur gingivæ maxillarique ossi fisso O, & P *Fig. 1*, sed D & E *Fig. 2* visis; scilicet ita protuberantibus hisce ac partitis, ut nihilo minus supplerent pro labio leporino fingendo defectum ipsius partium labii superioris, qualis *Fig. 1* literis M & N notatur. Ex quo, præter superioris labii amplissimam partitionem, etiam gingivæ, & maxillaria atque palati ossa valde notabilem hiatum, sed ab utraque parte, superstitis quidem portionis internæ vomeris, exiguæque retulerunt; qualis proinde ingressus priori oris loco C *Fig. 2* digitum minimum pro amplitudine sua capiebat; sed hiatus ipse, suo per palatum progressu, tandem ad sedem uvulæ, quæ desiderabatur, sensim angustissimus factus, rimæ instar, in faucibus apertæ finem consequebatur. Quare in illo palati hiatu partitio quædam in naso interno, & varietas ab parte oris utrinque observabatur. Nam amplior quodammodo præ parte sinisteriore fissura dexteriori loco erat, & utramque disjungebat ossium palati fissorum angusta, sed media sedes, qualis ceteroquin in sanis multo exquisitius vomerem figit; cujus quippe sedis pars exigua nonnisi minorem vomeris partem relictam sustentabat. Per duplicem ita fissuram, ore quidem aperto, spongiosa ossa inferiora in sensum inciderunt, & bini ingressus deletarum narium expleverunt vices, spiritumque ad cavernas nasi interioris, & ad utriusque generis spongiosa ossa atque fauces, in recens nato detulerunt.

TAB. VI. Fig. 2.

Etiamsi nos mechanicæ doctrinæ, quam fieri potest & indulgeamus, & eandem amplificare soliciti studeamus; nihilo minus sub vehementioribus animi affectibus morbisque evenire experimur, quæ tam ab solitis mechanismi & aliis vel conjectura assequendis viribus, quam ab animæ consueta vitam faciendi lege lon-

longissime recedunt; &, talia in morbis subinde gravioribus, imo lethiferis, observari, propediem luculenter docebimus.

TABULÆ ADJECTÆ EXPOSITIO.

Fig. 1 Monstrosam faciem infantis atque capitis tumorem exhibet.

AA. *Tumor capitis.*
BB. *Appendices.*
CC. *Divisionis notâ in sulcum minorem desinens, cujus generis sulci plures subinde in tumoris ambitu erant.*
D. *Palpebræ dexteriores.*
E. *Palpebræ sinisteriores.*
F. *Sulcus ab angulo oculi interno dexteriore ad labium leporinum deductus.*
G. *Sulcus ab angulo oculi interno sinisteriore ad labium leporinum deductus.*
I.K. *Auris externa inversaque minor & aliena.*
L. *Portio labii superioris medio loco superstes.*
M.N. *Fissi utrinque labii superioris partes a latere visæ.*
O.P. *Gingivæ.*

Figura 2 Prospectum palati ab parte oris, quantum expedit, videndum præbet.

C. *Ingressus Fissuræ ossis maxillaris communis.*
D.E. *Gingivæ cum conditis dentium alveolis.*
F. *Sedes partis relictæ vomeris nasalis exigua & superstes.*
G. *Fissuræ post uvulæ locum finis.*

DANIELIS VINCK, MED. DOCT. AMOEnitates Philologico-Medicæ, in quibus Medicina a servitute liberatur.

Trajecti ad Rhenum, apud Guilielm. Croon, 1730, 8.
Alph. 1 pl. 12.

CL. Autor, postquam ex his *Actis* nostris intellexit, controversiam de Medicorum dignitate, statuque servili,

in veteri Romanorum Republica denuo, maxime inter Britannos, agitari, amicorum quorundam monitis incitatus, de eadem re disquirere, &, quæ pro asserenda artis suæ dignitate in aliis dispersa reperit, in unum Volumen colligere, instituit. Ex qua cura natum hoc est Opusculum, quo varia argumenta ex antiquitatibus medicis, politiorique literatura, explanat. Tribus itaque Sectionibus id agit, ut cum Medicinæ originem & progressum, tum ejus præstantiam, necessitatem, atque usum, itemque privilegia & honores Medicorum, denique conditionem illorum in Republica Romana, persequatur.

Sect. I. Et primo quidem, ubi de originibus artis

Cap. 1. medicæ agere ingreditur, plures fuisse populos observat, qui eam artem ad Deum autorem retulerunt. Ex Hebræis *Moses*, quod omnia ea, quæ sanitati inserviunt, a Deo condita esse commemorat, eo ipso Deum Medicinæ autorem constituit, cui & *Syracides* assentitur. Imo Judæi, aliique, etiam Adamum Medicinam a Deo edoctum esse, opinantur. Verum aliæ etiam gentes, eædemque antiquissimæ, inventionem Medicinæ, quam penes se natam esse gloriabantur, suis adscripserunt Diis. Quo nomine ab Ægyptiis *Hermes*, quem aliquando extitisse, eumque sapientissimum fuisse hominem, adversus *Conringium* evincere allaborat Noster, *Isis*, *Serapis*, *Bacchus*, & *Arabus*, a Græcis *Apollo*, quem & Romani Medicinæ autorem dixerunt, & *Æsculapius*, quem primum fuisse hominem, & deinceps demum in numerum Deorum relatum, probat, eademque occasione de nummo quodam in honorem *Æsculapii* a Smyrnensibus cuso, adversus Celeb. *Mead* disputat, eundemque explicat, culti fuerunt. Quare, cum ex hoc argumento satis summam Medicinæ existimationem, quam priscis temporibus habuit, probaverit, progreditur deinceps ad veras illius origines perquirendas,

2. quas a casu fortuito, naturali instinctu, imitatione eorum, quæ ab animalibus brutis naturali ex impetu ad servandam vitam facta esse, homines observarunt, eventibus haud prævi-

3. sis, repetendas esse ostendit. Experimentorum horum aliquoties repetitorum memoria experientiam constituit, ad quam ho-

homines neceſſitate quadam compellebantur, cum & prima mundi ætate ægrotarent; licet, Medicinam tunc Diæteticam magis & Chirurgicam, quam Clinicam, in uſu fuiſſe, inter omnes conſtet. Medici etiam veteres virtutem medicamenti cujusdam, quæ incognita huc usque erat, certius accuratiusque exploraturi, id, Regum beneficio, maleficis crucique ſuffigendis propinarunt. Unde progreſſus & incrementa Medicinæ patent. Nota Cap. 4.
etiam eſt conſuetudo, qua antiquitus ægroti in compitis viisque publicis exponebantur, ut de morbo ſuo prætereuntibus referrent, atque Medicinam ab iis peterent, quod Ægyptiis, Babyloniis, item inter Hiſpaniæ populos, Callaicis, Aſturibus, & Cantabris, ipſis denique Romanis, in uſu fuiſſe contendit. Neque mi- 5.
nus ſolennis fuit incubatio in fanis Deorum, *Iſidis*, *Serapidis*, *Bacchi*, *Apollinis*, *Æſculapii*, atque ad *Podalirii* ſepulchrum, in quibus ſomnum ægrotantes capere conſueverunt, ut per inſomnia ipſis medicamenta revelarentur, nec irrito ſemper ſucceſſu, cum ſæpius eventus ſomniis reſponderet. Ægroti etiam vota pro 6.
ſalute ſua facta, ubi cum morbo in gratiam redierunt, perſoluturi, præter alia, quæ Noſter recenſet, ad templorum parietes & columnas tabulas ſuſpendebant, vel in eorum ſacrariis dedicabant, quibus & morbi genus, & medicina, qua convaluerant, exponebatur. Ex harum obſervationum uſu non ſolum variæ 7.
Medicorum ſcholæ ortum habent, ex quibus Alexandrina reliquas ſuperavit, ſed ipſe etiam *Hippocrates* Medicinam politiorem reddidit. Hactenus de origine incrementisque Medicinæ.
Præſtantia ejus, ut de aliis taceamus, quæ ſtrictim attingit, exi- Sect. II. Cap. 1.
ſtimatur ex dignitate hominis, cui illa opem fert, & ſanitatis, quam reſpicit, vera præſtantia, quoniam hæc omnium conſenſu gentium verorum bonorum loco numeroque habita ſemper fuit. De neceſſitate ejus nemo dubitabit, qui fragilitatem corpo- 2.
ris humani, morbosque, cuilibet facile obvios, cogitaverit. Unde & merito refutantur, qui plurimas gentes diu, ipſumque populum Romanum 150 annos, ſine Medicis fuiſſe, Medicosque omnes a Romanis ſub *Catone Cenſorio* ex urbe totaque Italia pulſos eſſe ſibi perſuadent, aut ob terminum vitæ conſtitutum Medicinam inutilem pronuntiant. Quin potius uſus ejus exinde 3.

satis elucet, quod omnibus omnino hominibus, cujuscunque sexus, ætatis, conditionisque, succurrere solet; deinde, quod in foro etiam JCtis & judicibas ad extricandas causas maxime difficiles facem aliquando præfert. Unde & contigit, ut varia Medicis præmia, & annua quondam stipendia, tributa, neque minus pro felici morborum curatione amplissimæ largitiones factæ fuerint, quarum permulta exempla Noster enarrat. Neque honor ipsis denegatus fuit unquam, imo nonnullis quam maxime habitus, interque hos *Hippocrati*, *Machaoni*, Medicis Smyrnensibus, in quorum honorem cusi complures nummi adhuc prostant, item *Democidi* in aula Darii, aliisque apud alias populos Medicis, Romæ etiam, ubi civitate donati fuerunt. Singuli propemodum Imperatores, ad Julianum usque, Medicis privilegia concesserunt, quæ vacationem & immunitatem ab omnibus muneribus, tam personalibus, quam patrimonialibus, quæ alias omnibus incumbebant, complectebantur. Imo Imperatores & Principes in se ipsos Jus Medicis indulserunt. Fuerunt autem ex omnibus fere gentibus summi præstantissimique Viri, qui operam suam Medicinæ addixerunt. Eo pertinent ex Hebræis *Salomon*, cujus inprimis descriptio senectutis copiosius enucleatur, *Ezechias*, *Agrippa*, *Moses*, insignis peritiæ Chemicus, *Elisæus*, *Esaias*, *Esdras*, *Jesus Syracides*, *Lucas* Evangelista, *Paulus* Apostolus; ex Ægyptiis *Hammon*, *Athostas*, *Zoroaster*, *Sesorthus*, *Necepsus*, *Ptolomæus Evergetes*, omnes Ægyptiorum Reges, *Juba*, Mauritaniæ Rex, si quidem *Plinii* quædam lectio genuina habeatur, de quo merito quis dubitare queat; ex Græcis *Chiron*, *Hercules*, *Achilles*, *Machaon*, & *Podalirius*, *Dionysius*, Siciliæ Rex, *Alexander* M. *Lysimachus*, Rex Pergami, item *Attalus Philometor*, Pergami pariter Rex, *Antiochus*, Syriæ Rex, *Gentius*, Illyricorum Rex; item ex inferiori ordine, *Melampus*, *Orpheus*, *Homerus*, *Hesiodus*, *Thales Milesius*, *Pythagoras*, *Empedocles*, *Democritus*, *Hippocrates*, *Plato*, *Aristoteles*, *Philippus*, Alexandri Medicus, *Erasistratus*, *Asclepiades*, *Craterus*, *Antonius Musa*, quem ab *Artorio*, itidem Augusti Medico, distinguendum putat, *Xenophon* Cous, *Plutarchus*, *Galenus*; ex Romanis *Augustus*, *Claudius*, *Adrianus*, *Constantinus IV*, *Cato Censorius*, *Cicero*, *Vir-*

Marginal notes: Cap. 4. (beside "les facem aliquando præfert"); 5. (beside "fuerint, quarum permulta"); Sect. III. Cap. 1. (beside "ram suam Medicinæ addixerunt" / "lomon, cujus"); 2. (beside "stolus; ex Ægyptiis"); 3. (beside "habeatur, de quo merito"); 4. (beside "Xenophon Cous").

Virgilius, Æmilius Macer, Ovidius, Cassius, Julius Bassus, Sextius Niger, Aurelius Cornelius Celsus, Scribonius Largus, Petronius Arbiter, Plinius, Apulejus, Quintus Serenus Sammonicus, Julius Ausonius, quorum in rem medicam merita, quo jure semper, alii viderint, longius enarrat. Fuit autem apud Hebræos æque, atque Ægyptios & Græcos, Medicorum summa dignitas, statusque non servilis, sed ingenuus & honestus. Inter Ægyptios sacerdotes in maximo semper pretio habiti simul medendi artem tractaverunt. Et nihil agunt, qui in eo, quod in sacris literis *Josephi* Medici servi ejus vocantur, nescio quam servilem conditionem sibi reperisse videntur. Apud Græcos lege cautum erat, ne quis servus in Medicinam discendam incumberet, quod inter liberales artes ea referebatur, quam & plures sacerdotes legumque latores exercuerunt. De Romano autem populo lis mota est, eane pariter Medicinam tractaverit, an vero solis servis reliquerit? Pluribus, quos Noster recenset, posterius placet, quod, cum vox medicus eo tempore Medicum Clinicum æque, ac Chirurgum, denotet, etsi diversi fuerunt quam maxime, quod de posterioribus tanquam servis commemoratur; nunc ad priores etiam, vel solos, vel simul cum Chirurgis, ex horum virorum arbitrio trahi soleat; porro quoniam paucis in locis ægroti Medicis imperare dicuntur apud veteres scriptores; sed affert Noster vel sexcentos locos, in quibus Medici ægrotis imperare, item jubere, præcipere, ut apud Græcos διατάττειν, προστάττειν, συντάττειν, dicuntur; quemadmodum & familiaris loquendi ratio est, quod ægri se Medicis credant, vel committant. Si tamen ægri a Medicis aliquando propter morbi impatientiam aliquid imperiosius postulant, id quidem eorum infirmitati tribuendum est; aut, si quando Medico familiariori leniter imperasse ægrotus, & ille obsecutus esse commemoratur, quis inde argumentum servitutis peteret? Nonnulli provocant ad Lib. XII *Æneid. Virg.* v. 395, cujus varias Noster explicationes affert, ut labes Medicinæ abstergatur. Cum vero illi præ reliquis rem acu tetigisse videantur Autori, qui illum; quod empyricas solum & chirurgicas artes exercuerit, inglorium dici putant, illud exinde minus quidem vero simile censemus, quod a Poeta

Cap. 5.

6.

— — *Phœbo ante alios dilectus*
dicatur, cui ipse suas artes obtulerit, quæ profecto non nisi præstantissimo ab ipsius Medicinæ autore expectari poterant. Quæ
Cap. 7. supra Sect. II Cap. 4 de Romanis nobilibus Medicinam professis adduxerat, fusius hic commemorantur, illamque inter artes liberales a Romanis relatam esse, variis testimoniis evincitur.
8. Medicos quoque omnes inter servos non esse referendos, inde patere ostendit, quod amici & familiares Imperatorum & principum in Republica virorum hinc inde appellantur; quod præcipua urbis munera obierunt; quod iis collegium *Æsculapii* & *Hygeæ* LXvirorum fuit constitutum legibusque munitum, jus autem collegiorum servi nunquam habuerunt; quod Medicorum salarium stipendium, non peculium, ut servorum, uxores ipsorum conjuges, non contubernales, ut itidem servorum, vocantur; quod Medici variis in locis a tutela excusantur, id vero in servis opus haud fuisset, qui a tutela, tanquam haud capaces, remoti fuerunt, quod jus patronatus habuerunt, denique
9. quod ipsimet suos servos libertosque aluerunt. Omnis autem, ut supra Noster id jam attigit, nunc vero copiosius persequitur, error inde natus est, quod, etsi inde ab *Herophili* & *Erasistrati* temporibus Medicina in tres partes, Diæteticam, Pharmaçevticam & Chirurgicam, divisa, & hanc ob causam Medici Clinici a Chirurgis & Pharmacopœis deinceps quam maxime distincti erant, omnes tamen ii, utut re ipsa diversi, communi Medici nomine sæpius vocantur apud antiquos Autores, ipsoque etiam in Corpore Juris, ubi Chirurgi nunquam hoc nomine, sed semper Medici, appellantur. Nostro autem seculo, si qui vident, Medicos cognominari servos, cum de Chirurgis, qui utique in Romanorum Republica servi & rationalium Medicorum operarii erant, aliisque ejus generis hominibus ea explicanda essent, ea de Medicis Clinicis imperiti imprudentesque interpretantur, quanquam aliquando etiam cognomine distinguuntur, ut Medici Clinici vel rationales, alii autem Medici Chirurgi, ocularii, vulnerarii, vocentur, illorumque longe honorificentior sem-
10. per, quam horum, mentio fieri observetur. A Romanis etiam omnem initio neglectam esse Medicinam, solisque Græcis relictam

ctam, inter omnes constat. Id vero inde factum est, quoniam in principio solis exercitationibus bellicis vacavit Romana pubes, neglectis studiis liberalibus; postea autem, ubi & hæc coli cœperunt, prudentiæ tamen civili, quod hæc e re ipsius esset quam maxime, magis se addixit; denique, cum homines quidam armorum usu efferi ad artem hanc cum cura & solicitudine faciendam illotis quasi manibus accederent, sed majori aliorum damno, quam emolumento, Medicis Romanis nulla tum fides atque autoritas fuit. Unde necessitate compulsi aliquamdiu Græcorum operam requisiverunt, donec cives accuratiorem ejus peritiam & experientiam sibi compararunt. Enimvero non erit id arti ignominiosius, quod a Græcis ad Romanos pervenerit, quam Jurisprudentiæ & reliquis disciplinis liberalibus, quas omnes Græcis Romani in acceptis tulerunt; neque etiam, quod serius illa culta fuit, quoniam omnia item humanitatis studia primis Reipublicæ temporibus neglecta, nec ante bella Punica admodum exculta esse Noster probat. Sed ponamus, fuisse forsan aliquos ex ipsorum Clinicorum Medicorum numero servos aut libertos, idque fortuito. Quid inde? Etenim postquam devicta Græcia integras Græcorum familias Romam Quirites deduxerunt, quibus servorum loco uterentur, facile evenire potuit, ut in iis & essent Medici, qui, quoniam Romanis hominibus rudibus & ad arma natis nullius artis studium fere cognitum erat, medicinam exercuerunt, quam tamen, licet ut servi tunc tractarunt, ut ingenui & Romanorum dominio nondum obnoxii edocti fuerunt. Ejusmodi autem servitutem, quam facile captivitate vel alio casu contingit, ut hodieque Principes & optimi viri subire cogantur. A paucis vero illis, si qui omnino fuissent, servis Medicis nemo recte argumentaretur, artem omnem a servis exercitatam & illiberalem fuisse. Alias, cum fusius Noster evincat, tot JCtos & causarum patronos, qui & præterea acerbissimis conviciis apud Romanos expositi fuerunt, item Rhetores, Grammaticos, Philosophos, Poetas, servos & libertos fuisse, consequeretur, & omnes has artes ac disciplinas fuisse illiberales. Quid dicendum erit de officiis quibusdam aulicis, nostro tempore splendidissimis, quæ olim a servis præstita fuerunt? Ad plura

alia

alia Noster data occasione digreditur, ubique autem ad Autores, magno numero adductos, ex quibus ipse profecit, Lectores suos ingenue remittit.

ALBERTI THURA, LAURENT. FILII, PASTORIS Leirskoviensis in Cimbria, Gynæceum Daniæ literatum, feminis Danorum eruditione vel scriptis claris conspicuum.

Altonæ, apud Jonam Kortte, 1732, 8.
Plag. 9.

NOvum suæ in patriam pietatis specimen exstare voluit Autor, postquam ante hos decem, & quod excedit, annos *Ideam Historiæ literariæ Danorum* vulgavit, dum hoc scripto *feminarum*, quas alit adhuc aluitque olim *Dania*, ex doctrinæ cultioris fama insignium, memoriam ad posteros transferre instituit. Numerum illæ centenarium superant; licet doctrinæ facultate non æqualem singulæ promeritæ celebritatem, imo sat multæ ne quidem commemorationem; quod nec ipse diffitetur *Gynæcei* conditor humanissimus. Non fieri inde non potuit, ut exilis admodum de omnibus fere meritorum enarratio excideret ac macilenta. Quicquid interim hujus rei sit, gratiam rependent tamen insumti laboris doctissimo Viro sui cives, neque omnino nullas profitebuntur, qui alias μικρολογίας istas literarias non omnino fastidire consuescunt. Illi uni ita efficere licuit, quod idem serio destinatum in *Joanne Isaacio Pontano, Ottone Sperlingio, Andrea Bordingio, Severino Lintrupio*, ac *Thoma* denique *Bircherodio*, vel negotiorum moles, vel iniquius fatum, vel mors denique, intercepit. Hi viri, cum clarissimi inter eruditos habeantur, vel suo exemplo, non plane nihil egisse doctissimum *Thuram*, abunde demonstrant. Ceterum is in Præfatione *de feminarum variarum apud Danos in literas & literatos munificentia* sigillatim atque diligenter commentatus est, sexus sine dubio justo alias tenacioris in studiosos liberalitatem excitaturus.

Prelo iterum exiisse *Decennii secundi Actorum Erud. Indicem Universalem*, eos, quibus inde ab aliquo tempore valde fuit expetitus, certiores facimus.

NOVA ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Decembris Anno MDCCXXXII.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES ab Anno Æræ Christ. D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Sereniss. Ducis Mutinæ Bibl. Præf. collegit, ordinavit, & Præfationibus auxit, nonnullos ipse, alios vero Mediolanenses Socii ad MSS. Codd. fidem exactos, variis Lection. & Notis auxere.

Tomus XVIII.

Mediolani, ex Typogr. Societatis Palat. 1731, fol. Alph. 7 pl 6, Tabb. æn. 5.

M*Uratorianum* hoc Opus perlustrantes, videmur nobis velut in amœnissimo horto excurrere, variis picto pulcherrimisque floribus, & jucundum oculis spectaculum præbente. Vix de manibus Tomum XVII posuimus; ecce alacres ad subsequentem convertimur, reliquis omnibus, olim editis, etsi ordine inferiorem, rerum tamen, quas liberali manu hic nobiscum communicavit Editor doctissimus, pretio & dignitate parem facile, quin, si copiam & multitudinem scriptorum spectes, superiorem etiam. Sunt in eo multa, quæ animum pascere lectorum, & ad decus gentis antiquæ, factisque gloriosissimis satis per se illustris, conferre possint quam plurimum. Addimus, rerum præstantissimarum hic optimum delectum habitum, ut eodem in Volumine & *Regiensis*, & *Bononiensis*, & *Lucensis*, & *Florentina*, civitates, rerum suarum

rum historias legant compositissimas. De quibus, utpote non adeo vulgo cognitis, commemorari in *Actis* nostris breviter, & interest rei literariæ, & nostro maxime convenit instituto. Primum omnium locum occupat *Chronicon Regiense, ab Anno 1282 usque ad 1388; Autoribus Sagacio & Petro de Gazata, Regiensibus.* Multum hoc differt ab alio *Regiensis Civitatis Chronico,* sive *Memoriali Potestatum Regiensium*, quod, probe meminimus, jam longe ante vulgatum a Cel. *Muratorio* in *Tomo VIII* Collectionis hujus. Non immerito dolet Cel. Editor, Codicem hujus Chronici MStum, quem servant Monachi Benedictini Regienses Monasterii S. Petri, & cujus copiam ipsi fecerat S. Rev. *Benedictus Bachinius*, ex Casinensi Congregatione, & Mutinensis Cœnobii Abbas, mancum admodum fuisse & attritum vetustate; quo factum est, ut non nisi mutilum membrisque suis male conglutinatum corpus sistere lectoribus potuerit, multas ei, quisquis fuerit, ipse gratias acturus, qui, incorruptioris ope codicis, supplere has lacunas, Chroniconque magis integrum proferre in lucem potuerit. Neque spes nulla est, fore, ut hæc emendatiora prodeant successu temporis; quandoquidem ejus Chronici exemplum, ab hoc ipso diversum, ætate *Bernardini Corii*, rerum Mediolanensium scriptoris, Mediolani latuit, forsan postea in latebras nescio quas conjectum, unde proditurum aliquando, quidni auguremur? Interea, quantumvis ægre feramus jacturam eorum, quæ frustra hic desideramus, propterea quod Historia hæc numeranda videtur in præstantissimis, & rerum gestarum momenta multa continet notatu dignissima, eademque commemorata diligenter atque accurate, præstat tamen, partem Operis, quam nihil, habere; nec laudem hanc *Muratorio*, Viro bono, negabimus, quod tantum nobis, quantum ipsi concesserat fortuna, dederit, &, cujus antehac vix inter eruditos fuerat notitia, ipse ante oculos nostros librum posuerit, atque, si quis aliquando daturus est pleniora, primus huic conquirendi pleniora ansam dederit. Autores is labor binos habuit, *Sagacium* seu *Sagacinum*, & *Petrum*, seculo claros quarto & decimo, utrumque ex gente oriundum *de Gazata* seu *de*

la

la Gazata, nobili olim, ſed poſtea, ut ſunt rerum viciſſitudines, prorſus extincta. Et *Sagacius* quidem, avus *Petri* ſeu proavus, repetita, ut videtur, inde a vetuſtiſſimis originibus & ipſis Romanorum temporibus hiſtoria Regienſi, narrationis filum deduxit ad annum usque 1353, labore hoc usque ad extremam ætatem, quippe nonagenarius, perfunctus. His deinde *Petrus* addidit & annotationes ſuas, & hiſtoriam eorum, quæ inde ab anno 1353 ad annum forte 1414, (in anno 1388 deficit Codex *Muratorii*) quo ipſo diem obiit ſupremum, geſta ſunt in Regienſium Republica. De *Sagacio*, pauca ſunt, quæ illorum temporum annales nos edoceant. Tantum conſtat, fugiſſe eum aliquando exulem e patria, annosque aliquot liberali exceptum hoſpitio a *Cane Grandi Scaligero*, Veronenſi Principe, cujus in ſe animum & beneficia ſibi præſtita per omnem vitam debitis laudibus celebravit. De mortis nec die, nec anno, quidquam compertum habemus. Unum id proditum eſt memoriæ, vixiſſe eum ad extremam ſenectutem, & viſu deficere cœpiſſe nonagenarium. Non adeo in obſcuro fata *Petri* ſunt. Is, filius *Franceſcini de Gazata*, primis juventutis annis cooptatus in Monachos Benedictinos S. Proſperi, Monaſterii Regienſis, cujus hiſtoria parari jam dicitur a *Camillo Affaroſio*, ejusdem Cœnobii Monacho, poſtea A. 1363 ab Urbano V Pont. ejusdem monaſterii Abbas dictus, tum A. 1384 ab Urbano VI Subcollector Apoſtolicus nominatus, denique A. 1391 Vicarius generalis conſtitutus ab Ugolino, Epiſcopo Regienſi, hocque munere non interrupta tredecim annorum ſerie perfunctus, octogenarius ex hac vita emigravit. Oſſa ejus in æde S. Matthæi, nunc S. Rocchi, ſunt condita, eodemque in loco cernitur effigies *Petri*, inſculpta in lapide, cum Inſcriptione: Hic jacet Reverendus Pater Dominus noſter Petrus de la Gazata, Abbas Monaſterii Sancti Proſperi inferioris de Regio. Qui promotus fuit MCCCLXIII Menſe Aprilis die XVII. Obiit autem die XXVI Februarii MCCCCXIV. Narrat ipſe in hoc Chronico, ſibi, cum annorum eſſet quatuordecim, inſidias paratas ab inimicis domus ſuæ, nec abfuiſſe multum, quin in manus eorum incideret, niſi opportunum parentis auxilium

 ipſum

ipsum præstitisset incolumem. Ceterum, non defuisse olim, qui Chronico hoc, etsi nondum juris facto publici, uterentur in rem suam, ex iis, quæ tam in *Guidonis Panciroli* Historia Regiensi compositissima, Bibliothecæ Estensis ornamento, olim forsan, annuentibus fatis, proditura, quam in *Fulvii Azarrii*, Regiensis civis, Chronico hujus civitatis civili & Ecclesiastico, quod similiter in Bibliotheca Estensi ad hunc diem asservatur MSptum, partim excerpta ex eo, partim de eo leguntur commemorata, perspicue luculenterque cognoscitur. *Gazatarum* laborem excipit *Matthæi de Griffonibus Memoriale Historicum rerum Bononiensium ab anno 1309 usque ad 1428*; communicatum cum Cel. *Muratorio* a *Jo. Paulo Marchione Pepuleo*, Viro nobili, & bonis literis admodum amico. *Matthæum de Griffonibus* Autorem dixit Editor, etsi in fronte Codicis, quem avtographum putat, notatum manu aliena legerit *Joannis Griffonis* nomen. Nihil repugnamus *Muratorio*; sed, cum ejus rei causam habuerit nullam, quam quod passim in hoc libello *Matthæi* illata sit mentio, & de eo quædam dicta sint magnifice, dubitamus, an penes eruditos omnes suum huic argumento constare robur possit. Nobis interim, quibus certiora non constant, de his fidem habere tanto Viro, æquum sit. Bononiæ semper *Griffonum* domus in numero nobiliorum & patriciarum fuit, exstantque in hac urbe monumenta quædam publica, testes pietatis, qua prosecuti sunt *Griffones* patriam. Nec *Memoriale* hoc carere voluit *Matthæus* gentis suæ laudibus, multa *Griffonum* facta præclara, ubicunque ferat occasio, ab oblivione vindicans. Copiosum autem inprimis in suarum rerum commemoratione invenias. Discas inde, natales ejus in anni 1351 diem 23 Julii incidisse; patrem habuisse *Matthæum*, filium *Guiducii de Griffonibus*, matrem *Zannam*, filiam *Matthæi de Crescentiis*; in matrimonium duxisse A. 1384 *Helenam*, filiam *Antonii Codecæ*, Mercatoris; *Correctorem Societatis Notariorum* factum A. 1387; & *Antianis* adjunctum A. 1389, nihil non reliquisse intentatum, ut civium nonnullos a proscriptionis supplicio liberaret; legatum nomine civitatis patriæ ad Pontificem Bonifacium IX

missum

missum A. 1393; A. 1397 *Potestatem*, (quæ verba ipsius *Matthæi* sunt,) *Comitatus* Imolæ, & subsequenti *Confalonerium Justitiæ* egisse in urbe patria; tum A. 1401 novum legationis munus obiisse Florentiæ, sed A. 1403, Bononiæ imperante Mediolanensi Duce, jussum ire in exilium, unde tamen revocatus brevi, pristinam recuperaverit dignitatem, &, redacta in potestatem Pontificis Bononia, A. 1408 in eorum, qui a consiliis fuere Legato Pontificio, cooptatus sit sodalitium. In poesi vernacula non fuisse hospitem, versus testantur, quos cecinit ad A. 1385. Mortuum A. 1426, die tertio mensis Julii, & sepultum ad ædem S. Francisci, superstitesque habuisse filios, *Florianum*, *Luixium*, *Joannem*, *Franciscum*, & *Ludovicum*, ad calcem Codicis, quem ad manum habuit Editor, adscripsit ignotus quidam. Fuit vir probus moribusque integer, & in gerendis rebus prudentia insigni conspicuus; id quod vel ex eo apparet, quod in mediis, quibus tunc temporis agitata fuit civitas Bononiensis, turbis intestinis solus fere ab impetu fortunæ se defendit, nec inimicum habuit, quod constat, quemquam. Historia hæc, quam ante oculos habemus, animi compositi & incorrupti Autorem loquitur, oratione scripta simplici, atque ita comparata prorsus, sicut esse rerum gestarum historias quascunque decet. Ad A. 1374 rem de se ipso sat miram refert, aut, si mavis, ridiculam, & habendam in fabulis. Morte ereptum sibi repentina, refert, *Raphaelam*, feminam pulcherrimam, & sibi amatam tenerrime. Quo ipso cum vulnus sibi inflictum sentiret crudelissimum, nec modum ponere querelis sciret, quin vias omnes planctibus & tristissimis clamoribus dies noctesque impleret, tum sibi, sedenti forte inter amicos, repente visam imaginem mortuæ, viventi prorsus simillimæ, quæ ipsi, remotis arbitris, confirmaverit amorem pristinum, multaque in aurem dixerit, hac tamen lege, ut in intimo pectore hæc servaret recondita; quam primum enim de his quemquam faceret certiorem, id ipsi causam mortis fore. Non desunt narrationi testes, quorum multos Autor nominat, etsi parum valituros penes incredulos. Refert eandem rem *Cherubi-*

rubinus Ghirardaccius in Bononiensium Historia, a *Griffoniano* Opere parum diversa; sed evenisse id *Matthiæ de Griffonibus* ille perhibet, quod sibi Noster. *Matthæo* scriptores rerum Bononiensium plures jungit Editor, singulos in unum velut fasciculum redactos. Nam, cum in Bibliotheca Estensi tria civitatis Bononiensis Chronica animadverteret, alterum ab origine urbis ad A. 1506 productum, & Autore scriptum *Jacobo*, filio *Antonii de Podio*, cive Bononiensi, alterum res inde ab A. 1101 ad 1471 gestas commemorans, &, præter *Bartholomæum de Puliola* & *Jacobum de Blanchinis*, ignotos quosdam Autores habens, tertium denique inchoatum a natalibus Christi & in A. 1471 finitum, manu incerta, nec una tamen, compositum, ne res easdem bis aut ter legendas daret civibus suis, neglecta *Podii* historia, quippe recentiori, nec singularia multa continente, bina, quæ supererant, Chronica ita in usum eruditorum convertit, ut antiquiora, tanquam inutilia, resecando, & supplendo alterum ex altero, in manus nostras tradiderit Opus limatum & plenissimæ historiæ habitu indutum, idque *Historiam Miscellam Bononiensem* inscripserit, nomine, sive rerum, sive Autorum varietatem spectes, maxime ad rem accommodato. Quo factum est, ut jam habeat rerum suarum annales Bononia, quales non habuit antehac; etsi magna ad hunc diem existimatio fuerit *Ghirardaccii*, dubiæ fidei hominis, qui, cum nihil fere expromat, quod non turpiter, ut solent fures literarii, ex hujus generis Chronicis MStis expilaverit, haud pauca rerum Bononiensium momenta prætermisit, quæ in Annalibus hisce copiose videas commemorata. Illud addimus, *Muratorio* videri eum, qui primus hæc Chronica collegerit, præ manibus habuisse Chronicon illud Estense, cui locum olim dederat in Collectionis hujus Tomo XV, quod rerum ac verborum, quæ in utroque Opere legantur, magnam esse similitudinem appareat. Quarto loco nobis exhibet Cel. *Muratorius Joannis Sercambii, Autoris synchroni, Librum secundum Chronici de Rebus gestis Lucensium ab A. 1400 usque ad 1409*, haud negaturus nobis primum, qui historiam Lucensium ab A. 1164 ad A. 1400 continet, si, qua in terrarum

par-

parte ſit exquirendus, licuiſſet ipſi conjectura aſſequi. Debetur hoc majoris Operis fruſtulum inſigni beneficio & in literas amori *Joſephi Antonii Saxii*, qui Codicem hujus Chronic, in Bibliotheca, cui præeſt, Ambroſiana exſtantem, recognoſcendum transſcribendumque permiſit *Philippo Argelato*, Collectionis *Muratorianæ* Editori præſtantiſſimo. Quod ad *Cambium*, ejus, præter hæc Chronica, nulla in rem patriam & eruditorum merita innotuere. In Lucenſi Republica inde ab A. 1400 geſſit vexilliferatum Juſtitiæ, munus illuſtre & in urbe illa omnium graviſſimum. Secutus eſt partes *Pauli Guinigii*, quem & ipſe ad ſummam rerum in republica Lucenſi adſpirantem conſiliis & ope ſua adjuvit, jamque imperio potitum, ne cederet tumultuanti plebi, prohibuit. Neque adeo mirum, hujus geſta paſſim in hoc Chronico laudibus magnificis extolli, & virtutes ejus enumerari ſat multas. Fuit ipſe literarum haud ſatis gnarus, nec multum commendari meretur ſtilus in hoc Chronico, deformatus dictione incondita & ſibi conſtante nusquam, quin & dialecti Lucenſis ineptis formulis, ad ſermonem vulgi nimis comparatis. Neque tamen ideo nullius æſtimanda pretii videtur hiſtoria, plena narrationum ejusmodi, unde voluptatem capere lectores poſſint, & ad conſervandam rerum tum Lucenſium, quam Florentinarum, nec non magni illius Schismatis, quod fatale fuit ætate illa Eccleſiæ, memoriam admodum accommodatum. Chronico huic ſubjunctos vides *Annales Eſtenſes Jacobi de Delayto, Cancellarii D. Nicolai Eſtenſis, Marchionis Ferrariæ, Autoris Synchroni, de Geſtis ipſius Marchionis, ab A. 1393 usque ad 1409.* Videtur illud in animo habuiſſe Autor iſte, ut Hiſtoriam illam Eſtenſem, quam olim in Tomo XV Collectionis hujus dederat *Muratorius*, proſequeretur, &, quæ ab A. 1393, in quo ſubſtitit Hiſtoriæ illius Autor, ad A. 1409 geſta ſunt a Nicolao Marchione, Eſtenſi Duce, literarum monumentis commendaret. Codice Editor gemino uſus eſt, utroque ex Bibliotheca Eſtenſi comparato, altero, ſi ſcripturæ formam ſpectes, manu ipſius Autoris ſcripto, altero additamentis aucto, quæ Borſii Eſtenſis aſcenſionem ad Ducatum continebant, &

digna

digna Editori visa sunt, quæ ipsis Annalibus annecteret. Condidit hanc Historiam *Delaytus* ipsius jussu Nicolai, quem habebat autorem fortunæ suæ, coluitque per omnem vitam religiosissime. Ex ejus lectione fructum, quem speres, insignem habes. Non enim id satis fuit Autori, ut unius vitam & facta illustria Nicolai enarraret, sed ex his ipsis sæpe materiam cepit excurrendi in vicinorum populorum rebus memorabilibus; cujus generis sunt ea, quæ de Scaligerorum & Carrariensium interitu fuse diligenterque exponit. Patriam *Jacobus* habuit Rhodigium, civitatem haud ignobilem, & undecimo sequentibusque seculis subjectam potestati Principum Estensium. Nominis originem si quæris, in ea conjectura est *Muratorius*, esse contractum ex Italico *Dio l'aiti*, aut *l'ajuti*, quod Latine sit, *Deus illum adjuvet*, nec abhorrere id genus compositionis a genio linguæ, cum similia in promtu sint, *Diotalleri*, Deus dedit, *Nascimbene*, bene natus, *Bentivegna*, cito natus, & quæ non alia; idque nominis, cum olim fuerit agnomen saltem, successu temporis in cognomen degenerasse. Rhodigio Ferrariam se Noster contulit, & in hac urbe tam feliciter obiit Notarii provinciam, ut in gratiam venerit Nicolai Ducis, & in hujus aula ab A. 1390 annos complures scribæ supremi munere perfunctus sit. Extant passim munificentiæ insignis, qua prosecutus est *Jacobum* Nicolaus, monumenta publica, literæque in antiquo Estensis domus tabulario servantur binæ, quibus in feudum concessa *Jacobo* legitur Rhodiginæ terræ magna portio. Ejus consilio usus est Dux iste in negotiis reipublicæ gravissimis, &, si quid penes exteros gerendum esset pro commodis patriæ, id præ ceteris demandatum curæ & solertiæ *Jacobi* fuit. Cujus rei vestigia in Annalibus hisce Lectori haud pauca obvenient. Perpulchram huic Tomo coronidem imponunt *Monumenta historica de Rebus Florentinorum, Autore Gino Capponio, ab A. 1378 usque ad A. 1419, cum continuatione Nerii, illius filii, usque ad A. 1416.* Sistunt nobis hæc Monumenta Commentarios aliquot de rebus Florentinorum eruditos, conditos olim a *Gino* & *Nerio*, *Capponiis*, patre & filio, civibus Reipublicæ Florentinæ nobilissimis.

mis. Et *Gini* quidem huc pertinet Seditio Ciomporum, quæ A. 1378 res Florentinas maximopere afflixit, nec non Historia Belli Pisani, quo Pisæ subjectæ sunt Florentinis, denique Documenta aliquot publica ac domestica, quæ ipse filiis suis, & in his maxime *Nerio*, tanquam hæreditatis partem, reliquit. Quorum etsi ea sit singulorum scribendi ratio, ut parum excultum literis Autorem testentur, & ad naturam magis, quam artem, videantur composita; cuivis tamen legenti facile apparet, suum non defuisse *Capponio* ingenium, cumque rebus, quas commemorat, ipse præsens interfuerit, non infeliciter ei cessisse Historici, quam ceperat, provinciam. Majorem autem, quod manifestum est, orationis vim & ingenii culturam præ se ferunt scripta *Nerii*, quorum bina extant, Commentarii nempe de rebus in Italia gestis ab A. 1419 ad A. 1456, & de Expulsione Comitis Poppii, ejusque ditione Florentini populi imperio adjecta. De *Capponiorum* his monumentis posteritati relictis, sermone conditis Italico, cum non recte adeo constaret scriptoribus Florentinis, errores, ubi eorum fecere mentionem, commisere sat graves, diligenter notatos a Cel. *Muratorio* in Præfatione, his libellis præmissa. Is, copiam nactus vetustioris &, ut videtur, avtographi Codicis, singula hæc continentis, quem servat Romæ Marchio *Alexander Capponius*, literarum Vir amantissimus, conferendum hunc cum aliis, magno numero in Florentina terra obviis, dedit *Antonio Mariæ Bisciono*, J. U. Doctori, & Laurentianæ Bibliothecæ in urbe Florentina Præfecto, magnæ industriæ & eruditionis Viro, cujus factum est opera studioque liberali, ut historiæ Florentinæ partem hic insignem, Lector, eamque integram & incorruptam, legas. Fuisse hos libellos jam olim in magno pretio, vel illud esse documento potest, quod, qui similem de Bello Pisano Commentarium reliquit, *Bernardus Oricellarius*, ex his multa sibi, fatetur, hausta feliciter, quæ in scriptoribus vel præstantissimis quæsita ipsi frustra fuerant. Superest, ut, quæ fuerint nobilissimi hujus *Capponiorum* paris in Remp. Florentinam merita, explicemus breviter. De ipsa *Capponiorum* gente, non est, quod commemoremus multa, utpote cujus di-

gnitatem ab antiquissimis temporibus fuisse inter Florentinos summam, scriptores Itali uno ore fatentur omnes. Quod ad nomen *Gini* & *Nerii*, favemus conjecturæ *Muratorii*, qui ortum illud ex *Arrigino*,(forte etiam, quod addimus, ex *Ambrogino*, gentilitio *Angeli Politiani* nomine, quod huic ipsi postea conversum in *Cinum* constat,)hoc ex *Raincrio* putat, non inusitata Italis conversione & transmutatione nominum. Magnam *Gini* in agendis rebus prudentiam dexteritatemque fuisse, summa, quæ gessit in urbe Florentina, munera loquuntur. Anno enim 1401 ad *Vexilliferatum Populi Florentini* evectus, Pisanos cives verbis ac pollicitationibus sub potestatem Florentinorum redegit, post, ubi armis se in libertatem vindicare conabantur, bello ac vi sub imperio continuit, Pisisque, A. 1406 expugnatis fortiter, ipse imperavit Reip. Florentinæ nomine. Et memoratu dignum est, quod illa ætate Codex ille Pandectarum nobilissimus, Pisanus olim, nunc Florentinus, Pisis transmigravit Florentiam, ejus rei gloriam uni tribuendam *Gino* esse. Ex hac vita excessit A. 1420, morsque ejus luctuosissima civibus Florentinis fuit. Non inferiorem ei, sed quodammodo superiorem etiam, virtute animi ingeniique præstantia fuisse filium, *Nerium*, ex ipsis his, quos scripsit, Commentariis apparet. Hâbes enim hic expressam constantiæ & generosæ indolis, cujus manifesta in gerendis rebus publicis documenta dedit, expressam imaginem, suntque ea omnia, quæ de se ipso refert, a vulgi ingenio longe remotissima. Vitam ejus, memorabilem admodum, & præclaris factis conspicuam, diligenter expositam olim a *Bartholomæo Platina*, propediem expectare nos jubet *Muratorius*. Scire interim satis sit, in *Priorum* ordinem Florentiæ adscitum A. 1422, post A. 1436 supremo Florentini populi Vexilliferatu donatum, frequentissimas ad Venetos Principesque summos legationes obiisse. Vita defunctus est A. 1457, & ad septuagenarii ætatem, si primus vitæ annus ei, quod colligere licet, fuit 1388, proxime accessit. Condita sunt ossa viri magni Florentiæ in tumulo marmoreo, quem hodieque cum effigie ejus conspici in æde S. Spiri-

Spiritus, testis est *Muratorius*. Tumulo patris filius *Ginus* verba superaddidit:

D. S.
NERIO CAPPONIO GINI FILIO
CIVI PRAECLARO AC DE R. P. FLO.
DOMI FORISQVE OPTIME MERITO
GINUS PATRI PIENT.
PONI PROCURAVIT.
VIX. ANN. LXVIIII. MEN. III. D. XXI.

NICOLAI HOLTII, V. D. M. APOPHORETA sacra, sive Dissertationum Theologicarum varii argumenti Fasciculus.

Lugd. Batavorum, apud Isaacum Severinum, 1732, 8. Plag. 17.

QUem jam recensere instituimus libellum, idem & Præfatione destituitur, nec, quid sibi velit titulus, *Apophoreta sacra*, ullibi explicasse legitur, ita, ut in suspicionem veniamus, aut ipsum Opus, aut operas nimis esse præcipitatas. Sed utcunque ista se habeant, Dedicationem statim excipit Syllabus Dissertationum, ex quo intelligitur, quinque hoc Fasciculo exhiberi Dissertationes, quarum I inscribitur *Machpelah & Hakeldama, sive de Privilegiis sepulturæ in terra Cananæa*; II *Ecclesia Christus sive de subjecto Psalmi octavi*; III *Remuneratio Apostolica, sive in Zachariæ caput undecimum observationes*; IV *fons vitæ, sive filiatio Christi naturalis tradita in loco Joan. VI, 57*; *V unctio propria & metonymica, sive de nomine Christus*. Nos, pro instituti ratione, quoad poterimus, quam brevissime præcipua ab Autore in medium prolata tanquam in tabula exhibebimus, quo ipsi possint Lectores de præstantia Operis hoc melius judicare. In prima igitur Dissertatione ut demonstret, sepulturam in terra Cananæa non levis privilegii habitam fuisse, provocat ad exempla *Jacobi* & *Josephi*, qui, licet in Ægypto, terra peregrina, mortui essent, post mortem tamen ossa sua in terram Cananæam præceperint p. 2,

 deffe-

posteris transferenda. Factum id existimat ex fide, ut testa-
p. 3. rentur, Jehovah etiam post fata fore Deum suum; quam in rem
Ebr. XI, 12, adducit, minus tamen, si locus inspiciatur ipse, ac-
curate. Copiosius oblata occasione agit de loco *Matthæi*
12 seqq. *XXVII, 7*, & multis contra *Grotium* disputat, nomen ξένος non
de religione Judæis seu proselytis, sed de gentilibus, interpre-
tatus. Ubi tamen non facile quidquam reperitur dictum,
quod non jam ab aliis, si non copiosius, elegantius certe, di-
21. ctum fuerit. Denique ad locum *Deuteron. XX, 22; 23*, delatus,
ideo existimat a Deo præceptum, ut suspensus eodem die se-
peliretur, quo ostenderet, maximis etiam peccatoribus, dum-
modo resipiscant, eodem supplicii die introitum in Paradisum
patere, licet ipse diffiteri nequeat, aliam ab ipso Deo additam
esse rationem, quo in loco simul haud obscure prodit, se ali-
quando monstraturum plenius, quod omnia statuta Dei in V.
T. rerum futurarum picturas contineant. In Dissertatione se-
cunda, quæ agit de subjecto *Psalmi VIII*, etiam fatetur ipse, se
45. post Homerum Iliada scribere visum iri plerisque, sperat ta-
men, se aliquid forsitan prolaturum, quod planiorem reddat
hujus odes propheticæ intellectum. Itaque, relicta illorum sen-
tentia, qui hunc Psalmum de Christo, capite Ecclesiæ, agere
contendunt, ad eorum castra transit, quibus fit probabile cor-
pus Christi mysticum, seu Ecclesiam, hic celebrari. Cumque
Paulus & per eum ipse Spiritus sanctus eum exponat non de
49 seq. Ecclesia, sed de ipso Christo, homine facto *Ebr. II, 9*, variis ar-
gumentis evincere laborat, Apostolum sententiæ suæ non re-
fragari, sed maximum pondus addere. Quare statuit, Apostoli
scopum d. l. nullum esse alium, nisi monstrare præstantiam
salutis & gloriæ, Christi ministerio Ecclesiæ annuntiatæ atque
50. oblatæ, per comparationem ejus cum Angelorum gloria. Nam,
quemadmodum Cap. I adstruxisset personæ Christi superemi-
nentiam ex eo, quod ipsi dictum erat, quod nulli Angelorum,
ita Cap. II Ecclesiæ felicitatem & excellentiam demonstrat in-
de, quod eidem competat tale quid, quod ne Angelis quidem
concesserit Deus, quibus non subjecerit τὴν οἰκουμένην τὴν μέλ-
λουσαν, quam tamen subjecit Ecclesiæ. At, quo minus *Cap. II*
Ebr.

Ebr. de Ecclesia possit accipi, varia obstant prædicata, quæ soli Christo conveniunt. E. g. quod pro omnibus gustaverit mortem, quod sit ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας, quod per mortem mortis robur habentem diabolum aboleverit, cetera. Invita igitur, si quid videmus, Minerva reliqua, quæ de Psalmo hoc profert Autor, fiunt omnia. Quapropter ad tertiam Dissertationem de Remuneratione Apostolica ad *Zachar. XI* progredimur. Difficillimam semper visam esse interpretibus conciliationem *Zachariæ* & *Matthæi*, qui *Cap. XXVII, 9, 10*, Prophetæ dictum Caput ad Christum applicavit, inter omnes constat.
Harum difficultatum compendium facturus Cl. Autor hanc Pro- p. 66.
phetiam habet pro visione, & ad eam refert speciem prophetiarum, quæ fiebat olim per facta symbolica, quorum cum alia *vere gesta sint* per Prophetas, alia vero *geri a se visa tantum* in mente Vatum, vaticinium *Zachariæ* posteriori generi annumerat, illudque tantum in Prophetæ phantasia peractum
esse statuit. His ita positis, subjectum in allegato Capite ait 69.
esse ipsum Prophetam Zachariam, non ipsum Dei Filium, Chri- 72.
stum, quod verba commat. 15 de stulto Pastore nullo modo ad Christum applicari sensu commodo queant, & quod mandatum
Domini, simpliciter consideratum, nos ad alium quempiam 73.
præter Zachariam non ducat. Quocirca in hac prophetia re-
præsentari censet tempora a morte Christi usque ad excidium 76.
Judæorum per Romanos. Quoniam vero Propheta duplicem
sustinet personam, nimirum *pastoris seduli & inepti*, per illum 77.
intelligit Apostolos aliosque Christi discipulos, per hunc autem doctores Judæos. Maximum, quod huic sententiæ obstat, dubium cum in eo sit positum, quod *Matthæus* hoc ipsum Caput *Zachariæ* de Christo, triginta argenteis æstimato, interpretatur, illud Cl. Autor paullo copiosius sibi diluendum sumsit. Liceat nobis, sine ullo tamen carpendi studio, ex veritatis amore ad ea quædam monere argumenta, quibus usus est, quoniam
nobis omni exceptione majora vix sunt visa. Primum petitum 80.
est ab eo, quod, cum *Zacharias* dicto Capite ubique adhibuerit de rebus futuris tanquam præsentibus *verba formæ futuræ*, in priore parte *vers. 13*, ubi de æstimatione Jehovah agitur, usus

est *verbo formæ præteritæ.* Hinc conjicit, æstimationem filii, qui est Jehovah, antecedentem non modo tempore distingui a sequenti remuneratione ministri ejus, sed etiam illam præteritam allegari, tanquam hujus postea futuræ exemplum. At, falsum esse hoc Viri Cl. assertum, vel ex *vers. 2*, ubi duplex occurrit præteritum בתל & ירד, intelligitur. Alterum argumentum eo redit, quod *triginta argentei* Prophetæ *merces* dicuntur constanter, at Domini *pretium. Matthæo* etiam, qui *mercedis* Christi non meminit, sed *pretii & æstimationis* ejus. Concidet illud non minus, quam primum, si dicamus, *Matthæum* sensum potius, quod in allegationibus frequenter fieri solet, quam verborum habitum, respexisse. Deinde iterum falsum est, quod Vir Cl. affirmat. Nam quid *vers. 13* יקר aliud notat, nisi *pretium?* Tertium nullius plane momenti esse per se patet, quod hac ratione, si diversum quid esse mercedem ministri & pretium Domini existimamus, supersedere tropo Ironiæ queamus, & verba, אדר היקר interpretari, *celebre, celebratum pretium;* satius enim est, tropum admittere, quam ab interpreta-
p. 82. tione ab ipso Spiritu S. data discedere. Quartum denique in eo consistit, quod, cum Propheta expresse distinguatur a Jehovah *vers. 12, 13*, oporteat vel Prophetam *vers. 12* gerere personam proditoris Judæ, vel mercedem ejus diversum numero esse aliquid ab eo, quod dicitur *pretium æstimationis Domini.* Posterius verum & prius falsum esse censet, quia nihil in tota Judæ occurrat historia, quod seduli Vatis actionibus textualibus respondeat. At respondet tamen illud, quod Judas triginta argenteos, quos in nostro loco legimus, acceperit, ut proderet Servatorem. Itaque omnino in illius historia occurrit aliquid, quod Vatis actionibus textualibus respondet. Nec melius reliqua, quæ sententiam Autoris non admittunt, argumenta refutata nobis esse
98. videntur. Interim ex ejus sententia *triginta argentei* dicuntur *merces Apostolorum*, cum fuerint *pretium Domini.* Quia non *personarum odio*, ut in causa Christi, sed *odio laboris Apostolorum*, prædicantium Evangelium Christi parabantur, projectique ad figulum, tum in memoriam crudelitatis Judaicæ, tum
99. maxime in *salutem gentium* & introductionem eorum in spem beati-

beatitatis, perinde ac sui capitis pretio ipsis jus sepulturæ in Canaan emtum fuerat. Parum vero sibi constare ipse videtur Autor, dum, postquam in tota Dissertatione eo omnes nervos intenderat, ut monstraret, Zachariam non Christi, sed Apostolorum, egisse personam, in calce Dissertationis disertis verbis *partem aliquam vaticinii Zachariani ad literam pertinere ad* p. 110.
Christum ipsum affirmat. Denique cui persuadebit, *Zachariam* in *Capite XI* typum esse Christi & Apostolorum simul & Christum iterum esse typum Apostolorum, nisi docuerit, qui fieri possit, ut Christus una sit & antitypus & typus. Non immeri- 106.
to proinde dubitavit ipse, quin in his omnibus quædam minus placitura sint, atque contortiora visa fuerint. Quarta Dissertatio, quæ inscribitur: *Fons vitæ sive filiatio Christi naturalis, ad Joan. VI, 57*, omnis est contra celeberrimum etiam post fata Virum *F. A. Lampium* scripta, qua ejus sententia de hoc *Joannis* loco in Commentario eruditissimo tradita tanquam orthodoxæ doctrinæ adversa, & Socinianis favens admodum, & examinatur paullo fusius & refutatur. Fecisse id Cel. *Lampe* Auto- 112.
ri videtur ad exemplum Cel. *Roellii*, qui ipsi in edito in Epistolam Paulinam Commentario nuper præiverit. Primum igitur recenset dissensum interpretum circa *orationis structuram* in 114.
hoc loco, deinde circa vitam, quam vivere se prædicat Jesus, 116.
denique circa *significatum præpositionis διά*. Porro probat, 118.
summum semper fuisse orthodoxorum consensum, quod ad 119.
causam principalem attinet, id est, *vitam*, quam *vivere se per Patrem* dixit Jesus, illudque posuisse non in *attributo quodam aliunde* in personam Christi collato, sed illam radicatam voluisse in æterno illo vitæ fonte, scilicet natura Mediatoris divina, quam sibi communicatam a Patre tenebat. Exposita vero Cel. *Lampe* sententia, & ejus cum Socinianis consensu in- 131.
dicato, nimis quidem graviter eum insimulat oscitantiæ & ignorantiæ, refellit tamen septem argumentis nequaquam spernendis, quæ hic copiosius recensere nostri non est instituti, cum sit ad quintam eamque ultimam Dissertationem *de unctione propria & metonymica, sive de nomine Christus*, pergendum. Occasionem Autori hac de re disserendi præbuit locus *Joan.* 180.
XX, 31,

XX, *31*, in quibus verbis ſcopus latet totius Evangelii ab *Joanne* conſcripti. Duplicem fuiſſe in V. T. inauguralem unctionem, aliam perſonarum, rerum aliam, probat, Regesque non omnes, nec eos tantum inter Iſraelitas unctos eſſe exiſtimat, qui ſine ſucceſſionis ordine & per vim & arma imperium conſecuti erant, ſed tunc demum unctionem inauguralem locum habuiſſe, quando perſona quædam vel familia expreſſa Dei declaratione ad aliquod munus Eccleſiaſticum vel politicum in gente ſancta gerendum vocata fuerit, nequaquam vero quanda ſola ordinatione humana cuiquam ſanctiſſima munera obtigerint. Plurimis hanc ſuam opinionem cum exemplis Regum unctorum, tum Pontificum maximorum, ſtabilire quæſivit, nullum horum ſine expreſſa Dei declaratione unctum fuiſſe arbitratus. Et, licet concedat, omnibus omnino Pontificibus maximis unctionem fuiſſe neceſſariam, tamen etiam affuiſſe vocationem Dei expreſſam omnibus idem contendit. Ad unctionem metonymicam inprimis refert nomen Chriſtus, quod unctionem Servatoris ad munus triplex indicat. Hinc negat, Jeſum vel natalium jure regnum Iſraelis tenuiſſe, vel doctoratum aut pontificatum geſſiſſe ex vocatione humana Eccleſiæ Judaicæ. Denique iterum in Cel. *Lampii* Commentarium in *Joannem* inſurgit, eumque Evangelii a *Joanne* conſcripti analyſin cenſet minus accurate confeciſſe, nec levi ſcandalo anſam dediſſe queritur. Quare ipſe aliam exhibet totius Evangelii diſpoſitionem, quæ an Cel. *Lampii* analyſi palmam præripiat, aliis dijudicandum relinquimus. Ceterum, quemadmodum nihil fere aut parum certe in hoc Faſciculo obſervavimus, quod ab aliis nondum fuerit dictum, ita optandum eſſet, ut majore eſſet ſtili elegantia conſcriptus, cum in eo ſæpius ſit peccatum in prima Grammatices præcepta. Denique illud Lectores noſtros ignorare nolumus, Autori, cum variis, quæ hoc libello continentur, opinionibus, a ſaniore doctrina quodammodo alienis, famam ſuam in diſcrimen adductam intelligeret, implorandum fuiſſe Ordinem Theologorum, qui Lugduni eſt, ut literis publicis, teſtimonii loco futuris, ſuam de his omnibus ſententiam exponeret. Earum ut rationem,

Margin references: p. 181 (beside "ne conſcripti"), 187 (beside "qui ſine"), 210 (beside "Ad unctionem"), 212 (beside "quod unctionem"), 213 (beside "negat"), 247 (beside "cleſiæ"), 251 (beside "ſcripti analyſin"), 255 ſq. (beside "totius Evangelii").

nem, Lector, intelligas, decerpsisse inde vel prima verba suffecerit: *Professores, qui in Universitate Hollandica Facultatem sustinent Theologicam, legerunt, quantum per otia licuit, Viri venerandi,* Nicolai Holtii, *Ecclesiæ Kondek. Pastoris vigilantissimi, eruditissimum librum, (Apophoreta sacra, sive Dissertationum Theologicarum varii generis Fasciculus,) in quo offenderunt paradoxa quædam, quæ tamen ab heterodoxia aliena sunt: & multas præterea singulares variorum Scripturæ locorum interpretationes, in quibus itidem nihil animadverterunt, quod formulis doctrinæ & canonibus, qui nostris in Ecclesiis recepti sunt, adversatur. Quod autem Vir Vener. Filio Dei ex loco* Joh. VI, 57, *contra Cl.* Lampii *interpretationem asseruerit divinam ac naturalem generationem, laudant, & probant prædicti Professores: sed Virum eruditissimum inde arripuisse occasionem, per meras consequentias ex verbis Cel.* Lampii *extorquendi suspicionem, ac si Clar.* Lampius *de æterna Filii Dei praexistentia, de sacerdotio, de satisfactione, de merito, & de justitia Christi electis imputanda &c. non longe a Socinianorum de his Articulis blasphema atque in Deum injuriosa opinione abesset, id neutiquam laudare possumus &c.*

PETRI ZORNII, HAMBURGENSIS, IN illustri Gymnasio Carolino Historiæ sacræ, Eloquentiæ, & Græcæ Ling. Prof. Regii, Opuscula sacra, hoc est, Dissertationum, Schediasmatum, Orationum, Programmatum & Epistolarum, in quibus difficillimi quique S. Scripturæ loci ex Antiquitatibus sacris & profanis illustrantur,

Tomus II.

Altonaviæ, apud Jonam Korte, &
Amstelodami, apud Isaac. Tyrion, 1731, 8.
Alph. 2 pl. 5.

EXhibemus hic orbi erudito alterum Tomum Opusculorum sacrorum, quorum jam primum in *Supplem. Actor. Tom. X p.* 77 recensuimus. Fatendum nobis est,

hanc quoque collectionem magna esse industria elaboratam, eoque nomine dignam, quæ locum sibi nostris in
Actis vindicet. Ipsæ Commentationum inscriptiones,
quas dabimus, indicio erunt, variam doctrinam ista ornare
p. 1–37. Opuscula. Continet igitur hic Tomus *Diss.* de veterum Ebræorum Pervigiliis sacris, eisque statis & solennibus, *Or.* de Salutis
38–47. augurio apud Romanos, *Diss.* de *Paulo σπενδομένῳ*, ad illustrati-
48–57. onem Epist. ad *Philipp. II, 17* & *2 Tim. IV, 6*, *Diss.* de καλῷ βαθ-
57–61. μῷ, ad *1 Tim. III, 13*, *Diss.* adversus Deistas Anglos, qui Chri-
62–73. stum pro Esseno habent, *Diss.* de Ænone prope Salim, ad *Jo. III,*
74–94. *23*, *Diss.* de Roma Septicolli in Nummis, ad *Apoc. XVII, 9*, *Jaco-*
95–102. *bo Sponio* oppositam, *Diss.* de Torrente Cedron, veraque me-
103–11. liorum Codicum lectione *Jo. XVIII, 1*, Antiquitates Deipnoso-
112–125. phisticas Christi Servatoris nostri, *Diss.* de Ecnephiis, Typhonibus & Presteribus Austrinis Arabiam desertam irruentibus &
126–147. infestantibus, ad *Job. I, 16, 19, II, 7* &c. *Diss.* de Christi Servato-
147–174. ris παννυχισμοῖς sive Pervigiliis & noctibus sacris, *Diss.* de Cognitione & contemplatione Christi in Novo Fœdere supervа-
174–183. canea & nullum usum habente, ad *2 Cor. V, 16*, *Diss.* de Sirenibus
184–187. earumque memoria in LXX Interpretum versione, *Diss.* de se-
pulchris Prophetarum extructis multumque ornatis, ad *Matth.*
188–192. *XXIII, 29, 30*, & *Luc. XI, 47, 48*, *Diss.* de Christi extra portam
193–197. supplicio, ad *Ebr. XIII, 12*, *Diss.* de Ministris Evangelico-Lutheranis ad altare cantillantibus, ejusque ritus in prima Ecclesia
198–204. origine & usu, *Diss.* Epistol. de veterum Christianorum solenni
εὐφημισμῷ, cum mortuos suos ante omnia beatos appellarent,
205–219. *Diss.* de vera Lucorum origine, *Or.* de Christo Jesu Apostolo
220–221. & Pontifice Maximo Confessionis nostræ, in Memoriam Augu-
222–271. stanæ Confessionis habitam, *Diss.* de divino serpentum cultu
272–285. ejusque origine apud veteres Romanos & Græcos, Vindicias
Vaticinii apud *Zephan. III, 8*, adversus *P. D. Huetii* παρερμηνεί-
286–289. αν, *Diss.* de eo, quod extraordinarium fuit in Pontifice M. die
expiationis orientem versus sanguinem tauri hircique ante
290–299. propitiatorium spargente ex *Lev. XVI, 14, 15*, *Diss.* de crebra
Christi commoratione in monte Oliveti, ejusque causis & my-
300–306. steriis, *Diss.* de τυμπανισμῷ, ad *Ebr. XI, 35*, *Diss.* de B. Maria
Vir-

Virgine, apud crucem filii sui adstante, ex *Jo. XIX, 24*, *Lib. singularem* de Historia & Antiquitatibus urbis quondam in Ægypto superiori celeberrimæ נוא־אמון seu המון־נוא sive נוא, id est, Thebarum sive *Διοσπόλεως* majoris, ad *Jer. XLVI, 25*, *Ezech. XXX, 15*, *Nah. III, 8, 9, 10*, *Diss.* de S. *Paulo Petrum* Hierosolymis invisente, ad *Gal. I, 18*, *Diss.* de hortis Opobalsami Engadensibus in vinearum morem excultis, ad *Cantic. I, 14*, *Disquisit. Anti-Baron.* An ex eo, quod Augustus & Tiberius Domini nomen exhorruerunt, Christi Deitas probetur & defendatur? *Diss.* de eleganti *χαριεντισμῷ* S. *Pauli* in voce *σκύβαλα*, ad *Phil. III, 8*, *Diss.* de Reliquiis Christi Servatoris in horto Gethsemane, *Diss.* de animabus necatorum sub ara visis, ad *Apoc. VI, 19*, *Progr.* de Christi Medici nostri, hoc est, Medici ocularii, collyriis, halatiis, & Acoliis thavmaturgicis, ad *Jo. IX, 6*, & *Apoc. III, 18*, *Diss.* de Novi anni auspiciis, quæ Judæi gentium ritu in honorem Gad & Meni, hoc est, Solis & Lunæ celebrarunt, ad *Es. LXV, 11*, *Diss.* de Notariorum in prima Ecclesia usu singulari & origine, quod ad Acta Martyrum & Sanctorum consignata attinet; *Diss.* de Diptychorum origine in prima Ecclesia; *Diss. Anti-Baron.* de Prætorio Romæ in eoque *Pauli* vinculis patefactis, ad *Phil. I, 13*, *Diss.* de *συζυγῷ γνησίῳ* sive Collega *Pauli* conjunctissimo, ad *Phil. IV, 3*, *Diss.* de Gemmis Pantheis Serapidis adversus *P. D. Huetium*, *Diss.* Histor. de Natalitiis Cathedræ S. *Petri* adversus Cæsarem Baronium. Agitur hic Cap. I de Cathedra Romana, Cap. II de Cathedra Antiochena, Cap. III de Natalitiis Cathedræ utriusque, *Diss.* de Vestibus literatis veterum, *Diss. Anti-Baron.* de Interpretum in prima Ecclesia origine & usu.

p. 307–315. 316–322. 322–419. 420–450. 450–480. 481–504. 504–529. 530–536. 536–551. 552–608. 609–656. 657–687. 687–698. 699–704. 704–714. 714–719. 719–759. 759–763. 763–780.

His omnibus cum cura explanatis, selectisque observationibus adjectis, quædam addenda & supplenda, una cum Locorum Scripturæ illustratorum Indice, finem Opusculis imponunt. Nos, uti non dubitamus, quin ea *τοῖς θελομένοις*, id quod in Præfatione Autor optat clarissimus, in lucem edita sint, ita de *Tomo tertio*, quem propediem curabit, eidem gratulamur.

PSYCHOLOGIA EMPIRICA METHODO

ſcientifica pertractata, qua ea, quæ de Anima humana indubia experientiæ fide conſtant, continentur, & ad ſolidam univerſæ Philoſophiæ practicæ ac Theologiæ naturalis tractationem via ſternitur. Autore CHRISTIANO WOLFIO, *Academiæ Marburgenſis p. t. Pro-Rectore.*

Francofurti & Lipſiæ, in officina libraria Rengeriana, 1732, 4. Alph. 4 pl. 2.

ETſi Cel. Autor in hoc Opere non niſi ea tradat, quæ de anima obſervantur; hoc tamen non obſtante, ſingula ea methodo digeſſit, ut ſequentia ex antecedentibus continuo ratiocinii filo deducantur. Explicat vero diſtincte ſingulas animæ facultates, earumque notiones ex iis eruit, quæ in nobismetipſis obſervamus, ſolicite autem partem ſuperiorem animæ ab inferiori diſtinguit, propterea quod hujus diſtinctionis multus in praxi uſus eſt. Sunt duæ animæ facultates principes, altera nempe percipiendi, altera appetendi. Atque ita Opus in duas Partes dividit, quarum prior de facultate percipiendi, altera de facultate appetendi agit. Utriusque facultatis datur pars inferior atque ſuperior. Illius pars inferior eſt facultas res confuſe ac obſcure percipiendi; pars vero ſuperior res percipiendi diſtincte. Ad illam referuntur ſenſus & imaginatio cum memoria ac reminiſcentia & facultate fingendi: ad hanc intellectus pertinet. Dantur vero in anima diſpoſitiones naturales, quæ ex utroque reſultant, & exercitio ad habitum evehuntur: quorſum ſpectant ſoliditas, ars inveniendi, ingenium, ratio. Noſter igitur, præmiſſis generalibus de exiſtentia animæ humanæ ac modo eam cognoſcendi, explicataque perceptionum differentia formali, vi cujus in claras & obſcuras ac illæ denuo in confuſas & diſtinctas abeunt, primum de ſenſu ac imaginatione, facultate item fingendi, memoria, oblivione & reminiſcentia, deinde de intellectu & ejus operationibus, tandemque de diſpoſitionibus naturalibus & habitibus intellectus, agit. A facultate inferiori ad ſuperiorem

non

non ſit per ſaltum tranſitus, ſed per gradus intermedios. Quamobrem Noſter de attentione & reflexione ante agit, quam ad intellectum progreditur. Ita autem in his explicandis verſatur, ut non modo ſingulas facultates accuratis definitionibus explicet, verum etiam earundem leges exponat, quas in earum uſu obſervari neceſſe eſt, & de ſingulis notanda ad propoſitiones determinatas reducat, ut prodeant principia fœcunda, unde fructus in Theologia naturali & Philoſophia inprimis morali naſcentur eximii. Paſſim traduntur, quæ a facultatibus iſtis pendent, notatu digna. Ita, ubi de imaginatione agitur, accurata de ſomniis theoria traditur, per quam ea in caſibus particularibus explicari poſſunt. Ubi facultatem fingendi contemplatur, artem communem inveniendi artificum exponit, qua phantasmata nova ex aliorum diviſione ac compoſitione producuntur, & hieroglyphicorum theoriam condit. Ubi memoriam declarat, de arte quoque mnemonica diſſerit. Ubi attentionem & reflexionem explanat, gradus attentionis multiplices ad notiones diſtinctas revocat. Ubi de intellectu in genere agit, cognitionis quoque intuitivæ ac ſymbolicæ differentiam exponit, & artis characteriſticæ, ſpecioſæ generalis, calculi generalis, linguæ univerſalis ac philoſophicæ, notiones evolvit. Ubi operationes intellectus expendit, acumen quoque & profunditatem intellectus explicat, atque differentiam illarum in cognitione intuitiva ac ſymbolica hactenus non ſatis animadverſam tradit: inprimis autem docet, quomodo ſtatus præſens impraegnetur per præteritum, ut inde naſcatur futurus. A percipiendo ad appetitum anima quoque non progreditur per ſaltum, ſed per gradus intermedios. Ex ea enim vel voluptatem percipit, vel tædium, ac inde excitatur ad ferendum de ipſa judicium, utrum bona ſit, an mala. Ex hoc tandem judicio enaſcitur appetitio, vel averſio. Utraque vel ſenſitiva eſt, ſi ex confuſa perceptione ortum trahit, vel rationalis, ſi ex diſtincta originem ſuam deducit. Appetitio & averſio ſenſitiva vehementior in affectus degenerat, pro diverſa objecti tanquam boni vel tanquam mali repræſentatione variantes. Noſter igitur, theoria voluptatis atque tædii abſoluta,

 ad

ad notiones boni atque mali evolvendas digreditur. Quo facto, de appetitu sensitivo & aversione sensitiva agit, & omnem affectuum tam in genere, quam in specie, theoriam tradit, quam praxi consentientem a posteriori confirmat, etsi ex notionibus a priori deductam. Amplissima hac theoria absoluta, appetitum rationalem, quem voluntatem appellat, una cum aversatione rationali, quam noluntatem vocat, delineat quam accuratissime, cum a natura voluntatis ac noluntatis inprimis pendeat praxis moralis. Integro deinde Capite explicat libertatem, tandemque commercium inter mentem & corpus repræsentat, quale a posteriori cognitum in Theologia, Jurisprudentia, Medicina & Philosophia practica, sufficit. Ceterum in toto hoc Opere non continentur nisi definitiones & propositiones determinatæ ad ratiocinandum aptæ, quemadmodum in anterioribus, ut singulæ sint totidem principia de iis, quæ ad animam ejusque inprimis operationes spectant, distincte ratiocinandi. Ita autem probantur propositiones, ut ex iis, quæ de subjecto sumuntur, concatenatis ratiociniis deducatur prædicatum, non admissis principiis, nisi quæ vel in Operibus anterioribus, vel in anteriori Operis hujus parte fuere evicta, &, ubi a posteriori confirmantur, clarissime ostenditur, quod in eo casu ex iis, quæ de subjecto sumuntur, consequatur prædicatum: neque enim vulgo probationes a posteriori sunt distinctæ, cum nuda exemplorum allegatione absolvantur. In Præfatione autem monet Autor, quod provido consilio Psychologiam empiricam a rationali sejunxerit. Habere nimirum eandem usum amplissimum in recta actionum liberarum directione, quatenus per leges, quas sequuntur facultates animæ, eædem arbitrio nostro subjiciuntur, harumque usu actiones liberæ eo dirigantur, quo tendere debent: id quod in Ethica se ostensurum promittit. Habere eandem usum hactenus prorsus non animadversum in ipsa notione juris & obligationis naturalis investiganda & evolvenda, quem se in Philosophia practica universali edocturum promittit. Habere eandem usum in ipso Jure naturali, quatenus inprimis officiis erga se ipsum rite determinandis inservit: prouti se demonstraturum

turum in corpore Juris naturalis, quale locupletissimum daturus sit, promittit. Habere eandem usum in parte Philosophiæ moralis semiotica, quæ ars conjectandi hominum mores dici sueverit: quem se declaraturum in Philosophia practica universali & Philosophia morali promittit. Habere eandem usum in Philosophia civili non modo mediatum, quatenus hujus doctrinæ ex Juris naturalis atque Philosophiæ moralis principiis demonstrantur, verum etiam quatenus absque illius ope cura Principis circa animam subditorum aliaque capita explicari nequeunt, prouti se in Politica fidem oculatam facturum promittit. Habere denique eandem usum in Theologia naturali & Teleologia, quam Noster vocat, quemadmodum se monstraturum olim luculentissime promittit. Enimvero in Psychologia rationali ex natura mentis humanæ ac essentia se a priori elicere rationes eorum, quæ in mente observantur, novo quodam & invidendo ausu. Quamobrem, cum ex Historia literaria constet, regnare in orbe erudito morem, ut, quæ noviter detecta sunt, non admittantur, nisi postquam per aliquod temporis spatium impugnata, in invidiam adducta & extirpationi proxima fuerint, fundamenta tam arduæ molis, qualia in Psychologia empirica continentur, inconcussa manere consultum duxit. Ceterum eos, qui in posterum tantorum fructuum participes fieri voluerint, in Psychologia empirica assiduos esse jubet, donec in notionibus, quas familiares experiuntur, plenissima luce fruantur: quem in finem Noster operam dedit, ut singula clarissima luce perfunderet, ne quis animum discendi cupidum afferens ullibi hæreret. Ut vero appareat, quomodo Noster in explicandis iis, quæ ad animam spectant, versetur, unicum tantummodo exemplum in medium afferre lubet. Non ignotum est, affirmari a Philosophis, quod status præsens sit gravidus futuri & a præterito imprægnatus; dictiones autem metaphoricas definitionibus propriis ne quidem explicari, tantum abesse, ut, quomodo id fiat, distincte doceatur. Cum Noster id agat, ut ad obviam perspicuitatem reducat sublimia atque profunda; ideo quoque in præsente argumento idem facit. Monet igitur, statum præsentem

tem futuri gravidum dici, quatenus ex eo & vi ejus sequitur: eundem vero a præterito imprægnari, quatenus mediante præterito aptus efficitur, ut inde sequi possit futurus, seu quatenus accedente præterito ex eo sequitur futurus. Terminis ita explicatis, docet, quomodo in mente status præsens imprægnetur a præterito, ac inde nascatur futurus. Demonstrat enim, quomodo ex sensationibus, tanquam perceptionibus præsentibus, per legem imaginationis, vi perceptionum præteritorum, producantur perceptiones rerum absentium, ut ideo status mentis, qui futurus erat, enascatur ex præsente præterito mediante, & præsens futuri gravidus dici possit, quod a præterito imprægnetur. Nimirum, dum aliquid imaginamur, vi perceptionis præsentis producimus præteritam, quæ cum præsente commune quid habet. Quare, cum perceptio præsens constituat animæ statum præsentem, præterita vero præteritum, &, dum præterita denuo producitur, status aliquis nascitur, qui futurus erat; dum aliquid imaginamur, status mentis, qui futurus erat, nascitur ex præsente, mediante præterito. Quoniam vero is ideo ex præsente nascitur, quia commune quid cum præterito habet, hoc ipso præsens a præterito aptus efficitur, ut futurus inde sequi possit. Demonstrat deinde, quomodo vi ratiociniorum, quæ per Syllogismos distincte explicantur, status mentis futurus ex præsente atque præterito prodeat, quatenus præsens cum futuro in præterito simul continetur. Ubi notandum est, singulis propositionibus, ex quibus constat Syllogismus, singulos respondere status mentis, & in Syllogismo v. gr. categorico minorem exprimere statum præsentem, majorem vero præteritum, atque conclusionem tandem futurum. Demonstrat denique, quomodo in consequentiis immediatis status futurus ex præsente mediante præterito enascatur: id quod majore arte eruendum fuit, quam in casibus anterioribus. Notandum vero est, Nostrum omnem perceptionem præsentem a sensatione tanquam fonte derivare, perceptionum autem continuationem per legem imaginationis & Syllogismos explicare, ita, ut ex sensationibus non nascantur perceptiones rerum absentium, nisi quatenus per legem

imagi-

imaginationis & regulas syllogisticas, in Logica traditas, distincte explicabiles sunt: quæ, ut intelligantur, exemplis maxime obviis declarantur.

Evangelisches Oesterreich 2c.

h. e.

AUSTRIA EVANGELICA, SIVE RELATIO historica de præcipuis Ecclesiæ Evangelico-Lutheranæ eventibus in Archi-Ducatu Austriæ, e probatis Autoribus & monumentis fide dignis collecta & in ordinem digesta a BERNHARDO RAUPACHIO, ad ædem D. Nicol. apud Hamb. V. D. M.

Hamburgi, apud Theod. Christoph. Felgineri viduam, 1732, 4.

Alph. 2 plag. 12.

QUindecim anni elapsi sunt, ex quo Pl. Rev. Autor spem fecit hujus Commentationis, quæ pars sit majoris Operis de Ecclesiis Lutheranorum deperditis, ut videre est in Novis literariis Lipſ. vernaculis A. 1717 N. XLIV p. 359 sq. Non igitur consilio præcipitato immaturoque labore prodit hoc, quicquid nunc operis exhibetur, sed tempore opportuno ac idoneo, varias licet inter munerum officiique vices, Cl. Autor ad poliendum perficiendumque illud usus est, unde & dignum omnino evasit, de quo in censum nostrum referatur.

Facturi autem hoc tum pro ratione instituti, tum pro exquisita argumenti dignitate, utpote de quo nemo ante Autorem nostrum professa opera in commentarios retulit, in genere primum notamus, integram Commentationem hanc tribus omnino Partibus absolvi. Præmittitur namque Prooemium aliquod prolixius; quod secundo loco excipit ipsa exegesis s. relatio historica; cui denique fasciculus præcipuorum quorundam Diplomatum s. documentorum, ad hanc caussam pertinentium, subjungitur. In ipso Prooemio esset, quod nostram considerationem atque recensum mereretur.

Subjicitur namque in illo parallelismus Ecclesiæ Apostolicæ atque Evangelico-Lutheranæ, isque dum & ratione doctrinæ & incrementi decrementique intuitu per varia capita casusque expositus & illustratus est, insigni adeo doctrinæ cognitionisque historicæ apparatu abundat, ut exinde specimina non una excerpere & in rem nostram vertere liceret. Exempli loco unicum tantummodo commemoramus, quod & ad causam præsentem paulo propius spectat. In Procemii hujus Sect. VIII & IX a p. 21 ad 36 ex comparatione inter Ecclesias Apostolicas & Evangelico-Lutheranas ratione persecutionum & inde subsecutarum eversionum instituta, generalior quidam Ecclesiarum utrinque deperditarum recensus nascitur, isque,quod ad Evangelico-Lutheranam spectat, exemplis,a præcipuis locis ac provinciis, seorsimque Hispania, Gallia, Anglia, Belgio, Polonia, Hungaria, Bohemia, Moravia, ipsaque Germania nostra, petitis, illustratus & Autorum quamplurium huc facientium delectu ita munitus sistitur, ut, alibi per compendium & uno loco hujus argumenti apparatum similem ab alio quoquam esse exhibitum, haud sane nobis constet. Sed,misso Procemio, ad ipsam causæ *principalis* tractationem properamus. Exegesis autem illa f. Relatio historica de fatis Ecclesiæ Evangelico-Lutheranæ in Austria ordine Chronologico a Cl. Autore disposita est, quo ab ipsis negotii reformationis, ineunte Sec. XVI apud Germanos cœpti, primordiis usque ad seculi XVII medium, ubi post conclusam pacem Westphalicam cum rebus Evangelicorum inter Austriacos conclamatum fuit, progreditur. Austriam hoc intervallo tenuerunt Cæsares & Archi-Duces, Maximilianus I, Ferdinandus I, Maximilianus II, Rudolphus II, Matthias, Ferdinandus III, sub quorum regimine, quæ Ecclesiæ in terris Austriacis seorsim, non habita ratione provinciarum reliquarum hæreditariarum, facies fuerit, servato perpetuo annalium ordine, per Sectiones f. §§. LXVIII edisseritur. Maximiliani I quidem tempore causa emendationis sacrorum in primis adhuc initiis substitit, de quibus nec adeo peculiare est, quod sigillatim ex Austriæ finibus afferri potuerit: & major omnino rerum memora-

morabilium copia eſt, quam Ferdinandi I regimen ſuffecit, quod ab A. 1521 ad A. 1564 apud Auſtriacos duravit, & cui deſcribendo Autor noſter Sectiones XVIII a III ad XX tribuit. Ipſum Ferdinandum animo minus favente erga ſuſceptum a Luthero reformandi negotium fuiſſe primo tempore, ſatis ex aliorum ſcriptis quoque conſtat: quomodo autem infenſiſſimum quibuscunque hujus rei deſtinationibus apud Auſtriacos ſuos ſe præbuerit, probatis quamplurimis documentis hoc loco comprobatur. Mox cum ſuſcepto regimine A. 1521 promulgato Edicto ſcripta Lutheri comburenda jubebat. *Paulo Sperato*, qui primus nominatur, quod inter Auſtriacos Viennæ veritatem reſtituti Evangelii publice docuerit, ſolum erat vertendum. *Caſpar Tauberus* autem, cui e cœtu Laicorum illa doctrinæ veritas illuxerat, jam A. 1523 ferri atque ignis ſupplicio afficiebatur, ut adeo inter primos Evangelicæ veritatis Confeſſores ac Martyres locus illi debeatur. Status etiam Auſtriaci, cum pro impetrando libero Evangelicæ religionis exercitio ab A. 1532 Ferdinando ſupplices fierent, ſubinde repulſam ferebant. E quibus aliisque documentis cum Ferdinandi durities ſatis eluceat, nec ipſum ab eadem tam cito, ut vulgo nonnullis perſuaſum eſt, remiſiſſe, Autori noſtro ex certis quibusdam indiciis liquet. Proindeque literas illas vulgatiſſimas, quas Ferdinandus circa annum 1537 *Luthero* ſcripſiſſe perhibetur, quarunque copiam & infra in Documentorum Sylloge N. 1 tam ex editione vernacula, quam ex verſione latina gemina, facit Noſter, ſuppoſititiis annumerare non dubitat; quibus nec inde quidquam autoritatis accedere docet, quod, ut in aliis quibusdam antiquioribus monumentis, ita & in *Valentini Bavari* MStis, Gothæ ſervatis, illarum exempla habeantur: hanc namque rem, qua & nonnihil motus videtur Ven. *Ern. Sal. Cyprianus* tum in Document. ad *Tenzel.* Hiſt. Ref. P. II p. 290, tum in Hiſt. Aug. Conf. p. 163, (edit. 2 p. 228) ad antiquitatem quidem, non æque autem ad autoritatem, aliquid momenti afferre contendit p. 32 ſq. Ante mortem igitur *Jo. Fabri*, Epiſcopi Viennenſis, quæ A. 1541 contigerit, cujusque in cauſis religionis conſilia & autoritatem quam maxime ſecutus

 ſit

ſit Ferdinandus, quidquam a duriori in Proteſtantes animo eundem mutatum nègat Noſter. Sed tamen hanc quoque indulgentiam, quam ex illo tempore Germaniæ univerſæ teſtatam facere viſus eſt Ferdinandus, tum nondum adeo Auſtriacæ ejusdem hæreditariæ provinciæ expertæ ſunt, ut potius in annum usque 1554 denegata illis quæcunque ſacrorum libertas, & contra Caniſiana catechizandi forma obtruſa, iis gravis extiterit. Contigit autem anno demum 1556, ut in concedendo S. Cœnæ uſu libero ſub utraque ſpecie Auſtriacis ſuis aliquanto remiſſiorem ſe præberet. Hoc vero tantillum gratiæ ſubditis exhibitæ inter cauſas quoque erat, ob quas Papa tum ſedens Paulus IV Ferdinandum pro Cæſare legitimo agnoſcere recuſabat. Sed Ferdinandus nihilo minus in eadem mente perſtabat, idque cum Bavaro Duce in poſtremis Concilii Tridentini tractationibus a ſucceſſore Papa Pio IV impetrabat, ut & is, licet additis conditionibus perquam moleſtis, jam datum ſubditis ipſius liberum calicis uſum permitteret. Quam vero in aliis quoque doctrinæ capitibus libertatem ex conſultationibus, cum *Wicelio* & *Caſſandro* inſtitutis, Auſtriaci ſibi polliciti erant, vivo Ferdinando haud conſequebantur. In ſucceſſore igitur Maximiliano II ſpem ſane majorem ſe ponere poſſe perſuaſum ſibi habere debebant, quod eundem præceptoribus & doctoribus Lutheranæ doctrinæ addictiſſimis, quales *Wolfgang. Severus* & *Jo. Sebaſt. Pfauſerus* commemorantur, jam pridem uſum eſſe, magnamque jam in doctrinam puriorem propenſionem teſtatam feciſſe, ac vel indignationem non parvam R. Pontificis ob eam cauſam incurriſſe, omnibus cognitum atque perſpectum erat. Sed vero in hujus quoque regiminis initiis non ita ſtatim votorum ſuorum compotes fiebant Auſtriæ Status, &, quæ Autor a §. XXI ad XXXIII prolixius commemorat, ad A. 1571 usque geſta, id ſane comprobant, majorem partem ſub Imperio Maximiliani Auſtriacos exegiſſe in ſpe metuque, antequam pleniorem & magis firmatam, quam tantopere anhelabant, ſacrorum libertatem adipiſcerentur. Nitebantur quidem jam inde ab A. 1568 Cæſareo Maximiliani verbo, eoque

que

que freti jam id temporis bini isti Austriæ inferioris Status, qui e Dynastarum & Nobilium ordinibus componuntur, cogitationes de bene ordinanda constituendaque Ecclesiæ forma & disciplina susceperant, in quo negotio opera *Davidis Chytræi* potissimum emicuit. Sicuti autem labores a *Chytræo* inter Austriacos exantlatos singulari cura & studio non ita pridem diligens ejusdem Biographus, B. *Otto Frid. Schützius*, prosecutus est; ita Noster nihil omittit, ut *Schützianam* illam telam retexat atque perficiat. Post statum Ecclesiæ autem sic bene dispositum & ordinatum, anno demum 1571 d. 14 Januar. Cæsar Maximilianus literas assecurationis, quas ita dicunt, binis istis Austriæ ordinibus impertitus est; quibus libertatem sacrorum ad normam Aug. Conf. illis indulsit, publicamque & contra omnium insultus munitam securitatem addidit: cujus etiam exemplum, una cum literis Reversalibus, a binis istis Statibus vicissim datis, Autor §. XXXIV exhibet. Atque in hoc rei articulo ac momento summa fere & fastigium doctrinæ Lutherano-Evangelicæ inter Austriacos constitit, progressusque vix ultra fecit, sed ad decrementa potius hæc causa sensim pedetentimque declinavit. In quo quidem negotio curatius describendo cum Autor noster ultra dimidiam Commentationis suæ partem insumat, Ecclesiamque Austriacam deperditam æque, ac ante natam erectamque, curate soliciteque describat, non eodem quidem recitationis filo, propter recensus nostri limites, eandem persequi licet.

Per summa tantum capita de præcipuis causis, a quibus Cl. Autor hæc doctrinæ Evangelicæ inter Austriacos decrementa repetiit, aliquid repetemus. Fuerunt autem in his maxime simultates & dissidia interna inter ipsos Evangelicos & eorundem doctores: cumque certamen *Flacianum* de peccato originis præter cetera Austriacam quoque Ecclesiam insigniter concusserit, cujus præcipui autores *Jo. Fridericus Cælestinus* & *Josua Opitius* extiterunt, ingenue fatetur Noster, quod id causæ meliori hic loci fraudi fuerit, & multam invidiam detrimentaque non levia tenello huic cœtui conflaverit. Alterum, quod novella hæc Ecclesia

peculiari ordinatoque suo Inspectore & Ephoro, itemque judicio Ecclesiastico constituto, quod dirimendis causis in Ecclesia subortis inserviret, destituta fuerit, haud leve illi dispendium attulit; & vehementer id sane dolendum est, quod non in tempore huic Evangelicorum cœtui de his ad τάξιν καὶ εὐσχημοσύνην facientibus requisitis prospicere licuerit. Ultima tandem, quæ & præcipua & gravissima causa fuit, in externo hostium & adversariorum Pontificiorum insultu est posita. Maximiliano namque præmaturo fato mortuo, Rudolphi regimen mox cum vario vexationum genere cœpit: quibus cum primum quidem civitates Austriacæ, quæ tertium subjectorum ordinem constituunt, & quibus non eadem, quæ ceteris, religionis securitas præstita erat, præcipue peterentur, non deerant tamen mala & incommoda, quæ subinde etiam in Dynastas & Nobiles A. C. addictos redundabant. Exitiosa autem cummaxime & ad interitum causæ Evangelicæ comparata erat Reformatio religionis, ex parte Pontificiorum constituta, Inquisitionis officio, Romæ erecto, haud absimilis, cui sub encomio Reformatoris generalis *Melchior Cleselius* præerat, qui solertia sua in hoc officii genere præstita post Episcopi Viennensis & denique Cardinalitiæ dignitatis fastigium meruit. Instructo autem hujusmodi tribulationum apparatui subinde accesserunt persecutiones novæ, sub Rudolphi successoribus, Matthia, Ferdinando II, continuatæ & auctæ, ut regnante demum Ferdinando III, post conclusam pacem Westphalicam, omnis Evangelicæ religionis libertas olim impetrata inter Austriacos evanuerit; cum quo tristi & deplorando rei eventu & nostri Autoris relatio clauditur.

Quæ denique accedit, Commentationis Pars tertia, exhibens syllogen aliquot documentorum, non omnibus promiscue afferendis destinata est, sed delectu ex illis facto tantummodo XII monumenta præcipua comparent, ex vulgatis aliorum Voluminibus huc commode allata. Sunt hujus generis non una in ipsa quoque exegesi historica suis quibusque locis vel in extenso vel etiam κατ' ἐπιτομὴν inserta: quorum potissimum copiam Autori nostro fecerunt *Annales Ferdinandei* Illustris scriptoris *Khevenhülleri*, a quibus per-

pervolvendis atque ſubinde in partes vocandis, vaſta eorundem moles, maximumque, quod in iis occurrit, legendi tædium, illum non deterruit. Uſus præterea eſt fontibus idoneis, & ejusmodi ubique teſtibus integram ſuam Commentationem munivit, quibus vel ipſi adverſarii fidem haudquaquam derogare poterunt. In Epiſtolicis cumprimis iſtius ævi monumentis ita Noſter verſatus eſt, ut nihil vel parum omnino in iis invenire poſthac licuerit, quod ejusdem induſtria in hoc quidem argumento reliquum fecerit.

Quod proinde Cl. Autor in fine Procemii ſibi expetivit ad ſupplendos hoſce ſuos conatus aliorum præſidium, non adeo magnum fore auguramur, dum, quæ in Pontificiorum ſcriniis latent, ad hanc cauſam pertinentia documenta ægre a ſe impetrari patientur. Atque, dum hujus quidem recenſus Autor in argumento non adeo multum abſimili & remoto, de Salzburgo Evangelico, verſatur, intentosque ſubinde ad ſcopum Autoris habuit oculos, non ſane offendit, quæ alicujus momenti fuerint in publicis hujus rei monumentis, ac ejusdem diligentiam prorſus effugerint. Sunt quidem in Annaliſtæ *Odor. Raynaldi* Tomis II poſterioribus, rarius ſane obviis, ſunt in Continuatoribus *Sleidani*, *Adamo Henricpetri*, & *Conrad. Lautenbachio*, itemque *Mich. Beuthero*, ab *Oſea Schadæo* ſuis Voluminibus inſertis, teſtibusque ævo ſuo omnino æqualibus, quibus tradita ab Autore ſubinde illuſtrantur confirmanturque. In *Londorpii* etiam *Actis* publicis, præcipue binis iſtis prioribus Voluminibus, quibus *Mart. Meierus* eadem ſupplevit & continuavit, prolixior quædam documentorum ſeries, quam in *Lünigii* Collectionibus, quibus Pl. Rev. Autor uſus eſt, occurrit. Apud *Pfannerum* quoque in hiſtoria Comitiorum tum paſſim, tum inprimis Lib. I, prolixiori quodam recenſu traditur, quomodo Auſtriacis hæreditariis Cæſarum provinciis ſacrorum libertas erepta, eaque cauſa multa adhuc Statuum Proteſtantium in iisdem comitiis interpoſitione diſceptata ſit. Quibus & jungere liceat *Marc. Hanſitzium* in Germ. Sacr. Tomo II, itemque *Carol. Meichelbeck* in Hiſt. Friſingenſ. Tomo II, rebus Salzburgenſibus & Friſingenſibus multa ſæpe

de

de ſtatu Eccleſiarum viciaarum, ſuæque diœceſi ſubjectarum, quales omnino Auſtriacæ ſunt, admiſcentes. Quos fontes vel ideo commemoramus, ut deſiderio Pl. Rev. Autoris quodammodo ſatisfacere voluiſſe videamur, &, ſi quid forte in iis ſit, quod vel huic ejus Commentationi augendæ amplificandæque, vel etiam labori gemino, quem in Stiriæ, Carinthiæ atque Carniolæ, Eccleſiis deperditis deſcribendis ponere cœpit, exantlando inſervire queat, eodem cum magno Eccleſiæ & rei hiſtoricæ emolumento utatur. Otium autem tranquillum firmamque valetudinem Cl. Autori precamur, ut his aliisque egregiis ſuis deſtinatis felix ac diu ſuperſit.

JOANNIS GEORGII SCHELHORNII DE Religionis Evangelicæ in Provincia Salisburgenſi ortu, progreſſu & fatis, Commentatio Hiſtorico-Eccleſiaſtica.

Lipſiæ, apud Bern. Chriſtoph. Breitkopf, 1732, 4.
Plag. 14.

MUltorum hac tempeſtate calamos atque *induſtriam*, licet non pari ſemper cum ſucceſſu, exercet commemorabilis illa in *Archi-Epiſcopatu Salisburgenſi* rei ſacræ καταστροφή, & tot hominum, utriusque ſexus, cujuscunque ætatis & ſtatus, a fine inde proximi anni ad hunc, quem vivimus, diem, per ſingulos fere menſes, continuata, ob denegatum communem ſacri Codicis & Calicis Eucharistici uſum, e patriis ſedibus *emigratio*, tanto mortalium numero ſuſcepta, uti vix credibile poſteris eſſe aliquando poſſe videatur. Enimvero alii diligenter annotare ſcriptis contendunt, quicquid in hoc negotio vel nuper demum geſtum eſt memoria atque attentione dignum; alii iterum, ulterius progreſſi, curioſe anquirunt, priſcisque & publicis monumentis eruunt, quis ſtatus, quæ facies fuerit religionis in his terris ab aliquot inde retro ſeculis, quam nunquam non a multis ibi puriorem cultam, magisque Dei ac Salvatoris optimi inſtitutis conformem, & Numinis beneficio inter exquiſitiſſimas ærumnas conſtanter propagatam, jucundiſſimo

piarum

piarum mentium ſpectaculo, oſtendunt. Utrosque, quod pretium eſt operæ, deſignare, libentiſſime fatemur. Inter hos tamen nemo unus nobis quidem hactenus occurrit, qui nobile iſtud argumentum amplius excuſſerit & ſolidius, atque in hac ipſa Commentatione cum optimi cujusque plauſu effecit inclitus in eruditorum civitate Vir, *Schelhornius*; qui vaſtum, quo pollet, omnigenæ & fructuoſæ lectionis apparatum optime ſic collocavit, & cum doctrinæ ubertate pietatem atque prudentiam egregie miſcuit. Meruit igitur præ aliis illius quædam ἐπιτομή in his quoque annalibus noſtris ſervari; quam ita quidem nunc adornabimus, uti neque juſto brevior concinnitas, neque tædioſa prolixitas, cujusque facile Lectoris faſtidium excitare poſſit.

Ita ſemper cum mortalibus benigne agere conſuevit ſuprema providentia, uti, licet exſtingui fere omnem meliorem de divinis rebus ſenſum quandoque juſto judicio permiſerit, ſervarit tamen ſibi ſemper, quamvis exiguum ſeculique convitiis vexisque expoſitum, cœtum, cum morum probitate doctrinæ etiam ſacris Pandectis revelatæ præter alios tenacem atque ſtudioſum. Celebrantur hoc nomine medio, quod appellari conſuevit, ævo *Valdenſes*, per potiorem tunc Europæ partem diſperſi; quorum aliquos & in regionibus ad *Salisburgenſem Præſulatum* pertinentibus conſediſſe, non diſſimilis veri conjectura eſt *Gilberti Burneti*, Epiſcopi poſthac Angli clariſſimi, in *Itinerario* ſuo Tomo I Epiſt. 2 p. 163 ſeq. propoſita, & abs Autore noſtro adoptata; qui inde terminum ſuccreſcentis ibi religionis purioris conſulto repetit. Idem de *Huſſitis*, illorum, uti videtur, propagine, affirmandum eſſe, dubitare non ſinunt, quæ in *Statutis Synodalibus*, A. 1420 concinnatis, contra illos titulo triceſimo ſecundo ſeveriſſime edixit *Eberhardus III* Archi-Epiſcopus.

Sub ipſa *Reformationis*, auſpicato ſidere in Germania ſuſceptæ, initia tractus *Salisburgenſis* aluit inſignem aliquem veritatis teſtem, Autorem nempe libri multis nominibus celebratiſſimi, *Onus Eccleſiæ* inſcripti, & *Landshuti* in Bavaria A. 1524 per *Joannem Weiſſenbergerum* primum impreſſi. Con-

 tinet

tinet ille veluti justissimas, ita exquisitas, de corrupto miseroque, qualis tunc fuit, Ecclesiæ statu querelas, & pluria non obscura purioris de doctrina Christiana sensus argumenta; quorum eminentiora huc non impertinenter ad literam transscribuntur. Disceptatum fuit hactenus inter eruditos de conditore hujus Operis; qui quis fuerit, non potuit ad liquidum perduci penitus. Incidit interim haud ita pridem Clariss. *Schelhornio* in manus liber: quem Autor *Berchtoldus*, Episcopus Chiemseensis & Archiepiscopo Salisburgensi suffraganeus, *Theologiam Germanicam* appellat, excusus Augustæ Vindelicorum A. 1529. In hoc frequentissima *Oneris Ecclesiæ* excitatio, stili luculenta similitudo, idem in *Lutheri* personam ac instituta vehementissime concitatus animus, & varia denique, licet aliquanto rarius, hinc inde dispersa veritatis testimonia, prope persuaserunt Viro doctissimo, ex eodem calamo utrumque scriptum fluxisse; neque nos, cur opinioni huic refragemur, causam agnoscimus.

Memorantur post hunc alii Evangelii in majorem tum lucem restituti sectatores, *Joannes Staupitius*, Abbas Salisburgensis, de quo non vulgo trita afferuntur; *Stephanus Agricola*, cognomento *Kastenbauer*, præter alia, diuturni etiam carceris incommoda ob veritatis intrepidam professionem perpessus, ex quo tandem difficulter evasit; *Wolfgangus Rus*, similibus fere fatis implicitus; *Paulus Speratus*, illustribus in puriorem cœtum meritis insignis; *Urbanus Regius*, *Joannes Malinus*, *Martinus Lodinger*, *Georgius Schaperus*, Martyrio mactatus uterque, *Leonardus Leyser*, atque sexcenti alii, singuli publici emaculatioris fidei in his oris testes atque præcones laudatissimi.

Malumus in ipsa hac *Commentatione* a cupidis jucunde legi, quæ de his viris cum exquisita industria collecta in unum acervum reperiuntur, veluti & illa, quæ mox de *turbis* ac *seditionibus*, ex nimia in melioris sententiæ fautores quorundam sævitia concitatis, traduntur; non enim caperet ista harum paginarum ambitus. Notamus saltim paucissimis verbis illorum etiam nomina, qui autoritate, qua tanquam *sacri præsules*

ful-

fulgebant pollebantque, abusi, illam ad coercendos Evangelii in provincia Salisburgensi successu, instituto minus Christiano, converterunt. Familiam horum ducit & ætate reliquis superior, & odio in rei sacræ instauratores nemini secundus, *Matthæus Langius*, Cardinalis atque Archi-Episcopus; cujus vestigia noviter quidem presserunt inter successores, *Ernestus*, Dux Bavariæ, *Michael a Khienburg*, *Joannes Jacobus de Kuon;* qui postremus a Pio IV Pont. Max. ad Concilium Tridentinum sua præsentia celebrandum invitatus, scriptis singularibus tabulis absentiam per oratores excusavit, quam invalescens in sua ditione *Lutheranorum* hæresis vel nolenti imperaret. Et has *Literas*, & alias insuper, quibus abs se delegatis potestatem fecit omnia suo nomine in illustri illo Patrum consessu peragendi, quod ineditæ adhuc essent & memorabilia multa continerent, ex *Actis Concilii Tridentini MStis*, a *Feliciano Ninguarda a Morbinio*, qui orator Salisburgensis Panegyri isti interfuit ipse, conceptis, & ab erudito quodam homine Pontificio secum communicatis, fideliter huc atque curate laudabili consilio transtulit doctissimus *Schelhornius.* Gaudebunt, putamus, solidioris Historiæ consulti, his quasi gemmulis eximiam scriptionem interstinctam; quo loco etiam reputabunt, quæ mox adduntur, *Literas Germanicorum Procuratorum in Concilio Trident. ad Cardinalem Augustanum Othonem Truchsess datas*, quibus conqueruntur Germanicis Præsulibus a Pontificibus Italis suffragii ferundi jura iniquissime negata ac erepta, itidem e tenebris, magno operæ pretio, protractas; veluti & alias *literas mandatariorum in eodem Concilio pro Archiepiscopo Salisburgensi ad hunc ipsum Principem perscriptas*; & demum, quod summa attentione dignum est hoc loco, *Scriptum exhibitum per oratores Salisburgenses, continens gravamina quoad calicis usum denegatum;* ex quibus varia huc usque non adeo pervulgata, quæ ad Concilii illius historiam pleniorem spectant, edocemur. Absoluta hac fructuosa παρεκβάσει reliquorum sedis *Salisburgensis Possessorum* in *hæreticos*, quos dicebant, *Lutheranos* perperam patrata persequitur Autor noster. Eminuerunt inter hos *Georgius a Künburg*, *Wolfgangus Theodoricus de Raite-*

natu, Marcus Sitticus, vel inde magnificum *Hæresium profligatoris* titulum consecutus, atque pauci fortasse adhuc alii. Non sine dolore quodam quis hæc æquioris paullo teneriorisque sensus mortalis, & quidem sanctissimi Servatoris placitis haud perfunctorie imbutus, consideraverit.

Factum est interim vel insequentium Præsulum lenitate, vel aliis quibuscunque de causis, uti nihil fere amplius inaudiretur de *incolis Salisburgensibus*, aliam, quam Romano subdita Ecclesia Episcopo profiteretur, formulam amplexis, aut eorundem tragica persecutione; donec anno circiter 1683 *vallium Teffereck & Duk coloni*, sub *Maximiliano Gandolfo* Archiepiscopo, religionis causa avitis sedibus iniquissime expulsi & suæ constantiæ experimentum dare cogebantur, & docebant insimul, superfuisse semper ac delituisse in illis terris, quibus meliora placerent scita atque puriora de colendo Christo. Refert hac occasione strictim Autor nonnulla ad hoc negotium pertinentia; quæ uberius declarata inspici possunt in Actis singularibus impressis, & *Lehmanni Chronico Spirensi* suppleto & continuato adjectis; quibus vero nunc repetendis jure quodam possumus abstinere. Ceterum succincta quadam relatione de illis, quæ hunc fere ante annum ac insecutis mensibus, nemini adeo inexplorata, gesta sunt, potissimum in *Suevia*, cum novis istis *exsulibus Salisburgensibus*, concluditur. Unum addimus, prodiisse vel nuper demum apud eundem typographum eximiæ hujus scriptionis *conversionem vernaculam*, a V. C. *Friderico Guilielmo Stübnero*, A. M. elegantissime elaboratam; cui inspersa passim Autoris *Hypomnemata*, & subjuncta Conf. D. *Aug Frid. Mülleri* de *Jure emigrandi* Diss. Academica, quandam quasi prærogativam præ αὐτογράφῳ illa editione conciliant.

JOANNIS VOGT, V. D. M. CATALOGUS Historico-Criticus librorum rariorum, sive ad scripta hujus argumenti Spicilegium, Index & Accessiones.

Hamburgi, apud Jo. Christ. Kisnerum, 1732, 8.

Plag. 13.

Digna est non solum homine erudito, sed & plurimis nominibus proficua, atque eadem honestæ voluptatis plena occupa-

occupatio, in tanto, ac fere infinito, librorum numero internoſcendi ab obviis ubique rariores inventu, pretioſiores a vilioribus dijudicandi, ſtudium. Excoli illud, neque ſine omni ſucceſſu, patrum noſtrorum memoria, præſertim a Germanis, cœpit diligentius; & fructus etiam in Βιβλιοφίλους inde non contemnendus redundavit. Hinc nati tot librorum ceteris rariorum indices peculiares, tot de hoc argumento Commentationes ac diſquiſitiones de ipſis raritatis cauſis, nemini non humaniori paullo cognitæ & lectæ libentiſſime. Veluti autem comparatum eſt ſimilium notitiarum ingenium, ut ab uno quodam ſcriptore ob amplitudinem fruſtra requiratur univerſi argumenti plenior luculentiorque pertractatio; ita ex uſu eruditæ civitatis intelligentibus merito exiſtimatur actum eſſe, ſiquidem plures in eundem campum excurrere intendant, viresque in eodem illuſtrando certatim experiantur. Horum in cenſum præſenti ſcriptione referri meruit Cl. *Vogtius*, cui conſilium fuit ſub unum quaſi oculi conſpectum poſita hic exhibere, quæ latius alias tot Autorum Voluminibus diffuſa reperiuntur, quam ut breviter cognoſci poſſint; adeoque concinnare Catalogum, Alphabetico ordine inſtitutum, librorum, qui doctiſſimi cujusque ac literatiſſimi Viri judicio habentur communiter ſingulari ex raritate ſua digni attentione atque pretio. Effecturum ſe hac opera exiſtimavit Autor, ut diuturnum deſiderium eruditorum ſi non impleatur, ex parte mitigetur ſaltim, qui tot votis *recenſum* videre geſtierunt pridem *univerſalem librorum, qui difficulter aut nunquam fere fiunt obvii*, vel ipſis cupidiſſimis dapium eruditarum helluonibus. Et iniquus fuerit profecto, qui gratiam diligentiſſimo *Vogtio* ob hanc rem debitam denegaverit, nolueritque agnoſcere, compendium hoc libello ſibi factum proprio ſtudio excerpendi annotandique ſeorſim, quæ famigeratiſſimi ævi noſtri Literatores vel obiter, vel dedita induſtria, de librorum quorundam raritate monuerunt; atque, occaſionem ſimul oblatam, quemadmodum facilius ſemper eſt addere, leviori negotio diurna nocturnaque lectione eximium hunc apparatum novis in dies acceſſionibus locupletandi. Ceterum, cum parabilis admodum ſit hæc ſcri-

 ptio,

ptio, & eorum manibus, quibus hæc curæ, commodiſſime verſetur, ab excerpendo uno alterove ſpecimine conſulto nunc quidem abſtinemus.

NOVA LITERARIA.

IN gratiam exterorum, quibus volupe fuit pro redimendo exemplari Lexici Medici Univerſalis, quod Cl. *Burggravius* Francofurti ad Mœnum adornat, prænumerationis commodo frui, & doluerunt, quod hujus inſtituti rationem expoſitam & ſpecimen, ſeorſim edita, eo demum tempore acceperint, quo prænumerationis terminus jam elapſus erat, Bibliopola editor *Frider. Dan. Knoch* hiſce ſignificat, ſe ad finem usque anni currentis prænumerationem admiſſurum, etſi impreſſionem Operis jamjam inchoari curarit. Eo majorem ſe putat hac ratione a prænumerantibus initurum gratiam, quod abſoluto Opere hoc ipſum non infra tribus cum dimidio florenis redimi poterit, cum non ſolum præſtantiorem, quam Specimen exhibuit, chartam afferri curarit, ſed & figuræ æneæ plus ſumptuum, quam exiſtimaverat, exigant.

INDEX AUTORUM,

quorum Libri aut Inventa in hoc Volumine recenſentur.

I Libri Theologici & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.

D'Oyly

Libri Juridici.

Crame-

III Libri Medici & Physici.

IV Libri Mathematici.

V Libri Historici, Geographici &c.

Ab Eckhart

VI Libri Miscellanei.

INDEX AUTORUM.

INDEX RERUM
NOTABILIORUM.

A.

B.

Baude-

Burman-

 Christi-

Corona

Epino-

G.

Gram-

Hun-

Justifi-

Mayeri

Rus

Sercam-

Trilleri

E R R A T A.

Pag. 233 *lin.* 23 pro *adhuc* lege *ad hæc*; *p.* 244 *l.* 19 pro *edita ab eo sunt* lege *edidit*; *p.* 342 *l.* 34 lege: *Rem autem hac in arena adeo feliciter docta puella strenueque gessit*; *p.* 430 *l.* 5 pro *tractat* l. *tractate*; *p.* 490 *l.* 30 pro *mojori* l. *majori*; *p.* 496 *l.* 20 dele *ita scriptum, non Capitains*; *p.* 497 *l.* 24 pro 4 l. 8; & *p.* 572 *l.* 10 pro *quanda* lege *quando.*

Österreichische Nationalbibliothek
+Z171844001

